

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

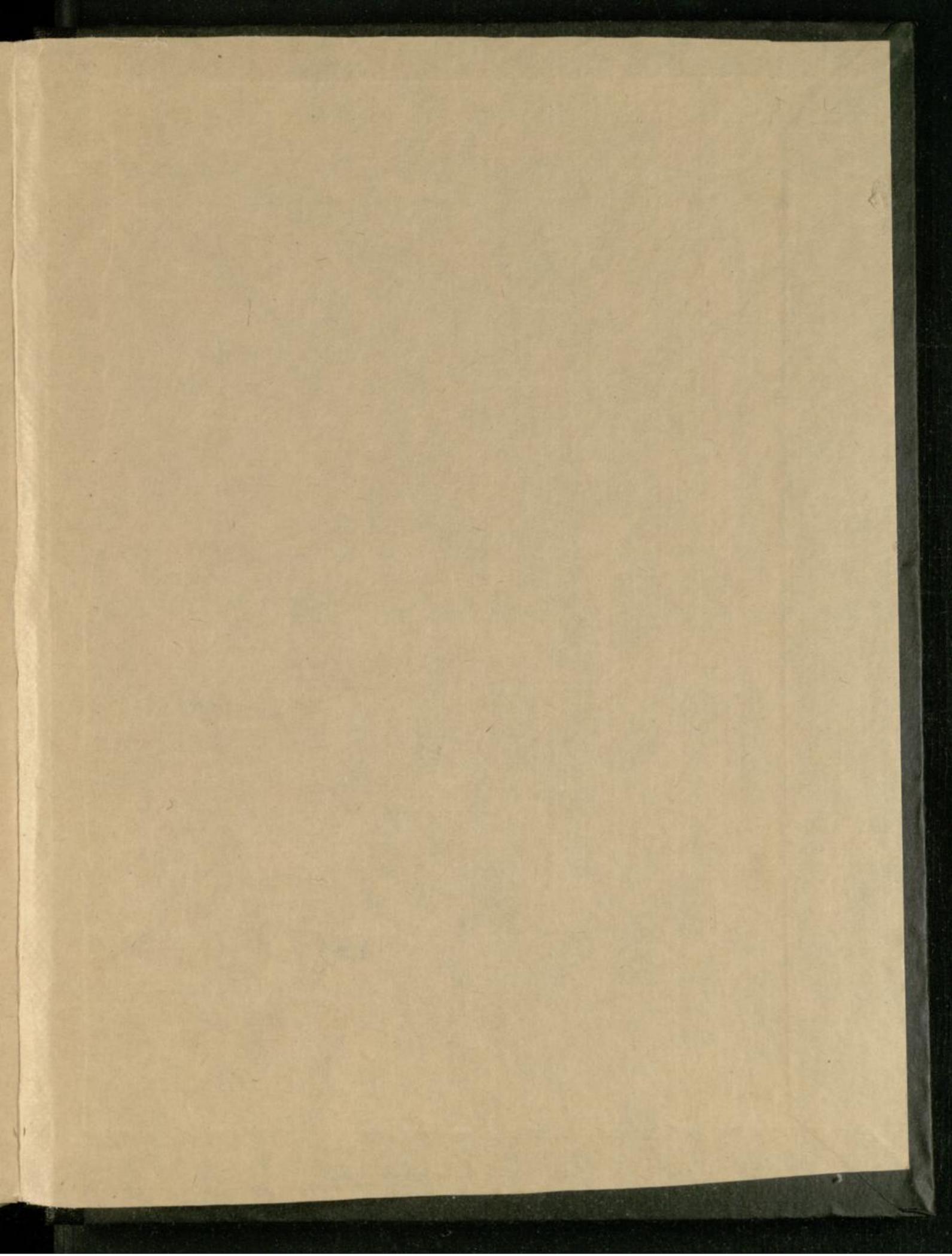
Sefer Parashat derakhim

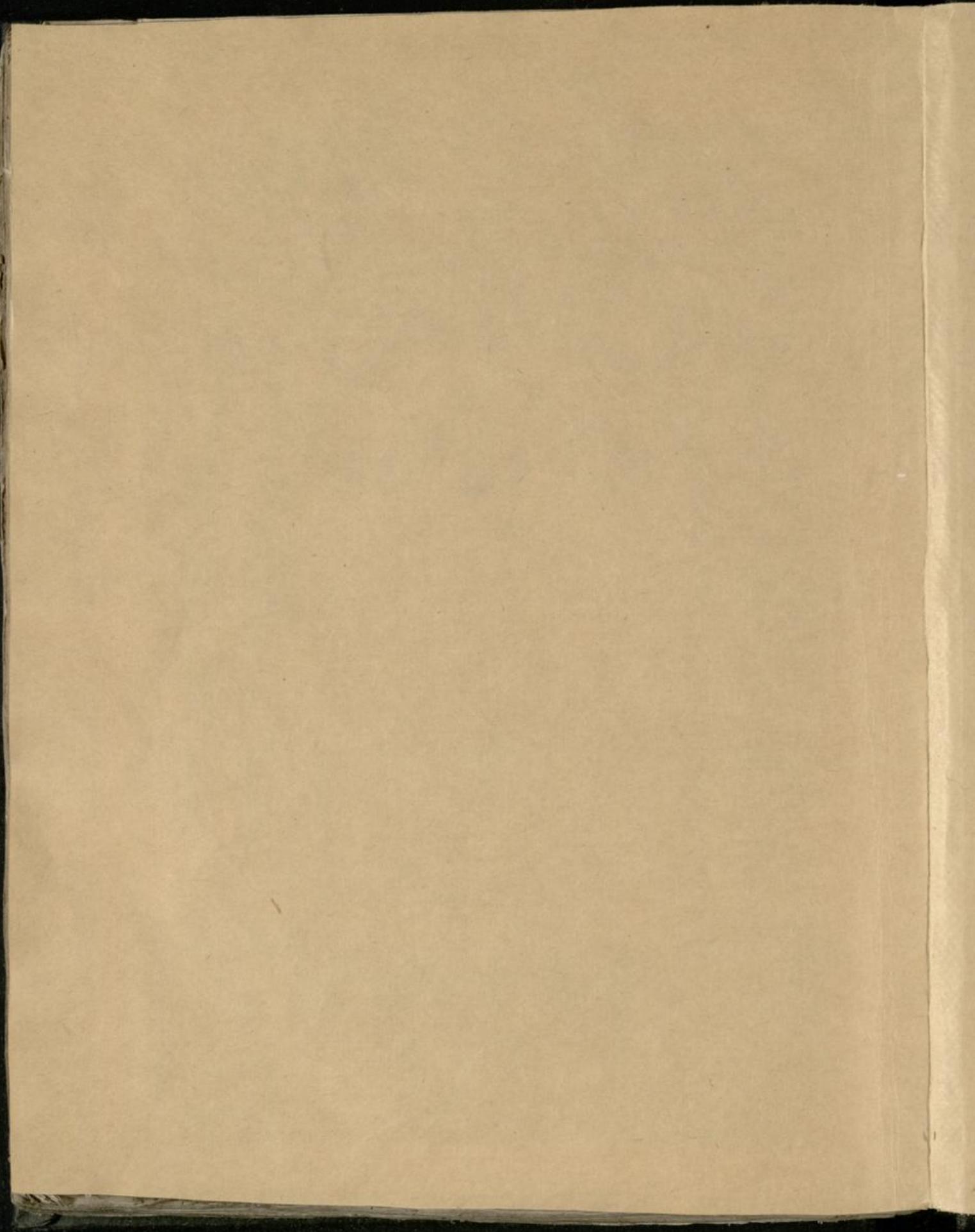
Rosanes, Judah ben Samuel

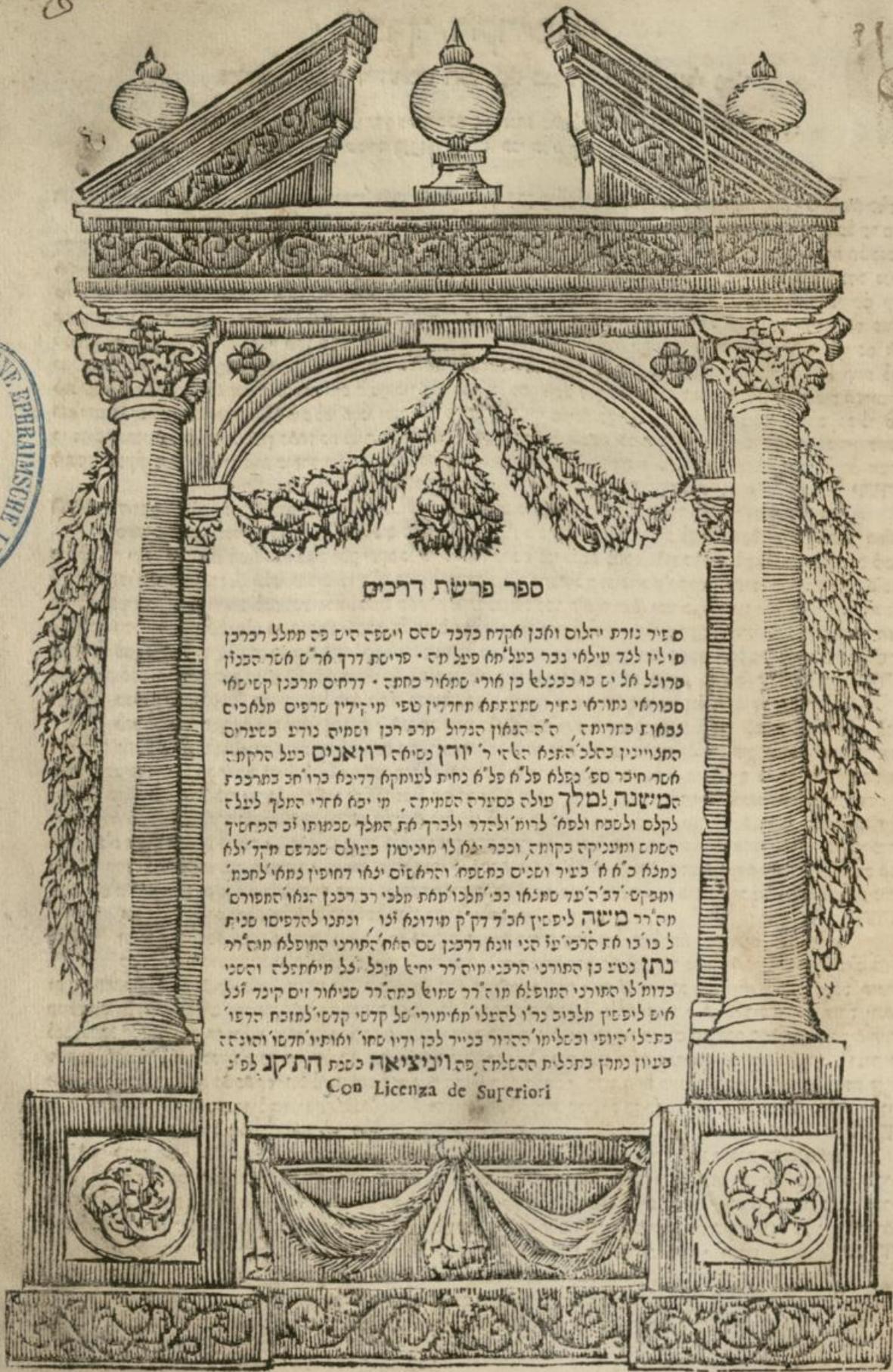
הדוהי, סענאזר

Ṷinitsi'ah, 5503 [1742 oder 1743]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9997

ספר פרשת דרכים

ס עיר נורת יהלום ואכן אקדח כדכר טהם וישפה הים פה ממלל רכרכן
פילון לבד שילאי נבר בעל'מח פעל מה פרוסת דרך אר'ש אטר הבנון
פרובל אל ים בו כבבלא בן אורי שמאור כחמה דרחים מרכנן קטו שאי
סכוראי נמוראי נחיר שמצתא תחדדיו טפי תיקידיו טרפים מלאכים
נפאוז פחרות ה'ה הנאון הנחול מרס רבן וסמיה נודע פשערום
המנווינו בהלכ'הנכא האי ר' יודן נסיה ר'רואנים בעל הרקמה
אשר חיבר ספ' נפלא פל'א פל'א נחית לעומק דדינא כרו'אכ במרכב
הבישנה למלך עולה בסערה השמית מן יבא אדרי המלך לעלה
לקלם ולספח ולפח' לרומ' ולהדר ולברך את המלך סממותו וכן המהסוך
הסמס ומעניקה בקומה וכבר יבא לו מוניטון בעולם סממס מקד' ולא
נמלא כ'א ח' בעיר ושנים כחשפה והראש'ם יבאו דחוסין נחאי לחבת
ומקס' דב' העד סמנאו כב' מלכו'תאת מלכי רב רכנן גנאו המפורס'
מה'רר משה ליסוף אכ'ר דק'ק מודנא וכו' ונתנו להרפסיו סבית
ל כו' את הרפ'עו הנו ונח' דרכנן סם האח' המורטי המופלא מוא'רר
נתן נטע בן המורטי הרבני מוא'רר יחיא מוכל' כל מוא'הלה והסטי
כדומ' לו המורטי המופלא מוא'רר שמואל בתה'רר סניאור ויס קונר' אל
איש ליסוף מלכוב כרו' להעלו תאמוריו' של קדסי קדסי לתוכת הדפו'
בת'לו' הופי' ופסלמו' ההדור בנייר לכן ודיו סחו' ואתיו' חדשו' והונדה
בעיון נחקן כתכלית ההשלמה פה וינציאה כסנת התקב' לפ'ג

Con Licenza de Superiori

LEHRANSTATT
ZETH-HA-MIDRASH
LEHRE

B. 21.

דרך הקרימה

הקדמת המסדר ההבס המרום כמח"ר יעקב בולי נר"ו

קול הנער הנכב שורף לעשות לו דרך בתוך הבאים : זכות הוא לעבד עומד ומשמש לעבוד עבודה :
עמוס כלשוננו כרוך ומני עשרה תנאים : מני מנ"א קמיה דרבי יהודה :

תנא אריסא קאי • הלא מלאש הבינומס מוסדו' הארץ ורוזנים יתקוו נדק תלין לנר עילאה ועד עתיק יומיא מטא • כי ה' הוא האלהים
היוצא בנפשו וסם חביון עוז מעולם לא ירדה שכינה לחטה • ראו חיבתכם לפני המקום הופיע מהר פארן וירד ה' על הר סיני
בזיק פתחא רבא ועייל בפתחא זוטא • בהארותו את יקר תפארת גדולתו בשביל ישראל סנקראו ראשית אלהים נגב בעדת אל כנבוד
איש מלחמה הרים כולו ויניעו אמות הספים ארץ יראה מוס המוטטה • יתיבנו אש דת ויתן לנו נחלת שדי ממרומים חמדה גבוהה
בחקל תפוחין קדישין חלקת השדה אשר נטה • ולא זו בלבד שבכל דור ודור קדמה שכינה ואתיא תוך בהתאסף ראשי עם קדש
אלופינו בתורה כמפלגים במעשיהם העומדים ברומן של עולם הן הן מששה מרכבה תואמים חלמטה • עוד זאת יתירה שם פורה
למטרת נבי ולגפירת תפארה שאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה ה' הסכינה סורה ונהורא עמיה שריא על ראש החטה • ואף גם זאת
בכל דתם לו נר בכל המקום שגלו הבנים מעל שלחן אכיהם שרזיה כפניהם ויה' הולך לפנייהם בנגר יעיר קנו ולהחיות לבם
לפליטה • ועמא דארעא לא ידעו ולא יבינו הים ה' בקרבנו כלם נפנו על כסף וזהב דרך נבר בעלת דהבא טכניא' הוי דעתיה אצרוטה •
ושנ' יתם בבהלה על עסקי קט ותבן איס לפי אכלו וכנר ללבוש אנכ עתד נקי סדינא בקייטא • והאי יתן אל לבו לעולם שכולו טוב
כי גרים אהנו ככל ימינו עלי ארץ האחד בא לגור וכאחד נטה • כמה גדולים מעשה גדקים זכאים חכמים מאגין תכירין דקב"ה
דימבין ועסקין באורייתא קדישתא מוהרקהיהו דהני בטפסא דמלכא מנח טס יתנו נדקות ה' פעליא של מעלה ופעליא של חטה •
ה' עומדין להתפלל יעשו דרך בקשה בעד השארית הנמנעה פליטת בית

תנא דידן קא חסוב חמבעל לחטוב חטיבה אחת בעולם ועם קדושים נאמן ארוב למעלה ונחמד לחטה • והנה אחת דרך
התגרים כותבי ספרים דרך הקדשום מרבים העם להביא מוליך ע"ג מוליך בטבח המגיע לכתפים וכל המרכבה לספר משוכח
בעלתא הוי יעשה טוב ולא יחטא • לא באה חלק יעקב כי מי הוא זה ערב א לבו לגשת בארש' שאין הפה יכולה לרכב וכל הדוגה ליטול
את הטם אפי' הוא עושה • כן אף אלפי אלפים עדין לא הביע לחמי כבוד אפי' כמכחול בסופרת ק"ו חחטה • תמיה אפי' הנמנע כזה א' מאף
שיכול להסתיב כל תהלתו וחכס לכשרנה עדין לבלום משתקין אותו כנוייה הדר חוה סיוטא • יחשוב ה' לו עון האמורה כי מנרעות נתן
מעלה עליו הכמוכ באו חטא' הלא אב בחכמה וכמרה של תורה מטיירי כנסת הגדולה ביודעה ומכירה קא חמנא אפי' ריהטא' יתיה דמות
תעברו לו אס יהיה כל ישראל בכף מאזנים אין היקם למחנה ויחכם מכל האדם בהעה שפוחת כד' נעשו הכל כחשין פוחתין בחרטה •
דוה' הרב למלאך ונדיק יסוד עולם ארבורא ידיה קא סומך ונשמע קולו ככואו אל הקודם פנייה שמה' קול

תנא בעלתא קאי • עלמא דקטום אויל תנא ויתבי בדוכתא בכית מותבא רבא כי בוא דרחמנא ונפשו אותה זה הפלחן
אשר לפני ה' תקטטא ליה תכא ומקטטא • אין מה שהיו עלן יד עניי יתמי דיתמי לן יאות לחכמי לספוד לנר' דרך אגיה
ויהי הטם כמתאונני' ה' אגיה טהיה העולם טמס ויסעו מתק' ויבואו מרת' והמה בוכים כל ראש מוקרח וכל כסף מרוטה •
אוכה יסכה בדר העיר רבתי עם אוי לו לעולם האבד מתינו ואוי לה לספינה האבדה קברניטא • מי סגרוך לו עם קדש חטופה של
בשמים אבי יתומים ולכל בני ישראל היה אור זה כלל גדול בתורה גברא דנפיש נהוריה נדיק כפתר יפרח בתוך האהל אשר נטה • מי
האיש הירא את דבר ה' פורס וכוכה בניה לדורות וכך היא חוכפיהו להיות קו"ל איס נור"ר כביתו ואדמה יל ראשו הלך ערום ויחף
דבי יהוד' מחיב בפשיית החטה • יתיה לי כי זה טמנים ימים כיום סקדי לחות בגועס ה' חותיה לרבי מענר נפשיה כרחמי טיבא
אמר מד קרבה טנת הטבע טנת השמיטה • שמעתי ותרנו בטני או אמרתי אני אל לבו ווי לעלמא בהיהו סתמא כד משתלק מיניה אשר
נשיא יחטא • הן בעון נח נפטיה דרבי ביום שמיני של פסח משנת התפ' ומעת הוסר התמיד טמש כחן של חכמים וכהו מאור עיניהם
ונסתלקה עטרה מלאש כל אדם כי נטפה ארון הקדש בלמה

תנא ושייר • ה' השאיר לנו סריד מולדותיהם של נדיקים מעשים טובים מהני תילי מעלייתא המגוינים בהלכה תילי
דאפי' בימי יהושע בן נון לא אחרת כותיהו ואיהו עבד חלמטה : ידו פדס ש"ר לכל היד החזקה אשר עשה מזה הר"ם במזל
וס עת מרחמיהו' אציקרא קאי ספרא וספרי וכוליה תלמודא דינא רבה ודינא זוטא • ואנבן ידיו רב לו בתורת עסקא טובה מוכת
מוגלה עם כל ראשי בשמים כמה גדולים דברי חכמים ראשונים ואת אחרונים אינגלל מלמא ומטא • אף כי רוב חכמתו תורה יוגלה
לכל ישראל הלכתא למטיחא וכלהו מגויי בסדר קדשים וסדר טהרות דברים שלא שמעתי און מעולם וזה דבר השמיטה • זו היא תורה
של חסד וכתב לה למה נפקא מינה כמה הלכתא נברותא כך היא דרכה של תורה נעון סופה בתחלתה הנה היא לוטה • ועוד ידו
כטויה לו ודוע עם נבורה כל שאתה יכול לרבות ספיקות בתר דבעיה הדר פכטה • הדור אהם ממנו פראו עמיתיו של יהודה הן הן
גבורותיו עמנו מספר זה הים גדול כמעין שמתנבר והאר"ו כזהר הרקיע שהלכות קבוצות הן הן נופי תורה הכו נודל לאלהינו ברוד
שחלק מחכמתו ליריאו להשאיר לנו פליטה • טאריה

תנא אקרא קאי • זה ינא ראטונה תדי דאתיא ליה מדרבא דברים כהם מתוקים מהלכ חטה • תו התורה ומן הנביאים
ומטולט בכתובים דרשניה לקראי כסויי באמתה של תורה ול' המדרש הוא העיקר מזה ומפיו רב כחן שנה רבי פקרא
מועט והלכות מרובות הלכה אדם מיישראל בריא בחיובא לקוח את ספר התורה הזה ויתלם ברישו מקדשי שמים ויכנסו בעלי מקרא
ירוגו לשמוע דברי עתיק יומיא אגרא דפרקא ריהטא • אלו ואלו דברי אלהים חיים וקרני ראש יפגו מעיינותיו מונה לעיני כל ישראל
תרומתנה קרנות נדיק בנאותא דעלמא ספי מעלי ומלאה הארץ דעה אתן במדבר ארו טטה • וינחם

תנא גמר מאברהם פרי נדיק עץ חיים כי חפן חסד הוא וכה נעשה אויטפואלן לטכניה כי ס' ס' ביתו בית וועד לפני כל
ידידיו דת ודין האי מאן דרחים ומוקיר רבנן פסחו והוסיכו על חטה • דרכו של איס לקדש בטלום כל אדם בסדר פנים יפות ועושה
ל' אלים הענקה והעבסה • גדול המעשה נודע ביהודה שמתו מכלל יופיו של עול' הוא הרמז הרב הכולל סר ונבול ב' ישראל כמח"ר
חיים

1769

UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek
1769

דרך הקריעה

היום קמחי נד' רן כנבי לטעות רצון נדוק המנדוק עמנו מלמטה * ואני תפילתי גיעול מר ברישא לעילא מן כל ברכתא כננים
הראוי להוראה סימן יפה לכנים העומדים בבית ה' בלילות חנידי בעלטה * ואען ואומר אמן מכה בעה' ותכונן
בעה"כ ועשה פני למעלה ושרט למטה * והיה לאכ ליוטני ירושלם ולכית

תנא שלמים הבאים האנשים האלה שלמים טובים הטנים תרוייהו אית להו דרב הסד"א חסד ואמת נפנטו שבת אחים
ולא יתפרדו מודעה דיוסף דלא שלטא * ה"ה החכמים הטלמים כמח"ר היום וכמח"ר אהרן רואניט יכו' אחי הרב

המחבר ז"ל יחדיו יהיו תמים דשנים ורעננים משמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו בראים זה את זה חיים
ארוכים ומתוקנים איש תחת נפשו התאנה חנטה * זכות הרב המחבר יבן עליהם במעמד שלשם וינטלם וינטלם עליונים למעלה
וזכרם לא יסוף מודעה לא יסור שבת

תנא ירושלמא דתני קיללא ואר"ט לא מטוהרה ואריכנא מנלמא אל אר"ט אשר לא עבר בה איש כי פי המדבר
בריה קלה ויוקא דלא חטא * הן קדם מי אנכי לטוב בדרך הזה באחרת דמרי בישא תלי ויכיה קולבא רעוא קולמיה תלה

אם אחרתי משה * הסדך ה' יפעלני זאת הפעם אודה את ה' שהביאני עד הלום אשרי עיני סדך ראו ומהי זאת נחמתי שהבטת גם
אני מתורתו של רבי מאיר לרבנן המלאכה אשר לפני הנה אלהים שליט בעולמו נאמן עלי כמה גדול כח של מלאכה ולבי עד לילו כיומו
ראוי להיות חודר בלכתבי הקדש בין רגע לרגע לא נתחלק לי והיד כותבת אלה נא השדה ואלקטה * כל כי האי מלמא טרי ליה לאניט
לאודועי כי מלאכ' היא ואינה חכמה והוא דרך חול הלל זה הדבר כי בעמדי לטרע בקדש הנה באתי במעמקי קים שאין להם סוף הני
מילי דדרשא עייפינכו וסדדינהו ורבינו הגדול ז"ל עניינים ארוכים וקסורי' זה בזה ובהקדמה א' הוא פור' ש כמה מאמרים. ובנה עליה
מנדודים גדולים מחפניהו בחדא מחטא * ואף גם זאת יבעתי ול' מלאתי כמה עניינים נפלאים זעיר עם זעיר עם והמה בכתובים על
הנייד קטן הכמות והדברים עתיקים שלחופי הח משלחתי זכ"א זה שלל כנגד זה הווי קיימי זוהי טקשה מלמא דטף מדוכתיה סחור
סחור וזכרד נדך תלמוד למען דעת תנא אחיכא קאי מה למעלה מה למטה * או אחרתי אין הפור' בקניית אל בסימנים ושנוי בכביאים
הגיבי לך גיונים ואחסנה לדעת לתת ריוח מענין לענין למען ירוך הקורא בו וראיתי אני כי נכון הדבר לסדר כל סוג בפני עצמו בדרך
בדרך אלך אכרך את ה' אשר יעניני ותאורנה עיני לחבר את האלה להיות אחד טעמו וראו כמה ישין דרכיו מכוונים זה לזה כל שיטה
זשיטה * הלל מעתה כל הרוגה ליהנות להתבונן בדרכים נכון לבו בטוח בחוקה שקנ' חכמה הגיע ל פרשת דרכים דסלקא
ליה שמעתיא חליבא דהלכתא * זה שמו אשר יקראו לו והוא עם העם ועוד בה דברים בני אשר יט"א

כי חסדו' פרשת דרכים עולה לחסדו' רב יהודה רואניט זכר צדיק לברכה * מוקנים אכתונן מעשה דוקח זו היא
דרך ישרה טוב לגבר לרשום שמו על ספרו תיתי לי דעבידנא ליה בייח נפסיה וערבה לה' מנחת

תנא גולות וחבלות * מבאן לקולבא מן התורה אך גדול היה ילא מנח"ם וערבה קול' טמיה זשהי בעקה מוחלפת
הסיטה * על טבעיה באתי מן המודיעות להודיע לכני האדם שבהיותי טובך הולך דרך העברה לפקן את הדרכים אשתומם

כשעה חדא וידי נטפו מ' מוכר רעה ויגון ומנא אני מר ממות כי רובא דמכר אורייתא דליה היא חסודי מחסר' גולה יש כאן
בול הנאכל בית הגבויה * והנה שלטה ספרים ארוכים ומתוקנים מזה ומזה הם כתובים ספו שמו נאמרה שליוחות יד למטה * חבל על
דאכדין ועוד זאת רעה חולה שרוב העניינים ארוקים זה בזה ודברי תורה עניינים במקומם ועשירים במקום אחד זהיה המחנה הנשאר
לפליטה * הן עניות במקום עשירות יען שהרב המחבר סמך על מ' במקום אחר כאשר ראה ראיתי בכמה דוכתי מרגלל בפומיה
למיימד וכמקום אחר הארכתי ע' רמ' נתן בהם סימנים באומי פדק באומי מקום ולא אתנו יודע עד מה מי אשר חטא - הלל לאמנה
לאיש אשר אלה לו אשר שלח ידו כבלע את הקדש כבר מלתיה אמורה אל יהי ברוך הוא כיבה אורו של עולם וחרבו שלופה עליו מאשר
חטא * ומוכע בר יקבוצו לאום והוא חטא רבים נט"א על ב' כתפיו לזכרון מוכרת עון ונפשו של המחבר ז"ל עליו תאכל תהא לטא ול' ז'
תהא מלטטא ונמולו יטוב בראשו דבר שה' זרעו כלה יש אט אכולת אט תמיד תוקד בקין וכחורף יהיה אסתא דסתא קשה מדקייטא *
ולחוכים ינעם זה הטב כנתיס טידע בעמנו חטא * והיה שכרו רבוע יהיה בפול זה מעלה ארובה לזכות את ישראל ויגל את

מסך
תנא אסיפא קאי * תפילתי על חקי טשוב מי שויכני לסדר האי ספרא דבי רב הקל הקל תחלה הוא יגמור בעדי כי תגוניו
הם מנונים ויעודי על דבר כבוד שמו נאשטם בכונה גדולה לסדר החכור הגדול הנו' על סדר הלכות הד'ס כמז' לאלהא

דמאור עכני לכל אכשל בדבר הלכה גל עיני ואביטה * ישמח לבי גם אני כי המ' שדי לי ז'ר לי המקום אני השביעני' במדורי' וכסלי
תלאו נקלה ותונח משלום נפטי אפי' שבתות' וי'ט מרוב שיחי אמאם בקול סירי' למאן דגני בבית אפל כי סתא בקייטא * ועושם עיניו
תראות עולם כמנהגו יתייגב על דרך לא טוב ליכא קושטא * ויתאסו בחר' חמדה הכל היו בכלל אחד מוכר מרגליות ואחד מוכר מיני
סדקית עשו את שאינו ווכה כווכה כאן בהגבהה כאן בהבטה * אין לי מועדות אלא אלו הני ספרי דבי רב פקודי ה' יארים מסמחי לב
הן הן החיורוני לנערותי כי פאלה חפנתי כל ימי הייתי מנטער מתי יבא לידי ומטער ראשי אחרטה * ועכסיו שבא לידי אחזתי זלח
ארפכו בטחתי בקובי בואת יכוסר עון יעקב לשום נערה יהא כפרה עלי על כל דבר טעע אנא ה' מלטה * זעל שאר התפלה ספרא כתר
גלותיה קאמר הכי בעד כל קהל ישראל וגלות החל הזה דא כנסת ישראל טרחת' ס'ר קסן רחמי שחמת' מרובה ביום חמ' מהלכת
למטה * אף לילות עברה וזעם ונרה וישראל לבונו' דבקו גברי' זה בזה ברשעת הגוים מסין ועונטין הלל מן הדיו' יטנה לשחיטה *
ועל המדינות יאמר נא ישראל הנה נא העיר הזאת נטמי קרתא קדישא דירושלים היינו עוובה היינו טכונה ציטל טעם ביאה מבלי
באי מופד עד מתי עשנת בתפלת עמך ואתה אמתת ה'ן בן דוד בא עד שתכלה פרוטה יאם כן אוי למת' לנצח תטכחכו ראה נא בעניינו
ואתה תשמע השמים קול' בית ישראל טובא מנ'ר נדיר עלמא כמר דוד מפי יבא בעל הכרס ויכלה את קוביו במטאטי הסמך סקולי
טאטא * זיל פייסיכהו לימתי ה'תא יקול מר אשר ביתא מייטבא יתיב כהניס בעבודתם ולוים כמעמדם וישראל עושה חיל אטא דקאי
ביני חלפי אף על פי שחטא ויהיונו לעם א' בארעה דישראל נכסי רשיעייא נדקיים יחסנון קל מן שמי' ויע אף יגריח אבא בירושלים
מטיה' הלל דוד מסתדר מלך ביופיו בא יבא ברנה וטמא את אשתו דא כנסת ישראל וסימן לדבר ישמח הר גיון תגלנה **בנות יהודה**
הלל כה דברי איש עי'ר מתאבק בעפר לפני כל יודעי דת יומי ולילי *

הנדר יעקב כולי

הקדמת החכם השלם הדיין המצויין במהר אברהם רוזאניס נר"ו

מלתא דתמיהה חידבר דכורי אינטי כל כי האי כותיה ומטעמיה דמה ליתנהו כוכירה לח בסבי דאולי אמינרי ואתהפוך ברעו .
כי הפלה ה' יחיד בדורו לסט ולתפארת ומאן דתני עידיה'ן לא מטעמיה דמטעמיה להון בסמחא וכדי לנאון סמחא
לעילא מיל' לא הניח דבר קטן ודבר גדול ספרא וספרי כולכו טעמי . כי נתר' חסיד מיום עד לילה . ולילה כיום אחת ארוכה ואחת
קצרה רבי' לא סנה' ויהי ע'ר לכו כלב הארזיה בקס להתנמנמ מקום אשר יסול סס תהא מטת'ו אדור' בלבוסו וילט פניו באדרתו אינו
דומה סנה' לא סכב כפאת חשה כלכל ינועי . זה לדכו דרך הקדש כולכו טני דרב יהודה אשר נבאחו מרחס קדושו במים קדושי
מורה ככר שית ככר טכע ותנח עליו הרוח ארוייתא ויהב ליה להשג' וישגא'ה כמטלס טערא על כפיה כסה אור קדמה וימה' א ארבעע
מקטועי . האי מאן דחוי ליה לרבי אגלימא דאכתפיה זרחה השמש עליו ורבי יתקרי . ויחכס מכל האדם אלו כדלידה קח מטעמי . ויחד
טהיה חכס הדכה נבולו פועלים לעזרה כולכו רבנן דמתיבתא מרב יהודה גמרי כל יומא ויומא מטעמיה בפומיהו ודרבנן מטעמיה
אייבייהו כחמתא לחכימין ומכדעא ליודעי . כי ופלא מעיני העדה ויספוק עלימו ספיקא דארוייתא לא דברו חכמים בהוה ונס דמ'ן
הנה נדרס שאינו נקו' כ דרבנן סנר עליהם המדבר' אקנירי ואמריעי . מלתא אנב אורחא כד סליק אדרגא חת מקורו הערה שורס דבר
נחלא דמחין יתעביד דוגמא לדבר ברנע קטון מהר גועה . את הדבר הקשה והלכה מקופחת נזרקה מפי חבורה ילסון חכמים מלאו
עלות'ו ולא מלאו כל חכמי חיל ידיהם אס אפן הוא נמוח לפי שכלו ואס ברזל מפעפשו ועשה אותם ריקועי . כי יתפוס' אים לבטא
בטעמיה ועליו ינין נור'ו דרך בני אדם לאתפוס'ו אדר'א אטרים ענר'ו כאח' דהיתרא ונפלא דבר . ברוח טעמי כאשר יתקן פמיל
הנעזרת נדרים פורחים וטכועות' מוט'ת ק'ל נדרי וטכועי . כי יכלו אנשים דבר הגורם למחון חכ'ל על דעבדן דרך המנהגים מעשה
נג'ס אחד באחד יגשו האידנא דטכתי נטוטי מילי דזוקין הסוד והבור והמכעה . ד'ן דין עמו כאשר יטאל אים בדבר האלהים וכל
היונא מפיו הן הן הדברים שנאמרו למשה בסניו ומפטיו עס יפדאל כטובה ונחת כרועה עדרו ירעה . אס אים כל חכמי ישראל כשקול
הדעת כאני רבי יהודה דאשילו ספיקי דנברי נרים גדול סככולס לנבי ידיה בדבר הלכה ככן נג'ס באחד ענ'ן ומסכילים בכל חכמה כי
התבסס'ו עמו מנו'ע דעתס כניטול כל מודעי . מי כשחק יערוך כמוהו מורה ולכבו ל'ו כן יחשוב אדם כיונא בו ומורה יבקשו מפיהו
לשמוע כלמודים רחמנא לינלן מהאי דעתא קליסתא הוא נריך לשקועי . אוי לו לדור שכך עלה בימיו מה אנר'ס כי מוכרנו כי עלה
פרטון וכ'ל כפלי'ס והא הכא טני שלישי גדול וחד נלא' כי נכסה ארון האלהים נכחו ארמלים את החנקים והנה מהרה ק'ל תן טמון
נפל יהודה יעלה כיטיבה של מעלה אתר דמתבעי . אך גדול היה באותו היום בהנח'ל עליון נחל'ה מבוהלה כדי מומא בדוקן טבעין
טרויני דשינא דתלו ארבי'א דכולי עלתא כט'א לבכינו אל כפיה רחמנא ליבא כעי . על זאת יסמוי ישראל והכס נועקים איה סופר
איה טוקל נופי הלכות אהרוניות ערנית ויבין טמא לטהור יודיענו כל כי האי גוונא כריך לאודועי . כי מי יוכל לדון ספיקות וספיקו
ספיקות דכל טעמא וטעמא מתרחים כבי מדרטא דבר טבערה חות'ר מים רבים וספק טרויה דאשכחת בה מרי כועי . על כן טפוג
מורה כי חכמה כלי חמדתה והילדה ומחיקה האי תנא הוא וכמקום הרים קאי חחת חכ'ן ספנא דארעיה . על דא ודא יבכו כל מרירי
ליבא דחסרא לארעא חסרון לא ויכל להמנות ימים או עכור נריך לממני יומי ולממני טכועי . על זאת תאכל הארץ וכל האים אשר
נבע אאים בלבו המ'ר יתיר'ו כהמ'ר על הבכור כי סק'ד ה' את עמו יום שמת רבי נלה כבוד מישראל ונס דל'ה דל'ה מאי עניות עני'ן
דמורה מאן ייב' לן מעפדיה וכחול לעיינין כחול טויוה רבנן עפרא דתתי כרעיה . לוליה' נכחות הופיר לנו ספרי דבי רב מתורתו
על דבי מורה שליחה והמה ככתובים אשר טעמנו ונדעס מפיו יקרא אלינו כשכתבו על ניר' מוונות פתחו מטכנ נלו' לעומת קלעי .
זה ינא ראטונה אשר כוננו ידיו נלילי זהב הגי' לסרסת דרכים קטן הכמות ורב הערך דרוטים הנחמדים מורכב ומפן לפניו לא היה כן
נאה דור'ס טוב לעמו כל היך כטועמו כמר ערב'א קא אזיל ורהיט כי פרס'ה אשילו המלך טואל כטלומ'ו מי הוא זה ער'ס לכל טומעי .
ולדידי חוי לי יושב ודורס כמטה מפי הנבוכה וחרשת טעמיו נברי נחלי דכס וחל'כ ביאודה כדי דדרי'ט שדי ויהר'ס כוזהר הקדוש
גלייה דלרעיה . הגי מילי דאגדתא אשר חכמים יג'ו דברים הקשים כנידים דברו לבון הבאי תבנית כל רח'ן מחלמ'ס אלוים וכל
הרונה ליטול דברים ככתבן אינו חלא טועה : טנה ופירס דברי חכמים וחדותם הקיפן בהלכות ילמד סתום מן המפורס דברי סופרים
ומדברי סופרים סויעי מסייעי . כל טיטנו כמקרא דלאו רוטיה סיפיה קטו קרתי אהדדי דרטיגהו מר כטיני וירכב אותם בתרכבת
המט'ל והתלמוד חיתקום הויי'ת דאכיי וכללן זה בזה מקרא מעט והלכות מרובות כחדא חתתא מחתיכה וכולו'ס יטלו נכוחים למיבין
ויסרו חיים לכל מונאיהם סס חיי מחן כעי . ומחויקנא טיכותא לב' נגפרות הוכה אחים נס יחד להרס המחבר ולה'ה דאשון ככראשון
החכם הכלס כמח'ר הויים רוזאניס יכ'ו מחיה חיים וימחהו ויחייבו ותננהו כלכא החכם השלם הוא אהרן כחיר ה'טני'ס מלחום
המורה והמנהג יחיו דנן ויפרחו כנסן וכננה זרועי . העומדים על טשתרת להגויא לאור כל כמתי הקדש טל הרב
אל כל וראה וכל ימנא דנברי חדא מכל הנמלא כחוב ויטר דברי חתת ותפלתי קבע דלא ליתו לאחנועי . על מטמתי אעמודה כפי
פרוטות קדס מנהג דכמתיא כהדן נקדים דמחין למיביעי . עד חיתע ננטער גיויל חין לך יום שאין קללתו מרובה דטיס אותנו כדבילה
להכות באגרוף חתת ושתים על ג' טעמ' . הכט נא וראה כל אשר המה עוטים אולי לא תאשה זכור נח את בנך את יחד דך כטכסה לבין
הגויס חיים כלעוננו אחוז לך בלועי : לא חייס מר מטוס לזוט ספמים . או יאחרו בניים כי גע'ה' את יעקב ויטלוכס אל ארץ סוינהו
לדמיהו למרי משי . וזרע אברהם אשר אהב הפונס'ה על פני כל הארץ אפקריה דחמתנ לזרעיה . לימי בר נפלי ולוקוט פיורא וליתיב
אייכיייהו על חד מרין תלתא דפורענותא כל קבל דאשתכחא בהו כמח' רועי . מאי רבותייכו כלפי סמיה להפס ותויה נחטבו כמו סכלול
מחס הגי טכברי רטיעי . ואנחנו עמך נקומה ונעלה בית אל כדי סיקלוט העין כהגיס כעבודתם נוונים כוונס לחיים והקובה סימון
געי . ואנא כרוה קלה יטכתי מטמות מראות ברע כי נפקד ממנו את המורה' ללדקה נונח מלכו מיטענא פעי . וחליתי והייתי כנכר
חין חיל חין כפי טענה ולא נמידנא כותא אשילו טיחה קלה ליטני קטיעי . זאת היתה לי הנה ארס'ת אר'ס לא מטורה היא על כן יהיו
דברי מטעמים ליכנא יתורא לנרועי . נאס הנכר דסק מדוכתיה מצת הוסר התמיד ור'כ סליק לבי קברי חין דעתו מיוסבת עליו דולג
על המשתן חכית לבית ומחנר להנר כארי ידי ורגלי מסייעין מטובות' אלה מטעי . כותב כדמע כל זמן ועת כאני כעולם ינון כלכבי
יהא חונ'ח עד טובא אליהו יכסו'ר רוח ננידים כי בל טעמ'ס מטיח אלהי יעקב כחיו חון כנר'ת ירושלים דדהבא נחוי ישראל יכנס .
הנטיור אברהם רוזאניס :

AT POTSDAM
bibliothek
169

דרך האתרים דרוש ראשון

שתי אחיות ומירא אברהם אבינו שמר כל שמונה בארץ ויעקב
 בעל האחות כח' כי המנות נוספו אלהי הארץ כו' יע' ט' הנה
 המירון הזה לא ינדק בני יעקב מהרי יעקב לא הורסה לגלות מאז
 לח' וכדאמרינו ככ' סדר תולדות טרשת ס' ד' סימן ה' וז' גור
 בארץ הוואת יאר רבי חושעיה את עולה חמישה מה עולה חמישה
 אם ינאחה חץ לקלעים נפסלת אף אחת אם ינאח חץ לארץ
 נפסלת ט' כ' . ואברהם אבינו ידע כל זה ומטעם זה אמר לעבדו
 דק את בני לא חטיב טעה וכת' ס' חדר' ט' יפה בסדר חיי טרה
 פרשה כ' ט' סימן יד ד' ה' כו' בני יע' ט' .

ובי
 מאמר בלבבך לירדן נתי תיקטי מהיהו דערק ארבע
 מיתו' ע'לה כ' ס' סחלקו ר' א' ור' ע' דלר' א' אחותו מאמו
 אסורה לבני נח ולא אחותו מאביו טעם דאין אבות לבני זלר' ע'
 אף אחותו מאמו טרייה לבני נח . והקטן לר' ע' מדכתיב ונס
 אחנס אחותי בת אבי אף לא בת אחי מכלל דבת האם
 אסורה ע' כ' . ולירדו דקיים אברהם אבינו כל המורה תיקטי
 דהכי קאמר אחותי בת אבי היא דאכתי אף כנאח מאח' טעודה
 תורה לא אסור . הא לא קטיא כלל מתרי טעמי חדא דאברהם . לא
 בא אלא להניל עתמו מקיבית אבומלך דאין אמר דשרה היתה
 אחותו והנה ה' א' אסורו והם מאחרי' סותרים דאחותי אסורה לבן
 נח וזהו הטיב אברהם דאין זה מאח' סותר דאחותי בת אבי היא ולא
 בת אחי ומותרת היא לב' מטר' דאין אבות לבני ואבומלך לא ידע
 טקיים אברהם כל המורה ולפי האמת מותרת היתה לאברהם אף
 כד יבי וסר'אל סהרי בת אחיו הרו היתה אלא שאברהם לא בא לא
 לתקן דבריו כאלמר שהיה אחותו ואין היתה אשתו והטיב דיתכן
 טעמיה אחותו ומהיה אסורו מאח' באינה אחותו מאמו . ועוד דאף
 דנימא דאבומלך ידע שאברהם היה תקיים המורה עד שלא ניתנה
 טעיר הטיב אברהם אחותו בת אבי ה' א' מטר' דקל' דגר סתנייר
 מותר מן הדיון באחותו וכן בכל בעריות טעם דגר סתנייר
 בקטן סגולר דמי וכדאיתא בפ' ב' דיבמות דף כ' כ' ובפרק נוטאין
 על האבוסה דף ג' ו' ותיב בעריות שהיה אסור בעורו גוי אסור
 אף לאחר סתנייר טלא ואחרו באנו לקדוש' חמורה לקדושה קלה
 ובדכתיב גר' י' לו כאר האם ואין לו כאר האב כינד נכא אחותו
 מן האם וניא מן האב יקיים כו' וטעמא הוא דאחותו מן האם
 שהיתה אסורה לו אף כבידור גוי ינאח בלא יאחרו באנו מקדושה
 חמורה לקדוש' קלה אבל אחותו מן האב יקיים מטר' דגר סתנייר
 בקטן סגולר דמי . וא' כ' מן הדיון אף שברה היתה אחות אברהם
 טרי' ליה דכיון סתניירו טוב אין ליה אחיה ובקטן סגולר דמי
 וכמ' ט' לעיל במס' חדר' ט' יפה בטעמא דאין נכא יעקב ב' אחיות .
 אלא דמ' א' אם היתה אסורה טרה לאברהם קודם סתניירו מדיון
 בו נח אף סתניירו אכתי אסיר'א לאברהם טלא ואחרו באנו
 מקדושה חמורה לקדוש' קלה וזהו האט'ים אבימלך לאברהם דכיון
 שהיה אחותו אף היא אכתי דאף סתנייר ובקטן סגולר דמי
 מכל מקום אכתי אסיר'א ליה בטעמא דטלא יאחרו וזהו הטיב
 אברהם דהא לא קיבא כלל ממוס דאחותי בת אבי היא אף לא בת
 אחי וטעולם לא היתה אסורה לבני נח . וא' כ' לא סייך כאן גזירה
 כלל וכפי דין מורה מותרת היא לו כיון סתניירו אלא דלר' ע'
 דמ' ל' דאין חיל' בין אחותו מאביו לאחותו מאמו דככולהו ליכא
 אסור'א לבני נח הקטן בנמר'א דלאויה תכלית אמר אברהם
 אחותי בת אבי היא אף לא בת אחי . הכלל הטולה דלכ' ע' קיימו
 האבות המורה עד טלא ניתנה אלא דלר' א' לא ינאח מכלל בני
 נח להקל עליהם מדיון בני נח אלא להחזיר כליהם מדיון תורה :

אזכר ויד את המצרי ופרש' ויד את המצרי מטר' דהכה את המצרי
 וא' כ' ט' ל' דמ' ל' דינא' מכלל בני נח למצרי דהא פשיטא דכן נח
 המכה לבן נח חבירו אינו חייב מיתה ואם איתא דלא ינאח מכלל
 בני נח כי אם להחזיר אף הותר למטה רבינו להרוב את המצרי
 כיון שכפי דיני בני נח לא היה חייב מיתה א' א' ודאי דמ' ל' למלמד'
 דירדו דינא' מכלל בני נח למצרי אפי' להקל . ובשמות רבה פרשת
 א' סי' ב' אמרו' וז' כיון שידע הנוגס שהרגים בו החזירו לעבודת
 פרך וזהו חכה אחיו ומבקש להורגו כו' אמר משה ודמי זה חייב
 מית' כמו שכתו' ומכה אדם יומת ע' כ' וכאם כס מיר' ט' יפה מכלל
 לולא זה מפני מה שהיה מלקחו ומרדחו לא היה לו מנכס מות
 ומ' ט' הר' ט' ע' ד' דמ' ספיר'ם ותלקחו ומרדחו ואמר ואפילו הכי
 קטליה דה' ר' חייב'א ניי טככה את ישראל חייב מיתה כדאי' כפ' ד'
 מיתת אפטר דפליג מדרש זה ע'לה וז' ע' ל' דהיינו כתר מתן תורה
 שנכדלו ישראל לשבח אבל מתחלה כולוה בני נח חסידי וליכא
 מיתה אלא לטופך דם האדם ע' כ' הרי דמ' ל' למדרש דלא ינאח
 מכלל בני נח למצרי להקל . ובמ' ד' פשה ד' ס' א' אמרינו וז' א'
 נקי כפיס זה משה אף לא כפא למוט נפשו על מצרי טלא הרב
 א' ז' הפגרי עד שיעמד עליו כדיון ור'א שחייב מיתה והרגו . וכאם
 כס מטר' יפה כי לא הרגו על מה שהיה מכה את העברי לכד
 אלא על ענינים נסתרים וכי' טר'אח את המלאכים ונמלך בהם
 והיינו שהדיעוה מה טעם על אסורו ולכן אחרו טעמד עליו כדיון
 ור'א שחיי' מיתה והרגו כו' וז' ט' טלא היה חייב מיתה על הכאת
 העברי כי לא הכהו מכת מות וא' ב' דאחרי' בפ' ד' מיתות דנתייב
 מיתה ממוס דטופר לועז טל ישראל חייב מיתה ס' ל' דאכתי לא
 הו' רק בני נח ופלגי אהיהו וס' ל' כשהיה דלעול מר' ט' א' ל' ב'
 דמ' ל' דחייבו ככני נח ע' ב' . הרי דמ' ל' דלדעת המדר' לא ינאח
 מכלל בני נח למצרי . באופן סתמולקת זה אם קודם מתן תורה
 ינאח ישראל מכלל בני נח למצרי או לא ינאח למצרי נפתח בנדול'
 ובסתיים בנדול'ם דתלמודא דירדן הויל כטיטת הרמב' ז' ומר' ט'
 יפה . והמדרש הויל כטיטת חמני נרפת והר' א' ז' . ובפ' ק'
 דתנינה אמרינו דרש רבא מ' ד' מה יפו שתיך כנפלים בת נדיב
 בת טל אברהם אבינו סתק'א נדיב טנאמר נדיבי עמיס נאספ'
 עם אלהי אברהם וכי אלהי אברהם ולא אלהי יעקב אלא
 אלהי אברהם שהיה מחלה לנרים וכתיב התוספות מחלה לנרים
 שנכסוהו על הטולה טפי . טכל אומס טלפניו : ולפי מה שכתבנו
 דתלמודא דירדן ס' ל' דאברהם ינא מכלל בני נח למצרי ובכונים
 לא יתחשב ואפילו להקל ובמ' ט' הרמב' ז' אין נודך לס' ט' האוס'
 אלא הוא כפשוטו דומיא דכל נרים דעלמא טיולאים מכלל בני
 נח למצרי כד אברהם ינא מכלל בני נח למצרי . ובמ' ד' פרשה
 ל' ב' סימן ל' א' איתא טעמה רבינו נאלך במלאכים וא' ל' חייב זה
 הרינה אחרו לו הו' וכאם מר' ט' יפה שנמלך במלאכים וחקר
 בחלקי הסותר כה וכה אם חייב מיתה על הכאתו כנוי המכה
 ישראל כחייב מיתה או טמא אין עדיין ישראל ככלל דין זה עד
 ככאלו לסיני והמלאכ' הסיבו לו הו' דחייב מיתה ממוס דמיתות
 אברהם ינאח מכלל בני נח וי' לרס דין ישראל והסכיתה דעמו
 דעת עליון לדברי המלאכים והכה את המצרי כדיון גוי המכה
 את ישראל דחייב מיתה .

ובזה

יובן מאמר רז' ככ' פרשה ג' ס' סימן ח' וז' לו
 הלל' ינאחי ע'לה רבנן אמרו אחר לו יעקב אינו לא
 מרחקך ולא מקרבך אלא אנו מולה אומ' כדפיון עד טיבא משה
 שכתוב בו ומטה ע'לה אל האלהים את כדמטו רואה לעשות כך
 עופה כיון ככא משה המחיל מקרבנו טנאמר יחי ראונו ע' כ' .
 וי' לדקדק במה נסתפק יערב אבינו כאלמר אינו לא מרחקך
 ולא מקרבך . ועוד י' לדקדק במה שפלה ספק זה במטה רבינו
 דמ' ט'

שוב

דכפ' ר' מיתות דף כ' אמרינו אמר רבי חנינא בני
 טככה את ישראל חייב מיתה טנאמר ויפן כה וכה ור'א כי אין
 אים

דעה שייכות יש לו בדכ'הז' של רד"ש: אמנם על פי הקדמתו יבא על כנון דהנה מודעת זאת דפ'לג'שים הם בלא קדושתן ואם כן בלאה סהיה פלג'ש יעקב לא חשיבא אמת יעקב מאחר שלא קדשה והסנה שלמה שנינו נושא אדם אלוסת אביו ומסותת אביו וה' ס' פלג'ש אביו וכל זה הוא בישראל דוקא אבל בכני נח דלית בהו קדושתן אלא בפעילה תליא תלתא דפשיטא הוה שחיב על פלג'ש אביו מטום אמת הוה ומטום אמת אב' והנה יעקב נסתפק אם ינאח מכלל בני נח לנחמרי ויש להם דין ישראל או לא ינאח דאם ינאח אין על רד"שין עון אחר הוה דלא חשיבא בלשה אמת יעקב ואם לא ינאח מכלל בני נח יש על רד"שין חטא דאשת איש ואשת אב' והוה שאחר יעקב לרד"שין אינו מרחק דמחא ינאח מכלל בני נח ואינו מקרבך דמחא לא ינאח מכלל בני נח עד שיהא טהור גם כן עמד בחקירה זו ואלא למלאכים אם חייב מיתה המכרי כדון גוי המכה את ישראל מטום דמיתות אברהם ינאח מכלל בני נח עד שינו והשיבו לו המלאכי הן דחייב מיתה מטום דינאח מכלל בני נח ועמה מעשה על פיהם והרג את המכרי ואם כן משה הוה יקרבך דכיון דנפסט לו הספק ונזר אומר דינאח מכלל בני נח א"כ אין לרד"שין עון אחר חטא כמעשה בלשה ומס' אחר משה יחי רד"שין :

וראיתו לירא'ם פרשת קדושים על פסוק איש אשר יקח את אחותו חסד הוא ככתב רש"י ז"ל וז' ומדרשו אם תאמר קיון רבא אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו שנאמר עולם חסד יבנה - וכתיב רד"ש וז' ויש לתמוה על המדרש הוה כמחנה יראה שאלו לא היה עם חסד העולם לא היה מנחו הכורא יתברך ליכא את אחותו ואם כן איך הניח את הסבטים שיטאו אחותיהם אליבא דר' דאמר תלויות נולדו עם כל ככט וככט ונאסרו יתרום איך ינאח את דודתו ויעקב איך נשא כתי אחיות וליבא לתתה כיוצא אביו גיורין ונר שנתנייר כקטן שילד דמי דמ' דמ' למד אחר יעקב אינו מקרבך כנשאתי שתי אחיות כשאתו לו טול בריך אבל מת' דמ' בפר' תולדות שכתמית המנות ששמו האבות אינו אלא בארץ ישראל לבד ויעקב בחוזה לארץ נשא האחות וכן עתים את דודתו כי המח' משפט אלאי הארץ הם אע"פ שהוהרנו בחובת הנוף בכל מקום הנה זה הטעם יספיק גם לסבטים שינאחו אחיותיהם משני שהסבטים לא היו יושבים או בארץ רק דרך ערואי כי כבר נגזר עליהם גזירת כי נר יהיה ורעך אבל קיון היה מקום דירתו בארץ כי משם הוצרכו העפר כמחנה וברא אביו כו' וס' נולד קין ונשאר עם עכ"ל - ודברי הר"ם הללו כנלאו מחנה חדא כשה טהוקסה לו מאנד' זו דחסד הוא דנלאו מחנה דלכני נח אסירי האחות דאיר נשא יעקב שתי אחיות דברא' דס' דהא בהא תליא דמאיר דחסד האחות לכני נח אחר כתי שתי אחיות ולא ידעתי היכן רמזו דהא רבי אליעזר דסבר דאחותו אסירא ליה ומ' שתי אחיות איים צדוק לכני נח - והרי הרמב"ם ז"ל בע"ט מהלכות מלכים דין ה' פס' דהאחות אברהם לבן נח ואש"ה לא מנה אלא עם פירות לאבותיהם להם אלא דמתי אחיות לא אסירי לכני נח וכ"כ רש"י בע"ט מיתות כסוביא זו דר"א יע"ט - גם מה שהקשה הר"ם דאיך הסבטים נכחו אחיותיהם אליבא דר' ג' כוה לא ידעתי כונתו דאף דנימא דחסד עשה המקום עם עולמו כמה שהניח לקין ליטא את אחותו היינו לפי שהיה אחיותו מן האם דאף מאו דאחר אחותו לכני נח היינו דוקא אחותו מאמו אבל אחותו מאביו שרייה מטום דאין אבות לנו כדאמר ליעיל ואם כן אפשר בכני נחא נאסרו תלויות הסבטים של אחר האחות והסבטים של אחר האחות כנאסרו תלויות הסבטים של בני נחא שח' אבות לנו - ואי קסיו לא קסיו אלא

אלא לאחות אגדה מדרשו על פסוק וסאלו בן הכנענית בן דניה שכנעלה לכנעני דממעון איך נשא את דניה שהיא אחותו מאב ואם אבל לאגדה זו דר' דאמר תלויות נולדו עם כל ככט וככט וכנאסרו ל'ק כללם איך דרשא דחסד הוא וכ"כ הר"ם עמ'ו בפרשת ויגש יע"ט - נ מה שהקשה דעמ'ם איך נשא דודתו ה"כ ל'ק כלל מטום דיוכבד היתה אחות קהת מן האב ולא מן האם וזו שריה לכני נח כל שלא היתה אחות קהת מן האם והבי אמת בפירוט בפרק ד' מיתות שהקטו למאן דאמר דאחות אביו אסור לכני נח מדכתיב ויקח עמ'ם את יוכבד דודתו מאי לאו דודתו מן האם ויתרנו לא דודתו מן האב - ומה מדרשו הכא חסד הוא על מה שכתב קין את אחותו היינו מטום שהיתה אחותו אף מאמו אבל קורבה דמנד האב לא אסיר לכני נח דאין אבות לנו - עוד אינו מתייב בדברי הרב דאף דנימא דגם ב' אחיות אסירי לבן נח היינו באחותו מן האם אבל באחותו מן האב ולא מן האם פשיטא דשרי דומיא דאחותו ואחות אביו דאסירי לכני נח ואפילו הכי לא אסירי אלא כשאר דמנד האם אבל בשאר דמנד האב ולא מן האם לא אסיר ואם כן אף את' דב' אחיות אסירי לכני נח היינו דוקא באחותו מן האם ולא מן אחר לן דרחל ולא הוה מאם אמת אמת דמתי נשים נשא לבן -

והנה לתרץ כל זה אסור הייתי לומר דהר"ם ס'ל כסדרת המוס' דאית להו דר' א דדרש על כן יצונו איש את אביו דהיינו אחות אביו ואת אמו דהיינו אחות אמו מורה דבאחותו אפילו מאמו לא אסיר לבן נח ופליגי עם רש"י דאית ליה דר"א דאסיר לבן נח אחות אביו כ'ט אחותו מאמו - והשתא כיון דס'ל כהמוספות לזה הוקשה לו דהך אגדה דחסד הוא דממען דס'ל דאחותו אסירא לבן נח כמאן אפילו אי כר' א אינו לא אסיר אלא אחות אביו ולא אחותו ואי כר' ע הא לא אסיר אלא חייבי מיתות כ"ד ולא חייבי בריות ככתובאר גם כסוביא אלא עכ"ל דלא אפילו אלא כחכמים דקאמרי התם הרבה ערוות יש שאין ב' ד ישראל מתייב עליהם וכן נח מוזהר עליהן ופרש' הרבה ערוות יש כנון כל חייבי בריות כן נח מוזהר עליהם דלרבין איתרבו בני נח מאיש איש לכל האמור כפ' - וכיון דלחכמים בני נח מוזהרים על כל הערוות בישראל מטום הכי הוקשה לו מיעקב ועמ'ם והסבטים אמנם מלבד הדוחף טיס כתיבון זה דאיך סתם הר"ם קוסינו אליבא דהמוספות מאחר דאליבא דרש"י דכל יומא ויומא שמעתייה כפומיה ל'ק כלל דלדידיה דך אגדה דחסד הוא אמתא כר' א דאית ליה דאחותו אסירא לבן נח - ועוד כ"ל דאף לחכמים דס'ל דל חייבי בריות כן נח מוזהר עליהם הוה דוקא בקורבה דמנד האם אף קורבה דמנד האב כ"ע לא פליגי דלית להו קורבה - ורואיה דלכר דכנערא הקטו מדכתיב ויקח עמ'ם את יוכבד דודתו ויתרנו דודתו מן האב היתה ואם איתא דלחכמים אף בקורבה דמנד האב נכטוו בני נח מה יענו חכמים בקרא דויקח עמ'ם את יוכבד דודתו אלא ודמי דאף אליבא דחכמים לא הוזהרו בני נח אלא בקורבה דמנד האם אבל בקורבה דמנד האב לא מטום דמתי אבות לנו ואם כן אף דנימא דאגד' הלון דחסד הוא אפילו כחכמים עדן כל מה שהקטנו לראש'ם ז"ל כמקומו עומד לוכא קוסינו מיעקב ועמ'ם והסבטי' דאליבא דמתי דכל בני לא היתה קורבתם מנד האם כי אם מנד האב וכדכתיבנא -

עוד אינו מתייב בדברי הרב דאיך הכרית מאגדה זו דחסד הוא דאחותו אסיר' לבן נח והוקשה לו מהסבטים איך נשא אחיותיהם דהא כנערא כפ' ארבע מיתות עליה כ"ט הכיאו אגדה זו להקשות למאן דאמר דאחותו שרייה ויתרין כיון דאמרי אשתרי ע"כ: וא"כ ליכא לאובותי קאגדה זו דס'ל דאחותו

דרך האתרים רדוש ראשון

לחקל מעליו ממה שהיה אסור לבני נח והביא ראיה ממה שאמר יעקב איני מברך מפני שנשאתי שתי אחיות ואם אחיות שהנירות מהני אף להקל הא אף ביעקב עון אשר חטא בזה שנשא שתי אחיות מאחד שנייירם וקול נר שנתנייר בקטן שנוולד דמי וליכא למימר שאותה אנדה ס' ל' טיעקב ליה להרב דכ' עמוד טיעקב אבינו לא רנה לכרך דהא פשיטא ליה להרב דכ' עמוד טיעקב אבינו לא היה כושא אשה אלא אם כן היתה מתניירת ומקבלת כל מה שקבל אברהם אבינו על עמו וזה לבניו וכיתו אחריו ללכת בדרכיו אל ע"כ לוח' דאף שניירן מ' לא רנה לכרך מסו' דהנייר' לא מהני להקל אלא להחמיר ומ' לא נקטררה דעתי בזה דליכא למימר שאותה אנדה דערבי פסחים ס' ל' דטעמא דלא מהני מה שנייירם יעקב הוא מטום דלא מהני גירות להקל שהרי סיימו סס בטענת יעקב שנשאתי שתי אחיות שעתידה תורה לאוסרם ואי אחרת כשלמא דאיסור זה דשתי אחיות היה גוהב בכני נח ניהא דלא מהני הנירות להקל מדין בן נח אבל כיון דאין איסור זה נוהב אלא בישראל מהיכא תימי שלא יועיל הנירות להקל מעליו בזה שרנה להחמיר ולקיים התורה קודם שנישנה מאחר דאחך שנישנה התורה הדין הוא כך דבר שנתנייר בקטן שנוולד דמי * אלא ודאי ע"כ לומר שכונת הרב באומר וליכא למימר שיעקב אבינו ניירן כו' טעמו הוא או מטום דס' ל' דלא נתניירו והכרית זה מה שאמר רנה יעקב אבינו לכרך דס' ל' דנירות לא מהני לומר דבקטן שנוולד דמי אלא לאחר שנישנה תורה ואינו מנוויס לקיימה א"כ התניייר בקטן שנוולד דמי אבל קודם מתן תורה דמה שהיו מקיימים התורה היה מרנוס כמי שאינו מנוויס ועוס' לא חשיב כשנתניירו להחסיב בקטן שנוולד והכרית זה הרב ממה שלא רנה יעקב אבינו לכרך דמי חשיב גירות מה שנתניירו קוד' מתן תור' הא אין ביעקב עון אשר חטא בזה שנשא שתי אחיות * ואם כן הדרג קוטיין לדוכתא דלמה לא דחה הרא"ס סברא זו דמה שנשא יעקב שתי אחיות הוא מטום דניירן וקול' דנר שנתנייר בקטן שנוולד דמי מטו' דנירות לא מהני כי אם להחמיר לא להקל ממה שהיו מנוויס מדין בני נח מאחר דהרב סבור דשתי אחיות אסורי לבני נח * הן אמת דכפני תקומות הבהיא הרא"ס אנדה הלון דערבי פסחים לא הביא הך סיומא דקאמר שפתידיה תורה לאוסרם אלא בקצור שלא רנה לכרך לפי שנשא שתי אחיות ואפשר דהך אנדה ס' ל' כחכמים דס' ל' דאף איסור הסמו אחיות נוהב בבני נח ולפי זה אפשר לנדר ולומר שכונת הרא"ס באומר וליכא למימר שנייירם כו' הוא מטום דנירות לא מהני להקל והכרית זה ממה שלא רנה יעקב לכרך לפי שנשא שתי אחיות *

ובזה נבאר קנת פסוקים דישיעה סי' כ"ט לכן כה אמר ה'

אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מיססה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריבו ע"כ * ויש לדקדק בפסוקים או טובא חדא כמה שאמר לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו דמהיכא תימי דכסבילי שאמר יעקב אבר פדה את אברהם יבוש יעקב ופניו יחורו עד שהוכרך לומר לא עתה יבוש יעקב כו' * ועוד בזה פסוקים כי בראותו מעסה ידי בקרבו וגו' דנהי דהפסוקים הם גדולי' כחכמה ובמנין מכל מקום פשיטא דגדולות יעקב היו למשל' מהם ורבותינו אל קראוהו ליעקב בחור שכאבות וא"כ איך אמר' שלא יבוש יעקב כסביל ראיתו וילדיו מעסה ידי בקרבו * ועוד יש לדקדק דמה פסוקים והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריבו מה היו הכונה * ובראה דזה יובן עם מה שכתבנו לעיל בסס' מהר"ט יפה שהקשה למאן דאמר דכל הערות האסורות לישראל אסורות לבני

אסורא לכן נח דאיכא למימר כיון דאסורי אסורי ואף על גב דלרבי אליעזר דאית ליה דאחיות אסורא לבני נח איתיה אנדה זו כפשוטה דדוקא לקין הותרה אחיות מטום חסד הא לאו הכי אסורא מכל מקום כיון דאנדה הלון שוכלת שני פירוש' ואיכא למימר דס' ל' כיון דאסורי אסורי ליכא לאקסווי עליה מהסכסכי * עוד יש לדקדק בדברי הרב כמה שרנה לנדר על יעקב דמה שנשא שתי אחיות הוא מטום דיעקב אבינו ניירן וגר שנתנייר אפי' מברך דמי ודחה זה מטום דאם כן למה אמר יעקב אבינו דמה עיימי מהפס דע"כ אותה אנדה פליגא אהך אנדה דחסד הוא דאלו מהכא טעמא דכן נח אסור באחיות ואלו כערבי פסחי' אחריון שאמר יעקב איני מברך לפי שנשאתי שתי אחיות שעתידה תורה לאוסרן אלא דכן נח מותר באחיות ואולי כונת הרב היא דפליגי כדניא אם כן נח מותר באחיות או לא נח' אם איתא שניירן הכי קאמר איני מברך לפי שעתידה תורה לאוסרן הא אילו מדין תורה גר מותר בשתי אחיות מטום דגר שנתנייר בקטן שנוולד דמי * עוד חשיב תימה בזה שרנה לתרן כל מה שהקשה עם מה שכתב הרמב"ן בפרשת מולדות יצחק ששמירת התנות שסארו האבות אינה אלא בארץ ישראל לכך כי הפנות משפט אלהי הארץ הם כו' דמלכד שהרב עצמו בפרשת מולדות יצחק הביא כל דברי הרמב"ן הללו ותמה עליהם דאם אין התנות חובה בארץ לכמה מה זה שאמרנו בפרק ערבי פסחים כשאמרנו ליעקב אבינו טול ברוך אמר איני מברך מפני שנשאתי שתי אחיות והלא לא חטא בזה כלום מכיון שנכחן בחינה לארץ ולא ידעתי למה כאן כתייבסה דעמו בדברי הרמב"ן הללו * עוד אפי' תימה על הרב דעד כאן לא קאמר הרמב"ן ששמירת התנות שסארו האבות אינה אלא בארץ לכך אלא עלה דמה שדרשו רז"ל ששמר אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה ואילו עירובי תבטילין והוקשה לו דאם כן איך הקים יעקב אבינו מלכה ונשא שתי אחיות ועשרם נשא את דודתו ואיך אפשר שיהיו נוהגים שהר כמה שאבר אברהם אביהם על ענמו והוא יגיד את בניו ואת ביתו אחריו ללכת בדרכיו לזה תירך שמה שסארו האבות התורה עד שלא ניתנה לא היה אלא בארץ לכך * אבל כפי סברת הרב דהכרית מאנדה זו דחסד הוא דכן נח אסור באחיות ואסור בשתי אחיות מה הפרש יש בין ארץ ישראל לח"ל וכו' כעט מנות שנגטוו בני נח בארץ נגטוו ולא בח"ל הא ודאי לא ניתן להאמר דבר זה * ואף שאין גורך להביא ראיה לזה שהכריתם הם פשוטים מלך ענמם יש להכרית זה ממה שהקשה בנדרתו ששארם ששאר את דודתו והוטרבו לומר שהיתה אחות אבינו מן האב ולא מן האם ולמה לא תירצו דעתם נשאה בח"ל אלא ודאי דלנכחי מה שהוטרבו בני נח אין חילוק בין ארץ ישראל לח"ל וזה פשוט * באופן שדברי הרב הללו נפלאו ממני * עוד יש לדקדק בדברי הרא"ס הללו כמה שנוולד דמי שנתנייר בקטן יעקב שתי אחיות הוא לפי שנייירם וקול' דנר שנתנייר בקטן שנוולד דמי שהיו הוא ענמו כתב בפרשת שמות ובתבניו דבריו לעיל דמה שקיימו האבות התורה עד שלא ניתנה הוא דוקא להחמיר על ענמם לקיים עליהם גם התנות שאינם מכלל השבט ממה אבל לא להקל מעליהם ממה שאסור לבני נח * ואם כן כפי דברי הרב דשתי אחיות אסר לבני נח אם כן מה מועיל מה שנתניירו וקבלו עליהם לשמור כל התורה עד שלא ניתנה להקל מעליהם איסור דשתי אחיות שהיו קודם הנירות כפי דבריו היו אסורות ליעקב ואם כן איך יתכן שיעיל הנירות להקל מעליו ויש ליישב דברי הרב דהכי קאמר וליכא למימר שיעקב אבינו ניירן וגר שנתנייר בקטן שנוולד דמי דודאי לא מהני הנירות להקל

ובזה נבא לביאור הבחינים כה אמר ה' אל בית יעקב אשר
 פדה אל אברהם כלומר יעקב אשר פדה את אברהם
 דכסביל יעקב ניגול אברהם מכבשן האש. וכו' וזו חליה וקוץ
 בה דנהי דזה הוא שבח גדול ליעקב דכסביל וכמו ניגול אברהם
 מ' מוכח מזה מדלל ניגול אברהם כסביל עמו ש' דלא יגא
 מכלל בני נח לנמרי וא"כ היה עולה על הדעת שיבוס יעקב מזה
 שהרי איך לו תשובה נגחת לסואלין אותו מפני מה נשא שתי
 אחיות שאם ישיב שעל פי הדבר נשאן זו היא תכונה נעלמת
 שלא ידע בה שום אדם ונעלמת מעיני כל חי בלתי לה לבדו לזה
 אמר לא עתה יבוס יעקב ולא עתה פניו יחורו לפי שהתשובה
 שיש לו שעל פי הדבר נשאן היא גם כן נלויה ומפורסמת לכל כי
 בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו כולו זרע אמת מטעם ה' להשאיר
 ע"כ יודו דעל פי ה' נשאן דאם איתא דשלא מהדין נשאן איך
 נולדו לו בנים כאלו. וא"כ ע"כ יקדישו את קדוש יעקב ואת
 אהי ישראל ועריבו ויאמרו נזיר מלך היא ואין לנו עסק בכסותו.
 וזו היתה כונת הזקנים באומרם לבועז יתן ה' אל האשה
 הבאה אל ביתך כרחל וכלאה וגו' דמאי שייאטיה דרחל
 ולאה בברכה הללו. והנה רזל אמרו דטעם הנואל שאמר לא
 אוכל לנאול פן אשחית את נחלתי שאמר חס לי ליטלה איני
 מערב פסולת בכני ולא היה יודע שכבר נפתחה ההלכה מואבי
 ולא מואבית. הרי שהנואל היה סבור שרות היתה אסורה לבא
 בקהל. ומינו ב"כ דבזמן שחול היה מחלוקת בדבר ודואג היה
 סבור שנים מואבית אסורה לבא בקהל. והנה כבר הקדמנו
 שהמבחן לדעת שהאשה שלוקח האדם אם היא הוגנת לו הם
 הבנים ומזה שראינו שבני יעקב היו נדקקים זרע אמת ידענו
 שמה שלקח יעקב רחל ולאה מאת ה' היתה לו: וזהו כונתם
 באומרם לבועז אל מטער באתה לוקח אשה דאית בה קנת
 פקוק בדבר כי ע"כ לא לקחה הנואל לפי שה' יתן את האשה
 הבאה אל ביתך כרחל וכלאה וגו' דכי היכי דהאם הראה ה' איך
 אותו הזיווג היה דבר נאה ומתקבל מאת ה' מן הסמים ה"כ כה
 יעשה ה' וכן היה שנוולדו ממנו ארבע נדקקים ויגא משם כל
 זרע המלוכה.

ועל פי זה יוכי מאמר רזל בסוף דות רבתי וזל ר' אבא
 פר כהנא פתח רגזו ואל תחטאו את' דוד לפני ה' ה' ה'
 עד מתי הם מתרגוים עלי ואומרים לא פסול משפחה הוא ולא
 מרות הנוואביה הוא אמרו כלבבכם על משכבכם אף אתם לא
 באתם משתי אחיות אחת ראו מה עיקרכם ודומו סלה ואף תמר
 שלח' יאודה וקנכם לא משפול משפחה הוא ע"כ. ויש לדקדק
 בחומר זה טובא חדא כאלם בני דורו היו מתרגוים על דוד והיו
 אומרים לו שהוא פסול משפחה שבא מרות הנוואביה לפי שהיו
 סבורים שגם הנקבו הם בכלל האיסור מה הועיל לדוד באומריו
 שגם הם באים מב' אחיות הרי אותו הפנים שיה בכל ואף דוד
 הוא בכלל אותו הפנים ונוסף גם הוא שבא מרות הנוואב' עוד
 יש לתמוה במה שסיים דוד ואמר ואף תמר שלקחה יאודה לא
 משפול משפחה הוא דמלבד שטענו' זו איננה מעל' ארוב' למחלתו
 זאת ועוד דבפנים זה איך בו שום דופי לישראל כי אם לדוד.
והנראה אגלי הוא שבני דודו של דוד היו רוצים לית' כגם
 הנקבות היו בכלל האיסור וכך היתה סברת הנואל
 וסדרת דואג וכמו שכתבנו למעלה ודוד היה רונה להכריח איך
 הדיו הוא דמואבי ולא מואבי' ממה שראינו שכלאו מאותו הזוג
 בולם נדקי' ואם היה פסול משפחה באותו הזוג לא היה הזרע
 מאותו הזוג שלכלת יוחסיו שכולם נדקקים. אך חשני דורו היו
 חולקים בהכרח זה והיו אומרים דהן לו יכי דרות היתה אסורה
 לבא בקהל אפטר דיגאו חמנה נדקקים. וזהו מה שאמר דוד עד
 אמת

לכני נח היכי נסיב יעקב שתי אחיו ותירץ לאחר שנימול אברהם
 ככלל הוא וזרעו מבין שחר בני נח וכנסתא יעקב שתי אחיות
 וניירן לית בהו איסור קורבה דהו' ל' כנר שנתנייר דמדיון תורה
 לית בהו איסור קירכא וכו' אפילו אחותו ע"כ. וכבר כתבתי
 לעיל דתירוק זה מועיל חי אמריכו דיגאו מכלל בני נח לנמרי
 חשיבי רחל ולאה כנר שנתנייר דלית בהו קורבה אך אל לא יגאו
 מכלל בני נח לנמרי להקל עליהם פסיטא דלא הותרו לו רחל ולאה
 כיון דלכני נח חשיבי עריו וא"כ יש לחקו' למ' ד' דלא יגאו מכלל
 בני נח להקל למאן דילוף כל העריות בכני נח היכי נסיב יעקב
 שתי אחיות לזה נריך לומר התירוק האחר שתיירן עם מהר' ש' יפה
 דיעקב על פי הדיבור נכסינהו וכן כתב הר"ם יפה בפרשת ויגא
 יעקב פרשה ע' ס' וג' אהיה לאמריכו דאמר ליה יעקב מה את
 סבור ממון אמת בעי מינד לא אמת. אלא בנין מדין טליתא
 ע"כ יבוסת עם הרב ואין להקטו' איך בקם מעמנו ליגא ב' אחיו'
 דעל פי הדיבור נשאן ע"כ. וכן כתב בפרשת בראשית פרשה ז'
 ש' ה' ז' וז' אפטר לומר דיעקב על פי הדיבור נשאן לנורד קו'
 ז' שבטיים ע"כ. הכלל העולה מזה שכתבנו דלמאן דאמר
 דישראל יגאו מכלל בני נח לנמרי קודם מתן תורה התירוק
 ליעקב איך נשא שתי אחיות הוא ממש דניירן ונר שנתנייר פקטון
 שנוולד דמי ולת' ד' דלא יגאו מכלל בני נח לנמרי התירוק ליעקב
 איך נשא שתי אחיות הוא דעל פי הדבר נשאן. והחילוק שיש
 בין ב' התירוגים הללו הוא דמי אמריכו דיגאו מכלל ב"כ לנמרי
 והטעם שנסא שתי אחיות הוא ממש דניירן הוא תירוק פשוט
 לכל באי עול' כפיטא איך נשא יעקב ב' אחיו התירוק הוא מבוואר
 שכבר יודעים הכל שהאבות לא היו לוקחים נשים בניומם
 ופסיטא שניירם יעקב ונר שנתנייר פקטון שנוולד דמי. אך חי
 אמרי' שלא יגאו קודם מתן תורה מכלל בני נח לנמרי ומה
 שנסא יעקב שתי אחיות היה על פי הדבר הנה תירוק זה הוא
 נעלם ולא ידעו אלא ה' שהיה המנוה וכל באי עולם לפי פשוטן
 של דברים יקסה בעיניהם איך נשא יעקב שתי אחיות. והנה
 המחין לידע אם יגאו ישראל מכלל בני נח לנמרי או לא הוא
 הכלל של אברהם אבינו מאור' כסדים שהרי בני נח אינם
 מוזהרים על קדוש ה' וכדאיתא בנח' וקול דכל מי שבאמר בו
 יעבור ואל ירגז אם נהרג הרי זה חובל בעמנו ועובר על מה
 שכתוב וגם את דמכם וגו' ואם אברהם אבינו ניגול כסביל זכותו
 ע"כ לומר דיגאו מכלל בני נח לנמרי אפילו להקל ומשום הכי
 מוסר עמו על קדושת ה' כדיון ישראל שמוזהר על קדושת ה' וה'
 הניול כדרך שמפיל לכל הנדקקים המוסרי' עמו על קדושת ה'
 וכמו שפסה לחכמה מישראל ועזריה. אך אם באמר שלא ניגול
 אברהם כסבילו כי אם כסביל יעקב וכדאיתא בבר' פרשה ס"ג
 ס' ב' ד' שמואל בר יצחק אמר אברהם לא ניגול מכבשן האש
 אלא בזכותו של יעקב כו' ה"ד לכו כה אמר ה' אל בית יעקב אשר
 פדה את אברהם יעקב פדה את אברהם לפי זה ע"כ לו' שלא יגאו
 מכלל בני נח לנמרי כי אם להחמיר ואם כן אברהם עשה' שלא
 כדיון במה שמסר עמו לכבשן האש דהא בני נח אינו מפרוין על
 קדוש ה' מסו' הכי לא ניגול כסבילו אלא כסביל יעקב. עוד
 נקדים מ' ש' בנח' בקדושתין כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו הויין
 ליה בנים שאינו מהוגנים שאמר בה' כנדו כי בנים זרים ילדו.
 ואמרינו במדרש הביאו הראב"ח פרשת מטעי כל הנושא אשה
 הנוכה הקב' מ' מו' מזהם בעלי הוראה שנאמר אלקים מוסיב
 יחידים ביתה מו' מ' אסורים בכוסרו' ואין יחד אלא לשון גדולה
 שנאמר כמעט שכב אחד העם ואומר ומי בעתך ישראל נוי אחד
 ע"כ. למדנו מכאן שהמבחן לראות אם האשה שלקח היא הוגנת
 אם הבנים כאלם הם הגונים היא הנוכה שהאשה הוגנת לו.

דרך האתרים דרוש ראשון

הכרך כדלמדין כפ"כ דמכ"ד ס' לפיכך נר וגוי שהרנו נהרנין
ופירט רס' לפיכך אשכנז שנות בני נח קאי וקול אזהרתו זו היא
שיתמו לפיכך נר תושב או בני שהרנו נהרנין ואפילו בסוגג שאין
בני נח נריבין הפרה כדלמדין בסנהדרין - ומנה סבדין
סוגג יס חומרה כדו נח מר שאין כד בישראל וגבי אויבס היו
איפכא - אמור חמשה דכבר ידע ס' ש' ישראל עבדו עז במכרים
מתוך שיבוך ומתוך טירוף הדת דהיינו שהיו אנוסי' ומגנבים
אלא שהיה מסופק בדבר אם ילאו מכלל בני נח למתא אף להקל
או דלמא דלעולם חומרה דבני נח אית להו ומסוס הכי כשכח
לקטרנ הטרנ אף שיגע שהיו אנוסים ומגנבים מנסו דאם בלא
לפוטרים מטיבס אויבס יסבינו להו חומרה דישראל דמגנבים
על האונס ואם בלא לפוטרים מטעם סוגג' יסבינו להו חומרה
דבני נח דקול דנהרנין על הסוגג' ואמרינן דפרק חלו טריפוס
דף מ' הרונה לפטו' כדברי ב"ס טוסס כדברי ב"ה עושה תחומרי
ב"ס ומחומרי ב"ה חליו התיב אומר הכסיל בחשך הולך ומטוס
הכי כשכח ס' ש' לקטרנ על ישראל אף שהיו סוגגים ואנוסים
מטע' דיהיבנו להו חומרי דישראל וחומרי דבני נח אמר לו הק"כ
שוטה כשעולם כיון דאמת רוכה לתפוס חומרי דישראל וחומרי
דבני נח עליך דלמא הכסיל בחשך הולך דאת דו סוגג כחמיד
ואויבס כרנוו היתכו דכ"טטרפות שני דברים הללו בנת אחת
פיתחיבו דלא ימנע אס יס ל"ס דיו ישראל הרי הם פטורים
מטעם שהם סוגגים ואס דין בני נח יס להם הרי הם פטורים
מטעם שהם אויבס.

עור

נהדים מה שאתרו ככ"ר יובא יוסף את דבתם רעה
אל אהרן מה אמר רבי מאיר אומר חמודים הם
בניך אל אהרן מן החי"ב - וינה הרמ"ס הקטנה בזה דאם
כד למא להר יוסף על זה והלא לא יד לאכיו אלמא מה שראה
ועוד איד אפטר לומר שהכסילים עשו כן ומיך הרב ז"ל
שהכסילים רדיו היו טוסין אלל סיוסף היה טועה בדיו והיה
דו אותם טעמו כלא בדיו והוא שהכסילים היו חומקין כפר
חכית החמיטה כבוד - מפרכסת ומניחין אותה עד שמות
ואחר כך היו אוכלים חמור כדי שיכריחו ויוסף היה סבור טכיון
שחומקין אותו בטודה מפרכסת יס כד מטוס אהרן מן החי"ב
הדבר כד מטוס דלפילו לר אהרן כד ישרב דלמא דאית ביה
מטוס אהרן מן החי"ב חלו בניו כמטוס דנוס לית לרו חמיטה
אלא אפילו בחירה בהלמא שני וינין דבשיתה מליא מילמא
איה יונתה מידי אהרן מן החי"ב טוס מוהרים בו עד שמות
אכל בטודה מפרכסת לא אכל בישראל דכחמיטה מליא מילמא
כיון דשחט בה שחיטה מליא אהרן ינאח מידי אויסור אהרן מן
החי"ב עוד כתב הרמ"ב דלוי"ג בנת דחפ"לנו שרי אפי' בטודה
מפרכסת וא"ג דלנוס בשיתה מליא מילמא וכל זמן שהיה
מידי דלישראל שרי ולגנו אויסור וא"כ כיון דלישראל שרי מטוס
דכחמיטה מליא מילמא אף לנוו דבת מר מליא מילמא לית ביה
מטוס אהרן מן החי"ב מטוס דליכא מידי דליכרל שרי ולגנו אויסור
כתנא דלרב אהרן כד יתקב דמפליג דליכרל שרי ולגנו אויסור
טענתו כל יוסף היתה מלח חלק חילוק זה והיה סבור טנס
לישראל יס כד מטוס אהרן מן החי"ב כיון שהיה מפרכסת - ולמידך
תלוי דאת דאתר בני ואתר ישראל שרי טענתו כל יוסף היה מלח
ידע דין זה דליכא מילמא דלישראל שרי ולגנו אויסור - והרב
הר"ס יפה ז"ל הקשה עליו ואמר דכפי דברי הרב יוסף לא טעה
בדיו ומן הדיו היה סאסור ל"ס כשר מפרכסת אס הדיו כרב
אהרן כד יתקב דמחלק בין ישראל לנוו שהרי בני יעקב מורת בני
נח ל"ס אלל שח"כ נתחדשה הלכה לישראל למישרי להו מפוס
דכחמיטה

איתתי הם מתרבוים עלי ואותרים טאני כל מפסול מטפחה
ואותרים שרות היתה אסורה לכא בקהל וא"פ טרואים סינאו
חמנה נדיקים אין זה הכרה בעיניהם לזה אמר להם א"כ אתם
גאים גם כן מפסול מטפחה דהיינו מטתי אחיות ומי מודיע
הדבר דח"י דיעקב נטא סתי אחיות באיסור כרחוקו ילדיו מ"ס
למדנו דאותו היווג היה מלח ה' מן הטעם ואם כן הכא כתי
בדיויג ל"ס להודות כי אותו היווג על רות ה' נלא ומתקבל
חמה טרואים סינאו חמנה אבטיס נדיקים - וכי תימא מנא לך
דכרל ולא היה אויסור בדבר באותו יווג אימא דמה טכח
יעקב סתי אחיות הוא מטוס דמניירו וקול דגר כמנייר כקסן
סגולד דתי - וי אכות ילאו מכלל בני נח אף קודם מתן תורה
ואם כן רחל ולא חשיבי נרים נמורים ואין ל"ס עוד אחיה
כלל - לזה אמר דאם כד דאחם סבורים דקודם מתן תור' ילאו
מכלל בני נח אס כן חמר עלקחה יהודה לא מפסול מטפחה הוא
והיינו הוא דטעמא דתמר הלקת שהותר לה למכר עם חמיה
הוא מטוס דער ואונן טמסו מלא כדרבן ובכני נח אין האטה
ניקת כבעילה מלא כדכרה ואם כן לא חשיב יהודה חמיה
דטעמא לא היתה תמר אשת ער ואונן וכמו פ"ה אריך בזה לקמן
וא"כ ע"כ לומר דקודם מתן תורה לא ילאו מכלל בני נח ומטוס
הכי הותרה תמר ליהודה ואם כן אודא ליה תירונא דאיד נטא
ועקב סתי אחיות דליכא למימר מטוס דמניירו דקודם מתן
תורה לא טייך לומר נר סימנייר כהטו סגולד דתי מאחר דלא
ינאו מכלל בני נח אלל על כרחיו לומר דעל פי הדבר נטאו ומי
מודיע הדבר טול פי הדבר נטאו ולא סח' באיסור נטאו רבנים
סינאו מאותו היווג שהיה כולו זרע אמת ואם כן על כרחם
לומר סכריות זרע זרע אמת מורה על היווג טאין בו טוס
מיסול כלל אס כן זה ההכרה טעמו טייך בדיוי דע"כ רות
המאכניה בהיתר לקחה כיון חמה טרואים סינאו חמנה אבטיס
נדיקים וכמו טכתבנו -

ומעשה

אסא יניו לפרט מאתר הקודם - ונקדים מאתר רול
בעדמא אבכיר הביאו מר"ס יפה פרשת כסלח פרשה
כ"א ס' ז' ד"ה ער ואל והמים להם חומה מלמד טירד ס' מ' ואמר
דכפ"ע לא עבדו ישראל עז במכרים ואמה טוסה להם נוס' מה
הללו בעז אף הללו עשו אמר לו הק"כ שוטר סכעולם והנה לא
עבדוהו אלל מתוך סעבוד ומתוך טירוף דעת ואח' דו סוגג
במורד ואויבס כרנוו ע"כ - ויס דלקדק במלח זה טובא חדא כמה
סקדא ה' ל"ס טוסה סכעולם מלא ינדק לו תיאר זה ואינו אלל
חכס להרע ובמאך מקומות ראיתי לרול סמכני' אותו כסס רשעי
עוד קטת מלי דומיה דס' מ' טרנ' לקטרנ על ישראל וכי לא ידע
פיטר היו אויבס ומגנבים ופטורים מן הדיו - ועוד יס דלקדק
במה סכסיב לו ה' ורלל לא עבדוהו אלל מתוך סעבוד דהיינו
שהיו אנוסים ומתוך טירוף דעת דהיינו שהיו סוגגים דמרי
טעמי כינשו וכדמסייט יתא דו סוגג כחמיד ואויבס כרנוו דלמאי
אגטריכו מרי טעמי ורלל כמחמר אחד יכול לפוטרים מן הדיו
או מטוס' שהיו סוגגים או חמיטה הרי אויבס -

אמנם

נראה דשירות טענין כך הוא דהנה מודעת זאת
דבני נח אינו מלוח על קדוש ה' אף ויכרל מוהרי"ל
קדושת ה' ובמנין נדיקס ליהרג ולא לטיבד אס יעברו ולא נהרנו
כענטוס על זה הויגס גדול כדלמדין בפ"ק דמניל' טאי תלמידיו
לרסנ' טעמי מה נחשיבו ישראל כמאותו מדור רליה ורטיב להם
מפני שהסתחו לגלס והיו מה שהסתחו לגלס היה באויבס ד"כ
בדכתיב ומאן דלא יסול ויסגור ותלמא לנו אמתו כורח יקדמא
הרי דישראל סבד עז באונס חייב תימא לטקוס וזו היא חומרה
קוס כבני ישראל מה שאין כן כבני נח - ואלו כדיו סוגג הוא
כספך

כל זמן שהיא מפרקת והאוכל ממנה קודם שמתא נפשה עובר
 בלא תעשה והרי הוא ככלל לא תאכלו על הדם ע"כ • ופסיטת
 דלא נרע בן פקועה ומפרקת ואף דחטיבה כחטיבה בשחיטת
 אמה מכל מקום קודם שמתא נפשה חסירה מכוס לא תאכלו על
 הדם דומיא דמפרקת וא"כ מה הוא טרא' יוסף בחייו אם ראה
 שהיו חותכין ממנה קודם שמתא ח"כ נמלא טבס הפסטים
 טעמו דנהי דלית בה מכוס אבר מן החי הא איכא משו' לא תאכלו
 על הדם • והא שמכו לאחר נחירה הרי איך כאלן להא דאבר מן החי
 והיה לו להביא דבה דעה שאוכלים נבילות כיון שלא ידע יוסף
 שהיה בן פקועה סוף דבר לא מנאמי קודת רוח בטת רבו
 דמאר'ט יפה • והנכוז הוא מה שכת' הר"ם דטעמו של יוסף
 הי' במה שראה את אחיו שהיו חותכין בכר חכית הכחטיבה בצודה
 מפרקת אך מה שהיה לטית הר"ם ז"ל הוא דחייך יתכן שיוסף
 הגדול פאחיו כחכמה וכדאמרינן כי בן זקונים הוא לו שכל
 ההלכות שסמרו טס ויבד ליעקב שסרן לו ואם כן איך יהיה
 טועה בדיון שהיו בקיאיין בו אחיו וכבר הקשה קיטאיין זו מהר"ם
 יפה להר"ם ז"ל :

והנראה

אנלי דיוסף והסבטים כולם היו בקיאים בדיון
 וסלקת לא שמתמחא חליבה דהלכתא וס"ל
 כרב אחא בר יעקב פליג עלא ואסור לבני נח טבס דלדידהו כמינה
 תליא עלתא וכמו שסקח הרמב"ם בפ"ט מהלכות מלכ"ו דין ז'א
 יע"ט • אך מחלוקתם של הסבטים עם יוסף היה דהסבטים
 היו סוכרים שינאו מכלל בני נח אף להקל ויש להם דין ישראל
 נגזר אף להקל וכתו שכתבו לעיל בשם מהר"ם יפה ומסוס הכי
 היו אוכלים מפרקת כיון דשרי לישראל אך יוסף מרוב חסידותו
 הי' סוכר דלא ינאו מכלל בני נח להקל ולטולס חייבים כחומרות
 בני נח וכחומרות ישראל •

ובזה

יובן מאי דאמרי' בפ"ק דטוטה עליה • הרי נא א"ר
 חתא בר חנינא בהכר בשר לאכילי בהכר ככרואו
 בהכר בשר הכר נא הכמות בנך היא בהכר ככרואו הכר נא למי
 החיתמת ונו' ע"כ • ויש לדקדק דמה ענין זה לזה וכי גזרה טוה
 דהכר הכר קא עביד • ונרא' דזה יובן עם מה שהקטו המפרסי' ז"ל
 בענין זה דתפר עם יאודה דנהי דיאודה לא ידע שהיה כלתו
 ומסוס הכי בא עליה וכדכתיב ויחטבה לוונה כי כסתה פניה
 אך תפר הנדקת מי המור לה לסכך עם חתיה ולהכסיל לאותו
 נדיק סיכא על כלתו וכפרט לר' מאיר דאמר דכל העריות שישאר
 מזהרין בני נח כמי פוזרין ויליף לה פריבוייא דמיש אים וכמו
 שהארכנו בזה לעיל ח"כ מה שענה אחר לתעשה זה ואיך יאודה
 לא חרה אפרו לטורפה באם דהא איכא מרתי לריעותא כונתה
 ועוד שהיתה הזנות עם חתיה • וזה לי ימים נסתפקתי בניו טכא
 על אחי טכרנג עליה אם כיון לקנותה בכיאה זו אי חסיכא
 אשת אים ונ"מ לאחר טכא עליה מחייב טפוס בא על אשת אים
 או דלמא כיון דעל אשתה ביאה חייב מיתה לא פהכי לקנות בה •
 ורואיני לחד מחכמי אסכנו ככתב דטעמא דתפר הוא דאמרינן
 בפ"ד מיתות עליה ב"א' אלעזר א"ר חנינא בן נח טכא על
 אשתו שלא כדרכה חייב טכאחר ודבק ולא שלא כדרכה ע"כ •
 וכפרק ד' אחין עליה ל"ד אמרינן דער ואונן שלא כדרכן שמתו
 ואם כן כיון שער ואונן שלא כדרכן שמתו אם כן לא קנו את
 תמר לאשה מאחר טכאותה ביאה כמיחייבו מיתה דומיא דלדידן
 איך קדוסיין תופסין כחייבי מיתה ואם כן לא היתה אשת כר
 ואונן ולא חסיכא כלתו דיאודה עכ"ד • ומכאן יפ' ללמוד לנבין
 שליו דבן נח טכא על הערוא לא קנאה ודוק • והנה כל זה הוא
 בבני נח דאלו בישראל קונה אשה בכיאה בין כדרכה בין שלא
 כדרכה

דכחטיבה תליא תלתא • והנה כונת הדב' ז"ל היא דאף שכני
 יעקב קיימו כל המורה מכל מקום לא ינאו מכלל בני נח להקל
 אלא להחמיר ומסוס הכי הקשה דאדרכה הסבטים היו טועים
 שהיו סבורי' שינאו מכלל בני נח אפילו להקל • ולא ידעתי למה
 שכתב תלמודו שכתבו לעיל שמתו דס"ל דמטנימול אכרהס
 אכינו ינא הוא וזרעו אחריו מכלל בני נח אפילו להקל וחוקנו
 זרוטותיו מהיה ליעקב ויוסף • שסמרו את הסבת ולפי זה
 הסבטים כדיון עשו במה שחמכו בצודה מפרקת ואכלו חליבה
 דבב' אחא בר יעקב מטוס דס"ל דינאו מכלל בני נח אפילו
 להקל • עוד הקשה עליו דאף למאן דאמר דאחד ישראל ואחד נוי
 דמותרים בתפרקת היינו אחר סתור לישראל הוטר גם כן
 לבני מטוס דליכא מדי' דלישראל שרי ולנוי אסור אבל משיקרא
 הוה אסור ע"כ ודעת הר"ם היא דהא דאמרינן דאחד נוי ואח'
 ישראל מותרין מטוס דליכא מדי' דלישראל שרי ולנוי אסיר היינו
 דע"כ מעולם לא נאסר לבני נח דאי נאסר לבני נח איך יתכן
 שאחר כך יהיה מותר לישראל וכן נח ינאר באיסורו מי איכא
 מדי' דלישראל שרי ולנוי אסיר וכן פרט' בפ"ד מיתות עליה נ"ט
 ז"ל ליכא מדי' דלישראל שרי ולנוי אסיר שכתבנו מכלל בני נח
 להתקדש ינאו ולא להקל ע"כ • מטמע דמטוס דלהתקדש ינאו
 ולא להקל אנו תכריחים דליכא מדי' דלישראל שרי ולנוי אסיר
 וא"כ מעולם לא נאסר לבני נח מפרקת מטוס אבר מן החי
 מטוס דלישראל כשינאו מכלל בני נח להתקדש ינאו ולא להקל
 ואף מהר"ם יפה בדרך אפטר אחר שאחר כך הוטר לבני נח
 וכמבואר בדבריו •

וראיתי

להרב מהר"ם יפה שכתב בטס רבו ז"ל שטעות יוסף
 היה שראה את אחיו אוכלי' בן פקועה בלא שחיטה
 דשרי כדאיתא בפר' בתמא הקשה ויוסף לא ידע שהי' בן פקועה
 עכ"ד • ונוראות נפלאתי על הרב איך דמיטבה דעמו כטיט
 רבו שהרי כל מה שהקשה להר"ם קשה גם כן לטיט רבו שהרי
 בן פקועה כפרה בלא שחיטה הוא דוקא לדידן דכחטיבה תליא
 מלתא ואפילו מפרקת שרי אם כן בן פקועה דחטיבה כחטוטה
 בשחיטת אמו ולא בעיא שחיטה ואין בה מטוס אבר מן החי
 נוטס דחטיבה כמפרקת אבל לבני נח דבמיתה תליא מלתא
 ומפרקת אסיר לכו איך יתכן דכבן פקועה ליכא איסור דאבר
 מן החי פ"ג גרע בן פקועה מפרקת ואם כן מה שהקשה הרב
 להר"ם דיוסף לא טעה בדיון ומן הדיון היה שהיה אסור להס'
 מפרקת אם הדיון כרב אחא בר יעקב דמתלק בין ישראל לבני
 מטוס דבני יעקב מורת בני נח להס' כו' קושיא הלזו בינמא
 שייכא לטיט רבו דודאי דלטיט רב אחא בר יעקב דמתלק בין
 ישראל לבני מפרקת בן פקועה אסיר לבני נח ויש בה מטוס
 אבר מן החי ואם כן יוסף לא טעה בדיון ומן הדיון היה אסור
 להס' בן פקועה מטוס אבר מן החי • גם מה שהקשה דאף למ"ד
 דאחד ישראל ואחד נוי דמותרים בתפרקת דהוא דוקא אחר
 שאור לישראל הוטר גם כן לבני אבל משיקרא הוה אסיר גם
 קושיא זו שייכא לטיט רבו דאף דומיא דבן פקועה דאין בו
 מטוס אבר מן החי אף לבני מטוס דליכא מדי' דלישראל שרי
 ולנוי אסיר הוא דוקא אחר שאור לישראל הוטר גם כן לבני
 אבל משיקרא הוה אסיר • כללו של דבר איז חילוק כלל בין
 מפרקת לבן פקועה ולא ידעתי למה נשא פנים לרבו • עוד
 חזי מתיב בטית רבו הלזו דמתיב טעמו של יוסף בכן פקועה
 פלא היה ידע שהיה בן פקועה דהא פטיטא לי דהא דבן פקועה
 דשרי בלא שחיטה הוה דוקא דלא בעיא שחיטה אבל נחירה בעיא
 ואי לא אסיר מטוס לא תאכלו על הדם שהיה כתב הרמב"ם
 בפ"א מהלכות תאכלו' אסורות דין ב' ז"ל ואסור לאכול מן השחיט'
 כל

דרך האתרים ררוש ראשון

אביו הרי אמו מכל מקו' דמשתע דוקא מטוס אמו חייב אבל מטוס אשת אביו לא - ה' לא קטיף כלל דדוקא אנוסה או מפותה שלא הייתה כונתו לקחתה לו לאשה חלף במקרה בעלמא בא עליה פשיטא דלא חטיבה אשת איש מטוס דבעינן שיהיה כונתו לקחתה לו לאשה כבעילה זו אבל התייחד לו אשה ובה עליה פשיטא דמשתע טבא עליה חטיבה אשת איש דלא ברע מנן נח שיחד טפחה לעבדו טכרנן עליה מטוס אשת אשת חכרו וכמו טכתב הרמב"ם ז"ל טס *

איברא דאיובא למידק מהא דאמרין ב"ר פרט' זח סי' ט' זול' ר' אחבה בשם ר' אחר בני נח על הנטושות חייבים ועל הארושות פטורים ר' יונה בשם ר' אחר זונה שהיא עומדת בטוק וזכו עליה טנים הראשון פטור ורב' חייב מטוס בעולת בעל ובי נתכוון הראשון לקנותה כבעילה שדא אחרת פועלה בכני נח קונה שלא כדת ע"ב * הרי דמוכח מהבא דלא בעינן שיכתוין לקנותה חלף כל טבא עליה חטיבה אשת איש * ואם כן יש לתמוה על הרמב"ם דמפותת אביו ל' מטוס אמו תפוק לי דאפילו אינה אמו חייב עליה מטוס אשת אב דחייב עליה אפילו לאחר מיתת אביו *

שוב ראיתי מקור דין זה דהרמב"ם בנמ' בפרק ז' דסנהדרין דף כ"ח טהקטו לר"פ דאמר אמו אמו מטוס היינו באכמתו ולא באשת חכרו ופירשו אמו מאנוסה ע"ב ואפשר דדוקא אנוסה לא חטיבה אשתו אך מפותת חטיבה אשתו וכפטי דברי המדרש והכי דייקי דברי הגמ' דלא נקט חלף אמו מאנוסה ולא אמו מפותתה ואם כן יש לתמוה על הרמב"ם דכתב דחייב במפותת אביו מטוס אמו דפיקוק לי' מטוס אשת אב * טוב ראיתי שדין זה הוא ימחוקת בירושלמי פ"ק דקדושין הלכה ה' דנרשינן השם על הפעולות הם חייבים ואינם חייבים על הארושות מלמא דר' אליעזר אמר וזוהו שנתכוון לקנותה מלמא דשמואל אמר אפילו לא נתכוון לקנותה דאמר רבי יונה בשם שמואל זונה עומדת בחלון באו עליה טנים הראשון אינו נהרג והטני נהרג על ידו ע"ב * ולפי זה הרמב"ם פסק כר"א ומטוס הכי לא חייב במפותת כי אם מטוס אמו ונרדף טעם למה פסק כר"א ולא כשמואל * והנה ברש"י פירק נושאין על האנוסה מנן נכסא אדם אנוסה אביו ומפותת אביו ופשיטא דהוא הדין פלגש אביו למאן דא' פלגשים בלא קדושין * וכפ"ו דיומא דף ס"ו אמרינן שאלו את ר"א פ"חיה לט"ב וכתבו המוס' פירש ר"ח אב"ב' טבא על פלגשי אביו מהו לט"ב מ"ס ל' הא דר' נסים בכתוב' וקדושין פלגשים בלא כתובה וכלא קדושין ע"ב * הרי דלמ' ד פלגשים בלא קדושין לויא איסורא בפלגש אביו *

והא דאמרין בכ"ד פרשה ל"ח סי' ה' דאחימובל המיר ג"ע מטוס דאמר בא אל פלגשי אביד * כבר עמד על זה מהר"ם יפה בפרש"י כח פרשה ל"ב סי' ה' וכתב דאולי ס"ל להך אנדה כר"ז דס"ל דלא יגלה כנף אביו היינו אנוסה אביו ומפותת אביו ע"ב * אבל אנו ק"ל כרבנן דתוקמי לקרא דלא יגלה כנף אביו בכומרת יבם של אביו כדא' השם * ואם כן אי אמרינן דקודם מתן תורה ינאוי מכלל בני נח למתרי אים כן לא הטא דאובן בעון ג"ע כלום אך אם לא ינאוי מכלל בני נח אים כן חטיבה בלשה אשת יעקב ואם כן כנכסל דאובן בעון דא' ועון דאשת אב ומתרייהו מעריית טעויהרי' עליה' בני נח ניבנו : **והא** דאמרין כנמרא פ"ה דטבת דף כ"ה פחו כמים א' תומר ד"א אומר שותה חבחה זלמה ר"ז אומר פסעת טל דת חטאת זנית ר"ג אומר פיללת חלתה ורחה תפלתך ד"א המודעי אומר ויסועת חרתעתה פרהה חטא חמד ע"ב * ופרש"י לר"א ור"ז טטא לר"ג ולר"א המודעי לא הטא * אפשר לומר דפליגי באותו מחלוקת

בכרחה וזמר היתה סבורה שדין כן נחיו להם כל זמן שלא ניתנה תורה ואם כן עד ואובן לא קנו את תמר לאשה שהרי בני נח אין להם קדושין כי אם כבעילה מלמא מלמא וזוהי בעילה כיון שהיתה טלח כדרכה דחייב עליה מיתה לא קנאה באותה פעולה * וזוהו כונת המחמר בהכר כטר לאביו בהכר בטרוהו דזה הפחמר סוכר דלא ינאוי מכלל בני נח וא"כ כדון היה אומר יוסף שהיו אובלים אכר מן החי כמה שהיו חובלי' שפרכסת דאף שמוטר לישראל מ"מ לבני נח אסור מטוס דלדידהו במיתה מלמא מלמא וזוהו שחמרו בהכר כטר דכל טעמו של יאודה במפירת יוסף הוא לפי שהיה סבור שהוא ינאוי מכלל בני נח למתרי ויוסף שהיה אומר טלח ינאוי מכלל בני נח היה פוגם בכבודם טלח היה דן אותם כדון ישראל במור וכמו שכתבתי לעיל וזה כרו להורות לו שהיה טועה כדון ולפי האמת לא ינאוי מכלל בני נח בהכר בטרוהו שחמרה לו תמר הכר נח לפי החומת והפעלים ונו' ומה שצננה היו זו להגיל את נפשה ואדרב' תגדל חמת יאודה כמה שהטכילה אמו לבא על בלמ' חלף ודאי טטענת תמר היתה דקודם מתן תורה לא ינאוי מכלל בני נח ואם כן לא חטיבה בלמו כיון שער ואובן טטמו טלח כדרכן ותמתיא הסכימו לרעיה דיתה בת קול ואחרת ממני ינאוי הדכרים ככונים ופשיטא דמתיא לא היו מחטיאים את יאודה לבא על בלמ' * וא"כ דהראב"ע עלה דקרא דויי בעת ההיא יורד יהודה מאת אחיו כתב דמעשה דתמר קדם למכירת יוסף כבר סתד טס הרא"ש ז"ל את דכריו י"ט ומהר"ם יפה כסדר ויטכ פרשה פ"ה סי' ג' האריך בזה וכתב דר"ל הם חלוקים בזה איזה מעשה קדם יע"ס *

ובזה יובן מאי דאמרין בפ"ק דטוטה עלה ז' אחר רב שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב יחי דאובן ואל ימות וזאת ליאודה כל אותם טנים שהיו יש' כמדבר היו ענמותיו כל יאודה מנובלין עד שעתד משה ובקם עליו דחמס' אחר לפינוי רכס' ע' מי גרם לראובין סיודה יאודה וזאת ליאודה מיד כמע' ה' קול יהודה ע' כופירט ר"י ז"ל מי גרם לראובין סיודה במעשה יצועי אביו יאודה שהודה במעשה תמר וכן היו ימסורת בידיהם ונדרש אנדה דר' תנחומא כשחמר יאודה נדקה ממני עמד דאובן ואחר בלבלתי יצועי אביו ע"כ ויש לתמוה דמה עלה ברעמו טל ראובן טלח להודו' על חטאתו ולבקם מחילה מה' עד שהודה יאודה ועוד מה נתחדש לו כמה שהודה יאודה להודות בט הוא שהרי יאודה הודה כרו טלח תטרף שהרי לפי דעתו כיון שמתנו היתה מעוברת לא היתה חייבת מיתה ואם כן אידך יעלה על הדעת טלח יודה יאודה ויטפוד דס נקי חנם אבל ראובן מטיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר * אך עס מה טכתבנו יובן וקודם כל דבר יש לחקור דאידך עשה אותו מעשה ראובן לטכב עס אשת אביו וזו היא מן העריות טמזהרים עליהם אף בני נח וכמ"ס הרמב"ם בפ"ט מה' מלכים דין ג' *

ובה נכרא' בזה הוא עס מ"ס בפ"ד דסנהדרין מאי נטים ומאי פלגשים אר"י א"ר נטים בכתובה וקדושין פילגשים בלא כתובה וכלא קדושין ע"ב * וזו היא ני' הרמב"ם פ"ד מה' מלכים דין ד' וכן הוא דעת הרמב"ן פרשת חיי סרה בפסוק ולבני הפילגשים יע"ס והנה חילוק זה דנטים פלגשי' הוא לדודו דאית לן קדושין א"כ כל טלח קדסה כביאה אף שהיתה אגלו זמן רב לא חטיבה אשתו ונקראת פלגש אך לבני נח דלית להו קדושין כי אם כבעילה מלמא מלמא כיון טלקחה ובה עליה חטיבה אשת איש דלא חגיבו בכיו' נח שיכוין כבעילה לשם קדושין חלף מטלקח' לאשה ובה עליה חטיבה אשת איש * ומאי דכתב הרמב"ם בפ"ט מה' מלכים דין ז' כן נח חייב על מפותת אביו ועל אנוס' אביו

החלוקת קדוש שכתבנו אם יצאו מכלל בני נח למתרי לו לא יצאו
 דת"ד דחטא ס"ל דלא יצאו מכלל בני נח ומ"ד דלא חטא ס"ל
 דינאו מכלל בני נח - א"כ דכ"ע חית להו דינאו מכלל בני נח
 לבמרי חלא דפליגי בחלוקת רש"י והרמב"ם דת"ד דחטא ס"ל
 כרש"י דפלטתים בקדושין ובלא כתובה ומ"ד דלא חטא ס"ל
 כהרמב"ם דפלטתים בלא קדושין ופליגי בחלוקת רבי יואה ורבנן ומ"ד
 ופלטתים בלא קדושין ופליגי בחלוקת רבי יואה ורבנן ומ"ד
 דחטא ס"ל כר"ד דלוסר חנוסת אביו ומפותת אביו מדכתיב ולא
 יגלה כנף אביו ומ"ד דלא חטא סביר ליה כרבנן דאמרי דנזכר
 אדם חנוסת אביו ומפותת אביו ומוקמי לקרא דלא יגלה כנף
 אביו כטומרת יבם טל אביו ודוק :

והנה ראובן היה סבור דינאו מכלל בני נח לבמרי - שהיו
 הוא נ"כ היה מהטובים את יוסף על שהיה מוכיחם
 שהיו אוכלים אחר מן החי - אך כיון ששמע ראובן ליהודה
 שהודה למת ואמר נדקה מתני וע"כ הט"ם שהודה יהודה הוא
 משום דס"ל דלא הייתה נחמית מחר אשת ער ואובן משום דכאר
 עליה טלא כדרכה וא"כ ס"ל ליהודה דלא יצאו מכלל בני נח
 באותה טעה חזר ראובן והודה על טאטאו דכיון דלא יצאו
 מכלל בני נח א"כ יש על ראובן עון אשר חטא בזה טכא על
 פלגט אביו ודוק *

ובזה יובן מאמר ר"ל בכ"ר סדר מקץ פרשה ג"כ סי' ת"ז
 וימנח הנביע באמתת בנימן כיון שנמנח הנביע
 אמרו לו מה נביא בר נבנחא אחר להון נברא דיוסף יש באך
 טעירים יש כאו שפכרו אחיהם אתמח"ע"כ - וראיתי בתנחומי
 פוסחא אחר דגרים הכי היו עומדין ומחבטין לבנימן על כתפיו
 ואומרים לו אי נבנחא בר נבנחא כו' ויש לדקדק דמה טעם היו
 מחבטין על כתפיו היה להם להכותו כידיו או בדגליו כמשפט
 ואי תקרה היה לאויה תכלית למרו אומרו ר"ל שהכותו להכו
 הכבטי לבנימן היו על כתפיו * ובראה דזה יובן עס מה כאמרו
 בכ"ר סדר ויחי פרשה ג"כ סי' ת"ז למה תרגונו הרים נבנחים
 ד"ע שחר קרא כבטתים בטעה שחמר שלמה לבנות בית המקדש
 היו הכבטתים דגים ומריגים אלו עם אלו זה אומר בתחומי יבנה
 זה אומר בתחומי יבנה ח"ל הקב"ה טבטתים למה תרגונו כלכם
 טבטתים כלכם נדיקים אלא נבנחים מהו נבנחים נבכים כלכם
 הייתם טותפים כמכירתו של יוסף אבל בנימן חלא נשתתף
 במכירתו של יוסף ויבנה בתחומה הה"ד ההד חמד חלקים לבנתו *
 יבנח עס מהר"ש יפס שהטעם שנדחה יוסף אף שלא היה בו עון
 אשר חטא שהוא היה הנמנר דמאחר שנדחו הכבטתים מפני
 נזכיר יוסף איננו נכון שיזכה יוסף בדב לפי שנענשו על ידו יפ"ש
 והנה ידוע הוא דמה טובה בנימן שיבנה בית המקדש בתחומו
 הוא מברכתו של משה כאלו ובוני כתפיו טכן שפירוכו שיבנה בית
 המקדש בתחומו וכמו שדרשו ר"ל * והנה כונת המאמר דבטעה
 שנמנח הנביע פלמחמת בנימן החילו הכבטתים והיו מחבטין
 לבנימן על כתפיו כלומר כתפים אלו מפני מה זכו ליבנות בית
 המקדש בחלקו ולא בחלקו משה דאנחנו נבכים במכירתו של
 יוסף ואתה לא נשתתפת עמנו לפיכך זכית שיבנה בית המקדש
 בחלקך לפיכך היו מחבטין אותו על כתפיו ואומרים לו אי נבנח
 בר נבנחא כלומר הלא גם בך נמנח עון נביא מפני מה יבנה
 בית המקדש בחלקך מאחר שאתה נבנח בר נבנחא * וזוה נבנח
 לכאור שהאמר אחר לר"ם צדרא דיוסף יש באך כו' ופירש טס
 מהר"ש יפס דהכונה היא הים באך אדוני יוסף אשר מכרת אותי
 הים באך טעירים שחטתם וטבלתם כותמתו דתמו ואין אתם
 נחמשים אותי ע"כ * ויש לדקדק דמה טענה היא זו של בנימן
 דצטלח הכבטתים עמושה שעכו נבנח זה שהיה מוכיח אדבתם

רעה אל אחיהם אבל בנימן אין לו תשובה כלל דמאחר שהט"ם
 עמו המוטל וכדכתיב ומרכ טמאת בנימן מתנאות כולם חמט
 ידות איך תלאו לכו לבנוכ הנביע ועוד מה הוא זה שרפה בנימן
 לחרף אותם כשעירים לא היה לו להזכיר חלא עיקר התכיר גם
 מה שסיים המדרש אתפחה לא ידעתי אם הם דברי בנימן או
 דברי בעל האגדה ולכל הנדדים יש לדקדק דמה תימה יש כאן *
 ונראה דהכונה היא דכבר נמנח לעיל בחלוקת הכבטתים עס
 יוסף הוא דיוסף היה אומר באחיו היו אוכלים אחר מן החי והו'
 שהכבטתים נחטרו על כך חלא מה שהיו אוכלים היה מפרכסת
 קודם שמתג נפשה וכמו שכתב הר"ם ומפרכסת הדין הוא
 דלישראל שרי ולגוי אסור והכבטתים היו סבורים שינאו מכלל
 בני נח לבמרי והרי הם כישראל נמור ומסוס הכי היו אוכלים
 מפרכסת דשרי לישראל ויוסף היה סבור דלא יצאו מכלל בני נח
 כי אם להחמיר ומסוס הכי אחר שהיו אוכלים אחר מן החי כיון
 דלגוי אסור דלדידכו במיתה תליא מלתא וכמו שכתבנו כ"ל לעיל
 ומסוס הכי וינאו אותו ומכרו אותו לפי טענם ככבדס טלא
 ינאו מכלל בני נח ואין להם דין ישראל נמורי ובסדר דישב פרשה
 פ"ד סי' ז' אמרינן אחר לו הקב"ה אתה אמתת תודין בניך על
 אחר מן החי חייך אפילו בשעת הקלקלה אינם אלא כחמשים
 וישמטו פעיר עינים הרי שהוראה איך לא נדק יוסף בדכה
 שהיה מביא שהיו אוכלין אחר מן החי חלא שהכבטתים נדקו
 כדכריהם הוא מה שחטאו שפיר עינים * והנה מנינו שהכבטתים
 אמרו לאשר על הבית אשר ינאל אותו עבדיך ומת וגם אהנו
 נהיה לאדוני לטבדי ויוסף הטיבם ויאמר גם עשה כדכריכם כן
 הוא אחר יתג' אמו הוא יהיה לי עבד ואחס עלו לטלוס ובפרשה
 ג"כ סי' ת' הביא מהר"ש יפס בטס המדרש גם עתה כדכריכם
 כן הוא והלא לא הטיבם כן א"ר חדי אחר להם יפה אמרתם
 וכך הוא הדין עטרה בני אדם שנמנח ביד אחד מהם הנביא
 הוא נהרג והסאר ניתנים בסירה שיאמר להם אלולי שקבלתם
 מתנו לא היה נוכח ואני איני עושה כן אלא אשר ימנח אתו יהיה
 לי עבד ע"כ והנה דין זה שפסקו הכבטתים והסכים יוסף עתה
 טכך הוא הדין דאכר ימנח אתו ומת הוא מדין בני נח דק"ל
 דנהגו אפילו על פחות מטה פרוטה ואינו ניתן להטכו וכך ת"ש
 טאמרו וגם אהנו נהיה לאדוני לטבדים הוא יתמסו בני נח
 אך בישראל אינו חייב הנכב כי אם בשלותיו והכי חיתחא בפרשת
 ג"כ סי' ה' שאמר לו יהודה ליוסף בתורתנו כתוב ז"אם אין לו
 ונמנח נבניבתו וזה יש לו לכלם ע"כ והקשה טס מהר"ש יפס
 זהלא כן נח פהנג על טוה פרוטה ומיר טבני ישראל יצאו מכלל
 בני נח להקל כו' וכבר כתבנו כל זה לעיל * והנה בנימן ראה
 לאחיו פוסקים את הדין אשר ימנח אתו מעבדיך ומת ויוסף
 מתחמד עמם ואומר אע"פ שהדין כן אני חפשה לפנים אמרת
 הדין טלא ימות חלא שיחיה לי עבד על זה תמה ואמר על כרחיך
 שהכבטתים סוכרים טלא ינאו מכלל בני נח לבמרי זמנאם הכי
 דינא יתיב וספרין שתיחו אשר ימנח אתו ומת דאמר לר"ם צדרא
 דיוסף יש כאן כלומר הים כאן אדוני יוסף אשר מכרתם אותי
 ולמה מכרתם אותו לפי שהוא היה סבור שפדן דין בני נח יש
 לכס ואחס סבורי טכבר ינאחס מכלל בני נח לבמרי צדרא
 דטעירי יש כאן כלומר עשיתם אותו מעשה דטעירי לא להחיות
 כסברתכם ולהכרית טיוסף טלא כדון הוכיח דכה רעה אתמחא
 שדכריכם סותרים לו את חלו טכסלדבר נוגע לרס אתם אומרי
 שאין לרס דין בני נח כלל ומסוס הכי מכרתם ליוסף זכמטתם
 טעירים להורות שדיון עמכם זכמטין דכבר נוגע לרס אתם
 אומרי טלא ינאחס מכלל בני נח שהרי פסקתם את הדין ואמרתם
 אשר ימנח אתו מעבדיך ועת זמנאם טעל האגדה אתמחא

דרך האתרים רד"ש ראשון

ובפרק כל טעם דף כ"ה וכ"ה הרמב"ם פ"ה מהלכות יסודי התורה
דין ו' בענין טעמיו באונסין כך אמרו בחללים וזה מפורש שדין
אחד לטעמיהם ו' כ"כ בכני נח קול דאפילו כנעניות המורות
יעבור וא' יהרג מהיבא ימתיי סיהא מוזהר כן נח לכא לידי סכנה
כדי לקיים טעם מנות דידהו ולדידי חוי לי דכן נח מתרפא אפילו
בעז' ונ"ע כיון שאלם אנסוהו לעבור עליהם הדת נמוכה דיעבור
ואל יהרג ה"ה נבי חולי וזהו דמתיב וחי בהם לא לחדוטה אמת
קרא לישראל חלל כמו שכתבו התוס' בפרק בן סורד דף ע"ד
דאנטריך וחי בהם כי היכי דלא ניליף שאר מנות מרונח ונטרה
המאורסה דאפילו כנגעא יהרג ואל יעבור ע"כ ומוכרח הוא
לומר כן דאלת"ה תקיטי מאי בעו בנת' אי בן נח מנווה על קדוש'
ה' או לא והלא וחי בהם בישראל כתיב וכמו שהקטו התוס' ס"ס
חלל ודאי דוחי בהם אנטריך דלא ניליף שאר מנות מרונח ונטרה
המאורסה וא"כ נבי כן נח דאפילו בחלו קול דיעבור ואל יהרג
פטיטא דלא הוה רחוק לו במקום סכנה לקיים טעם מנה והרי זה
עובר מטום רק את דמכס לנפשותיכם אדרום ואם כן נסיר ענד
מטה דבינו לדחות החילה משו' סכנת הולך ואף לפי גירסת
התוס' ורש"י דס"ל דלא נפטיטא הבעיה ונרסו הא כנגעא הא
בפרהסיא דהיינו דנעמן שומר לחליטע לדבר הוא יסלח והיטב
לו חליטע לך לטובם הוא מטוב דהיי' כנגעא דלא היו ישראל
בבית רמון שהוא משתחוה סם אבל בפרהסיא אפטר דאף בן נח
הוא מנווה בקדושת ה' אכתי קשה דהתם נבי משה כנגעא
הוא דלא היו ישראל עמו ואת ועוד דלא כאחרו חילוקים אלו
דכנגעא לפרהסיא חלל נבי אונסין אבל נבי חללים לא כאמר
חילוק זה וזה פשוט והרי לדין דהולך בפרהסי' אף בשאר מנות
יהרג ואל יעבור נבי חלל' אין חילוק בין נגעא לפרהסיא חלל
בכל מתרפאין חוץ מנע' ונ"ע וס"ד

עוד

אני גנוח על דברי הרמב"ם דהן לו והי דקר' דחי בים
חדוש הוא שחדשה תורה נבי ישראל ובכני נח ימות וא'
יעבור זהו דוקא בנח אחד בנח' סלם היה ומסוכן והיכר לעבור
על אחת מטבע מנות דידהו אמרינן דמיו' ולא יעבור אבל כדי
לקיים הוא המנוה סיבא לאחר לידי סכנה זו לא סתמינו ואם
כן הכא נבי משה שהוא היה מוזהר לחול והתינוק לאו כר מנוה
הוא חיד יתכן שגאמר שכתביל שיקיי' מנות מילה סיבא התינוק
לידי סכנה עור אנו תמיה דהא דאנטריך וחי בהם הוא דוקא
בשקדחה הסכנה ונריך להתרפאת באחד מהיסורי תורה דהוה
ס"ד שלא יעבור בקום עשה והיה לאכול אחד מהיסורי כדי
שימרחא אטעויעין קרא דוחי בהם דיעבו' ולא ימות אבל סיבא
אדם נעמו לידי סכנה כדי לקיי' מנות ה' לא לא אנטריך קרא
דמתיבא ימתיי סיבא נעמו לידי סכנה כדי לקיי' מנוה ה' והלא
מקרא חלל דבר הכתיב רק את דמכס לנפשותיכם אדרום ומהי
חיות דכדי לקיים מנוה ה' יעבור על דברי תורה בקום עשה
ואם כן אף דימח' דכבני נח לא אמרינן וחי בהם ולא ימות
בהם חלל ימות ואל יעבור הוא דוקא בשקדחה הסכנה שאין
מתרפאין בטוב דבר אסור אבל להביא ענשם לידי סכנה כדי
לקיים אחד מהמנו' פטיטא דלא וא"כ חיד יעלה על הדעת דכדי
לקיי' מנות מילה יביא התינוק לידי סכנה ונס זה בעיני קוטיא
חלימתא ונ"ע

עוד

דאימי להרב אל שתיק לקושיא ואל ושמא אל דהאי
קולא קולא דאתי לידי חומרא הוא שומר טוב לבטל
מנוה אחת במקום סכנה שיקיים כל האמות מתה שיקיים מנוה
אחת ויבטל כל המנות עכ"ל והנה שומיה דמר לא ידענא שאל
כונתו היא לומר דגם בכני נח סלל נאמר וחי בהם מ"ת חסיב
חומרא אס נאמר בהם יעבור ואל יהרג מטום דיומר טוב לבטל
מנוה

וכן דברי בעל האגדה כלומר תשובה נחת הטיבם בנימן
לאחיו וכדכתיבנא

ועל

פי האמור בענין עלה בידינו יטוב המאמר הפונה קדים
הס אמרו למה ויטנאו אותו וכו' דהנה כבר כתבתי
לפיל דהטעמים ויוסף היו חלוקים בפיסתם דהטעמים הוה ס"ל
דינאו מכלל בני נח לנמרי ויס להס דין יס' אפילו להקל ומטום
הכי היו אוכלים מפרנסת כיון דשריא לישראל אבל יוסף הוה
סכירא ליה דלא ינאו מכלל בני נח להקל ולעולם חייבים לקיים
חומרות בני נח וזהו פריך למה ויטנאו אותו דלטו מאן דאמר
מילי דאורייתא ליקי ואדרכה הול לעולם אונס כאשרכס' לטעו
ליוסף מאחר שהיה חכם שכבולס כדכתיב כי בן זקונים הוא
ועוד דמלחא דחסידותא קאמר טראוי לתפוס חומרות דכני נח
וחומרות דישראל לזה הטיב כדי שיקדע הים לטעיהם כלומר
טאם היו תופסים כל החומרות חומרא דכני נח וחומרא דישראל
היה מקום לס"ת לקטרנ' בטעם קריעת הים שלא יקדע לישראל
פטיי שהיו עעז' ואף שהיו סוגנים ואנוסים מכל מקום דאוי
לתפוס חומרא דכני נח וחומרא דישראל ומטעם סוגנים אין
לפטור מטום חומרא דכני נח ומטעם אנוסים אין לפטור מטעם
חומרא דישראל וכמו שכתבנו לעיל ומטום הכי טנאו אותו דכפי
סברתו לא הייתה הים נקדע לישראל אך כפי סברתם דדין ישראל
נמרו יס' להס אף להקל ספיר נקדעת הים לישראל אף שהיו עעז'
מפני שהיו סוגני' ונבי ישראל טעבד עז' כסוגנ' רחמנא פטריה לא
יחטוב' לו עון כי חסן חסד הוא ורב טוב לכית ישראל

דרוש שני

בראשית רבה סדר לך לך פרשה ט"ל סי' ז' ז' ר' פרביה
מתח אחות לנו קטנה וסדים אין לה אחות
לנו קטנה אברהם שאינה אחת כל העולם קטן סעד שהוא קטן
היה מסבל מנות ומעשים טובים וסדים אין לה לא הניקוהו לא
מנות ומעשים טובים מה נעשה לאחוזתינו ביום שידובר בה
ביום שנור עליו נמרוד לירד לתוך כנען האל אס חומ' היא נכנה
פליה אס מעמיד דברי בחוזה אנו לנו ונכנה אותו בעולם כו'
את לפניו רכון העולמי' אנו חומה מעמיד אנו דברי וסדי כפנדלו'
זה הנביא מיטאל ועוריה ע"כ

בריש

כל מראיין' אנו' נא עתדי סוגיה הש"ס ס"פ בן סור'
וזה פריה בעו מיביה מרבי אחי בן נח מנווה על
קדושת ה' או אין מנווה על קדושת ה' וכו' מאי הוה עלה ח"ד ארל
בר אהב' אחרי בי רב כתיב לדבר הזה יסלח ה' לעבדך בנא
אדוני בית רמון והוא נסען על ידי בהשקחותי ונא' וכתוב ויאמר
לו לך לטלים ואם איתא לימא ליה הא כנגעא הא בפרהסי' ע"כ
זו היא גירסת התוס' והרמב"ם ז"ל דס"ל דנפטיטא הבעיה דכן נח
אינו מנווה על קדושת ה' ואם אנסוהו לעבור עז' יעבור ואל
יהרג וראיתי להרמב"ם בפרשת מות אהא דאמרינן אמול ואנל
סכנה היא לולד טכתב אף קשה היאך הוה לעבור על מנות
עשה דמיל' מטום סכנת הולך והלא עדין לא ניתנה תור' דכתיב
בה וחי בהם וכו' וכבר הכאתי דבריו לעיל בדדוש ראשון יס"ס
וזאת חומרת טכרי הרב הללו לדעתתי הם מתמיהים דנרא' דס"ל
דמאי דכתב רחמנא וחי בהם ולא ימות בהם חדוש הוא שחדשה
תורה בישראל אבל בני נח לא אמרינן וחי בהם חלל ימות ולא
יעבור על טום מנוה דטבע מנות דידהו ומימה הוא בעיני דהא
דקול דמקום סכנה דוחה את כל המנות חוץ מנע' ונ"ע וס"ד
נפקא לו מדאמר רחמנא טאם אנסוהו על אחת מכל מנות ה'
דיעבור ואל יהרג חוץ מאלו ומטום למדו' נבי חולי נ"כ דעכ"ל
מתרפאין חוץ מפלטה אלו כדאיטא בפרק יום הכפורים דף ט"ב
ובפרק

דרך האתרים דרוש שני

הרי טענה זו לא מוגהה בכני כיון דהמשלח נהרג בצ"ד ועיין
 בס"ד פרט"ח א"י ב"ב בפסוק ויאמר בילדכן את העבריות לאמר
 למה זה להרוג אותם על ידי המ לכו כלי שלח ימנע הכ"ה ממנו
 ויפרע מהם ועיין מ"ט מהר"ם יפה ע"ס • וסבור הייתי לומר דהא
 דאמר' דכני נח חייב המשלח היינו דוקא בפסוק דמיס' אבל
 בשאר עבירות אין שליח לדבר עבירה דומיא דישאל ודוקא
 בפסוק דמיס' דגלי קרא דסופד דס' האדם באדם אמרינן דיש
 שליח לדבר עבירה • ומנינו כיוצא בזה בפ"ב דקדושין דף מ"ב
 דתניא האומר לשלוחו נא והרוג את הנפש כו' שמאי הוון אומר
 מסו' חני הנכניא שולחו חייב שנאמר אותו הרגת בחרב בני עמון
 ואמרין מאי טעמא דשמאי ומנינו ואפ"ה כחייב התם דגלי
 דחמנא אותו הרגת ע"כ • הרי דלשמאי הוון כישראל יס' חילוק
 בין פסוק דמיס' לשאר עבירות דכפ"ה דמיס' יס' שליח לדבר
 עבירה וא"כ אפ"ה דכני נח נמי יס' חילוק ובהני מתייבבא הוון
 דאין טוענין למסית • ועוד זל דשמאי נחש טהסית כדבר של
 אכילה ופכה"ג אף בכני נח אין שליח לדבר עבירה וכדאמרין
 בקדושין אמר רבא חס' ת"ל סבר שמאי כו' מודה באומר לשלוחו
 נח בעול את הערוה ואכול את החלב שהוא חייב שלא מנינו
 ככל התור' זה נהנה זה מת חייב וא"כ נבי בכני נח דכבר של
 הנאה לא אמרינן יס' שליח לדבר עבירה ודוק •

ורע דנחלקו רבוואתא בני שמעבירין אותו על דבר שאינו
 חייב למסור עמנו עליו בנזן סאר עבירות חוץ מע"ה
 וב"ע וס"ד ובנפשא דלכ"ע יעבור וא' יהרג חס' רוצה להחמיר על
 עמנו ליהרג ולא יעבור' חס' הוא רשאי ודעת הרמב"ם ז"ל דכל מי
 שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר ה"ז מחייב בכפשו
 ולא דרשאי להחמיר על עמנו • ודאית' למחרימ' דברטותיו
 ס"פ תולדות שבת זל' ואע"פ שכתב הרב הנז"ק כח"ס היה אדם
 גדול רשאי למסור עמנו אפילו על מנוה קלה כדי שילמדו העם
 ליראה את' זה' זה הוא כישראל שמגויים' על קדוש ה' כרבים
 שילמדו מחנו לקדש שמו בפריסיא אבל בכני נח שאינם מגויין
 לגמרי מה כגע לחבול בעמנו ע"כ • והנה נלמד מדברי דאפי'
 החולקים על הרמב"ם וס"ל דהרשות בידי למסור עמנו על
 קדושת ה' מכל מקום בכני נח ס"ל דאין רשאים לחבול בעמנם
 מהטעם שכתב • ואף שהרב ז"ל במחלה הכיח דברי הרמב"ם
 שכתב בה' יסודי התורה שכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג
 ונהרג ולא עבר ה"ז מחייב בכפשו ואחר כך הוקשה לו מדברי
 הנז' שכתב דאדם גדול רשאי למסור עמנו דאף שדעת הנז' הוא
 בספרת הרמב"ם ובמבואר מכל מקום חילוק הנז' דלאדם גדול
 רשאי להחמיר ואחא מרית' לחלק בדעת הנז' בין ישראל לבני נתי
 ולפי מה שכתבנו מעיקר' דמלתא לא היה גריד הרב להסתייע
 מדברי הרמב"ם שכתב שהוא מחייב בכפשו מנו דאפילו לדעת
 החולקים דסקורה ליה דרשאי להחמיר זהו דוקא בישראל שמגויין
 על קדוש ה' אבל בכני נח לא נאמ' דין זה וכמו שהלך הרב לדעת
 הנמוקי' ולכאורה היה נראה דע"כ לא חלק הרב בין ישראל לבני נח
 אלא לדעת הנמקי' דאית ליה דאדם בעול שאני לזה בא הרב לומר
 שדין זה דאדם גדול לא נאמר בו חס' ביש' ולא בכני נח אכל לדעת
 החולקים על הרמב"ם וס"ל דכל אדם נתי רשאי למסור עמנו על
 קדושת ה' אפילו במקום שנאמר בו יעבור ואל יהרג הנס' לסברא
 זו אין חילוק בין בני נח לישראל דאף בני נח רשאים למסור עמנם
 על קדוש ה' • אף בל היסוד הולך יראה שלשית הרב אפילו למ"ד
 דכל אדם רשאי למסור עמנו על קדושת ה' מ"מ בכני נח כיון
 שאינם מגויים על קדושת ה' אינם רשאים לחבול בעמנם •
 וסברת הרב הלז נראה לי דאיה מוסכמת לפי טראתי כב"ר
 סדר נח פרשה ל"ד סי' ז' ואף את דמכס' וכול כהנייה חישאל

ועוריה 2 2 2

מנוה אחת במקום סכנה ויקיים כל המצות ממה שיקיים מנוה
 אחת ויבטל כל המצות • חס' כן תיקו דלמאי אנטריד קרא דוחי
 בהס' נבי ישראל דהא לדריה הדוה הוא טחדה תורה כסיני
 ואשמעינן וחי בהס' נבי ישראל והלא לדריה מלתא דפטיטא היא
 דאוליג' לחומרא • ואס' כונתו לומר דלעולם הדוה הוא טחדה
 תורה כסיני וחי בהס' ות"מ מה נחשה רכיבו רנה לקיים מנוה זו
 דוחי בהס' קודם שנימנה לא חשיב קולא אלא חומרא • זה לא
 יתכן דהא דוחי חס' נאמר דגבי כן נח לא נאמר וחי בהס' אלא
 ימות ואל יעבור פטיטא טחא עבר נענש דומיא דלידידן דהיבא
 דקול דיהרג ואל יעבור חס' עבר ולא נהרג נענש ואס' כן עדין
 קוסית הרב במקוטה עומדת דמי המיר לו למטה לעבור על
 מצות עשה דמילה משום סכנת הולד • וגדולה מזו ראיתי לרב
 בע"ה תה"ד סי' ק"ט דהיבא דהיבא פלונתא חי יעבור ואל יהרג
 או יהרג ואל יעבור דמ"ג דככוליה תלמודה קול ספק נפשות
 להקל אכטר דהבא טלא הקפידה תורה על חיבוד נפשות מישראל
 ואמרה מסור עמך על קדוש ה' לא ילפסון לה משום ספקא
 ע"כ • סוף דבר מדברי הרא"ם ז"ל נפלמו ממני ונריכוש
 אנלי תלמוד :

ורע דמחמט לי דהא דאמרין דכן נח אינו מנוה על קדוש
 ה' היינו דוקא בע"ה וב"ע אבל בפ"ד יהרג ואל יהרג
 וטעמא דמלתא משום דבע"ה וב"ע מה שישראל מוהרין הוא
 משום דגלי ביה קרא בע"ה כמיב ויהבת את ה' אלקיך ככל לבבך
 וגבל כפסך ודרטינן אפילו הוא נוטל את נפסך וב"ע דמתיב כי
 באטר יקום חיס' על רעהו ורנחו נפט כן הדבר הזה מקיים רוצה
 לנערה המאורסה מה רוצה יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה
 וכו' • הרי דאנטריד קרא לתרוייהו ללמדנו דישאל מוהרין
 באלו לקדש את ה' ואס' כן איבא למימר דכין נח דלא גלי קרא
 ביה איבא למימר דלא הוהירו על קדוש ה' אבל ס"ד דלאו מקרא
 נפקא לא מוסברא דמאי חוית דמחא דידך סומק עפי אימא דמחא
 דחכך סומק טעי בסברא זו ותיבא מתיי' דיש חילוק בין ישראל
 לבני נח • ויש טעם לחילוק זה ומ"ס הרא"ם פרטת וישלח על מ"ס
 דס' ויגר לו שמא יהרג את אחריים זל' ואת והלא עשו נברא
 אלתא הוה ושמא הכיחם בע"כ ומי' דאפילו הכי לא היה להם
 לכמע לו שהרי נמנו ונמרו דכ"ה וב"ע זא"ד יהרג ואל יעבור
 ודברי הרב ממוהים שהרי בן נח אינו מנוה על קדוש ה' ואפילו
 בע"ה יעבור ואל יהרג • ולפי מה שכתבנו נוחא דס"ד שאני משו'
 דסברא היא דמאי חוית בו' ואפילו בפ"ה נח יהרג ואל יהרג • הו
 אחא דמחרימ' יפה זל' בסדר לך לך פרשה מ"ד סי' ה' ד"ה שסיה
 נח זל' דאע"ג דמסברא נפקא דמאי חוית בו' מכיון דכני נח
 לא נכטוו למסור עמנם על ע"ה וב"ע כי לישראל נחחדס זה
 תקראי מסמתא נס' על ס"ד לא נכטוו למסור נפסס ע"כ • ות"מ
 הסברא שכתבנו נראה דעיני ומה נס' שיש לו סימנים בדברי
 הרא"ם כפ' •

ורע עוד דאמרין בפ"ד פרשה ל"ד סי' ז' מייד חיס' אחיו
 זה הסוכר את אחריים להרוג את חברו • ואמרין תו
 חס' א"ר חנינא כולאם כאלכו בני נח בעד אחד בדיון א"כו' ע"ה
 שליח שנאמר שופד דס' האדם באדם ע"ה אדם דמי ישפד • וכתב
 מהר"ם יפה ז"ל ע"ה שליח שהרג חברו ע"ה אחד דבדיני ישראל המשל'
 שטור דאין שליח לדבר עבירה רק שדינו מסור למתים אבל בני
 נח הורגן אותו כב"ד ע"כ • וקס"ה לי מהא דאמרין בפוק זה
 בורר אחר רבב'ן א"ר יבנת' מנין שאין טוענין למסית מחיט
 הקדמוני דאמר' שמלאי הרבה טענות היו לו לנחש לטעון ולא
 טען בו' מאי היה ליה למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
 שומעין ע"כ • ולפי המתדקם הנזכר מה היה מועיל לנחש טענה זו
 הרי 2 2 2

דרך האתרים דרוש שני

ועזרה תלמוד לומר ואך ע"כ • וכתב בס' מהר"ש יפה זל וזל אין להקשות דהא מואהבת את האלקים נפקא בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך דה"ל בישראל והבא נכני נח מירי לאשמועי' דאי מסרי נפשתייהו שלא לעבוד ע"ל לה מחייבי מוסר חובל בעצמו ואפי' נכ דבישראל תגוה היא ולא רשות אצטר ס"ל דנכני נח אינו אלא קטור כח' בסנהדרין דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' עכ"ל הרי מבוחר דאף דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' מ"מ הרשות בידו למסור עצמו על קדושת ה' ולא מיקרי חובל בעצמו • ולא עוד אלא שמדברי מהר"ש יפה זל הללו נראה דס"ל דכן נח רשאי לתאור עצמו אף כפי סברת הפוסקים שהמסור עצמו כשאינו חייב ליהרג דמתחייב בנפשו שהרי כתב הרב ולפי מ"ס התוס' נבי אלו נכדוה ללא הוה ע"ל אלא אנדרוטי של מלכים כוחא טפי דאצטויעין דא"ל נב דאי בעי לא חטר נפשו הרשות בידו מ"מ המוסר עצמו לא מיקרי חובל בעצמו שלא כדעת קנת הפוסקים שמוסר עצמו כשאינו חייב ליהרג ואל יעבור מתחייב בנפשו דמאחד עצמו לדעת עכ"ל ומדלא כתב בתירוק ראשון דאוקמה בצ"ל מ"ס ובכני נח דרשאי שהוה שלא כדעת קנת הפוסקים שהמוסר עצמו בחזקת שחינו חייב דמתחייב בנפשו וכמו שכתב בתירוק הס' נראה קנת דלפי התירוק הראשון דאוקמה בכני נח אף למאן דאמר שהמוסר עצמו כשאינו חייב דמתחייב בנפשו זהו דוקא בישראל אבל בכן נח אף כשאינו מנווה על קדושת ה' דשאי לתאור נפשו על קדושת ה' וזהו הסך סברת מהר"ש ט"ז דהקנה א הקנה יומיהו אפ"ס לרחוק ולות דמ"ס מהר"ש יפה זל שלא בדעת הפוסקים וכו' קאי לגבי התירונים דגם כפי תירוק ראשון דאוקמה בכני נח הוא שלא כדעת קנת מהפוסקים שהמוסר עצמו כשאינו חייב מתחייב בנפשו אף לדעת הרמב"ם פשוטא דגם בן נח המוסר עצמו על קדושת ה' הו' מתחייב בנפשו • ומ"מ פליג מהר"ש יפה ע"ס מוהרי"ט במה סרנה לחלק בין נח לישראל ולדעת מהר"ש יפה אין חילוק ביניהם וכמהלוקת בישראל אס רשאי למסור עצמו במקום שאינו חייב הכי נתי מחלוקת בכני נח אס רשאי למסור עצמו מאחר שאינו מנווה על קדושת ה' וכדכתיבנא •

אמנם על פי האמור בפני דא"ל דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' מכל מקום לענין ש"ד דינו בישראל נחור ויהרג ואל ייהרג את אחרים כמו שכתבנו אפי' שפיר והכי פירוכו וכי מאחר שלא עשו כאשר דבר אליהן דהיינו שמבען להזדווג להם ולא קבלו דבזה אס היו רוכות לקבל ולהזדווג לו היה להם מקום פטור בטענה דהן לא ינאו מכלל בני נח וכן נח אינו מנווה על קדושת ה' ואפילו הכי החמירו על כנאן ורבו לקדש את ה' אינו יודע שמתחייב את הילד' דהא ב"ס' אפילו בן נח מוזהר וא"כ פסטי' כימסרו עצמן להרגה ולא המיתו הילד' ומירכו אלא יס קלם בתוך קלם לא דיין שלא קיימו את דבריו אלא שהיו מספקות להם מים ומזון ובלכתך בדרך נדקה דרוש ז' דהא מראה מ"ס בנכות הפוסקים לפי שיטת רז"ל יע"ס •

ובזה יוכן מאמר רז"ל סדר ויטב פרשה ע"ל סימן י' ואל יונא החונה קפן בזכות אברהם התד"ל ויונא אותה החונה ע"כ • וכתב מהר"ש יפה דהכונ' שאעפ"י שסיבן בעצמו מאדונתו היתה מטפלת אותו שאס לא ישמע לה שתשליב עליו ויהרג כדאמרין במדרש מ"מ סמך טיגיל בזכות אברהם עכ"ל • והנה אמת ויציב שזכותו של אברה נדול פמחד והיא שפמדה לאכותו ולנו אף הדבר קשה למה יחש וכמו של אברהם במאי דכתיב ויונא אותה החונה היה להם לייחסו בזה שצמד בעטרה כסוינו' והנה דאל דהסו ויונא אותה החונה א"ל נא מאיצטגנינות שלך לפי שא"ל אברהם רואה אני באיצטגנינות שלי שאין לי בן וכו' • ויס לדקדק דאף אברהם אינו כתיירא מחזול וכי לא ידע שמי סברא שמים וארץ מאפש המחולט הוא יכול לנאות את המחולט • אף לפי דרכינו נאמר בהקדים מ"ס בנמרא בשלהי שבת ח"ר יוחנן מ"זן שאין מזל לישראל שנאמר כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאופות השמים אל תחזו כי יחזו הגוים מזהה גוים יחזו ולא ישראל ע"כ • הרי דים חילוק בין ישראל לאומות העולם דישראל אינם תחת המזל ואומות העול' הם תחת המזל וכעבודת דשמואל וחבלט דאמר ליה שמואל לאבלט מי בר ישראל הוא אויל ואחי • והנה אברהם היה סבור שלא יבא מכלל בני נח ולפיכך כתיירא לפי שראה במזלו שלא היה לו בן והשיב לו ה"ה נא מאיצטגנינות שלך לפי שא"ל יונא

ועזרה תלמוד לומר ואך ע"כ • וכתב בס' מהר"ש יפה זל וזל אין להקשות דהא מואהבת את האלקים נפקא בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך דה"ל בישראל והבא נכני נח מירי לאשמועי' דאי מסרי נפשתייהו שלא לעבוד ע"ל לה מחייבי מוסר חובל בעצמו ואפי' נכ דבישראל תגוה היא ולא רשות אצטר ס"ל דנכני נח אינו אלא קטור כח' בסנהדרין דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' עכ"ל הרי מבוחר דאף דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' מ"מ הרשות בידו למסור עצמו על קדושת ה' ולא מיקרי חובל בעצמו • ולא עוד אלא שמדברי מהר"ש יפה זל הללו נראה דס"ל דכן נח רשאי לתאור עצמו אף כפי סברת הפוסקים שהמסור עצמו כשאינו חייב ליהרג דמתחייב בנפשו שהרי כתב הרב ולפי מ"ס התוס' נבי אלו נכדוה ללא הוה ע"ל אלא אנדרוטי של מלכים כוחא טפי דאצטויעין דא"ל נב דאי בעי לא חטר נפשו הרשות בידו מ"מ המוסר עצמו לא מיקרי חובל בעצמו שלא כדעת קנת הפוסקים שמוסר עצמו כשאינו חייב ליהרג ואל יעבור מתחייב בנפשו דמאחד עצמו לדעת עכ"ל ומדלא כתב בתירוק ראשון דאוקמה בצ"ל מ"ס ובכני נח דרשאי שהוה שלא כדעת קנת הפוסקים שהמוסר עצמו בחזקת שחינו חייב דמתחייב בנפשו וכמו שכתב בתירוק הס' נראה קנת דלפי התירוק הראשון דאוקמה בכני נח אף למאן דאמר שהמוסר עצמו כשאינו חייב דמתחייב בנפשו זהו דוקא בישראל אבל בכן נח אף כשאינו מנווה על קדושת ה' דשאי לתאור נפשו על קדושת ה' וזהו הסך סברת מהר"ש ט"ז דהקנה א הקנה יומיהו אפ"ס לרחוק ולות דמ"ס מהר"ש יפה זל שלא בדעת הפוסקים וכו' קאי לגבי התירונים דגם כפי תירוק ראשון דאוקמה בכני נח הוא שלא כדעת קנת מהפוסקים שהמוסר עצמו כשאינו חייב מתחייב בנפשו אף לדעת הרמב"ם פשוטא דגם בן נח המוסר עצמו על קדושת ה' הו' מתחייב בנפשו • ומ"מ פליג מהר"ש יפה ע"ס מוהרי"ט במה סרנה לחלק בין נח לישראל ולדעת מהר"ש יפה אין חילוק ביניהם וכמהלוקת בישראל אס רשאי למסור עצמו במקום שאינו חייב הכי נתי מחלוקת בכני נח אס רשאי למסור עצמו מאחר שאינו מנווה על קדושת ה' וכדכתיבנא •

על פי האמור יוכן מאמר רז"ל בס"ד פרשה א' סימן ח' וזל ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מנרים להן לא נאמר אלא אליהן תלמד שמבע אותם להזדווג להם ולא קבלו ממנו ותחייב את הילדים את הילדים למה הונדך הכתוב לומר ותחייב אנו יודעים שקיימו את הילדים למה הונדך הכתוב לומר ותחייב את הילדים יס קלם בתוך קלם לא דיין שלא קיימו את דבריו אלא הוסיפו לנאות להם טובה יס מהן שהיו עניות וחולכו המילדת ותנכות מים ומזון מבתיהן של עשירות ונאות ונאות לעניות והם מחיות את בנייהם הוא שכתוב ותחייב את הילדים ע"כ • והנה המאמ' הזה אומר דרשנו וחיו וכבר נוחו ביה קתאי דקתאי דמאחר שדרשו קרא דולא עשו כאשר דבר אליהן לענין שמבע אותם להזדווג לזן ולא קבלו מה הוקשה להם עוד וכי מאחר וכו' ה' כוליה קרא אינטריך דקרא דולא עשו אינטריך למה שתבעו ולא קבלו וקרא דותחייב אינטריך שלא המיתו הילדים • **ונראה** שגוה כיון רש"י דפ"ק דסוטה דף א' דאמרי' ותחייב את הילדים תנא לא דיין שאל המיתו את הילדים אלא שהיו מספקות להם מים ומזון ופרשו ותחייב הוה ליה למכתב ולא המיתו הילדים ותחייב שהיו מסויעות להחיות שהיו שומות אותם בכתיהם ותנודלות אותם ע"כ • שאזכרח רש"י לומר דה' סבריוחו דרשטם בנח' הוא מוסר דהול' ולא המיתו ולא מ"מ ויתורא דקרא מוסר דסמוך לדרשא זו דרשו גם כן שדרשא אחרת בא"ש דבר אליהן לזן מבעו ליה ארז בר הנינא מלמד

בסדר עולם עוד יש לדקדק בה ש שהיה אברהם מתפחד ואמר מאמר
 שיש בו עון שהייתי עובד ע"ל כל הסנים הללו כו' וכי לא ידע
 אברהם אבינו כי נר שנתנייר כקטן סגולת דמי ולא תזכרה לו
 הראשונות אפי' כרך את ה'ועבד ע"ל וכבר הוקשה גם זה למת'ם
 יפה ותיירן דאכתי אברהם לא היה נמיר דינא ע"כ . וזה הוא
 דוחק בעיני שמי שנאמר בו שאפילו הלכות שמחזק ה' בכל יום
 ויום בבית דין של מצלה סידע איתם אברהם אבינו וכדאיתא
 בפרשת תולדות יצחק פרשה ס' ד' סי' ד' א"ך לא ידע תפק ומיד
 דין פשוט כזה דנר שנתנייר כקטן סגולת דמי שהוא פשוט אפי'
 לתינוקות של בית רבן . עוד יש לדקדק כמה פסיים החאמר
 מה טל זה סימן ברכה לעולם אף אזה סימן ברכה לעולם דאף
 דינא כדכרי מתר'ם יפה דאפי' דאינטריק דתיין זה דטל לומר
 מה טל זה פורח אף עובדיך פורחין מ"ת מדמייטי טל ולא קאמר
 כדאי עובדיך פורחין שמת' מוכה תרתי מ"ת אכתי קשה
 דחאמר שכל עיקר פחדו של אברהם לא היה אלא מפני אותם
 סנים שעבד ע"ל ועל זה הסיב לו ה' ונחמו מפחדו ואמר לו מה
 טל זה פורח אף עובדיך פורחין למאי אינטריק לומ' לו עוד ה'
 מה טל סימן ברכה לעולם אף אזה סימן ברכה לעולם שהרי
 לא טייך זה למה שהיה מתפחד אברהם אבינו .

אך עס מה שכתבנו יתיישב הכל ונקדים סוגיא אחת בפרק
 בן סורר ומורה עלה ע"א א"ר הניבא בן נח סבורך את
 ה' ואמר כך נתנייר פטור הואיל ונסתנה דינו נסתנה מיתמו
 ופירש רש"י הואיל ונסתנה דינו דאלו מעיקרא נידון פעד אחד
 וכדין ה'וכלל התראה ואל עביד הסתא בני התראה ובסתהדין
 של כ"ג ועדים ונסתנה מיתמו דכל מיתת בני נח בסיף ואלו
 עביד הסתא בניו למדייניה כס'קילה והוא לא אחייב תהא מית'
 הלכך פטור . תו אמרינן השם הנני שהג' את ישראל או שבא
 על אשת ישראל ונתנייר דחייב דאף על גב דאשתי דינו דהיינו
 בעדה ועדים והתראה מ"ת לא אשתי מיתמו דרוגח מעיקרא
 בסיף והסתא בני בסיף . הכלל הצולה דהיבא דנסתנה דינו
 ומיתמו פטור והיב' דלא נסתנה דינו ומיתמו חייב . וזהו אף ספק
 דאליבא דהרמב"ן וכת דעמיה דס"ל דאברהם יבא תכלל בן נח
 לנמרו ובגוים לא יתחשב כמו שנתב' לעיל דרוס ראשון פשיטא
 שפטור על מה שעבד ע"ל כל אותם הסנים שהרי נסתנה דינו
 ומיתמו אף לדעת חכמי נרפת דשכירא להו דלא יבאו ישראל
 תכלל בני נח עד שעת מתן תורה פשיטא שחייב אברהם אבינו
 על כל אותם הסנים שעבד ע"ל שהרי לא נסתנה לא דינו ולא
 מיתמו דמעיקרא בן נח הוא והסתא בני בן נח הוא . וכתבו
 העוסקים ז"ל עלה דהך דרבי חנינא דבן נח שפורך את השם
 ואמר כך נתנייר שפטור ולא תימא אי הוי מלתא דרבי חנינא
 פתנאי דפליגי בפרק החולץ משני מה נדים מעובים ביתן הוא
 משני שלא קיימו שבע מצות שקבלו עליה' בני נח ורבי יוסי פליג
 השם ואמר נר שנתנייר כקטן סגולת דמי ולא תיעשבי כלל ולקי
 זה הך סוגיא לא איתא כחד מיניהו משו' דאמר' עשה כו' בישראל
 חייב וחי כרבי יוסי כקטן סגולת דמי ותיירו ונראה שיש לחלק
 דבולה מעתהו כדיוי אדם והאם כדיוי שתי ע"כ נמנינו למידין
 מדברי רבותינו פעלי האוספו דלרבי יוסי כדיוי שמים דלעולם
 פטור בן נח על מה שצבר מבעי מצות פטור בניו ואשילו
 היבא דלא נסתנה דינו ומיתמו אף כדיוי אדם יש חילוק ביניהם
 דהיבא דנסתנה דינו ומיתמו פטור אף מדיוי אדם אף היבא
 דלא נסתנה דינו ומיתמו כהו דפטור מדיוי שמים מטיס דנר
 שנתנייר כקטן סגולת דמי כדיוי אדם מיהא חייב ואמר' בנח'
 פ"כ כל כתבי אשר ר"ל אטוס ר' יהודה נשיאה אין הפול' מתקיים
 אלא

יבאת תכלל בני נח ויש לך דין ישראל ואין מול לישראל וכדאמר'
 השם ארו אחר רב מנין שאין מול לישראל שנאמר ויונא אחת
 הקונה אחר אברהם לפני הכ"ה רב"ש נסתכלתי באינטגניכות
 שלי ואיני ראוי להוליד בן א"ל נא מאינטגניכות שלך שאין מול
 לישראל מאי דעמיד דקמי נדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה
 במזרח והיינו דכתיב מי העיר ממזרח נדק יקראהו לרגלו ע"כ .
 הרי שכל טענתו של ה' ט"ל נא מאינטגניכות שלך היינו מטוס
 דאין מול לישראל והיינו תכלל בני נח . וזהו נכח לכונת
 החאמר ויבא ויגא חוקה קפן בזכות אברהם וכו' שהוקשה לדול
 דמי התיר ליוסף ליוסף עמנו מאחר שהרובנו היתה משטת
 אותו שאם לא ישתע חליה שתעליל עליו ויהרגנו וכדאית' במדר'
 הביאו מתר'ם יפה סס ובפרשה פו סימן ה' יע"ש והלא בן נח
 אינו מנוה על קדוש ה' וליבא למימר שרבה להחמיר על עמנו
 שהרי כתב הרמב"ם שכל מי שנאמר בו יעבור ולא יהרג ונהרג
 ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו . לזה הסיב שקפן בשביל
 אברהם שכתב בו ויונא אחת החונה שפירשו שחמרו לו נא
 מאינטגניכות שלך מטוס דאין מול לישראל וכיון שדינו בישראל
 פשיטא שכל זרעו הבא אחריו יבאו תכלל בני נח ודינם בישראל
 ומ"ה ויבא החונה ויסיבן כעמנו כדיון ישראל שהוא מזהר
 בנ"ע שיהרג ואל יעבור .

ובזה יוכן מאמר ה' דאחר שאמר לו כה יהיה ודעך כתיב
 והאמין בה' ויחסכה לו נדקה ויחמיר ויחמיר אלו אפי' ה'
 אשר הולאיתך מאור כסדים וכו' . ויש לדקדק דמאי שיאטיא
 מהגלת אור כסדים הכא . אמנם פירוש הענין כך הוא דהנה
 מהרמ"ה בדרשותיו ס"ט תולדות הקשה דמי התיר לו לאברהם
 שיאטיך עמנו לכבש הא"ס מאחר שבן נח אינו מנוה על קדושת
 ה' ואם נהרג ולא עבר ה"ז מתחייב בנפשו והאריך כזה וכתב
 שמתים זה אחרו ר"ל דכשכיל ועקב נכח אברהם כדאיתא
 בכרמ"ש רבה פרשה ס"ג סימן זכ מטוס דכשכיל עמנו לא היה
 ניגול מטוס דעשה טלא כדיון כמה שמר עמנו על קדושת ה'
 וכדי היה לחוב בעמנו . והנה כתיב ויונא אחת החונה שפירשו
 נא מאינטגניכות שלך לפי שאין מול לישראל שהורה לו ה' שיבא
 תכלל בני נח לממרי . ועל זה כתיב והאמין בה' ויחסכה לו
 נדקה כלומר שאברהם חסכה לטובה לדכה הוא שהיינו ה'
 תכלל בני נח וזן אותו בישראל לממרי . ועל זה אחר לו ה' מה
 נחמדך לך עכשו שאני הולאיתך תכלל בן נח והלא אפי' ה' אשר
 הולאיתך מאור כסדים כיון שהולאיתך מאור כסדים ע"כ השם
 הוא מטוס שהולאיתך תכלל בני נח ויש לך דין ישראל שמוזהר
 על קדושת ה' שאם היה לך דין בן נח פשיטא שאין ה' עושה גם
 כדבר שפירש טלא כדיון .

ועל פי זה יוכן מאמר ר"ל כב"ר פרשת לך לך פרשת ט"ל
 סימן ט' ואל ויחמיר ה' אל אפרם לך לך ה"ה עמך
 נדבות כיום חילך עמך הייתי בעת שנדקת לשמי לירד לתוך
 ככסן האם כו' לך טל ילדותך לפי שהיה אברהם אבינו מתפחד
 ואומר מאמר שיש בו עון שהייתי עובד ע"ל כל הסנים הללו א"ל
 הקב"ה לך טל ילדותך מה טל זה פורח אף עובדיך פורחים מה
 טל זה סימן ברכה לעולם אף אזה סימן ברכה לעולם שנאמר
 ונברכו בך ע"כ . ויש לדקדק טובא חדא' במאי דקאמר עמך
 הייתי בעת שנדקת לשמי לירד כו' דמאי קמ"ל מלתא דפשיטא
 הוה ככיון שבעשה לו גם שניגול מכבדן האם פשיטא שה' היה
 עמו . עוד יש לדקדק בדרשה זו לך טל ילדותך שכל לומר
 דמה טל זה פורח כו' דא"כ דרשה זו לך טל הוא ליה למימר
 מעיקרא וכבר הני קרא דעמך נדבות דהא מטעה שנתנייר
 אברהם והטור את קוראו עה אור כסדים עמך ומן רב כדאיתא
 בסדר

דרך האחרים דרוש שני

אלה בהכל פיהם של תינוקות ח"ל רב עמל לאכיל דודי ודיך
מאי אחר ליה אינו דומה הכל פה טיט בו חטא להכל פה כחין
בו חטא ע"כ והקשה מהר"ם יפה דמאי פסקא שהתינוקות חונים
חוטאים ואכילי ורב עמל חוטאים דקאחר אינו דומה הכל טיט
בו חטא להכל טחין בו חטא ומיין דאדם חין לדיק בארץ אשר
יעשה טוב ולא יחטא חלל שהתינוקות אעפי שחוטאין לא נחשב
לחטא מטום דחין להם עונש על זה וחשיב כאלו לא חטאו ואע"כ
דאחריון דכ"ד של מעלה חנים מעניסי' פחות מכן עשרים והכא
חשטע דדוקא מטום תינוקות העולם מתקיים ומי' דהא לא קטיף
דנהי דחוב' מעניסי' בדיוני' מתי' כיון דכדיני אדם מיהא מעניסי'
חין חטויכים לאחרים בטבילם כיון דכדיני אדם מיהא חייב .

ובזה נכח לכונת המחמר והנה אברהם נסתפק במחלקותם
של ראשונים דבעלי המוספות והרמב"ן שכתבנו לעיל
דרוש ראשון דלסכרת בעלי המוספות עמד שבאו ישראל לסיני
לא יגאלו מכלל בני נח ח"כ אברהם עשה טלח כדון כמה שהולך
לכבשן האם טלח לעבוד ע"ז דהא ק"ל דבן נח אינו מנווה על
קדוסי' ה' ומה שניבול לא היה בטבילו לפי שהוא עשה טלח כדון
חלף מה שניבול הוא מטום שנסתכל ה' ביעקב שעתיד לנחת
מזנו ומטום הכי הנילו ה' ונכבשן האם וכמו שכתבנו מכם
הרמב"ם דהיינו מה שדרשו רז"ל ביעקב אשר פדה את אברהם
דחטוי' עקב ניבול אברהם מאור כסדי' או דלמא דהלכת' כהרמב"ן
דנפת אר' בהר ה' באברהם היה לו דין ישראל נמוך ובנויה לא
יחשב כדון עשה כמה שהולך לכבשן האם בטביל טלח לעבוד
ע"ז שהי' יסר' מוהרי"ו על קדוסי' ה' . וכהיות אברהם על חוביה
זו אחר לו ה' א' יעלו דכרוי' חלו על לכבך שבעת שירדת לכבשן
האם נסתכלתי באם אחר והגלתיך חלף עמך נדכות כיום חילך
עמך הייתי בשעה שנדבקת בשמי לירד לתוך כבשן האם
ופטילך הגלתיך שדך היה הודיה ליראי ה' ולחוטאי שמו כדני' א'
הנביא מיטאל ועזריה לבי' שאתה ינאת מכלל בני נח לנמרי .
וראי' לדברי' כי לך טל ילדומיך מה טל פורח אף עונותיך
פורחים וכל אותם השנים שעבדת ע"ז עונותיך פורחים וע"כ
הטעם הוא מפני שינאת מכלל בן נח ובאת לכלל ישראל וקול
דכל נסתנה דינו ומיתמו פטור ואם איתא טלח ינאת מכלל בן
נח ח"ך עונותיך פורחים והלא לא נסתנה לא דינך ולא מיתמך
אלא שערין היה אברהם יכול לטעון דחין מכאן רחיה כלל
לעולם דלא ינא מכלל בני נח ומה שעונותיו פורחים אע"כ
טלח נסתנה לא דינו ולא מיתמו הוא לפי שכך הוא הדין דכדיני
שמים אע"כ טלח נסתב' לא דינו ולא מיתמו פטור וכמו שכתבו
דבותינו בעלי התוס' ולעולם שדיני אדם חייב טלח נסתנה לא
דינו ולא מיתמו ואם בן המבוכה שהיה עומד אברהם אינו
עדין לא נפטטה . לזה חזר ואמר ומה טל בדכה לעול' אף אתה
ברכה לעולם שנאת' ונפרכו כך וח"כ על כרחין אף בדיוני אדם
חין כך עון אשר חטא מטום דכל מי טיט בידו חייב בדיוני אדם
אף שדיני שמים פטור מכל מקום חין מטיבין לאחרים בטבילו
ואם כן ע"כ טאף בדיוני אדם חין כך עון אשר חטא ואם בן הוא
מוכרח שאתה ינאת מכלל בני נח . מטום הכי אתה פטור
אפילו מדיני אדם מטום כנסתנה דינך ומיתמך וכיון שינאת מכלל
בן נח ח"כ כדון עשית כמה שמסרת עמך על קדוסי' ה' וחני
הגלתיך בטבילך כחשפט לאוהבי ה' ולחוטאי שמו ועמך הייתי
בשעה שנדבקת בשמי לירד לתוך כבשן האם .

ובזה יובן מאי דאמרינן במדרש סדר ויטב פרשה פ"א סי' י'
אל שטעון איש' קטרון אומר בזכות ויעזוב כנדרו וינס ע"כ .
לישראל היה ראה וינס בזכות ויעזוב כנדרו וינס ע"כ .
ויט לקדק דאין מלה קדיעת ים סוף במאי דכתיב ויעזוב כנדרו
וינס

וינס . אך לפי דרכינו יובן שכבר כתבנו לעיל בדרוש ראשון
שטענת ס"מ טלח וקדע הים לישראל הוא לפי שישראל לא יגאלו
מכלל בני נח אלא להחמיר עליהם כמה טיט קולא מנד היותם
בני נח אכל לעולם טיט להם חומרא דכני נח ומטעם זה היה
רונה לחייב את ישראל אף שהיו טונגין ואנוסים וכדכתיבנא ואם
היה הדין כך שטיטא סיוסף לא היה מסכן עצמו אם לא ינא
מכלל בני נח כי אם להחמיר אך כפי סכרת יוסף שיגאלו מכלל
בן נח מכל וכל ומטום הכי מסר עצמו על קדוסי' ה' אם בן כדון
הוא שיקדע הים לישראל אף שעבדו ע"ז לפי שהיו טונגים וטונג
בישראל פטור והו' שאמרו הים ראה וינס שנקדע הים לישראל
דמטעם שיגאלו מכלל בני נח לנמרי בזכות ויעזוב כנדרו . אגלה
וינס דקיים בעצמו טיטא מכלל בן נח לנמרי ובנויה לא יתחשב
ופטיטא דהבאי' אחריו בטיטתיה אולי ומטום הכי נקדע הים
לפניהם לפי שיגאלו מכלל בני נח וע"ז שעבדו היו טונגים וטונג
בישראל חנים נענפים עליה כמבואר .

ועל פי זה יובן מאי דאמרינן במדרש ואל מהיבן זכו וישראל
לכרכת כהנים מאברהם דכתיב כה יהיה זרעך וכתיב
כה תברכו ורכנו אחרי מתתן מורה שנאמר כה תאמר אל בני
ישראל וכתיב כה תברכו ע"כ . והנה המאמר הזה אומר דרשוני
וחיו דבטביל דרטא דכה כה אמרו דרשא זו ועוד דלמ"ד מתתן
מורה הא כתיב כה יהיה זרעך ועוד דהרי כמה כה איכא בקראי'
כה אמר ה' כהנות הלילה כה תאמר אליהם . ובאלה רבות וא"כ
מה נסתנו חלו מאלו . ונראה דלפינו באותו מחלוקת שכתבנו
לעיל בדרוש ראשון אם ישראל קודם מתן תורה יגאלו מכלל בני
נח לנמרי או לא . והנה בפ"ג דברכות אמרינן דרש רבי עירא
אמרו מלאכי השרת לפני הק"ב כתוב בתורתך אשר לא ינא
פניו והלא אחת נוכח פנים לישראל דכתיב ינא ה' פניו חליך
אמר להם ולא אחת פנים לישראל שכתבתי להם ואבלת וסבבת
והם דקדקו על עצמם עד כות ועד כבינה . למדרש מלאך
דברכת כהנים הראונו ה' אהבתו אותנו שהבדילנו מן העמים
ללאותות אינו נוכח פנים ולישראל נוכח פנים . ועל זה שאלו
מהיבן זכו ישראל לברכת כהנים כלומר מהיבן זמן זכו לנדולה
זו נכבדלו מהעמים ואמרו מאברהם כח"ל ה' כה יהיה זרעך
וכבר נכתב סוכותו של אברהם עם ה' הוא באברה' היה סבור
טלח ינא מכלל בני נח וליפדך נתיירא לפי שראה במזלו טלח
היה לו בן מטום דלכני נח חין הק"ב מה חסנה את המול והטיב לו
הק"ב לא מאנטננות טלך לפי שינאת מכלל בני נח ויט לך
דין ישראל ואין מול לישראל נחמא שמאזזה טעה שח"ל הק"ב
כה יהיה זרעך הראנו לדעת שינא מכלל בני נח לנמרי ואם ין
כל ומה טעה זכו לברכת כהנים דהיינו שהבדילנו מכאר העמי' .
ורבנן ס"ל כמ"ד טלח יגאלו מכלל בני נח לנמרי עד מתן תורה
ומ"ק' אחר דלא זכו לברכת כהנים כי אם במתן תורה כאלו
הובדלו מהעמים לנמרי .

ואל זה סובב הולך כונת רז"ל במדרש ואל ויפן כה וכה
נסתכל כמה שאמר הכ"ה לאברהם כה יהיה זרעך ויך
את הנמרי ע"כ . והדבר קשה דאין הוא סיבה מה שאמר ה'
לאברהם כה יהיה זרעך סיבה את הנמרי ומה שייכות יט לזה
עם זה . אלא פירוש הענין כך הוא שכבר כתבנו לעיל בדרוש
ראשון דאיתא במדרש ויפן כה וכה שנמלך במלאכים אם חייב
מיתה חו לא ופירט מהר"ם יפה כמה רבינו חקר בחלקי הסוחר
כה וכה אם חייב מיתה על הכאתו כנוי התכה את ישראל שהייב
מיתה על הכאתו או טמא חין ישראל בכלל זה עד מתן תורה כאלו
יגאלו מכלל בני נח . והנה כונת המאמר נסתכל כמה באמר ה'
לאברהם כה יהיה זרעך כלומר שפ"ז הורה ה' לאברהם שינא
מכלל

דרך האתרים דרוש ראשון

ח

מכלל בני נח ומסוס הכי אחר לו נח מאנגנוניות שלך דאין
מזל לישראל ומסוס הכי ויד את המגרי כדון נוי שהכה את ישראל
דחייב תימה וכדכתיבנא *

זכות

זכות לייסב תאמר הנכב פתח הטער רבי ברכיה פתח
אחות לבו קטנה וכו' * ויט לדקדק במאמר זה טובא
זרח כמה שאמר וסדים חין לה לא הניקוהו לא מנות ומעשים
טובים ופירש מהר"ם יפה שמה שקיים מעצמו קיים ולא מלמוד
אז או רב זנס עדין לא דבר בו רוח ה' כו' * דמה קטר יט לזה
עם מה שסיים מה נעשה לאחיותינו ביום שידובר בה ספירושו
ביום שגור עליו נמרוד לירד למוך כבטן האט דאדרכה מאמר
שלא הניקוהו מנות ומעשים טובים שלא קבל אותם מאב או
מברו גם עדין רוח ה' לא דבר בו ואפי' כן קיים מנות ומעשים
טובים מעצמו דין הוא שיגילה ה' מכבטן האט * עוד יט
לדקדק כמה שאמר מה נעשה לאחיותינו ביום שגור עליו נמרוד
לירד למוך כבטן האט ופי' * עם מהר"ם יפה שהם דברים של
המלאכים וקושי מה נעשה הוא מפני שעדין לא בא לכלל מנות
כהונן כדקאמר וסדים חין לה ולכן מה נעשה לאחיותו שילבט
מאמר שאין לו זכות וזקקה לזה דלא ימנע אם יתסוד עצמו על
קדושת ה' שפיטא שדי זכות זה כי אין לך זכות גדול מזה ואם לא
יתסור נפשו הרי הוא כגול שלא ישליכנו נמרוד לכבטן * ורצ
בדחק בזה וכתב דהכי פירושו מה יט לנו לעשות שלא יבא לירי
בסיון זה שאנו מפחדים שלא יתסור נפשו לפי שעדין אינו מלומד
במנות כהונן ונראה שלא יתסור נפשו והיה דאוי שיטיס ה' בלב
נמרוד שלא ישלנו לכבטן ולא יבא לירי בסיון עכ"ד * וזהה
מלבד הדוקק טיט בפירושו זה מה קשה דאם כן מה זה שהטיב ה'
אם חומה היא כבנה עליה ופירש הרב שתשובה ה' היתה כי יט
או להביאו בנסיון ואם יתסור נפשו יגילנו ואם לאו לא תתמיד
אחבתו עמו שהדי לפי דרכו מעולם לא נסתפקו המלאכים שאם
אברהם היה מוסר עצמו שיגילה ה' דהא שפיטא להו שה' היה
מגילו לא שהיו מסתפקים שמה לא יתסור עצמו לפי שעדין אינו
מלומד בנות והונן א"כ מה זה שהטיב ה' אם חומה היא בלות'
אם יתסור נפשו אגילנו בזה לא נסתפקו מעולם וזיה לו לה'
להטיבם אל תשחרו שמה לא יתסור עצמו שגלוי וידוע לפני
שיסור נפשו וזיה הספק שהיו מתפקדים המלאכים * עוד יט
לדקדק בתשובת ה' אם יתעמיד דברים בחומה נגילנו וזכנה
אותו ופירש עם מהר"ם יפה שדרשו בנה מנות חולי אבנה
חמסה והכונה שיכנה בעולם אפי' שהוא עקר ע"כ ולא ידעתי
מה ענין זה לספיקם של מלאכים ולא היה לולה להטיבם אלא
אם יגילה או לא יגילה אך מה שיכנה אותו בבנים לא ידעתי
מה שייכות יט לו בכאן ועוד דעיקר התשובה שהיא ההגלה אין
לה טוס דמו בכתוב וכבר נדגש מזה מהר"ם יפה וכדחק וכתב
דככלל בנה היא ההגלה בהבדח שאם לא יגילנו אין יבנה
בעולם ובכלל מאתים מנה ע"כ * וזהה מכובד הוא כמה יט
מהדוקק בפירושו זה * עוד יט לדקדק כמה שהטיב אברהם אבי
חומה מעמיד אבי דכרי וסדי כמגדלות זה חנניה מיסאל ועזריה
דמה ענין חנניה מיסאל ועזריה לכאן וראיתי למהר"ם יפה שכתב
שהכונה שנס זכות בניו העתידים לנאת מתנו דתנו לו לינצל
על דרך מה שאמר לא יגול אברהם אבינו מכבטן האט אלא
בזכות יעקב ע"כ * ולא הבינתי דבריו דדברים אלו הוו שייכי
בתשובת ה' שאמר אם חומה היא שפירש אם תתמיד דברים
בחומה נגילנו היה לומר גם כן וסדי כמגדלות אלו חנניה מיסאל
ועזריה וזכות בניו העתידים לנאת מתנו יגדלו לו לינצל אבל
דבריו אברהם אין שייכות לדברים אלו כלל דלא יתכן שיאמר
אברהם דכשכיל זכות בניו העתידים לנאת מתנו יגיל ועוד על
הראשונים

זה המאמר מלך עצמו אומר דרסוני וחיו *
והנראה אגלי שהמלאכים היו נכונים באותה חקירה
שכתבנו למעלה אם האבות ינאו מכלל בני נח
לנמרי ובנוים לא יתחשבו או דלמא דלא ינאו מכלל בני נח
תאמר שלא נגטווי מפי ה' במנות והרי הם בדין מי שאינו מגווה
ועושה וכמו הנסים במנות שהזמן נרמא שהם פטורות ואם דנו
מעצמן לקיים המנות אף טיט להם סבר בעשייתן לא בשכיל זה
ינאו מכלל נסים לכלל אנשים במלמא דאיכא חומרא לבנים
מהאנשים ואם כן האבות גם כן תאמר שלא נגטווי על המנות
לא ינאו מכלל בני נח * וכבר כתבאר לעיל דכני נח לא נגטווי
על קדושת ה' אלא דינס הוא אף בעו שיעבור ואל יתדג וכבר
כתבאר גם כן דעת הרמב"ם שכל מי שדיכו הוא שיעבור דא יתדג
אם נהדג ולא עבר הוא מתחייב בנפשו * ואם כן אם אברהם
לא ינא מכלל בני נח דין הוא שלא יתסור עצמו על קדושת ה'
ואם מסר עצמו הרי הוא מתחייב בנפשו ואינו מהראוי שיפשה
לו גם מאחד שחבל בעצמו * וזה אומר אחות לבו קטנה זה
אברהם שעד שהוא קטן היה מסבל מנות ומעשים טובים וסדים
אין לה לא הניקוהו מנות ומעשים טובים כלומר שלא היה מגווה
מפי ה' בקיום המנות ואם כן הרי הוא כמי שאינו מגווה ועושה
ואם כן לא ינא מכלל בני נח ועל זה באו המלאכים ואמרו
מאמר שלא הניקוהו מנות ומעשים טובים ולא ינא מכלל בני נח
אם כן מה נעשה לאחיותינו ביום שידובר בה ביום שגור עליו
נמרוד לירד למוך כבטן האט דלא ימנע זו רעה חולה שאם
אברהם לא יתסור עצמו כדון בני נח שאינו מגווה אם כן
מתפרסם העו בעולם טוו היתה זנות נמרוד לפרסם העו בעולם
ואם יתמיר על עצמו זו יומת רעה חולה שפיטא שאין ה' מגילו
מאמר שהוא מתחייב בנפשו ואיכא חלול ה' טובא ותפרסם בעולם
יומא העו שהרי אברהם שמתסר עצמו על קדושת ה' בשרף ואם
כן בין הכי ובין הכי איכא חלול ה' בדבר זהו אומר מה נעשה
לאחיותינו ביום שגור עליו נמרוד לירד למוך כבטן האט * ולזה
הטיב להם ה' שאין הדבר כמי שהם סבורי דכשכיל שלא הניקוהו
מנות ומעשים טובים דלא ינא מכלל בני נח ומכאן זה ינא לנס
דאינו חייב למסור עצמו על קדושת ה' ואם יתסור עצמו אין ה'
מגילו לפי שהוא מתחייב בנפשו אלא אם חומה היא דהיינו
שמעמיד דבריו בחומה אנו מגילו מס' דאך כלל הניקוהו מנות
ומעשים טובים כבר ינא מכלל בני נח ובנוים לא יתחשב והרי
דינו כדון ישראל נמור כמגווה על קדושת ה' שאם מוסר עצמו
ה' מגילו * ורואה לדבר כבנה עליה שיכנה בעולם אפי'
שהוא עקר אנו מסדר מערכות הכמים בשכילו וזו ראייה ענימה
אך

אך ואל מבלל בן נח לנחמי שהרי כבר נבחר לעיל לאומות
 העולם הם תחת המול וחין ה' מדרך מערכות הכמים בטבילם
 בדכתי' כי יהיו הנוים המה הכל ישראל חנים תחת המול והם
 כן מאומרו יתברך נבנה עליה נבחר סינא מכלל בני נח לנחמי
 והם כן דרי הוא מנייה על קדושת ה' והם מניח דבריו אגילנו:
 והנה אברהם נבחר ביוצא זה כל המלאכים עם הכות דלפי
 סדרת המלאכים לא יגא אברהם מכלל בני נח והם כן לא היה
 חן הדין למסור עמו על קדושת ה' ולפי סדרת הכות יגא מכלל
 בני נח לנחמי והרי הוא כיצדאל גמור וחייב היה למסור עמו
 על קדושת ה' לזה הטוב אברהם ולומר בני חמה כלומר אגילו
 כפי סדרת המלאכים' שלא יגא מכלל בני נח חמה חממו
 חני מנייה מניח ועוריה' - והכונה הוא עם ההיא דהמניח בפי'
 דפסחים עליה כ"א מה ראו חנניה מיכאל ועזריה שמסרו נפסם
 על קדושת ה' והמניח דנטאו קו' מנפרדעים ומה נפרדעים
 כאין מנויים על קדושת ה' כתב בהו' ובלו' בבימך ובמנוריך
 ובמלאכותי' חיתתי מלאכות מנויות אלל תגור הוי' אומר בטפה
 שהתגור הם אלו שמנויים על קדושת ה' על אהת במה וכמה ע"כ
 והקטו הראשונים אל דמה טאלה היא זו דמה ראו חנניה מיכאל
 ועזריה והלא ע"ז חייב אדם לחסור עמו על קדושת ה' ונגוד
 דהם כפרה היא היה ובפרהסיא על כל המנות יהרג ואל יעבור
 והמסופות הם בתגור דגלם זה טעמה כ"ג לאו ע"ז היה אלל
 אנדרטי' טעמה לכבודו ולכך אמר מה דאו ע"כ - והר'ן כהדוסי
 הביאו בטל עין יעקב הביא דברי ר' ת הללו וסיים וכתב דכיון
 טראו טהיה מתכוין להרבות כבוד לטמו ולמנט כבוד טמים
 מסרו טמון לכפסן האם מקו' דנפרדעים שמסרו עמו להרבות
 בקדושת ה' ע"כ - והנה מהר"ם יפה בטמות רבה סדר וטרא
 קדושת ה' סי' ה' עליה דהך אנדה דמה ראו חנניה מיכאל ועזריה
 וכו' כתב ואל כבר ידעת שמחלוקת בחכמי הפסק כמו שמטבירין
 אותו על דבר טחינו חייב למסור עמו עליו כנון כאר עבדות
 הן ע"ז וע"כ ופ"ד ובטעמה דלכ"ע יעבור ואל יהרג אם רונה
 להחמיר על עמו ליהרג ואל יעבור אם הוא רטאי דים לומרים
 טהאו רטאי ויש לומרים טהאו מחייב בטפסו' - והנה מחאן
 יראה לכאורה טיעתא למאן דאמר רטאי אכל כי מעייית הוי'
 טיעתא לאידך גיסא דדוקא מטוס קדושת ה' וכמו בכתב הר'ן
 הוא שמסרו עמם והיינו דבעי מה ראו חנניה מיכאל ועזריה
 כו' ומיכאל ומני' כל מדו מנפרדעים לקדש כם כמים ולא קלת'
 משני טהחמירו על עמם כו' יפ"ס - וכן הוא דעת הנמקי
 דכפ' בן סורר ומורה טאף טהוא בתהלה הכמים לדעת הרמב"ם
 ככל פי סולאמר בו יעבור ואל יהרג אם כהרג ואל עבר טהוא
 מחייב בטפסו' כתב והם הוא אדם גדול ורובה טהדוה כרוך ככך
 רטאי להקט את ה' ולמסור עמו לפילו על מנה קלה כדי טיראו
 החק' ולמדו ליראה את הפס' כו' והיינו דהמניח מה ראו חנניה
 מיכאל ועזריה טהפילו את עמם לכפסן האם סי' ואל טהחמו
 לנגם טררי לאו ע"ז היתה אל אנדרטי' כל מלכים לכבוד בעלת'
 אל חכמי טהיו רובן טוטיין וסבורים טהיה ע"ז היה קדוש ה' במה
 טעפן ע"כ - הן אהת טהרב עמו במה כהרג כנראטיות רבה
 סדך נח טרטה ל"ד סי' י"ט ד"ה יכול חנניה מיכאל ועזריה כו'
 ואל ולפי מה טכתבו החוספיות כסדך אלו נטרות בני אלו נגדוים
 למח"ע דלא הוב ע"ז אל אנדרטי' כל מלכי' טיהא טטי דאטמוטינג'
 דאט"ג דאי כפי אל מסר נפסיה הרטות בידו מ"מ המוסר נעמ'
 לא חקרי חוכל בעמנו טלא כדעת קנת טהטוסהים' טהמוסר
 עמו כטחינו חייב ליהרג מחייב מהאכד עמו לרעת עכ"ד -
 ולפי מה טכתב הרב כהרעט וטרא לא קטיא ולא חקרי דאימא

דהכי קאמר יכול חנניה מיכאל ועזריה טלא היה מטוס חומרא
 בכלתא ללא מטוס קדוש ה' הוא שמסרו עמם וכמו בכתב
 הר'ן וטלה קאי מיעוטא דואך לימר דרטאי אכל לעול' דבעלתא
 הרי זה מחייב בטפסו' - והנה אפשר לומר טאברהם נחלק על
 סדרת המלאכים טהיו סבורים דכיון דלא יגא אברהם מכלל בני
 נח לא היה רטאי להחמיר על עמו ועל זה נחלק עליהם אברהם
 דמ"ל כסדרת החולקים דרטאי להחמיר על עמו והם כן טפילם
 טהיה להברהם דין דבונה רטאי להחמיר על עמו דומיא
 דיכראל ככאר מנות כננפא דרטאי להחמיר על עמו וזהו
 אומר חני חומה כלומר חני מחמיר את דברי ומוסר את נכטי
 לפי טלמי סבור כמו טרונה להחמיר על עמו דרטאי ורואה דדרי
 כמנדלות אלו חנניה מיכאל ועזריה דאף טהיו פטורים שהרי
 לא ה' כס ע"ז כי אם אנדרטי' כל מלכי' מסרו עמם על קדושת
 ה' - ועוד אפשר לומר טנס אברהם ס"ל כסדרת הרמב"ם טהיה
 סדרת המלאכים דרטאי להחמיר על עמו אלל טאברהם כאל
 לחדט למלאכ' ס מה טחלק מהר"ם יפה והנמרי דכולכו חיתגור
 כמחור טכל כונתו היתה להטכיה כמו ית' מן העולם ולפרסם
 טע"ז בעולם ונס הדור טהוא היה מאל שרוך כע"ז טד כמאר
 וכמו טאמרו רז"ל ומנסו הכי רנה אברהם לקדש טמו כדי טמתנו
 יראו העולם ולא יעבדו טוד ע"ז - וטרו טאמר אברהם טפילו לפי
 דבריהם טלא יגא מכלל בני נח טפילו הכי חני חומה ומטמיר
 חני את דברי לפי טכל כונתו על נחמור הוא לפרסם טע"ז בעולם
 ולמנט לכבוד טמים וטוד כהדור הוא שרוך הברה כע"ז והם כן
 חני רונה לקדש כמו ית' וכו' אף הרמב"ם יורה דמנוה רבה היא
 ורואה דדרי כמנדלות זה חנניה מיכאל ועזריה דאף טלא היה
 טם כי אם אנדרטי' כל מלכים מסרו עמם על קדושת ה' מחייב
 אלו וכמ"ס הרב הנמקי ומהר"ם יפה אל - הכלל הוולה טאברהם
 טא להליק על המלאכים ולומר דאף דלא יגא מכלל דבני נח היה
 מוסר נפסו על קדושת ה' ורביא רואה מחנניה מיכאל ועזריה טאף
 טלא היה טם ע"ז מסרו עמם על קדושת ה' וכדכתיבנו -

ובזה יובן מהמר רז"ל פ"ה דכוסה דף ר' גדקה ממני ונתם
 בת קול ואמר' אהה הללת ממר וכני כבים חידך טלמי
 מניל נ' מבניך מן האור ומאן כינאו חנניה מיכאל ועזריה -
 ויש לדקדק מה טייכות יס להללת ממר וטני כניה עם הללת
 חנניה מיכאל ועזריה - ועוד דלמא לא יגלו חנניה מיכאל ועזריה
 בזכות עמם שמסרו נפסם על דושת ה' אלל כראה כהכונס
 הוא ככבר כתבנו לעיל דדרוש ראטון טים למחור על יאודה
 אידך כטרה לממר מהמיתה כאיטרה לאים אמר אלה לו חכמי
 כרר ורלא כפי דבריה מגדל הטון טהכטיילת לאותו דדוק ככלתו
 וכל ככו למחו דאמר דבני נח מוהרין ככלי העריות טיכראל
 מוהרים כם וכמבנו דטענתא דאמר הוא לפי טטר ואונן כמנו
 טלא כדרכו וכני נח אינו קוני' ככטיילת דטלא כדרכה לפי טהן
 מוהרים על זה ויהודה הודה לדבריה ואמר גדקה חמני טאין
 דה עון לכי טאינה כחכמת אהת טח ואונן והם כז ע"כ יאודה
 סבור כלא יגאו מכלל בני נח ומס' אל חכיותה ממר בלמו דאלו
 היה סבור דיגאו מכלל בני נח טהיבא ממר אהת טח ואונן מטוס
 דיכראל קונר ככטיילת דטלא כדרכה - ולכי זה טיהקט לואודה
 דאידך טלה דפתו טלא יגאו מכלל בני נח ורלא אברהם טהה
 עמו על קדושת ה' וה' היילו דזה מורה דיגאו מכלל בני נח
 מטוס דבני נח אינם מלווין על קדושת ה' - אלל כיהודה ימרך
 לזה דלחילס לא יגאו מכלל בני נח ומה מסר אברהם עמו על
 קדושת ה' הוא מטוס דאברהם ס"ל כסדרת החוליקים על הרמב"ם
 ואית להו דאפילו מי טנאלאמר בו יעבור ואל יהרג רטאי להחמיר
 על עמו או כסדרת הנמקי ומהר"ם יפה דאף הרמב"ם מודה

שדכדי הרב אל דריכין אללי תלמוד * ובניקור הדבר שחלקו בו
 הרא"ם ומהר"ם יפה אם נענשים בעונשי שמים על שאר המצות
 כל דבר זה מלוי באתו המחלוקת הקדוש ככתבנו לעיל בדרוש
 א' אם קודם מתן תורה ילאו מכלל בני נח לנמרי אפי' להקל או
 לא ילאו לנמרי כי אם להחמיר ולא להקל דלמ' ד סינא מכלל
 בני נח אפי' להקל נר' שחייבים הם כדוני שמים דאיך יתכן
 דכשיבא להם קולא מגד התורה יעברו על מצות בני נח ובמצות
 התורה יהיה הדבר ברזונם כי ירצו ויקיימו ואם לא ירצו לא
 יקיימו הלא זה הדבר כאין הדעת סובלתו * אך למ' ד דלא ילאו
 מכלל בני נח כי אם להחמיר או אפיק' שלא יענשו על התורה
 והרי דינם כנשים כמ' ע שהזמן נרמא כאינם מצוות כאלו דונות
 לקיים מקיימתי ואם לא אינם נענשים עליהם * וכן דאימי ללא
 מצדולי המחברים שכתב שהצבות היו מקיימים את התורה כמי
 שאינו מצווה ועושה ואם כן מי באינו מצווה ועושה תקבל סדר
 על הדרישה ואינו נענש על הפרושיהן אמת דכמי מה שכתבנו
 לעיל בדרוש דאטון דהרא"ם הוא דאימי ליה דלא ילאו מכלל בני
 נח לנמרי ומהר"ם יפה אית ליה דינאו מכלל בני נח לנמרי לפי
 זה נונאו דבריהם דסתרי אהדדי דהרא"ם דס' דלא ילאו
 מכלל בני נח כתב שנענשים בידי שמים ומהר"ם יפה כתב
 דינאו מכלל בני נח לנמרי סובר כאינם נענשים בידי שמים
 ובאמת לדעתנו הם דברים מתמיהים והנכון אללי מה שכתבתי
 דלמ' הדין פלוגתא כהדין פלוגתא דלמ' דאמר דנאו
 מכלל בני נח לנמרי נענשים ולמ' דאמר דלא ילאו אינם
 נענשים *

דאיכא דהדור סרוך או היבא טהאונם כונתו למעט כבוד שמים
 שאז איכא קדוש ה' אם מוסר ענמו זה היה דעתו של יאודה
 עמה שמסר אברהם נפשו על קדושת ה' * והנה ה' רנה להודות
 לדבריו וכמו באמרו רז"ל שינתה בת קול ואמרה נדקה מחני
 מחני ילאו הדברים כבוסים טנם אחי הסכמתי בזה שלא הייתה
 תמר אשת ער ואונן לפי שלא ילאו מכלל בני נח ומה כאברהם
 מסר עצמו הוא מהטעמים הנז' * וזהו שאמר ה' ליאודה אמה
 הגלת תמר וכני בניו ונזרת אומר כאברהם אף שלא ילאו מכלל
 בני נח יפה עשה עמה שמסר עצמו על קדושת ה' גם אחי הנני
 מודה לדבריך ואני מניל לחנניה מישאל ועזריה מוכסן האם
 והוא ראיה לדבריך כאף שהיו פטורים שהרי לא היה גם עז' כי
 אם אנדריטי של מלכים אפילו הכי מסרו עצמם ואני מנילם
 להודות לכל באי עולם שבדין עשו עמה החטרו ענמם על קדוש'
 ה' ונדויקים ולכו כם ושמתת עולם על ראשם :

דרוש שלישי

בראשית רבה פרשה מ"ד סי' מ"ה וז' אל תירא אברהם
 רכנן אמרי לפי שהיה אברהם אבינו
 מתבחר ואות' ירדתי לכבסן האם ונכלתי ירדתי לחלחלת מלכי'
 ונכלתי תאמר שנתקבלתי שכרי אחר לו הקב"ה אל תירא סכרך
 הרבה מאד המד' א מה רב טובך אשר פגנת לי ויראך ע"כ *
דרך הקד'ם ראוי לחקור ולסיים לב אם האבן שהיו מקיימתי
 כל התורה קודם שניתנה אם היו נענשי בעונשי שמים
 כשלא היו מקיימים אחת מתצות ה' או דילמא דוקא בטבע מצות
 שננטשו עליהם נענשים עליהם אבל בשאר מצות לא נתחייבו
 בהם מכל וכל לא בידי אדם ולא בידי שמים *

ועל פי הנשנה זו הבא נבא לכאר פסוקי פרשת ויחי וזה
 תאמר ויאמר יעקב אל יוסף אל כדי נראה אלי בלבו
 בארץ כנען ויברך אותי ויאמר לי הנני מפקד והרבתיך ובתתיך
 לקהל עמים ונו' ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל ונו' * והואיל
 ואתי לידן בני קראי יומא כהו מלתאי והיבא למידק בהו טיבא
 חדא דלתאי הלכתא סיים המק' אשר נראה אל ו' ה' שהיה בלח
 בארץ כנען * וזהו במה שאמר מתה עלי דמלת עלי היא מיותר *
 גם במה שסיים יעקב דבריו ויאמר ואני בבואי מפדן ונאמר ים
 לדקדק דמה טיבות ים לדברי' אלו עם מה שסיפר לו בבראה
 חלוי ה' והבטיחו הנני מפקד והרבתיך וכו' וכבר נאמרו דז'ל
 בזה ואמרו ואע"פ שאני מטריח עליך להוליכני ליקבר בארץ
 כנען ולא כן עשיתי לאחד וידעתי שים בלבך עלי אבל דע' לך
 שכל פי הדבר קברתיה עם כו' * ואני מתיה בזה לכפי שיטת
 רז"ל היה לו ליעקב לומר כל זה צפדטה הקודמת כנראה לו
 ונשאחתי ממרים וקברתני בקבורתם או היה לו לסיים דבריו
 ואני בבואי מפדן ונו' אבל הבא כזינו סחור אותו על הקבורה
 לאיזה תכלית מספר לו מיתת רחל ועיין עמה שכתבתי ליישב
 שיטת רז"ל לקמי בדרך אמונה דרוש כו' יע"ש *

והנה הרא"ם זל פרשת חיי טרה ד"ה שהרי אינה בת עונסין
 כתב וז'ל בטלמא נבי אברהם שאתרו כן מאה ככז
 שבעים וכן נענשים ככז חמשה לחטא יחיא שלא חטא אברהם לא
 בעונשי אדם ולא בעונשי שמים אלא טרה שלא אחרו אלא בת'
 מאה ככת עשרים לחטא תיבא מעונשי שמים אלא מעונשי אדם
 מאי איכא למיח' והלא בת מאה טרה אינה נקיה אלא מעונשי
 שמים אבל לא מעונשי אדם * זל כיון דבזמנא עדין לא נתנה
 התורה אלא טרה קבלות מענמם ואין גם לא עונשי שמים בלבד
 לא הוכרך הכתוב להודיענו שהיו נקיים לא מעונשי שמים בלבד
 אלא מעונשי אדם שעדין לא היו נראהו דאיתו זמן לא * אך ק'
 מ' מצות בני נח שכבר הוזכרו עליהם קודם מתן תורה ויש
 בהם עונשי אדם עכ"ל * מוכח מדבריו דס'ל דככאר מצות חזק
 מ' מצות בני נח איכא עונש שמים ואין חולוק בין ז' מצות לכאר
 כל המצות אלא לענין עונשי אדם *

והנה חזן מכות כו' יחמ' נא באיפן אחר ונדקדק עוד במ"פ
 ועתה שני בנך דמיבית ומתה היא מיתתה * עוד יש
 לדקדק במתנה זו שנתן יעקב לאפרים ומנשה כאמר אפרים
 ומנשה כראובן ומנשה יהיו לי שפני מה שכתב הרמב"ן אז
 נחלקה לזכ' חלקים וטעם לוי לא נטל חלק בארץ ונטל דחובן
 חלק א' ואפרים ומנשה שני חלקים ככביל בכורת יוסף כדון כל
 בכור כטולט' חלקים וטעם ליה לברכת'ן טוסף היו לו
 צנים אחרים כטעמיה דקרא דכתוב' ומולדת אשר הזכרת
 אחריהם וס'ל דח'ו לא ינא חפי הנביא דבר לבטלה אלא דכאר
 הכני' לא נטלו עם מנשה ואפרים אלא בחלק א' דהיינו חלק
 הפטיט' ונדכתוב ומולדת אשר הולדת אחריהם על כס אחיה'
 יקראו בנחלתם וכתב הרמב"ן דנחלה כיינו חלק הפטיט' אבל
 חלק

אך מהר"ם יפה זל חולק עליו בזה שכתב כס' חיי טרה
 פ"ב סי' א' ד"ה בת מאה ככת עשרים לחטא אל'
 ולדידי אין ענין למה שכתב דבזמנא שעדין לא נת' התורה לא
 טקבלות מלתיהן אין גם אלא עונשי שמים בלבד דאף עונשי
 שמים אין כאן כיון שלא ננטשו בזמנ' מהקב"ה מדע שהרי יעקב
 פטא שמי אשיות עכ"ל * והנה מה שהביא ראיה לדבריו כיון
 שלא ננטשו במצות ליבא עונשי שמים מתה שנטא יעקב שמי
 אשיות לא ידעתי כונתו דמה יענה הרב למ' דכל הערות
 האסורות בישראל דאסורות לכני נח דאיך נכא יעקב שמי
 אשיות אלא עכ"ל שהיה ע"פי דברך או שיש' אף קודם מתן
 תורה ילאו מכלל בני נח ונתייירו רחל וזל'ה זאין בהם טוס
 איסור קודמה דק"ל דנר שנתנייר כקסן טולד דמי וכת"ם הרב
 שצמו ככתבו דבריו לעיל בדרוש א' יע"ש * וא"כ אף אנו נאמר
 שאף שלא ננטשו במצות מהקב"ה יש בהם עונשי שמים באופן
 שצ"ע

דרך האתרים דרוש שלישי

חלק האחר דהיינו חלק הכורה לא נטלו באר הבנים כלום ועבד
 כן דאלת"ה לא טעם בחלק הכורה נטלו באר הבנים עם מנסה
 ואשרים אם כן מה הפרש יש בין אפרים ומנסה לבאר הבנים
 ואם כן יש לדקדק דמי הכנסו ליעקב בתוך זה לחלק בכך בין
 הבנים היה לו לתת בסתם שני חלקים ליוסף ואלו היו מחלקים
 את הארץ בסוף מנסה ואשרי עם שאר הבנים עוד יש לדקדק
 במה טעמים דבריו ואני בבואו מפרד וגו' דלא היה תכלית סוים
 מקום המיתה שהיה בדרך ומקום הקבורה שהיה בדרך אפרת
וגראה דזה יובן בהיותו דאחריון פ"ג נחלין נכסי לך
 ואחריון לפ"ד הא' וזכר השני מוניה מיד הלוקוח
 דברי רבי רמב"ם ח"ו לטני אלא מה שסייר ראשון ואחריו בנת'
 אר"י הלכה כרמב"ם ומודה שאם נתנם במתנת ש"ח לא עשה ולא
 כלום מ"ט אחר אביו מתנת ש"ח לא קנה אלא לאחר מיתה וכנה
 קדמו אחריו. מו אחריו. התם היתה אמתה דהיה לה דיקלא
 בארעא דרב ביבי בר אביו כל אמת דהיה אויל למינורה הוה
 קפיד עליה אקניניה ביה"ה כל שני חיי אול איהו אקנייה לבנו
 אחר רב הונא בריה דרב יוסע טעם דאמו ממולא אחריתו
 מילי מוליא אפי' רמב"ם לא אחר אלא לאחר אבל לעתה לא
 עד כאן. ובפי' חילוק זה דרב הונא נהלקו הראשונים ול דעת
 הרמב"ם הוא לומר דעד כאן לא קאמר רמב"ם ח"ו לטני אלא
 מה שסייר ראשון ואם נתן הראשון מעטיו קיימים ואין לטני
 כלום אלא בטנתו הראשון לאחר אבל לעתה כגון שנתים למי
 טריו לירשו טהור בעתה או כל כתיבה ומסוס הכי טעם
 בהלכות זכיה טעם הראשון נתן לבנו או לאחר מירטיו מתנה
 לא עשה כלום והשני מוניה מיד הירש. ובתב הרב הוניד
 דשעמא דמלתא הוה מפני טבונת הנותן כשאמר ואחריו לפלו'
 לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתת לבניו או לירשו
 באם כן לא עשה ולא כלום בסורו טבל מה שיש לאדם הוא
 גינת לבניו אבל כשאינו יכול לתת לבניו או לירשו אפי'
 שיוכל לתת לאחרים ח"ו אדם חוטא ונותן לאחרים ע"כ ימנינו
 למקדן שיש שני דברים באומר ואחריו לפלוני שאם נתן הראשון
 טלא יקו מעטיו מועילו האחד הוא היבא דנתן הראשון בתנ'
 שכיב מרע טבוס קדמו אחריו וטעמי הוא הוה דנתן הראשון
 לבנו דלא עשה ולא כלום. והא דאחריון דאם נתן הראשון
 במתנת ש"ח דלא עשה ולא כלום היינו דוקא היבא דנתן בסתם
 והטעם דכל מתנת שכיב מרע בטתם אינו קונה אלא לאחר
 מיתה וכבר קדמו אחריו אבל אם היה שכיב מרע ופירש דבריו
 שנותן מעטיו או פטיטא טובה המקבל ואין לאחריו כלום לפי
 טבל טבאר דבריו ואמר שנותן מעטיו ח"ו לה דיו מתנת שכיב
 מרע כי אם מתנת בריא ורחו שכתב הרמב"ם בהל' זכיה ואל
 אל תטע' בטכוב מרע שכתב כל נכסיו ופירש שנתן הכל מעטיו
 כי לאיו זה מתנת שכיב מרע אלא כשאר כל מתנות הכריאים
 וזה פשוט. והנה מנינו כשהבטיח הקב"ה ליעקב בבטורת
 הארץ כשנגלה אליו בלון אחר לו ואת הארץ אשר נחתי לאברהם
 וליצחק לך אתננך ולורעד אחריו אתה את הארץ נתת לי את
 הארץ ליעקב ואחריו לורעד ואינו באומר נכסי לך ואחריו לפ'
 והנה במתנה הללו שהיה נותן יעקב בכורה ליוסף הרי הוא
 כאלו עמד הראשון ומנה ונתן שהרי כבר אמרו בטעם רמב"ם
 אל דמטעה טהטא רהובין זכו כל הטעמים. בחלק הכורה ואם
 כן יעקב כשנותן הכורה ליוסף אם כן הוה ליה כאלו נתן
 מנכסיו שאר הטעמים וכאלו למחוקת רבי ורמב"ם דלדעת רבי
 דהאחר השני מוניה מיד הלוקוח לא הועילו מעטיו דיעקב
 כלום והטעמים אינם נותנים ליוסף חלק בכורה אלא נוטל
 בארץ כשאר הטעמים חלק אחר ח"ו לדעת רמב"ם זכיה יוסף
 במתנתו

במתנתו דאית ליה דאין לבניו אלא מה שסייר ראשון. והנה
 יעקב אבינו כבר ידע שהלכתא כרמב"ם דאין לטני אלא מה
 שסייר ראשון אלא שהוקשה לו שהיה חולה וכדכתיב ויאמר
 ליוסף הנה אביך חול' ויחזקו ישראל וישב על המטה ולדעת ר'
 יוחנן אם נתן הא' במתנת שכיב מרע לא עשה כלום לפי שכבר
 קדמו אחריו. ועוד הוקשה לו שנותן לבנו ולדעת הרמב"ם כל
 שנותן לבנו לא עשה ולא כלום ואחריו מוניה מיד הכן ולפי
 שני טענות אלו לא היה זכיה יוסף במתנה לכוון שנותן לו יעקב
 וליוסף כל זה אחר לו אל כדו נראה חלי בלון בארץ כנען וגו'
 ואמר לי ונתתי את הארץ הזאת לורעד אחריו חמות עולם
 דהיינו נכסי לך ואחריו לפ' יעשה שני בניו הנולדים לך עד
 בואי אלך אחריתיה לי הם כלומר אף שאני חולה אינו נותן
 מתנה זו סתם כשאר החולים שאין מתנתם חלה אלא לאחר
 מיתה אלא ח"ו מפרש דברי ועתה שני בניו כלומר מעטיו חני
 נותן המתנה. וטעם בניו וכבר למדנו הרמב"ם אל טבל שכיב
 מרע שמתנתו דבריו ואומר שנותן מעטיו הרי מתנתו במתנה כל
 הכריאים שכוונת המתנה טעם ואם כן לא שייך הכא טעמא דר'
 יוחנן דאמר מ"טוס קדמו אחריו טהרי כאן קדמו מקבל מתנה
 לאחריו ח"ו עדין קשה שמתנה זו היא ליוסף וכבר אמרו בטעם
 הרמב"ם טבל שנותן הראשון לבנו לא עשה ולא כלום לזה אחר
 אפרים ומנסה כראובן ושמעון ויהו' לי כלומר אל יעלה בדעתם
 שמתנה זו בכורה ח"ו נותנה ליוסף אלא דוקא לתנשה ואפרים
 שאינם יורשים שלי ודאיה לדבר שמולדת ארד הולדת אחרים
 על כס אחיהם יקראו בנחלתם ואם היתה שמתנה זו היתה
 ליוסף ח"ו חילוק בין מנסה ואפרים לשאר הבנים אלא ודאי
 ממה שאמרתי דשאר הבנים לא יטלו עם מנסה ואפרים כי אם
 בחלק הפטוטות ולא בחלק בכורה מזה תלמוד שאין מתנתו כי
 אם למנסה ואפרים והדבר פשוט טבל טהראשון אינו נותן
 לירשו שמתנתו קיימת. באופן שטעמי ריעותות שאמרנו שהיו
 במתנה זו דיעקב דהיינו שהיה חולה ושהיתה המתנה לירשו
 כבר ייטעם יעקב אבינו. ח"ו עדין לא נתייבבה דעמי בזה אולי
 יאמר יוסף דכל זה נוח' אליבא דרמב"ם דאמר ח"ו לטני אלא מה
 שסייר ראשון ח"ו אליבא דרבי דאמר השני מוניה מיד הלוקוח
 ח"ו שנתן הראשון מתנת בריא ולא נתן לירשו לא עשה ולא כלום
 ואפשר דהלכה כרבי. לזה בא יעקב ואמר אל יעלה בדעתך
 דלמא הלכה כרבי לזה אחר ואני בבואו מפרד וגו' ורנה ללמדו
 טורטי הדינו' עד היכן דעתו שהלכה כרמב"ם: והענין הוא
 דאחריון פ"ג נחלין ח"ו יוסף ח"ו יוחנן הלכ' כרמב"ם ואפילו
 עשאן תכריכוו לתת והקטו פטיטא ותירטי מהו דתימא לטוייבא
 איסורי הנאה לא יסביכה ביהויה קמ"ל. ופירש רמב"ם ז"ל
 לטוייבא איסורי הנאה לא כו' אלא ע"ה ליהנות בהו בני אדם
 דביחא ליה לאויבא דליבנו אונפי בממוניה ולא לך לאיבא
 ע"כ. נמנה דהיה עולה על הדעת דבדבר שהיה אוסרו בהנאה
 ח"ו רמב"ם היה מודה בדבר דלא עשה ולא כלום בזה בא ר'
 ולמדנו דרמב"ם ח"ו באיסורי הנאה ס"ל דמחייבו קיימים. וזו
 היא כונת יעקב באומר ואני בבואי מפרד מתה עלי. רחל בדרך
 ואברהם פס בדרך אפרת כלות אדע וחטכיל עד היכן אני סבור
 שהלכה כרמב"ם פתח בדרך והכרתיה עם בדרך ואחרתי איתו
 הקוים ולא הולכתיה לבית הקברות אלא אחרתי מקום מחרתי
 לפי שאני סבור שאף באיסורי הנאה הלכה כרמב"ם. והדבר ידוע
 שאותו המקום שנקברה פס רחל היה מאז וכדכתיב בארץ כנען
 ובנו שהכריח רמב"ם אל הרי שאחרתי מקום פחדה שהיה טל
 אחריו מ"טוס דפטיטא ליה דהלכה כרמב"ם באופן דמתנה הלון
 שפתתי למנסה ואפרים טהוטא ריהו וקיימת יעד היא טלא ממוט
 טוד

לחלוק פליין ביטוב פסוקים אלו באופן אחר ונקדים
 מה שאמרנו במדרש מוקדם אדם ילע קדם ואחר נדרים
 לבקר א"ר ינאי אחר אדם את נדרו נתבקר ענקסו דע לך סכן
 יעקב על ידי שאמר את נדרו נתבקר ענקסו אחר ויאמר
 אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ועשה שם מובח ע"כ * וכן
 מכתב ע"כ * והנה לא נתבאר בדברי רז"ל מה היה נדר זה שאמר
 יעקב שנענש עליו והר"ם כתב שהוא מה שדרר והאכן הוא
 אשר שמתו מנה יהיה בית אלהים והוא שאמר לו ה' קום עלה
 בית אל ועשה שם מובח ומה שנענש הוא על מה שנתאח בסוכות
 שכל זמן שהיה בבית לבן לא היה מקפיד עליו על זה מפני שלא
 חל עליו הנדר אלא מטייל שם לשוב כדכתיב ושבתי בשלום אל
 בית אבי או והאכן הוא לפיכך כשאמר בסוכות הקפיד עליו
 והקב"ה והענישו בכחו עכ"ל * והרב מהר"ם יפה תמה על ויאמר
 שאם נדר זה שאמר יעקב הוא סיכנה מובח בבית אל נדר זה
 לא חל עדין עד שיבא לבית אביו כמו שאמר יעקב ושבתי בשלום
 אל בית אבי ומ"ם הרח"ם דמיכנה מביית לבן לשוב לבית אביו
 חל הנדר בריק אהבים טוירו לו שפירוש ושבתי יהיה פירושו
 ומשהחיל לילך בדרך לשוב לבית אביו דפסטיה דק' הוא שיטוב
 בפועל לבית אביו או והאכן הוא * ומכח קוסיות אלו כתב
 הר"ם יפה שגדר זה שנענש יעקב על איחורו הוא מה שגדר וכל
 אבר תתן לו עטר אעטרנו לך כי זה אינו תלוי בתנאי אלא מלתא
 באפסי נפש הוא שכל זמן שיחגרו ה' ויתן לו עטר וכבשים
 וכבוד עטר אעטרנו לך ולעולם דמה שגדר לבנות מובח תלוי
 בתנאי שיבא לבית אביו בפועל וכדר זה לא חל עדין לפי שעדין
 לא שב לבית אביו עכ"ל *

והנה מה שכתב הרב שמה שגדר וכל אשר תתן לי עטר
 אעטרנו לך שאינו תלוי בתנאי דושבתי בשלום אל
 בית אבי אלא מלתא פסיקתא היא ניאם ליהאמר וכן הוא דעת
 הרח"ם מפני שהוקשה לו דאך יתכן שאם לא ישמר לו כל
 ההבטחות שלא יוגא מעטר דכשלתא מה שאמר והאכן הוא
 יהיה בית אלהים לא קשיא אם הוא בתנאי דכוננו הוא שאם לא
 ישמור לו כל ההבטחות הללו לא יהיה עובד את ה' על האכן
 הוא אבל יהיה עובד במקום אחר שירגה אך חיוב המעשר לא
 טיך בה תנאי * אך מה שכתב מהר"ם יפה נדר זה שנענש
 עליו מפני שאחרו הוא נדר דעטר אעטרנו הדבר קשה בעיני
 דהכתוב אומר קום עלה בית אל ועשה שם מובח אלתא נדר זה
 שמינש אותו ה' הוא מה שאמר והאכן הוא * ומ"ם הרב שזוהו
 ה' לבלות לבית אל לבנות המובח אעפי שלא חלה עליו חובה זו
 כדי שפירוש שם מעשרותיו שחל הנדר בהם ויקח מהם עולה
 וזכחים לאלהים דברים הללו הם דחוקים בעיני הרבה דאם כן
 עיקר הנדר שמינש אותו ה' דבינו הפרשת המעשר חסר מן
 הכתוב * והנראה אצלי הוא סברת הרח"ם עק' הנדר שמינש
 אותו ה' הוא מה שגדר והאכן הוא וכפסטיה דקרא דכתיב
 קום עלה בית אל ועשה שם מובח אלתא ושבתי בשלום
 אל בית אבי ועדין לא שב אל בית אביו מכל מקום חסב שפיר
 דחל הנדר * ודבר זה מתורתו של מוהר"ך ז"ל יש ללמוד אותו
 מנאי וינא שאין יהודי אחר ראוי לשכרה עד שיעברו שלש שנים
 ונוי שמשכן בתו ליהודי אי משכנתא הוי בכלל שכירות והשיב
 הרב דאף דבלטון פני אדם לא הוי משכנתא בכלל שכירות מכל
 מקום כיון דאיכא אומדנא אמרי' דאף בתשכנתא חלה ההכמה
 והניא ראייה לדבריו מתאי דנתן בעז נדרים א"ר יהודה היה
 טעון פסחן והוצי' ואמר קונס נמר ועשית עולה עלי מיתר

לאתרסות ב ג

עון דכל שאחר נמי מזה קח' לך חטא ולא באשמד חטא * וככ"י

כתבו 3 2

ואם
 לא
 מה
 ויאמר
 יפת ר'
 וכבר
 גם כל
 זן ולפי
 יעקב
 עז ונו'
 עולם
 דך עד
 נותן
 לאמר
 חו אבי
 סבי
 בה כל
 א דר'
 חתנה
 כט
 אחר
 דעפק
 פ'ר
 ריהם
 יתה
 ודאי
 חס
 י כי
 יתן
 שהיו
 רטוי
 אולי
 א מה
 וחזת
 בלום
 עתך
 לארו
 הוא
 פילוי
 ינהו
 ז' ז'
 אדם
 יכוד
 נאה
 ר'
 וו
 דרך
 כבוד
 יתו
 דתי
 דוע
 יען
 של
 ללו
 מוט

דרך האתרים דרוש שלישי

כתבו התוספות טס ובס"ק דר"ה דמאי דאתרינן אין אמתו של
 אדם תהא אלא אם כן מקשים ממנו ואין לו דהיינו מתוך
 על נדרים וכדאיתא בפ"ק דשבת בעון נדרים אמתו של אדם
 תהא שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח מסכבך מתחתך ומאי
 דאתרינן כך חטא ולא באשתך חטא מיידי במשלם אחר כך לא
 טעבר בכל תאחר * והנה לכן עזאי דדרש אותו לומר חטא
 בלא ירנה ואין מאחר נדרו בלא ירנה חטא לן מיעוטא דכך
 חטא לומר כך חטא ולא באשתך חטא אך רבי אליעזר פליג התם
 ודרש קרא דאיתו לדרשא אחרייתו וקאמר אותו בזבח הוא מדבר
 ואינו מדבר בכהן וכבר ביארו כל זה התוספות בס"ד דר' אליעזר
 כליג אהן עזאי כדרשא דאיתו ואם כן לרבי אליעזר דלית ליה
 מיעוטא דאיתו לומר דאין מאחר נדרו בלא ירנה לויטריד
 מיעוטא דכך חטא לומר ולא בקרבנך חטא לומר שאם עבר
 זמנו לא נפסל הקרבן ואם כן לרבי אליעזר לית לן מיעוטא
 לומר דמטום כל תאחר אין אמתו של אדם תהא דאפשר דכללא
 הוא דמטום עון נדרים אמתו של אדם תהא ואפילו מטום עון
 דכל תאחר ונראה דהכריתא הטויה בפ"ק דר"ה דקמני כך חטא
 ולא בקרבנך חטא רבי אליעזר הוא דדרש אותו להלכתא אחרייתו
 ואיטריד מיעוטא דכך לות' שאין הקרבן נפסל אם נתאחר ולפי
 זה רבי שמואל בר נחמן דאמר דהעונם טבא ליעקב מאימור
 נדרו הוא מה שארע לו מדינה ולא קאמר דהעונם טבא לו
 משיבת אימור הנדר הוא מיתת רחל היינו מטום דס"ל כבן עזאי
 דדרש אותו בלא ירנה ואין מאחר נדרו בלא ירנה ואם כן
 חטא לן מיעוטא דכך חטא לומר כך חטא ולא באשתך חטא
 לומר דאין אמתו של אדם תהא בטביל עון דאימור נדרים מטום
 הכי אחר דמה שארע ליעקב בטביל מה שאימור את נדרו היינו
 מה שארע לו מאותו מעשה דדינה ורבנן דאמרי דמה שהניע
 ליעקב מהעונם שאימור את נדרו היינו מית' רחל ס"ל כר"ה דלית
 ליה מיעוטא למט' מיתת אמתו מטום עון דכל תאחר *

ובדה נכא לכונת הפסוקים שיעקב נסתפק אולי יוסף יהיה
 סבור כרבי אליעזר דדרש כך חטא ולא בקרבנך חטא
 ולית ליה מיעוטא למט' ולא באשתך חטא ויהיה ספור דאף
 בטביל עון דאימור נדרים אמתו של אדם תהא ולפי זה יהיה לו
 קצת מטמא בלבו שיעקב היה טבא במיתת רחל דמטום דאימור
 נדרו תהא רחל לזה אחר אל עדי וגומר וכנמר"ס פ"ב דשבת תניא
 רבי נתן אומר בעון נדרים תהא אמתו של אדם שנאמר אם
 אין לך לשלם למה יקח מסכבך מתחתך ומאחד שהורטינו מר"ל
 שהדרש' תדרש בדכתיב וכפטיט וסיג' סלע אענה אף אני חלקי
 זכונת הכתוב דאומרו אם אין לך לשלם למה יקח מסכבך
 מתחתך דלפי דרש' ר"ל דמיידי בעון נדרים לא ידעתי היכן נרמו
 טון נדרים ככתוב זה *

והנראה אגלי דפסוק זה הוא נקוטר עם פסוק הקודם אל
 תהי בתוקעי כף בעורבים מחמות אם אין לך
 וכו' והכוונה היא עם תאי דאתרינן כסוף סרק המקבל לא תבא
 אל ביתו לבעוט עבדו * לביתו אין אמה נכנס אל אמה
 נכנס לביתו של ערב וכתב הרב בעל התרומות דאף קול
 דהסדרין ל"ב בערב אין הסדרין דכנס דנטמנה דינו של ערב
 שאמר למטכנו צורע ליונס בכיתו כך נקל בחובו שאין
 מוטרדין לו והדבר ידוע שהסדר הוא דמניחין לו מטה ומטכב
 וכחוצר והנה שלמה בכמה מקומות הזהיר על הערבו' בדכתיב
 בני אם ערבת לרעך וכו' ועל זה בא והזהיר על הערבו' ואמר אל
 תהי בתוקעי כף בעורבים משאות לפי מחוב כל ערבות אינו
 כשאר חיובות שמתחמים עליהם שאינו נכנס לביתו של לזה
 ומסדרין לו שמתניחין לו במה שיכבב אבל כאן בערבו' אם אין
 לך

לך לשלם למה יקח מסכבך מתחתך כלו' יקח מסכבך דכעלמא
 אינו ליקחה ועוד פוקח אותה בעור' תחתך דהיינו טכנסם לבייתך
 ולוקחה באופן שטמים רעות יקרא לך בערבות * ומתה נחזור
 לדרכת ר"ל שדרשו פסוק זה לו דבעון נדרים אמתו של אדם
 תהא עוד אתרינן התם בפרק ב' דשבת ר' אומר בעון נדרים
 בניס ממים כשהם קטנים שנאמר אל מתן את פיך לחטיא את
 בשךך וא' תאחר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקנוך האלקים
 על קולך וחבל את מעשה ידך אי זה הם מעשה ידיו של אדם
 הוי אומר בני ובנותיו של אדם ע"כ * והנה אין ספק דרבי
 ורבי נתן לא פליגי דהא כל חד וחד קרא קא דריש ולא הקטו
 לר' נתן מקרא דוחבל את מעשה ידך וכן לרבי לא הקטו מקרא
 דלמה יקח מסכבך מתחתך אלא ודאי דלא פליגי אלא דעון זה
 דנדרים לפעמים נפרעים ממנו במיתת אמתו ולפעמים נפרעים
 ממנו במיתת בניו ובנותיו הקטנים והכל תלוי בסיקול אל דעות
 אך נהי דלפעמים כעון נדרים אין נפרעים ממנו מומית בניו
 אלא במיתת אמתו אך לא יתכן שמי שיש בידו טון נדרים
 שיבטיחנה לו כרבוי ודרו מאחר נכדון זה לפעמים עונשו הוא
 מיתת הנכים והנה כשנגלה ה' ליעקב בלון הבטיחו ואמר לו בני
 וקהל גוים יהיה ממך ודרשו ר"ל בני זה בנימין וקהל גוים זה
 מנשה ואפרים שבתידים להיות בתנן הטבטים וזו היא כונת
 יעקב טבא לומר ליוסף טבא יעלה בדעתך לומר דבטביל אימור
 נדרים נמי אמתו של אדם תהא דומיא דנדרים ענשם ובטביל
 זה תהיה לך טינה בלכך שאני נרמתי מיתת רחל באם כן לפי
 דכרוך שאין אתה מחלק בין עון נדרים לעון דכל תאחר נמתא
 טכנסם טכניו של אדם תמים כעון נדרים הכי נמי בעון דכל
 תאחר תמים ועל זה אחר אל עדי נראה חלי בלון וגו' ואמר לי
 נכני מסרך והרבתיך ונתתיך לקהל עמי' ודרשו ר"ל מסרך
 והרבתיך על בנימו ונתתיך לקהל עמי' על מנשה ואפרים הרי
 שבטני ברבוי בניו ואם כן אין יעלה על הדעת שאני בטביל
 מפרן ממה עליו רחל כלומר בסובי בטביל מאחריית את נדרים
 שאם איתא טהיה בידי עון אחר בטבילי נענש האדם במיתת
 אמתו או במיתת בניו אין יתכן טה' יבטיחני ברבוי בניו מאחר
 שטון זה לפעמים נפרעים ממנו במיתת הנכים אלא ודאי דעון
 דכל תאחר אינו בכלל עון נדרים ומיתת רחל לא היתה בטביל
 שאחריית את נדרים *

ועל פי הקדמתנו נאמר בדרך אחרת כמה שסיים ואמר ואני
 בבואי מפרן וגומר והכוונה דכבר כתבנו לעיל דאיכא
 פלוגתא אם האבות שהיו מקיימים התורה אם היו נענשים
 בעונטי מים ככלל היו מקיימים אותה וטס באר"ה טה תלוי
 באותו מחלוקת אם האבות ינאו מכלל בני נח או לא * והנה
 הדבר ידוע שכני נח אינם מוזהרים על לא יחל דברו אפי' במה
 שנודרים לכמים וכמ"ס המוס' בפ' בתרא דנזיר דף ס"ב אהא
 דאמרי' התם אפי' למ' ד' מופלא סמוך לארס דים' דרבנן מופלא
 סמוך לארס דנזי דאורייתא והקטו ותימא הוא דביס' ליתיה לא
 מדרבנן ובניו הוי מן התורה ותירנו דים' דלא הוי בכל יחל עד
 טינדיל וכו' הוי גדול מיהא איתיה בכל יחל הילכך דרטינן כל
 דליתיה בכל יחל ליתא בהפלאה וממעטי' מופלא סמוך לארס
 דישראל אבל בני שאינו ראוי למא לכלל כל יחל לא סייך למעוטי
 ע"כ * ובכ"ר ס' נח פרשה ל"ד פ' א' אתרינן דכני נח מוזהרים
 על הכשפים וכתב מהר"ם ויהי דטעמא מטום דכתיב ומכסה לא
 תחיה כל טוכב עם בהמה מות יומת כל שיטנו בכלל כל טוכב
 עם בהמה ישנו בכלל מכסה לא תחיה והקשה כיון דדרטינן
 סמוכים להרבות מות בני נח נומא נמי דמוזהרים על סבוינת
 טוא וכו' הרי דפשיטא ליה דאין בני נח מוזהרים על הסבוינות
 דאמרי

דחמרי וכ"ס על נדרים • טוב ראיתי הדבר מעורר בירוש' פק
 בתרא דנור דריתא כדריא וסראל בכל ואל ואין הגוים בכל
 יחל • וכבר הארצתי בזה במקום אחר • ואם כן כיון דאין בני
 נח מוהרי' בכל יחל אף שזו האבות מקיימים התורה לא היו
 נענשים כיון דלא ינאו מכלל בני נח לנמרי אך אי אמרינן
 דינאו מכלל בני נח לנמרי אז היו נענשים •

והנה

הרמב"ן ז"ל בפרשת ויחי כתב שהענין שלח הוליד
 לרחל לתערת המכפלה הוא כדי שלא יקבור עם
 שתי אחיותיו כי יבטח מאבותיו ולא היה הנשאת לו בהתר ורחל
 באהבתו אותה • וכ"כ מוהר"ט בדרשותיו ס"פ ויחי דהענין
 שמתה רחל תפק בכניסת' לדרך שלא יכנס לאף בשתי אחיות וזה
 שלא מתה לאה היינו מסום דקדמו נשואיה וא"כ בהיתר נשאה
 אכל רחל שגמאה אחר לאה מתה תפק ומיד ונקברה עם • והקט"ז
 שהרי את רחל קרע תחלה בעבודה וא"כ נמנא שאת לאה נשאה
 באיסור • ופירש דבבני נח כבעילה תליא תלתא וקדושין אין
 להם וכדאמרי' והיא בעולת בתל ב"ב יס' להם ככנסת לחופה ולא
 נבעלה הין להם • יב"ד נמינו למדין מדברי הרב מוהר"ט
 דמיתת רחל עם תפק לכניסתם לדרך ומקבורתה עם שכלן
 מודבא דלא ינאו מכלל בני נח ומס' מתה רחל ונקברה עם
 לפי שהיא הנשאת באיסור דבני נח אין להם קדושין דחס איתא
 דינאו מכלל בני נח לנמרי • הדין היה שמתה לאה תפק
 בכניסתם לאף ורחל תקבר במקברת המכפלה שהיא הנשאת לו
 בהיתר • שהרי קדמו קדושי רחל דהיינו העבודה • ובה נכח
 לכונת ה"ס סבב כחבנו שכל מנימו של יעקב היתה שלא יהיה
 ליוסף סיגא כלבו לו דבטביל שחור נדרו מתה רחל ונמנא
 שיעקב היה סיבה במיתת רחל • וזה אחר לו דזה לא יתכן
 דבטביל עון דא חור נדרים שמתה אשה על הדם והכרית הדבר
 מתה שגמלה אליו • כלו והבטיחו בריבוי בניו • עב"ל דעון
 דחיות הנדר אינו כמו עון דנדרים וכו' • ככתבנו • עוד אחר
 לו טענה אחרת דאפי' כפי שטת דעון דכל מאחר טוב לעון
 נדרים מ"ל לא יתכן שבעביל זה מתה רחל שהרי אין בני נח
 מוהרי' אחר' וביון שאינם מוהרי' אין לנו נענשי' בענשי' שמי' אף
 שאנו מקיימים כל התורה • וכי תימא התינו חס לא ינאו האבו'
 מכלל בני נח יתכן דאיים נענשים אך חס לא ינאו מכלל בני נח
 עכ"ל • שהם נענשים • לזה אחר ואני בבלי מפדן מתה עלי רחל
 בדרך ואקברה עם ומתה שמתה בדרך תפק לכניסתנו לה' ומתה
 טקברתיה עם ולא הולכתיה לתערת המכפלה מס' יתברך לך
 איך לא ינאו מכלל בני נח ומס' מתה רחל ואקברה עם מסום
 דנשאת באיסור מסום דבני נח אין להם קדושין וכיון שהכרחנו
 דלא ינאו מכלל בני נח א"כ אין לנו נענשים בעונשי' מסום
 במה שאין לנו מקיימים המצות וא"כ אפי' כפי דבריך דבטביל
 עון דכל מאחר נמי אשמו של אדם מתה לא יתכן דרחל מתה
 בטביל מה שחמרי הנדר דאין לנו נענשים בידי שמים על
 איחור נדרים כיון שאין הנדרים מכלל מצות בני נח •

ורע

דכו היכי דלענין עונשי' שמים ככתבו דהדבר תלוי
 באומות המחלוקת חס האבות ינאו מכלל בני נח לנמרי
 או לא • ה"כ לענין השכר יש הפרס ביניהם דלמ"ד דלא ינאו
 מכלל בני נח וא"כ אינם נענשים על ביטול המצות לפי שדינם
 כמי שאינם מנווה ובושה א"כ אין שכרם גדול כשקיימים
 המצות כשאר כל י"א אחר שכתנה התורה • וכדאמרינן ב"מ
 דקדושין דף ל"א ח"ד יוסף מריש הו"א מ"ד לי הלכה כר' דאמר
 סומא פטור מן המצות עבדכא י"ט לרבנן דאמינא לא מסקידנא
 והא עבדכא השתא שמיית להא דח"ר חנינא גדול המנווה ועוט'
 יותר ממי שאינו מנווה ועושה מ"ד לי דאין הלכה כה'
 עבדכא

ובזה יתבאר מרוב ב"ר ס' לך פת"ד סי' ב' ו"ל ח"ב
 תירא אברהם יתיב אל תהי חסם בעיניך ירא את ה'
 וסוד מרע אל תהי חסם בעיניך כמה שאתה רואה בעיניך תאמר
 שאני מוליד מאת' שאין אני מוליד ירא את ה' יתירא אברהם ע"כ
 והנה המאמר הזה חומר דרשנו וחיו דלוי ס"ל דמ"ט לו ה' אל
 תירא הוא לפי שהיה מתיירא שלא יהיו לו בניו א"כ מה תשובה
 הטיבו ה' סכרך הרבה מאד דאין זו סיבה שיהיו לו בניו והכי
 הול ל אל תירא אברהם כי אשר ינאו ממעיך הוא יירשך • וע"ק
 בתהר זה שאתה' לאברהם אל תהי חסם בעיניך הדבר קשה
 דמהיבא תימי' שאברהם אינו יהיה חסם בעיניו ועוד איך הוא
 מקביל לאל תהי חסם בעיניך ירא את ה' ומאז זה כשיים ירא את
 ה' אל תירא אברהם מה קשר יש לדברים הללו •

אך עם מה שכתבנו ינאו על נכון שאברהם היה נבוך
 בחקירה זו חס ינאו מכלל בני נח או לא ינאו וא"כ אינו
 נענש וביון שאינו נענש על ביטול המצות אין שכרו מרובה
 במנווה ועושה • לזה אחר לו ה' אל תהי חסם בעיניך לו מאמר
 שאני מוליד מאמר שאינו מוליד וביון שאינו מוליד א"כ לא
 ינאו מכלל בני נח ומס' המול דוחקך לפי שאומות העולם הם
 תחת המול ב"מ לטעם בדרוש ב' וא"כ אין אהיה נענש בידי
 שמים ומס' אהיה מתיירא כחא קבלת סכרך מאחר שאין לך
 שכר הרבה לפי שאין אהיה דוא' ומנטי' • אל יעלו דברים אלו
 על לבך אל ירא את ה' ותמ' דתהי יראתי על פניך דלמ' •
 תיבור וא"כ סכרך הרבה מאד לפי שאהיה מתשחד ודוא' תמיד
 וזהו כשיים המאמר ירא את ה' יתירא אברהם סכרך הרבה מאד
 כלו דמאשת שאני או לך ירא את ה' יתשאר לך כשרך מאד •

ועל פי דרך זה יובן מה שחור אברהם ואמר ה' אלקים
 במה אדע כי אירשנה ויאמר אליו קחה לי עגלה
 משולטת ונ' • והנה הסכמת כל המפרשים אל דה' אברהם לא
 בקם אות מתה ה' חלא שפא מחבו באוזה זכות יתקיים לו בטורת
 הארץ והכי איתא במ"ד סי' י' ו"ל ויאמר ה' אלקים בזה
 אדע ד"כ כר חנינא אחר לא בקורא נגר חלא אחר לו באוזה
 זכות וכן פרש' ז' • חלא שאני תמיה בזה שהרי מתחלה כטעמו
 ואחר לו לך מארנגך אחר לו לורעך אתה את הארץ הזאת
 ואחרי כן כשנפרד לוט מעמו נראה אליו ה' וא"כ כי את כל
 הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולורעך עד עולם ולא חלא
 מאת ה' בשתי הבטחות הללו באוזה זכות יתקיימו בידו ואם כן
 מה ראה עכבו לכהול באוזה זכות תתקיים בידו •

ונראה דזה יובן בהא דאמרינן [בפרק] הטותפין דף א' ל'
 ריב' לתלמודיו מהו זה שאתה הכותב נדקה תרומם
 נוי וחמד לאומים חטאת ענכה ר' א' ואחר נדקה תרומם נוי חלו
 ישראל דתיב ומי כעתך ישראל נוי ח' בארץ וחמד לאומים
 חטאת כל נדקה ופסד שאומות העולם עושים הטא הוא להם
 סאיכס

דרך האתרים דרוש שלישי

הרכה מאד וכי אברהם היה עובד את ה' מפני קבול סכר והלא
העובד את ה' מפני קבול סכר נקרא עובד תיראה ולא עובד
מאברה וכת' הרמב"ם בפ' מהלכות טהרה ועוד תשיב
מתי שלא היה שברו של אברהם מרובה ועוד יש לתמוה
במטבתו של אברהם ה' חלקים מה תתן לי ואנכי הולך עירי
וכי עיקר הסכר של הנדקים הוא בניו והלא כמה חסידים
ואנשי מעשה חמו בלא בניו ועיקר הסכר הוא לכה"כ והיכי
קאמר אברהם דמה סכר יתן לו מאחר שהולך עירי • ויש מקום
לייטב בדברי התאמר בהא דכתב מהר"ם יפה סדר עקרי פרשה
כ"ב סי' ג' דהא דאמרינן אלו דברים שאדם עושה אותם אכל
פירותיהם בעה"ז והקדן קיימת לו לעה"ב היינו דוקא כשהנה
דרך מנהגו של עולם אבל בסגור ליהוה דרך גם מכנין לו
מהקדן וכדאמרי' טעם עושים לו גם מכנין מוכיחי • ואפשר
שהו בנות הכתוב קטונתי מכל החסידים ומכל האמת אשר
עשית את עבדך כי נתקלי עברתי את הירדן הזה ופרט' קטונתי
נתעטפו וכייתי שהבונה היא דע"כ כיבו לי מוכיחי שהרי
בתקלי עברתי את הירדן ושירטו רז"ל שקרע את הירדן במקלו
וגם כזה אינו מהפירות אלא מהקדן והשתא אתי שפיר דנקט
ירדתי לכבשן האש ונגולתי ירדתי לתחת המלכים ונגולתי
תאמר נתקבלתי סכרי דקט הני לפי מהם כגם •

אמנם על פי הדברים הנאמרים לעיל יתייבב הענין הדק
היטב • והנה כבר כתבנו שאברהם היה נבדק

בחקירה זו אם האבות יגלו מכלל בני נח לגמרי או לא • ויותר
היה דעתו נוטה לומר שלא יגלו ממה שראה במול שלו כאין לו
בנים והיה סבור שהטעם הוא מאוס שה' לא היה מוכנה המול
בשנילו כמו שנתבאר לעיל בדרוש שני דה' הם תחת המול
ולאו בזכותא תליא מלתא וגם כבר נתבאר שאל' שאברהם לא
יגא מכלל בני נח אם כן מה שספר עמנו על קדושת ה' עשה
שלא בדין לפי שבני נח אינם מנווים על קדושת ה' וכל מי שנא'
בו יעבור ואל ירבה ובהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בעצמו ואם
כן כפי נד זה ראוי היה אברהם לחוב בעצמו • עוד נתבאר
לעיל בשמוך שאם לא יגלו מכלל בני נח אין סכרו גדול מאחר
שאינו דואג לפי שאינו נענש בידו שמים • והיותו אברהם על
הקירה זו נפירא הרבה ואמר דלמה לא יגאיתי מכלל בני נח
ואם כן אין סכרי מרובה ומאחר שנגולתי מכבשן האש שלא
הייתי ראוי להגלה מאחר שעשיתי שלא כהוגן למסור עמתי וכן
גם שנעטע לי בהללת המלכים א"כ נתקבלתי סכרי שהרי מעט
אשר היה לפני מאחר שלא הייתי מנווה ועשה לי נסים כאילו
כלא הייתי ראוי להם אם כן נתקבלתי סכרי • לזה אמר לו ה'
אל תירא אברהם סכרך הרבה מאד כדון מנווה ועושה לפי שינאת
מכלל בני נח לגמרי ואפה נענש בידו כמים וכיון שכן יש לך
לדאוג ולהגטער וחושש מחטאת הנה כי כן סכרך הרבה מאד
וזהו שסיים בעל המאמר המד"א מה רב טובך אשר נפנת ליראיך
דהכונה היא כבא לומר כמה שאמר לו ה' סכרך הרבה מאד
הטעם הוא לפי שכיון שאתה מתירא ומתפחד דלא תעבור א"כ
סכרך הרבה מאד והכתוב מלמדנו זה מה רב טובך אשר נפנת
ותדע למי הוא רב טובך ליראיך כלומר לאותם שהם יראים
דלמא יעברו ויש להם לער בקיום המוות • והנה כיון שטעם
אברהם שאמר לו ה' סכרך הרבה מאד שפי' שיגא מכלל בני נח
על זה תמה ואמר ה' אלהים מה תתן לי ואנכי הולך עירי כלומר
ראה דכריך סותרים אלו לאלו דמאחר שאנכי הולך עירי הייתי
סבור דהטעם הוא לפי שלא יגאיתי מכלל בני נח והמול דוחקני
שאין לי בן דהל"כ אלא דיגאיתי מכלל בני נח הרי אחרו אין מול
לישראל והשתא דאתה אומר לי סכרך הרבה מאד א"כ איפא למה
הרבה

פאינם עושים אלא להתנדל בו כו' והק' ודעבד הכי לאו נדקה
בחורה היא והתניא האומר שלע זה לנדקה בסכיל שיחיה בני
וכסביל שאובה לעה"ב הו' נדיק גמור ומ' לא קשיא כאן בישראל
כאן בא"י וכיוצא בזה אמרינן בפ' דר"ה דף ד' יע"ס • והא
דאמרי' דבישראל הוי נדיק גמור לאו דוקא במנות הנדקה אלא
באיוז מנוה שפתייה הוית לעשותה ע"ת שיחיו בניו • ורמיה
לדבר מדאמרי' בפ' דפסחים דף ח' מנא אין מחייבין אותו
להכניס ידו לחורין ולסקדין לבדוק מפני הסכנה והקטו והא
א"ר א טלוחי מנוה אינן ביזוקין ומיר' א"ר אשי טמא מאכר לו
מחט ואתי לעיוני בתדה והקטו וכה"ג לאו מנוה היא והתניא
הא"ר שלע זה לנדקה בסכיל שיחיו בני וכולי ומ' דלמא כתר
דנדיק אתי לעיוני בתרה ע"כ • נתבאר מכאן דבישראל ככל
מנוה שפתייה מותר לו לעשות' כדי לזכות באיוז דבר אכל בא"ה
טמא הוא להם •

וראותי למהרי"ט סוף פרשת קדושים שכתב דלא אמרו

הרי זה נדיק גמור אלא במנות הנדקה וכיוצא בה
שנמשך בה תועלת לאחרים והקטנה לו מסוגיא זו דפסחים
וייטבה יע"ס • ומכל מקום דברי הרב גם הם לייטב קוסית
התום' גם שהקטו מתתני' דאבות אך דעת התוספות הוא דאין
לחלק בין מנות נדקה לשאר מנות • ומתרא"ה פרשת מופטים
חילק חילוק זה דמותרות לייטב קוסית התוספו' אך בפרשת
צהר הכרית מסוגיא זו דפסחים דאין לחלק בין נדקה לשאר
מנות יע"ס • והנה כפי מה שכתבנו שאברהם היה נבדק בחקירה
זו אם יגא מכלל בני נח לגמרי או לא • משום הכי כשהיה ה'
מכתיחו על נתינת הארץ לא שאל מהת ה' באיוז וכו' תקיים
בידו דאת' ל' דלא יגא מכלל בני נח הטח הוא לו לעשו' טוב דבר
כדי לזכות בירושת הארץ • אבל עכסו טראה שאמר לו ה' לא
תאטטגינות שלך לפי שאין מול לישראל ואמר לו גם כן סכרך
הרבה מאד טוה מורה בהדיא איך יגא מכלל בני נח לגמרי
ואדרבה ה' עמה עליו איך היה מסתפק בזה ואמר לו אני ה'
אשר הונאתיך מאור כשרים ומאחר שהגלתיך מכבשן האש
תפסוט מינה שאין לך דין בן נח דאם היה לך דין בן נח לא
הייתי עושה לך גם וכמו שנתבאר כל זה לעיל בדרוש שני • אם
כן איפא מאחר שנתברר לו בירור גמור שיגא מכלל בני נח אז
שאל מהת ה' כמה אד' כי אירטנה כלומר באיוז וכזה תתקיים
בידי ישראל העושה מנוה כדי לזכות באיוז' דבר הרי זה נדיק
גמור • ואל זה כיונו רז"ל במדרש סדר טעוני פרשה אה"ה
ו'ל עם חסיד תתחסד ר' פתר קרא באברהם איכינו בטעה טבא
בחסידות הכ"ה בא עמו בחסידות כו' בטעה שנתברר על עסקיו
הקב"ה בירר לו עסקיו אומתי נתברר על עסקיו בטעה שאמר
כמה אדע כי אירטנה מה כתיב תמן ידוע מדע ע"כ הרי
דקארי ליה למאחר אברהם שאמר בעה אדע שנתברר בעסקיו
ודוק •

ובזה נבא לייטב מאמר הקוד' • ויש לדקדק דכסלמא מה

שהיה אברהם מתפחד ממה שירד לתחת המלכים
וניבול ניהא שמשגמו דרך אחר המלכים וה' עשה לו גם שבמתי
מעט הגליח באותה מלחמה ואם כן אפשר שנתקבל סכרו אך
מתה שירד לכבשן האש וניבול למה היה מתפחד והלא הוא
מסר עצמו על קדושת ה' וה' דרכו להגיל המוסרי' עמם על
קדושת ה' • מו' יש לחקדק בהמשך הפסוקים הם המדברים אחר
הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר אל תירא
אברהם סכרך הרבה מאד ויתאמר אברהם ה' חלקים מה תתן לי
ואנכי הולך עירי רי וגו' • וקשיא טובא מדא מה היתה יראתו של
אברהם שהוגרך ה' לומר אל תירא ומו' כמה שאמר לו סכרך
הרבה

המול דוחקני והלא ישראל אינם תחת המול * מיד ויונה אותו החונה ואמר לו בא מהטנינות שלך שאין מול לישראל ואתה קדום יבאת מכלל בני כח ויש לך דין ישראל אשר כך אפתאר *

דרך מצרים דרוש רביעי

דרוש א * ש"ר פרשה ה' סימן ד' ויאמר אליהם מלך מצרים

למה תשה ואהרן מהו למה אמר להם אתם למה ודבריהם למה לכו לסבלותיכם א"ר יהושע בן לוי שכטו של לוי פנוי היה מעבודת פרוך ע"כ *

עלינו

לפניה לארון הכל ורב טוב לבית ישראל שהק' בה אינו דן את האדם כי אם באשר הוא אם ואלף

שעתיד לחטוא לא יחטוב ה' לו עון לפני זמנו ונמולו יסוב בראשו לפי מקומו ושעתו * אבל לענין הטובה אינו כן כי חסד

חסד הוא ומרבה להטיב לאיש כמעטו שעתיד לעשות כאשר חכמים יגידו הטיבו כל אשר דברו כמעט הדבר אמאי שכטו של

לוי לא היה ככלל הסעבוד ואל רזל במדרש לפי שגפה הק' בה שהיה עמיד שבת לוי לעבודת ה' לפיכך לא ניתן בסעבוד פרעה

ע"כ * גם כס"ר פרשה ב' סימן א' אמרונן ואל יודיע דרכיו למה לבני ישראל עלילותיו וגומר ארך אפים ורב חסד ארך

אפים שהאריך אף עמה ורב חסד שהוא מטה כלפי חסד ונסתכל בטוב ולא ברע שהיו עתידין לעשות ע"כ * ומיהר'ס יפה נדחק

במאמר זה מהו כונתם באמרום נסתכל בטוב ולא ברע * **ויראה** דוה יובן עם מ"ס כס"ר פרשה ג' סימן ג' ואל ויאמר

ה' ראה ראיתי את עני עמי הה' ד' כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתכונן כיכד אתה מוכח בסעה סיכתה הגר

מכיתו של אברהם מה כתיב גם ויכלו המים מן החמת אמר רבי סימון בקשו מלאכי הסרת לקטרנו אמרו לפניו רבש"ע אדם

שעתיד להיות את בניך במתא אתה מעלה לו את הכאר אמר להם איני דן את האדם אלא כמעטו כו' וכן כס"ר ישראל במצרים

ראה הק' בה מה שעתידין לעשות דכתיב ויאמר ה' ראה ראיתי זו ראיתי מעשה העגל כו' אמר הק' בה איני דנס לפי המצטים

הצתדי' לעשות היונו דכתיב כי נמוע שמעתי את נעקתם אפי' שידעתי מלאכותיו וידע אפי' במה עתידין להכאיבני במדבר וכו' ואפי' כ' איני נמנע מלנאלס היינו דכתיב וירא און ולא יתכונן

ע"כ * נמנינו למדן סוף שידוע ה' שעתידין לחטוא אינו נמנע ולהטיב עמהם לפי שאינו דן את האדם אלא כמעטו * ויש

לדקדק על זה אמאי דאמרונן כס"ר פרשה ג' סימן ה' ואל מי אנכי כי אלק אל פרעה וכו' איני את בני ישראל אמר לפניו

רבש"ע א"ר אני יכול ליכנס למקום הורני כפסות כו' וכו' איני את בני ישראל מה זכות יש בידם שאוכל לנאלס א"ל הקב"ה כי

אזיה עמד ומה שאתרת מה זכות יש בידם כדוניהך את העם מעבדון את האלהים על הר הז הזה היו יודע שכסביל התור' שהם

עתידים לקבל הם ונאלים ע"כ * הרי מוכח ממאמר זה שהק' בה דן את האדם על העתיד סוף שלח היו ראויים לנאלה בא אותם

בשכיל שעתידים לקבל את התורה והיו קאמר שאינו דן את האדם אלא כמעטו * אך העידן לזה הוא מבואר שכלל החמו

וחסדיו יתברך שהוא מתנהג עם בריותיו הוא זה שאם עתידים להיות נדוקים הוא מסתכל בעתיד ומטיב עמהם אך אם עתיד

לחטוא אינו מסתכל במה שעתידים לחטוא ואינו דן את האדם אלא כמעטו והיינו דכתיב וירא און ולא יתכונן דדוקא און לא

יתכונן אבל מה שעתידים להטיב יתכונן ומס"ה נסתכל במה שעתידין לקבל את התורה ונאלס ולא נסתכל במה שעתידין לחטוא במדבר לפי שגהרע אינו דן את האדם אלא כמעטו * והלוי הדבר מבואר במדרשו של רש"י בא וראה כיכד מתנהג

הקב"ה

וורו כונתם כס"ר פרשה ה' סימן מ"ב וירא אלהים אמר ר"ל שראה שעתידים להמרות על ים סוף דכתי' וימרו

על ים בים סוף וידע אלהים שהם עמידים לומר זה אלי ר' יהושע בן לוי אמר ראה שעתידין לומר אלה אלהיך ישראל וידע אלהי'

שעתידין להקדים נעשה לנשמו ע"כ * והנה מהר"ס יפה זל פירש שכונתם הוא שאפי' עידע שעתיד להמרות בים סוף מ"מ

ראה מה שעתידים לומר זה אלי וכו' זה וכפר על זה וכן אף כראה שעתידין לומר אלה אלהיך ישראל וידע אלהים שעתידים

להקדים נעשה לנשמו ובעבור זה לא השגיח ה' להם מעט העגל והוקסה לו לרב זל על זה חבלאו הכי למה יסגיח על העתיד

והנה אין ראוי לרון אלא התעשה דהשתא וכדאמרונן באשר הוא גם ונדחק בזה יע"ס * אך כראה שכונת המאמר הוא עם מה

שכתבנו שכל להודיע כמה הם חסדי ה' דחלבד שכבר כתבנו שה' מסניח על הטוב שעתיד' לעשות ומטיב עמהם ואינו מסניח

על הרע שעתידין לעשות להרע עמהם עוד הפליח חסדו שאם רואה שעתידין להרע ולהטיב מטיב עמהם בשכיל מה שעתידין

להטיב ואינו נמנע מלהטיב בשכיל מה שעתידין להטיב מאחר שעתידין גם כן להרע * והנה פירש וידע אלהים מרגם אנקלוס

ואמר בתימריה למיפקהון וזהו כונתם וירא אלהים מה שעתיד' להמרות בים סוף ואפי' כ' וידע אלהים בשכיל מה שעתידין לומר

זה אלי ונאלס בשכיל מה שעתידים לומר זה אלי אף שעתידין לחטוא בים סוף דן אותם כפי הטוב שעתידין לעשות אף

שעתידין גם כן לעשות את הרע וה' יהושע בן לוי נחיו הכי ס"ל והכי קאמר ראה שעתידין לומר אלה אלהיך ישראל ואף על פי

כן וידע אלהים מה שעתידין לקבל את התורה ונאלס בשכיל מה שעתידין להטיב וכדכתיב כדוניהך את העם מעבדון את

האלהים על ההר הזה ונסתכל בטוב שעתידין לעשות וזן אותם על העתיד אף שעתידים לחטוא * והיו כונת המאמר ככתבנו

ארך אפים שהאריך אף עמה' ורב חסד מטה כלפי חסד ונסתכל בטוב ולא ברע שהיו עתידין לעשות כלומר דכנסתכל ברע

שעתידין לעשות ארך אפים האריך אשו ולא העניש אותם ורב חסד מטה כלפי חסד וכסבא לעשות חסד מטה כלפי חסד

ונסתכל בטוב שהיו עתידין להטיב דהיינו לקבל את התורה או לומר זה אלי ונאלס ולא נסתכל ברע שעתידים לעשות דהיינו

מה שעתידין להמרות בים סוף או במה שעתידים לעשות את העגל *

ובזה יובן פסוק א' כפרסת בלק לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך כו

אל מוציאים מתגרים וגומר * ויש לדקדק מה היתה כונת בלע"ס באומרו לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ורש"י ז"ל

פירש לא הביט הקב"ה און ביעקב כשהם עובדים על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתכונן באוניות שלהם וכעמלן שהם

עובדים על דתו ע"כ * ויש לדקדק בזה דהיינו קאמר דכשהם נזכרים על דבריו אינו מדקדק אחריהם ואיפכא אמרונן כל

האומר הק' בה ותרן ויתרו בני מעיו * ואמרונן ולא יקח סחד שאינו לוקח סחד של מנות אלא כפרע מהעבירות ומשלים סכר

על המנות וכפרט בישראל דכתיב בהו רק אתכם ידעתי מכל מספחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם והיינו

קאמר שאינו מדקדק אחריהם כשהם עובדים על דבריו וכבר כתבנו כונה אחת בפסוק זה בדרך הערבה דרוש כ"ב יע"ס * אך כפי דרכינו נאמר בענין אחר ונדקדק עוד במה פסיים בלע"ס

דכריו

דרך נצרים דרוש רביעי

א"כ איש דברים' למה נחמה ביום בחמה ה' לנחול את ישרא' והלא עמידתו הם לעשות הענין ואינם ראוים לנחול' והוא לא ידע דרכיה' טאיו מחתכל כמה עמידות לחטא ואינו דן אותם אלא לפי מעשיהם כל אותה טעה אבל לענין הטובה הסתכל כמה עמידות להטיב ודן אותם על העמיד'.

עוד אפשר לומר כונה אחרת בחמה זה ונאמר טעם אחר בהא דבטו כל לוי לא היה בכלל הסעבוד והענין הוא בהא דאמר בן ב"ר דרכת ע"ב סימן ז' וז' ו' אך ח"ך מפני יתקב ד"א אומר מפני כבוד חוב כי גר יהיה זרעך ע"ב והקט"ה הדר"ט יפה ז' ו"ט א"ך היה בידו להגדל ממני הפרדו מעל אחיו וד"ט בפירוט החומש כתב ח"ך לי תאחז ואין לי חלק בתקנה כמתנה לו הארץ הלזו ולא כפרעון כגור' כנראה ד"ל לרמ"ז כחמת הארץ עם נדחת ידוע מדע כי גר יהיה זרעך הם שני דברים דשייכו אהדרי דמי טובה בארץ חייב לפרוע הכטר חוב ומי טאיו זוכה בארץ אינו חייב לפרוע הכטר חוב ומ"ה אומר שבו ח"ך לי חלק בארץ שתמנה בו ולא כפרעון הכטר והני איתא בספרי פרשת הקת בה אחר ח"ך ישראל מה דא"ה לזכור בארץ אחוה אלא אחר ח"כים הנחמו בני אברהם שנאמר לו כי גר יהיה זרעך ועל שנינו היה החוב לפרועו נעברה נא בארץ ח"ך לך לעורר על הירושה כל ארץ ישראל כנס טלח פרעת החוב ע"ב' כתיבנו למדיו דמי טובה בארץ חייב לפרוע הכטר ועשו כיון כלא זכה בארץ לא הוטל עליו חוב הכטר וא"כ לפיו כבט לוי כלא היה לו חלק בארץ וכדכתיב לא יהיה לכהני' אלוים כל שבת לוי חלק ונחלה עם ישראל וגומ' לפיכך לא הוטל עליהם פריעת הכטר חוב דבו גר יהיה זרעך' ואמרינו בס"ר פרשה ה' ס"כ"ו וז"ל אחר משה מזני מה כפתעבדו ישראל אם כסכיל שאתם אברהם אבינו בתה אדע כי אירסנה ואחרת לו ידוע מדע כי גר יהיה זרעך א"כ הדו עשו כתיבו והם גרויכם להסתעבד כמותם ע"ב' וכזה נבא לבנות האחר דפרעה כבר ידע שנורת ה' היתה שיהיו גרוים בארץ לא להם ארבע מאות שנה ועבטו דושה למטה פרעה לנחול אותם ועדיין לא היו בארץ לא להם כי אם דר'ו שנה חשב פרעה חילוי עליה בדעתו של משה דכינו לומר דכיון דחוב זה היה מוטל על כל זרעו של אברהם וכבר פרעו ישראל ויתר מחמת החוב חטאי הוא שיגאל אותם ויבא עשו ויפגע החמה האחר' ועל זה בא פרעה והקט"ה למטה ולאהרן קוטיא חזיה ואמר להם ח"ך עליה בדעתכם כתיב' על-כס לפרוע כי אם מחמת החוב ומ"ה ח"ם סבורים שכבר גרלם הקץ ואין טיך חוב לפרוע א"כ איפ"ה ח"ם למה כלומר למה ח"ם פניוים מוכתבד וכי אין ח"ם בכלל כי גר יהיה זרעך לא עב"ל שהטעם הוא לפי כ"ז ל' ח"ם בארץ ולפיכך לא הוטל עליוכם פריעת הכטר חוב ח"כ' וכבר נחמה למה נחמה באים לומר שכבר הניח הקץ לנחול את ישראל כטענה שכבר פרעו הם חלקם ויבאו בני עכו ויפרעו הלהם והלא כיון שכני עשו לא נטלו חלק בארץ אין עליהם מום חוב לפריע הכטר דמי טאיו עליכם חוב כלל לפי טלח נטלחם חלק בארץ.

עוד אפשר לומר כונה אחרת בחמה זה עם מאי דאמרינו בס"ר פרשה מ"ג סימן ו' וז"ל אחר משה כמעשה הטגל רצו העולם כד אחרת כסיני א"כ י"ר אלהיד אלהיכם לא נאמר לא לי אחרת סתא להם אחרת ואני בטלתי את הדבור אמתהא ע"ב' והקט"ה מה"ט יפ"ר ז' דא"כ מאי ח"ם רונאחיד ח"ך מ"רים מביט ענדים ו-לא ח"ם לא נסתעבד מעולם ולא הונדך להניחו וחזין דסתא ח"ל מה סכרה מחלה מפני פרעה ועל מה כונאדל דכתיב ולא בא לכלל סעבוד ע"ב' והנראה סכ"ר ז' דנ"ה לתרן שני תירונוס האחד הוא דפי' אשר הונאחיד הוא על סכרה

דבריו ואמר אל מוניאם מתנדים דמאוי אמת לאשתעוין דמי לא ידע בכל זה ור"ל כמעבורו בזה ואחרת כמדרש אל מוניאם מתנדים אמת אחרת לי הנה עם ישרא' מתנדים מעתה ואינו כן אלא הוא הוניאם וכבר הניח דפי' ז' אגדה הלזו בפירוטיו' ונראה דזה יובן עם מאי דאמרינו כמדרש לא הביט ח"ך כיערב אחר בלעם אינו מסתכל בעבירות שבהם ואינו מסתכל אלא בעצות שנאמר ה' אלהיו עמו ע"ב' וי"ס לקדק מה היתה כונת בלעם בזה לומר טאיו מסתכל בעבירות והוא מסתכל בעצות ונראה דזה יובן עם מאי דאמרינו כמדרש כי הכיתנו זה שלט רגלים אחרת לו חומה זו עתידה לחונ שלט רגלים בגנה ואמתה במקם לעוקרה מן העול' וכבר הביא ח"ך ז' אגדה הלזו בפירוטיו ואמרינו כמדרש ויקחו סדה גופים א ראש הפסנה קוסם גדול היה בלק ראה פרעה גדולה עמידה להספרך כס והיונו שמה עם משה רבינו והוא לא ידע זה אלא ראה הפרעה וסבור עמידו' ישראל עם לחטוא ורנה טיקללם עם בלעם כדי שתחול עליהם הקללה' והנה כונת בלק בזה היתה לפי פראה שה' מנע את בלעם מלקללם לפי עמידותו ישראל לחונ לפניו שלט רגלים בגנה ואם כן כתיבנו למדיו סה' דן את האדם על העמיד שהרי כ"כ ל מה עמידות לחונ לפניו שלט רגלים מנע לבלעם מלקללם' ולזה הביא לבלעם ראש הפסנה שהוא מקום עמידתו לחטוא עם ויעניו אותם על העמיד כי היכי דמסתכל כמה עמידות להטיב ומטיב עמה הכי נמי יסתכל כמה עמידות לחטוא ויעניו אותם על העמיד לזה בא בלעם ואמר לי אל יטלו דברים אלו על לבך סאין אתה יודע אופני אותה זו עם אלהיה לא הכי חון כיעקב אינו מסתכל בעבירות עמידות לחטוא ואינו דן אותם אלא באשר הוא עם אבל בעצות מסתכל הוא בתה עמידות להט ב ומטיב עמהם וה' אלהיו עמו ולא כן ח"ך כ"י מסתכל כמה עמידות לחונ שלט רגלים אינו מסתכל כמה עמידות לחטוא כראש הפסנה וכי תיחא מ"ל זה ד"ו רמתי דסתא אהדרי' לזה אחר אל מוניאם מתנדים מ"ס ומכיר לך דמסתכל בעצות עמידות לעצות ואינו מסתכל בעבירות עמידות לעצות שהרי כסכ"ל זה ינאו ישראל מתנדים והלא לא היה להם טום זכית לא סנסתכל כמה עמידות לקבל את התורה והלא עכ"ל ופי' אחר עתה תורה עמידות לומר אלה אהיך ישראל לא טל עבדן אותם על המצות עמידות לעצות ואינו דן אותם על עבירות עמידות לעצות ואם כן אין לך טום מועלת בזה המקום כל ראש הפסנה פראית עמידות לחטוא עם.

ובזה נבא לכונת האמר הכונה קדים אמת למה ודבריוס למה דלכאורה אין מוכן לדברים אלו ומ"ה"ס יפה ז' דחק בפירוטיו ע"ס' ולי נראה דה"פ דנהה אול' כ"כ פ"א סימן מ"ב סמדת הדיו היתה מקטרת על ישראל כלא להניחם מתנדים כטכיל מה עמידות לעצות הטגל' וכבר נחמה סה"ב לא הכנינו בזה לפי כתיב ה"ב דן את האדם אלא באשר הוא עם וכדכתיב וירא חון ולא יתבונן' עוד כנראה דכבטו על לוי לא נסתעבד במנדים מטיס עמיד להיות כבט זה לעבודת ה' והנה כרטה ח"ם גדול היה וראה טישראל עמידות לומר אלה אלהיך ישראל ומ"ה כנראה למטה טבא לנחול את ישראל חנה בזה ואמר לך יתכו טרוה רונה לניאלס מאחר שהם עמי דין לעצות הטגל וכי תאמר חון סה"ב דן אלא באשר הוא עם זה לא יתכו שהרי כבטו על לוי לא נסתעבד כטכיל מה עמידות להיות בעבודת ה' וא"כ מוכח מהכא סה"ב דן את האדם ח"ך על העמיד והיו טאמר ח"ם למה כלומר למה ח"ם כטיים עב"ל סה"ב דן על העמיד ורא' כאתם עמידות להיות עתה עבדתי לפרת כנס ה' ומ"ה ספר אמתם עטעבוד מלרים ח"כ

כך מקום שנאמר העם לטון נגזר הוא וכל מקום שנאמר ישראל לטון טבח הוא כו' י"ט * ואם כן הכא כשעת נטון היה לו לקרותם בלטון של טבח ולומר זה' נתן את חן ישראל ועיני מ' מ' בזה לקמן בדרך היס דרוש ה' * מו קשה במאי דקאמר גם האיש משה דאיין לו קשר עם הקודם גם מלת גם היא מיותרת וכבר בדקו בזה ראב"ע והרמב"ן ואמרו וטעם גם האיש משה כי הוא דכיס מהם מטאילים אותם מפני כבוד משה * ולא ידעתי למאי אלטריך לזה מאחר שכבר נתן ה' את חן העם בעיני מנרם * ולי וראה דה"ע הכתוב דהנה כבר כתבנו בדרך היס דרוש ה' דמה שזכו ישראל בכיות מזרי היה חלק עבודתם מזה כשנעבדו בהם וכמאמר נביהאן פסיסא ואם כן שבטו של לוי נלא היו בכלל השעבוד לא היו בכלל החן * עוד נקדים מאי דאמרינן ספ"ק דשבויות וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים כו' עם הקהל יו ישראל יכפר אליו הלויים ע"כ * ואמרינן התם דאגסריך קרא יתירה לרבות את הלויים משום דלויים לא אקרו עם * ומאי טימא אמרינן בפרק הזרוע דלויים פטורים מליצון זרוע ולחיים והקביה משום דכתיב וזה יהיה משפט הכהני מאת הנס ולויים אינם בכלל עם * עוד נקדים מאי דאמרינן בספ"ק דסוטה דף י"ג בא וראה כמה חביבות מלות על משה רבינו שכל ישראל כולם נתעסקו בכייה והוא נתעסק במצות שנאמר ויקח משה את עלמות יוסף * והנה כל השבח הזה של משה רבינו אחי אפיך אס היה בכלל החן שהיה יכול לשאול מאת המזריים אבל אס לא היה בכלל החן אין כאן טבח כמה שלא נתעסק בביות מזרי דאפשר באס היה שואל בלי כסף וכלי זהב לא היו נותנים לו * ולזה בא הכתוב ואמר זה' נתן את חן העם בעיני מזריים ודקדק הכתוב לומר עם למעט שבט לוי שלא היו בכלל החן וכי מייא אס כן אין טבח למשה כמה שלא נתעסק בכייה מאחר שלא היו בכלל החן לזה אמר גם האיש משה גדול מאד וגומר ואם היה רונה לשאול מהם כלי כסף וכלי זהב היו נותנים לו ביתר באת אלא שהמנות היו חביבות עליו ביותר ולא רצה להתעסק בביות מזריים אלא בהולכה עלמות יוסף כי חסן רסד הוא ועליו אמר שלמה בחכמתו חכם לב יקח מנות *

דרוש המישי

פ'ק דברבות דבר בא באוגי העם אמרי דכי דבי ינאו אין בא אלא לטון בקשה אל' ה' להטת בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מנס שלא ממנדים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אותנו גדיק זעבדוס זענו אותם קיים בהם ואחרי כן ינאו ברכוס גדול לא קיים בהם ע"כ * **בבל** החסדים ומכל האמת נודע ד' מ'כט עטה בגלות ישראל ממנדים כי הפלא ה' חסיד לו הנש פס ינאו ממנדים מוך זמנו כלפני זמנו קול דודי הנה זה בא מרנג על ההרים * ונהה ר"ל הטיבו כל אשר דברו בספ"ק דסוטה דף ז' וזל דרש ד"ע בכ"ר נשים גדיקות שהיו באותו הדור בגלגו ישראל ממנדים שבטעה שהולכות לשאוב מים הקב"ה מומין להם דנים קטני בכדיהם ושואבות מחנה מים ומחנה דנים ובאות וסופות שתי קדרות זכו ומסקות אותן ונזקקות להם בין שפתים שנאת אס תשכבו בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף בכ"ר תשכבו בין שפתים זכו ישראל לביות מזריים שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף זכו והולכות ויולדות בשדה תחת התפוח זכו * וכנגלה הקב"ה על היס הם הכידוריה תחלה שנאמר זה אלי ואנוהו ע"כ * ויס לדקדק בתאמר זה דבתחלה אמר בשכר נסים גדיקות ננאו ישראל ממנדים ולא הביא ראיה לדבריו אלא דבוכותם זכו לביות מזריים אבל על עיקר הגאולה שהיה בשכר הנסים גדיקות לא

שכרה תחלה משני פרעה וזה הוא דוחק גדול במשמעות הכתוב בתבואר * והתירון הטני הוא דלעולם אשר הונאחתיך מארץ מזרים מבית עבדי' הוא כפשוטו והכוונה באחרו אשר הונאחתיך הוא סבכתי שתגדל בכיתו ומטעם זה לא באת לכלל שעבדי * וגם תירון זה קשה בעיני סהרי כל שבטו של לוי לא היה בכלל השעבוד ומאיכא תימי שמשה ישתעבד ולומר ד'הטעם שלא כשתעבד שבט לוי היה כשביל משה שתגדל בבית פרעה ובשביל כבודו פטרו כל השבט זה לא שמענו * והנכון אנלי שהקב"ה נתן בלבו של פרעה שלא להשתעבד כשבטו של לוי מן הטעמים האמורילעיל טובים הטנים ואם כן עיקר הסיבה מאת ה' היתה זאת ושפיר קאמר אשר הונאחתיך שהוא היה הסיבה הראשונה * והנה כבר כתבנו עמדת הקין היתה מקטרנת שלא יהיו ישראל נגאלין לפי שעתידין לומר אלה אלהיך ישראל * והנה כרעה חכם גדול היה ועל זה טען ואמר חכם למה כלומר טחין לכם טעבות זכו תימא שכך היתה הגזרה שבטו של לוי אס כן אישא דברכוס למה שכאמס לגאול את ישראל והלא אין לכם טענה לפטור את ישראל מעון העגל בטענה אלהיכם לא נאמר לי אמרת ולא להם דאס כן מאי אשר הונאחתיך והלא שבט לוי לא נשתעבד וכקוטיה הרב מהר"ט יפה דוק *

הבלל

העולה דשבט לוי לא היה בכלל השעבוד וכזה נתיישב קושיא חזקה שהקשו הפטרסים הלא זה הדבר שמינינו בהרפת במדבר במנין הלויים שמנה אותם אכן חדש ומעלה והיו כ"ב אלף ומבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה שמנת אלפים ותק"פ * והנה לא יגיעו מבן עשרים שנה ומעלה לחני שבט מ' ישראל הפחות שכבוס וזה תימא איך לא יהיו עבדיו וחמידיו עם ברובי ה' כשאר כל ישראל * ור"ל נתעוררו בזה ואמרו שהיה הארון מכלה בהם * ויס לתמה בזה סהרי נוטא הארון לא היו בו אס בני קהת וא"כ בני גרשון ובני מררי היה להם לפרות ולרבות כשאר השבטים * ולא עוד אלא שמינינו שבני קהת שהיו נוטא הארון היו מרובי' מבני גרשון ובני מררי והוא פלא לפי דברי ר"ל * טוב ראיתי במדרש כמדבר רבה פ"ה התירון מבואר דאדרבה בני קהת היו מועטים מכולם כסיבת הארון והוא לפי שמינינו בני גרשון מבן חדש ומעלה ז' אלפים וכשחור ומנה אותם מבן שלשים שנה שהוא זמן העבודה היו שני אלפים ותק"ל הרי שהיו מבן שלשים שנה ק"ל יותר על שלים * וכן בני מררי מבן חדש ומעלה היו ששת אלפים ומאתים ומבן שלשים שהוא זמן העבודה שלשת אלפים ומאתים הרי שהיו מבן שלשים ק' יותר על חניין * אבל מפפת בני קהת את מוגל מבן חדש מרובה מכל המספחות שהיו ח' אלפים ות"ר וכשהוא מונה אותם מבן שלשים שהוא זמן העבודה היו אלפים ותק"ן הרי שהיו מבן שלשים פחות מהשלים קי"ו * והטעם לזה לפי שבני קהת היו טעני הארון והיה מכלה בהם לפיכך נתמעטו עבן שלשים יותר מכל המספחות * איך עיקר הקושיא במקומה עומדת דלמה לא היו בני גרשון ובני מררי מרובים כשאר כל השבטים * ועוד תימה על ר"ל טעדין במנין זה לא נכאו הארון שתייה הקדושה מכלה בהם וכבר הוקשה זה לראשונים זל * אך כפי מה שכתבנו לקמן בדרך היס דרוש ה' שטעם הריבוי היה כדי להסלים גזרת השעבוד של ת' שנה ביחא דשאר השבטים שהיו בשעבוד הונדך ה' להרבות אותם כדי שיסלמו גזרת השעבוד אבל שבטו של לוי שלא היו בכלל השעבוד לא היה שום פועלת נאשך מרבויות ואם כן היו פדים ורכוס בדרך כל הארץ * **ובזה** יזכר מאמר הכתוב ויתן ה' את חן העם בעיני מזריים גם האיש משה גדול מאד וני * ויס לדקדק בתא * זה שאתר את ישראל בלטון עם סהרי אל פרטת בלק ויחל העם

דרך מצרים דרוש חמישי

הכל לא היה מעבודה ועשו למחנה ללוי ולרביע ובחבור
וגאמרו בזה שני תירושים הא' הוא כבוד העבודה דכתי' וימרו
את חייהם בעבודה קשה כחומר ולבנים וכל עבודה כשה
וכל זה לא היה בכלל גזרת ה' כל ועבדום וענו חותם ת' שנה
אלא כבוד זה של עבודה שטעמו בהם באותם השנים נחשב כאלו
נשתעבדו בהם ארבע מאות שנה וכבר יחס תירון זה מהר"ש
יפה למאמרם בשמות רבה פרשה ט' ו' סימן א' קומי לך רעיתי
יפתי ולכי לך אמרו ישראל רבונו העולם ת' ככה אחרת לנו
להשתעבד ועדין לא שלמו אחר להם כבר שלמו שנאמר כי הנה
הסתיו עבר ע"כ דלפי האמת לא שלמו אלא דם' ל' לאותה אנדרה
שה' רחם עליהם מפני נערם וכבוד העבודה ודג' על קקן וזהו
שהטב ה' כי הנה הסתיו עבר כי להיות השעבוד קשה כסתיו
הספיק להם הזמן שעבר ע"כ * עוד אמרו תירון אחר דמה
פגמתי ישראל שלא כדרך שבדכתיב וכו' ישראל לבית קדש
קחמרו אם משכבון שיהו עתיד והלא קרא בלעבר לנו מירי
לשעור העבודה שהיו ראויים לעשות בת' שנה עשו בזמן מועט
מחמת רבוי האנשים *

ובזה יובן מאמר הכתוב הקטן יהיה לאלף והנעיר לנו
ענוס אני ה' בעתה אחיסינה * ויש לדקדק במאמר
בעתה אחיסינה שהם דברים סותרים זה לזה דאם הוא בעתה
אני אחיסינה ואם הוא אחיסינה אני בעתה ודול נשתדלו בזה
ואמרו לא זכו בעתה זכו אחיסינה * אך כפי דרכנו נאמר בענין
אחר והנה מהר"ש יפה הקשה באותה אנדרה שכתבו דר' עקיבא
דכתיב אם משכבון כין שפטים זכו ישראל לבית קדש דהיינו
קחמרו אם משכבון שיהו עתיד והלא קרא בלעבר לנו מירי
ותיין שהכתוב ירמוז על הפתח לימות המשיח שהיה כיומי
לאתנו מארץ מצרים ע"כ וזהו הכונה דכי היכי דכתבנר רבוי
האנשים היה סיבה למחר את הקץ הכי נמי לנתיב לבא שאף
שגור ה' שנהיה בגלות סך מה ת' בסבת ריבוי ישראל יבא
הגואל קודם הזמן שגור ה' לפי שכן הוא המדה שרבי ישראל
משלים האומן * וזו אומרו הקטן יהיה לאלף והנעיר לנו ענוס
ולפיכך חיי' ה' בפתח הוא בעתה לפי שכן הוא המדה ואחיסינה
לפי שה' הוא המרבה לישראל כדי להביא הגואל קודם זמנו *

ובזה היה מתר' הרב מר דודי אל מה' שהקשה הר"ם בספר'
שמות על מה שכתב רמ"ז וימת מלך מצרים מלמד
שנגטרע וזהו שמת מיוקיות ישראל וירוחן בדתם ע"כ והביא מה'
שאמרו בשמות רבה שאמרו לו חרטומיו אין לך רפואה אלא
כשתסחוט מקטני ישראל ק' ז' בבקר וק' ז' בירכ ותרמחן בדמיהם
שתי פעמים ביום דאם בן איד יתייבב המדרש הזה על ויאחזו
בני ישראל תן העבודה דלפי המדרש הזה ויאחזו בני ישראל
שתמח מיבעי ליה כאלו היינו מפרשים שיאחזו מחמת הגזרה
הרעה על חשיית הבנים ולא מן העבודה ע"כ והנה הדבר
בתימה והוא אל היה מפרס' דישראל כראותם השעבוד היו מנטערי'
מחמת שראו שהגזרה היתה ת' שנה ועדין היה חסר מן המנין
הרבה לא שפטרמו שהיו מתרבים שלא כדרך טבע היו מתנחמ'
ואומרים דאין ספק דהקב"ה ידלג על הקץ מחמת רבוי האנשים
אבל עכסו שיגטרע פרעה והיה שוחט לרפואה ק' ז' ילדו בבקר
וק' ז' בערב ואם כן אין כאלו רבוי אנשים כדי למחר את הקץ ועל
זה ויאחזו בני ישראל מן העבודה כלומר מי יוכל לסבול עבודה
זו עד תכלית ארבע מאות שנה אלו דבריו אל * ובה נוחא מה'
כתב' נביאה לן פסיסא שבר עבודה של ת' ל' שנה של ס' רביא
דאע"פ שלא ישתעבדו ישראל בחלום רל זה הזמן מכל מקום
קוטי העבודה ומה' שכתבו ישראל שלא כדרך טבעי הכלים הזמן
ואע"פ שהיו ישראל במצרים יותר מששים רבוא ודלאמרינן
במדרש

הביא שום ראיה לדבריו ואכתי' איכא לעומר דאף סביות מצרי'
היה בספרם ת' עיקר הגאולה לא היתה כגבילים * ולזה חפסר
לייבב עם מרל' פ"ח ס' ת' ו' ו' וירח חלקים את בני יס'
וידע חלקים ידע שהן עתידין לו' זה אלי ואנוהו ועמד וגאלם
ע"כ * והנה ר"ע בסיום המאמר כה דבר דאלו הילדים הכידוהו
תחלה ופרס' שראו סבינתו כבר ואמרו זה אלי שד' חיתי כבר *
הרי שאלו הנשים נדקניו' היו סיבה לגאולה יס' שהרי בסבינתם
באו לעול' אותם הילדים ואמרו זה אלי ואנוהו ובשביל טידע ה'
טעמידים לו' זה אלו ואנוהו גאלם * אך אכתי' יס' לדקדק דלמאי
אינטרין זכות הנשים לגאולה יס' והלא כבר הכתיב ה' לאברהם
ואחרי כן יגלו ברכוס גדול * ומהר"ש יפה פ"ח ס' יו' תירן לזה
שאפס' טידע ה' לפרותם היינו לסוף ת' שנה אבל בזכות הנסי'
נדקניות דלג על הקץ כי לא היו במצרי' אלא דר' שנה ע"כ *
ודברי הרב אל נאמנו מאד ובדאמרי' במדרש חות ו'ל קול דודי
הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הנבעות ד' יאודה או'
קול דודי הנה זה בא זה משה בטעה טכא ואמר להם ליס' בחדם
הזה חסם יונאים אמרו לי משה דבינו היאך אנו נגאלים והלא
אמר ה' לאברהם ועבדום וענו אותם ת' שנה ועדיין אין
כידיו אלא דר' שנה אחר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם
אין מביט בחסכוניותם אלא מדלג על ההרים מקפץ על
הנבעות ואין הרים ונבעות האחרים פאן אלא קנים ועבדים
מדלג על החסכוניות ועל הקנים ובחדם הזה אתם נגאלים ע"כ *
הרי מבואר שאל' על הקץ ממה שגור וס' ל' לר'ע טלוג זה היה
בשביל הנשים נדקניות * אך אכתי' יס' לדקדק דמה התייחסות עם
בפעולת אלו הנשים אשר השתדלו שהיו ישראל פרים ורבים עם
ביות מצרים עד שנאמר שבשביל זכותם זכו לביות מצרים *

והנה סמוך למאמר זה דר'ע אמרו' התם ויבן ערו מסכנות
שתמסכנות את בעליהם ע"כ ופרס' שמתמסכות את
בעליהם מדלגות דכתיב ויכללו את מצרים ובשביל עבודה זו
הוא דלוי'ע להם ע"כ והנה אם כמאמר זה דקאמר דבשביל
עבודה זו זכו ישראל לביות מצרים יס' לדקדק גם כן כל מה
שדקדקנו לדעת ר' עקיבא דהא היכן רמזו' דבשביל עבודה זו זכו
ישראל לביות מצרים והלא ביות מצרים היא הבטחת ה' שהבטיחו
לאברהם ועדין יס' לדקדק במאי פליגי רב וסמואל עם ר' עקיבא
דמר אחר דבשביל כבוד העבודה זכו ישראל לביות מצרים ומ'
אמר דבשביל מעשה הנשים הנדקניות זכו ישראל לביות מצרים *
וכ' דכל זה יובן עם מאי דאמרינו באחרון דסנהדרין עליה ל'א
פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס
מורדון ואמרו לו הרי הוא אומר וזה' נמו' את חן העם בנינו
מצרים ויכאילים תנו לנו כסף וזהב שנטלתם אמר להם נביאה
בן פסיסא הרי הוא אומר ומוסב בני ישראל אשר יטבו במצרים
לכלים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו שטר של פסים רבוא ולא
תנאו חסר' לזה וברחו להם ע"כ * ויש לדקדק בטענה זו של
נביאה כן פסיס' איד הביא פסו' זה דמוסב בני ישראל אשר יטבו
במצרים ת' ל' שנה דה"כ היינו בפסוטו שהיו לא יטבו במצרים כי
אם רד' שנה וכמבואר ומכאן זה הוצרכו לטנות לתלמי המלך
ול' ומוסב בני יסר' אשר יטבו במצרים ובמחר חרינות ת' ל' שנה *
ועוד יס' לדקדק דלפילו דר' שנה שיטבו במצרים לא היו כולם
בעבודה ובדאמרינו בשמות רבה פלטה ח' ס' ו' וימת יוסף וכל
אחיו וכל הדור והוא ויומר ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם
קיים מחמת ימירי למצרים לא שעבדו המצריים בישראל עד
כאלו ואם כן איד טיין נביאה בן פסיסא ת' ל' שנה של טעבוד *
והנראה לייבב כל זה הוא עם מה' שהקשה למפרשים דהיוכן
נתקיים גזרת ה' כבוד ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה
והלא

ועם זה יובן מאי דאמרינן בשמות רבה פרשה ב' סימן א' ומשה היה דרוש ה' ד' יודיע דרכיו למשה שהודיע דרך הקץ למשה ע"כ. ויש לדקדק דמה היא כוננתם באומרים שהודיע דרך הקץ למשה והלא כל ישראל ידעו הקץ כיון שבא משה ואמר להם מפי ה' סרוגה לנחלם אך עם מה שכתבנו הדברים כפשוטם שהודיע ה' למשה דרך הקץ כלומר דאף שלא נשלם הזמן של ארבע מאות שנה ודלג על הקץ מכל מקור הודיע לו מאיזה טעם דלג על הקץ והוה באומרו פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים דהיינו כובד העבודה ורכויו האנשים שסני סיבות חלו היו סיבה לדלג את הקץ. ובוה יובן מאי דאמרינן בשמו' רבה פרשה ה' סימן ז' וזל ויאמן העם סכך היה מסורת בידם שכל נואל שיבא ויאמר פקד פקדתי אתכם הוא נואל של אמת כיון שבא משה ואמר פקד פקדתי אתכם חיד ויאמן העם במה האמינו כי פקד ה' את בני ישראל ובי ראה את עניים ויקדו וישתחוו ויקדו על הפקידה וישתחוו על כי ראה את עניים ע"כ. ויש לדקדק במאמר זה טובא חדא דמה טאלו במה האמינו והלא ישראל הם מאמינים בני מאמיני ועוד טכבה אמרו טכך הוא מסורת בידם שכל נואל שיבא ויאמר פקד פקדתי אתכם הוא נואל של אמת ואם כן בזה הוא שהאמינו. עוד יש לדקדק במה שמירנו כי פקד ה' את בני ישראל ובי ראה את עניים דמה תשובה היא זאת לשאלתם במה האמינו דאמתי יש לשאול במה האמינו כי פקד ה' את בני ישראל ובי ראה את עניים. עוד יש לדקדק במה שסיימו ויקדו וישתחוו ויקדו כי פקד ה' את בני ישראל וישתחוו כי ראה את עניים דמשמע שהם שני דברים נפרדים האחד היא כי פקד ה' את בני ישראל והשנית היא ובי ראה את עניים וכתבו הודאה לה' על כל אמת ואמת והלא הכל הוא דבר א' דהיינו כי פקד ה' את בני ישראל. ובשיקור הכתוב גם כן יש לדקדק דקאמר כי פקד ה' את בני ישראל ובי ראה את עניים דמשמע שנתנו הודאה לה' את בני ישראל ומאי אכפת להו לישראל לבקש טעם על הפקידה. אך עם מה שכתבנו יתייבב והנה בתפלה אמרו ויאמן העם סכך היא מסור' בידם שכל נואל שיבא ויאמר פקד פקדתי הוא נואל של אמת ואמר כך טאלו ובמה האמינו והיא ממש קושימו של הרמב"ן במה האמינו ממה משה טמנ' במסורת כמותם ומירנו כי פקד ה' את בני ישראל ובי ראה את עניים טפירוס להם משה פירוס של פקד פקדתי שהגורף ה' כדי לדלג על הקץ ולנחלם קודם הזמן לטמי פקידות דהיינו לפקוד את בני ישראל שנתרבו טלא כדרך טבע ובי ראה את עניים דהיינו כובד העבודה מה טלא נגזר עליהם ומט"ה דלג על הקץ וזוהו שסיימו ויקדו וישתחוו ויקדו כי פקד ה' את בני ישראל וישתחוו כי ראה את עניים שנתנו הודאה לה' על טבקס שני חטבות כדי לדלג על הקץ ולמחר לנחלם ובאלו שני חטבות נחשב כבאו נשתעבדו ישראל במצרים ארבע מאות שנה.

במדרש וחמושים עלו בני ישראל מלמד מאחד מחמ"ט עליו והשאר שמו בכלסט ימי החמד מ"ט כיון שרבו השלים החטבות של מ"ט שנה כיון שכתב מ"ט שנה של טעבוד מ"ה לא תבע אלא שטר של טישים רבו. ובוה נחא דרבי עקיבא ורב ושמואל לא פליגי וזמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דר' עקיבא נקט הטעם דמה שהשלים הקץ היה כסיבה מה שנתרבו טלא כדרך טבע ולזה אמר דב"ביל נטים נדקניות נחלו ישראל מצמצים דכטביל שהשטלי להזדקק לבעליהם ונתרבו ישראל טלא כדרך טבע נטלם הקץ קודם הזמן ונחלם ומשם הכי זכו ישראל לביות מצרים לפי שאם היו נחללים בלתי השלמה לא היו זוכים כביות מצרים שהיו הבטחת ואחרי כן ונאו ברובם גדול היא כתנאי שיסתעבדו במצרים מ' שנה אבל עשוי דכטבילן נתרבו ישראל נחמא דכבר נטלם הזמן של מ' שנה ואם כן בדיון זוכים ישראל בביות מצרים. ורב ושמואל ס"ל דרבו העבודה השלים הקץ ומ"ה אמרו דכטביל רבו העבודה זכו לביו' מצרים הכלל העולה דשני טעמים הוצרכו ישראל כדי לדלג את הקץ ולהשלים הגזרה של ועבדום ועבו אותם ארבע מאות שנה הא' הוא כובד העבודה והשנית מה שנתרבו ישראל טלא כדרך טבע. וזוהו כוננתם באותה שכתבנו שכתבנו ישראל אף אני נחללים הסיב להם משה אינו מביט בחטבותיו אלא מדלג על ההי' תקפן על הנבעות ואין הרים ונבעות אלא קנים וחטבותות כו' דלמאי אינטרכו תרי דלוגים מדלג על ההרים תקפן על הנבעות בחד דלוג שני אלא שכותסם היא ששני סיבות היו שנטלם הקץ באותו זמן ועמד ונחלם הא' הוא כובד העבודה והשנית היא מה שנתרבו ישראל טלא כדרך טבע וזוהו מה שהסיב להם משה מדלג על ההרים תקפן על הנבעות.

ובזה יובן מאי דאמרינן בשקית רבה פרשה ב' י"א ומעו לקולך למה שמערת גדול' הוא בידו שכל נואל שיבא ויאמר להם פקידה כפולה נואל של אמת הוא ע"כ. וכבר הכי רמ' הגדה ה' ויפירו' והרמב"ן הקפס' לו וזל ויש לך לשאול ומנין להם שחמינו ממה משה טמנ' במסורה הזאת כמותם וזל כך קבנו מייסך שטמנ' מפי הכביא אביהם שהראשון שיבא ויאמר להם כל שון הזה הוא יהיה הנואל נליו וידוע לפני הכ"ה טלא יבה אדם ויכזב בהם ובכך הבטיחם ע"כ. ויש לדקדק דכיון טכך הבטיח ה' טלא יבה ויכזב טום אדם למה זה נמו סימן זה דפקידה ככל סימו' שיהיה ואמינו מאמר טכבר הבטיח ה' טלא יבה אדם ויכזב. וזוהו יש לדקדק במאמר זה דקאמר טכל מי שיבא ויאמר פקידה כפולה הוא נואל של אמת דלמאי אינטרדך ככל הפקידה בחדא פקידה שני אך עם מה שכתבנו בשם המפרט' יתייבב הכל דמסורת היא בידם טכל מי שיאמר פקידה כפולה הוא הנואל והכונה היא דשתי פקידות הוצרכו ישראל כדי לינאל קודם זמנם הראשונה הוא קוסי הטעבוד שנטעבדו בהם המצריים והשנית היא מה שנתרבו ישראל וישראל היה להם דקבלה טכל מי שיאמר פקידה כפולה ויאמר להם הפירו' דלמאי אינטרדך פקידה כפולה הוא נואל של אמת וישראל לא היו יודעים טעם ככל הפקידה וגם היה קשה בעיניהם דאיך יתכן טיהיו נחללים קודם שנטלם הזמן של מ' שנה והכ"ה נילה למשה טעם ככל הפקידה ובוה הודיע לו איך נטלם הזמן והוא אומרו לך ואסתפת את זקני ישראל ואמרת אליהם פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים דהיינו פקדתי אתכם מאתם מתרבים טלא כדרך טבע ופקדתי העשוי לכם במצרים דהיינו כובד העבודה ואומר אעלה אתכם מעני מצרים ושמעו לקולך אף טלא הניע הזמן לפי שאתה נותן להם הטעם שהאו רמוז במסורת טבידס טכל מי שיבא ויאמר פקידה כפולה הוא נואל של אמת.

וזהו הכתוב וינד לתוך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשיתו כי שלחנו את ישראל מעבדנו ופירש רש"י ויהפך נפשו ממה שהיה שהיו אמר להם קומו גאו מתוך עמי ונחפך לב עבדיו שהיו לשעבר היו אומרים עד מתי יהיה זה לנו למקום ועבטו נחפכו לדרך אחרים כטביל מקוםם שהטאילו' והן הן דברי הנוכחיתא ואני תמים בזה דמשמע מדבריהם דמה שנהפכו לדרך אחרים הוא דוקא בטביל מקוםם שהטאילו' והלמלא המתון לא היו רודפים אחריהם והפסוק אומר בהפך מה עשיתו כי שלחנו את ישראל מעבדנו דמשמע דמה שרדפו אחריהם הוא מוסס טאו

דרך מצרים דרוש חמישי

הענינה נעשו בה והענינה אין לה שיעור אבל כפשוטו סגוד למלך
מגרים כי כרח העם וכבורה ליבה הענינה ויהיפך לכב פרעה
ועבדו בסביל ממנום שהשאלים ואחרו דע' כ' אין זה מטעם
הענינה אלא בסביל סכר פעולה וכן נבדלת נביאה כן פסיסא
וראו שלקחו סכר פעולה של ת' טנה והם לא נשתעבדו בהם כל
זה הזמן אם כן נטלו ישראל מוקדם מה שהוא חלק עבודתם ואם
כן מה זאת עשינו כי נטלה את ישראל מעבדנו שהרי כבר שלחנו
להם אף מה שעתיד' לעבוד אמתו נמנה דבסביל הממון רנו
לרדוף אחרים להשתעבד בהם אף לפי האמת טעה פרעה
לפי דבסביבת רבו העבודה ומה שכתבו ישראל שלא כדרך טבע
חשיב כאלו נשתעבד בהם ת' טנה ולעולם דמה שלקחו הוא
חלק עבודתם על ת' טנה וכסדרת נביאה כן פסיסא *

ומעשה

מנחה דאם וטובה לן ליישב מאמר הקודם. והקושי
מפורסם דלמה לן לשתמא שלא אחר חותו נדיק
ואחרי כן יגאו ברכוס גדול לא קיים תימוק ליה דהכ' הבטחו
לאברהם ונדיק לקיים הבטחתו ההוא אחר ולא יעשה. עוד יש
לדקדק דלמאי אינטריך ליה לאברהם לומר ועבדו וענו איתם
קיים בהם לא הולל אלא ואחרי כן יגאו ברכוס גדול לא קיים
בהם דזהו עיקר התרעמות ולכאורה היה נראה לומר להכונה
היא דודאי אברהם דיע דבטחת ואחרי כן יגאו ברכוס גדול
היתה בתנאי שישתעבדו במגרים ת' טנה וכדכתיב ועבדו וענו
אותם ארבע מאות טנה אף תלונתו של אברהם היא דועבדו
וענו אותם מיהא קיים בהם דנהי דלא קיים ת' טנה לפי שלכל
על הקן ת' ט' כבר קיים קנת מאמר ועבדו וענו אותם אבל
ואחרי כן יגאו ברכוס גדול לא קיים בהם כלל ומת' ה' הוגרד ה'
לחלות בני משה טיבאלו ישראל כלי כסף וכלי זהב כדי שלא יהיה
לו לאותו נדיק אפילו תרעמות דברים. אמנם נראה דזה יוכן
עם מאי דאמרינו בפרק הנוול קמא עליה ג' סהקטו לרב דאמר
דעבדא במקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר קטינא אחר רב
התוקף בעבדו של חבדו ועשה בו מלאכה פטור ואי ס' עבדא
במקרקעי דמי אמאי פטור ברשות מריה קאי ופירלו הבא במאי
עסקינן שלא בטעת מלאכה ופרט' שלא בטעת מלאכה בטעה
שחינס דנילים לנכות מלאכה או כאין עכשו מלאכה לבעליו
לעשות וזוהו והקטו מי ניחא ליה לדיכחוס עבדיה ופירלו אחרי
הכא נמי ניחא דלא ליסתריה עבדיה ופרט' אל דלא ליסתריה
עבדיה שלא ירבייל להיות בטל ומתעגל ע"כ. נמנינו למידון
דכתוקף בעבדו כל חבדו אם מבטל אותו ממלאכת רבו חייב
אף אם אינו מבטל אותו ממלאכת רבו פטור ואף דכחוס עבדיה
זהנה אין ספק שישראל הם עבדים למקום וכאמר בכתוב עבדי
הם והנה פרעה תקף בעבדיו של מקום ועשה בהם מלאכה ואם
ישראל היו עושים רבנו כל מקום פשיטא שהיו המגרים חייבים
לכלם סכר פעולתם לפי שהיו מבטלים אותם ממלאכת רבם
שלא היו יכולים לקיים המגרות בסביבת השעבוד ואין לך מבטל
ממלאכת רבו גדול מזה אף לא היו עושים רבנו כל מקום
פשיטא דפטורים לכלם סכר פעולתם שהרי לא בטלו אותם
ממלאכת רבם ואדרבה ראו להחיות להם טובה דאפשר דבסביבת
השעבוד לא היה להם פנאי לחטות וכדאמר' דניחא ליה לאדון
דלא נסתריה עבדיה וכל סכו אם בסביבת השעבוד לא היו
חוטאים. והנה מנינו לר' אל באמרו נוי מקרב נוי מה אלו
עובדי ע' אף אלו עובדי ע' ובשמות רבה פרטה ו' סיתן ז' אמר
ולא שמעו אל משה מקונן רוח ומעבדו קסה היה קסה
בעיניהם לפרוש מפ' וכן יחוקאל מפרט ואומר להם איש שקוני
עיניו הטליו ובגלולי מגרים אל חטמאו ראה מה כתוב איש
שקוני עיניו לא הטליו ע"כ ובגלה רבות לר' אל כן מן הדין
אין

דונים להשתעבד בהם ולא בסביל ממנום שהשאלים. וגרמה
דזה יוכן עם מאי דאמרינו בספרי העניק מעניק לו ענאךך
מגדךך ומיקבך וגומר וזכרת כי עבד היית בארץ מגרים כטס
שאינו הענקתי לך במגרים שנאמר וינגלו את מגרים אף אתה
פעניק מעניק לו ע"כ וכן פיר' רש"י וזכרת כי עבד היית והענקתי
ושנית לך מכיות מגרים וכיות הים אף אתה העניק וטנה לו.
הן אמת מדברי רש"י הללו דדרש העניק מעניק לומר שיעניק
ויטנה לא ידעתי פירושו גם בהר"ם לא מנאחי רמו לדון זה
ומהסוגיא דפ' קדוסיין עליה יז' נראה בהפך מזה דאמר' אטר
ברכך ה' אלהיך יכול נתברך הכית בגללו מעניקין לו לא נתברך
הכית בגללו אין מעניקין לו ת' ל העניק מעניק מ"מ. הרי
דרבוי' דמעניק מעניק אינטריך לומר דאפילו לא נכתב' הבית
בגללו דמעניקין לו ודכי אלתור בן עזריה דס' ל דברים ככתוב
נתברך הכית בגללו מעניקין לו לא נתברך הכית בגללו אין
מעניקין לו אמרינו הם דלדידיה מאי דכתיב העניק מעניק הוא
מטום דדברה תורה כלשון בני אדם הרי דדרש' הלזו דרש'
דיעניק ויטל' לא אתי לא ברכנן ולא כראב"ע ודברי רש"י נריכוס
לי תלמוד הכלל העולה דסב' הספרי ורש"י הוא דמה שזכו ישראל
בכיות מגרים מדין העניקה נעשו בה *

ועם

זה יתייב מה שאמר בספרי ונס ערב רב וגומר ואף
ובקר מקנה כבד מאד כאן נתייב ואחרי כן יגאו
ברכוס גדול ע"כ. ויש לתמוה דלמה לא נתייב הבטחת ה'
דואחרי כן יגאו ברכוס גדול כמה שנטלו כלי כסף וכלי זהב
ונתייב כמה שנטלו גאו ובקר. נראה שדעת זאת האגדה
דבטחת ה' דואחרי כן יגאו ברכוס גדול מדין העניקה נעשו
בה ואמרי' בפ' קדוסיין תניא יכול לא יהיו מעניקין אלא מנאך
גדן ויקב מנין לרבות כל דבר ת' ל באטר יברכך אם כן מה ת' ל
גאו גרן ויקב לומר לך מה גאו גרן ויקב יטנס בכלל ברכה אף
כל שיטנן בכלל ברכה יגאו כספים ע"כ ומת' אמרו בספרי
דדוקא כמה שהולכו עמהם גאו ובקר נתייב' הבטחת ה' דואחרי
כן יגאו ברכוס גדול לפי שהוא דבר טפיה ורבה וישנן בכלל
ברכה למעוטי כסף והב טאינס בכלל ברכה ואין מעניקין מהן
שלא נתייב בהם הבטחת ה' דואחרי כן יגאו ברכוס גדול
מטום דהבטחה זו מדין העניקה נעשו בה וכדכתיבנא. ואחרינו
בפ' קדוסיין מנו רבנן יכול לא יהיו מעניקין אלא ליוגא בשט
מנין לרבות יוגא כיוכל ובתימת האדון ואמה העבריה כסימנין
ת' ל תשלחנו וכי תשלחנו יכול שאני מרב' בורח ת' ל וכי תשלחנו
שפטי מעמך יגאו בורח שאין מלווח מעמך ע"כ. למדנו מכאן
דבבורח ליכא העניקה.

ובזה

יתייב מאמר אחד לר' אל בספרי מאמר משה לפרעה
אין אנו יוגאין מנאך עד שמאח' הרי אמת כרשותיכם
הרי אמת בני חורין. ויש לדקדק דלאזיה תכלית הוגרד משה
רבינו לכל זאת דמאמר שאינו מטכב לישראל בהליכתם יגאו
ע"כ שלא בטובתו. אף לפי' רש"י דבבורח ליכא העניקה אספר
לומר דס' לאגדה זו דמה שלקחו ישראל כלי כסף וכלי זהב
מדין העניקה נעשו בה ואם היו יוגאים שלא ברשות פרעה לא
היו זוכים בכיות מגרי' דלא קרינן בהו וכי תשלחנו שפטי מעמך
מטום הכי הוגרד מרע"ה שיאמר פרעה הרי אמת ברשותיכם
קרי אמת בני חורין כדי טכזה יהיו זוכים בכיות מגרים מדין
העניקה *

ובזה

נכא לכונת הכתוב ויוגד למלך מגרים וגומר דראה
פרעה דישראל לקחו כלי כסף וכלי זהב וינגלו את
מגרים ודו בדעתו שאין זה מסו' סכר עבודתם שהרי לקחו סכר
עבדו על ת' טנה והם לא נשתעבדו בהן כל זה הזמן אלא מדין
העניקה

דרך מצרים דרוש המשיח

מלמטה שהיא יותר קשה ומה המשיחין על העמ' במו שינושין
 חיצונית שנה ואלו בכ"ד של מעלה חין עונשין אלא חזק עמ' ועינין
 כיפה מראה פ"ק דר"ה סימן ט' * עוד הקשה הרא"ם דאמאי
 לא קטרנו המלאכים מהעבירות שהיה עושה ושמעאל דהיינו ע"ז
 ונ"ע וס"ד וכמו שדרשו רז"ל במאי דכתיב אשר ילדה לאברהם
 מנחק ואין מנחק אלא ע"ז וכ"כ מהמלאכים לא רנו לקטרנו אלא
 מעבירות הנמשא שהיא חזק כנגד חזקת מ"ת וקשה כיון שלא יכלו
 לקטרנו מאותה עבירה של נמשא היה להם לקטרנו מהעבירות
 שבידו וליבא למימר שבראית ושמעאל את עמ'ו באותה גיה
 שהיה מת כממא עשה תשובה וזהו מה פה' הכתיב אותו ושמעאל
 יעשה תשובה בחייו הא ליתא שהרי אחר זה כתיב ויהי רבה קשת
 ודרשו רז"ל שהיה יושב במדבר ומלמסס את הכריות וכמו שפירש
 רש"י * ותיקן שאלנה זו שאומרת שהמלאכים לא קטרנו על ישראל
 מהעבירות שבידו חולקת עם אותה אנדה שדרשו קרא דמנחק
 לנגחי אלא אפי' אליבא דר"ם שדרש קרא לשבח דהיינו שהיה
 חולק עם ינחק ע"כ * ואני תמיה על זה שהרי דר"ם פירש דמנחק
 היינו ע"ז ונ"ע וס"ד ובקרא דבאשר הוא עם הביא אותה אנדה
 שקטרנו המלאכים ולפי דברי הרב הם סותרים אלו לאלו ואף
 שהרא"ם כיוול לן בקתת מקומות שדרשו של רש"י להביא אנדות
 חלוקות מ"ת הדבר קשה שיעדין לחלוחית הדיו קיימת דרש
 יציבת מנחק לנגחי אפי' הכתיב אותה אנדה שקטרנו המלאכים *
 ומהר"ם יפה תיקן דמה שלא קטרנו המלאכים באותה טעם לפי
 שכן י"ז שנה היה ישמעאל באותה טעם כדאיתא בפר"ח וזדוק
 היה לפי שאין בכ"ד של מעלה מענינים עד עשרים שנה הכלל
 העולה מ"ט * טעם היה דומה דין של מעלה לדין של מטה לא
 היה נזכר ושמעאל מאותה גרה שהיה מת כממא ולא היה בא
 לכלל תשובה מתרי טעמי חיי מים שעתיד להמית לישראל כמ"ת
 דומיא דבן סורר שנהרג על העמיד ואי מטום העבירות שהיו
 בידו ע"ז ונ"ע וס"ד אלא לפי שנכחו דרכי ה' מדיני אדם לא
 נתענס לא על העבר ולא על העתיד וזכה לנפשות תשובה * עוד
 בקדים מאי דאמרינו בפרק אלו כערות דטעמא דרבי נחוניא
 בן הקנה שהיה עושה יום הכפורים כעבד הוא מטום המונח
 ואם העלם ועליון עם הארץ את עניניה מן האיש הואו בנתו
 מורעו למולך ושמתי אני את פני באים הוא ובמספחתו
 והכרתי אותו אמרה תורה ברת שלי כמיתת שלכם מה מיתה
 שלכם פטור מן התשלומין אף ברת שלי פטור ורבנן לא ס"ל
 האי יוקיטא דברת שלי כמיתה שלכם *
ובזה נבא לכונת הכתובים שהקב"ה אתר לאברהם ועבדים
 וענו אותם * שנה חזר ואמר לו וגם את הגוי אשר
 יעבדו דן אנכי וכיון שאני הוא הדן והמעניש אותם ואחרי כן
 יגלו ברכוש גדול דדוקא בדיני אדם חין אדם מת ומלמס אכל
 בדיני שמים אדם מת ומלמס וכיון שאני הוא הדן את המצריים
 יגלו ברכוש גדול : וסמא יעלה בדעת אברהם דהלכתא כר'
 נחוניא בן הקנה שהיה עושה את יוה"כ כעבד מטעמא דהיקיטא
 ברת שלי כמיתה שלכם לזה אמר לו הא ליתא כי לא דרכס
 דרכי וראיה לזה כי איה תבא את אבותיך בשלום תקבר בטיבה
 טובה ואני מנסךך שיסמעאל יעשה תכוב' והלא ראוי היה שימות
 כשקטרנו המלאכים אי מטום העבירות שהיו בידו ואי מטום
 דעתיד להמית את ישראל כממא וראוי היה ליענס דומיא דבן
 סורר ומורה דנהרג על סם סופו אלא ודאי דמה שלא נענס
 ישמעאל באותו פרק היינו מטום שאינו מעניש לא מתן עשרים
 כתיב מהר"ם יפה וזל וכן אינו מעניש על העתיד אלא באשר
 הוא סם וא"כ כמס שנכחו דרכי מדרבי בני אדם אלא הדברים
 שני נמוי נכחו דרכי מדרכס לנגחן מיתה ומשלומין דא"כ
 דכדיני

ומלמטה דכס אלא טעם לא היו זוכים לביות מצרים ואח"כ היו
 זוכים לביות פי החירות אברה' שלא ידע שישראל לא היו עושים
 דרכו של מקום כמצרים אחר ואחרי כן יגלו ברכוש גדול
 לא קיים בהם לפי שיאמר דמה שזכו לביות פי החירות הוא
 בשביל שבר פעולתם וזהו אומנם בבקשה מכס מאלו כלי כסף
 וכלי זהב וקחו שבר פעולתכם וכשתבאו לפני פי החירות אז
 אקיים מה שהבטחתי לאברהם ואחרי כן יגלו ברכוש גדול * טעם
 לא כן יאמר אותו נדיק ואחרי כן יגלו ברכוש גדול לא קיים
 בהם כי על כן דבר נא באזני העם ובומר *
ובי

תאמר איך דן הכ"ה את המצריים במיתה וממון והא
 ק"ל דחין אדם מת ומלמס וכממא המוספ' כפ"ה דאדם
 ע"ז דף ע"א דגם בכני נח אמרינו קים ליה בדרכה מנייה ואם כן
 כיון שהמצריים נתחייבו מיתה איך נתחייבו גם כן ממון * הא
 לא קטיא מטום דק"ל כרבנן דס"ל דלא נאמר כלל זה לא במיתה
 בדידי אדם אכל במיתה בידי שמים אדם מת ומלמס כדאי"כ פ' אלו
 נערות דף ל' דלא ק"ל כרבי נחוניא בן הקנה שהיה עושה את
 יום הכפור' כעבד וכן פסק הר"ם בהלכות גביה יע"ט *
ובזה נבין מאמר ה' לאברהם במעמד בין הבתרים
 שאמר לו וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי

כן יגלו ברכוש גדול ומה תבא את אבותיך בשלום תקבר בטיבה
 טובה * ויום לדקדק ב"מ דן אנכי דמלמס דפטיטא היו שהקב"ה
 דן את כל העולם וכבר נתעוררו בזה רז"ל בכ"ד פרש"א מ"ד סימן
 יב ואחר דן אנכי א"ר אלעזר כמס ר"ז בן זמרא בטתי אומיות
 הללו הבטיח הקדוש ב"ה לאברהם אבינו שהוא גואל את בניו
 והאם יעשו תשובה שיגאלם בע"ב אומיות * וחזן מכוונתו נראה
 ליישב כמה שדקדק עוד באומרו דן אנכי שהוא לכוון הוזה והיה
 לו לומר אדון אנכי שהוא לשון עתיד * אמנם כונת הענין עם
 מה שהקשה הרמב"ם בפ"ו מהלכות תשובה דאמר שכתב בתור'
 ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצרי' לעשות רע ואיך נפרע
 מהם ותיקן יע"ט : והראב"ד פירק כי הדבר ידוע שאין הכוונת
 נפרע מן האדם אלא ברע ממנו ואחר שיפרע מזה יחזור ויפרע
 מזה מן הרע ממנו ברעו והמצריים גם כן היו רשעים וראויים
 לתכות ההם * והנה אברהם אבינו כעשה סגור הקב"ה ועבדום
 וענו אותם חשב בלבו שלא יפרע הקב"ה מאות אומה המסעבדת
 בישראל כיון דנזירת מלך היא * לזה אמר לו אל תתיירא מזה
 לפי שגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי מקודם שהיו חייבים
 עונם ובאומה אומה שאראה שהיא חייבת אני מטעבד את בניך
 וזהו יענסו ואחרי כן יגלו ברכוש גדול בשביל מה שנשתעבדו
 בהם לפי שהם מענשם הם חייבים בכל עונשים הללו *
אך כפי דרכינו נאמר באופן אחר ונדקדק עוד כמה שסיים
 הכתיב תקבר בטיבה טובה ודרשו רז"ל בסרו שיסמעאל
 יעשה תשובה כדאיתא בכ"ד פרש"א נח פרשה ל' סי' ד' והביאו
 רמ"ז זל דמה שייכות יס לבטורה זו עם הקודם והיה לו לסיים
 ענין גלות מצרים ולומר ודור רביעי ישובו הנח וגומר ואחר כך
 יבשר אותו כמה שיסמעאל יעשה תשובה * ונראה דזה יובן עם
 מאמר דול בבראשית רבה פרשה נ"ג סי' ז' וז' כי שמע אלהים
 את חול הנער באשר הוא סם א"ר סימון קפנו מלאכי השרת
 להריני אמרו לפניו רבש"ט אדם שהוא עמיל להמית את בניך
 בניח אתה מעלה לו באר א"ל עכשו מה הוא נדיק או רשע
 א"ל נדיק א"ל אינו דן את האדם אלא כעשתו ע"כ * והקשה
 הרא"ם והרי כן סורר ומורה שנהרג על סם סופו ואמרה תורה
 ימות זכאי ואל ימות חייב * ותיקן דכאני כן סורר ומורה דאעפ"י
 שאינו חייב מיתה עכשו מ"ת כבד החחיל לעשות הדברים
 שנתחייבם אותו לידי חיוב מיתה * ומהר"ם יפה תיקן דלאני ב"ד
 מלמטה

לדבריו אדם אין אדם מת ומתלם מ'ת בדיו שמים אדם מת ומתלם • הרי שלך לפניך דביות מנדים היה חלק העבודה ובמאמר נביאה כן פסיטא בזיות פי החירות הימה הכטחת ה' לאברהם באומרו ואחריו כן ינאו בכוכב גדול •

דרך הקדש דרוש ו

דרוש א למעלת א' • שמות רבה פרשה ט"ו סי' ג' וז' החדש הזה לכם ה'ה' יהיו לך לצדך ואין לזרים אהך הנדקה שלכם שנאמר וז' תהיה נדקה הרהמים שלכם שנאמר ונתן לך רחמים ארץ יטר' שלכם שנאמר לתת לך את ארץ כנען ולא ארץ ישרא' בלבד לא אפילו כל הארצו' שנא' כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה ע"כ •

הנה זאת חקרנוה כן היא כמה גדלה מעלת ארץ ישראל מכל הארצות קדושת עולם קדשה לשעמה וקדשה לבימיו לבא טרוב נופי תורה תלוים בה • ואמרינן כפ' חוקת הכתים ח' יאודה אחר שמואל כל שהראה הכ"ה למטה חייב במש' לאפוקי מאי לאפוקי קני וקניו וקדמוני ופרטב'ם ז' כל שהראה הכ"ה למטה בטעת מיתתו דהס' עממיים הכתובי' בכל מקום חייב במעשר אבל קני וקניו וקדמוני שנאנו לאברהם אבינו בין הכתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא כפיחזורים לנו לעמיד ע"כ •

הן אחת דמימרא זו דסמואל היא תמוה בעיני תבמה אנפי חדא במאי דקאמר כל מה שהראה הכ"ה למטה דהיינו ארץ עממין חייב במעשר פסיטא ואי הני לא מתחייבו מאן מחייב והלא אין א' גמור אלא ארץ ו' עממי' יוכ' ל' לדיוקא אחא לאשמועינן דמה שלא הרא' הכ"ה למטה פטור מן המעשר א"כ לא הוה ליה למימר אלא כל מה שלא הראה הכ"ה למטה פטור מן המעשר דבמה שהו' חייב לית ביה הדוכא כלל • עוד אני תמוה במאי דקא' שמואל דקני וקניו וקדמוני לא יתחייבו בתרומות ומעשרות לפתיד דהן לו יהי סה"ל גמור ולא נכדת עליהם ברית לאברהם שינחילה לישראל וכסדרת הרא"ם ז' לאכתוב לקמן בדרוש שני • אכתי קשה דהא טנינו בספרי פרשת עקב וז' כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם • בו לכם יהיה אחר להם כל מקום שתכבסו חוץ ממקומות אלו הוא שלכם הרי שכבסו ח"ל מנין שמנות נובנות טס הרי אתה דן נאמר באן יהיה ונאמר להלן יהיה מה יהיה האמור להלן מנות נובנות טס אף יהיה האמו' באן מנות נובנות וא' מפני מה כבס דוד ארס נהדים וארס גובא ואין מנות נובנות טס אמת דוד עשה שלא כהורה התורה אמרה משתכבסו א' תהיו דכאין לכבס ח"ל הוא לא עשה כן אלא חוזר וכוכס ארס נהדים וארס גובא זאת היבגסי סמוך לירוסלים לא הודיש אחר לו הכ"ה סמוך לפלטיין כלי לא הורסת היאך אתה חוזר וכוכס ארס נהדים וארס גובא ע"כ וכן כתב הרמב"ם בדיני ה' תרומות וז' ארס נהדים וארס גובא אין להם דין בא' ומפני מה ירדו ומעלת א' מפני שכבס אותם קודם שיכבסו כל א' אלא כנא' בה ת' עממין ואלו תפס כל ארץ כנען לנבולתיה ואחר כך כבס ארצות אחרות היה כבסו כלי בא' לכל דבר ע"כ • הרי בהדיא שאף ח"ל אס' כבסה חלק' ישראל כבדיה חייבת בתרומות ומעשרות ואס' כן יש לתמוה למה זה קני וקניו וקדמוני לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא • וכו' תימא שמלך המשיח בובס אותם קודם שיכבסו כל א' ומש"ה אינם חייבים במעשר דומיא דסוריא לא ידענו מהיכן קבלו דבר זה • ועוד דלדבר הוא תימא בעיני שחלילה לאדונינו משיח נדקנו שיעשה טוס דבר שלא כדרכו ה' ועוד דאך יתכן שיהא נכסל במה שכבסו וקניו דוד ובענט. עליו • ועוד דארצות אלו דקני

דקני וקניו וקדמוני נכרתה עליהם ברית לאברהם דומיא ד' עממיים כמו שיתבאר לקמן בדרך זה דרוש שני ואס' כן אף אס' יכנסו אותם מלך המשיח בתחלה קודם שיכבסו שאר א' פסיטא דאין בזה עון אשר הטא דפלטיין של מלך הוא ודינו בא' לכל דבר וא"כ למה לא יתחייבו בתרומות ומעשרות • ונראה דזה יובן עס מה שכבס הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל ז' וראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ויחזק ויעקב וירטוב בנייהם ונתחלקה להם אבל שאר כל ארצות שכבס מלך ממלכו ישראל הרי הכהנים והלויים באות' הארצות ככל ישראל ע"כ הרי דאזורה הליו טלא ינחלו הכהנים בארץ אינה אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם אך כנא' הארצות שכבס מלך ישראל אף שכבס אותם כדון הרי הכהנים נוטלין חלק בה והראב"ד הסיג עליו טס ואמר אס' כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ ע"כ • וכבס טס מרן ככ"מ ז' וז' ואני אומר שאין זו הטנה דאיהא דאין הכי נמי וסוריא מוכיח שאין בה תרומות ומעשרות מן התורה ע"כ • ודברי מרן הללו תמוהים הם בעיני דאדרבה השנת הראב"ד היא מסוריא שהרי סוריא פה טלא נתקדשה הוא לפי שכבסה דוד קודם שיכבסו כל ארץ כנען ועל זה הסיגו הראב"ד דלפי סדרת הדמב"ם דככל הארצות חוץ מ' עממין שכס לוי נוטל חלק בארץ א"כ ג' דסוריא אין בה תרומות ומעשרות לפי שהלויים נוטלים בה חלק ולפי טעם זה אפילו מסוריא היה כוכס אופה דוד לאחר שהיה כוכס כל ארץ כנען לא היו תרומות ומעשרות נובנין בה לפי שהתרומות והמעשרות הם תחת חלק הארץ ולפי האמת אלו היה דוד כוכס כל ארץ כנען ואחר כך היה כוכס סוריא היו תרומות ומעשרות נובנים בה בא' לנאמי באופן שיעקר קדושת הראב"ד היא מסוריא • עוד אני תמוה בדברי מרן שנרא' מדבריו שהבין בדברי הראב"ד שכל מקום שנוטלים הכהנים חלק בארץ אין בה חובב תרומות ומעשרות כלל כאן מפריטין בה תרומות ומעשרות שהרי כתב וסוריא מוכיח וסוריא אין מפריטין בה תרומות ומעשרות ואס' ליה לאדוכנו הראב"ד מזה לפי שטני פגות יס בתרומות ומעשרות האמת היא ההפדשה שהוהרכנו טלא לאכול טכל בלתי הפדשה וזה אינו תלוי בחלק הארץ שהרי אפילו הכהנים והלויים הוזהרו מלאכול טכל קודם הכרסה וכמבואר ובמנהג זו דהפדשה טעם אחר יש בדבר בלה סודו אל עבדיו הנביאים ומנהג אחרת יש לאחר הפדשה והיא הנמינה לכהן וללוי וזהו שמלה הכתוב הטעם לפי שהם תחת חלק הארץ וזהו שכבס הראב"ד אס' כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ ולא אמר אס' כן לא ידרכו בהם תרומות ומעשרות דודא' ההפדשה אינה תחת חלק הארץ ואס' כן תהו זה שכבס מרן על השנת הראב"ד אה"כ וסוריא מוכיח דע"כ סוריא טעם אחר יש בדבר שהרי אין מפריטין בה תרומות ומעשרות כלל והטעם הוא לפי שכבסה דוד קודם שיכבסו כל ארץ כנען ולא נתקדש בקדושת א' באופן שדברי מרן מקפסו אנרי ונריבין תלמוד •

והנה כפי סדרת מרן דלית ליה בדעת הראב"ד דחייב הפדשת תרומות ומעשרות הוא תחת חלק הארץ ואס' אינו נוטלים חלק בארץ לא היו תרומות ומעשרות נובנים בהם יש לדקדק מאותה טעם הסמ"ג עלה דהך אזהרה דלא יהיה לכהנים חלק ונחלה דלעתיד לבא נוטלין הכהני' חלק בארץ וכדאיתא בפרק יס נוזלין והיינו מדאמרינן תניא עמיד' א' שפתחלק לוי טבטי' שבתחלה לא בתחלה אלא לוי דבתיב טער לוי אחד וכן כתב טס רמב"ם בפירוט דלעתיד לבא שכס לוי נוטל חלק בארץ • ולפי סדרת הראב"ד שכתבנו שחייב תרומות ומעשרות

ומעשרות הוא תחת חלק הארץ ואם נוטלין חלק אין כה חוב
 תרומות ומעשרות הם כן לעמיד לבא אין נזהרים תרומות
 ומעשרות • וכפרק חלק אמרו מנין לתחייב המתים מן התורה
 שנאמר ונתתם מתנתו תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם
 קיים אלא תכאן לתחייב המתים מן התורה ע"כ והנה עיקר
 קדושת פגמי דקאמר וכי אהרן לעולם קיים הוא דאמרינן ספק
 דקדושת פגמי ר' יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה מ' כנה
 לתרומות ומעשרות חמשים וארבעה ע"כ • הרי מבואר שלא
 נתחייבו בתרומות ומעשרות אלא לאחר ארבע עשר שנה שכבשו
 והלקו ואהרן לא נכנס לארץ ואיך אמר הכתוב ונתתם מתנתו
 תרומת ה' לאהרן הכהן והלא בזמן אהרן לא נהנו תרומות
 ומעשרות אלא תכאן לתחייב המתים מן התורה ואמר הכתוב
 דלעמיד לבא יתנו תרומות ומעשרות לאהרן הכהן • ולפי כבוד
 הרב"ד לעמיד לבא דטבט לוי נוטל חלק בארץ למה יהיו
 נזהרין תרומות ומעשרות •

והנראה דזה יוכן עם מאי דאמרינן בפרק הערל תניא כס'
 עולם אשר ירשו אבותיך וכו' קדושה ראשונה ושניה
 יש להם שליטות אין להם ע"כ • ופרט' ירושה ראשונה בימי
 יבועט היא ירושה וכן שניה דבימי עורא דכטנלו גלות ראשון
 בטלה קדושת הארץ שליטת אין להם כל' לא בעי למיהדר
 ולמירית דירושא ועומדת היא ואסתמועין האי קרא דלא בטלה
 קדושה בגלות טיטוס ע"כ • ולפי זה רבנן דפליגי עליה דר' יוסי
 ס"ל דכטס שכטלה קדושת הארץ בגלות ראשון ה"ג בטלה בגלות
 טיטוס ויש לנו ירושה ג' • וכתבו התוס' שטאל ה"ד שמואל את
 ר' דבכא קאמר דבי יוחנן כר' יוסי דירושא ראשונה ושניה יש
 להם קדושה ראשונה לא קדושה לעמיד לבא ובפרק פסחא
 קאמר תלמודא דר' יוחנן קדושה ראשונה קדושה לעמיד לבא
 ומסוס הכי חייב רבי יוחנן את המעלה בזמן הזה • והכי רז'
 דלמעשרות דר' לא קדושה הארץ לעמיד לבא אבל קדושת ירושה
 ובכית קדושה שקדושת מחייבות קיימת כל טעם מאשר לו חומה
 דדרטינן במגילה ח"ק על פי סאין לו טכטו • והיה לו קודם לכן
 ח"ל קדושת ירושה תימס דמיקרי נחלה אין לה הפסק אי נמי
 מכוס דכתיב זאת מנוחתי עדי עד ע"כ •

והנראה דזה יוכן עם מאי דאמרינן בפרק הערל תניא כס'
 עולם אשר ירשו אבותיך וכו' קדושה ראשונה ושניה
 יש להם שליטות אין להם ע"כ • ופרט' ירושה ראשונה בימי
 יבועט היא ירושה וכן שניה דבימי עורא דכטנלו גלות ראשון
 בטלה קדושת הארץ שליטת אין להם כל' לא בעי למיהדר
 ולמירית דירושא ועומדת היא ואסתמועין האי קרא דלא בטלה
 קדושה בגלות טיטוס ע"כ • ולפי זה רבנן דפליגי עליה דר' יוסי
 ס"ל דכטס שכטלה קדושת הארץ בגלות ראשון ה"ג בטלה בגלות
 טיטוס ויש לנו ירושה ג' • וכתבו התוס' שטאל ה"ד שמואל את
 ר' דבכא קאמר דבי יוחנן כר' יוסי דירושא ראשונה ושניה יש
 להם קדושה ראשונה לא קדושה לעמיד לבא ובפרק פסחא
 קאמר תלמודא דר' יוחנן קדושה ראשונה קדושה לעמיד לבא
 ומסוס הכי חייב רבי יוחנן את המעלה בזמן הזה • והכי רז'
 דלמעשרות דר' לא קדושה הארץ לעמיד לבא אבל קדושת ירושה
 ובכית קדושה שקדושת מחייבות קיימת כל טעם מאשר לו חומה
 דדרטינן במגילה ח"ק על פי סאין לו טכטו • והיה לו קודם לכן
 ח"ל קדושת ירושה תימס דמיקרי נחלה אין לה הפסק אי נמי
 מכוס דכתיב זאת מנוחתי עדי עד ע"כ •

והנראה דזה יוכן עם מאי דאמרינן בפרק הערל תניא כס'
 עולם אשר ירשו אבותיך וכו' קדושה ראשונה ושניה
 יש להם שליטות אין להם ע"כ • ופרט' ירושה ראשונה בימי
 יבועט היא ירושה וכן שניה דבימי עורא דכטנלו גלות ראשון
 בטלה קדושת הארץ שליטת אין להם כל' לא בעי למיהדר
 ולמירית דירושא ועומדת היא ואסתמועין האי קרא דלא בטלה
 קדושה בגלות טיטוס ע"כ • ולפי זה רבנן דפליגי עליה דר' יוסי
 ס"ל דכטס שכטלה קדושת הארץ בגלות ראשון ה"ג בטלה בגלות
 טיטוס ויש לנו ירושה ג' • וכתבו התוס' שטאל ה"ד שמואל את
 ר' דבכא קאמר דבי יוחנן כר' יוסי דירושא ראשונה ושניה יש
 להם קדושה ראשונה לא קדושה לעמיד לבא ובפרק פסחא
 קאמר תלמודא דר' יוחנן קדושה ראשונה קדושה לעמיד לבא
 ומסוס הכי חייב רבי יוחנן את המעלה בזמן הזה • והכי רז'
 דלמעשרות דר' לא קדושה הארץ לעמיד לבא אבל קדושת ירושה
 ובכית קדושה שקדושת מחייבות קיימת כל טעם מאשר לו חומה
 דדרטינן במגילה ח"ק על פי סאין לו טכטו • והיה לו קודם לכן
 ח"ל קדושת ירושה תימס דמיקרי נחלה אין לה הפסק אי נמי
 מכוס דכתיב זאת מנוחתי עדי עד ע"כ •

ואיך מיהיה עלה בדיניו מסוגיא הנו' דלעמיד לבא אינו
 מקדש מלך המשיח את א"י אלא הרי הם מקדושות
 ועומדות או בקדושה א' דהיינו מה שקדשה יהושע למ"ד קדושה
 א' קדשה לעמיד לבא או ע"ז קדושת עורא למ"ד קדושה א' לא
 קדשה אלא לפעשה • וכל זה הוא דוקא בארצות שנתקדשו
 וקודם אך אם יבטלו מלך המשיח ארצות מחדש שלא נתקדשו
 מקודם פטיטא שמלך המשיח יקדם אותם • וכל זה כתבאר
 בדברי הראב"ד בהלכות סמטה ויובל • והנה כל הארצות אשר
 נתקדשו ונתחייבו בתרומות ומעשרות לעולם בקדושתם הם
 עומדות ואף לעמיד לבא שכובס אותם מלך המשיח ונותן מהם
 ח"ק לטבט לוי לא כבביל זה פקעה קדושתם דקדושה טבהם
 לאיכו הלכה והוא אינו מקדש אותם מחדש • והרי אפילו עכטו
 סא"ז היא ביד גויס לא פקעה קדושתם וחייב בתרומות ומעשרות
 וכ"ס לעמיד לבא אך הארגו שכובס מלך המשיח מחדש שלא
 ככטס לא ואושע ולא עורא וקדושות באה ע"ז מלך המשיח והוא
 נתון

והנראה דזה יוכן עם מאי דאמרינן בפרק הערל תניא כס'
 עולם אשר ירשו אבותיך וכו' קדושה ראשונה ושניה
 יש להם שליטות אין להם ע"כ • ופרט' ירושה ראשונה בימי
 יבועט היא ירושה וכן שניה דבימי עורא דכטנלו גלות ראשון
 בטלה קדושת הארץ שליטת אין להם כל' לא בעי למיהדר
 ולמירית דירושא ועומדת היא ואסתמועין האי קרא דלא בטלה
 קדושה בגלות טיטוס ע"כ • ולפי זה רבנן דפליגי עליה דר' יוסי
 ס"ל דכטס שכטלה קדושת הארץ בגלות ראשון ה"ג בטלה בגלות
 טיטוס ויש לנו ירושה ג' • וכתבו התוס' שטאל ה"ד שמואל את
 ר' דבכא קאמר דבי יוחנן כר' יוסי דירושא ראשונה ושניה יש
 להם קדושה ראשונה לא קדושה לעמיד לבא ובפרק פסחא
 קאמר תלמודא דר' יוחנן קדושה ראשונה קדושה לעמיד לבא
 ומסוס הכי חייב רבי יוחנן את המעלה בזמן הזה • והכי רז'
 דלמעשרות דר' לא קדושה הארץ לעמיד לבא אבל קדושת ירושה
 ובכית קדושה שקדושת מחייבות קיימת כל טעם מאשר לו חומה
 דדרטינן במגילה ח"ק על פי סאין לו טכטו • והיה לו קודם לכן
 ח"ל קדושת ירושה תימס דמיקרי נחלה אין לה הפסק אי נמי
 מכוס דכתיב זאת מנוחתי עדי עד ע"כ •

דרך הקדש הרוש שביעי

ועיר דתם לן דאזינה מקודשת היא כתיב דר'ט דס'ל דאשילו אש
הטעה לשבח דאזינה מקודשת ולעולם דר'ט פליגי וס'ל דכן כרך
ונמנה בן עיר דהיא מקודשת מסו' דהטעה לשבח זה אינו דהא
בנמנה עלה דהך פלוגתא דת'ק ור'ט בלח הטעה לשבח חס
היא מקודשת או לא אמרינן אחר עולא מהלוקת כטבה ממון
אבל כטבה יוחסין דברי הכל אינה מקודשת מאי טעמא מסאנא
דרב מרעילי לא בעינא והביאו לזה ר'איה מבריימא דקא מני
פורה רבי שמעון חס הטעה לשבח יוחסין אינה מקודשת ואמר
רב אשי מתניין כמי דייק דקתני על מנת טאני כהן ונמנה לוי
לוי ונמנה כהן כתיב ונמנה ממור ממור ונמנה כתיב ולא פליגי
ר'ט ורנה להוכיח מזה רב דמודה ר'ט ביוחסין דאשילו חס
הטעה לשבח דאזינה מקודשת והקשה אליו מר בר רב אשי אלח
הא דקתני על מנת טיט לי בת או טענה מנדלת ואין לי ע'ת
טאין לוי ויש לו דטבח ממון הוא הכי נמי דלא פליגי אלח פליגי
ברישא והוא הדין כסיכא הכי נמי פליגי ברישא והוא הדין
כסיכא . והשתא כפי דברי רש' זל למה לא הקשה מר בר רב
אשי לרב אשי מהלוקת בין עיר ונמנה בן כרך בן כרך ונמנה
בן עיר דטבח ממון הוא ולא פליגי ר'ט אלח פליגי ברישא והוא
הדין כסיכא וחלוקה זו דכן כרך ונמנה בין עיר בטענת בטענה
קודם חלוקת דע'ת טאין לי בת גודלת או טענה ואם כן היה לו
להקשות מהלוקה הראשונה ולא מהאחרונה זאת ועוד דמה
שתיק רב לקושיה מר בר רב אשי לא שייך אלח לקושיה דת'קאו
טענה מנדלת שהרי רב אשי תיק הכא כמי טבח יוחסין הוא מי
טבת מנדלת גדולה ממט מאי מנדלת גודלת דאמרה היא לא
פיהא לי דטקלא מילי מוכחי ואולא נדייא קמיה סיבבותי ע'כ
ופרש' גודלת חטובה ויש לה טענה דלא נוחא לי טענה טענה
חטובה לי דמתוך שהיא חטובה מכוויה לספר עם טכנותיה
ותטעמא מחני דכריש ותסדר אותם לפני טכנותי ותתן אותי
כפיהם ללעג וקלם ע'כ : ואם נפי דברי רש' מה יענה רב אשי
ביום שידובר בו חלוקת בן כרך ונמנה בן עיר דקתני סמא
דאזינה מקודשת ולא פליגי ר'ט וחלוקה זו לכ'ט טבח ממון הוא
ולא קתני דר'ט פליגי וא'כ ע'כ טעמא הוא מטום דפליגי ברישא
וה'ט בסיכא וא'כ גם בחלוקה דטבח יוחסין פליגי ר'ט וס'ל דחס
הטעה לשבח דמקודשת אלח ודאי דמהלוקה זו דכן כרך ונמנה
בן עיר לוכא תיבטח לרב אשי מסו' דכחא חף ר'ט מודה דאזינה
מקודשת מסו' דלא הוי טעות לשבח לא לנריעותא דכרך שכיח
כל מילי ובעיר לא שכיח כל מילי וכדאמרינן בכטבות . והיות
מתניה גלגלי דמטוניא דכטבות מוכח דסתמא דמלמודא הוה
פשיטא ליה דכרך עדיף מעיר דהכי פריך בטלמא מוכרז לעיר
אין מוסיאין דכרך שכיח כל מילי ובעיר לא שכיח אלח מעיר
לכרך ת'ט דלא הוה ידע דאזינה נד עדיפות בעיר מוכרז ע'ד
שחידש המלמוד ס' ר'י בר חינא טיטיבת כרכים קשה ואלו רש'
זל בקדוסיק פשיטא ליה לעיר עדיפות מוכרז תשו דייטיבת כרכים
קשה ותמ'ה בן עיר ונמנה בן כרך אינה מקודשת מסו' דהטעה
לנריעותא ובהלוקת דכן כרך ונמנה בן עיר לא מנא טעם למה
אינה מקודשת לא מטום דאף דהטעה לשבח ת'ט טעות הוא זהו
ספק סוגיא דכטבות והדבר הוא היתה בעיני ונריך הכי לרבותי
להתלמד בזה . הכלל העולה דכרך איכא נד אחר למעלייתא
דהיינו דמפיהו כל מילי וזיבא נד לנריעותא דאין אוירו טוב
ובעיר היא בהפך דלא טניח כל מילי וזירו טוב .

ואראך ת'ח טעוסקים פתורה מתוך הלוחק . ופרש' כרכים
מקום שווקים הם ויטוב גדול ורגלי רובלין וסוחרים מלוי כס'
לפיכך נזל ועריות כוונת בהם . הרי דכרכים שכיח נזל ועריות
יותר מהעיריות . הן אמת דקשה לזה ממאי דאמרינן במדרש
דות כפס' ויבואו שדי מואב ויהיו עם מתהלל בלו להם בעיריות
מנאן אותם פרוגים בעיריות . תמנע דבעיריות הם פרוגים
בעיריות יותר מכרכים שהרי הלכו להם מהעיריות לכרכים
בטביל שהיו פרוגים בעיריות . ומהר"ט יפה תירץ לזה דבישרא
בכרכים שכיח נזל ועריות יותר מעיריות ובלאות העולם הוא
בהפך דבעיריות שכיח עריות יותר מכרכים . עוד תירץ
דאיתרמי מלתא במואבים שבעלי העיריות יותר פרוגים היו מטל
כרכים . נתנינו למדון לכלל התירוגים בישראל הכרכים הם
פרוגים בגזל ועריות יותר מהעיריות . עוד יש אחרת בכרכים
לנריעותא מעבייא והוא דמתן ר'פ הרוח' הנכנס לכרך מתפלל
שמים א' בכניסתו וא' ביציאתו ופרש' הנכנס לכרך המלך
בדרך ונריך לעבור בדרך וסם מניס מופלים רעים ומחפטים
עלילות ע'כ הרי דכרכי' נמנאים מופלים רעים בעלילות ברשע
יותר מעיריות . כללל דמלתא דכרכים איכא חדא למעלייתא
יותר מעיריות דהיינו דשכיח בהו כל מילי ובעיריות לא שכיח
אף איכא בכרכים תלת מילי לנריעותא מס'כ בעיריות חדא
דיטיבת כרכים קשה לפי טעמא קרובים זה לזה ואין אוירם
טוב והטנית דהכרכים הם פרוגים בגזל ועריות הנ' דכרכים
איכא מ'טלים רעים ומ'טסים עלילות .

ובזה

נכח לכונן הפסוקים ירושלים הכנויה ונו' והכנויה
דירושלים יש בה סגולות הרבה והפסוקים דכרכים
טחם בכרכים לנריעותא אדרבה בירושלים הם למעלייתא .
והנה אין ספק דירושלים נקראת כרך וכדאמרינן מנין טיטיבת
כרכים קשה דכתיב ויברכו את העם המתנדבים לשבת בירושל'
וסתם כרך הוא מוקף חומה ועיריות הם שאינם מוקפות חומה
וכמו שכתב הרב בתי'ט בשיק הרוח' יע'ט . ומטעם זה יטיבת
הכרכים קשה לפי שהכרכים הם קרובים זה לזה ואין להם מקום
פניו ומטום הכי אין איריה טוב לפי שאין להם מקום לבנות
ולהניח מקום פניו לפי טיט עם חומה ואינן יכולין להרחיב
דירתם . אבל בעיריות שאין להם חומה אינם מקדיבים הבתים
זה לזה לפי טיט להם מקום פניו ואין מי שיטעב עליהם . ולזה
אמר ירושלים הכנויה חף שהיא חוף מיריה טוב שמוכרה
לה כאלו עיר מוכרה לה וכול' לבנות הבתים בהרחה וכדמתן
ולא אמר אדם לחברו נר לי המקום כאלין בירושלים . והנה
חודשת זאת שמזמור זה אמרו דוד על בנין הבית השלישי בדל'
במדרש וכן כתבו המפרשים . ואמרינן בפרק הספינה אמר ר'ט
בן לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים חלף טקף בינאות
חלף קפל מנדלים כו' וכל אחד ואחד הויא כנפודי בכלותה
ואמר רבי יוסי אמי ראיתי כפודי בשלוחה והיו בה שמנים חלף
טוקם של מוכרי יוקי קדרה . ואמרינן במדרש מאי דכתי' אפק
כמנדל הלכנון נוסה פני דמסק פלמד טעמידון טערי ירושלים
להיות מניעין עד דמסק . ואמרינן במדרש מהל דבר ה' בהרץ
הדרך ודמסק מנוחמו דרש ר'י זה מסיח שהוא חד לח'ה ורך
לישראל אחר לו ר'י כן דוממקיות ויהיה עד מתי אמת מעיית
טלינו את הכתובים מעידינו עלי שמים וארץ טאני דמסק וכו'
מקי'טמנו הדרך ומה אני מקיים ודמסק מנוחמו עמידה ירושלי'
להיות מנעת עד דמסק טאמך ודמסק מנוחמו ואין מנוחמו
אלא ירושלים טאמך זאת מנוחמי עדי עד כו' וכן הוא אומר
אפק כמנדל הלכנון נוסה פני דמסק ע'כ תו אימא במדרש
טעמידה ירושלים להיות מנעת עד יס' אוקינום וכבר הביא כל
ואראך

זה מהרז אברכה אל כפי' ליטעיה סימן ט"ט * ואתרינו כדרך
הספינה א"ר חנוכה בר פפא בקט לתת הקב"ה את ירושלי' במדה
שנאמ' ואתר חנה אמה הולך ו' אתר אלי למד את ירושלי' לראות
במה רחבה וכמה ארבה אתרו מלאכי השרת לפני הקב"ה הרבה
ברכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארבע
ומדת רחבן ירושלים ששך בת כ"ו ותקדשך בחוכה ונדויקים
במחנה אתה נותן בה מדה עד ויאתר אלי רוח דבר אל הנער
הלו פרוות תסב ירושלים מדוב אדם ובהמה ע"כ ופירש רש"י
פרוות תסב ירושלים מה פרוות הללו אין להם שימור בכנין
ישוכן אלא כמו כדוינו כונים אף ירושלים כן * והנה דבר ידוע
הוא שפרוות הם עיירות שאין להם חומה והבטיח לנו ה'
שירושלים לעתיד לבא תהיה כמו פרוות שאין להם שימור בכנין
ישוכן והוא כפינת רוב הרחבתה *

וירושלם ירושלים הבנויה היא כעיר שאין להם שימור
כנין ישוכן ה"ב ירושלים מרוב הרחבתה תהי כן ואם
כן פסיטא שאירע טוב כעיריות * וכי תאתר הא תינח שלא
יהיו דוחקים זה לזה בבתים אבל אכתי בכרכי' אינם גדורים
בעריות לזה אתר שלא נאמר כן בירושלים ששם עלו שבטים
שכתי יח ואתרי' במדרש לראובן משפחת הרואיני ה"ה בראש
תיבה יו"ד בסוף תיבה שתי תעיר עליהם שהם גדורים בעריות
היינו דכתיב נז נעול מעין חתום נז נעול אלו הזכרים מעין
חתום אלו הנקבות היינו דכתיב שכתי יח עדות לישראל ה' תגיד
לישראל שהם גדורים בעריות * וכי תימא הא איכא אחרת
בכרכים שהמשולמים הם רעים ומתפשטים בעלילות ברשע * לזה
אתר דהא לא שייך בירושלים כי שמה ישכו כסאות למספט
כסאו' לבית דוד ודבר ידוע הוא שביית דוד לעול' הם על הדן
ועל האמת ועולה לא נמא פהם וטנוי כנביאים כה אתר ה'
לביית דוד דינו לבקר מספט * באופן שכל הדברים שיש בכרכי'
לנדיעותא ארבה בירושלים הם למעלותא וכדכתיבנא לסיבך
אנחנו חייבים לשבח לאדון הכל על ארבע ועל נחלת אבותינו *
ולא וי בלבד עשה לנו סוף קנת ארנות שנמנעו ממנו
כעשה לפי שלא זכינו להם והם אדום ועמון ומואב
התחכם ה' כדי להטיב עמנו ונתן לנו קנת מהם * והענין כך
הוא שנתחלה כרת ה' ברית עם אברהם אבינו לתת לו ארץ
עשרה עממין כדכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית
לאחר לורעך נתתי את הארץ הזאת וגו' ומנה שם עשר אומות
ופרש' ולא נתן להם אלא שבעה נויים והשליטה אדום ומואב
ועמון והם הני וקניזו וקדמוני עשירים להיות ירושה לעתיד
לבא שנאמר אדום ומואב משלוח ידם וכפי עמון משמעתם והבי
אתרי' בכ"ר פ' מ"ד ס' ז' וז"ל ר' חלבו בשם ר' אבה בשם ר'
יוחנן כך עלה בדעתו של מקום להחיל להם לישראל ארץ עשרה
עממין את הקניזו ואת הקדמוני והאחיל ולא זכו להם
לא נתן להם אלא ארץ ז' עממין את החתי ואת הסריו וגו' אבל
אדום ומואב ועמון לא נתן להם כעשה אלא לישיבת המטות יתורו
ויהיו לים' כדי לקיים מאמרו של הקב"ה ע"כ *

ומבאן אפי' תמיה על הרמ"ם ז"ל פ' דברים כפרשת רפאים
יחשבו גם הם שפרש' אתה סבור שזו רפאים
שנתי לו לאברהם לפי שהאומות שהם רפאים ישבו בה לפנים
לא זו היא כי אלו הרפאים הורגתים מפני בני לוט והושבתים
מתחם * והרמב"ז תמה ע"ד רש"י וכת' דלמה יפרש לנו הכתוב
בארץ עמון ומואב שאינה ארץ רפאים שנתן ה' לאברהם והלא
הרב עמנו כתב עשר עממין נתתי לו לאברהם ז' לכם וקני
וקניזו וקדמוני הם עמון ומואב והר' שער' א' מהם לעשו והב'
לכני לוט בשכר שהלך אתו למגרים ושתק על מה שהיו אומרים

על אמתו חזותה היא ע"כ * וא"כ הרי קני וקניזו וקדמוני
מנחלתו של אברהם היא עכ"פ וא"כ מה בין קני וקניזו וקדמוני
לארץ רפאים שהזכיר הכתוב לומר שאין זו רפאים שנתן ה'
לאברהם * והרמ"ם ז"ל טען עליו ואמר שהעשרה עממין שנתן
ה' לאברהם אעיקרא דמלתא השלטה שהם קני וקניזו וקדמוני
נתנם ה' לאברהם שימנם לכני לוט ולכני עשו אבל הכתוב שהם
ז' עממין לא נתנם לאברהם אלא לימנם לים' ולפיכך הזכיר הכתוב
לו' בארץ רפאים שאינה ארץ רפאים שנתן ה' לאברהם ע"כ *

ואני תמיה בכדרי הרמ"ם ז"ל שוכח מלא דהא ק"ל דורע
פסול לא מיקרי זרע וזה נלמד מלמד יתן כפ"ק
דקדושין דף ד' וזרע אין לה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול
מנין ת"ל אין לה עיין לה טעמא דכתב דחומה אין לה ה"ל לאו
הכי הו"ה דורע פסול לא מיקרי זרע וכת' כהן שנסאת לישראל
והיה לה זרע פסול מישראל ומת היש' היתה חודת לבית אביה
ואוכלת בתרומה וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם בחדושו והתוספות פ"ב
דיבמות דף כ"ב דסתם זרע הוא זרע כשר ולא זרע פסול * וכפ"ק
דסנהדרין דף ס"ד אמרינו כי מורע נתן למוכך אין לי אלא זרע
כשר זרע פסול מנין תלמוד לומר בתתו מורעו *

זרע דכתב מהר"ם ז"ל ויחיל בהשן ז"ל דאף פסול בתיבה כגון
עובד ע"ז נמי חסוב זרע פסול ולא מיקרי זרע והכריח
כן מדברי הרמב"ם פ"א מהלכות יבום שכתב אפ"ל היה לו זרע
תמור או עובד ע"ז הרי זה פוסל וכו' * משמע דתמור ועובד ע"ז
חדא מלתא נינהו * והוקשה לו ז"ל מההיא דאמרינו כפ"ק דגדרי'
דף ל"א שאני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות
העולם ופרך בנמרא והאיכא ישמעאל ותנני כי בינך יקרא לך
זרע כתיב והאיכא עשו כינחך ולא כל ינחך * ואם איתא דזרע
פסול בעבירה לא מיקרי זרע אמאי אינו יך בנמרא לא דורי
אקראו לאפקוי ישמעאל ועשו מכלל זרע אברהם הא אמרינו
דזרע פסול לא מיקרי זרע * ואפ"ל אית' על ישמעאל ששם
תשיבה מה נאמר על עשו שהוא תמוז כדאמרי' בקדושין שאני
עשו דיש' תמוז הוה כ"ס שהאומות שינאו מהם שגליהם א"ו
דנים אס מותר בהם הנודר מורע אברהם הא ודאי א"ל ארוב
וישמעאל הנה אלה רשעים ולא מיקרו זרע אברהם * ויתרן הרב
ז"ל דהוי דאמרינו דזרע פסול לא מיקרי זרע לאו משמעות
מלת זרע שמענין לה אלא מדקאמר ליה הקב"ה לאברהם כי
בינחך יקרא לך זרע ולא ישמעאל ועשו זה בנין אב לכל התורה
שזרע פסול לא מיקרי זרע * והוקשה לו ז"ל דאם כן למה לי
קרא למעט עשו כיון דאפקוי לישמעאל נמור בנין אב מישמעאל
דזרע פסול לא מיקרי זרע ומיניה פיק עשו * ויתרן דאי מיכמעל
הו"ה שאני ישמעאל הוה בנו מהשפחה א"כ מאס כבודה דהיה
שאמרה כי לא ירש בן האמה אבל לא שמענו כהשני רשעתו ולא
מכלל זרע אבל הסתא דאפיק נמי לעשו פ"מ דמכני רשעתו לא
מיקרי זרע * והוקשה לו ז"ל דאם איתא דפסול בעבירה כגון
עובד ע"ז מיקרי זרע פסול אמאי לא קאמר דהנודר מורעו של
אברהם מותר בישראל תמוז ויתרן לזה דטעמא דא"ו מותר
בישראל עובד ע"ז היינו תמוז שמה יעשה תשובה ונמא לארע
שהיה זרע אברהם והכריח הרב דכל ששעה תשובה הרי הוא כשו
היה כשר מעיקרא אלו הם תורף דבריו ז"ל *

וא"ת הרי כתב הרמב"ם כפ"ק מהלכות בנינים דין ג' וז"ל
דנר מכיא וקורא שנאמר לאברהם כי אב המון נויים
נמתוך הרי הוא אב כל היולם כו ולאברהם היתה השבועה
תחלה שירשו בניו את הארץ ע"כ * וכתב סם מר"ן שהכונה היא
אפי"פ שאברהם אב לכל העולם לא נטלו הנדים חלק בארץ מפני
שבתחלה קוד' שיאמר לו כי אב המון נויים נמתוך היתה השבועה

דרך הקדש ררוש שביעי

מחלל סלה זכו בזה חלל בניו חמס ע"כ * משמע מהכא דאלו
 קודם הבטחת הארץ היה נאמר לאברהם שהוא חל לכל העולם
 היו הנדום נוטלים חלק לפי שהיו בכלל לזרעך שכן את הארץ
 הזאת וכל האומות נקראים זרע אברהם * הא לא קשיא כלל
 לפי שכבר ביאר הרמב"ם סלה עשאו הלאברהם חל לכל העולם
 חלל לאותם שבכנסים תחת כנפי הסכינה דהיינו שמתגיירים
 ומטום הכי הגרים טעמא דאינם נוטלים חלק בארץ הוא מטום
 דלאברהם היתה הסכינה תחלה שירשו בניו את הארץ הא לאו
 הכי היו נוטלים חלק למלתא אחרתיו פשיטא דהגרים נקראים
 זרע אברהם * וזכו שכתב הטור דהנודר זרע אברהם חסור
 בישראל ובגרים וזו זה דגם בגרים חסור לא נתבאר במתרא *
 ונראה דמדברי הרמב"ם יש ללמוד דין זה שהרי מוכח מדברי
 דלוי לאו דלאברהם היתה הסכינה תחלה היו הגרים נוטלים
 חלק בארץ מטום דקרינו בהו לזרעך נתתי ומיקרו זרע אברהם *
 וכי תימא הא תינח האומות שאינם מיוצאי חלבו דאברהם
 דאמרינו דלא מיקרו זרע אברהם לא דוקא כמתגיירין ונכנסין
 תחת כנפי הסכינה * אך הבאים מישראל ועשו הא תינח שאם
 עובדים ע"ז פשיטא דלא מיקרו זרע אברהם דאפילו ישראלים הם
 עובדים ע"ז לא מיקרו זרע אברהם * אך אם אינם עובדים ע"ז
 אמאי לא מיקרו זרע אברהם דהא גבי ישראל לא אמרינו דזרע
 פסול לא מיקרו זרע חלל דוקא בעובד ע"ז וישמעאל ועשו דלא
 מיקרו זרע אברהם הוא מטום דהיו עובדי ע"ז * וא"כ הנודר
 חזרע אברהם יהיה חסור בכני ישמעאל ועשו כל שאינו עובד
 ע"ז * הא לא קשיא כלל דכיון דאשמעינן קרא דישמעאל ועשו
 לא מיקרו זרע אברהם א"כ הבאים אחריהם לא מיקרו ונאמי
 חלבו דאברהם דכיון דכולהו אתו מכא ישמעאל ועשו והכי לא
 הוו זרע אברהם הבאים אחריהם נמי לא מיקרו זרעו * ואי
 מטום דאברהם היו חל המונגים הרי כבר כתבנו דאברהם לא
 נקרא חל המון אלא למתגיירים הבאים לחסות תחת כנפי
 הסכינה חלל ישראל הבאים מזרע יעקב כל שאינם עובדים ע"ז
 מיקרו זרע אברהם *
באופן שאין חילוק כלל בין בני ישמעאל ועשו לסאר האומות
 דאם מתגיירי אפילו סאר האומות מיקרו זרע אברהם
 ואם אינם מתגיירים אף שאינם עובדים ע"ז לא מיקרו זרע
 אברהם אפילו בני ישמעאל ועשו * ואם כן קשה טובא על
 הרמ"ם י' דלוי יתכן בכני לוט יקראו זרע אברהם וכן בני עשו
 אף שהם מזרעו של אברהם פשיטא שאינם נקראים זרעו של
 אברהם לפי שהם זרע פסול וזרע פסול לא מיקרו זרע והמדרש
 שכתבנו מיוח כנגדו דקאמר כך עלה בדעתו של מקום להחיל
 להם לישראל ארץ עשרה עממים * הרי הדבר מבואר שתאמר
 ה' בשאר לזרעך נתתי את הארץ הקני והקניז והקדמוני הוא
 כדי שיחילו ישראל חלל חלל סלה זכינו לכך * ועוד סיום המאמר
 היו נמי תיובתיה דקאמר חלל לימות המשיח יחזרו ויהיו לישראל
 כדי לקיים מאמרו של הקב"ה ואם כדברי הרב דמעיקרא נתנם
 לאברהם כדי שיתנם לבני לוט ולבני עשו למאי אנטרדי ה'
 להחזיר אותם לימות המשיח כדי לקיים מאמרו והלא כבר קיים
 מאמרו שנתנם לבני לוט ולבני עשו ואין כאן נדר ואין כאן
 טביעה והרב עמנו בפ' לך לך כתב שה' נדר לתת לישראל ארץ
 כל העשרה עממים ולא נתן להם אלא ארץ ז' עממים וחווייב
 מזה בהכרח שיתנם להם בזמן המשיח לקיים את נדרו ע"כ *
עוד אני תמיה דמה יענה הרב ביום סידוכר בו מה שכתב
 רש"י בפרשת שופטים עלה דקרא דואם ירחיב ה' חלדיך
 וזל ואם ירחיב כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקניז וקדמוני
 ויספת לך עוד שלש ערים ע"כ * ודברי רש"י הללו הם לקוחים
 מהספרי

מהספרי ע"כ * הרי מבואר שה' נשבע לתת לבני קני וקניז
 וקדמוני ולא מליבו סבותיה' על זה אלא מה שכתב ברית את
 אברהם לתת לזרעו קני וקניז וקדמוני * והרמב"ם בפ"ח מהלכ'
 דונח כתב שקני וקניז וקדמוני נכרת לאברהם חביו ברית
 עליהם ועדין לא נכבשו ועליהם נאמר בתורה ואם ירחיב ה'
 ארץ את גבולך ע"כ * הרי לך מבואר מכתה מקומות שכתחלה
 כשכרת ה' ברית עם אברהם לתת לו את הקני ואת הקניז ואת
 הקדמוני היה כדי להנחילם לישראל תכף ומיד חלל סלה זכו
 לכך כאותו זמן ובע"ה לימות המשיח ינחילו לישראל כדי לקיי'
 הבטחתו וכי תימא אם הדברים כן שכתחלה כרת ה' ברית עם
 אברהם לתת לבני את הקני והקניז והקדמוני חלל סלה זכינו
 בהם אם כן מהו זה שכתב רש"י בפ' דברים שקני וקניז וקדמוני
 עתים מהם נתן לבני לוט בשכר שהלך עמו למגרים * וסתק על
 מה שהיה אומר על אשמו אחותי הוא ע"כ * דאי אמרת בשלמא
 כפי סכרת הרמ"ם שכתחלה כשנתן ה' לאברהם את הקני והקניז
 והקדמוני היה כדי שיתן אברהם מהם שנים לבני לוט ניהא
 שהנודר רש"י לתת טבס לתת זה נתן ה' ללוט מנחלת אברהם
 שמי אומות והנודר לומר שהוא בשכר הכתיקה אך לפי דרכינו
 שה' כרת ברית עם אברהם שינחלו ישראל עשר עממים לא סלה
 זכינו לכך עכשו אם כן למה הנודר לומר שבכיל סכר הסתיקה
 זכו בהם בני לוט דמשמע דאי לאו סכר הסתיקה היינו זוכים
 בהם והלא ת"ל שאנו לא הספיק זכותנו לזכות בהם * הא לא
 קשיא כלל דלמולם כתחלה כרת ה' ברית עם אברהם לתת לבני
 ארץ עשרה עממים ובלבלם הם קני וקניז וקדמוני וכך עלה
 בדעתו של מקום שינחלו אותם ישראל תכף ומיד בזמן שכבשו
 ארץ שבעה עממים חלל סלה הספיק זכותנו לכבוש חלל ארץ
 ז' עממים ולא יותר * אלא שעדין יש לשאול דנהי דלא הספיק
 זכותנו לכבוש חלל ארץ ז' עממים מ"מ מה נשאר קני וקניז
 וקדמוני משאר אומות ועדין היה אפשר לכבוש קני וקניז
 וקדמוני ויניח משאר ב' אומות אחרות * לזה הטיב רש"י דמאמר
 סלה הספיק זכותנו לכבוש חלל ארץ ז' עממים הניח את הקני
 ואת הקניז וקדמוני שנים ללוט בשכר הסתיקה ואחת לעשו
 אבל לעולם דאם היינו זוכים היינו כופטים את הכל שהרי
 כשכרת ה' ברית עם אברהם לתת לו את הקני וקניז וקדמוני
 כדי שינחילו לישראל כבר לט עמו למגרים וסתק על מה
 שאמר אברהם אחותי היא * הכלל העולה שהדבר מבואר
 שכתחלה כשכרת ה' ברית עם אברהם לתת לבני ארץ ז' עממים
 ועלה בדעתו של מקום שיכבשו את כולם ישראל תכף ומיד
 חלל סלה זכינו לכך ולעמיד לבא עתיד הקב"ה לקיים הבטחתו
 וכן מוכח מדברי המוס' בנח' דבשרא אהא דאמרי' התם אמר
 רב יאודה אמר פשוט כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במטטר
 לאפוקי ממי לאפוקי קני וקניז וקדמוני ע"כ ופירש רש"י ז"ל
 כל שהראהו הקב"ה למשה כשעת מיתתו דהס' עממי' הכתובים
 בכל מקום חייב במטטר אבל קני וקניז וקדמוני שנתנם
 לאברהם חביו בין הכתרים לא יתחייבו במטטר לעמיד לבא
 כשיחזירם לבני לעמיד ע"כ * והאוספות הקטנו וזל ואם מאמר
 ולימא לאפוקי חובה לארץ ויס לומר דאין זה חידוש ולכך אמר
 קני וקניז וקדמוני אף על גב דמארץ ישראל הם ע"כ * אם
 איתא כדברי הרמ"ם דמעיקרא נתנם ה' לאברהם כדי שיתן
 שנים מהם לבני לוט ואחת לבני עשו לא ידעתי מה בין קני
 וקניז וקדמוני לשאר חובה לארץ נומר * אלא ודאי דקני וקניז
 וקדמוני נכרת עליהם ברית לתת לישראל ולפידך חסיו
 ארץ ישראל ואשמעינן שמואל הדום גדול דאפילו הכי אינט
 חייבים במטטר לעמיד לבא *
 תכלל

הבלל

העולה תמה שכתבנו שקני זקניו וקדמוני שהם ארום ועמון ומואב נכרת עליהם כרות להנחילם לישראל אלא שלא זכינו להם ואדרבה הוהרנו שלא להתנרות בהם ות"מ מהכת"ה אומרו התחכם למת לנו קנת עארנות אלו והוא דאמרינן בפרק אלו טרפות דף ס' ארס"ב הרבה מקראות טראוין ליסרף והן גופי תורה העוים היוסבים בחגרים עד עזה מאי נפקא לן מינה מדאשכעיה אביאלך לאברהם אם תסקור לי ולגיני ולנכדי אמר הכ"ה ליתו כפתורים דליסקו מעוים דהיינו פלסטים וליתו ישראל וליסקו מכפתורים ביוגא בדבר אתה אומר כי חסכוני עיר סיחון מלך האמורי הוא והוא נלחם במלך מואב מאי כ"ת דא"ל הכ"ה לית' אל תגר את מואב אמר הכ"ה ליתו סיחון וליפוק ממוואב וליתו יסר' וליסקו חסיחון והיינו דא"ר פפא עמון ומואב טיהרו כסיחון ע"כ . נמנינו למדים דאף שהכ"ה נתן קנת ארצות לעמון ומוואב והוהרנו שלא לקחת מארנס היינו דוקא הארץ אשר היא ברשותם אך הארץ אשר לקחיה אחרים מעמון ומוואב הותר לנו לקחתה .

ובזה

יובן פסוק אחד בפרשת דברים וזה תארו ובשעיר יסבו החורים לפנים ובני עשו יירטום וישמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה יס' לארץ ירושתו אשר נתן ה' להם . ולא ידעתי דמיון זה דכתב קרא כאשר עשה ישראל וכו' מה שידך עם הקודם דקאמר דשעיר היתה לחורים ובאו בני עשו ולקחו את שעיר מיד החורים . עוד יס' לדקדק כמה שסיים הכתוב ואמר כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו אשר נתן ה' להם וכתב הרמב"ן זל דהכונה שהכתוב אמר כי החורים שהם לאברהם יסבו בשעיר לפנים ובני עשו שהם זרע אברהם ירטו אותם וישבו תחתם במעשה גם שהחורים היו עם רב בארנס ועשו בא לגור עם ונתחוק עליהם כאשר עשה ישראל ליתר הגוים אשר נתן ה' להם בכחו הנדול ע"כ . והנה לפי דברי הרב זל עיקר הכתוב בא לומר דכי היכי דישאל כבשו א עממין בדרך גם עם לקח את שעיר מיד החורים בדרך גם . ולא ידעתי לזויה תכלית הורה לנו הכתוב דלקיחת עשו את שעיר מיד החורים היה בדרך גם ולא בדרך טבע .

ונראה

לי דזה יובן עם מאי דאמרי' בפרק אלו טרפות דרב אמר עוים מתיתן באו וטניא נמי הכי עוים מתיתן באו ופרש"י מתיתן חלפיו בן עשו וכ"כ הרמב"ן ומתיון הוא זרע אברהם כדכתוב בה אמר ה' בצלות האין היתה בתיון ופרש"י עם כנע' דלמ' ד' עוים מתיתן באו מאי דאויטריד קרא לומר והעוים היוסבים בחגרים עד עזה כפתורים היוגא' כו' שטמירום ויסבו תחתם הוא משום דאזרחינהו לישראל שלא להתנרות בפני עשו אמר רחמנא ליתו כפתורים דליסקו מעוים שהם זרע ארום וליתו ישראל וליסקו מכפתורים ע"כ וכ"כ הרמב"ן בפ"י התורה יג"ל שקנת מארץ ארום נטירה ע"כ כפתורי' וכן קנת מארץ מואב נטהרה ע"כ סיחון כדכתיב כי חסכוני עיר סיחון מלך מואב היא והוא נלחם במלך מואב . והנה בתחילה היה הפת' ואמר אתם עובדים בניבול אחיכם בני עשו וכו' אל שתנרו גם כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר וחור וזה על מואב ואמר אל תגר את מואב כי לא אתן לך מארצו ירושה וכו' וכתוב רפואים יחטבו גם הם כפתורים ובשעיר יסבו החורים לפנים ובני עשו ירטום .

והנה

הרמב"ן זל כתב שארץ רפואים מתנת ה' לאב' שהרי בפרשת לך לך מנה ארץ רפואים בכלל א עממין סכר' ה' ברית עם אברהם לתתם לזרעו אלא שקנת מארץ רפואים לקחה מואב מיד רפואים . וכן מה שכתוב ובשעיר יסבו החורים הכונה

הכונה היא דחורים הוא היו סמוכין בפרשת לך לך בכלל הו' עממין סכרת ה' ברית עם אברהם ואף שאלו היו מתנת ה' לאברהם ואלו לא היה מואב ליקח מקנת מארץ רפואים והיתה ביד רפואים וכן אם לא היה ליקח עשו את שעיר מיד החוי היו זוכים בכל אלו הארצות מתנת ה' לאבר' ת"מ עכשיו שהם ביד מואב ועשו כזה ה' שלא לקחת אותם ואמר אל תממה על זה וקאמר נהי דזנו ה' שלא לקחת מארץ ארום ומארץ מואב היינו דוקא מארנס אבל ארץ רפואים ושעיר שהיו מקודם מהכנעני וארץ כנען היא לישראל אף שלקחו קנת ארום ומואב הותר לקחת אותם מידם . לזה אמר אל יעלו דברים אלו על לבך שלא נתתי לך מארץ כנען אלא מה שהיה עכשיו בארץ כנען . ורואים לזה כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו אשר נתן ה' להם כלומר כי היכי דישאל וכו' בארץ ירושת ארום ומוואב אשר נתן ה' להם ע"כ שאלו אחרים ולקחום מידם ונטהרה קנת ארץ ארום ע"כ כפתורים וקנת ממוואב ע"כ סיחון אלמא לא נתתי להם אלא מה שהיו עכשיו בידם אבל מה שלקחו אחרים מידם הותר להם גם בארץ א' עממים אין אתם זוכים אלא בזה שהיו עכשו כל כנען אבל כמה שזכו בה ארום ומוואב כאשר להם לפי פנטהרה בידם וכמו שנטהרו ארום ומוואב ע"כ כפתורים וס חון וכן בני עמון נמירמו הכתוב כל זה ואמר וקדבת מול בני עמון וכו' כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירושה ארץ רפואים מחשב אף היא כאשר עשה לבני עשו היוסבים בשעיר אשר הסמיד את החרי מפניהם וירטום וישבו תחתם עד היום הוה העוים היוסבים בחגרים עד עזה כפתורים היוגא' ס מכפתור הסמידום וישבו תחתם עד באו . וכתב הרמב"ן שגם עמון לקח מארץ רפואים שנתנה לאברהם ונאסרה לנו לקחתה מיד עמון .

וזהו שאמר ארץ רפואים תחב אף היא רפואים יסבו זה לפנים וכו' וישמידום מפניהם וירטו וישבו תחתם ואנפ"כ כאשר להם כיון שהיא עכשו ביד עמון ואמר כאשר עשה לבני עשו היוסבים בשעיר אשר הסמיד את החרי ומכניהם ואף שהחרי הוא מתנת ה' לאברהם ת"מ כיון שלקח עשו בכר נאסרה להם הכי נמי ארץ רפואים נאסרה להם כיון שהיא עכשו ביד עמון אף שקודם היתה של כנען . ואמר ואל תממה על זה לפי שכך הוא הדיו שהרי והעוים היוסבים בחגרים עד עזה כפתורים היוגא' מכפתור הסמידום וישבו תחתם ואם כן כי היכי כלתה זוכה בארץ ארום אף שהיתה שלהם מקודם לפי שעכשו מינה בידם הכי נמי אתה נאסרה בזה שהיא עכשו ביד עמון וארום אף שמתחלה היתה של כנען .

ובזה יובנו קנת פסוקים בתהלים מוזמר קל' וזה כאמר למנה מלכ' גדולים כל' ויהרבו מלכים אדירי' כל' לסיחון מלך האמורי כל' ולעגו מלך הכנען כל' ונתן ארנס לנחלה כל' נחלה לישראל שעברו כל' ע"כ יוסי לדקדק בפסוקים אלו טובא חדא דמלכים אלו ואדירים אלו מאן ניבנה אם הם סיחון ועגו טובא אחריו כן לא ידעתי למה כפל הודאה זו ונתחל' הזכיר אותם במאמר סתום מלכים גדולים ומלכים אדירים ואחר כך פרט אותם לסיחון מלך האמורי ולעגו מלך הכנען . וראיתי לרש"י שפרגש מזה ואמר מלכים גדולים כאן רמז מלחמת ל"א מלכים וגם לפי פירושו יס' לדקדק דלמה זה שונה המסודר הסדר ונתן בתחלה הודאה על מלחמת ל"א מלכים ואח"כ נתן הודאה על מלחמת סיחון ועגו שלא כסדרן שהרי בתחלה היתה מלחמת סיחון ועגו קודם שעברו את הירדן ומלחמת ל"א מלכים היתה אחר שעברו את הירדן . עוד יס' לדקדק כמה שכפל המסודר את דבריו ואמר ונתן ארנס לנחלה כל' נחלה לישראל עכ"ו

דרך הקדש דרוש שביעי

עבדו כל"ח שהרי זה שנתן בתחלה הודאה לטוב ואחר ונתן
ארגס לנחלה הכונה שנתנה נחלה לישראל עבדו ואם כן כפל
דברים הללו למה: אך עם מה שכתבנו ויתבאר סבב נבאר
שקנת מארץ אדום ועמון ומואב נטהר ע"י סיחון ועגו ובתחלה
אחר למכה מלכים גדולים ויהרגו מלכים אדירים כל"ח והיינו
על אדום ועמון ומואב ע"י סיחון ועגו שהכו אותם וזהו שאתר
לסיחון מלך האמורי ולעגו מלך הבטן כל"ח כלומר שהכה מלכי
גדולים והרג מלכים אדירים לסיחון מלך האמורי ולעגו מלך
הבטן ונתן ארגס לנחלה וקמי על ארץ מלכים גדולים ומלכים
אדירים ששם אדום ועמון ומואב שנתן ארגס לנחלה לסיחון
ולעגו ויחור ואחר שמה שנתן ארץ אדום ועמון ומואב לסיחון
ולעגו הוא כד"י שהיה נחלה לישראל עבדו לפי שעל ידיהם נטהרו
ויכלו ישראל לרשת אותם שאם לא כן לא היו יכולין ישראל לרשת
ארץ אדום ועמון ומואב ובפרק הסולח אמרינו דגוי קונה
במלחמה מדאמרינו עמון ומואב טהרו בסיחון.

ובזה יתבאר מאמר ה' בבראשית רבה פרשה א' סי' ב' וז'ל
ר' יאושע דסבבין בספ"ר לוי פסח כח מעשו הגיד
לעמו מה טעם גילה הקב"ה מה שנברא ביום שש' ומה שנברא
ביום השני מפני אומות העולם שלא יהיו מונין את ישראל ואומרים
למה הלך אומה של כוזבות אתם וישראל משיב' אותן ואומרים
למה הלך אומה של כוזבות אתם הלא העוים היוספים בחגרים
עד עזה כשתורים היוגאים מכפתור השמידים ויטבו מחתם
העולם ומולאו כל הקב"ה כשרגל נחמה לבם וכשרגל נטלה מכס
ונחמה לנו ה"ד לתת להם נחלת גוים הגיד להם את כל הדורות
ע"כ והנה הרא"ה כתב ששם שני טעמים חדש שהרי גם הם
בוזות ואם כן לא היה להם לומר אומה של כוזבות אתם דמוס
כבד אל תאמר לחברך ומטום דאובח למימר בטר נבנא נבוב
וטעמא טעיה לבן אחר טעיה אחר שהעולם ומולאו כל הקב"ה
וכן כתב שם מהר"ם יפה ואלו נתייבב אנלי כל זה דאריך עלה
בדעת' של ישראל להנצל מן האומות שקורין אותם אומה של
בוזות במה שנס הם בוזה היא בידם דמוס סוף שארית ישראל
לא יטבו עולה ואם הגוים הם גונבים וחומסי' הותר להם לישראל
להיות כמות' ועוד דתינתן ארץ כפתורים שלקחנו אותה לפי
שהיה בוזה בידם שלקחנו מעוים שאר ארצות מי העיר להם
לישראל ויוד קשה לי דכפתורים הם פלסטים וכמו שכתב
הרמב"ם בפרשת דברים והביא ראיה מדכתיב כי שודד ה' את
פלסטים שארית אי כפתור ואין ספק שמה שהיו האומות מוניס
את ישראל לקרותם אומה של כוזבות הוא לפי שלקחו ארץ כנען
ואם כן מה טענה היא לומר שנס פלסטים היא אומה של כוזב'
אטו כנען ערבים של פלסטים הם.

והנראה אגלו שקושיה מהר"ם יפה אל היא תירוג' של
ישראל והכי קאמר שאומות העולם מוניס את
ישראל ואומרי' אומה של כוזבות אתם שכבשתם ארץ א עממים
לפי שסוכדים שארץ ישראל בחלקו של חם נפלה והארץ היא
שלחם וישראל משיבים אותם ואומרים והלא כוזבים היה בידכם
לפי שחלקו של חם נפלה והכנענים לקחוהו שלא כדון מורעו
של חם וכי תימא דרין יקשה שיאמרו אומות העולם דלמה לא
נתנו חלק לשאר בני חם לזה משיבים ישראל דהגביל מידם וזה
לענמנו וכדאמרינו עמון ומואב טהרו בסיחון ומביאים ראיה
לדון זה מדכתיב והעוים היוספים בחגרים עד עזה כפתורים
היוגאים מכפתור השמידים ויטבו מחתם ה"ה הוא שארץ
אדום שהיא עוים שהרי עוים מתיתן באו וכמו שכתבנו לגיב
נטהרה לישראל על ידי כפתורים ואם כן כי היכי דארץ אדום
שנאסרה לנו נטהר ע"י ידי כפתורים הכי נמי חלק שאר בני חם
נטהרה על ידי כנען ואם כן מה שאמרו במדרש הלא הכפתורי'
היוגאים מכפתור השמידים ויטבו מחתם אינו לראיה על מה
שאמרו ואתם הלא כוזבים היו בידכם דאם כן הוה ליה למימר
שנאמר כפתורים היוגאים מכפתור השמידים ונו' כדרכם בכל
האגדות אלא שמה שאמרו הלא כוזבים היו בידכל הכיאו ראיה
לזה דפשוט הוא אגלס דבחלקו של חם נפלה ארץ ישראל לא טהרו
לו' דכיון דכוזב' היא ביד' הותר לנו גם חלק שאר בני חם והביאו
ראיה מדכתיב כפתורים היוגאים מכפתור השמידים ויטבו מחתם
והותר לנו ארץ אדום הכי נמי הותר לנו חלק שאר בני חם.

ובזה יתבאר מאמר ה' בבראשית רבה פרשה א' סי' ב' וז'ל
ר' יאושע דסבבין בספ"ר לוי פסח כח מעשו הגיד
לעמו מה טעם גילה הקב"ה מה שנברא ביום שש' ומה שנברא
ביום השני מפני אומות העולם שלא יהיו מונין את ישראל ואומרים
למה הלך אומה של כוזבות אתם וישראל משיב' אותן ואומרים
למה הלך אומה של כוזבות אתם הלא העוים היוספים בחגרים
עד עזה כשתורים היוגאים מכפתור השמידים ויטבו מחתם
העולם ומולאו כל הקב"ה כשרגל נחמה לבם וכשרגל נטלה מכס
ונחמה לנו ה"ד לתת להם נחלת גוים הגיד להם את כל הדורות
ע"כ והנה הרא"ה כתב ששם שני טעמים חדש שהרי גם הם
בוזות ואם כן לא היה להם לומר אומה של כוזבות אתם דמוס
כבד אל תאמר לחברך ומטום דאובח למימר בטר נבנא נבוב
וטעמא טעיה לבן אחר טעיה אחר שהעולם ומולאו כל הקב"ה
וכן כתב שם מהר"ם יפה ואלו נתייבב אנלי כל זה דאריך עלה
בדעת' של ישראל להנצל מן האומות שקורין אותם אומה של
בוזות במה שנס הם בוזה היא בידם דמוס סוף שארית ישראל
לא יטבו עולה ואם הגוים הם גונבים וחומסי' הותר להם לישראל
להיות כמות' ועוד דתינתן ארץ כפתורים שלקחנו אותה לפי
שהיה בוזה בידם שלקחנו מעוים שאר ארצות מי העיר להם
לישראל ויוד קשה לי דכפתורים הם פלסטים וכמו שכתב
הרמב"ם בפרשת דברים והביא ראיה מדכתיב כי שודד ה' את
פלסטים שארית אי כפתור ואין ספק שמה שהיו האומות מוניס
את ישראל לקרותם אומה של כוזבות הוא לפי שלקחו ארץ כנען
ואם כן מה טענה היא לומר שנס פלסטים היא אומה של כוזב'
אטו כנען ערבים של פלסטים הם.

והנראה דזה יוכן עם מה שכתב הרא"ה אל דיוס אגדות
חלוקות באו חם בחלקו של חם נפלה או חם נפלה
בחלקו של חם דמאומה אגד' שהביא רש"י גבי והברון טבע שנים
נביתה מוכח דאז בחלקו של חם נפלה אך מאומה אגדה שהביא
רש"י גבי והכנעני או בארץ שהיה הולך וכובש את ח' מורעו של
חם מוכח דאז בחלקו של חם נפלה וכתב דלמ"ד דאז בחלקו של
חם נפלה מה שאומות העולם מוניס את ישראל וקוראים אותם
לסטים שכבשתם ארץ א עממים הדברים כפשוטן לפי שאז היתה
עליהם שהרי בחלקו של חם נפלה אך למ"ד בחלקו של חם נפלה
מה שהאומות מוניס את ישראל וקורים אותם לסטים היינו לפי
שלא נתנו החלה הנוגע לשאר בני חם והרב אל הקשה ואל וז'ל
בשלמא לפי לסטים אתם שלא נתן החלק המגיע לשאר בני חם
להם דין לקרותם בשם לסטים אלא לפירוש לסטים אתם
שכבשתם ארץ א עממים שהיא שלחם למה יקראו לסטים והלא
כנען

בעתה אלכה ואטובה למאמר הקודם וי"ל דלקדק במה
סטימו ומנין שאף ח"ל כן ת"ל בארנך דמהיכא
תימי שמנות הגדקה לא תהיה נוכח בח"ל אטו מניה התלויה
בארץ היא והלא חובת הגוף היא ונתו היכי יליף לה מדכתיב
אשר ה' חלקיק בותן לך ואדרבה פסטיה דקרא באו תיירי וגר'
דזה יוכן עם ת"ס הרמב"ם בסוף ה' שמה ויובל עלה דאזרה
דשכט לוי שלא ינחלו בארץ כנען ואל יד' לי שאין הדברים אמורי'
אלא בארץ שכנתה עליה ברית לאברהם לינאח וליעקב וירשנה
ביניהם

דרך הקדש דרוש שמיני

אומרם חלמלא היה משה נכנס לא' לא היה נחרב כ"ה ולא היה אומה ולטון טולטת בנו כלומר שאם היה משה נכנס לא' היה מבטל יגרא דע' לפי שהיה לו זכותא דא' וכיון שהיה מבטל יגרא דע' לא היה נחרב הבית ולא נלינו מארצנו .

וזהו כונת המדרש שהתחלנו משני מה לא נכנס משה לא' כדי שיבא עמו דור המדבר כלומר שאין דור המדבר באים לעמיד לבא אלא בטענת למנוחה זו אינם באים אבל באים למנוחה אחרת כלומר שיחבר ב"ה ויבנה עוד וכו' מקיים הקב"ה שבועתו שנשבע אם יבואו אל מנוחתי וחלמלא היה משה נכנס לא' היה מבטל יגרא דע' ולא היה נחרב הבית ואם כן לא היה דור המדבר באים לעמיד לבא מפני הטענה שנשבע הקב"ה אם יבואו אל מנוחתי אבל עכשו שלא נכנס לא' וגרמו הטעות מנחרב הבית לפי זה כשיבנה ב"ה באים דור המדבר בטענה דלמנוחה זו אינם באים אבל באים הם למנוחה אחרת .

וזהו יובן מאי דאמרינן במדרש שלאחר שמת מרע"ה מלאו הקב"ה ליהושע שהיה יוסב ויבנה אחר לו ובי לבדך מת והלא לי מת שמיום שמת אבל לפני שנאמר ויקרא ה' נבואות לבני ולמספר ע"כ . ויש לדקדק דע' שייבנות ים כתיבת משה רבינו עם קרא דויקרא ה' נבואות לבני ולמספר דמיירי בדרך בית המקדש . וגם מה שהקדמנו הדברי' כפסוק דעיקר מיתת משה רבינו היה לסיבה שיחבר ב"ה וזהו אומרו שמיום שמת אבל לפני שנאמר ויקרא ה' נבואות לבני ולמספר כלומר מיום שמת כבר ידעתי בשמיר בית המקדש ליחבר שבבביל ואת הסיבה נגזר עליו שימות במדבר וכמו שכתבנו .

וזהו כונת ד"ל כמה נאמר חטברה נא ואדראה את הארץ הטובה אחר הקב"ה למשה משה אם יש חטברה נא אין כאן שלח נא ואם יש שלח נא אין כאן חטברה נא ע"כ . והלכריס תמזיהם לד"ק תלוי זה בזה . ולפי מה שכתבנו נראה שאמר לו ה' אם יש חטברה נא אין כאן שלח נא לפי שאם משה רבינו עובר הוא מבטל יגרא דע' לפי שיש בידו זכותא דא' וכיון שמבטל יגרא דע' אינו נחרב הבית ואם כן אין כאן שלח נא לפי שאינם באים לעמיד לבא מפני הטענה שנשבע אם יבואו אל מנוחתי . וזהו יובן מאי דאמרינן בפרק חלק מאמר ר"ב בכה תבכה בלילה אחר רבא אחר רבי יוחנן על עסקי לילה שנא' ומתא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם כליליה הוא אחר להם הקב"ה לישראל אותו היום ערב תסעה באר היה אתם בכיתם בכיה של חנם ואינו חקבע לכם ככיה כל דורות ע"כ . והרמב"ן בפירושו התורה תמה על מאמר זה וכמה ולא ידעתי מאיזה רמז שכפר' הויתור זה אבל מקרא מלא הוא וימאסו בארץ חמדה ולא האמינו לדברו וירגנו באהליהם ולא שמעו בקול ה' ויבא ידו להם בו ולהפיל זרעם בנוים ולזרותם בארצות ארזי ודרם זה מספוק וטפסם אשר אחרתם לבו ויהיה עת שקודתם בו אפי' סוקד מון אבות על בנים והבאתי אותם עמה טידעו את הארץ ידיעה בלבד אבל לא שירטו אותה לדורות ע"כ . והג"ך רואה כמה יש מהדוחק בפירושו זה שאם נאמר שבעון דור המדבר נחרב הבית נחלא טהסם סוקד עון אבות על בנים חטילו אחר כמה דורות וזה לא תזינו אל דוקא עד דור רביעי וכדכתיב סוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רביעים . אך כפי מה שכתבנו הדברי' בפסוק שבין שבטיל מהשכבו באותה לילה נגזר עליהם שלא יבאו למנוחת ה' והתקיון הוא שיחבר הבית ומשני זה מת משה רבינו במדבר כדי שיחבר הבית וכו' יש התר לכבושת הטם שנשבע אם יבואו אל מנוחתי שנאמר למנוחה זו אינם באים אבל הם באים למנוחה אחרת פשיר קאמר ה' הם פכו בכיה

שיירי באומר לה שלא תלכו לבית זה דחילו מכרו האב או מת אסורה ליכנס . והוקשה לו דאכתי אפשר דכפל הבית בחייה וכו' כרימות . ותיקן דאע"פ שנשבר הבית לא חמרינן בכי הא נפל אודא ליה דהתם נבי סוכר חמרינן נפל אודא ליה דלדורה טכרו ולא ליראות בו בחרבנו אבל הכא נבי איסור חף בקרקעו אסור ליכנס דחילו דריסת הדגל אסר עליה הבית שיהיה הבית כמות שהיה בטענת תנאו או שנפל לאחר מכאן לעולם אסור בו טכניסת קרקע אסר עליה והארץ לעולם עומדת ע"כ . נחלא דהרשב"א פליגי עליה דהר"ן דלהר"ן בכית זה כיון שנפל אודא ליה ותוחר ליכנס בו ולהרשב"א חף בכית זה אם נפל אסור ליכנס בו והרישב"א בחדושו דהר"ן דברי הרשב"א דס' לאסר נפל עומר ליכנס בו והביא ראיה ממאי דאמרינן במדרש קהלת אם יבואו אל מנוחתי למנוחה זו אינם באים אבל באים הם למנוחה אחרת א"ר יהודה בטם רובא משל לחך טכעם על כנו ודחשו והויתור חף לפלטין שלו וכשכע שלח יכנס כנו לפלטין מה עשה היתה כנויה וסמרה וחור וכנאה והכניסו כנאה מכניס בנו ומקיים שבועתו ע"כ . והנה פשי סדרת הרישב"א חטילו באומר קונם לביתך אם נפל ובנאו מותר ליכנס בו טהרי אין חילוק בין אומר קונם לביתך לאומר קונם לבית דככולם מת או טמכרו מותר ואם נפל אליבא דהר"ן אסור ליכנס בו דכיון דקאמר ביתי כל שהוא ביתו אסור ויש בזה ארבות דברים לא עת האשף . הכלל העולה דלהרשב"א האומר קונם לביתך או לביתו סאתה נכנס אם נפל מותר ליכנס בו ומטע' זה באים דור המדבר לעמיד לבא משום דנחרב הבית וה' נשבע אם יבואו אל מנוחתי והכונה היא למנוחה זו אינם באין אבל באים למנוחה אחרת . אך אם לא היה נחרב בית המקדש לא היו יכולים לבא לעמיד לבא מפני הטענה שנשבע ה' .

עוד נקדים דאמרינן במדרש חלמלא היה משה רבינו נכנס לא' לא היה נחרב בית המקדש ולא היתה אומה ולטון טולטת בישראל ע"כ . ויש לדקדק מה שכתב ים כתיבת מרע"ה לא' עם נחרב הבית . ומקיים איתבונן שאמרו שלא היה טולטת חויב במעשה ידיו וכמו שאמרו ר"ל בפ"ק דטוטה דרש רב חנינא בר שפא מאי דכתיב רננו נדיקים ב' ליטרים נאזה תהלה אל מתיקרו נאזה תהלה אלה נזה תהלה זה דוד ומשה שלח שלטו כו' איהם במעשה ידיהם ה"ד טבעו בארץ שפיריה דאמר מר מטענה ב"ה ראשון נכנו אהל מועד קרסיו קרסיו בריחוי ועמודיו ואדניו ע"כ . ומיחו עדין יש לדקדק כפי דרך זה דאין יחוייב שאם משה היה נכנס לא' שהיה בונה כ"ה חפך ומיד והלא תעשה שנכנסו לא' עד שנבנה הבית עברו יותר מארבע מאות שנה עד אשר הניחו ה' את כל ישראל מאויביהם . ואולי יאמרו שאם משה היה נכנס לא' היה מודרו הרבה והיה כוכס את כל האומות חפך ומיד . עוד יש לדקדק שלא היתה אומה ולטון טולטת בישראל מנ"ל דאף דניחא שלא היתה טולטת יד האויב במיתת ידיו אפשר שהיה נטבע בארץ דומיא דשערים דדוד שלא שלטה יד האויב במעשה ידיו וטנוי כנפויאם טבעו בארץ שערים וכלטו האומות בישראל .

אמנם לפי דרכינו יבא על כנוי שפיר נחבאר שאם מרע"ה היה נכנס לא' היה מבטל יגרא דע' . והדבר ידוע פי מה שגרס חרבן כ"ה ונלות בא לעולם שנלינו מארצנו היה פשוט ודכתיב כי קצר המצב מהשתרע . ובפ"ה דשבת ארז אמר רב חלמלא לא קבל דור לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד ולא עברו ישראל על ולא נלינו מארצנו כלומר כי בסופת שנחלקה מלכות כי ח דוד עברו ישראל על דהיינו העלולים שהעמיד ירביים וכשפת העגלים נלינו מארצנו . וזהו כונת אומרם

דרך הקדש דרוש שמיני

שמיני שבהלכת בעוד אל נוח קדשך דהיינו בשעה שאתה היית
 רוצה להכניס לארץ שמיני עמי ורגלך דהיינו שכל האומות נרגזו
 וחזרו ואחר ללח מיכתי האומות שהוכסחו על הרגס' כיון
 יאשני כנען דמסיסה שרגזו והלו משני ישראל סערי כבר ידעו
 שכל מנחתם של ישראל היתה לכבוש ארץ עממים אלה אפי'
 האומות שהודו ישראל שלא להגדרות כס אפי' אחזק רעד
 ואימה חיל אחו יאשני שלשת יושבי שלשת לא היה להם לירא
 משני שבושמו של אבימלך דכתיב את תסקור לי ולגיני ולנכדי
 ואחרי בע'ק דשוטט והוא יחל להוסיף את ישראל מיד פלסטים
 א"ר אדא בר חנינא הוהלא שבועתו של אבימלך שנאמר את
 תסקור לי ולגיני ולנכדי ע"כ וברש"י הוהלא שבועתו של אבימלך
 בוטלה לשון לא יחל דברו לפי שהם עברו על הסכום תהלה ע"כ
 כנגד שקודם לכן לא היו יכולים ישראל להתגרות בפלסטים
 משני שבועתו של אבימלך ואם כן משני מה אחוז חיל ליושבי
 שלשת אלה לפי שאלו פלסטים הם כן חין לנו כום תועלת
 ולקחו מכפתורים אחרו פלסטים הם כן חין לנו כום תועלת
 משפיעתו של אבימלך ששם ה' ידנה להורים את ישראל ארץ
 פלסטים יבשה דכבר הוה שיבאו אחרים ויקחו את ארצנו ויחזרו
 ישראל ויקחו את ארצנו מידם ומשום הכי חיל אחו יושבי פלסטי'
 ואמר או בנהלו אלופי אדום חילי מואב אחוזת רעד כלומר
 כשראו אדום ומואב שחיל אחו פלסטי' אף שהיו בטוחי' ישראל
 לא היו יכולים להלח' במשני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך
 אפילו הכי אחוז חיל משני שראו שה' מסבכ סיבות שיזכו ישראל
 בארצם והביאו את הכפתורים דלישקו מעוים וישראל יקחו מעו'
 או בנהלו אלופי אדום וחילי מואב יאחזרו רעד ואחרו גם
 עלינו תבדור כום בזה שפך שגרו מוכסחים שאינם באים עלינו
 לפי שה' סוהרים ואחר נבי אדום אל מתגרו גם ועל מואב אחר
 אל תתגר כס מ' אשכנז טיהיה ה' מסבכ סיבות שיזכו ישראל
 בארצנו שיקים אחרים שיקחו את ארצנו ויבאו ישראל ויקחו
 את ארצנו מידם כדרך שפעם הפלסטים ומשום הכי אחד או
 בנהלו אלופי אדום חילי מואב יאחזרו רעד וחזר ואמר נתנו
 כל יושבי כנען שהם האומות שהיו יודעים שיקר מנחתם של
 ישראל היה עליהם לרשת את ארצם וכוונת הכתוב היא להודיע
 את ישראל ראו חבתכם לפני שחילוי האומות כאינם רשאים
 להתגרות כס חילי מסבכ סיבות שתזכו בארצם דהיינו שאני
 מקים אחרים שיבאו ויקחו את ארצם מידם ואחרי כן תוכלו
 אתם לירש את ארצם ואתם ככתבו' וחזר ואמר תביאום
 ותטעמו בהר נחלך כלומר נתי שבטחתינו שאף אדום ומואב
 שהוהרנו שלא להתגרות כס מכל מקום ה' מסבכ סיבות שנידע
 את ארצם דהיינו שאני אחרים ולקחים את ארצם ואחר כך
 באים ישראל וזוכים בארצם והטעם הוא לפי שכתיב כי לא אתן
 לכם מארצ' וכן כתיב כי לא אתן מארצנו וכיון שנאמר האזהרה
 בכניו לא חל האיסור אלא בהיות תחת ידם וכדלמדינו קונם
 לביטח שאני כנעם מת או שמכרו לאחרים מותר ליכנס בו'
 מ' ת' הוי אליה וקן בה שם אתה אומר דכל שאז בכניו לא חל
 האיסור אלא בהיות איתו דבר ברשות קנאחר אם כך דרטינו
 נתי בכניו ליתר שהאומר קונם לביטח אפילו אם נפל אסור
 ליכנס בו וכסברת הר' דלית ליה דכס' דרטינו להיתר לוותר
 שם מת או שמכרו לאחרים מותר ליכנס באותו הבית הכי
 נתי דרטינו ליה לאיסורא לומר שם נפל וחזר ויבאו דאסור
 ליכנס בו דביטח קאמר כל שהוא ביתו אסור ליכנס לכיתו ואם
 כן דור המדבר אינם באים לעית לבא מטעם שנשבע ה' ואמר
 אם יבואו א' מנחתי ואף על פי שנאמר וחזר וכנאה מכל מקום
 כל שהוא בכניו אפילו נשכל וחזר וכנאה אסור ליכנס בה'
 ליה

אלי שהיה בטחתי' בעיני ואלו כן כתיב ונפן ונעבור דרך
 עבר מואב ויחזר חילי אל תגר את מואב ואל תאמר כס
 תלחמה' הרי סמתי אזהרות אלו היו בשנת ה' ומיאו בראה
 ש"א קוד' תטעה בלב של שנת ה' סערי כתיב ויהי כאשר תמו
 כל חגטי התלחמה למות הקרב העם וידבר ה' חילי לאמר אתה
 עובר היום אל גבול מואב את ער ופדסי' חלל משלוח מרגלים
 ע"כ לא נאמר בפרט וידבר אלה ויאמר ללחך שכל שלטים
 ובאזהרה שנה סערי ישראל בנפיש לא נחייח אליו הדבור כלשון
 זכה פנים אל פנים כו' והכי איתא בפ' זב דף ק"א' ובאזהרה
 אדום ומואב כתיב בהו ויאמר ובראה שכל אזהרות אלו
 נאמרו בשנה ה' בשנת ה' אלא שאזהרת אדום ומואב נאמרה
 קודם ט"ב של שנת ה' ומשום הכי כתיב בהו ליטנא דויאמר אך
 אזהרת עמון נאמרה אחר ט"ב של שנת ה' שנתו כל אשני
 העלמחה למות ומשום הכי כתיב וידבר ה' ואם כן כפי מה
 שהריב נזר דשמו עמים ורגזו היה בשנה ראשונה מה הוקם'
 להם והלא לא עליהם הולכים והלא אזהרות אלו בשנת ה'
 נאמרו ובדכתיבנא וכו'.

עור אנו תמים בדבר הרב דאשקרה דמלתא אחרי בקשת
 המעלה הראויים קוטיה לוכא סוה שהרי נזר דשמו
 עמים ורגזו היה תכף ומיד שיבאו מתגרים ונעשו להם אותם
 האות' והמפאשים פסטיה דקרה לא משמע הכי דכתיב בחית
 בחסדך עם זו נאלת נהלת בעוד אל נוח קדשך עממי
 ורגזו חיל אחו יושבי פלסט וגו' הרי דמשמע שמהם רבינו היה
 מתבטא ואמר כסכחית בחסדך עם זו נאלת ונהלת בעוד אל
 נוח קדשך דהיינו בשעה שה' היה רוצה להכניסם לארץ ישראל
 או שמו עמים ורגזו וקול אחו יושבי פלסט וננהלו אלופי אדום
 חילי מואב אחוז רעד - ועל זה הקשו במבולתא באימה טעה לא
 היה להם לירא סערי כבר נאמרו סמתי אזהרות אזהרת אדום
 ואל תתגרו כס ואזהרת מואב דאל תתגר בו תלחמה ותרנו משני
 האחינות וכו' ובפ' אלו טרפות עלה ס' אחריון א"ר שמעון כן
 ל'ק' הרבה מקראו טרפוין לישקו והן הן גוסי תורה העוים
 הוסיבים כחגרים עד עזי מאי נפקא לן מיכה מדאשכחיה
 אבימלך לאברהם את תסקור לי ולגיני ולנכדי אחר הקב"ה
 ליתו כפתורים ולישקו מעוים דהיינו פלסטים וליתו ישראל
 ולישקו כפתורים כיונא בדבר אתה אומר כי חשבון עיר סיחון
 מלך האמורי הוא והוא נלח' בתלך מואב מאי נפקא מינה דאת'
 ליהו הקב"ה לישראל אל תגר את מואב אחר הקב"ה ליתי סיחון
 לישקו ממואב וליתו ישראל ולישקו מסיחון והיינו דאמר רב
 פבא עמון ומואב טיהרו בסיחון ע"כ - ואין ספק שמה שהותרו
 ישראל ליקח ארץ מואב מיד סיחון הוא משום דכסהוהיר הקב"ה
 לישראל ואמר אל תגר את מואב הוא משום דכתיב כי לא אתן
 לך מארצו וגבי אדום נמי כתיב כי לא אתן לכם מארצם וקול'
 דהאות' קונם לביטח שאני כנעם או קונם לכיתו שאי אתה כנעם
 מת או שמכרו לאחרים מותר ליכנס דכל שאומר בכניו דהיינו
 ביתך או ביתי הוא דוקא כשהכית ברשותו אבל כל שאין הכית
 ברשותו מותר להכנס בו וכן הלא נבי אדום ומואב שמה שנאם'
 ארצם הוא בכניו דהיינו ארצם וארנו כל שבאו אחרים ולקחים
 מיד אדום ומואב הותר להם לישראל לקחת אותם וכן ארץ
 פלסטים הותר להם לישראל ליקח אותה מיד כפתורים סערי
 שבועת אברהם אבינו היתה את תסקור לי ולגיני ולנכדי והיינו
 שלא יעשה עמו תלחמה אבל כיון שבאו כפתורים ולקחו מעוים
 הותר לישראל ליקח מיד כפתורים מה שלקחו מעוים.

ובזה נבא לכונת הכתיובים נחית בחסדך עם זו נאלת
 נהלת בעוד אל נוח קדשך שמו עמים ורגזו כלית'
 כשעה

לזה אחר דליתנהו להנד מילי אלא הלכתא כהרוב"א דאסילו
 טאחר בכניו אס נפל וחזר ובגאו מותר לו להכנס באותו בית
 ולפיוכך יכולים דור המדבר לבא אף שנסכע אס יבואו אל
 מנוחתי משום דדרסינן למנוחה זו אינם באים אכל באים הם
 למנוחה אחרת • והכריח זה משבי אמו ותטעמו ולא אחר הכילאו
 ותטעמו לומר שמרע"ה אינו נכנס לאלו ועל כרחין הטעם הו"ל
 כדי שיהיה נחרב ב"ה טאם היה משה נכנס לא היה הבית נחרב
 לפי שיהיה מטביל יצא דעו וכמו שכתבנו אך עכשו טאינו נכנס
 אינו מטביל יצא דעו והבית נחרב ולפי זה יכולים דור המדב'
 לבא לעתיד לבא לפי שיש התר לשבועת המקום שנסכע אס
 יבואו אל מנוחתי ודרסינן למנוחה זו אינם באים אכל באים
 הם למנוחה אחרת • ואמרנו במדרש חקדש ה"כוננו יודך מקדש
 א"ל וסני טעמיד ע"ז בני אדם שלטא בהם יד האומות אבל לעתיד
 לבא טעמיד להבנות ע"ז הקב"ה אין אומה ולטון סולט בו •
 ובתכילתא והביאה דע"ז אל כפירוס התורה חקדש ה"כוננו יודך
 ה"מלך לעולם ועד חביב בית המקדש טהעולם נכרא ביד אסת
 טנאחר אף ידי יסדה ארץ ומקדש בטתי ידים ואומתי יבנה בטתי
 ידים בזמן טה" ימלך לעולם ועד לעתיד לבא טכל המלוכה שלו
 ע"כ וזה כונת הכתוב טטעם מביאמו ותטעמו בהר נחלתך
 ואינו מניסס לארץ הוא כדי שיבואו דור המדב' מקדש ה"כוננו
 יודך טהוא לעתיד לבא לפי טאם אני נכנס לאלו אינם יכולים
 לבא לעתיד לבא אכל עכשו טאינו מניססם יכולים לבא למקדש
 ה"כוננו יודך לפי שחרב הבית ויש היתר לשבועת ה"בית
 שנסכע אס יבואו אל מנוחתי דדרסינן למנוחה זו אינם באים
 אכל באים הם למנוחה אחרת • הכלל העולה טכונת הכתובים
 לומר טאף טה" דרש הכנוי לטובתם של ישראל ודרש מלרסם
 ומארנו דוקא כטשיא תת רטותם אכל כטיגא טרטות' הו"תה
 לישראל וכדיא דמתגיטין דקונס בייך טאינו נכנס דאס תת או
 טמכרו לאחרים טמותר להכנס בה מכל מקום אינו דורס הכנוי
 לרעתם של ישראל לומר טאם נפל שיהיה אסור בו דבייך קאמר
 ובייתו הוא וכסכרת הר"ן ואס כן אינם באים דור המדבר לעת'
 לבא מפני טשבועה שנסכע אס יבואו אל מנוחתי אלא ס"ל
 כטטת הרוב"א דאף טאחר בכניו אס נפל וחזר ובגאו מותר
 להכנס בו וטזה דור המדבר באים הם לעתיד לבא לפי שיש
 היתר לשבועת ה"כאחר אסר נטבעתי באפי אס יבואו אל
 מנוחתי ודרסינן למנוחה זו אינם באים אכל באים הם למנוחה
 אחרת והיתה לה' המלוכה •

דרוש תשיעי

במדרש גר ומושב אנכי עומם אס מרגו הריני גר ואס
 לאלו הריני מושב ואטלגה מן הדיו טכך אחר לי
 הכ"ה לזרעך אמו את הארץ ונומר ע"כ •
בהנהגה עליון ארץ וצת חלב ודבס נבי היא לכל הארנות
 מוסקות היא כידיו מימי קדם טמטעה טאחר ה'
 לאברהם לזרעך נפמי את הארץ וזה טה אברהם • והכ' אמרינן
 טפ' המוכר פירות דף ק' מתנא הלך בה לארכה ולרחכה קנה
 מקום הלוכו דר"ל ואמרנו מ"ט דר' אליעזר דכתיב קום התהלך
 בארץ לארכה ולרחכה כ"לך טתגנה • הרי טהונדך ה' להקנות
 הארץ לאברהם בקנינים דנהיגי בין אדם לחבירו וכיון טקנאה
 בחוקה זו וזה טה אברהם ונעטית שלו • נס' ככ"ר ס' לך לך פ'
 ל"ט סימן כ"ד אמרנון ויבן טם מוצה לה' א"ר אלעזר ג' מוצחות
 יבנה וכו' וא' לקנינה ופ' מהר"ט יפה וא' לקנינה פירות לזכות
 שיהיה לז' קנין בארץ וטוא איתו טבנה באלוני מחרטא כטאמר לו
 קום טהלך בארץ ואמתי כר' אליעזר דלין מיכה כפרק המוכר
 בידות

וזה מבואר נמי במאמר הפונה קדים וכבר הביא רמ"א הגנה
 זו כפירוש התורה והקטנה הרא"ס אל דרש"י ככס כפרס'
 לך לך גבי ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט
 טהיו רועיו טל לוט רטעים ומרעים כטדות אחרים ורועי אברם
 מוכיחים אותם על הנול והס' אומרי' ניתנה הארץ לאברהם ולו
 אין יורט ולוט יורטו ואין זה גול והכמוס אומר והכנעני או
 בארץ ולא וזה טה אברהם עדין ע"כ • מטמע טכל זמן טהכנעני
 בארץ אינו זוכה טה ליטול אותה מן הדיו • ופירך דטאני טסס
 טבהותה טעה לא היה לו זרע וה' אחר לו לזרעך אמן וכל זמן
 טלא היה לו זרע הכנעני והפרייו הוטכ טה מתהלתה • וזה טה
 ויחר מקאברהם טרונה לזכות טה עתה מחר זרעו אכל עכשו
 טכבר נולד לו זרע וכבר וזה טה אע"פ טהכנעני והפרייו קיים
 יכול ליטול אותה מהדיו ומכל מקום לא נחה דעתו טל הרב
 כפירוק זה וכתב דמלסון בראשית דבה דגבי הכנעני והפרייו
 לא מטמע כן עכ"ד • והדיו עמו במה טלא נחה דעתו כטרונו
 מוסס דבראשית דבה טפרטה מ"א סימן ו' אמרינו אחר להס' ה'
 כך אמרתי לו לזרעך נתתי את הארץ טואת איתמי לכטית עקרון
 ז' עמחין מטיכה והכנעני והפרייו או יוטכ בארץ עד עכשו
 מתבקט להס' זכות בארץ ע"כ • מטמע דעיקר הדבר מלוי' כמה
 שיטברו ז' עמחין מטיכה ואס כז' הדרא קוטיין לדוכחו דהיכי
 קאמר אברהם ואס לאלו הריני מושב ואטלגה מהדיו והלא כל
 זמן טלא נעקרו ז' עמחיס לא וזה עדין באז' והרא"ס לא מירך
 כלום לקוטימו ומר"ט יפה כדחק הרבה בו יע"ט •
ול יראה דזה וכו' עס מתי דאמרי' כפ"ק דראס טנהה טלה
 ז' בטו מיכה כפרייה מרב כהנא עומר טההרדובי וטראל
 ככניססם לארץ מהיכן הקריבוהו אס מאמר דעיל ליש' ביד
 ככרי קריבס אחר קתמנא ולא קניד ככרי אלא דלא עייל טליג
 בידות

דרך הקדש דרוש תשיעי

ולרעהה קנה מקום הלבוש מ'ס דבתי קום התהלך בארץ לארבע
ולרעהה כי לך תננה ע"כ הרי דם'ל דמאי דקאמר ליה רחמנא
לאברהם קום התהלך בארץ מסעם חוקה ננעו בה כדמביבנה
לעיל ואם כן אברהם דקנה בחוקה על כרחין לומר דמותר
טעה וכה כה

ורבי אמרינן בירושלמי פ"ב דחלה עלה דמתי' דפירות
חונה לארץ שנכנסו לארץ ר' אליעזר כוטר ור' עקיבא
מחייב אמרינן מאי טעמא דר"א מלחם הארץ ולא לחם של חונה
לארץ מ'ט דרבי עקיבא חל הארץ אשר חבי מביא אמתם טמא
טמא אמת חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חונה לארץ
ואמרינן דהטיב רבי עקיבא חל ר"א חל חמה מודה לי בטעם
שנכנסו ישראל לארץ ומגאו בנקות וקמחין טמא חייבין בחלה
ולאו גדולי פטור ניבאו ואמר ר' יוסי מתיבני איך רבי עקיבא
מתיבני את רבי אליעזר משן עד טמא כנסו לה למפרע ירשו
דאמר רב הונא כה"ר טמאל בר נתן לורעד חזן אין מתיב
כחן חלה לורעד נתיב כר נתיב ואמרינן חו התם דאף ר"א
מודה לר' עקיבא בבנקות וקמחין טמא ישראל כניסות לארץ
שכלל הולך אחר הקדמות ע"כ - הרי דם'ל אברהם וכו' בארץ
מטעה שמתנה הארץ לאברהם

וכי תימא לפי מה שכתבנו בטעם המוספות דאף דאז מוחזקם
היא מאבותיהם מ'ס לו במה שורע אם כן מה החלה
ד' יוסי על ר' עקיבא מטיגמא דעד טמא כנסו ירשו מרב' מקום
אכתי יס לנוי במה שורע - הא ל'ק כלל מסוס דנבי חלה לא
איכפת לן אם היא של נוי או לא דהא תנן פ"א דחלה גוי שנתן
וחנה לישראל עד טמא נלגל חייב ומשגלגל כטור הרי טמא
שהקמח היא של גוי מאחר טמא לישראל קולם נלגל חייבת ורבי
אליעזר פטור פירות ח'ל טמא לארץ אף טהיה הנגול בארץ
מאחר טהיו גדולי פטור דהיינו שגורעו בח'ל ועל זה הטיב לו
דבי עקיבא מקמחין טמא ישראל כניסותם לארץ טחיבין אף
דכו גדולי פטור טהרי כגורעו מדין לא זכו ישראל בארץ וח'ב
חטיבין גדולי פטור ואפ"ה חייבין בחלה מאחר טהנגול או קודם
שנים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה היה לאחר טמא ישראל
לארץ ואם כן הוי כמו פירות ח'ל טמא לארץ ועל זה המה רבי
יוסי ואמר דלא דמי נלגול מסוס דהתם לא חטיבין גדולי פטור
מסוס דאז מוחזקת היא בוי ישראל דירושא היא להם מאבותיהם
והרי זה הגוי שנתן מתנה קמח לישראל ונגלגל ישראל דתיב
בחלה

ורבא דכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות מעשר כתי מה שנטעם
כותים עד טמא כחן אבותינו פטור ע"כ לאו מסוס
ד' קודם טמא ישראל לארץ לא זכו בה דהא טעם זה אינו מעלה
זמוריד כלל דהא קול דערלה בח'ל הלבנה למטה מסויב ונבי
ערלה חין חילוק בין נטעה גוי לנטעה ישראל וכמבואר - ואם
ב'ן אף דנימא דישאל קודם כניסתם לארץ לא זכה בה וכח'ל
חטיבא מ'ס מה שנטעו כותים עד טמא כחן אבותינו לארץ אחאי
כטור וכי נ'ע מתה ינטעו גוי בח'ל דאסור מהלכה למטה פסיני
חלה דמאי דקתא טעמא אחריבא איבא דכתיב כי טמא א הארץ
זכניתם וגו' ויראת הכתוב היא טמא הנטיעה אחר הביאה וכדאז
פ"כ ובידועלמי יע"ס - באופן שמתדכו טמא קודם שנכנסו לארץ
זכו בה מסוס דירושא היא להם מאבותיהם והיי אמרינן בפרק
אם נורלין עלה קוט דבנות גלפחד נטלו חלק אביהם טהיה בכור
והיה לו טני חלקים בכנסו אשר וקפסו ואחאי דמאי הוא ואין
הכבוד נוסב בראוי בכמוהו ויתרנו אז מוחזקת היא ושקפו
דמתנא שטמא קמח ח'ל אומר יודע ה' מה שדמינו שנטע
גלפחד ירשום הן חלה לא היה יודע אם נטעו חלק בכורה אם
לא

כיד נכרי ע"כ - והמוספות הקבו עם קדוכם אחר רחמנא ולא
קביר נכרי ואע"ג דירושא היא להם מאבותיהם כדאיתא בפ"ו
דאחר רחמנא ואמריהם מטרפון באם מכדי ירושה היא להם
מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ'ס יס להם במה
שורע ומכל מקום דייק התם שטוס אסרות שמדורות
ראשונים ע"כ - והנה סיוס דברי המוספות הללו שכתבנו ומ'ס
דייק התם שטוס אסרות שמדורות ראשונים הם שמוס
וחתומים דמלכד שהדברים מנד ענתם אין להם מוכן גם עס
זה שחלקו בין קרקע ענאו למ' שורע בו אין לדברי הללו קטר
כלל דהתם בנתמא הכי אמרינן ישראל שוקף לבנה להסתחות
לה זכה גוי והסתחות לה אסרה מדאמר רחמנא ואמריהם
מ'ס פון באם מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר
דבר שאינו שלו ואי מסוס הנך דמעיקרא ופירט דמ'ס ואי מסוס
אסרות דמעיקרא הוי קודם שנתנו לאברהם כבטולא בעלמא
סני לקו ופירט דמ'ס מכדי ע"ל טל נכרי כבטול סני ליה וק"ל
ככרי ומטל ע"ל על כרחו ליפסינהו לנכדים דליבטיבינהו חלה
מדפלו ישראל לענל גלי אדעתיהו דניחא להו בע"ז וכו' אמי
גוי ופלחו לה טליחותיהו עביד הלכך הוה ליה ע"ל טל ישראל
ואינה בטילה עולמית ע"כ וא"כ מה היא כוכת המוס' במה
שכתבו ומ'ס דייק התם שפיר וכו' -

והנראה אנלי הוא דעיקר הגירסא היא ומ'ס דתי התם
שפיר וכו' והכונה שהוקשה להם דלפי מה

שנתנו דמ'ס יס לו במה שורע היכי יליף התם דישאל שוקף
לבנה להסתחות לה זכה גוי והסתחות לה דאסרה מדאית רחמנ'
ואמריהם מטרפון באם מכדי ירושה היא להם מאבותיהם אימא
דמאי דאמר רחמנא הוה מסוס דים לנוי במה שורע ואם זה
בטע ח'לן ועבדו אסרו לפי טהוא שלו דומיין דעומר דאם
הבוא טליס ביד גוי קרינן ביה קביר גויים - והנה לפי האמת
לא קטא כלל דבמה שנתנו לקויבא האחרת ואי מסוס הנך
דמעיקרא טמא כבטולא בעלמא סני לה אידיחיא כתי קוטיא
זו דאם היינו מקשים לו דהא גוי יס לו במה שורע אכתי הוה
מתן כבטולא בעלמא סני לה והקוטיא אינה חלה למקשה
שהקשה ואימא מסוס הנך דמעיקרא אחאי לא הקשה ואימא
מסוס דים לנוי במה שורע לזה דנתנו ומ'ס דתי התם שפיר מסו'
אסרות שמדורות ראשונים כלומר מה שרנה העסטן למחוד הדין
מסוס דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ככר דהא ראייה זו שפיר
מסוס אסרות שמדורות ראשונים ואין הכי נמי טהיה יכול לדחות
דאיה זו מסוס דים לנוי במה שורע חלה דבמה שנתן כבטולא
בעלמא סני ליה כדחא נמי הדחיה האחרת דים לנוי במה שורע
זה נראה לי ככוכת דברי המוספות -

נמצינו למדין מדברי המוספות דנוף הארץ נתנה לאברהם'
מאותה טעה וזכו בה ישראל אף קודם שיעקרו ז'

עממים מסוס דירושא היא להם מאבותיהם אף אף על פי כן
יס לנוי במה שורע שהחזיר להם ס' זכות שזרעו עד שיעקרו
מתנה ז' עממים - וזוהו חלו כל דברי רמ' כפסטן דבפ' לך לך
טהיו רועיו טל לוט מרעים בהמתם כשדות אחלים והיו סבורי'
לומר דאין לנוי במה שורע מטעה סלמנה הארץ לאברהם מ'ס
כינה חיתם הכתוב ואמר והכנעני והפליזי עם בארץ כלומר
דכל זמן טמא נעקרו הו' עממים יס לנוי במה שורע ואם כן מה
טהיו מרעים רועי לוט בהמתם כשדות אחלים נול הוא בידם -
אף גבי אברהם שרנה לזכות בקרקע לאחיות קביר שפיר קאמר
הדיני מוסב ואטלנה מן הדין מסוס דמטעה שנתנה לו זכה בה
וראייה לזה מוחזקת טעה זכה בה אכלהם בעיקר הקרקע
מדאמרינן בפרק המובר ש דות עלה ק' מניח הלך בה לארבעה
ולרעהה

למו ואי סלקא דעתך הו' מוחזקת היא מאיקא מספקא ליה היא
 גופא קא מספקא ליה דכתיב ונתתי אותה לכם מורסה אני ה'
 ירושה היא לכם מאבותיכם או דלמא שמורתיים ואינם יורשים
 ופסטי ליה תרתייהו ירושה היא לכם מאבותיכם ומורישיים ואינם
 יורשים ע"כ ופירש רש"י דמאי דפטיטו להו דירושה היא להם
 מאבותיהם היינו מדקדמך דחננא למשה והעברת את נחלת
 אביהן להם ואמרינן זו חלק כבודה טענת מינה דאז מוחזקת
 היא מטוס דירושה היא להם מאבותיהם ע"כ. ומה טקסה לזה
 מאותה שכתבו התוספות בפ"ג דקדוין עלה ס"א ד"ה אי לא
 כתב ארץ כנען שהקשו וקשה דהיכי פוסק ארעתיך כלל יטלו
 כלל בארץ כנען כיון שפייטו בכבוש כמו אחרים. וזל דסד"א
 כיון שהוקשה ארץ כנען לשאר שבטים שהיו מאותה טפה שפאו
 בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו כמי שסלקו עמגן תחלוק
 בארץ כנען כו' ע"כ ואי איתא דאז מוחזקת היא נהי דסלקו
 שנתן לה לא מהני וכדתיבא בריש הכותב האומר לחברו דין
 ודברים אין לי על טעה זו ודי עטילוקת הימנה לא אחר כלום
 ע"כ ופרש' דמירי בשרה טל שותפין דלא מהנו לטונות הללו
 דלטון סילוק להם שכבר זכה לא מהני כבר עמד על הקירה הלזו
 שורית'ט טס בחדשיו ועיין בדרשותיו פרשת מטות דרוש טני
 יע"ס הכלל העולה דלכ"ע יחד היא טלה תמו' דאז מוחזקת היא
 צד יברא דירושה היא להם מאבותיה' ועיין מה שכתבתי בדרך
 הערכה ומגלת כי תדרשנו *

דרך דוד רדוש עשירי

סנהדרין

פ"ב א"ר יהודה אחר רב מפני מה נענש אבנר
 מפני שהיה לו לחמות כשאל ולא מיהא ר' ינחק
 אחר מיהא ולא נענה וכו' ולמ"ד מיהא מ"ט אינעש א"ר נחמן
 בר ינחק טענה מלכות בית דוד טמי טנים ומחנה.

במקום

שאלת מונח גדולתו של דוד מלך ישראל טס אהיה
 מונח ענותנותו כאשר עיניך מחזינה מיטרים לא
 במקום אחד ולא בטנים וטלטה תקומת. זמנו בכניאוס כו
 כדרך שהבטיחו ה' עז נתן הנביא ונחמך ביתך ומתלכתך כסאך
 יהיה נכון עד עולם כדבר האומר בשמואל ב' ס'טן ז'טס כאמר
 זיבא המלך דוד ויבט לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני אלהים ומי
 ביתי כי הביאותי עד הלום ותקטן עוד זאת בעיניך אדני אהי
 ומדבר גם אל בית עבדך למרחוק וזאת תורת האדם אדני
 אלהים. והנה מלבד הדקדוקים טים לדקדק כפסוקים הלזו
 היא טקסה באומרנו ומדבר גם אל בית עבדך למרחוק טתיבת
 למרחוק אין לה מובן. והתפרטים נדחקר כזה וינען תרנט
 זמילת אף על בית עבדך לעלמא דאתי ורלב"ג כתב שהבטיחו
 במלוכה אף שיטשא וזאל למרחוק ד"ל אף שימרחק מאת ה'. גם
 באומרנו וזאת תורת האדם נדחקו התפרטים יותר מדאי זאמרו
 שהוה בפתיחה כלומר הימכן שהבטחה כזו מבטיח לכן אדם.

אמנם

לדידי חוי לי לייטב טסוקים אלו וזתהלכה ברחבה
 ונקדים הא דאתרינן ביבמות פרק העדל דף ע"ז
 אהא דמנו עמוני ומואבי אסורים ואיסורן איסור עולם אבל
 נקבותיהם מותרות ונפמרה מנא ה"מ אר" דאמר קרא וכראות
 טאלו את דוד יונג לקראת הפלטי אתי אל אבנר טר הכנא
 צו מי זה הנער אתי אף תורח אתי כו' אל דואג עד
 שאתה שואל עליו אס הנזן הוא למלכות אס לאו טאל עליו אס
 דאוי לכא בקהל אס לאו א"ט דקאמי מרות המואביה אל אבנר
 אינני עמוני כו' אלא טענה תמור ולא תמורת טאני הכא
 דתפרט טעמא דקרא על דבר אשר לא קדמו כו' היה לקדם
 אבנים לקראת אבנים ונטים וכו' ואסיקנא הכא תרנינו כל
 כבודה

כבודה כת מלך טנימה. וראיתי להסמ"ג ללוין ק"ד ט'טב
 ואל וטנינו בפרק הערל עמוני ומואבי אסורים כו' אבל הנקבות
 מותרות מיד כשאר האומות כו' ור"י מקטרט"ט היה האמר כי
 בעמון היה טעם זה כי מתוך המקרא משמע כי מואביה קדמו
 כמו בני עשו שנאמר אוכל בכסף טטבירכי ואכלמי כו' כאשר
 עשו לי בני עשו היוטבים בטעיר והמואבים היוטבים בער אבל
 עמואב מפרש א"כ טעם אחר ואמר טכר עליך את כלעם טן
 בעור וכו' וכטס כטעם זה למואב לבדו כך טעם ראובן לעמון
 לבדו וגם משני הטעמים יס ללמוד טטנים מותרות כזון דרוב
 לקדם ולא לכבוד וכן יס בירוטלמי דהערל ע"כ. ויורהו
 בפלמתי טזה הפך פלמודא דידן דהא כפרק חלק אחר ד' יונגן
 בטס רבי יוסי בן קיסמא גדולה לנימה שהרחיקה טמי מכפפות
 בישראל שנאמר על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים.
 הרי תבואר דטעמא דקרא באומרנו כל דבר אשר לא קדמו
 אתכם בלחם ובמים קאי כמו למואב וכו'. ודרך חנכ ראיתי
 לייטב כונת הפס' כאומרנו על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם
 ובמים ואמר טכר עליך את כלעם בן בעור מתמור ארס כהרים
 לקללך ולא אבה ה' אלהיך לטמוע אל כלעם ויהסוך ה' אלהיך
 לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך ויאוכל למדיק באומרנו
 ולא אבה ה' ויומר דאין לו טייכות הכא בני אזרת לא יבא
 עמוני ומואבי הכא דיהיב טעמא מטוס שלא קדמו ומטוס
 אשר טכר עליך את כלעם מה ענין לו ולא אבה ה' אלהיך לטמוע
 אל כלעם. ויורה לייטב בהקדים הא דאמרינן בטלתי הוריות
 מתני ליה לרבי טמעון כריה אחרים אחרים אלו היה תמורה
 לא היה קרב אחר ליה מי הם הללו טטמיה' אנו טות' וטפות
 אין אנו מוכירי' אחר לו בני אדם טכקטו לעקור כבודך וכבוד
 בית אביך אחר ליה גם אהבתם גם שנאתם כבר אבה אחר
 ליה האויב תמו חרבות לנגח. ופרש"י אעפ"י שהאויב תמו
 כלומר טתמו מ"מ חרבות לנגח אל"מ היכא דהאנו מעטייהו
 הכי לא אהנו מעטייהו הדר אתני ליה טטוס ד"מ אמרו כו'.
 עוד נקדים הא דאמרינן בפ' הלך א"ר יונגן מעברותיו טל אומת
 דטע אהיה למד מה היה בלבו בקס טלא יהיה להם בטי כנסיות
 זכתי מדרשות מה טובו אלהיך יעקב לא פטרה טכונה טל יס'
 ומטכנותיך ישראל לא תהא מלכותם זמטכת ככלאוס טטיו וכו'
 א"ר אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חון מבתי כנסיות זכתי
 ומדרשות טכאמר י'הסוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה קללה
 ולא קללות.

והשתא

הכי פירוטו דקרא לא יבא עמוני ומואבי בקהל
 ה' גם דוד עשירי לא יבא יען אשר טכר עליך
 את כלעם בן בעור. וכי תימא מה כל המטמה הלזו לאמר
 למואב לדורי דורות בטביל טככר את כלעם לקלל את ישראל
 והלא לא אהנו מעטיו וכל דלא אהנו מעטיו גם אהבתם גם
 שנאתם כבר אבה. לזה הטיב ולא אבה ה' אלהיך לטמוע אל
 כלעם כלומר הן אמת טלא אבה ה' לטמוע בקולו מ"מ ויהסוך
 ה' אלהיך את הקללה לברכה ולא קללות זכולס חזרו
 לרעה וכיון דאהנו מעטיו מ"מ ה' לא מדרוש טלומס וטויכתם כל
 הימים וכדכתיב האויב תמו חרבות לנגח. הנה עלס בידנו
 דעמוני ומואבי אסורים והנקבות מותרות. וזהו כונת דוד
 המלך באומרנו מי אנכי ה' אלהים ומי בית אבי כי הביאותני
 עד הלום ואין הלום אלא מלכות כמ"ס התפרטים אל זכונתו
 דנויה לתת הודעה לאל יתברך טויכהו להיות מלך ישראל ויתקטן
 עוד זאת בעיניך כלומר הלא זה הדבר מלמא זכונתו מיד
 דאיבא אחריתי כי הכלה ה' חסיד לו להטיר את הנקבות מיד
 טעל פי טענה זו אני מותר לכא בקהל וקא מפרש ואיל ויעדבר

לחיי האו לחברו נמי לא נאמר אחר ליה ביון דאיתיהו ק"ו
 למדרש כמאן דאחמר ליה דמי הוא ניהו דלא נאמר לו ע"כ וכו'
 דאין הכונה לומר דלפי האמת ניתן ק"ו להדרש בנבואות הנביא
 המייעד שהם יעשה כך וכך שהרי ראינו שלא נתקיימה נבואת
 הנביא אלא שכונת התלמוד לומר דכפי סדרת הנביא נניתן ק"ו
 להדרש בנבואות ה' חשיב הנביא המתנבא מה שלא נאמר
 לו ונאמר לחברו והטעם שלא ניתן ק"ו זה להדרש הוא מ"ס
 דמשפטי ה' עמקו ואפשר דנורת מלך היא שהעוררים יעטשו ולא
 המרדבים עמם * וכזהו דאמרין כפ"ק דיומא עמידה פ"ס
 שמשול ביד אדם ח"ל רב כהנא ור' אשי לרבי כנאי ביד סתוראי
 ח"ל אין נורת מלך היא * ואם כן במשפטי ה' אין בדעת האדם
 להבין אותם כדי לדון בהם ק"ו ועוד דהא ק"ל דאין עוקמין ואין
 מוהירין מן הדין כ"ס במשפטי ה' שהם על ידו דאין לנו עסק
 בנשטרותי ועוד דאפשר דלככל האריך אבו מ"ס דאפשר שילאו
 מהם נדקים וכך היא מדמו ית' דאף במחוייבי מיתה מאריך
 אבו כשביל הנדקים העתידים לגלות מהם במבואר בסוגיא
 דב"ק ה"ג * ומ"ט ככ"ר פרטה כ"ח ס' ה' וז"ל ח"ר אבא בר
 כהנא געשה בעשרת הטבטים מה שלא געשה כדור המבול כדור
 המבול כתיב וכל יצר תחשבות לבו דק רע כל היום ובעשרת
 הטבטים כתיב הוי חושבי און ופועלי רע על משכבותם הרי זה
 כלייל * ומנין אף ביום ת"ל לאור הפקר יעשה אותם לא נשמיר
 ומהם פליטה ואלו נשמיר מהם אלא בזכות הנדקים והנדקיות
 שהן עתידין לעמוד מהן הה"ד והנה נותרה בה פליטה וכו' *
 ואם כן אפשר דאף שכל היו ראוין לעונש יותר מעיל ה' מאריך
 אפו לנבי כסדים מ"ס מה שעתיד לגלות מהם * וא"כ דאמרין
 בסד' חלק דף ל"ו ואף מבני בניו של אותו רשע בקם הקב"ה
 להכניסן תחת כנפי הטבטין אחרו מלאכי הסרת לקני הקב"ה
 דש"פ מי שהחריב את ביתך וזרק את היפך תבנים תחת כנפי
 הטבטין היינו דכתיב דתבן את ככל ולא כרפתה ע"כ * אפשר
 דהיינו דוקא מנבדננר לא נפיק מניה ורעא מעליא אף
 מהאומה של כסדים נפיק מניהו ורעא מעליא * ובעיקר
 ק"ו זה להנביא אפי תמיה דאפילו ויבינא ליה טעמיה שמשפטי
 ה' ניתנו לדרוש בק"ו מ"מ ה"ק בעוד שנתיים ימים וכו' דהא ירמיה
 לא קבע זמן למלכותו של עילם ואם כן מכל לדון בק"ו דכתיב
 יעטשו בעוד שפתי ימים יעוד אפי תמיה דהא תיבת תה שאתר כה
 א"ת ש' שברתי את עול מלך ככל דא"ת זה מ"כ הק"ו אבל מה שסיים
 לומר אפי חשיב המקום הזה את כל כלי בית ה' וכו' ואת יכניה בן
 יהויקים מלך יהודה ואת כל נלות יהודה הכלום ככלה אפי חשיב
 אל המקום הזה וכו' זו תנין לו דאפשר דאף שיכור ה' את עול
 מלך בכל מ"מ כלי בית ה' וכל נלות יהודה עדין יהו פשטי עד
 התם שפע וכלה חטאת ואיך סיחיה ואת תורה העול דנבי מחוייבי
 מיתה בידו אדם לא משנחין ברעם הכא אחריהם *
ובה"ב יוחא מאי דקסיה לי אף לא נסתכל משה בשתי
 סדרות הללו והלא נסתכל במגד' עד סוף כל
 הדורות אלא עיקרן של דברים כך הוא שידאי ראתה עינו של
 משה הסיו פרידות דעמדין לגלות מהם אלא טראה סמוכים
 חייבים מיתה בידו אדם מ"כ הק"ו שפעם בפעם לא הסניח
 ברעם הכא אחריהם * והסיב לו השת' דא"כ דלפי האמת כך
 הוא דרכה של תורה דמחוייבי מית' בידו אדם לא משניח' ברעם'
 דנפיק מינייהו מ"מ שאפי הכא מ"ס מלכות בית דוד ולעצן
 דוד המלך כנכס הקפ"ה לפנים משורת הדין *
ועל פי זה נבין כונת המשפטים דמחול' פ' ס' ז"ט כיוצא
 שמעי עם דוד בהתחננו לפניו יהו את' כי ידע שבדרך
 כי אפי חטאתי והנה באפי היום ראשון לכל בית יוסף וכו' וישן
 אביש

כ"ד

כפי דרכיו ואמר נא באופן אחר ונקדים הא דאמרין
 במגלה ח"ס יהודי היה ונתן קרי ליה יהודי אלמא
 מיאודה קא אתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קא אתי ח"ר
 אביו מבנימין ואמו מיאודה רבנין אמרי משפחו' מתגדות זו בזו
 יאודה אחר הנא ברמית דאחתי ליד מרדכי דאלמלא קטליה דוד
 לשמעי לא היה נפיק מרדכי * עוד נקדים מ"ס רז"ל היום יומת
 אפי כישראל זה מרדכי כנא' אפי יהודי * והנה אבינו דן את
 בדיון על פי התורה שחאחר ששמעי בר קטלא הוא כשביל שחמר
 במלכות והוא חייב מיתה בידו אדם ח"ו לנו להחיותו כשביל
 דעתיד לגלות מתנו מרדכי ומ"ס הכי אמר התחת זאת לא יומת
 כמעי * ואדוננו דוד כשה וקביט שבטביל כבודו רנה הקב"ה
 להחיות את המואבים וא"כ שהיו חייבים מיתה בידו אדם מ"כ
 הק"ו שפעם משה הנדיל ה' לעשות עמם שלא להרגם אף הוא
 ראה לעשות מדה כנגד מדה לקיים מה שנאמר והלאת' כדרכו
 ומ"ס לא רנה להרוג את שמעי כשביל דעתיד מרדכי לגלות
 ממנו אף שמו הדיו הרשות נמונה בידו להרגו כיון שהיה מחוייב
 מיתה בידו אדם כשביל שהיה מורד במלכות * והוא כונת דוד
 באומר תה לי ולכס בני נרויה כי תהיו לי היום לסטן כיוס בישראל
 כי הלא ידעתי כי היום אפי מלך על ישראל וגרתי לדעת מה יהיה
 בנת דוד באומר הלא ידעתי כי היום אפי מלך דאך מלי מלכו'
 בית דוד עם הריגת שמעי * ולפי פסוקן של דברים אפי חשד עם
 מ"ס רד"ק כס' רז"ל על פסוק והנה באתי היום ראשון לכל בית
 יוסף דאחתי נקט יוסף טפי משאר הטבטים ואמר זל דכל ישראל
 נקראו יוסף כנא' אולי יתגן ה' נבואת סארות יוסף אחר לו
 שמעי לדוד ישראל במלו אותך רעה ואפי יותר מכולם וכל ישראל
 יתגבי ותלפים לראות מה אתה עושה עמי אם אתה מקבל אותי
 כל ישראל באים אליך ומטלמים לך * ואף ספק דכונת
 שמעי זאת היתה לרמוז לו שאם לא יקבל אותו דוד לא יבואו
 ישראל להטלים עמו ומ"ס כבודו של דוד אמר לו אם אתה
 מקבל אותי כל ישראל באים אליך ומכלל הין אתה שומע לאו *
 ועל זה אמר אבינו התחת זאת לא יומת שמעי כלו' דל מהכא
 גודל עינו של שמעי מ"ס התנכלות זה שאמר לעת כונת רמזי
 הוא שיומת שמעי שמענו לומר שאם לא יקבלו דוד לא יבואו
 ישראל לקבל עליהם מלכות בית דוד * והנה דוד נכנס באזינו
 דברי שמעי מ"ס דשכחי אסיקורי דמלערו רבני * וזהו אומר
 היום יומת אפי כישראל הלא ידעתי כי היום אפי מלך על ישראל
 כלומר ע"י שאפי מוחל לשמעני יבואו אלי כל ישראל להטלים עמי
 ויקבלו מלכותי וכו' עשוטו *

ובזה יוכן כונת התלך שלמה כמלכים ח' ס' כ' כשהרג את
 שמעי עם נאמר ויאמר המלך אל שמעי אתה ידעת
 את כל הרעה אשר ידע לבבך אשר עשית לדוד אפי והסיב ה' את
 רעתך כראשך והתלך שלמה כרוך וכסא דוד יהיה נכון עד עול'
 וכריכין אפי למודעי מה שייכות להיגות שמעי עם כסא דוד
 שהיה נכון עד עולם * אך על פי האמת שניתן אפי שפיר דשמעי
 ושלמה היו חלוקים בעיפתם דשמעי היה סבור שלא היה מורד
 במלכו

לחיי האו לחברו נמי לא נאמר אחר ליה ביון דאיתיהו ק"ו
 למדרש כמאן דאחמר ליה דמי הוא ניהו דלא נאמר לו ע"כ וכו'
 דאין הכונה לומר דלפי האמת ניתן ק"ו להדרש בנבואות הנביא
 המייעד שהם יעשה כך וכך שהרי ראינו שלא נתקיימה נבואת
 הנביא אלא שכונת התלמוד לומר דכפי סדרת הנביא נניתן ק"ו
 להדרש בנבואות ה' חשיב הנביא המתנבא מה שלא נאמר
 לו ונאמר לחברו והטעם שלא ניתן ק"ו זה להדרש הוא מ"ס
 דמשפטי ה' עמקו ואפשר דנורת מלך היא שהעוררים יעטשו ולא
 המרדבים עמם * וכזהו דאמרין כפ"ק דיומא עמידה פ"ס
 שמשול ביד אדם ח"ל רב כהנא ור' אשי לרבי כנאי ביד סתוראי
 ח"ל אין נורת מלך היא * ואם כן במשפטי ה' אין בדעת האדם
 להבין אותם כדי לדון בהם ק"ו ועוד דהא ק"ל דאין עוקמין ואין
 מוהירין מן הדין כ"ס במשפטי ה' שהם על ידו דאין לנו עסק
 בנשטרותי ועוד דאפשר דלככל האריך אבו מ"ס דאפשר שילאו
 מהם נדקים וכך היא מדמו ית' דאף במחוייבי מיתה מאריך
 אבו כשביל הנדקים העתידים לגלות מהם במבואר בסוגיא
 דב"ק ה"ג * ומ"ט ככ"ר פרטה כ"ח ס' ה' וז"ל ח"ר אבא בר
 כהנא געשה בעשרת הטבטים מה שלא געשה כדור המבול כדור
 המבול כתיב וכל יצר תחשבות לבו דק רע כל היום ובעשרת
 הטבטים כתיב הוי חושבי און ופועלי רע על משכבותם הרי זה
 כלייל * ומנין אף ביום ת"ל לאור הפקר יעשה אותם לא נשמיר
 ומהם פליטה ואלו נשמיר מהם אלא בזכות הנדקים והנדקיות
 שהן עתידין לעמוד מהן הה"ד והנה נותרה בה פליטה וכו' *
 ואם כן אפשר דאף שכל היו ראוין לעונש יותר מעיל ה' מאריך
 אפו לנבי כסדים מ"ס מה שעתיד לגלות מהם * וא"כ דאמרין
 בסד' חלק דף ל"ו ואף מבני בניו של אותו רשע בקם הקב"ה
 להכניסן תחת כנפי הטבטין אחרו מלאכי הסרת לקני הקב"ה
 דש"פ מי שהחריב את ביתך וזרק את היפך תבנים תחת כנפי
 הטבטין היינו דכתיב דתבן את ככל ולא כרפתה ע"כ * אפשר
 דהיינו דוקא מנבדננר לא נפיק מניה ורעא מעליא אף
 מהאומה של כסדים נפיק מניהו ורעא מעליא * ובעיקר
 ק"ו זה להנביא אפי תמיה דאפילו ויבינא ליה טעמיה שמשפטי
 ה' ניתנו לדרוש בק"ו מ"מ ה"ק בעוד שנתיים ימים וכו' דהא ירמיה
 לא קבע זמן למלכותו של עילם ואם כן מכל לדון בק"ו דכתיב
 יעטשו בעוד שפתי ימים יעוד אפי תמיה דהא תיבת תה שאתר כה
 א"ת ש' שברתי את עול מלך ככל דא"ת זה מ"כ הק"ו אבל מה שסיים
 לומר אפי חשיב המקום הזה את כל כלי בית ה' וכו' ואת יכניה בן
 יהויקים מלך יהודה ואת כל נלות יהודה הכלום ככלה אפי חשיב
 אל המקום הזה וכו' זו תנין לו דאפשר דאף שיכור ה' את עול
 מלך בכל מ"מ כלי בית ה' וכל נלות יהודה עדין יהו פשטי עד
 התם שפע וכלה חטאת ואיך סיחיה ואת תורה העול דנבי מחוייבי
 מיתה בידו אדם לא משנחין ברעם הכא אחריהם *
ובה"ב יוחא מאי דקסיה לי אף לא נסתכל משה בשתי
 סדרות הללו והלא נסתכל במגד' עד סוף כל
 הדורות אלא עיקרן של דברים כך הוא שידאי ראתה עינו של
 משה הסיו פרידות דעמדין לגלות מהם אלא טראה סמוכים
 חייבים מיתה בידו אדם מ"כ הק"ו שפעם בפעם לא הסניח
 ברעם הכא אחריהם * והסיב לו השת' דא"כ דלפי האמת כך
 הוא דרכה של תורה דמחוייבי מית' בידו אדם לא משניח' ברעם'
 דנפיק מינייהו מ"מ שאפי הכא מ"ס מלכות בית דוד ולעצן
 דוד המלך כנכס הקפ"ה לפנים משורת הדין *
ועל פי זה נבין כונת המשפטים דמחול' פ' ס' ז"ט כיוצא
 שמעי עם דוד בהתחננו לפניו יהו את' כי ידע שבדרך
 כי אפי חטאתי והנה באפי היום ראשון לכל בית יוסף וכו' וישן
 אביש

דרך דוד רדוש עשירי

עליון ופחות שבו כפרק לא היה לו לדוד דין מלך וכמו שראינו
שכל אותם הימים היה המלך כשעירם כדיוט כמ"ס ר"ל וכמו
שיתבאר בדרך המלך ור"ה להכריח סברתו שלא היה חייב
מיתה חסד כלל הרגו דוד ולא ניהא ליה למימר שמתעב דוד
מלהרגו מטום שעתיד מרדכי לנאח ממנו שהרי בתחייבו מיתה
בידי אדם לא נאמר כלל זה ושלמה המלך הזה ס"ל דמשיב
חייב מיתה שהיה מורד במלכות וזה אחריו אתה ידעת את כל
הרעה אשר ידע לכבד אשר עשית לדוד אבי והשיב ה' את רעתך
בראשך כלו' כיון שדן אתה חייב מיתה בסביל שהיית מורד
בדוד המלך בלגל הכ"ה והביאך עד הלום לידי חוב מיתה וכן
נימא אם איתא דאבי חייב מיתה למה זה נמנע דוד מלהרגו
אחי' לזה השיב והמלך שלמה כרוך וכסא דוד יהיה נכון כלות'
אם דוד אבי לא היה נושא עמידות והיה הורג אותך אף שעתיד
מרדכי לנאח מחלניך היה בידו עון אשר הטא מחמד שהקב"ה
הפליא חסדו להחיות את המואבים בסביל כבודו של דוד אף
שהיו חייבי מיתה בידי אדם אבל עכשו נמנע מלהורגך בסביל
פיראה שעתיד מרדכי לנאח מתך הנה כי בן כסא דוד יהיה
נכון עד עולם הנה עלה בידו שהקב"ה למען נדקו עטה
לפניו מטורת הדין שלא להרוג את המואבים בסביל כבודו
כל דוד'

ל ידעתי כונתם בזה שאמרו כונתו שבע שנים ותהי'
שאלך דוד בחברון כאלו הוא דבר שנחמדש מפירוטם
והלא לכל הפירוטים דוד מלך בחברון שבע שנים ומחנה אלא
דלרש' סדרם כך הוא חמש שנים דמחנות שאלו עד שמלך אים
בסת וסתי שנים שמלך אים בסת וחגי שנה אמית' אים בסת עד
שהמליכו כל ישראל לדוד למלך ולפי' התום סדרם כך הוא אים
שנה מחנות שאלו עד שמלך אים בסת וסתי שנים שמלך אים
בסת וחמש שנים שהיתה בטלה מלכות ישראל דהיינו מחנות אים
בסת עד שהמליכו כל ישראל לדוד נמנע לכל הפירוטים דוד
מלך בחברון שבע שנים ומחנה ולכל הפירוטים חקך שמת שאלו
מלך דוד בחברון גם מה שכתבו אף על נב דבאיך קרא לא
חשיב רק שבע שנים חיינו לפי שננטרע ע"כ יגיס בזה לא ידעתי
כונתם דקוטיא וז' לא טיבא בכחו אלא היא קוטיא בפני עצמה
דקטו קראי אהדי דבטמול פתיב דמלך בחברון שבע שנים
ומחנה ובמלכותו כתיב דמלך שבע שנים עוד כתבויורה דלא
חשיב חגי שנה זו בחשבון בטול מלכות ישראל היינו לפי שלא
היתה סמוכה לחמש שנים ולא היה בטול יחד ע"כ וגם בזה
קשה לי דגם לרש' קשה קוטיא זו דאמאי לא חשיב חגי שנה זו
בכשבון בטול מלכות ישראל דהיינו חמש שנים ראשונים
ממת שאלו עד שמלך אים בסת וחגי שנה מחנות אים בסת עד
שמלך דוד על כל ישראל ומה שפרטו התום לדרבך יש לתרץ
ב"כ אל-כא-דרש' דלא חשיב אותה חגי שנה לפי שלא היתה
סמוכה לה' שנים:

וזה כונת הכתוב שהתלבו ויחמד דוד מי אנכי ה' אלקים
ומי בית אבי כי הביאותני עד הלום דהיינו המלכות
ומקטן עוד זאת בעיניך כלו' הלא זה הדבר שוכינתי להיות מלך
על ישראל וזוהי היא דאיכא אחריתי כי רבה היא ומדבר גם
אל בית עבדך למרחוק כלו' מיתן רחוק זכרתי אתך ואמרת אל
הנר את חייב ואף שדן היו חייבים מיתה הנל את' בסביל
פתי פרידות כדל' וזאת תורת האדם כלו' אם מואבים היו
חייבים מיתה בידי חיים אין כל הדם מה שנמנעת מלהורג' סבך
היא המדה דבין וזכה לאב אתנם מאחר שהיו חייבים מיתה בידי
אדם ועכ' ומדבר גם אל בית עבדך למרחוק שנמנעת מלהורגם
כבודו כיון זה גדול עד הכמים חסדך:

דב מקום ליישב מהמך הפונה קדים ואסימה עיני עליון
וסרס' למחות כאלו בהריגת נוב עיר הכנענים וקביא
לי דאמאי לא כרש' דתה כלל מיתה הוא בזה שהיה דודק שאלו
את דוד וכדאמרינן בס' בנחמך הדין מאי בור הסירה א"ר אבא בר
בנאי בור וסירה גרמו לו לאבנר טיהרביע' כפרסו' - מו קטיא
לו אליבא דרש' דהתם הקטו למ"ד מיתה מ"ט חייבם אר"כ בר
ינחק ששה מלכות בית דוד שתי שנים ומחנה' ולא ידעתי
אמאי לא תרבו דנענש מפני בור וסירה ודוק' ועיין בישה מראה
פ"ק דפאה ס"ד' ל"ס' ישה תאר פ' אמור פנ"ו ס"י' כ' ופ' חקת ס"ז
א"י ופ' חשעי פנ"ב' והנה לפי פירש' כך הוא שבסמת שאלו תקף
מלך דוד בחברון על יהודה שבעה שנים ומחנה ואח"כ מלך על
כל ישראל ואלו השבע שנים ומחנה מחנות שאלו החמש שנים
הראשונים היו ישראל בלא מלך כי לא המליכו ישראל את אים
בסת אלא לאחר חמש שנים מיתת שאלו וסתי שנים מלך אים
בסת כדכתיב וסתי שנים מלך ואחר ששה חדשים שמת אים בסת
המליכו כל ישראל לדוד נמנע שאבנר טיהא מלכות בית דוד שתי
שנים ומחנה דהיינו שתי שנים שמלך אים בסת וחגי שנה לאחר
מיתת אים בסת עד שהמליכו כל ישראל לדוד' והתום' הקטו על
פי' רש' שתי קוטיאות חדא דלמה נמנע אבנר בסביל חגי שנה
דאחר מיתת אים בסת והלא קודם מיתת אים בסת חזר אבנר
זכר אתה להמליך את דוד כדכתיב ושלח אבנר מלאכים את דוד
וגו' ועוד רכיון דמסת' שאלו ט' חמש שנים עמדו בלא מלך ולא
המליכו את דוד אס כן לתה כענש אבנר בזה' שכתחוק אחרי'

דז אחת טראתי כפ' מלך עלה ק"ס אמר רב יהודה אמ' רב ו'
חדשים ננטרע דוד וכו' אדשים מנא לן דכתיב והימים
אשר מלך על ישראל ארבעים שנה בחברון מלך ז' שנים וגומר
וכתיב בחברון מלך על יהודה שבע שנים וסשה חדשים והני ששה
חדשים לא קא חשיב ש"ח ננטרע ע"כ' ומשטא דסוגיית' משנה
דהקוטיא היא דבמלכותו כתיב שמלך בחברון שבע שנים ובמחנה
כתיב שמלך בחברון שבע שנים וסשה חדשים ועל זה אמרו ש"פ
דננטרע מכלל דס"ל סשה חדשים ננטרע היו באותם הימים
שמלך בחברון דליכא למימר דקוטיא הנמ' היא מדכתיב והימים
אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה ועל זה הקטו דכיון
דכתיב ב' מואל שמלך בחברון שבע שנים וסשה חדשים הוה ליה
למימר

לנומר במלכים והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה
 וסשה חדשים שהיו בירושלים מלך ל'ג שנה וכשתרנו ט"ו
 דנגטרע היינו באותם הל'ג שמלך בירושלים • זה לא יתכן חדא
 דנהי שתרנו לקושית דקא חשיב מ' שנה ולא חשיב מ' שנה וסשה
 חדשים אכתי קשה דבשמואל כתיב דמלך בחברון שבע שני' וסשה
 חדשים ובמלכים כתיב דמלך בחברון שבע שנים ולא קא חשיב
 ה' שנה חדשים • ועוד קשה דאם קושית הנמרה היא מחברון
 הארבעים דאמאי לא קאמר שמלך מ' שנה וסשה חדשים למה
 הביאו קרא דמלכו' דוהימים אשר מלך דוד וגו' בקרא דשמואל
 סני להקשות דכתיב בן שלשים שנה דוד במלכו וארבעים שנה
 מלך בחברון מלך על יהודה שבע שנים וסשה חדשים ובירושלים
 מלך שלשים ושלש שנה וכיון דכפרטו אתה מוגא ארבעי' שנה
 וסשה חדשי' אמאי לא מני להו בכללן והוה ליה לנומר וארבעים
 שנה וסשה חדשי' מלך ולוה יתן שמע מינה דנגטר' ומדהורכו
 להביא קרא דמלכו' שמע מינה דקושית הנמרה דבמלכים כתיב
 דמלך בחברון שבע שנים ובשמואל כתיב דמלך בחברון שבע
 שנים וסשה חדשים יוהבי דייקי דכרי רש' אל שכתב ואל בחברון
 מלך שבע שנים וסשה חדשים מהבא חשיב להו ובאידך קרא
 לא חשיב להו שמע מינה לא היתה מלכותו שלמה שנגטרע אותם
 שנה חדשים ע"כ • ופסט דבריו הוא דהקושיא היא מסנות
 חברון ועל זה תירנו שמע מינה דנגטרע כנלח דמה שנגטרע
 דוד היה במלכו בחברון וכמ' השמוספות בפ"ב דסנהדרין •
ובמ' קשה לי לדרך זה טובא חדא דהתם בפרק חלק סמוך
 לזאתר זה דרב יהודה אומר רב אמרו אמר לפניו
 רבש"ע מחול לי על אותו עון וכו' ח"ל כל הכי נטרוד האו
 גברא אחר לו קביל עליך יסורין קבל עליה אחר רב יהודה אחר
 רב טסה חדשים נגטרע דוד • משמע דהגרעת היה בסביל
 שקבל עליו יסורין ומה שקבל עליו יסורין היה על אותו עון
 דבת שבע • ואם כן ע"כ דהגרעת היתה באותם הל'ג שנה שמלך
 בירושלים • ועוד האומר בפרק חלק דטסה חדשים נגטרע דוד
 הוא רב יהודה אחר רב ובפ"ב דיומא הכריעו דעל עון דבת
 שבע איפרעו תנפוש מהא דרב יהודה אחר רב הרי דסביחא
 ליה דהגרעת היתה בטלס ושלשים שנה שמלך בירושלים באופן
 שהדברים נריכים אנלי תלמוד •

והגה אמרוין דאז שנגטרע דוד היה במלכו בחברון
 יתורנו השני קושיות דהיינו דבמלכים כתיב שמלך
 בחברון שבע שנים ובשמואל כתיב שמלך בחברון שבע שנים
 וסשה חדשים ואידך קושיא דאמאי כתיב בשמואל שמלך דוד
 ארבעים שנה הוה ליה לנומר שמלך ארבעים שנה וסשה חדשי'
 טכך הוא כפרטן ובמה שמירנו טסה חדשים נגטרע במלכו
 בחברון יתיישב הכל דמה שכתוב במלכים שמלך בחברון שבע
 שנים לא חשיב אותם ששה חדשים שנגטרע וכן מאי דכתיב
 בשמואל שארבעי' שנה מלך דוד לא קא חשיב אותם ששה חדשים
 שנגטרע אך אם כאמר דמה שנגטרע היה באותם הל'ג שנה
 שמלך על כל ישראל נוחא שתיישב קושית מאי דכתיב שארבעים
 שנה מלך אך הקושיא האחרת מסתירת הפסוקי' דבמלכים כתיב
 שמלך בחברון שבע שנים ובשמואל כתיב שמלך בחברון שבע
 שנים וסשה חדשים בתקומה עומדת •

וראייתי בירושלמי פירא קמא דראש השנה ואל כתיב
 והימים אשר מלך על כל ישראל ארבעים שנה
 ונומר וכתיב בחברון מלך על יהודה שבע שנים וסשה חדשים
 ובירושלים מלך ונומר בכלל חסרים ובפרט יתרים ע"כ • תוכח
 מהבא דהקושיא היא באמרו ארבעים שנה דהוה ליה לנומר
 ארבעים שנה וסשה חדשים והיינו דקאמר בכלל חסרים ובפרט
 יתרים

יתרים וזהו הלשון ענמו המוזכר בתלמוד שלנו והתירושים ש
 שנאמרו בירושלמי מוכח מינייהו שהחסרון הוא באותם הל'ג
 שנה שמלך בירושלים שהרי רבי ינחן בר קננתיא בשם רבי יונה
 אחר שלשים ושתים ומחנה היו אלא בסביל לחלוק לו כבוד
 לירושלים מנה אותם שלמות הרי שהחסרון הוא באותם הל'ג
 שנה וכן הוא דעת רשב"ן שם דאמר והיה כי ימלאו ימך אחר
 לו הקב"ה דוד ימים מלאים אני מוכה לך איני מוכה לך ימים
 חסרים וכן הוא דעת רב דאמר רב דאמר רב דאמר רב דאמר
 סהיה דוד בורה מפני אבטלו' בנו בשעירה היה מתכפר כהדיט
 וכן הוא דעת ר' יהודה ב"ר שלום דאמר כתיב כי ששה חדשים
 יסב שם יואכב וכל ישראל אחר לו הקב"ה אני אמרתי לך אל
 תתנו כם ובקשת להשגרות בהם חייך שאינם נמנים לך ע"כ •
 מכל הני מוכח שהקושיא היא על מאי דכתיב ארבעים שנה
 מלך דהוה לנומר ארבעים שנה ומחנה • והתירושים שנאמרו
 בזה הוא שהל'ג שנה שמלך בירושלים לא היו שלמים אלא ל'ג
 ומחנה או שאף שהיו שלמים לא נחשבו לו כי אם לל'ג ומחנה
 או משום שהיה בורה או משום שנתגרה בארום ואם כן חף אנו
 באמר דתלמודא דידן נמי כשהקשו כתיב והימים אשר מלך דוד
 בו' וכתיב בחברון מלך בו' הקושיא היא על מאי דכתיב ארבעים
 שנה מלך דהוה ליה לנומר ארבעים שנה ומחנה מלך שהרי זה
 הלשון ענמו הוא המוזכר בירושלמי ואמרו בכלל חסרים ובפרט
 יתרים ואם כן כשתירנו בתלמודא דידן דטסה חדשים נגטרע
 דוד היינו באותם ל'ג שנה שמלך בירושלים והיה על מפשה
 דבת שבע וכדאמרוין בפ"ב דיומא ובפסטה דאגדה דפרק חלק
 באופן שדברי השמוספות דפרק ב' דסנהדרין ודברי רש"י דפרק
 חלק נריכים תלמוד •

דרך דוד ריוש עשירי

כול לתוככיכנהו בהדי הארבעים אם כן אחי הדרך להביא קרא דמלכים דהתם לא מנה טפה דשמים דחברון לא הוה ליה להקשות אלא קראי דמיואל דכיון דנחית לפימני שטתה דשמים בהדי שבע כנים כליות הכי נמי הוה ליה לתככיכנהו בהדי הארבעים ודוק :

פ"ק דמנה ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכסול זאת תכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו עון דבת שבע *
עליו לטבה לאדון הכל שחלק מכבודו לכו' וקדשנו במצותיו וזונו סוס תשי' עליך' מלך טהא איתמו עליך וכבוד גדול עשו לך' ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וכנמרא. פ"ב דיומא ארז' אחר רב מפני מה נענש סאול מפני שמחל על כבודו שנאמר וכני בליטל אחרו מה יושענו זה וזכורו ולא הכיאו לו מנחה ויהי בחמרי' ע"כ. ופרש' נענש סאול לבה לידי דבר כעליו ניטל חמיו מלכות מפני שמתחלת מלכותו מחל על כבודו גלה על ענמו שאינו בלתי לחלוד ע"כ. נמניכו למדין שהמלך סאול מחל על כבודו הוא סיבה שיעשה דבר שבסיכוי תנטל המלכות ממנו *

ובזה נבא לבאר פסוקי שמואל' א' סימן כ"א בייבוח אבינילי עס דוד המלך הם המדברים שא נא לפטע אחתך כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדני נלחם ורעה לא תמנא כך מומיך ויקם אדם לרדפק ולבקש את נפסך' ויהיה נפש אדני נרודה בנריר החיים את ה' אלהיך ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע והיה כי יעשה ה' לאדני ככל אשר דבר את הטובה עליך וכוך לנייד על ישראל ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכסול לב לאדוני ולשפוד דם תנס ונומר *
 והקדוקים רבו כמו רבו הדא במה שאמרה שא נא לפטע אחתך בועשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן ותרנס יונתן מלכות קיימא דאיך תלוי זה בזה שליחת העון עם מה שיקיים ה' את הבטחתו וימן לו המלכות * עוד יש לדקדק במ"ש כי מלחמות ה' אדני נלחם ולא ידעתי להיבא קאי בתוכי טעם דכי מלחמות ה' אדני נלחם אם על המלכות שאמרה כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן ונמנה טעם דמלחמות ה' אדוני נלחם מה לה לבקש טעם למה שנתן ה' למלכות לרוד * ועוד שדברים הללו לא שייכו לענינה שהיתה מחלה פני דוד טיסלח עון ככל * ואי קאי לתחלת הפסוק שא נא לפטע אחתך משום דמלחמות ה' אדני נלחם גם זה לא יתכן דאין קשר לדברים הללו ולא שייכו אהדדי * וגם במה שסיימה דבריה ואמרה ורעה לא תמנא בך מומיך הם דברים תפלים מפלי מלח * והנה ליישב פסוק זה מקום יש כראש על פי האמור דמלך שמחל על כבודו הטררה בורחת ממנו ותנשא מלכותו והיא כפורחת * עוד נקדים מארזל במדרש וזל ויפדו העם את יונתן ולא מת רבי אליעזר אחר מלמד שנתנו מסקלו זהב ופדאורו ורבי יוחנן אומר אחרו לו לטאול ובי יונתן אבל והלא לא חבל אלא טעם ותנו מטיעת און בו משום ברכה כו' והקשו בשלמא לת"ר שנתנו מסקלו זהב ופדאורו שייכו דכתיב היונתן ימות אשר עשה היסועה הגדולה הזאת בישראל אלא לת"ד לא חבל אלא טעם מאי היונתן ימות אשר עשה היסועה הגדולה הזאת בישראל ותירנו ה"ק אפטר מי שעשה היסועה הזאת חטא בא על ידו * וכ"ר הרמב"ן בש"ס בחוקותיגם במפטי החרם כתב הרמב"ן וזל סיונתן טונג היה ואכיו לא היה סבור ולא היה מאמין שהיה טונג והיה דונה לחייבו מיתה ואחרו לו העם כיון שנעשה גם על ידו הדבר ידוע שהיה בטנה שאין הק"ט עושה כשעל ידו דשעים וזוהו היונתן

היונתן ימות אשר עשה היסועה הגדולה הזאת בישראל ע"כ * למדנו דמי שהוה נלחם מלחמות ה' און חטא בל' על ידו * וזו היתה כונת אביניל באמרה לרוד שא נא לפטע אחתך כלומר שימחול על כבודו במה כזכורו בכל כאמר מי דוד ומי בן ישי * והרנים' אביניל דכמא יאמר לה דוד איך אמחול על כבודי והלא כל ענמו כל אלו סניסלה ממנו מלכותו היה בכביל שמחל על כבודו * לזה אמרה אף שמתחול על כבודך עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן דהיינו מלכו' קיימא והטעם דעונש המחל על כבודו הוא סיבא לידי עון שעליו מנטל מלכותו והנא נבי דוד לא טייך מכוס כי מלחמות ה' אדוני נלחם ולפיכך רעה לא תמנא בך משום דאכשר מי עונסה יסועות בישראל ונלחם מלחמות ה' הטא בא על ידו * כלל הדברים שנות אביניל היה לומר שהיוק הנמשך ממחילת המלך על כבודו הכא נבי דוד לא טייך מפני דכיון שהוה נלחם מלחמות ה' אין חטא בא על ידו * אך כרי להבין המסך הפסוקים נאמר באופן אחר ונדקדק עוד במה שאמרה ויקם אדם לרדפק ולבקש את נפסך דלמה זה כפלה את דבריה באומרה לרדפק ולבקש את נפסך עוד יש לדקדק במה שברכה את דוד טיבה לחיי העולם הבא באומרה והיתה נפש אדוני נרודה בנריר החיים מי בקש זאת מידה שצדק את דוד ברכה זו זכי היעלה על הדעת שרוד לא יזכה לחיי עולם הבא * עוד יש לדקדק במה שאמרה את ה' אלהיך הם שכת ימר דנודע דנריר החיים הם אלה ה' * וכן יש לדקדק במה שקללה את אויבי דוד קללה נמרעת באומרה שנפסם יקלענה בתוך כף הקלע מי בקש זאת מידה * עוד יש לדקדק בסיום דבריה שאמרה והיה כי יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר ונ' ולא תהיה זאת לך לפוקה ונ' דכפי דבריה שהיתה סבורה שהריגת ככל חשיב פוקה ומכסול אף שלא יעשה ה' לרוד ככל אשר דבר היה מהראוי שמתנע את דוד מהריגת ככל ללא יפסוד דם נקי ומטעם מדברים שאם לא היה מולך דוד לא היתה הריגת ככל פוקה ומכסול וזה אין הדעת סובלתו * עוד יש לדקדק במאמר הפונה קדים באמרו רזל ולא תהיה זאת לך לפוקה זאת מכלל דאיכא אחר מי ומאי ניהו דבת שבע * והנה אחא לנחומי געורי קא מנערת ליה ואחר כל הכבוד שעשתה לרוד והבכרו' שצירפת אותו ברכות כמים מלל הזכירה לו עון דבת שבע לגייר את דוד

דרך המלך ריוש אחר עשר

ובראה דכל זה יובן עם מאי דאמריוגן בפ"ק דמנילה והנה היא רוכבת על החמור ויורדת כסתר ההר מן הרר מובצי ליה אמר רבה בר כנשא למדן שנטלה דם בחיקה והרחתה לו אחר לה וכי רואים דם בלילה אמרה ליה וכי דנין דיני נפשות בלילה אמר לה מורד במלכות הוא ולא נרד' למדיינייה אמרה לו עדיין סאול קיים ולא יזא שבעד בעולם ע"כ * נמניכו למדין שאביניל ודוד היו חלוקין בדין שדוד היה סבור דמטעה שבתמח על ידי שמואל יש לו דין מלך ואף שעדיין סאול קיים ואביניל סוברת שאין לו דין מלך אף שכבר נמסח עז' שמואל מאחר שעדיין סאול קיים * והנה כשהלסין רואג את אחימלך ואמר ראיתי את בן ישי בא נוב' אל אחימלך בן אחיטוב ויבאל לרבה' אחרו רבותינו זל שאמר לו עשאו מלך דמתן אין נכאלין באורים ותומים אלא למלך בלבד ומפני זה הרנו לא אחימלך מדין מורד במלכות וכבר הביא רד"ק דברי רז"ל הללו יע"ס * ואמרינן בגמרא כפרק השואל כל שכברו נענש על ידו אין מניסיו אותו במחכותו של הקב"ה מחאי אלימא מדכתיב וינא הרוח ויאמר נא ואמר' מאי בא נא נא מחיבתי ודלמא שאני הפס משום דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני אלא מהכא גם ענוש לנדיק לא טוב ומדלא טוב ש"ת דהוי רע וכתוב לא ינור במנורך רע ע"כ * והנה כפי סדר דוד דככל יס' לו דין דמורד במלכות מוס

מזוס דסכורא ליה דמשעה שנמשח על ידו שמואל יס לו דין
 מלך אף שעדיין שאל קיים נמשח שדיון עשה כמה שאל באורי
 ותומים לאחימלך ודואג שהלטינו לדוד ובסיבתו הרב שאל
 לאחימלך הוא בעצמו ימות. אך כפי סברת אבינויל סדוד אף
 שנמשח על יד שמואל אין לו דין מלך מאחר ששאל עדין קיים
 כמנהג דללא כדון עשה דוד כמה שאל באורים ותומים לאחימלך
 מאחר שאין לו דין מלך ופדין עשה דואג כמה שהלטינו את
 אחימלך שהיה מורד במלכות כמה ששאל באורים ותומים לדוד
 וכדון נהרג אחימלך ובמלכות שהרינת אחימלך היה דוד הסכה
 שהוא עשאו לאחימלך מורד במלכות ובמנהג שנענש על ידו
 וכבר לימדונו דול בכל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו
 במחיצתו של הקב"ה.

ובל זה הוא דוקא כשהוטא כמה שחברו נענש על ידו כמו
 הכא סדוד עשה שלא כהוגן כמה ששאל באורים ותומים
 על אחימלך והוא לא היה עדין מלך ונענש על ידו אחימלך
 שנעשה מורד במלכות ונהרג בסיבתו אבל אם כפי האמת לא
 טעה דוד כדון לפי שכיון שנמשח על ידו שמואל מאושה טעה יס
 לו דין מלך לא דשאל הוא טעמה כדון או סרטה להרוג לאחימלך
 שלא מן הדיו פשוטא דלא סייך נבי דוד כל שחברו נענש על ידו
 דאין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה דמאי הוא ליה למיעבד
 והלא כדון עשה ורואים לזה שהרי בפרק השואל כשרנו ללמוד
 הך דכל שחברו נענש על ידו דאין מכניסין אותו במחיצתו של
 הקב"ה כדדו לומר אלא מהכא שבעת קלון מכבוד זה נכבדננ
 שיה גם אתה והטעם זה נדקיה ודחו נדקיהו נדין מאי הוה ליה
 למיעבד ט"כ. הרי דכל שאינו חוטא בדבר לא אחרינן ביה הוי
 מלמא דכל שחברו נענש על ידו דאין מכניסין אותו במחיצתו
 של הקב"ה.

ביד אכסלוס כנגד והנך ברעמך כי איס דמיס אחיה. ויסי לדקדק
 בפסוקים או טיבא חרה כמ"ס נח נח חשג דמיס ואיס הכליתל
 דאיוה דמיס ספק דוד. ואי משוס דכתיב דמיס קביס נסכת
 הפס הוא מהגוים ומלחמות ה' היה נלחם ומה שלא דנה ה'
 שיכנה הבית משוס דמיס רכיס ספק מהגוים לאו משוס דללא
 כדון עשה אלא טעם אחר יס בדבר וכמ"ס רול. וכמ"ס דר"ק
 שחברו דמיס אכנר ואיס בכת. הנה הכתיב גווח ספק וידעו
 כל העם זכר ישראל כיום ההוא כי לא היתה מהמלך להמית את
 אכנר בן נר. ונבי איס בכת כתיב ויגו דוד את הנערים ויהרגו
 ויקננו את ידיהם ואת רגליהם ויתלו על הכרעה כחכרון. וזה
 מוכיח שהיתה הריגת איס בכת שלא כדוננו. ויונתן כדחק בזה
 ותרנס סוק סוק גבר חייב קטול. עור יס לדקדק במ"ס הסיב
 עליך ה' כל דמי בית שאלו דהיכון מלינו סדוד ספק דם מביית
 שאלו ונהפ"ו הוא טכל מנמתו כל דוד ואת היתה להטיב עם בית
 שאלו. ויונתן תרנס אתיב עליך ה' כל חובי בית שאלו ולא
 ידעתי טעם לדברים אלו דאיך יטיב ה' עונות בית שאלו על
 ראש דוד ואלא איס בחטאו וימתו כתיב. גם יס לדקדק במ"ס
 אשר מלכת תחתיו דעל חייה ומן קאמר אם בחיי שאלו זה אינו
 דכחיו לא מלך אלא כדדף היה כל ימיו מפני שאלו. ומה שמלך
 אחרי מיתת שאלו מה' היתה לו וכתו סאתר אכנר כי ה' אתר אל
 דוד לאמר ביד דוד עבדי אושיע את עמי ישראל מיד כלסטים
 ומיד כל אויביהם וא' כ מה פשטו ומה חטאנו על דוד בזה. וכו'
 קשה במ"ס ויתן ה' את המלוכה ביד אכסלוס כנגד דמה שייכות
 יס לזה עם מה טקדס. גם אומרו והנך ברעמך הס דברים שאין
 להם מוכן דמאחר סאתר ויתן ה' את המלוכה ביד אכסלוס כנגד
 למה חזר ואתר והנך ברעמך. גם יס לדקדק במ"ס כי איס דמיס
 היתה איך הוא נתינת טעם למה סאתר והנך ברעמך.

מענה נכא לבאר המסך הפסוקים והנה אבינויל אמרה
 לדוד טא נח לפשע אמתך כי עשה יעשה ה' לארצות
 בית נאמן כלומר בצורת האל עשה יעשה לך מלכו קיימת אך
 עדין לא עשה ואין לך דין מלך ונמנה טכל אינו חייב מיתה
 מטעם מורד במלכות. וכי תימא יאמר לה דוד כפי דברך שאין
 לי דין מלך נמשח דמה ששאלתי באורי ותומים לאחימלך שלא
 כדון עשיתי שהרי אין כשאלין באורים ותומים כי אם למלך
 ונמשח סכדיו הלטיק דואג את אחימלך שהיה חייב מיתה משוס
 החטיב מורד במלכות כמה ששאל לו באורים ותומים לפי שדיון
 אין לו דין מלך ונמנ' דכסיביתו נענש אחימלך ומי שחברו נענש
 על ידו נקרא רע ומי שהוא רע אין מכניסין אותו במחיצתו של
 הקב"ה. לזה באה אבינויל לומר אל מירא טכל זה כי מלחמות ה'
 ארנו נלחם והכונה דחמרוינו כפו דיומא אין כשאלין באורים
 ותומים להדווש לא למלך ולמי שהכבוד נורך בו ואמרינו כנמרא
 מה"א ח' אבהו אתר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו
 וכו' הוא זה מלך וכל בני ישראל חתו זה משוח מלחמה. ולפי זה
 אין ספק סדוד יס לו דין משוח מלחמה. שהרי אף בהיותו אכל
 שאלו הוא היה המושיע והמביא ונלחם מלחמות ה'. ובהדיא
 אמרו באגדת שמואל הביאו הר"ב כלייקר ואל לא נטרד דואג מן
 העול עד שהמרה בסנהדרין בטעה סאתר דואג ושאל לו באלהי'
 ששאלו מלך לפי שאין כשאלין אלא למלך אמרו לו אכנר ועמסא
 מן כסם טכסאין למלך כך כשאלין למי סגורף הנכור בו כו' וכמו
 סנאריך בזה בדרך הרבים יע"ס.

ועל פי האמור יתישב הכל והוא דשמעי היה סבור כסברת
 דואג דאין כשאלין אלא למלך בלבד ואם כן דוד טכאל
 באורים ותומים נעשה מלך בחיי 'שאלו וא"כ כדון עשה שאלו
 שהרג את אחימלך משוס מורד במלכות נמתו לדוד דין מלך
 ובמנהג סדוד היה סכה למיתת אחימלך וכל ביהו שהיו פ"ה איס
 טכלס נהרגו משוס מורדים במלכות טכולס הסכימו כשאלת דוד
 באורים ותומים ואמרו 'כפ"ט דנהג כתיב והכור אגה הסליך
 סס ונמשח את כל פגרי האנשים אשר הכה ביד גדליה וכו'
 גדליה הרגו והלא ימשחאל הרגו אלא מתוך שהיה לו לחוס
 לענת ויחנן ולא חס מעלה עליו הכתיב באלו הרגו הרי דלעפ'
 שנדליה לא הרגו כיון שהוא היה קנת ס כה בדבר חטיב
 הרגו. וזהו סאתר לו כמיו נח נח איס הדמים דחטיב
 כאלו אתה הרגת את אחימלך ולכל ביתו. מאחר דהיית סיכה
 בדבר שנעשית מלך שלא כדון חטיב עליך ה' כל דמי בית שאלו
 כלומר עד עכסיו היינו סבורים שאוהם האנשים אשר המית
 כאלו כל אותם הדמים אשר ספק היו על ראש כאלו והקולר תלוי
 כנארוו כשפטר שהדין היא טכאלין למי שהכבוד נורך בו וא"כ
 אתה לא נעשית מלך כמה ששאלת באורים ותומים וא"כ שלא
 כדון הרג כאלו פ"ה איס. אך ממה כראינו שפרע לך ה' מדה
 כנגד מדה הרגנו לרעת דהטיב עליך ה' כל דמי בית שאלו
 דהיינו אתיב עליך ה' כל חובי בית שאלו הסירס מעל כאלו
 והטיבם על דוד לפי שהנראה הוא כי מלכת תחתיו כי כשאלתך
 באורים ותומים הראת לדעת כי אתה יס לך דין מלך וא"כ מלכת
 תחתיו ומס"ה פרע לך ה' מדה כנגד מדה ויתן ה' את המלוכה
 ביד אכסלוס כנגד כסם שאתה לקחת המלוכה מיד שאלו בחייו
 כך פרע לך ה' כלקח את המלוכה מתך בחיך ונתנה ביד
 אכסלוס כנגד:

ובזה יוכנו קנת פסוקים כשמואל כ' סימן ט' וכה אמר
 שמעי בקללו נח נח איס הדמים ואיס הכליעל הטיב
 עליך ה' כל דמי שאלו אשר מלכת תחתיו ויתן ה' את המלוכה
 ביד

דרך המלך דרוש יא

טובים לנו מאד והתחיל לספר בשבח אנשי דוד ואחר כך פייס דבריו ואמר זעמתי דעי ורחמי מה תעשי כי בלתי הרעה א' אדוננו ועל כל ביתו והוא בן בליעל מדבר אליו ע"כ והנה בדברים הללו שאמר והוא בן בליעל באו דבריו שתומים להיבא קאי מאד זה דבר בליעל ורשע פירש דקאי על נבל כלו' ואדוננו בן בליעל מהיותו דובר אליו מה שאני אומר אליך כי יקנוף עלינו ע"כ . ולא ידעתי לאיזה תכלית קראו לרבים המסתופפים בגל קורתו בן בליעל היה לו לומר בקינור ואדוננו לא יסתע אליו מה שאני דובר לך . וראיתי לרד"ק שכתב וייתכן לפרשו על דוד כלומר דוד בן בליעל מדבר לאדוננו על הדבר הזה אלא יבא ויכלה הכל עם חביו . וגם בזה לא מלאתי קורת רוח דמי המיר להם לקרא לאדוננו דוד בן בליעל ח' והוא הפך בזכותו ואמר חומה היו עלינו וגומר ולאיוה תכלית בא עכשו לפרשו ולקרותו בן בליעל . ונראה שהכוונה היא שהנער הזה היה עבור שכל הטענה שהיה לו לנבל להגיל עצמו מדיון מורד בתלכות הוא לומר שאף שמתחם עני שמואל מכל מקום כיון שעדיו שאלו קיים אין לו דין מלך אלא דלפי תירוח זה נמנח דודו עשה שלא כדון בזה שנטאל על ידי אחימלך פאורים ותומים ונענט אחימלך על ידו ואם כן קראו רע ואין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה וזהו כוננו דעי ורחמי מה תעשי כי בלתי הרעה אל אדוננו ועל כל ביתו כלומר אין לנו טום טענה להגילו ובלתי הרעה אליו וכי מאמר יס לנו תשובה נכחת שאין לו דין מלך מאחר ששאל קיים לזה אחר תשובה וי לא יתנה ליאמר מטום דוהוא בן בליעל מדבר אליו כלומר אם אנו אומרים תשובה זו דאין לדוד דין מלך אם כן נעשה דוד בן בליעל דנמנח דשלא כדון נשאל באורי' ותומים ונענט אחימלך על ידו ונקראו רע ואין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה . וזהו אומריו והוא בן בליעל מדבר אליו כשאנו מדברים אליו תשובה זו הוא בן בליעל ואם כן דעי ורחמי כי בלתי הרעה אל אדוננו .

ולוה באה חגיגה בנעו' אמריה ואמרה לדוד שא נח לפסע אחתך כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כלומר עדיו אין לך דין מלך לפי שעדיו שאלו קיים ובע"ה עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן דהיינו מלכו קיימא . וכי תימא אם כן שלא כדון עשיתי כמה ששאלתי לאחימלך באורים ותומים מאחר שאין לי דין מלך ונמנח שנענט אחימלך על ידי וכל שהברו נענט על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה . לזה אמרה לא תחוס לזה לפי שאני אומרת שאין לך דין מלך דמכל מקום כדון עשית כמה ששאלת באורים ותומים אף שאין לך דין מלך כי מלחמות ה' אדוני נלחם וכנסו שנגאלים למלך כך בשאלים לתשיח מלחמת' ולמי שגורד הנבור בו ומעמה מה שהיית מתיירא שאז . אין לך דין מלך נמנח דשלא כדון עשית כמה ששאלת באורים ותומים ונענט אחימלך על ידו ונקראת רע ח' ורעה לא תמנח כך מתיך מאד זה דרע לא יתנא כך לפי שאתה כדון עשית מאחר ששאלת מה אדוני נלחם . עוד חזרה ואמרה ויקם אדם לרדפק ולבקש את נפסך ואמרינו במדרש ויקם אדם זה דואז כונתה היא לומר דאם כן כפי סברתך דנשאלין למי שגורד הנבור כי איך הלטינו דואז שהיה מן הסנהדרין והיטיב קראו אביר הרועים את אחימלך שהיה מורד בתלכות בשלמא לדידי ניהא דהוא סבר שאין לי דין מלך מאחר דשאלו עדין הוא קיים אך לדידך דכנסו דנשאלין למלך כך נשאלים למי שגורד הנבור בו מה עליה על דעתו כל דואז להלטינו לאחימלך . לזה אמרה לא תנתי להני כללי דדואז ואף טקם אדם לרדפק ולבקש את נפסך דכפי' ה' דואז דאתה שלא כדון עשית כמה ששאל באורים ותומים שמים רעות היה עבור לעשות עמך חדא לרדפק לפי שנתחא

ורומה לזה אמרי' כפ' דערוכין ויען יאוסע בן גון גון בנו יאוסע בנו ח' אבא בר פפא לא נענט יאוסע אף על שביטל את ישראל ליל' אחת משריה ורביה שנא' ויהי בהיו' יאוסע ביריחו וגו' ובמירי שכל זמן שארון ושכינה שרויין שלא במקומם ישראל אסורים בתשמים המטה . והקטו התו' והרש"א א' מ'ל' דעל זה נענט דלמא נענט על ביטול ת'ת כמו שאמר לו המלך עתה באתי . ומרבו דכיון שהקב"ה מודד מדה כנגד מדה מהעונט שהיה לו שמת בלא בנים למלנו שהטח היה שביטל פריה ורבי' ע' כ'יהי דמהעונט אנו למדיון אופן החטא לפי שהקב"ה פדע מדה כנגד מדה ה' א' מהעונט שנתן ה' המלך ביד אבטלוס כדך אנו למדים שחטאך היה שמלכת בחיי שאלו שלא כדת וכיון שכן שאתה רצית לקחת המלוכה וסלא כדון עשית ששאלת באורי' ותומים נמנח שאחימלך נענט על ידך והנך ברעתך כלומר כל שחברו נענט על ידו נקראו רע דכתיב גם עונט לנדיק לא טוב ומדלא טוב רע מיקרי ואין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה . וזהו שסיים כי אים דמים אתה כלו' מדע למה אני אומר לך והנך ברעת' לפי שאים דמים אתה שהיית עושה שנהרנו אחימלך וכל ביתו וכמו שכתבנו .

ובזה יש ליישב קנת פסוקים במלכים א' סי' כ' ויאמר המלך אל שמעי אתה ידעת את כל הרעה אשר ידע לבכך אשר עשית לדוד אבי והטיב ה' את רעתך בראשך והמלך שלמה ברוך וכסא דוד יהיה נכון לפני ה' . ועיין מ"ט בזה לעיל בדרך דוד יע"ש . ויש לדקדק כמה שאל' אתה ידעת את כל הרעה אשר ידע לבכך אשר עשית לדוד אבי דמאי קאמר אשר ידע לבכך דמאמע מדבריו של שמעי היו בהסתד והלא בקולי קולות לעיני כל העם חרף את דוד . וראיתי לרד"ק שכתב אשר ידע לבכך אעפ"י שראו רבים ושמועו מה שעשית לדוד אבי אתה בעצמך מדע מחשבתיך רע' שהיית חושב עליו יותר ממה שאמרת בפיך עכ"ד . ולא ידעתי מהו 'הרעה שהיה חושב בלבו יותר ממה שאמר בקול רם נח נח אים הדמים ואים הכלועל . עוד יש לדקדק כמה שאמר והטיב ה' את רעתך בראשך ותרנס יונתן ויטיב ה' את כשתך ברישך וס'ל שהוא עבר במקום עמדי והכונה שקללו שלמה שטיב ה' את רעתו בראשו . ולא ידעתי טעם לדברים הללו דמאחר שהסכימו דעתו של שלמה להרוג את שמעי מה לו לקללו שטיב ה' את רעתו בראשו וכבר הטיב ה' את רעתו מאחר שנהרג על ידו . עוד יש לדקדק כמה שאמר וכסא דוד יהיה נכון לפני ה' דהאי לפני ה' הוא מיותר ובאומריו וכסא דוד יהיה נכון די דפטיטא שהוא לפני ה' דמלא כל הארץ כבודו .

ונראה דכונת שלמה היא שאמר לו לשמעי דמלבד מה שחרפו לדוד כפרהסיו ואמר לו לא נח אים הדעי' ואים הכלועל עוד רמו לו בסתר דברים רעים והוא מה שאמר לו והנך ברעתך טרנה לומר לו שנענט אחימלך על ידו וכל שחברו נענט על ידו נקראו רע ואין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה וזה הוא יותר חירוף ונידוף ממה שאמר בפה אים הדמים ואים הכלועל ולזה אמר לו אתה ידעת את כל הרעה אשר ידע לבכך אשר עשית לדוד אבי טרנה להסב על דוד ברמו מאד זה דרע ולזה אמר לו שטיב לו ה' נמולו בראשו והטיב ה' את רעתך בראשך דמה שחשב שמעי להסב על דוד מאד זה דרע יטיב אותו ה' על ראש שמעי וכסא דוד יהיה נכון לפני ה' כלומר דלפי מה שחשבת בלכך להסב על ראש דוד מאד זה דרע וממילא אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה אדרבה כסא דוד יהיה נכון לפני ה' לפני ולפני במחנה שכינה .

ובזה ייבן מאמר נער נבל שאמר לאביגיל הנה שלח דוד מלאכים מהמדבר לבכך את אדוננו וגומר והאגסים טובים

שנחמא שאתה היית מורד במלכות שנעשית מלך כבוד שאלו קיים ומסוס הכי שאלת בארור' וזאת שנית לבקש את נפשך שפני סכרתו דשלא כדון עשית נחמא שחחמלך נענש על ירך ואם כן אתה נקרא דע ואין מכנישין את נפשך במחנתו של הכ"ה ואין לך לבקש את נפשך גדול מזה - לזה אמרה לא תחוס כלל לדבריו לא והייתה נפש אדוני נרודה בכבוד החיים את ה' חלקיך דמלכך שנפשך תכנס במחנתו של הקב"ה דהיינו שיהיה נרודה בכבוד החיים עוד תכנס לפני ולפנים את ה' חלקיך אגלו תמס תחת כנפי הסכינה ומה שרצה לחפות עליך לומר שאין מכניסים את נפשך במחנתו של הקב"ה יחולו על ראשו ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע וכדאמרינן בס' חלק ג' ע"ג מלאכי חבלה נודמנו לדואג אחד ששכח תלמודו ואחד שטרף נשמתו ואחד שפור עפרו בכפי כנסיות ובכתי מדרשות נחמא שלא זכה ליכנס במחנתו של הקב"ה מטוס דלפי האמת דואג הורה שלא כדון ונענש אחימלך על ידו וכל שחברו נענש על ידו חן מכניסין אותו במחנתו של הקב"ה -

ועל

פי זה נבא לכונת הכתובים שאמר אבישי התחת זאת לא יומת שמעי כי קבל את משיח' כלות דהן לו יהי דכל ישראל נטו אחרי אבטלוס מכל מקום כיון שאתה משיח' י'ם לך דין מלך ואם כן מן הדין הוא שיומ' שמעי כדון מורד במלכו' מאחר שקבל את משיח' ה' - והטיב להם דוד ואמר מה לי ולכס בני צרויה כי תהיו לי היום לטטן - כלומר כפי סברתכם שאני היה לי דין מלך בכרתי מפני בני אבטלוס נחמא שאף בהיות שאל קיים היה לי דין מלך ואם כן מחלתי על כבודי באותו מעשה דנבל ואין לך כטון גדול מזה שהיו עוכס המלך שמואל על כבודו הוא ששםת' תמנו מלכותו אבל האמת הוא כי היום אני מלך על ישראל אבל קודם לכן לא היה לי דין מלך וכדון עשיתי במה שלא הרגתי את נבל -

הבלל

העולה מדברינו הוא שדוד סבור שאף שהיה משוח עז שמואל וכבר מלך כיון שנטו כל ישראל אחרי אבטלוס שוב לא היה לו דין מלך ומ' ה' לא הרנו לשמע' והיה מתכפר בשעירה כהדיוט וא"כ פ' ס' וק' ב' בהיות שאל קיי' שעדין לא מלך דאף שכבר נמשח עז שמואל שלא היה לו דין מלך - וזהו כונת אביניל באמרה והיה כי עשה אינו לפוקה ולמכבול מטוס דעכשו אם אתה הורג את נבל אינו לפוקה ולמכבול מטוס שתאמר אני סבור שיש לי דין מלך אף ששאל קיים כיון שכבר נמשחתי עז שמואל אך כשיעשה' לאדוני כו' אז לתפרע תהיה לך לפוקה ולמכבול ולשפוד דם חים לכי שיאחרו לך מאחר שאתה סבור דכיון דנטו כל ישראל אחר אבטלוס אין לך דין מלך ומ' ה' אתה מתכפר בשעירה כהדיוט ומטוס זה לא הרגת את שמעי נחמא דלתפרע נעשה דמי של נבל לפוקה ולמכבול לשפוד דם חים - והנה הדבר ידוע שאותה הכריתה שברח מפני אבטלוס היתה מפני עון דבת כבע ובתאחר נתן הנביא הנביא הנביא ומקיס וכו' - ולזה אמרה ולא תהיה זאת לך לפוקה זאת מכלל דאוי' אחריתי והיינו דבת שבע כלו' דייך מה שיעמד לנגדך באותו זמן והיינו עון דבת שבע לא יעמוד כנגדך נמי עון דס' ד' ויפה למדו רז"ל משפוק זה דאביניל היתה נביאה שהרי ראתה את הנבל ואתה יראת ה' הוא תתהלל :

דרוש יב פרק חלק

דרש רבא מ' ד וכלעי שתמו ונאספו וכו' אמר דוד לפני הכ"ה רכס' ע גלוי וידוע לפניך שאם היו קודעין את כפרי לא היה דמי' שומת וכו' עד אבל המלכין פני חברו ברבים אין לו חלק לעה"ב - **מודעת** זאת לפני כל יודעי דת מעלתו של מלך ואמרינן ב'ירוש' פ"ק דכבודים וז"ל חכם חתן ונפיו מוחלוק להם כל עונותיהם וכו' במה

שנחמא שאתה היית מורד במלכות שנעשית מלך כבוד שאלו קיים ומסוס הכי שאלת בארור' וזאת שנית לבקש את נפשך שפני סכרתו דשלא כדון עשית נחמא שחחמלך נענש על ירך ואם כן אתה נקרא דע ואין מכנישין את נפשך במחנתו של הכ"ה ואין לך לבקש את נפשך גדול מזה - לזה אמרה לא תחוס כלל לדבריו לא והייתה נפש אדוני נרודה בכבוד החיים את ה' חלקיך דמלכך שנפשך תכנס במחנתו של הקב"ה דהיינו שיהיה נרודה בכבוד החיים עוד תכנס לפני ולפנים את ה' חלקיך אגלו תמס תחת כנפי הסכינה ומה שרצה לחפות עליך לומר שאין מכניסים את נפשך במחנתו של הקב"ה יחולו על ראשו ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע וכדאמרינן בס' חלק ג' ע"ג מלאכי חבלה נודמנו לדואג אחד ששכח תלמודו ואחד שטרף נשמתו ואחד שפור עפרו בכפי כנסיות ובכתי מדרשות נחמא שלא זכה ליכנס במחנתו של הקב"ה מטוס דלפי האמת דואג הורה שלא כדון ונענש אחימלך על ידו וכל שחברו נענש על ידו חן מכניסין אותו במחנתו של הקב"ה -

והנה

עד עכשו כל שנוכחיה של אביניל לא היו אלא לומר לדוד שאל יעלה בדעתך דכפי סברתי שאין לך דין מלך ימסך לך רעה תחמת מה ששאלת בארורים ותומי' לאח מלך אבל עדין לא נחמא מקום להכרוח סברתה ואפשר שיש לדוד דין מלך מאחר שנמשח על ידי שמואל אף שעדין שאל קיים - לזה באה ואמרה לו דמלכך דנפי סברתי שאין לך דין מלך לא ימסך לך שום נזק עוד אני אומרת לך שאם אתה מחויק בסכרתך שיש לך דין מלך ימסך לך מזה באחרית הימים פוקה ומכבול כשיעשה' לאדוני ככל אשר דבר ונזך לנגיד על ישראל ולא תהיה לך זאת לפוקה ולמכבול לב לאדוני ולשפוד דם נקי וכו' - והכונה הוא עם מאי דאמרי' ב'ירושלמי פ"ק דראש גוטי וברות רבתי עלה דקרא ד'ואמר לה בוגו לעת האוכל גוטי הלום אמר רב הונא כל אותם שטה חדשים שהיה בורח דוד מאבטלו' לא עלו לדוד תמנין שני מלכותו שהיה מתכפר בשעיר' כהדיוט ע"כ הרי דם' לך לדוד דאף שהיה משהו מפי ה' וכבר התחיל במלכותו מ' כיון שנטו כל ישראל אחרי אבטלוס אין לו דין מלך וכו' כתב דר"ק עלה דקרא דכי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבטלוס לא נטה וז"ל כי אלו נטה אחרי אבטלוס ולא נטה אחרי אדניה לא היה לו לפחד שכיון שכל ישראל היו רונים להמליכו לא היה מורד שיחייב מיתה שאם כן היה עממא חייב מיתה והנה דוד אמר לו לשמו טר נבא ובקש עתה את דמו מיד יואב ע"כ - ואפשר דמטעם זה לא רנה דוד להרוג את שמעי כשצוהו דהא ק"ל דמלך שמואל על כבודו אין כבודו מחול אלא דסבר דוד דמאחר שכל ישראל נטה אחרי אבטלוס אין לו דין מלך דומיא דמה שהיה מתכפר בשעירה כהדיוט -

ובזה

יובנו קנת פסוקים בשמואל כפי ס' י'ט וזה תארס ויין אבישי בו צרויה ויאמר דוד מה לי ולכס בני צרויה כי תהיו לי היום לטטן היום יומת איש בישראל כי הלא ידעתי כי היום אני מלך על ישראל ע"כ וכבר כתבתי בכונת פסוקים אלו בדרך דוד יע'ש ושיין בדרוס שאחר זה - אך כפי דרכנו נאמר באופן אחר ויש לדקדק במאמר אבישי באומרו התחת זאת לא יומת שמעי כי קבל את משיח' ה' דלא היה לו לומר אלא כי קבל את המלך שהיא הסיבה הנצמית לחייב מיתה לשמע' מדון מורד במלכות - ועוד יש לדקדק בתשובתו של דוד שאמר מה לי ולכס בני צרויה כי תהיו לי היום לטטן מה היתה כונתו ואיך אבישי הוא לטטן לדוד ואדרבה כונת אבישי היתה לכבוד דוד - ועוד יש לדקדק במה

דרך המלך דרוש יב

מחויק עמך כמלך עמנו אף שעדין טאול קיים אס כן ב"ס וק"ו
שבזמן הכריחה מפני אבטלוס שיש לך דין מלך טהרי כבר מלכת
ולפי זה נמנה שמעולם לא נסתלק דוד מהמלכות ואס כן אף
כשיעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר ונדך לנגיד אין כאן דבר חדש
מתלכות לומר שנמחל לך עון דבת טבע כמו מי שמולך שמוחלין
לו כל עונותיו ואס כן תהיה לך לטוקה ולמכסול איתו כון דבת
טבע אף כפי סברתי טאני אומרת דמשוח דמלכות לא דתי
למשוח דכהונה ולפי זה כיון טטאול קיים אין לך דין מלך אף
שנמסחה על ידי טמחל אס כן בכרחך נמי מפני אבטלוס אין
לך דין מלך אלא כהדיוט ואס כן כשתחזור למלכותך ונדך לנגיד
אתה נעטה מלך מחדש וכמחל לך איתו עון דבת טבע נמנה
שהוצרכה אביגיל בייחוד לרמוז לדוד איתו ענין דבת טבע
ובדכתיבנא וטסוד למדו רזל מכאן טהיתה נביאה מראתה כל
העמיד לבא דהיינו עון דבת טבע ובריחתו מפני אבטלוס ומה
שחור למלכות את הכל ראתה בכבואה *

ובוה

ובן סיום הספוק שאתה וזכרת את אמתך ודרטו
רזל בפ"ק דמגלה וזכרת את אמתך אחר רב כחאן
היינו דאתרי אינטי איתתא כדתי טותא טלכה ע"כ ופרטי בעוד
שהאסה מדברת היא טוח כלומר טהית מדברת עמו על בעלה
הזכירה לו על עגמה טאס ימות נבל וטאנה ע"כ * והדבר קטטה
מחד מאביגיל טהיתה אסת חיל וכביאה איד הוגיאה דברים כלו
מטיה דכבר אסת הנבלות טבעוד טהיתה מתחנת לדוד טלא
והרוב את בעלה שאתר טאס ימות נבל טיטאנה דוד והטייה
מהדוננו דוד איד לא דחפה דאת הבניו בטומנו דברים הללו *
וגראה דזה יובן עס מתי דאתרינו כירוכלמי דסנהדרין ע"כ
וטהיינה גרורות עד יום מותן למנות חייות ר' יודה בן פוי בטס
ד' יוחנן את מלמד טהיה דוד מקלעתו ומקטטתו ומכניסן לפניו
ככל יום ואומר ליגוד הרע תאבטה דבר האסור לך חייך טאני
מתאבך דבר המיידר לך רכניו דקטרו אפריו אסוריו ממש
היו ומה כלי הדיוט טנטמתם בהס הדיוט אסורות למלך כלי
המלך טנטמתם בהס הדיוט אינו דין טיהא המלך אסור
להטמתם בהס ע"כ *

ובכאן

קטטה לו על מה טכתבו הטום פ"ק דגישין טלה
טהיה דאתרינו ומנה עליו טלנטו חד אחר זכוב
מנה וחד אחר ניהא מנה טקכו דמח' לן טלא היה נזות ממש
ותרלו בטס דבינו תס מדנה להחירה כדמכחי קראי טאפילו
פילגטיס לא היה דרכס להחורס לאחר נזותם בדכתיב בא אל
פילגטי אכוכ וכתיב וטהיינה גרורות עד יום מותן למנות חייות
ע"כ * ותמטי דאף דנימה דהיה מנהגס טלא להחורס אפילו
הפילגטיס טנינו אכתי קטטה נבי דוד למח לא החורס טהרי
הנזות היו מאבטלוס ואפילו אסת אים טיייתה דאונס מותרת
לבעלה ואיד יתכו טתמח' דוד על עגמי אפי' בני ילגטיס אנוסות
עוד אני מתיא מדבותינו כעלי המום דאיד אסתמט מינייהו
דברי הירושלמי הללו טכתבנו דלדעת ר' יוחנן מה טלא החורס
דוד הוא כדי לנזק יגרו הא' לאו הכי מותרות היו לדוד ולדעת
רבנו דקטרו אסורות היו לדוד מן הדיוט מטום דכלי דנזותתם
בהס הדיוט אסור למלך סוף דבר דברי המום הללו נזיכיס
אנלי תלמוד *

ורגה

בתיק דברי הירושלמי טאתרו ומה כלי הדיוט
טנטמתם בהס הדיוט אסור למלך כלי המלך טנטמתם
בהס הדיוט אינו דין טיהא המלך אסור בהס אני מתיב בק"ו זה
דאס כן כלי הקדס טנטמתם בהס הדיוט יהיו אסורים לנגוה
טהרי כלי הדיוט טנטמתם בהס הדיוט אסורים לנגוה * ונדילה
מה דאה מדברי הר"ס דלא מיבעיא טאס טנטמתם בהס הדיוט
דאסורים

טטיח מל' דכתיב בן טנה טאול כמלכו וכי בן טנה הוא אלא
כמחלו לו כל עונותיו כתיוב בן טנה ע"כ * ובוה נכין מאמר
אביגיל לדוד והיה כי יעטה ה' לאדוני וכו' ולא תהיה זאת לך
לסוקה וכבר הארכנו לעיל ליישב המשך פסוקים אלו טל ויכוח
אביגיל עס דוד כמו טיע"ט * אף ע"פ הקדמותינו נאמר כונה
אחרת בפסוק הנז' והנה כבר כתבנו לעיל טדוד היה סבור דכיון
דנמסח מאותה טעה יש לו דין מלך והיה ע"ל דמטוח דמלכות
הוא בטמח דכהונה טכמטיחה הדבר תלוי וכדתנן כהן מטוח
שעבר מכהונתו מביא פר הבא על כל המנות מטום דמשעלה לא
ירד ואף הוא נמסח ע"פ נביא ויש לו מלך מאותה טעה * אך
הדין הוא דנבי מלך כתי' טאין על נביו אלא ה' אלקיו ומטעם
זה נביא טעבר מנטיחותו הרי הוא כהדיוט דנבי מלך לאו
במטיחה תליא מלתא אלא במלכות תליא מלתא * ובבר הארז
מותרות ט' כדרטותיו פרטת חיי טרה וכתיב טאביגיל ודוד היו
חלוקים בזה טדוד היה סבור טאף טאניו מלך דינו כמלך מכיון
שנמסח כמטוח דכהונה ואביגיל היתה סבורה דנבי מלך אין
הדבר תלוי במטיחה כי אס במלכות * והנה מתחלוקת זה נמסך
עוד מחלוקת אחר' והיינו בזמן טנטו ישראל אחרי אבטלוס אס
יש לדוד דין מלך או לא דלטכרת דוד טככל תלוי במטיחה דומיא
דכבו"ט אס כן אף בזמן טהיה בורח מפני אבטלוס יש לו דין
מלך וכדתנן כהן מטוח שעבר מביא פר הבא על כל המנות *
אך לטכרת אביגיל אין לדוד דין מלך באיתו זמן מטום דמלך
כיון טעבר מנטיחותו הרי הוא כהדיוט * ומה איכא בנייהו
דלטכרת אביגיל דהית לה דמלך אינו תלוי במטיחה אס במלכות
ואס כן בזמן טהיה כדרך מפני אבטלוס נסתלק מתלכותו
ובטנהדנן אבטלוס וחזרו כל ישראל והמליכו איתו נעטה מלך
מחדש ואס כן נמחלו לו כל עינותיו כדיו מי שמולך שמוחלין לו
כל עונותיו ואס כן נמחל לדוד עון דבת טבע אך כפי סברת
דוד טככל תלוי במטיחה ואפילו בזמן טאניו מולך דינו כמלך
נמנה טאף בזמן טכרת מפני אבטלוס לא נסתלק מתלכותו ואס
כן אף לאחר טנהדנן אבטלוס אין כאן דבר חדש לומר שמוחלין
לו כל עונותיו טהרי טעיקרא נמי מלך הוה *

ובוה

נבא לכונת הספוק טכתבנו והיה כי עטה יעטה ה'
לאדוני ככל אשר דבר הטיבה עליך ונדך לנגיד על
ישראל ולא תהיה זאת לך לטוקה ולמכסול לב לאדוני ודר' רזל
זאת מכלל דאיכא אחריתי ומתי ניהו דבת טבע והן הן הדברים
שכתבנו שכתח' אחרה לדוד טאין לו דין מלך ואל יעלה בדעתך
דכפי זה טאני אומרת לך טאין לך דין מלך יומסך אלך רעה מוד
מה טטאלת באורים ומוס' כדיון טאין לו דין מלך נמנה
טטלא כדיו טאל באורים ונענט אחימלך על ידי דוד וכל טכברו
נענט על ידי קרח רע לים אחרה כדיון דמלחמו ה' אדוני נלחם
דעה לא תחלא כך מיימד לפי טהדין הוא דכסס דנפאלין לחלך
כך נטאלין למי טגורך הגבור כו' ואין לך מי טהגבור גורך כו'
כאדוניו דוד וכמו שהארכנו בזה לעיל והנה כל טכנותיה טל
אביגיל לא היו אלא לומר לדוד טלא יומסך לדוד טום נזק
מסברתה הלזו טתמחה טאין לדוד דין מלך אכל עדין לא מנאה
מקום להכריח סברתה ואטער כיהמר דוד טאין הדין כאביגיל
אלא דאף דטאול קיים חכל מקום יש לו לדוד דין מלך כיון
שנמסח על ידי כמחל ומטוח דמלכות דינו כמטוח דכהונה *
ולזה טאה ואמרה דמלבד דכפי סברתי לא יומסך לך טום נזק
עוד אני אומרת לך טאס אתה מחויק בסברתך טיס לך דין מלך
יומסך לך מזה טוקה ומכסול כשיעטה ה' לאדוני ככל אשר דבר
ונדך לנגיד על ישראל ולא תהיה זאת לך לטוקה ולמכסול זאת
מכלל דאיכ' אחריתי ומתי ניהו דבת טבע דכפי סברתך טאתה
מחויק

וראותי לומר ש יפה זל שהקשה לדין לקח דוד לנגדה כח
 היה אליבא דר' יאודה והרי בא עליה אבנר אחרי
 מות רחל ואיך הותרה לדוד דהא אמרינן דכלי שנשתמש בו
 הדיוט חסור למלך ומתוך הלל ידע דוד בדבר ע"כ * והנה
 לשיקור קושית הרב מרגפה בת חיה אבנר לומר דאיש כשת חסדו
 לאבנר אבל מעולם לא בא עליה אבנר וכן הוא דעת רד"ק *
 והוא כאלו אבנר ותפקוד עלי עון האשה היום * ומה שאני
 תמיה הוא לדין לקח דוד את בת שבע שידע שהיתה אשת אוריה
 ובשואה היתה וכמו שמורים הכתובים * הן אשת
 בראשית במדרש דאוריה לא בא על בת שבע ומסקי להך דרשא
 מדכתיב ותהי לו כבת ממנו טלח נגע כה וכבר הובאה אנדה זו
 בספר אבן ספריים עלה פ"ח ע"ב וכיון שכן מותרת היא לדוד
 שלא נשתמש בה הדיוט * וכי תימא אכתי קשה דוד מנא ידע
 להאי מלתא * כאוריה לא נגע בה יס לומר על פי כתיב נודע לו
 שלא נגע בה אוריה * ונדולה מוז כתב הרשב"ה בתשובה סי' י
 שהקשה לדין נשא דוד את מיכל בת שאול מאחד שנשאת לפלטי
 בן לים והרי היא אסורה לבעל ולבועל ומיך שידע על פי כתיב
 שלא בא עליה פלטו בן לים יע"ש * באופן דמכת שבע כתי לויכא
 קושיא לדברי הירושלמי אך ק' מאביביל שהיתה אשת נבל איד
 לקחה דוד והנה אי אמרי' דכאחותה שעה לא היה לו לדוד דין מלך
 מטום דכאלו היה קיים יחיאל ואף שאחר כך נעשה מלך
 וקיימה הא לא קשיא כלל כיון דכשעה שנשאה נשאח כהיתר אף
 כאחר כך נעשה מלך מותרת היא לו ונדולה מוז מנינו בכהן
 נכנס אלמנה ואחר כך געשה כהן גדול דמותר לקיימה כאופן
 דאביביל לא הותרה לדוד אלא מפני שלא היה לו באותו זמן
 דין מלך *

ובזה נבא לכונת הכתוב שאמרה אביביל וזכרת את אחתך
 כלומר כפי סברתי שאני אומרת לך טא נא שבע
 אחתך כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן אבל עכשו עדין
 להלכותי שאלו קיימת וזכרת את אחתך טאם ימות נבל אני
 מותרת לך וכת' ש וכיונה לומר דלא מיבעיא דאני סבורה שאין
 לך דין מלך להחמיר * שלא יהרנ נבל לפי שאין לו דין מורד
 במלכות מאחז ששאל עדין הוא קיים אלא מפילי להקל אני
 סבורה שאין לך דין מלך וראו שאם ימות נבל מותרת אני לך
 והו' מ"ס דז"ל וזכרת את אחתך היינו דאמרי' אינטי איתמא
 בהדי טוחא פלכה כלומר בטור ויכוחה עם דוד כדין זה אם היה
 לו לדוד באותה שעה דין מלך אי לא הכריחה הדבר ממש כהיא
 מותרת לו לאחר סימות וכדכתיבנה *

והנה אף שבתחלה חלקו דוד ואביביל בזה אי משוח מלחמה
 דומה למטוח דכהונה או לא מ"מ ראינו שחזר דוד
 והודה לדבריה שהרי כבר כתבנו לעיל שכל אוחס טעה הדיוט
 שהיה בורח מאבטלוס היה מתכפר בטעירה בהדיוט לפי שהיה
 סבור שלא היה לו דין מלך ויכוון לבו בטוח בה' שחזור למלכותו
 ובוז ימות נחמל לו אותו עון דבת שבע אך אם לא היה מתכפר
 בפעירה בהדיוט אלא שהיה סבור שאף באותו זמן שהיה בורח
 מפני אבטלוס היה לו דין מלך אם כן * אף בניחזור למלכותו
 אינו נחמל לו אותו עון דבת שבע *

ובזה ייבנו אויז פסוקי' כשבא שמי' להתחנן לפני דוד
 שיחזול לו על מה שכזהו כתיב ויען אבייני בן צרויה
 ויאמר השחת זמא לא יומת שמי' בי קלל את משיח ה' ויאמר
 דוד מה לי ולאם בני צרויה כי תהיו לי היום לטו וימיר כי הלל
 ידעתי כי היום אני מלך על ישראל * ודבר כתיבתי לעיל בדרוש
 הקודם ליישב כל מה שיש לדקדק ופסוקים אלו יע"ש * אך עם
 האמור כאן יתיישבו אלו הדקדוקים באופן אחר והוא דאבייני
 היה

דאסורים לנכוח אלא חפי' משעת שנעשו להדיוט נאסרו לנכוח
 שהרי כתב סוף פ"ח מה' בית הכחירה וז"ל אין עושי' כל הכלים
 מתחלתם אלא לטם הקודם ואם נעשו מתחלתם להדיוט אין
 עושים אותם לנכוח * הרי דמוכח מדבריו דמשעה שנעשו
 להדיוט אין עושים אותם לנכוח וכן מוכח מסוף דבריו שכתב
 אנשים וקורות שחנ' מתחלה לבית הכנס' אין בונים אותם להד
 הבית ע"כ מוכח מדבריו דבהזמנה להדיוט נאסרו לנכוח *
דן אמת שמעולם תמתי בדברי הר"ם הללו דמאחר דקול
 דהזמנה לאו מילתא היא למה יאמר לנכוח בהזמנת
 להדיוט * ועוד קשה מההיא דתניא פ' הקומץ רב' דף כ"ב
 ומיימי לה כפ' פרת חטאת על העגים אשר על המזבח ר' אליעזר
 בן שמעון אומר מה מוכח שלא נשתמ' בהם הדיוט אף ענים שלא
 נשתמש בהם הדיוט והקטן לזה והכתי' ויאמ' ארונה א' דוד יקח
 ויעל אדוני המלך הטו' בעיניו דהא הבקר לגולה והמורני' וכלי
 הבקר לעגו' ותרנו כחדתי ע"כ * מטמ' מהכא דאין נאסרו לנכוח
 אלא בשמוס הדיוט אבל בהזמנה להדיוט לא דאי לא תימא הכי
 מאי משני בחדתי הא ארונה הומינס להדיוט וע"אם מורינים
 וכלי הבקר וליכא למימר דשאני ענים דלא מסרו אלא בשמוס
 ולא בהזמנה דהא מהיקט דמוכח נפקא לן איסור בני ענים ואין
 לחלק בנייהם דאין היקט למחנה * ועוד מדברי ר' אלעזר בן
 שמעון שאמר מה מוכח שלא נשתמש בו הדיוט מוכח דלא
 מתסר בני מוכח כי אם בשמוס להדיו' דוקא ולא בהזמנה ונ"ע *
 הכלל העולה לדכולי עלמא כלי שנשתמש בהם הדיוט * אסורים
 לנכוח ולפי הר"ק טעמה הירושלמי היה לנו לאסור בני נכוח
 כלי הקדם שנשתמש בהם הדיוט ולומר ומה כלי הדיו' שנשתמש
 בהם הדיוט אסורים לנכוח כלי נכוח שנשתמש בהם הדיוט אינו
 דין שהיו אסורים לנכוח ודין זה לא שמענו מעולם * שכלי נכוח
 שהיו נאסורים * בשביל שמוס הדיוט ומדברי הר"ם שכתב וכלי
 נכוח עד שלא נשתמש בהם נכוח רשאי להשתמש בהם הדיוט
 ומשנתמ' בהם נכוח אסורי' להדיוט משמע דליכא איסור לאחז
 שנשתמש בהם הדיוט לנכוח ודוק' בני עבודה זרה אמרינן דכלי
 נכוח שנשתמש בהם לעבודה זרה דאסורים לנכוח וכדכתיב וכל
 הכלים אשר וכו' המלך אחז וכו' אבל בשמוס לא מנינו דנאסרו
 כלי נכוח ולפי הירושלמי היה מן הדיוט שיחסרו כלי נכו' שנשתמ'
 בהם הדיוט * מקו' וכו' ש' והדבר נריך אנלי תלמוד *

ורע דבעיקר דברי הירושלמי הללו דנחלקו רבי יוחנן ורבנן
 דקסרין דלר' יוחנן אותם הפילגשים היו מותרות לדוד
 מן הדיוט ולרבנן דקסרין היו אסורות לדוד * מקו' אני
 מספק בסברת רבי יוחנן אי פליגי נמי בעיקר דיון שאמרו
 רבנן דקסרין דכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט אסור למלך או
 דלמא בדיון זה מורה ד' יוחנן דכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט
 דאסור למלך אך במה שהולידו רבנן * דקסרין מקו' דכלי המלך
 שנשתמש בהם הדיוט דאסורים למלך בזה חולק עליהם ר' יוחנן
 וס' דמלכותא מתאה היו כמלכותא שילאם וכי היכי דלגבוה
 כלי טרת שנשתמש בהם הדיוט לא נאסרו לנכוח אף שהדין הוא
 בכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט דאסורים לנכוח הכי נתי
 מלכות מתאה כלי המלך שנשתמש בהם הדיוט מותרים למלך
 אף שכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט אסורים למלך * ומדברי
 רבנן דקסרין שאמרו ומה כלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט
 אסורי' למלך * תשמע שדין זה הוא מוסכם מהכל ואין עליו חולק
 ולא באו לחדש אלא המולד' שהולידו דהיינו דכלי המלך שנשתמש
 בהם הדיוט דאסורים למלך * הן אמת שכעת לא מלמתי זה
 כסום מקום שיהיה המלך אסור להשתמש בכלי הדיוט שנשתמש
 בהם הדיוט והדבר נריך אנלי תלמוד *

וראותי

דרך המלך דרוש יב

היה סבור דמכות דמלכות היינו כמטות דכהונה ואף כנסתלק
מן המלכות דינו כמלך דומיא דמטות דכהונה דקיימא לן דמטות
כהונה טעבר כהונתו מביא פד הבא על כל המצות וזהו
שאר המצות זאת לא יומת שמעי כי קלל את מטיח ה' כלומר
מאחר שאתה מטיח ה' אף אם בומן שאין אתה מולך דינך כמלך
דומיא דמטיח דכהונה ואם כן שמעי חייב מיתה אף שבאותה
שעה שקלל שמעי את דוד היה נדרף מפני אבטלוס מכל מקום
אכתי דין מלך יש לו ולא כעם עליו דוד המלך ואחר מה לי
ולכם בני גרויה כי תהיו לי היום לסטן כלומר כפי סברתך
טעדין יש לי דין מלך ולא נסתלקתי מהמלכו' נמנח טלח נחמד
כי טוס דבר לתלות בו שנתכפר לי עון דבת טבע ואין לך טען
גדול מזה אף האמת הוא כי הלל ידעתי כי היום אני מלך
על ישראל ולא מקודם דמקודם היה דיני כהדיוט ואם כן עכטו
שמלכתי נחמלו לי כל פונותי

ובזה יובן מאי דאמרינו ברות רבתי בפ' ויאמר לה כוענו
לית האוכל נטי הליס ואל ר' יוחנן פתר קריינא בדוד
בוטי הלום קרוב למלכות ותטכ מגד הקודרים טבולדה ממנו
המלכות דאר' הונא כל אותם טעה חדשים טהיה דוד בורח
מאבטלוס לא עליו לו מהמנין טהיה מתכפר לו בסעירה כהדיוט
ויכבוט לה קלי טחורה לו מלכותו טנאמר עתה ידעתי כי הוטיע
ה' מטיחו ע"כ ומהר"ש יפה אל תמה בסיוס המאמר דרנה
ללמוד דחורה לו מלכותו מדכתיב עתה ידעתי כי והלא מקרא
חלא הוא בטמחאל דלאחר טנהרג אבטלוס מלך על כל ישראל
והכינו ה' למלך וא"כ למאי אינטרדיך לאתויי קרא דעתה ידעתי
והניחו כתימא אף לפי דרכינו אחי ספור דהוקטסה לו לרבי
יוחנן דתנ"ל טבגודה ממנו מלכותו וא"כ חורה לו איפא דמ"בול'
לא ניטלה ממנו מלכותו דאפי' באותם טעה חדשים טהיה בורח
ממני אבטלוס היה לו דין מלך וא"כ איז כאן חורה דמי הוטיחו
דיחור לו מלכותו לזה בא ר"י ויליף לה מדכתיב עתה ידעתי
כי הוטיע ה' מטיחו והיינו כשמלך אחר דוד עתה ידעתי טידע
טהוטיעו מאותו עון דבת טבע והיינו מטוס דנחמלו לו כל ע
עונותיו ומ"ל לדוד טנחמל לו אותו עון עכ"ל טאותם ו' חדשים
טהיה בורח מאבטלוס נגודה ממנו מלכותו והיה מתכפר
בסעירה כהדיוט ומ"ה כטחור למלכותו אחר עתה ידעתי כי
הוטיע ה' מטיחו כדן מי טמולך טנחמלין לו כל ע
טונותיו הכלל השילה טרוד לא היה לו דין מלך לא בומן טאול
ולא בומן טהיה בורח מפני אבטלוס דכיון טנטיה לב כל ישראל
אחרי אבטלוס לא היה לו דין מלך ועמ"ה היה מתכפר בטעירה
כהדיוט

ובזה כפינו כונת הכתוב וענת אחיתופל אשר יפך בימים
ההם כאשר ישאל איש בדבר האלקים גם לדוד גם
לאבטלוס ויש לדקדק במה טסיים לו גם לדוד גם לאבטלוס
טהם דברים מויתרים דתוכח תיפו טוס הפרט כוז דוד ואכטלו'
לפאר העולם וכמ"ט וענת אחיתופל אשר יפך כאשר ישאל איש
בדבר האלקים הרי כלל בזה כל העולם מי יש לדקדק מלת גם
טהיה מויתרת והי"ל לדוד ואבטלוס ועיין מ"ט בדרך החיים
דרוש ב' יע"ט אף כפי דרכינו יאמר נא דה"ט דכיון טרוד לא
היה לו דין מלך בומן טהיה נדרף מפני אבטלוס וא"כ לא היה
נשאל באורים ותומים דהא איז נשאלין כי אם למלך ואם דוד
היה לו דין מלך א"ב אבטלוס לא היה לו דין מלך דחטיב כ
כליטסיים בטלמא וכדא"י בירוש' פ"ג דהוריות דמלך ישראל חטיב
מלך לענין הקרבן מל טנגת' וא"ר יוסי בר כוז ובלחוד עד דיהוא
בז נמי טמאז ויליך כליטסי' היו בוטליו אות' ע"כ כלו טחטובי'
בלטרי' טאין להס הוד מלכות מאחר שמלכותם לא היה על פי

נראה

כ" באופן דלא מטכחת לה טיטיבו אורים ותומים לדוד ואכטלו'
טלח דוד היה לו דין מלך אבטלוס היו כליטסיים בטלמא טאין לו
דין מלך ואם דוד לא היה לו דין מלך אבטלוס היה לו דין מלך
וזהו כונת הכתוב וענת אחיתופל אשר יפך בימים ההם כאשר
ישאל בדבר האלקי' דהיינו אורי' ותומי' והוסיף הכתוב לו דמדה
אחרת יתירה היתה באחיתופל מה טלח היה באורי' ותומים והוא
דענת אחיתופל היתה גם לדוד גם לאבטלוס ואלו באורים
ותומים לא היו מטיבין לאבטלוס ולדוד טלח היו מטיבין
לדוד מטוס דהיה לו דין מלך לא היו מטיבין לאבטלוס דחטיב
כליטסיים בטלמא ואם היו מטיבין לאבטלוס מ"כ דטה לב כל
ישראל אחרינו לא היו מטיבין לדוד טהרי איז לו דין מלך טהרי
מטעם זה היה מתכפר בטעירה כהדיוט וכמו טככתב

ובזה יובן מאמר הכתוב מזמור לדוד בכרחו מפני אבטלוס
בנו ה' מה רבו נרו רבים קמים עלי רבים אומרים
לנפסי איז ישועתה לו בחלקים טלה ע"כ ויש לדקדק דמאי
אמר מזמור לדוד בכרחו מפני אבטלוס בנו קינה מיביבי לי
וכבר נטעוררו דול' בזה כפי' דכרכות יע"ט אף לפי דרכינו
יתייכב לפי טרוד רב ידע שמלכותו אינה נטלת ממנו ונתייך
הוא לחזור למלכותו לפי טמנן הכיח לא אחר לו אלא כה אחר
ה' הנני מקום עליך רעה מבייך ולקחתי את נטיך ונמתי לרעך
וגו' אף כענין המלכו' לא העניס אריתו כלל והיה איפטר ככהיותו
במלכותו שתקיים נורה טלזו דולקחתי את נטיך לטייך וגו' ולא
היה הכרח לקיים אותה נורה על ידי כיברח מאבטלוס ויסתלק
ממנו מלכותו אותם טטה חדט' לא טלח לא היה בורח מאכטלו'
לא היה מסתלק ממלכותו ואם כן לא היה נחמל לו איזו עון דבת
טבע ואתרי' במדרש טוחר טוב רבים אומרים לי איז ישועתה
לו בחלקי' טלה ר' טמחאל פתר קרא בדואג ואחיתופל טהיו רבים
בתורה אחרו אפטר אדם טטכס הככסה והרג את הרונה יש לו
מטועה איז ישועתה לו בחלקים טלה ע"כ וזהו כונת הכתוב
מזמור לדוד בכרחו מפני אבטלוס ככו והוקטסה לו לדוד טמא
תאחרו איך אחי אומר מזמור קינה מיכבי ליה וכמו טהקטו
בנתיח לזה הטיב רבים אומרים לנפסי איז ישועתה לו בחלקים
טלה דהיינו טאותו עון דבת טבע איז לו כפרה ואם לא הייתי
בורח מפני אבטלוס ולא יתיה מלכותי מסתלקת ממני לא היה
לי מענה להטיב להם אף עכטו טאני בורח מפני אבטלוס
ואם כן מלכותי כסתלקה ממני לטעה אחי אומר מזמור לפי
כאני יודע טאני חורר למלכותי ויש לי מענה לומר לדואג
והחיתופל טיש לי ישועתה בחלקים לפי טנחמלו לי כל עונותי
כמו מי טמולך מחדש כנחמלין לו כל עונותיו וכדכתיב כן טנה
טאול במלכו

ועם זה יובן מאי דאמרי' במדרש הביאו מוהרימ"ט בדרשותיו
בפרשת חיי טרה ואל למנחם כל מחלת טובה היתה א'
אביגיל לדוד מכל קרובות טבעולם טאלו עטה דוד אותו מעטה
טחטב לעטות ליכל אפילו היה מכ א כל חילי נביות טכחולס
לא היה מתכפר לו והיא באתה ומלחמו היו למנחם על מחלת
שמחלה לו כטס טהקרבנות מתכפרי' ע"כ ויש לדקדק דמאי קאמר
טאלו עטה דוד אותו מעטה טחטב לעטות ליכל אפילו היה
מקריב כל חילי נביות טכחולס לא היה מתכפר לו דהיכן מנינו
דעון דטפיכות דמים איז לו ממילה וטוד דרוד מו הדין
היה רונה להרוג לנבל לפי טהיה מורד במלכות ואף דנימא
דמן הדין לא היה בכל מחוייב מיתה לפי טלח היה עדין לדוד
דין מלך מטוס דעדן היה טאול קיים מכל מקום
טוגג קיה ואם כן לתה לא היה לו
כפרה

נראה

דרך רבים דרוש יב

וכל איכה משתנות ה' ב' ביחוד לך ד' לחץ גור דין דיחיד נקדע כל
היבא דאשטר כלא לשנות הגזרה מכל וכל הגזרה במקום צומדת
וכעת לא מנאמי בירור לזה

עוד נראה שיש להכריח דחץ למ' ד' גזר דין דיחיד אינו
נקדע היינו דוקא לשנות הגזרה מכל וכל אבל כל
היבא דהגזרה במקומה עומדת אלא שמשנתות ממק' למקום
מועיל תפלה ליחיד חץ סהדין הוא שגזר דין שלו אינו נקדע •
ממ' ש' המום דף ז' ד' כמאן סהקטו לרבנן מי לא מנלינן ברכת
הסנה ומירצו ומה שמתפללין ברכת הסנים היינו כדלקמן
בפרקין שאם פסקו נשמים מועטים שירידים המקו' כזמנם ע"כ
והתום קיימי למ' ד' גזר דין אינו נקדע ואפי' הכי כבוד דתפלה
מועלת להוריד הנשמים בזמנם וזה פשוט ודוק • ולפי זה אין
חילוק בין יחיד לגבור אלא היבא דנרדף לשנות הגזרה מכל וכל
דנכבוד נקדע וביחיד אינו נקדע אבל היבא דאינו נרדף לשנות
הגזרה אין חילוק בין יחיד לגבור יודע דכפ' ד' דטבת אימא ח' ד'
יאורה אמר רב זב שעות הוי היום כו' שניות יושב ודן את כל
העולם ויש לדקדק דכפ' ד' ד' אמרינן כמאן מנלין הא דנא
אקנירי ואמריעי כמאן כרבי יוסף ע"כ • ואם כן סברת רב הללו
דכשניות יושב ודן היא דוקא אליבא דר' יוסי וזה דוחק ואולי רב
סבר כו' ינחק דאמר יפה נעקה לאדם בין קודם גזר דין בין
לאחר גזר דין ומה שיושב ודן הוא כמי שעושה תשובה לקרוע
גזר דינו • אי כמי דאשטר שאינו דן כשניות את היחיד אלא
לרכים גזר דין רבי' אליבא דכ"ע נקדע כמבואר בסוגיא
דר' הנו •

שוב ראיתי לרש"י פ"ק דע"ז שכתב וזל שניות יושב ודן כו'
יוסי דאמר במסכת ר"ה אדם נדון בכל יום דכתיב
דבר יום ביומו ע"כ • וקשה דלמאי לא אוקמה כו' ינחק וככ"ע
בדכתיבנא: ונראה דהדין עמו מטיס דכפ' דר"ה דף ז' ו'
אמרינן ח' ד' יוסף כמאן מנלינן האידינא אקנירי ואמריעי כמאן
כו' יוסי ואכע"ל לעולם כרכנן וכד' ינחק דאמר ינחק יפה
נעקה כו' • הרי מבואר דאפי' רבנן דאמרי דאדם נדון ברה"ה
מזו סברי כו' ינחק דאמר יפה נעקה אפילו לאחר גזר דין ואפי'
לא קאמר דאדם נידון בכל יום משום דלעולם הדין הוא ברה"ה
וגזר דין הוא ביום הכפורים אלא שאם עשה תשובה גמורה
מועיל לו אפילו אחר גזר דין • ואם כן היא דכפ' דע"ז דקאמר
דבכל יום ויום דן כשניות לא מנינן לאוקומה אלא כרבי יוסי
דאמר דאדם נידון בכל יום דלרבנן חץ דנימא דסברי דיפה
נעקה אפי' לאחר גזר דין מ' לא טייד למימר אליבא דאדם
נידון בכל יום •

ונראה דהא דאפילו בפ"ק דר"ה דר"ה אומר גזר דין
דיחיד אינו נקדע וד' ינחק ס"ל דנקדע אינו תלוי
במחלוקת זה דרבנן ור' יוסי דרבנן אית להו דאדם נידון ברה"ה
ור' יוסי אית ליה דאדם נידון בכל יום • דרבנן מזו סברי כרבי
אלעזר וכסברת ר' יוסף דאמר כמאן מנלינן אקנירי ואמריעי
כו' יוסי דלא אשכח לה פתרי אלא כו' יוסי • ומזו סברי ברבי
ינחק ובתירוץ דאי בעית אימא לטולם רבנן וכד' ינחק • ורבי
יוסי נמי מני סבר כו' אלעזר שאם גזרו עליו כשניות סוס דבר
אינו נקדע ומזו סבר כו' ינחק דאפילו גזרו עליו איזה דבר
כשניות נקדע •

וראיתי להרב מהר"ש יפה בפ"ק דר"ה סי' אהא דאמרינן
התם ר' ינחק רבה בשם רבי • מלך ונכור כדונין
בכל יום שכתב וזל מלך ונכור ס"ל דאדם אינו נידון אלא ברה"ה
ות"מ מלך ונכור לחסיבות כדונין בכל יום וז"ל דאי זכו בכל
יום תתפדך גזרתם מה שאין כן ביחידים שגזרו דינם ברה"ה ואת'
שנתתם

לאחר ב' ד' נקדע והיינו דאמרי' ויחיד אימת כל' דיס זמן דיחיד
יס לו דין גבור ומדלא אמרו דדרשו ה' בהמנאו מיירי קודם ג' ד'
משמע דס"ל דכפטי' דקרא חיירי דכזמן שהוא נמנא לעולם
עונה וליבא למי' דליבא גזר דין כי אם ביה"ד שהרי כתב
הרמב"ם פ"ג מה תשובה דין ג' דליבא ג' ד' ברה"ה לרשעים גמורי'
אלא ודאי דכתי' הללו חץ דליבא ג' ד' נקדע והיינו דאמרי' הטב
בנמים מוהלין לו והיא מלמא פסיקת' בין דליבא ג' ד' בין דליבא
ולמ' ד' לחץ ג' ד' דיחיד נקדע לעולם מ' מודה שיש חילוק בין
יחיד לגבור ונ"כ יש חילוק בין ז' ימי תשובה לשאר הימי' והיינו
דכ' ימי תשובה חץ דליבא ג' ד' והוא יחיד התשובה היא יפה
כיותר ומתקבלת מיד אבל כשאר הימים אינה כ"כ יפה והנכבוד
יש להם כל הימים דין ז' ימי תשובה ומה שהכריחו לומר זה הוא
מהכרח הפסוקים הם המדברים דרשו ה' בהמנאו וכתיב בכל
קדמינו אליו • ופריך בנמ' אהא דאמרי' דב' ד' דכבוד מיקדע ת"ס
יורדי הים ונות' לו' לך נעקו קודם ג' ד' נענין כו' ומשני הכי נמי
ביחידים דמו • והנר' דהמקטן עלה בדעתו דכל יורדי הים
הן מתפללים חסיבי כגבור ודמי ליה לא כי אלא כיחידו דמו •
חץ תמ"ס התו' זול והיא דטבת דר' יס ליישב כה"ב דדמי
לרכים דהוא מגלי בהדי על כל חולים ע"כ וא"כ כל יורדי הים
נמי אמאי לא חסיבי כגבור וז' דשאני ההיא דא' היה מתפלל על
כל החולים מ' חסיבי כגבור וה"ה א"ה מתפלל על כל יורדי
הים חסיבי כגבור חץ החולי' או יורדי הים שכל א' מתפלל על
עמיו כיחידים דמו ודוק •

וראיתי בתום פ"ק דטבת דף ז' אהא דאמרינן ר' יאודה
אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל שהקטו
בפס ר"מ מה מועלת תפלה לר' מאיר ור' יאודה כו' וכתבו בסוף
דבריהם ולפי מאי דמשני התם אכע"ל כד' ינחק דא"ה ינחק
יפה נעקה לאדם בין קוד' גזר דין בין לאחר גזר דין אפי' הכא
שפיר ע"כ • ולא ידעתי כונתם דמי לא ידע בכל אלה דלפי האי
בעית אימא ליבא קושיא כלל והקושיא אינה אלא לרבי יוסף
דאמר כמאן מנלינן האידינא אקנירי ואמריעי כרבי יוסי
דמסמע דלרבי מאיר ורבי יאודה לא מהניא גלותא והכא מנינו
דר"מ ור' היו מתפללים על החולים ודבריהם נרכים אלני
תלמוד ודוק •

ויש להסתפק בהא דאמרינן גזר דין דנכור נקדע וכן
למ' ד' חץ גזר דין דיחיד נקדע אם הוא דוק מרעה
לטובה אבל מוטובה לרעה לעולם אינו נקדע או דלמא דכי הכי
דנקדע מרעה לטובה ה"ב מוטובה לרעה וראיתי בפ"ק דראש
השנה דף יז' שהקטו מתיבי עיני ה' אלקיך בה עתים לטובה
עתים לרעה כו' לטובה מיהא ליקרעיה לגזר דיכיייהו ולוסיף להו
ומשני שאני התם דאשטר בהכי • ומדלא פריך אלא לטובה מיהא
ליקרעיה משמע דמהחלוקה האחרת דהיינו לרעה לא קשיא ליה
משום דלעולם מוטובה לרעה אינו נקדע • ומיחו' יס לדחות
דלעולם המקט' לא הו"מ להקטות בכח כי אם מחלוקת לטובה
דאלו מהחלוקה האחרת היינו יכולים לדחות דמוחבה לרעה
לעולם אינו נקדע • אבל כפי התירוצ' שידעו שאני התם דאשטר
בהכי ליבא למימנע מידי דלעולם א"ה מוטובה לרעה נקדע •
ומאי דר' אהא' לפחותי חס' אי אפשר סביר גמורה גורה הוא מ'סום
דאשטר בהכי שמורידן כלא בזמנו על הארץ שאינה גריבה אבל
לעולם ה"כ מאי אפשר בהכי חץ מוטובה לרעה נקדע • ואשטר
נמי דלפי המסקנא מוטובה לרעה לעולם אינו נקדע ומה שמורידן
שלא בזמנו הוא משום דאינו תסנה הגזרה מכל וכל שהרי נשמים
מרכי' מוריד אלא שמורידן שלא בזמנו דודאי מלמא דפסיקא
היא דכי היכי דלגבור כל היבא דאשטר כלא לשנות הגזרה מכל
וכל

הוא מוזן רב טראימי שגורך הגבור בו ומינוהו עליהם להיות מוניח ומביא את ישראל וסדרן הוא שמי שגורך הגבור בו נשאל באורים ותומים :

ובזה כנין כונת אביגיל באומרה והיה כי עשה יעשהה' לאדוני ככל אשר דבר וגו' * וכבר כתבנו יישוב להמשך הפסוקים של ויבוח אביגיל עם דוד לעיל בדרך המלך בדרוש א' ובדרוש ב' יע"ס * אף על פי דרכינו נאמר כונה אחרת בפסוק זה * ונחקור חקירה אחת באותה אנדה דלעיל שנחלק דואג עם הסנהדרין למען דעת כמאן לפניו שהרי דואג מן הסנהדרין היה ואכיר הרועים קראו הכתוב *
ונראה דמחלוקת דואג עם הסנהדרין היה באימה שכתבנו לעיל דאחריו בנמ' מה"מ אמר ר' אבהו דלמחר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד וכו' הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה מכוון מלחמה וכל העדה זו סנהדרין * והקטו החידושים דלמלך למה לי קרא תיפוק לי דבהדיא כתיב קח את יהושע בן נון וגו' ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' * הרי בהדיא דנשאלין למלך ואם כן למה לי דכויא דהוא לאתויי מלך והמנדיל התימה הוא רש' זל שכתב הוא זה מלך דהא ביהושע משתעי קרא * והדבר קשה דכיון דלא למדנו דהוא זה יהושע אלא ממוס דמשתעי קרא ביהושע א"כ כיון ד דביהושע כתיב בהדיא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו אתו למה לי קרא דהוא * ותי' דמיהושע ליכא למימר לסתם מלך דהו"א שאני התם דאייטריך לנאול באורי' ותומים ממוס חלוקת הארץ היתה על פי אורים ותומים וכמבואר בנמ' זכנ' נמי ביבוסה של א"י היתה ע"י אורים ותומים ומס' נכאל יהושע באורים ותומים אבל בבאר מלך הימא דאינו נכאל קמ"ל יתורא דהוא לרבות סתם מלך היתה נכאל באורים * ומ"ס רש"י הוא זה מלך דהא ביהושע משתעי קרא ה"ק דמכ"ל דהוא זה מלך דבשלמא וכל בני ישראל אתו דאחריו זה ממוס מלחמה היינו ממוס דאחריו דפירוט הכתוב הוא שכל מי מנין ישראל אתו לגדת למלחמה אחריו וכן וכל העדה זו סנהדרין היינו כדאמר' ואם כל עדת בני ישראל ישנו זו סנהדרין * אבל במילת הוא אין בה טוס רמז לו דבמלך משתעי קרא * לזה בא רש"י ז"ל ותיקן הענין ואמ' דהא ביהושע משתעי קרא וע"כ הוא קאי ליהושע ואם אינו ענין ליהושע דהא כפי' כתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו באורים תנהו ענין לסתם מלך דומיא דיהושע דביהושע משתעי קרא * והנה כל מה שלמדנו דנשאלין למי שגורך הגבור בו הוא ממוס דדרטינן יתורא דהוא לרבות סתם מלך ואייטיר לן תרי דכויי חד דוכל בני יס' אתו וחד דוכל העדה וסדינן חד דכויי למי שגורך הגבור בו ואיידיך לב"ד * אבל אם לא דרטינן הוא ואית לן תרי דכויי לבד לא מרבינן מי שגורך הגבור בו ודרטינן וכל ישראל אתו לרבות סתם מלך דלא נמרינן ליה ממאי דכתיב קרא נבי יהושע ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו ממוס דאיכא למימר דשאני יהושע דנשאל ממוס כבישתה של א"י ומלחמה אבל שאר מלכים הימא לא מ"ס' אנטריך קרא דוכל בני ישראל אתו לרבות סתם מלך דהיינו כפסוקו מי שכל ישראל אתו * וכל העדה דרטינן ליה לסנהדרין וכמו שדרשו ואם כל עדת ישראל ישנו אלו סנהדרין * אבל מי שגורך הגבור בו לא נתרבה מן הכתוב ואם כן מכ"ל דנשאלים למי שגורך הגבור בו * והנה איכא תנא דלא דרוש בעלמא יתורא דהוא ודואג הכי הוה ס"ל דלא דרטינן יתורא דהוא לרבות ואם כן אייתר לן תרי דכויי וכל בני ישראל אתו וכל העדה וסדינן חד לרבות סתם מלך ואיידיך לרבות סנהדרין אבל אמר קול' אליבא דהלכתא דדרטינן הוא כדאימא בכתה דוכתי ואם כן דריבוייא דהוא מרבינן סתם מלך

שנחתם אין להשיב ואמי דמנל' הסתא אקניני ואמריעי הא אמרינן דהוי דוקא כר' יוסי וא"כ נב דאחריו ואי בעית אימא לעולם כרבנן וכו' ינחק אפטר דרבי לא ס"ל הכי עכ"ל * משמע דס"ל דרבי לא מני סדר כרבי ינחק דאי ס"ל כרבי ינחק מאי אירייה מלך וכבוד אפילו יחיד נמי אלא ודאי דלא ס"ל כרבי ינחק * ולא ידעתי איך יתכן לומר דכר זה דלר' ינחק אדם נידון בכל יום והא בהדיא אמרינן לעולם כרבנן וכו' ינחק והביאו הרב ז"ל הרי דאף רבנן דס"ל דאדם נידון ב"ה מנו סברי כרבי ינחק דאית ליה יפה נעקה ולכן דברי הרב ז"ל דריבין לי תלמוד *
ורע שלפי מאי דאמרין בירושלמי דמלך וכבוד נידונים בכל יום והכי אימא נמי בנמרא דידן פ"ב דסנהדרין משמע שאף דיתיד נידון כר"ה מלך וכו' שאני שנשטנו לעילוייא שנידונים בכל יום * ולפי זה קטיא לי על דברי רש"י בפ"ק דע"ז הג' דאוקי דברי רב דאמר בשניות יוסב ודן כר' ינחק ואמאי לא אוקמה במלך וכבוד דלכ"י נידונים בכל יום *
עוד מנינו מעלות הגבור כי רבה היא העולה למעלה * והענין הוא דאחריו כפי' דיומא אין נשאלין באורים ותומים להדיא אלא למלך ולכ"י ולמי שגורך הגבור בו *
ואמרינן בפ"מ מה"מ א"ר אבהו אמר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו וגו' הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה ממוס מלחמה ע"כ * וליכא למימר דדוקא ממוס מלחמה הוא דישאל באורים ותומים אבל מי שאינו ממוס מלחמה אף שגורך הגבור בו אינו נשאל באורים ותומים * דהא במתניתין תנן למלך ולכ"י ולמי שגורך הגבור בו * ואף שכרייתא לא נקט אלא ממוס מלחמה * מ"מ נראה דלאו דוקא סהרי במתניתין נקט בהדיא ולמי שגורך הגבור בו דהוא כולל כל מי שגורך הגבור בו וליכא למימר דכרייתא מפרשה למתני' דקתני ולמי שגורך הגבור בו דהיינו ממוס מלחמה ולומ' דדוקא ממוס מלחמה אבל מי שאינו ממוס מלחמה אף שגורך הגבור בו אין נשאלין * שהרי כתב הרמ"בס זל סוף ה' כלי מקדש זול וכל בני ישראל אתו זה ממוס מלחמה אומי שגורך הגבור בו ע"כ הרי דס"ל דלאו דוקא ממוס מלחמה אלא כל מי שגורך הגבור בו נשאלין לו ומקרא דוכל בני ישראל אתו נפקי כולהו ובהדיא אמרינן באגדת סמואל הביאו הרב כלי יקר ז"ל לא נטרד דואג מן העולם עד שהמרה בסנהדרין בטעה שאמר דואג ונאל לו באלקים שפסאו מלך לפי שאין נשאלין אלא למלך אמרו אבנר ועמסא תנן כסס שנשאלין למלך כך נשאלין למי שגורך הגבור בו ח"ל דואג אין נשאלין אלא למלך ח"ל שאלו לכו לסנהדרין אמרו לו הסנהדרין כסס שנשאלין למלך כך נשאלין למי שגורך הגבור בו באו ואמרו לנאול כך אמרו הסנהדרין באותה שעה המרה דואג בסנהדרין ואמ' אין נשאלין אלא למלך מיד ח"ל שאל זא ופגע בכהני' ע"כ * ואפטר דהרמב"ם הוניה דין זה מאגדה זו זאת אומרת דהסנהדרין דכד' עשה אחימלך במה שנשאל לדוד באורים ותומים לפי שהיה שגורך הגבור בו * והוה שהשיב אחימלך לנאול היום החילותי לנאול לו באלקים ופרס' בתמיהא זה ימים רבים שגורך הגבור בו שמונהו מוניא ומביא ישראל ומאז אנו כואל לו באלקים * ולא ידעתי מה תשובה היא זו של אחימלך שאם שאלו האטימו בסביל שמעט שפעס אחת טאל לו באורים ותומים מה השיב לו אחימלך טזה ימים רבים כביאל לו * אף עם האמור איתא ספיר טכונת אחימלך היא לומר לנאול שאין לו דין מורד במלכות במה שטאל לו באורים ותומים לפי שהוא לא נאל לו מדון מלך אלא מה ששאלתי לו הוה

דרך הרבים ריוש יג

ובזה יתייבש מאי דאמרינן במדרש שמואל דוד אצחיהו לאחימלך שהיה עושה לחם הפני' בטבת אמר ליה דוד כיום השבת יעריכנו עריכתו בטבת ואיך מעשהו בטבת את' לו אחימלך כך למדנו דואז דמעשהו דוחה את השבת אמר לו דוד כך מקובלני עריכתו בטבת ואין מעשהו דוחה את השבת ע"כ * ויש לדקדק במאמר זה טובא שהרי באותה טעם שבא דוד אל אחימלך מסוכן היה שחזו בולמוס שהרי אכל מלחם הפנים שאסור לזרים וכדכתיב בקרא ליהוי הכי איתא בפ"א דמנחות עלה ג"ו ואם כן בטעת טירוף הדעת כואת כחזו בולמוס מה לו לדוד לזרות את העם את המעשה אשר יעשו * ועל דרך הפסגה אפשר היה לומר מדוד עיקר כונתו היתה לשאול באורים וממים לידע את הדרך אשר ילך בה וחסם מאחימלך אולי יהיה סבור כסברת דואז שאין נשאלין אלא למלך ולא למי שצורך הנכור בו שהרי ראינו שאחימלך מתורתו של דואז היה יונק סדך אמר כך לדברנו דואז דמעשהו דוחה את השבת ואם בטעת מעשה היה אומר דוד לאחימלך שהיו הוא דנשאלין למי שצורך הנכור בו לא יעשה אלו אחימלך דק"ל תלמוד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אחרת שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו וכדאיתא בפרק הערל עלה ע"ז *

ובל זה הוא דוקא במלחמה שנוגע בדבר וכמו שכתבו שם התוס' ואם כן דוד לא היו שומעין לו בטעת מעשה במה שאמר דנשאלין למי שצורך הנכור בו לכן רנה לומר אל דין זה דנשאלין למי שצורך הנכור בו הוראה אחרת דעריכתו בטבת ואין מעשהו דוחה את השבת דבזה לא היה נוגע בדבר וכיון דקאמר מלחמה אחרת כדדין הך מלתא סתוה נוגע בדבר מהיומן בכל וכדאמרינן בפרק גושאין על האנוסה עלה ג"ח על גר אחד שנכח אשת אחיו מאמו ואמרו לו מי הרשך ואמר על ספסל זה יסב ר' עקיבא ואמר שני דברים נר נוסח אשת אחיו מאמו ואמר ויהי דבר ה' אל יונה שנית כו' והקשו ומי מהימן והא אמר רב כל ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אחרת שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו ותיירנו שאינו הכא דקאמר מעשה אחרת בהה"פ * ופירש רש"י שאינו הכא דקאמר מלחמה דיונה בן אחימי בהדה ומנו דמהימן אהא מהימן נמי אהא דכיכרים דברי אמת דביחד קבלן ע"כ * ואך לפי דרכנו נאמר באופן אחר ונחקור עוד במחליק זה לדוד ודואז שנחלקו במעש' דלחם הפנים מדוד סבור שאין מעשה לחם הפנים דוחה את השבת ודואז סבור שמעשה לחם הפנים דוחה את השבת במה היתה עיקר מחלוקתם *

ונראה דזה יובן עם מאי דתנו בפרק שתי הלחם אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתו בחוץ ואפייתן בפנים ואין דוחות את השבת ר' יאודה אומר כל מעשיהם בפנים ע"כ * והנה בדברי הרמב"ם בדיוס אלו יש לנו אריכות דברים והדברים עמוקים * אף בירורן של דברים כך הוא דאי עשית לחם הפנים היתה בכלי שרת ונתקדש הלחם אליבא דכולי עלמא דוחה את השבת מטום דאי עביד ליה מוצרכי שבת איפסילי בלינה מאחר שנתקדש בכלי וכמו שהקטו בגמרא דאי תנור מקדש על כרחין דוחה את השבת דאי לא אפסילי בלינה וכל זה הוא פשוט * וכבר הסכימו האחרונים ז"ל הרב בעל לחם משנה והרב בעל ברכת הזבח ז"ל שהרמב"ם ז"ל דחקו כל קודש חול היה ולא היה מקדש ובפ"ט דזבחי' עלה פ"ח תנן דכלי שרת אינם מקדשים אלא בקדש פ"כ ופרט' בקדש בעורה ע"כ * והנה אליבא דת"ק דאית לי' דלישתן ועריכתו בחוץ נמצא דלא נתקדשו בכלי כיון שכל מעשיה' בחוץ ומטום הכי אינם דוחים את השבת מטום דאינם נפסלים בלינה דכיון דמעשיהם בחוץ לא נתקדשו

מלך ואייתר לן תרי רבויי וסדינן חד למי שצורך נכור בו וחד סדינן ליה לסנהדרין הכלל העולה מדואז לא היה דרים יתורא דהוא ומטום הכי הוה ס"ל דאין נשאלין למי שצורך הנכור בו ודוד והסנהדרין דרטי יתורה דהוא ומטום הכי ס"ל דנשאלין למי שצורך הנכור בו *

ובזה יובן מאי דאמרינן בפרק חלק א"ר יצחק מאי דכתיב מה תהלל ברעה הנכור חסד אל כל היום אמר ליה הקב"ה לדואז לא נכור בתורה אתה מה תהלל ברעה לא חסד אל נטוי עליך כל היום ע"כ ופרט' ז"ל והלא נכור אתה בתורה למה תהלל לספר לטון רעה על דוד לא חסד תורה עליך לא חסם בתורה אתה דכתיב ותורת חסד על לטונה ע"כ * ויש לדקדק דלמה אנטרין להקב"ה לטכוחי לדואז שהיה נכור בתורה ושהיה חכם בתורה למה שרונה להאשימו במה שסיפר לטון רעה על דוד אף שדואז היה עם הארץ ראוי להאשימו על עבירה הלזו דלטון רעה שהיא מן המצות המוטבלות * ועוד יש לדקדק באומריו מה תהלל ברעה מה היה זה ההלל על דואז ועוד יש לדקדק במלת רעה מה היה הכונה ורש"י פירש שהוא לטון רעה על דוד * אף עם מה שכתבנו גראה דיובן הכל והנה התלפת הפסוק כך הוא כביא דואז האדומי ויבד לשאול ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך מה תהלל ברעה הנכור וגו' ודבר ידוע הוא שדואז היה טובא של דוד והנה כבר כתב' שדואז כל מנתחו שאמר לשאול בא דוד אל בית אחימלך הוא לומר שהוא מורד במלכות מטום דאית ליה דאין נשאלין אלא למלך ולא למי שצורך הנכור בו וכמו שכתבנו לעיל מדברי רז"ל ועיקר התכלית היה שיהיה אחימלך נעבט על ידי דוד מטום דכל מי שחברו נעבט על ידי אוקרי רע ומאן דאוקרי רע אין מכניסין אותו במחיתו של הקב"ה וכמו שכתבאר כל זה לעיל בדרך המלך באורך *

וזהו הכונה בבוא דואז ויבד לשאול בא דוד ל בית אחימלך מה תהלל ברעה כלומר שאתה מתהלל שהשגת כל מיוקסך להסב תאר זה דרעה על דוד לומר מאחר דאין נשאלין למי שצורך הנכור בו נמצא דאחימלך נעבט ע"ז דוד ובמנא דדוד בקרא רע לא נכור בתורה אתה ולא חסם בתורה אתה כלומר אם היית כאחד האדם הייתי אומר דלמא שבת דלא דרטינן יתורא דהוא ואם כן אייתר לן תרי רבויי דהיינו וכל בני ישראל איתו וכל העדה וסדינן חד לרבות סתם מלך ואיך לרבות סנהדרין אבל מי שצורך הנכור בו לית לן קרא דנשאלין לו אבל מאחר שנכור בתורה אתה וידעת דדרטינן יתורא דהוא אם כן יתורא דהוא מרבינן סתם מלך ואייתר לן תרי רבויי וע"כ סדינן חד למי שצורך הנכור בו ואיך לסנהדרין ואם כן מה תהלל ברעה דאדרבה דוד כדיון עשה שהרי נשאלין למי שצורך הנכור בו ואם כן לא נעבט אחימלך ע"ז דוד לפי מדוד כדיון עשה במה שנשאל באורים ואדרבה דואז הוא סנקרא רע שנעבט אחימלך על ידו במה שהורה שלא כדיון שאין נשאלין למי שצורך הנכור בו * והיינו דאמרינן התם בפ"ח א"ר אמי אין תורתו של דואז אלא מעשה ולחון שנאמר ומשא ברטינו עלי פיד ע"כ * ופרט' עלי פיד ולא כלב סוה שהיה דורש שאין נשאלין למי שצורך הנכור בו לא היה כי אם מספה לחון אבל כלבו היה יודע האמת דנשאלין למי שצורך הנכור בו שהרי נכור בתורה היה וידע דדרטינן הוא לרבות סתם מלך ואייתר לן תרי רבויי חד לרבות דנשאלין למי שצורך הנכור בו ואיך דנשאלין לסנהדרין הכלל העולה דדואז היה אומר דלא דרטינן יתורא דהוא ודוד והסנהדרין ס"ל דדרטינן יתורא דהוא *

ובזה

הפנים היה בחוף ואם כן פסדא אחר כך לשאל באורים הנדק
אחימלך לשאל לו לפי שכבר הורה דוד הלכה למעשה במילתא
שאינו נוגע בדבר דררטינן הוא ואם כן כיון דדררטינן הוא על
כורחין מרבינן דנשאלין למי שגורף הכבוד בו וכמו שכתבנו
באופן שכל מנתתו של דוד בויכוח זה לא היה בו אם למלכות זה
לשאל באורים ותומים •

ועם זה יובן מאמר הכתוב ויאמר אליו שאלו למה קשרתם
עלי אתה וכן ישי בתוך לו לחם וחרב ושאל לו
באלהים ע"כ ויש לדקדק דבשלתא קובית ושאלו לו באלהים ניהא
דהיינו עמית איתו מלך דהוא ס"ל דאין בשאלין כי אם למלך וגם
הקובית נתינת החרב ניהא דאיפשר שקוביתו היתה לפי שהיתה
חרב גלית שהיתה באהל מועד בדכתיב הנה היא לוטה בשמלה
אחרי האפוד וכתבו המפרשים שהניחו אותה באהל לזכרון הנס
דאיפשר שהאשיתו למה נתן אותה לרוד מאחר שהוא היה רונה
שהיה שם לעולם לזכרון הנס ואפשר גם כן שחשב שאלו סודו
רנה לקחת זאת החרב להתפאר בה כלומר שישם התשובה
הנדולה בישראל שהרב את גלית ובשביל זה לו תאות המלוכה •
אך כמה שהאשיתו כמה שנתן לו לחם לא דעתו מאי קשיא ליה
וכי משום דרוד היה מורד במלכות והיה מסוכן שאחיו בולמוס
ובדאיתא בנמר' וימחורו למות ברעב זו לא שמענו דאף דרשות
למלך להרוב למי שמרד בו פשיטא שאין רשות לאחר להורגו
מאחר דקול טאם רנה המלך שלא להרבו הרשות בידו וכדכתב
הרמב"ם ז"ל בה' מלכים •

ומעולם תמהנו על מאמרם ז"ל באופן שרק נגמר הדין
לאתייה ליואב ודייניה כו' אמר ליה ניויל אבנר
אמאי קטליתא לעמטא אחר ליה במטא מורד במלכות היה
דכתיב גואמר לעמטא הזקק לי את איש יאודה שלשה ימים וגו'
וכתיב וילך עמטא להעניק את יאודה ויחר מן המועד וגו' דמה
טענה היא זו דהן לו יהי דעמטא היה מורד במלכות מ"מ מי התיר
לי ליואב להורגו שהרי שלא ברשות דוד הרגו וכדכתיב וגם אתה
ידעת את אשר עשה לי יואב בן נרויה אשר עשה לשני שרי גבאות
יסדאל לאבנר בן נר ולעמטא בן יתר וגו' הרי שהרינת עמטא
היתה שלא ברשות דוד • ואם כן מה התנכל יואב בדרינת עמטא
באומרו שהיה מורד במלכו • ולא די לנו זה הנצטר אל דכנתרא
אמרינן שהיבנו ליואב דעמטא לא היה מורד במלכות משום
דאכין ורקין דרש כו' דמה להם בט"ב זו דהן לו יהי דעמטא טעה
דין והיה מורד במלכו מי המיר לו ליואב להתבר על ריב לא לו
ולמרוב את עמטא ויש בזה אריות דכר' • אך הדיו דין אחת טאם
מי שהיה מורד במלכות לא הותר לשום אדם להורגו • ואם כן
חירנו למשך דקדקנו דמה היה זה אפס שהאשיתו שאלו לאחימלך
במה שנתן לחם לרוד מאחר שהיה דוד מסוכן שאחיו בולמוס •

אך נראה דזה יובן עם מאי דתנן בפ"ב דמעילה לחם הפנים
מועלין בו משהוקדש קרם בתנור הוכשר ליפסל בטבול
יום ובמחוסר כפורים ולהסדירו ע"ג הכללן • ובני שאר מנחות
תנן המנחות מועלין בהם משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים ע"כ • והטעם שיש חיבוק בין
מנחות לחם הפנים דגבי מנחות משקדשו בכלי הוכשרו ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים ואו לחם הפנים לא הוכשר ליפסל
בטבול יום ובמחו' כפורים אלא תקדימת הפנים ואילך • הוא
הדבר אשר דברנו לחם הפנים דנעשה בחוף אינו מתקדש בכלי
לפי שאין כלי שרת מתקדשין בו אם בעוה' אפל המנחות שכל
מעשיהם הם בפנים וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל כיון שקדשו בכלי
מתקדשו • וכבר נתבאר למעלה שהטעם דמעשה לחם הפנים
בחוף היינו מצום דדררטינן הוא •

מתקדשו ואי משום האשים שהיה בפנים הא אמרינן דתנור של
קדש חול היה ואינו מקדש ור' יאודה אית ליה דכל מעשיהם
בפנים ומחו' הכי אית ליה שדוחה את הטבת דאף ד' יזא דתנור
אינו מקדש מ"מ כבר נתקדש בכלי מאחר שמעשיהם בפני' וכיון
סכן אי עביד ליה מאתמול אפסיל בלינה ומשום הכי דוחה את
הטבת ובתורת כהנים בקרשת אמור גבי לחם הפנים אמרינן
והיתה לאהרן ולכניו ואכלוהו במקום קדוש מלמד שאכלתה
במקום קדוש תנין אפיייה במקום קדוש תלמוד לומר והיתה יכול
אף ליטתה ועריכתה במקום קדוש תלמוד לומר הוא רבי יאודה
אומר כל מעשיהם בפנים ע"כ • נתנינו למדין דתנא קמא דרש
הוא וממעט ליה ועריכה שאינה בפני' אלא בחוף וכיון שהליטה
והעריכה היתה בחוף על כרחין שמדידת העשרון נמי היתה בחוף
שלא המדידה היתה בפנים הרי נתקדש הלחם בעשרון שהרי
פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות כלי המקדש שכל מדות היבט
נתקדשו ואם כן אף מוגיאים אותם לחוף דמנניח מלתא וכמו
שכתבו התוס' או משום פיסול יוגא וכמו שפרש"י אלא ודאי
שהמדידה היתה בחוף ואין העשרון מתקדש דאין כלי שרת
מתקדשים אלא בפנים תוך העזרה וכן כל מעשיהם היה בחוף
דהיינו ליטה ועריכה ומשום הכי איכס דוחים את הטבת שאינם
נפסלים בלינה ורבי יאודה לא דרש הוא וסבירא ליה דכל
מעשיהם בפנים ואם כן גם המדידה היתה בפנים ונתקדש
בכלי דהיינו העשרון ועוד טעם הכלי שהיו לפים בו היה מכלי
שרת ומקדש וכמו שהכריח זה מרן בקרק' ז' מהלכות מעשה
הקרנות דין ו' יע"ש • וכיון שנתקדש בפנים פשיטא שדוחה
את הטבת דאי לא אפסיל בלינה וכמו שכתבנו • הכלל העולה
דמאן דאית ליה דאין מעשה לחם הפנים דוחה את הטבת דרש
הוא ומאן דאית ליה דמעשה לחם הפנים דוחה את הטבת לא
דריש הוא •

ובזה נבא לכונת המאמר דרוד המלך כל מנתתו לא היתה
כי אם לשאלו באורים ותומים לידע את הדרך אשר
ילך בה לפי שהיה נדקף בפני שאלו ורוד חשב אולי אחימלך לא
ישאל לו באורים דאפשר דאילו בטת דואג דלא דריש הוא
ואם כן לית לן קרא לרבות מי שגורף הכבוד בו שהיה נשאל
באורי' ואף אם יאמר דוד בטעת מעשה עכן הוא הדיו דדררטינן
הוא ואם כן בשאלין למי שגורף הכבוד בו איפשר שלא ישמע
אליו אחימלך ויאמר דלא דררטינן הוא שהרי דוד המלך נוגע
בדבר היה בהך מילתא לומר דדררטינן הוא ומרבינן למי שגורף
הכבוד בו לשאלת אורים ותומים וקול דכל ת"ח שנוגע בדבר
ואמר הלכה אם בט"ב מ"מ אחרת אין שומעין לו וכמו שכתבנו
לעיל ולפיכך כשראה דוד את אחימלך שהיה עושה לחם הפנים
בטבת לפי שהיה סבור דמעשה לחם הפנים דוחה את הטבת
ועל כורחן טעמו הוא דס"ל דכל מעשה לחם הפנים אף ליטתו
ועריכתו היה בפנים דלא דריש הוא וכסדרת רבי יאודה ומשום
הכי הוה סבירא ליה שדוחה את הטבת דמאחר שנתקדש בכלי
שרת אי עביד להו מערב שב' אפסיל בלינה אחר לו דוד עריכתו
בטבת ואין מעשהו בטבת והטעם משום דדררטינן הוא ואמרינן
דליטתו ועריכתו היה בחוף ולא נתקדש העשרון משום שאין
כלי שרת מתקדשין אלא בעזרה ומשום הכי אינו דוחה את הטבת
וכשאתר לו אחימלך כך למדנו דואג דמעשה לחם הפני' דוחה
את הטבת ודואג אולי לזיטתיה דלא דריש הוא וכמו שכתבנו
למעלה וכיון דלא דריש הוא נמלא דכל מעשה לחם הפנים
היה בפנים ומחו' הכי אית ליה שדוחה את הטבת דאי לא אפסיל
בלינה • אז אמר לו דוד כך תקובלני שאין מעשה לחם הפנים
דוחה את הטבת והטעם משום דדררטינן הוא וכל מעשה לחם
הפנים

דרך הרבים דרוש יג

בטענתו עם אחימלך ועיקר טענתו היא כמה ששאל לו באלקים
טענתו מלך וכמו שדרכו רבותינו אל אלהא טענתו לו לאחימלך
לטעון שהוא לא עשהו מלך ומה ששאל לו באלקים הוא מטוס
דסבירה ליה דנטאלין למי טנורך הנבו' בו לזה הקדים לו לומר
למה נפת לו לחם דהיינו שקראו פניו בתנור על כרחיך לומר
ללא דרשת הוא ואין בין קוד' שקראו פניו בתנור לאחר שקראו
פניו בתנור ואם כן על כרחיך לומר דמה ששאל לו באלקים
הוא מטוס דסבירה לו דים לך דין מלך ואם כן הוא חייב מיתה
מטוס מורד במלכות.

הבלל

העולה הוא דדואג לא היה דרים הוא ומטוס הכי
הוא סבירה ליה דאין כשאלין למי טנורך הנבו' בו
ונמסך לו גם כן מזה דמפסה דלחם הפנים דוחה את השבת אך
אכנר ועמטא והסנהדרין סבירה להו דדרטינן הוא ומטוס הכי
סבירה להו דנטאלין למי טנורך הנבו' בו וכמו שכתבנו *
והנה כפ"ב דקדושין ע"ה מ"ג אמרינן דבכל התורה כולה אין
שליח לדבר עברה מטוס דנלי קרא במעילה וטבחים ומכירה
דיש שליח לדבר עברה ואם כן הו' טני כתיבין הבאים כאחד
דקיימא לן דאין מלמדים והקטו בנמ' למאן דאמר שני כתיבין
הבאים כאחד מלמדו' ניגף ממעילה וטבחים ומכירה לכל התור'
כולה דיש שליח לדבר עברה ותרנו גלי רחמנא בסחוטין חוץ דם
יחשב לאיש ההוא דם ספך הוא ולא טולחיו והקטו אשכחן גבי
סחוטין חוץ דאין שליח לדבר עברה בכל התורה כולה מנא לן
וכי תימא דיליף מסחוטין חוץ דאוליף מסחוטין חוץ ניגף ממעילה
וטבחים ומכירה ותרנו הדר כתב רחמנא ונכרת האיש ההוא אם
אינו ענין לנפשו מנהו ענין לכל התורה כולה דהוא ולא טולחיו
דאין שליח לדבר עברה * ואמרין מו התם האומר לחבירו לא
הרוב את הנפש הוא חייב וטולחיו פטור שמאי הוקן אות' מטוס
חגי הנביא טולחיו חייב שנאמר ואומר הרגת חברי בני עמון
ע"כ * ואמרין דטעמיה דשמאי הוא מטוס דלא דרים הוא
ואית ליה דשני כתיבין הבאים כאחד דמלמדו' ונמרין ממעילה
וטבחים ומכירה לכל התורה כולה דיש שליח לדבר עברה *
נמנא דמאן דדרים הוא ועל כרחין אית ליה דבכל התורה כולה
אין שליח לדבר עברה דלחכי הדר כתב רחמנא ונכרת האיש
ההוא למעט המטאל ואם אינו ענין לנפשו מנהו ענין לכל התור'
פולה דאין שליח לדבר עברה ואם כן האומר לחבירו לא
הרוב את הנפש הוא חייב וטולחיו פטור.

ובזה

יובן מאי דכתיב גבי מיתת שאלו טמא נא חלי ומתתני
כי אחזני הסבך ודרשו רז"ל אחזני הסבך פון נוב עיר
הכהנים הלבוטים כתנת תסבך ע"כ והנה חוץ מדרכו' יג לקדקק
בדברי רז"ל הללו דאמאי כנה שאלו לעון נוב עיר הבהני' בכנת
ולא כשאר בגדי כהונה * ונראה דזה יובן עם מאי דאמרין
כפ"ב דפרוכין ע"ה יו' א"ר ענני בר שסון למה כסמכה פרשת
בגדי כהונה לפרשת קרבנות לומר לך מה קרבנות מכפרים אף
בגדי כהונה מכפרים כתנת מכפר על שפיכות דמים דכתיב
ויטבלו את הכנת בדם ע"כ והכי איתא בירושלמי פ"ו דיומא
יע"ס * וכבר נתבא' בנמ' טס דהא דכתנת מכפר על שפיכות
דמים היינו מויד ולא אתרו ביה וכתבו התוס' דבגדי כהונה
מכפרת על המיתה וכתבו המפרשים אל דהטעם שהורג כהן
גדול דאין לו כפרה לעולם ואינו יוגא מעיד מקלט לעולם הוא
מטוס דחטא במכפר ומטוס הכי אין לו כפרה במיתה כהן גדול
דומה למה שאמרו אין קטיגור כעשה סניגור * וזה כונת שאלו
באומרו עמד נא עלי ומתתני לפי שיש בידי עון דספיכות
דמים * וכי תימא כיון דלא אתרו ביה אף שהיה מו' ד הכנת
מכפר לזה אמר כי אחזני הסבך כלומר אני חטאתי במכפר
דהיינו

עוד נקדים מה שכתבו התוספו' כריס פ"ב דמעילה ע"ה
דמתני' דמתי הלחם כשקראו פניו בתנור שטוחטין
עליו הכנסים דהטעם שאין שוחטין הוכח קודם קרימת הפנים
הוא מטוס דנבי קחיטת הוכח כתיב לחם ואין קרוי לחם אלא אם
בין קראו פניו * למדנו מדבריהם דלחם אינו נקרא קודם
קרימת הפנים * והנה דבר ידוע מזה שנתן אחימלך לדוד מלחם
הפנים הוא לפי שהיה מסוכן שאלחו' בולמוס וכדאיתא בנמרא
והלכה רווחת היא דאף דמי שהוא מסוכן דמאכילין אותו כל
איסורים שכתורה מכל מקום מאכילין אותו הקל הקל תחלה
וכדאיתא באחרון דיומא ומטעם זה כתב דר"ק דמה שלא נתן
אחימלך לדוד תרומ' הוא לפי שאינו תרומה חמיר מאיסור לחם
הפנים דתרומה היא במית' בידי טמים ולחם הפנים הוא בלאו
וכבר הארכנו בזה בדרך החיים *
ובזה

נבא לכונת הכתוב והנה כפי אגדת שמואל שכתבתי
לעיל מוכח דדוד אשכחיה לאחימלך בשעת עשיית
לחם הפנים וכבר נמנ' דדוד זה דאמרו דלר' בשעת אשכחיה
בשעת אפי' ולר"ט בחול אשכחיה בשעת אפי' ואף שכנת' דחו
זה ואמרו ומי מניח אחרת דבשעת אפי' אשכחיה והכתיב
וימן לו הכהן קדם כי לא היה טס לחם כי אם לחם הפנים
המוסרים כו' מ"מ אגדת שמואל פליג אהלמודא דידן וס"ל
דבשעת אשכחיה בשעת אפי' ולקוש' הנמרא אל דלעולם בשעת
אפי' אשכחיה והמתין מעט עד שנאפה וסדרוהו על השלחן
וסלקו הלחם שהיה טס ונתן לדוד מלחם הפנים המוסרי' ואפשר
שעיקר קוש' הנמ' אינה אלא אליבא דמ"ד דבחול אשכחיה דוד
בשעת אפי' לזה הקטו דאין יתכן זה והכתיב כי אם לחם
הפני' המוסרי' כו' וזה לא יתכן בחול וכמבואר אך למ"ד דבשעת
אשכחיה בשעת אפי' יש ליישב כמ"ס * והנה מדתנן דמסקרמו
פניו בתנור הוכסר ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים מוכח
דיותר קדושה יט מסקרמו פניו מקודם שקראו פניו שהרי קודם
שקראו פניו אין לו דין קדשי מקדש טיהיה הרביעי פוסל אותו
וכמ"ס הר"ס פ"ה מה' אבות הטומאה דין י"ג אך קודם שקראו
פניו אין לו דין קדשי מקדש כ"א דין קדשי בקב הבית וכמבואר
ובזה יובן השסוק למה קטרטם עלי בתתך לו לחם וכבר למדנו
דביתנו בעלי תוס' דכחם לחם הוא שקראו פניו בתנור ולזה
הקטו שאלו לאחימלך דנהי דדוד היה מסוכן מכל מקום הא"ק ל'
דלמסוכן מאכילין אותו הקל הקל תחלה ואם כן דבשעת אפייה
אשכחיה דוד לאחימלך היה לו לאחימלך ליתן לדוד מהלחם שלא
קראו פניו בתנור שאין בו כל כך קדוש' שהרי אינו נפסל בטבול
יום ובמחוסר כפורים והנה לזה היה אפשר לו לאחימלך לתת
דלידודה אין חילוק בין קודם שקראו פניו בתנור בין לאחר
שקראו פניו בתנור מטוס דאית ליה דכל מעשה דלחם הפנים
היה בפני' ואם כן כבר נתקדם בכלי שרת והו' כשאר המנחות
דקול דמסנתקדש בכלי הוכסרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר
כפורים ואם כן על כרחין סבירה ליה לאחימלך ללא דרטינן
הוא דאי דרטינן הוא אמרינן דדוקא אפייה הוא במקום קדוש
אך ליטתה ועריכתה הויא בחוץ וכלי שרת אינם מקדשים בחוץ
כי אם בפנים בעזרה וכיון דלא דרים הוא אם כן תיקטו דאמאי
שאל לו באלקים דעל כרחין מה ששאל לו באלקים הוא מטוס
דאית ליה דדוד חטיב מלך כיון שכבר נמסח על ידי שמואל אף
ששאלו עדין קיים דליבא למימר דלעול' דסבירה ליה דדוד אין
לו דין מלך ומה ששאל לו באלקים הוא מטוס דסבירה ליה
דנטאלין למי טנורך הנבו' בו דהא מנא ליה דכיון דאחימלך
לא דרים הוא אמרינן דוכל ישראל אתו אחא לרבות סתם מלך
וכמו שכתבנו לעיל * בללן של דברים דמכח לא ימנע בא שאלו
בטענתו

דהיינו כפנת שהגתי הכהנים ומסו הכי אין לו כפרה כננדי כהונה דומיא דהורג כהן גדול דאין לו כפרה לעולם וכדכתיבנא *

אך כפי דרכנו נראה ליטב והוא דיש לדקדק דמאי איכפת ליה לשאל לומר לנער הטעם שפסבילו נגזר עליו סימית לא היה לו לומר אלא עמד עלי ומותחני * ונראה שכונת שאלו היתה לרמוז לנער הטעם שרונה ליהרג על ידי אחר ולא רנה הוא להרגו את עצמו והוא שהדבר ידוע שההורג את עצמו חייב מיתה לשמים וכדכתי' ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ודרשו רז"ל שהוא אזהרה להורג את עצמו והנה אין ספק דכנס דכדיני אדם קיימא לן דאין שליח לדבר עברה הכי נמי בדיוני שמים יש הפרש בין הורג את עצמו בדיו לאחריים שיהרגוהו דאך דכדיני שמים אחריון בקדושתן שיש עונש על המשלח לדבר עברה מכל מקום הא אמרי' התם בקדושתן דינא רבא ודינא זוטא איכא בינייהו ופי' רמז' דלרבנן אף דכדיני שמים מפנימים את המשלח לדבר עברה מכל מקום אין מענישים אותו כולי האי כאלו עשה הוא העברה בעצמו ואם כן גם ההורג את עצמו אף שפעניסי' אותו מן השמים מכל מקום כשאמר לאחריים שיהרגוהו אין מענישים אותו כולי האי והנה שאלו אף שהוכרח להרוג את עצמו כדי שלא יתעללו בו פלשמים מכל מקום כל הבא מידו להקל מעליו מהעונש עשה ומסוס הכי לא נהרג על ידי עצמו כי אם על ידי אחרים * וחילוק זה שיש בין עושה העברה בעצמו לעושה על ידי שליח הוא מסוס דדרשינן הוא גבי שחוטני חוץ ודרשינן הוא ולא שולחיו ומיהו ילפינן לכל התורה כולה דאין שליח לדבר עברה באם אינו ענין וכמו שכתבנו וכבר כתבנו לעיל דדואג לא היה דריש הוא ומסוס הכי אמר לו שאחיימלך היה חייב מיתה מדין מורד במלכות כמה ששאל לרוד באורים ומומים מסוס דסבירא ליה דאין נשאלין למי שגורף הנכור בו וכפי סכר' דואג דלא דרשינן הוא יש שליח לדבר עברה דגמרינן ממעיל' וטביחה ומכירה וחטיב כאלו אותה הפעולה נעשת ע"י המשלח * וכבר ידוע מה שאמרו רז"ל הביא דבריהם דד"ק שזה הנער שהרג את שאלו היה דואג *

ובזה יובן כונת הכתוב עמד נא עלי ומותחני וכי תימא למה אין אני נהרג על ידי עצמי לא אני רוג' שפעטה הפעולה הזאת על ידי שליח מסוס דאחזני השכן דהיינו עון דנוכ עיר הכהנים שנמנא טעויתי בדיון כמה שהרגתי אותם לפי שלא היו חייבים מיתה לפי שלא היו מורדי' במלכות לפי שהדין הוא דכנס דנשאלים לחלך כד נשאלים למי שגורף הנכור בו ואם כן על כרחין דרשינן הוא לרבות סתם מלך ואייתר לן קרא דוכל ישראל אמו לרבות מי שגורף הנכור בו וכיון דדרשינן הוא אם כן שפענין דאין שליח לדבר עברה מסוס דדרשינן דם שפך האיש ההוא הוא ולא שולחיו ומסוס הכי עמד נא עלי ומותחני שאני רונה שפעטה הפעולה הלזו על ידי שליח ולא על ידי עצמי כדי להקל מהעונש וכדכתיבנא הכלל העולה דמדדש' דהוא גמרינן דאין שליח לדבר עברה והאומר להבירו נא והרגו את הנפש שולחיו פטור מסוס דאין שליח לדבר עברה וכנת' הקסו לסברא הלזו דאית ליה דהאומר נא והרגו את הנפש שולחיו פטור מקרא דכתיב ואותו הרגת בחרב בני עמון דמשמע דחטיב כאלו דוד במלכו הרגו לאוריה אף שהרגית אוריה היתה על ידי שליח מכל מקום חטיב כאלו דוד הרגו ומשמע דיש שליח לדבר עברה ומכתיב הזה הגדיח שמאי הזקן משם חני דהאות' לחבירו נא והרגו את הנפש שולחיו חייב ותרנו דכונת הכתיב היא הרי לך בחרב בני עמון מה הרב בני עמון אי אתה נכנס עליו אף אוריה החתי אי אתה נכנס עליו מאי טעמא מורד במלכות הוא דקאמר

דקאמר ליה אדוני יואב וכל עבדי אדוני חוגים על פני הסדה ע"כ * והנה זה שאנו דוחקים את עצמינו לומר דכונת הכתוב בלומרו ואותו הרגת בחרב בני עמון שהכונה היא הרי היא לך בחרב בני עמון שאין בו עונש על מיתת אוריה אף דפסטיה דקרא אינו מורה כן דאך קרא גבי תלוב' נתן הנביא דודו כתיב דאך עשה אותו המעשה וכדכתיב מדוע בזית את דבר ה' וגומר היינו מסוס דדרשינן הוא דנבי שחוטני חוץ שבה ללמד דככל התורה כולה אין שליח לדבר עברה וקטיא לן קרא דואותו הרגת דמשמע דחטיב כאלו הוא הרגו וכדמייתי מיניה ראיה שמאי הזקן דיש שליח לדבר עברה מסוס הכי אנו דוחקים את עצמו לומר דכונת הכתיב היא הרי הוא לך בחרב בני עמון מסוס דאוריה מורד במלכות הוה וטעיר אחר קרא ואותו הרגת דחטיב כאלו הוא הרגו דכיון דאין כאן איסור בהרגת אוריה מסוס שהיה מורד במלכות יש שליח לדבר זה ומסוס הכי אמר קרא ואותו הרגת אף אי לא הוה דרשינן הוא דנבי שחוטני חוץ ואנו למדין ממעלה וטביחה ומביר' לכל התורה כולה דיש שליח לדבר עברה או הכתוב הוא כפסוטו ובגנותו דדוד מכתבי קרא ואת ואותו הרגת בחרב בני עמון דחטיב כאלו דוד הרגו והכתוב מאשימו על זה מסוס דיש שליח לדבר עברה *

ובזה נבא לכונת הכתוב והיה כי עשה יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר את הטובה עליך וגו' לנגיד על ישראל ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכסול לב לאדוני לטפוד דם חנם שכבר כתבנו שכל כונת איביגיל באחמרה הוא לומר שדוד אין לו דין מלך ומסוס הכי לא נפתחייב מיתה ככל מסוס מורד במלכות אלא דלפי זה היה לכאורה נמשך נוק גדול לדוד דאם כן דאין לו דין מלך אם כן שלא כדיון היה מה ששאל באורים על ידי אחיימלך ונענש אחיימלך על ידו ולזה הסיבה לו דאך דאין לו דין מלך מכל מקום כדיון עשה כמה ששאל באורים ומומים מסוס דהדין הוא דנטאין למי שגורף הנכור' כו דיון זה נקח לן מיתורא דהוא דרשינן ליה לסתם מלך ואייתר לן וכל ישראל אמו לרבות מי שהגבור גורף בו כמו שנתבאר לעיל * אך אי לא דרשינן הוא לית לן קרא לרבות דנשאלין למי שגורף הנכור כו והנה אמרה איביגיל לדוד פן יעלה על לבך לאמר מי הכניסני בתגר זה לומר שמין לי דין מלך ולסמוך על מה ששאלתי באורים ומומי' על דרשת הוא דלמא לא דרשינן הוא ואם כן אין נשאלין למי שגורף הנכור בו ואם אין לי דין מלך נמנא דשלא כדיון עשיתי כמה ששאלתי באורים אל יעלה בדעתך לומר כן דאם אין אתה דורש הוא והיה כי יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר את הטובה עליך ולא תהיה זאת לך לפוקה לטפוד דם חנם כלומר דאם אין אתה דורש הוא נמנא דמ' לך הנביא ואותו הרגת בחרב בני עמון הוא כפסוטו שפעט דם חנם בעגמך דהא בכל התורה כולה יש שליח לדבר עברה ודקדקה לומר זאת לך לפוקה לומר זאת מכלל דאיכ' אחריתי והיינו דבת שבע כלו' דייק מה שעומד לנגדך באותו מעטה דהיינו עון דבת שבע לא תוסיף עליך עון דש"ד ומכאן למדו רז"ל שהיתה נביאה שנתנבאה כל מה שיארע לדוד באחרית הימים *

ובזה נבא ליישב מאמר רז"ל בילקוט תילים וזל שחר טוב יבקש רגון ודורש רעה תבואנו שחר טוב זה דוד שהיה שחר טובתן של ישראל ונלחם מלחמותיהם יבקש רגון שבקש ששורה עליו טבינה וסרתה עליו ובידך את ישראל ודורש רעה תבואנו זה דואג ע"כ * ויש לדקדק בו דאך תלי דכסביל שהיה שחר טובתם של ישראל ונלחם מלחמותיהם יבקש ששורה עליו טבינה * ועוד יש לדקדק כמה שסיים ודורש רעה תבואנו זה דואג דמה ענין דואג לכאן * אמנם על פי האומר בענין יבא על

דרך הרבים ררוש יב

והואל המית את החימלך כדון וא"כ נענט החימלך ע"י דוד וע"י זה נקרא דוד רע כמנהג שהיה דורש רעה לדוד ואחריו בפי' חלק ב' מלאכים כדמנו לדואג אחד טענה תלמודו ואחר סתוף כמנתו ואחד ספור עטרו כמתי כמסיות וכמתי מדרבות נמנה סלה וזה לכנס במחיתו של הקב"ה כי כל דרכיו מטשט לת לאיש כדרכיו ולמוכחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב *

עוד

מזינו חילוק בין יחיד לרבים כפי' דשוטה האה דמנן ומפלה נאמרת בכל לשון פריך בנת' והא"ר יוחנן כל השואל נרכיו בלשון ארמי אין מלאכי הסרת נוקקין לו לפי שאין מלאכי הסרת מכירי' בלשון ארמי ומשני לא קשיא הא ביחיד הא בגבור ופרס' וז' יחיד נרין שישיעורו מלאכי הסרת גבור לא נרכיו להו שנאמר הן אל כבוד לא ימאם אינו מואם בתפלתם כל רבים ע"כ * וקשיא לי מדאמרין בפ"ק דשבת אמר רבה בר רב חנה כי הוה חולין בתריה דר'א לשיילי' בתפילתא ומנין אמר ליה רחמנא יפקדונך לפלס ומנין אמר ליה רחמנא ידרכיך לפלס והכי עביד הכי וזה א"ר יוחנן כל השואל נרכיו בלשון ארמי אין מלאכי הסרת נוקקין לו שאני חולה דמכניה עמו דא"ר ענן אמר רב מנין דמכניה סועד את החולה שנאמר ה' יסעננו על ערש דוי * ופרס' שאני חולה דמכניה עמו ואין המתפלל נריך שידקקו לו להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד * ולפי זה אמאי הונרך רש' בהאי' דשוטה לאמתי קרא דהן אל כבוד לא ימאם לוח' שאין הקב"ה מואם תפלתם של רבי' ומשום הכי הוהר להתפלל בלשון ארמי ת"ל מטעמא דחולה גופיה דהא בפ"ק דברכות אמרין מנין לפעשה מתפללין שכיניה עמהם שנאמר חלקים נבב בערת אל * והא כן כמס' דלגבי חולה הוהר להתפלל בלשון ארמי משום דמכניה עמו ואין המתפלל נריך שידקקו לו מלאכי הסרת להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד הכי נמי גבור הואיל ושכיניה עמהם הוהר להם להתפלל בלשון ארמי ודוק * ואיך שיהיה עלה בידינו כמה גדלה מעלת הגבור ואמרין בפ"ק דברכות מאי דכתיב ואני תפילתי לך ה' עת רגון אימתי עת רגון בשעה שהגבור מתפללין ובפ"ק דר"ה א"ר יוחנן גדולה טעובה שמקרת גור דינו של אדם שנאמר הטמן לב העם הזה והקטנו מדמניא הטב בנתיב מוחלין לו לא טב בנתיב אשילו הביא כל איני נכיות טעולם אין מוחלין לו ותיירי לא קשיא הא ביחיד הא בגבור הרי דבני גבור אשילו לאחר גור דין מועלת תפלתם *

ובזה

יובן מאמר הסנה קדוים * ויש לדקדק דמה שייכות יש לתנו עם תפלתו של משה שהיה מתפלל יכנס לארץ ישראל * ולייטב הענין נקדים עוד מאי דאמרין בפ"ק דתעניות א"ר יוחנן מטר בשכיל יחיד דכתיב יפתח ה' לך את אוצרו הטוב פרגסה בשכיל רבים שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים והקטנו מדמניא ג' פרגסי' טובי' עמדו להם לישראל משה ואהרן ומרים ופלסו חתנו' טוכות ניתנו על ידו ואלי' הם באר וענן והמן באר בזכות מרים ענן בזכות אהרן מן בזכות משה א"מא אכנחן פרגסה בשכיל יחיד ותיירו שאני משה כיון דנפיש וכותיה כרבים דמי ע"כ * ואמרין בתדרש ואמתין אל ה' משה ואמתין הרבה להתפלל משה לפניו * ועל זה היה מתה' הוהר משה זאת עשה חלקים טלא קבל תפלתו * ובי תימא כך היה הוהר דביחיד לאחר גור דין מהניא תפלתו וגור דינו אינו נקדע * לזה אמר אשה החילוב להראות את עבדך את גדלך זה הוהר וק דפרנסה אינה באה בשכיל יחיד ואם כן עכ"ל דמשה יס לו דין דרבים כיון דנפיש וכותיה * ואם כן למנין גור דין נמי יהיה לי דין דרבים דאשילו לאחר גור דין מועלת התפלה וינחם ע' על הרעה כדבר האמור *

על כיון דהנה מתוך דברינו לעיל עלה בידינו דאף שנאמר כדוד לא היה לו דין מלך כל זמן שהיה שואל קיים אף שנאמר על ידו מואל מכל מקום בדין עשה בזה שנאמר באורים ותומים מטוס דקול כמס' דנשאלין למלך כך נשאלין למי שגורף הגבור בו ואין לך מי שגורף הגבור בו כאדוננו דוד שכל ימיו הוא היה המוניא והמביא את ישראל ונלחם מלחמותיהם ואם כן לא נענט החימלך על ידו לפי שהוא עשה כדון ולא שייך בדוד כל הגבורי נענט על ידו דנקרא רע ואין מכניסין אותו במחיתו כמנהגין ואמר שאין נשאלין אלא למלך בלבד ולא למי שגורף הגבור בו ונמנה נענט החימלך על ידו דואג טלא כדון ונקרא רע ואין מכניסין אותו במחיתו של הב' ויהנה דוד כדי לקיים סברתו כדון עשה ולא נענט החימלך על ידו משום הכי בקס טעמיה עליו שכינה דפטיסא דמי שאין מכניסין אותו במחיתו של הקב"ה משום דאיקרי רע וכתיב לא יגורף רע אין שכינה טורה עליו * וזהו כונת המאמר שוחר טוב זה דוד שהיה שוחר טובתם של ישראל ונלחם מלחמותיהם ואם כן כדון עשה בזה טעמא באורים ותומים וכדי לקיים סברת דואג וכן היה שטרפה עליו שטרפה שכיב' עליו כדי לבטל סברת דואג וכן היה שטרפה עליו שכינה וכוה בטלה סברת דואג וכוה ארסב' א"ר יוחנן כל האות דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהי דוד בכל דרכיו משכיל ויה' עמו אפטר חטא בא על ידו ושכינה עמו * ואני תמיה דהאי קרא דוה' עמו הוא מוקדם הרבה למעשה דבת טבע ואם בן אפטר שכתולה הייתה שכינה עמו ולאחר טעמא נשתלק' שכיב' חמונו * ואולי ס"ל דמי טובה שטרפה עליו שכינה טוב אין חטא בא על ידו שאם היה בא לידי חטא משיקרא לא הייתה שכינה טורה עליו ועיין בפ"ק דשוטה דאמרין א"ה חסדא בתפלה קודם שחטאו ישראל הייתה שכינה טרויה עם כל אחד ואחד שנאמר כי'ה חלקך מתהלך בקרב מחנך' וכיון שחטאו הייתה שכינה משתלקת מהם שנאמר ולא יראה כך ערות דבר וטב מאחריך ודוק היטב * עוד יש לדקדק דהכא משמע דפי' זה עמו הוא דמכניה עמו ובפרק חלק עלה דקרא דויעה א"ר מן הנערים והאמר הנה ראיתי בן לוי וגומר זה עמו שהלכה כמותו בכל מקום * ואמאי בתי' טבת דרשו קרא דוה' עמו על שהיתה שכינה עמו וכפי' חלק דרשו אותו על שהלכה כמותו בכל מקום ואפטר לו' דכלל חדא תלתא היא דודאי פטייה דקרא דוה' עמו הוא דמכניה עמו אלא דמי טוכיה לזה הלכה כמותו בכל מקום דסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא * ומה דדרשו קרא דדואג מאמר ויה' עמו על שהלכה כמותו בכל מקום שהוא הדבר הנמשך מזה שהשכינה עמויהי'ו משו' שהם דרשו כל הפ' הזה של דואג על לשון הרע וכל עלמו של דואג הוא על מה שהלכה כמותו בכל מקום שהיה תואר של מלך אבל לעולם דעיקר הפי' של זה עמו היינו לומר ששכינה עמו * ואפטר עוד טעם בעל המאמר דפי' דשבת דררוס זה עמו על שהשכינה עמו הכונה היא על מאי דסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא והענין הוא עם מאי דאמר' בפ"ק דשוטה הניע לפרשת דרכים וניגול מכולם ואמר' מאי פרשת דרכים תר וטרה אמר זה ת"ח דסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא * נמנה דמי טוכיה שהלכה כמותו טוב אינו מוטא * ועל זה אמר ר'ונתן כל האות דוד חטא אינו לא טועה שגא' זה עמו אפטר חטא בא על ידו שכינה עמו דהא תרויבהו לא יכונו כדיון דמכניה עמו א"כ סלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא וא"כ הרי הניע לפרשת דרכים דסוב אינו חוכא * ודורש רעה תביאנו זה דואג בל' שהיה דורש רעה לדוד כמתי שברשו שאין נשאלין אלא למלך נמנה שדוד עשה טלא כדון ושאלו

חולין

פרק כסיו הדם אמר ר' אבהו אין העולם מתקיים אלא במי שמטיס עמנו כמי שאינו שנאמר ומתחת זרועות עולם

בן

התורה ומן הכביאים ומטולט בכתובים הן כל יקר ראחה עינינו גדול מדת הענוה היא העולה למעלה דאם כלי שנסתמש בו קדש כאשר חכמי ינידו כל מקום שאחה מונח גדולמו של הקב"ה עם אהה מונח ענותנותו ולפי פטון של דברים נראה דזו היתה כונת ישעיה סי' ס"ו באומר ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד אל דברי • דים לדקדק במה שסיים ואל זה אביט אל עני ונכה רוח מה שייכו לדברים הללו עם הקודם • אמנם יראה דהדברים מניעים עם הא דאמרינן בפ"ד דמגלה א"ר יוחנן כל מקום שאחה מונח נבורתו של הקב"ה עם אהה מונח ענותנותו דבר זה כתוב בתורה שני בכביאים ומטולט בכתובים כתוב בתורה כי ה' אלקיכם הוא אלקי ונומר וכתוב בתורה עושה מטפט יתום ואלמנה שני בכביאים כה אמר ה' רם ונשא וכתוב בתורה ואת דכא וספל רוח מטולט בכתובי סולו לרונכ בערבות וכתוב בתורה אבי יתומים ודיין אלמנות ע"כ • אף אבי נאמר דה"כ הזכיר נבורתו של הקב"ה דכתוב השמים כסאוי והארץ הדום רנלי ואת כל אלה ידי עשתה הזכיר נמו ענותנותו באומר ואל זה אביט אל עני ונכה רוח זהו פטוטי • ולפי מדרשו יאמר כאן באופן אחר ונדקדק עוד בכפל הענין דאמר ואת כל אלה ידי עשתה וחרד ויחיו כל אלה נאם ה' • ומו דלפי הנראה הו דתרי דמתוך אהדדי דאם הכל נברא במאמר ה' כדכתוב ויהיו כל אלה נאם ה' איך כתיב בהו עשיה באומר ואת כל אלה ידי עשתה •

ויראה

לויכב עם הא דאמרינן בבראשית רבה פרשה ד' סי' ז' ואל יועש אלקים את הרקיע זה אחד מן המקראות שהרעים בן זומא את העולם ויעש אתמהא והלא יפה זל בשם בעל תהלה לרוד דאיתא במדרש שהטיבו חכמי לבן זומא על קושיא זו שנסתכל הקב"ה שעתידין אותות העולם לעשותם אלוקות ומשם הכי כתב בהו ויעש לו' שה' בראם נמנח דטיבה הכתוב ואמר ויעש אף שלפי האמת לא טייד בהו עשיה כדי להרחי' את ה' שפשי' אותם אלוקות • עוד נקדים מארזל בכ"ר פ"ח סי' ז' ואל ארשב"ן בשם ר' יונתן בטעה שהיה משה בותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום כיון שהניע לפסוק זה ויאמר אלקים נעשה אדם אמר לפניו רבון העולמים מה אהה נתן פתחון פה למינים אתמהא אמר לו כתוב והרונה לטעות יטעה אל' הקב"ה משה אדם הוה שבראתי לא גדולים וקטנים אני מעמיד ממנו שאם יבא הגדול ליטול רשות מן הקטן ממנו הוא אומר מה אני גרוד ליטול רשות מן הקטן והן אותם לו למוד מבוראך שהוא ברא את העליונים ואת התחתונים וכיון ככה לבראת את האדם נמלך במלאכי השרת שנא' נעשה אדם ע"כ • וכ"כ רס"ז בפ"י התורה ואל נעשה אדם אעפ"י שלא סייעוהו ביורתו לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת הענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מהקטן ע"כ :

ויש

לדקדק בדברי המאמר דלמאי אינטריד לומר כתיבת משה מעשה כל יום ויום דלא הול' אלא כשכא לכתוב נעשה אדם אמר מה אהה נתן פתחון פה למיני' שהרי אין קושיא מרש"ה תלוייה בכתיבת מעשה כל יום ויום • וכבר נכתובר בזה מהר"ם יפה ותידן ואל ואל שמכתיבת מעשה מלא שומים כחומר אל הספה הזה דלמו היה כתיב ברובו נעשה לא הוה קט"א ליה דול דברה תורה כלטון כפי אדם פלפוליו האדם

המדבר עם עמנו יאמר נעשה בלטון רבים שכן מנהג המלכים לדבר בלטון רבים שהוא לטון חטיבו וכמ"ט הראב"ע בשם הגאון אבל השתא דככל המעשים לא קאמר הכי אלא יהי אור יהי רקיע והכא כתיב נעשה משמע שנסתכית בריאה זו שהולך בה לסיוע אחרים ע"כ • ויש קצת מהדוחק בתירוק זה • אך עם האומר יבא על כנון והוא דבן זומא הרעים את העולם במאמר הכתוב ויעש אלקים שהרי במאמר הן והטיבו לו חכמים שנסתכל הקב"ה שעתידין ה' לעשותם אלוקות ומש"ה כתב בהו עשיה לו' שה' בראם • נמנח דטיבה הכתוב ואמר ויעש אף שלפי האמת לא טייד בהו עשיה כדי שלא יטעו העולם לעשותם אלוקות • והנה דרמב"ן זל הקשה דלמאי לא קטיא ליה לבן זומא נמי נבי מוארות דכתיב בהו ויעש אלקים את שני המאורות ונבי חית הארץ נמי דכתיב ויעש אלקים את חית הארץ ונבי אדם נמי כפי' נמי עשיה ויעש אלקים את האדם • ומוהר"ם יפה כתב דה"ה דקטיא ליה בכלהו אלא דנקט זה דכתיב בריא וזהו באמרו זה ה' מן המקראות כלומר זה אחד מן המקראות המוכיחים מעשה שהרעים בהם בן זומא את העולם ע"כ • וכזה נבא לכונת המאמר דאין ספק דכבר ידע משה רבינו דמנהג המלכים לדבר בלטון רבים וכמ"ט הגאון אלא שכתובו מעשה כל יום ויום והיה רואה שכתוב בהם עשיה ואין ספק דהוקשה לו קושיא בן זומא לאיך כתוב בהו עשיה והלא בדבר ה' שמים נעשו והוא נוחא ליה עם שהטיבו חכמים לבן זומא שנסתכל הקב"ה שעתידין אותות העולם לעשותם אלוהות ומשם הכי כתב בהם ויעש לומר שה' בראם • ועל זה תמה משה דמאמר דה' שינה וכתב ויעש אף שלפי האמת לא היתה בהם עשיה כדי להרחיק ולעקור העבודה וזה אס כן איפא איך כתב כאז נעשה שהוא פתחון פה למינים לומר שמי רטויות יס • והטיבו לו הקב"ה כתוב והרונה לטעות יטעה לפי שתכלית גדול יס לי במה כאמרתי נעשה אדם והוא שילמדו העולם ממני מדת הענוה ויהיה הגדול נמלך בקטן •

וזהו

כונת הכתוב ואת כל אלה ידי עשתה ואף שהאמת הוא ויהיו כל אלה נאם ה' כדבר ה' שמים נעשו מכל מקום אמרתי לטון עשיה כדי להרחיק את הע"ז • והוקשה לו דאם ה' שינה ואת לבן זומא עשיה כדי להרחיק ע"ז איך כתב נעשה אדם שהוא פתחון פה למינים לומר כפי רטויות יס • לזה הטיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח כלומר תכלית גדול היה לי במה כאמרתי נעשה אדם כדי שילמדו בני אדם ממני מדת הענוה ויהיה הגדול נמלך בקטן •

ובזה

יובן פסוק אחד האומר בפרשת יצרו ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם לא תעשו אתי אלקי כסף ואלקי זהב • ויש לדקדק דאיך נמשך ממה שרואו כי מן השמים דבר עמכם שלא יעשו אלקי כסף ואלקי זהב והלא אזהרת ע"ז היא אזהרה מיוחדת בפני עגמה ואינו גרוד לתת טעם לתנייתיה • ועוד יש לדקדק במלת אתי דאין לו מובן כלל ורז"ל דרשו לא תעשו כדמות שמי שמשמש לפני כפרים ונראה דהכל יבא לכלל ישוב בהקדים הא דאמרינן בספרי ואל שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם כיצד כתוב אחד אומר וירד ה' על הר סיני וכתוב אחר אומר מן השמים השמיעך את קולו בל הכתוב השלישי והכריע אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם מלמד שהרבה הקב"ה כמים וסמו השמ"י העליוני' על הר סיני ודבר עמכם וכן דוד הוא אית' ויש שמים וירד ע"כ • וזו היא גירסת הראב"ד ופ"ל הליכות עולם והוקשה להם איך הכריע בספ"י השלישי כי מן השמים דברתי עמכם לו' שהרינן

ההרים הרמים וגו' לא תעשון כן לה' אלהיכם ע"כ. ורז"ל הוקשה להם בפסוק זה דלא תעשון כן לה' אלהיכם ואמרו וכי תעלה על דעתך שישראל נותנין את התוכחות אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עוונותיכם למקדש אבותיכם שיחרבו וכו' וכתב רמ"ב בפירושו. אך לפי מ"ש אשכנח לומר דקאי לתחלת הפסוק שאמר אחד תאכדון את כל המקומות אשר עבדו עם הנגוים את אלהים על ההרים דמינה ילפינן ולא ההרים אלהים שההרים עמם מותרים בהגאה לזה סיים הפסוק לא תעשון כן לה' אלהיכם כלומר זה שהתרי ההרים הוא דוקא לכם לגרמיכם אבל לא תעשון כן לה' משום דיש נעבד במחויבר אבל נבזה והמשמחה להר אכניו אסורים למזבח וכדכתיבנא. ומכאן אני תמיה על מ"ש הרב יפה פרשת ויחי עלה דאיתא אנדה שכתבו שנפסלו תבור וכרמל מפני שנעשו ע"ז שההרה הרב זל זל וא"צ דקרקע עולם אינה נאסרת לענין כבינה נגאו הדבר שתורה שבינה במקום שנעשה ע"ז או לפי שלא יטעו עובדי ע"ז לומר שמכפע הע"ז שרתה עם שבינה ע"כ ולא ידעתי מה הוקשה לו לרב שהרי כבר כתבנו לעיל דיש נעבד במחויבר אבל נבזה ואין לך דבר נבזה כירדת ה' כל הר סיני.

עוד

תנן התם בפ"ג דע"ז על ההרים הרמים ועל הנבזות הנשואות ח"ר עקיב' אני אויבין ואדון כל מקום כאתה מוצא הר נבזה ונבזה נשאה דע' שיש עם ע"ז ע"כ. למדנו מכאן שהיותו הר נבזה או נבזה נשאה הוא סיבה להיותו עם ע"ז ובירושלמי עלה דהך מתניתין דרבי עקיבא דכל מקום שאתה מוצא הר נבזה בידוע שיש עם ע"ז הקשו ולא כן סברינן מומר דבר שיש בו רוח חיים אש"פ שאינו אסור להדיוט אסור לנבזה בית הכחירה היחך נבזה ותרבו על פי נבוא שאתה ויעל דוד בדבר גד אשר דבר בטם ה' ע"כ. והכונה דרנו ללמוד דכי היכי דנעבד דבעלי חיים מותר להדיוט מדאשר רחמנא נעבד לנבזה מדכתיב מן הבקר להגויא את הנתנד ואי איתא דאסור להדיוט למה לי קרא לאוסרו לנבזה תיפוק ליה ממשקה ישרא אלא ודאי דשרי להדיוט ואש"פ אסיר לנבזה ואם כן הכי נמי במחויבר אית לן למיתר דאע"כ דאינו נאסר להדיוט אש"פ אסיר לנבזה ואם כן איך נבזה בית הכחירה בבר המוריה שהוא הר נבזה ואיכא ליתא דע"ז ומיתרנו דע"ז פי נבוא נבזה עם וכבר הביאו התוספות דברי הירושלמי הללו בנתיבין.

ובזה

נבא לכונת המחמר דה' פסל לתבור וכרמל מנד נבזותם מ"ס דכיון דהם נבזים איכא ליתא דע"ז וכדברי ר' עקיבא כל מקום שאתה מוצא הר נבזה ונבזה נשאה בידוע שיש עם ע"ז ואף שהיא מחויבר יש נעבד במחויבר אבל נבזה אף הר סיני חמד אלקים לשבתו משום היותו נמוך ופסל ואין בו ליתא דע"ז. לזה סיים בעל המחמר וקאמר דאם כן דאמרת דחבור וכרמל מנד נבזותם נפסלו משום ליתא דע"ז אס כן סבירא לך דיש נעבד במחויבר אבל נבזה אס כן הר המוריה פסול לבנין בית הבחיר' שהרי הוא הר נבזה ואיכא ביה ליתא דע"ז ויש נעבד במחויבר אבל נבזה. לזה אמר אף על פי כן אף ה' ישכון לנבז בבית הכחירה אף שהוא הר נבזה עמוס דעל פי נבוא נבזה עם וכדאיתא בירושלמי. הכלל העולה דכל האגדות ס' ל דמה שנפסלו תבור וכרמל הוא מפני נבזותם אלא דהאגדה דפ' ויחי ס' ל דמה שנפסלו מפני נבזותם הוא מפני שהנבזות הוא אות ומופת להיות עם ליתא דע"ז ושאר האגדות סוברים דמה שנפסלו מנד נבזות' הוא כדי ללמד דעת את העם שהקב"ה מחבב מדת הענוה וכמו שאמרנו לעולם ילמוד אדם מדעת קונו שהרי הניח הקב"ה כל ההרים ונבזות והטרה שכינתו על הר סיני:

ובזה יובנו קצת פסוקים בישיבא סי' ב' והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונבא מנבזות ונהרו אליו כל הנגוים והלכו עמם רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי ייעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מניון תלא תורה ודבר ה' מירושלים ע"כ. ויש לדקדק לדיך תלה הטעם דנהרו אליו כל הנגוים והלכו עמם רבים משום דנכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים והלא נבואה זו לימי המשיח היא וכמו שפירשו המפרשים ולעתיד לבוא כל האומות הם גרים גרורים כדכתיב כי אז אהפוך את כל העמים שפה ברורה לעובדו. וכס' א' וכדאית' בפ"ג דע"ז ואם כן מוכרחי' הם לבוא כדי ללמוד מעשה המצות לקיימן יעוד יש לדקדק בכלל הדברים שאומרים האומות ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו דלמאי אינטרדיך בכל זה. עוד יש לדקדק במה שאומרים ויורנו מדרכיו דלמאי אינטרדיכו שה' יורה אותם הדרך לא הוה להו לומר אלא ונלמוד מאורחותיו. עוד יש לדקדק במה שסיים הפסוק כי מניון תלא תורה ודבר ה' מירושלים ופירש רד"ק כי מניון זה דברי הנביא לא דברי העמים כלומר למה יאמרו הנגוים לכו ונעלה ויורנו מדרכיו כי מניון תלא תורה ומצוה לכל העמ' ע"כ. ולמאי אינטרדיך הנביא ללמד זה פשיטא שהעליה להר ה' הוא כדי ללמוד מעשה המצות ולקיי' אומ' ובי לאכול מפריה ולשבע מטובה היו עוליה.

אך

עם מה שכתבנו ידוקדק הכל שאנו למדים מדת הענוה ממה שהניח הקב"ה הרים הנבזים והטרה שכינתו על הר סיני ורוב המעשים הטובים אנו למדים אותם מדרכיו ית' וכדאמרינן טוף פ"ק דסוטה אמר ר' חמא בר חנינא מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלבו וכו' איפשר לוי לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא אלא הלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא הלביש עדומים אף אתה הלביש עדומים הקב"ה ביקר חולים אף אתה בקר חולים הקב"ה קבר מתים אף אתה קבור מתים הקב"ה נחם אבלים אף אתה נחם אבלים ע"כ. ובמדרש אמרינן מה אני מנין אף אתה היה מנין מה אני רחום אף אתה היה רחום מה אני עושה חסד ומשפט אף אתה עשה חסד ומשפט ובפ"ד ר' אליעזר דמילה אמרינן אבא שאלו אמר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא מנין ורחום אף אתה היה מנין ורחום עד כאן. ובירושלמי פ"ק דראש השנה אמרינן מלך בשר ודס נגוד גוריה על אחרים רונה הוא מקיימה רונה אינו מקיימה אבל הב"ה אינו כן מה טעם ושמרו את משמרתו אני הוא ששמרתי מנותיה של תורה תחלה וזיין עם שהביאו כמה דמיונות לזה יע"ש. ובבראשית ובה סדר בראשית פרטה ח' סי' ט' ו' אמרי' אחר ר' שמלאי מנינו שהקב"ה מברך חתנים מדוכ כל המעשים הטובים אנו למדין אותם מדרכיו יתעלה. ואמרינן במדרש הביאו מהר"ש יפה ביפה תאר סדר ויחי פ' ג' ט' א' ד' ו' ז' ו' כ' נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים עמיד הקב"ה להביא הר תבור וכרמל וסיני ובוניה עליהם בית המקדש שנאמר נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים שהיו כבר ע"כ. ואמרינן בפ"ק דסוטה עלה דמה שהזכירו עונש בעלי גסות הרוח א"ר חייא בר אסי תלמיד חכם גרין שהיה בו אחד משמנה בשמיכות אחר רב הונא בריה דרב יאסע ומעטרף ליה כסאסא לשכלותא וא"ר בשמת מאן דאית ביה ופשמת מאן דלית ביה. נמנינו למדין דהת' גרין שיהיה לו קצת גאווה.

ובזה

נבא לכונת הכתובי' דהנה האומות היו למדים לעשים המצוה ממה שהיו למדים מדרכיו ית' והיו עושים אותם. ולזה אמר והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש

דרך עגוים דרוש יד

עוד נקדים מאי דאמרינו כב' פל'ט ס'ו' ופמ'ט ס' ד' וזל א"ר לוי השופט כל הארץ לא יעשה משפט אם עולם חתה מבקש אין דין ואם דין חתה מבקש אין עולם מה את תפיש חכלא בתרין ראשין את בעי עלמא וכפי דינא סב לך חדא מיכייא וזי לית את תומיר ניכר לית עלמא ויכול קאום אחר לו הקב"ה אהבת לנדק ותשגא רען אהבת לנדק בריותי ושגאת מלחייבן על כן מסתך אלקים שמון טעון מחברך ע"כ * נמלא שאין קיום העולם במדת הדיון * וכוה נבא לכונת המחמד אין העולם מתקיים אלא כמי שמתים עגמו כמי שאינו דהיינו טאווח במדת העגוה משום דלדידיה תחלת הפרשה היא אלה תולדות השמים ולא פתח בה כדי שלא יתגאה הכהן וא"כ מאי דכתיב ביום עשות ה' אלקים שמון טעון מחברך ע"כ * וכוה נבא לכונת המחמד אין הרחמים ואין לך קיום העולם גדול מזה *

ובזה

יובן מאי דכתיב בפיטע' ה' ויש אדם ויטפל איש ועיני נבואים תספלנה ויגבה ה' נבואות במשפט והאל הקדוש נקדש בנדקה * ויש לנדק דמה קטר יש לפסוק זה דויטח אדם ויטפל איש עם הפסוק הבא אחריו ויגבה ה' נבואות במשפט עוד יש לנדק במאי דקאמר ויגבה ה' נבואות במשפט והאל הקדוש נקדש בנדקה דלכאורה משפט ונדקה הם דברים דסמרי אהדדי דמשפט הוא הדיו הנמור ונדקה הוא לפנים מסורת הדיו וכה"ב פריך תלמודא פ"ק דסנהדרין בפסוק ויהי דוד עוכה משפט ונדקה * אך במה שכתבנו נבא לכלל יישוב דמי טאווח במדת העגוה אית ליה דתחלת הפרשה היא אלה תולדות השמים ומה שהתחיל בבראשית הוא ללמד מדת העגוה וכיון דתחלת הפרשה היא אלה תולדות השמים ע"כ דמאי דכתיב ביום עשות ה' אלקים הוא שטמף מדת הדיו עם מדת הרחמים בכריאת העולם * וזהו שאמר הכתוב ויש אדם ויטפל איש ועיני נבואים תספלנה דהיינו טאווחים במדת העגוה או ויגבה ה' נבואות במשפט וזהו הקדוש נקדש בנדקה שהוא משתף במשפט עם נדקה דהיינו מדת הדיו עם מדת הרחמים ועליו הכתוב באלו קיים עולם מלא *

דרוש טו'

מק' ואלה שמות הגבורים אשר לודו יושב בשבת תחכמוני מאי קאמר אחר ר' אבהו הכי קאמר ואלה שמות גבורותיו של דוד יושב בשבת בטעה שהיה יושב בישיבה לא היה יושב על גבי כרים ובסמות אלא על גבי קרקע דכל כמה דהוה עירא היאירי קיים הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים ובסמות כי גח נפטי' הוה מתני דוד לרבנן והוה יתיב על גבי קרקע אחר ליה ליתבי מד על גבי כרים ובסמות לא קבול עליה תחכמוני א"ר אחר לו הקב"ה הואיל והספלת עגמך תהא כמותי שאני גוזר גורה ואפה מבטלה ראש הסליסים תהא ראש לסלסת אבות הוא עדינו העגני כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עגמו כתולעת ובטהיה יוגא למלחמה הוה מקטה עגמו כען *

משרשי

מדת העגוה עוד זאת יתירה להשתבח בתהלתה מי שמשפיל עגמו בעסק התורה שאין לך מדה טובה הימנה ובה נשתבח המלך דוד כמו שנתבאר במאמר הסונה קדים דהוה מתני להו לרבנן על גבי קרקע * ועל פי זה יובן מאי דאמרינן במדרש וזל מכתם לודו סמרני אל כי חסיתי בך סמרני אל שלא אפשרל בדב' הלכה ע"כ * ויש לנדק דמה נתינת טעם הוא כי חסיתי בך למה שהתפלל שלא יבטל בדבר הלכה ועוד קשה האי מאר דמכתם לודו מאי טיאווח עם סמרני אל שפירושו שלא אכשל בדבר הלכה * ונראה ליכש הענין ברא מלא על עולם מלא *

בראש ההרים דהיינו סה' כונה בית הכמורה על הר תבור וכרמל וסיני * והנה האומר אברה חממתם כמה שהיו מקיימים המצוות על פי מדותיו ית' לפי טראו דברים הפכיים דהיינו שהסרה שכונתו על תבור וכרמל וסיני ואמרו מה נלמוד ממנו אם נלמו' ממנו מדת העגוה הרי הסרה שכונתו על תבור וכרמל ואם נלמוד מדת הנאווה הרי הסרה שכונתו על הר סיני * לזה אמרו לכו ונעלה א' הר' א' בית אלהי יעקב כלומר אל הר זה שהבית נכון עליו שיש בו דברי' סותרים זה לזה ויורינו מדרכיו כלומר הוא יורה לנו מדרכיו לפי שאין אנו יכולין ללמוד ממעשיו לפי טראו דברים סותרים ולזה הטיב הנביא כי אין כאן דברים סותרים כי מנין מלא תורה ודבר ה' מירושלים וכיון שכלא הוא מקום שהוא מקור החכמה לרדך טה' ולמדנו שגאחו מזה ומה דהיינו טה' לרדך שיהיה ביה קלת נאווה וזה נלמוד מזה שהסרה שכונתו על תבור וכרמל וסיני כדי ללמדנו שבמקום הזה שהוא מקום של טה' לרדך שיהיה בהם מדת העגוה עם קלת מדת הנאווה וכל זה הוא לת"ח אכל מי שאינו טה' לרדך טשוו ביה מדת העגוה עד תכליתה וכמ"ט מאר מאר הו' טפל דוח *

בעתה

אקוה נא לכאר מאמר הקודם * ויש לנדק בו דמה התייחסות יש למדת העגוה עם קיום העולם * ונראה דיובן עם מאי דאמרינן בכ"ר פ' ב' ס' טו' וזל ביום עשות ה' אלקים לחלך טהו' לו כוסות קים אחר המלך אם אני גותן לתוכן חתין הם מתבקעי' גוגן הם מקייסין מה עשה המלך עירב חתין כזונן ונתן בהם ועמדו כך אחר הקב"ה אם אני בורא את העולם במדת רחמים היו חטייח סגייח במדת הדיו היאך העול' מתקיי' אלא הרינו בורא אותו במדת הדיו ובמדת הרחמים והלואי יעמוד ע"כ וסקטה מהר"ט יפה וזל ואת בתחלת הפרשה נבי בראשית ברא הוה ליה למיכתב ה' אלקים * ויתרן דאיתא במדרש אבירי דתחילת הפרשה היא אלה תולדות השמים אלא שלא כתב בתחילה כדי שלא יתגאה בהן הקורא בתורה לומר אני קריתי ראשון כמנינו למדין דמאן דאית ליה דהקב"ה שטף מדת הדיו עם מדת הרחמים וברא את העולם אית ליה דטע' דלא פתח בתחילה באלה תולדות השמי' הוא כדי להרחיק את האדם ממדת הנאווה * עוד הקשה הרב אל עם דברים פ"ד אמרינן מלך במשפט יעמיד ארץ טברא את העולם בדיו טנא' בראשית ברא אלקים : הרי דחטטע דכריאת העולם היה בדיו וכתב דפליגי אהדסי * עוד הקשה הרב זל' דלמ"ד טברא את העולם בדיו מקטי דהא כתיב ביום עשות ה' אלקים דחטט' דשטף ח"ה עם מדת הרחמים * ויתרן דאגדא דס"ל דכריאת עולם היה בדיו איתייח פההיא דפז' ס' ה"כ לא חטטיר ה' אלקים על הארץ מזכיר טם מלא על עולם מלא אחר רבי חילפאי כטם שהוא מזכיר טם מלא על עולם מלא כך הוא מזכיר טם מלא על ירדית גטמים * הרי דאית ליה דמאי דכתיב ה' אלקים לאו מטום שמוך מדת הדיו עם מדת הרחמים אלא להזכיר טם מלא על עולם מלא * דכתב מהר"ט יפה זל דכהני פליגי דמ"ד דמאי דכתיב ה' אלקים הוא שטמף מדת הדיו עם מדת רחמים ס"ל דתחלה הפרשה היא אלה תולדות השמים ולהכי אית שפיר האי טעמא דמה שמזכיר טעם שהוא להזכיר טם מלא על עולם מלא דתחל' הפ"ה הוא אלה תולדות השמים ליכא עדיין עולם מלא * ומ"ד דמאי דכתיב ה' אלקים הוא להזכיר טם מלא על עולם מלא ס"ל דתחילת הפרשה היא בראשית ברא אלקים וא"כ נמלא שבמדת הדיו דוקא בברא העולם וא"כ ע"כ דמאי דכתיב ה' אלקים הוא להזכיר טם מלא על עולם מלא *

דאמרינן פ"ה דמנילה דף כ"א אחר ר' אבהו מנין לרב שלא ישב
 על גבי מטה ויטנה לתלמידיו על גבי קרקע שנאמר ואתה פה
 עמוד עמדי * ופרש"י שלא ישב על גבי מטה אלא או שניהם על
 גבי המטה או שניהם על גבי קרקע ע"כ * וכן כתב הרמב"ם
 בפ"ד מהלכות ת"ת והטעם הוא דעמדי משמע דתלמיד יהיה שיה
 לרב בעוד שלומדין ובת"ש הר"ן * וכתב עוד ז"ל ותקשי הכא
 דכפ"ק דסנהדרין אמרינן ביבנה היו ד' זקנים ושמועון התימני
 היה דן לפניהם בקרקע ואף בימי דוד אמרינן במ"ק עירא
 היארי היה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות ודוד לא קבל
 עליה אלא אחרטא ע"כ * והנה מ"ס ודוד לא קבל עליה הוא
 בכלל הקושיא דמוכח התם דמאי דדוד לא קבל עליה משום
 חסידות יתירה דהוה כיה וכדאמרינן הואיל והספלת ענמך כו'
 ומיך זל דכי היכי דמתרנין בנ"ר רבות מעומד קטות מיושב
 ה"נ בשמועות קטות היו יושבים אספסלי טאם היו יושבים
 בקרקע עם תלמידיהם לא היו יכולים לעיין בהם היטב ע"כ *
 והנה חילוק זה דרכות וקטות הוא במ' מילה דף כ"א שהקטו
 כתוב אחד אומ' אשכב בהר וכתוב אחד אומר ואנכי עמדתי בהר
 ומכני רבא רכות מעומד קטות מיושב * ולפי דברי הר"ן הללו
 ברכות אף עירא היארי היה מתני לרבנן על גבי קרקע ומה
 שהיו לחוקין עירא היארי עם דוד היינו בקטות דעירא היארי
 הוא מתני על גבי כרים משום שהיה משחד דאי היה מתני על
 גבי קרקע לא היה יכול לעיין היטב ודוד אף בקטות הוא
 מתני ע"ג קרקע ולא היה משחד דלמא לא יוכל לעיין בהם היטב *
ויש לדקדק בדברי הר"ן הללו דאם כן מאי האי דקאמר ליה
 הכ"ה לדוד הואיל והספלת ענמך וכו' דהא דוד לאו
 משום ענוה הוא דקא עביד הכי אלא מדינא משום דנכון לבו
 דאף בקרקע יוכל לעיין היטב * ואדרבה יתה היה ראוי ליוחס
 מדת הענוה לעירא היארי שלא היה בוטח בעצמו שיוכל לעיין
 היטב בהיותו לומד ע"ג קרקע ודוד נכון לבו בטוח דאפילו
 בהיותו לומד ע"ג קרקע יוכל לעיין היטב * תוקשיא לי בדברי
 הר"ן דאם טעמם של אותם ד' זקנים דיבנה ועירא היארי שהיו
 לומדים ע"ג כרים הוא בקטות שחששו טאם היו לומדים ע"ג
 קרקע לא יוכלו לעיין היטב א"כ יהיו הם ותלמידיהם ע"ג כרים
 שהרי הקפדת הכתוב פה עמוד עמדי אינו אלא דהתלמיד יהיה
 שיה לרב ואם התלמיד יושב עם הרב ע"ג כרים לית לן בה ובת"ש
 רש"י והרמב"ם וא"ל היו מקיימים גורת הכתוב דואתה פה עמוד
 עמדי שהיו שוים הרב עם התלמיד בעוד שלומדים והיו יכולין
 לעיין היטב בהיותם ע"ג כרים * עוד יש להקשות דלמה זה
 אותם ד' זקנים ועירא היארי עשו תקנה לעצמם בשמועות קטות
 כזו לעיין בהם היטב והיו יושבים ע"ג כרים ולא עשו תקנה
 לתלמידיהם שהיו יושבים על גבי כרים בשמועות קטות כדי שיוכלו
 לעיין בהם היטב והרי אותה הראיה שהביאו מרב' מעומד וקטו'
 מיושב היא תקנה לתלמיד דמשה היה לומד מפי הנבונה התלמיד
 לאדם דעת ואעפ"כ בשמועות קטות היה משה יושב כדי להבינם
 היטב והם למדו מכאן לעשות תקנה לעצמם ליטב ע"ג כרים
 בשמועות קטות כדי לעיין בהם היטב ולא חששו לתקנת התלמיד
 להוסיבם בשמועות קטו' ע"ג כרים כדי שיוכלו להבינם היטב *
 עוד יש לדקדק בדברי הר"ן במ"ס טאם היו יושבים בקרקע עם
 תלמידיהם לא היו יכולין לעיין היטב דמאי האי דקאמר עם
 תלמידים לא היה ליה למימר אלא טאם היו יושבין בקרקע לא
 היו יכולין לעיין היטב שהרי עיקר ההקפדה אינו אלא דהוסיבם
 בקרקע מונעת קלת העיין העמוק *
אך יראה לפרש כונה אחרת בדברי הר"ן דאין הכונה דייבנת
 הקרקע מונעת העיין דודאי כן וכל האדם לעיין בהיותו
 יושב

יושב בקרקע כמו בהיותו יושב על גבי כרים אלא הכונה היא
 דידוע דמדרגת השלמיד עם הרב היא כמדרגת העבד עם
 האדון וכמו שאמרו על מלאכות שמושה העבד לאדון עושה
 התלמיד לרב זולת דבשע' הלימוד גורת חלך היא שיהיה התלמיד
 שיה לרב בעוד שלומדים והוא לאומרו יתברך ואתה פה עמוד
 עמדי * ומה תמורה מנדולי אחרוני ומכינו על מה שכתב הרמב"ם
 ז"ל בפרק ד' מהלכות תלמוד תורה כיגד תלמידים הרב יושב
 בראש וכו' ובראשונה היה הרב יושב והתלמיד עומדים ומקודם
 חרפן בית שני נהגו הכל ללמד לתלמידים והם יושבים ע"כ *
 והקטו דאין יתכן דבתחלה היה הרב יושב והתלמידים עומדים
 דמדברי ר' אבהו משמע דנריך טיהיו הרב והתלמיד טים בשעה
 שלומדים מקרא דואתה פה עמוד עמדי * ובגמרא אמרינן תנו
 רבנן מימות משה ועד רפן נמליאל לא היו למדן תורה אלא
 מעומד ומשנת רבן נמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה
 מיושב * ופסטן של דברים דקאמר לא היו למדין תורה אלא
 מעומד משמע דקאי לרב ולתלמיד טכולם היו מעומד בשעה
 שהיו לומדים והרמב"ם ז"ל שכתב שהרב היה יושב והתלמידים
 היו עומדים ים לתמורה דענא ליה * ועוד דמסמך דהיא הפר
 מימרא דרבי אבהו דקאמר דנריך טיהיו הרב והתלמיד שוים
 בשעה שהם לומדים מתאחד הכתוב ואתה פה עמוד עמדי
וראיתי להרב בעל פרישה ודרישה שכתב דמה שכתב
 הרמב"ם שבתחלה היה הרב יושב והתלמידים
 עומדים מיירי בתלמידים שלא הגיעו לכלל סמוכה ולמד חילוק
 זה עהר"ן שכתב על אותה שכתבנו למעלה שהקשה דהיכי מתנו
 ד' זקנים ועירא היארי ע"ג כרים והא פטיגו דבשעה שהם
 לומדים יהיו התלמיד והרב שוים ומיך כאלן קודם שהגיעו לכלל
 סמוכה כאלן לאחר שנשכחו דהתם ראוי לרב לחלוק להם כבוד
 ע"כ כלומר דמאי דאמרינן טיהיו הרב והתלמיד שוים בשעה
 שלומדין מיירי בתלמידים סמוכי' דומיא דמשה דהתם ראוי לרב
 לחלוק להם כבוד והיה דד' זקנים ועירא היארי שהיו יושבים
 ע"ג כרים והתלמידים ע"ג קרקע מיירי בתלמיד' שאינם סמוכי'
 וכתב דהר"ם ס"ל חילוק זה ומ"ס ובראשונה היה הרב יושב
 והתלמידים עומדים מיירי בתלמידים שאינם סמוכים * ודבריו
 תמוהים שהרי דברי הר"ם כך הם ולא ישב הרב על הכסא
 ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות
 ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ע"כ ולפי דבריו
 מ"ס שבתחלה ולא ישב הרב על הכסא מיירי בתלמידים סמוכים
 ובת"ש הר"ן * ומ"ס סמוך לזה ובראשונה היה הרב יושב מיירי
 בתלמידים שאינם סמוכים ואלו הם דברים שאין להם מובן
 כלל שיאמר הר"ם ב' מינים סמוכים זה לזה סותרים אלו את
 אלו וכאמר שהדין הא' עיירי בסמוכים והפ' מיירי בשאינם
 סמוכים וכבר דחה הל"ת דברים הללו יע"ש וגם דברי הרב כ"ח
 בדיניש אלו נפלאו ממני * והנפון מ"ס הפעל"ת דודאי מקרא
 דואתה פה עמוד עמדי למדנו טיהיו הרב והתלמיד שוים והיינו
 דוקא לענין שלא ישב הרב ע"ג כסא ותלמידיו על הקרקע מסו'
 דזה מורה מעלה לרב ושחימות לתלמידים ועל זה הקפיד הכתוב
 באומרו ואתה פה עמוד עמדי טיהיו הרב והתלמיד שוים בשעה
 שלומדים ואפ"ה התלמידים מעומד והרב מיושב דמה שהוא יושב
 אינו למעלתו אלא מפני שגריך להבין להם ואין דעתו מיושבת
 לערוך הדברים ולהבינם א"כ הוא יושב וא"כ אין זו מעלה לו
 ע"כ והקשה לו דמאין הוסיא הר"ם חילוק זה דאימא דהקפדת
 הכתוב היא נ"כ שלא יהיה הרב יושב והתלמידים עומדים אלא
 שניהם יהיו שוים בשעה שלומדים ומיך דנפיק ליה ממאי
 דאמרינן פנמרא כתוב א' אומר ואשכב בהר וכתוב אחד אומר
 ואנכי

דרך ענוים דרוש טו

ובזה נכח לכונת דברי הרן כח"ס דבשמועות קטות אם היו יושבים בקרקע עם תלמידיהם לא היו יכולין לעיין בהם היטב שאין הכונה דישיבת הקרקע מונעת העיין השמוק אלא דבראות הרב את עמנו טוה במעלה לתלמיד במדרגה אחת לפעמים חלים לביה ומס"ה בשמועות קטות דבעו דעתא גילותא ושיהיו נחמיו לב הותר להם לכתב על גבי כרים טיראו טיט להם מעלה על התלמידים אבל דוד המלך שהיה בו מדת הענוה והספלות בטבע שלא היה מרגיש אם היה לו מעלה על התלמיד או לא אף בשמועות קטות היה לומד עם תלמידיו על גבי קרקע ולא היה חלים לביה ומס"ה לא היה עירא היאירי שונה עם תלמידיו על גבי כרים דאי הוה חלם לביה דאין לו טוה מעלה לרב על התלמיד והתלמיד אף בהיות לומדים על גבי קרקע היו יכולים לעיין לפי דלא חלים לביה לתלמיד בראות את הרב טיט לו מעלה עליו - הכלל העולה דמה שהיו חלוקים עירא היאירי עם דוד היה בשמועות קטות דעירא היה מלמד אותם על גבי כרים שאם היה יושב ע"ג קרקע עם תלמידיו לא היה יכול לעיין היטב ודוד אף בשמועות קטות היה מלמד אותם ע"ג קרקע.

ועל

פי זה נכח לכונת המחבר דלמ דוד שמרני שלא חסבל בדבר הלכה ואמריו בפ"ק דסוטה לדוד מכתם דוד שמך וחס ופירש רש"י מך עניו וכן כתב רש"י בפ"י מכתם לדוד דבוקינו דרשו על דוד שהיה מנהיג עמנו כמך וחס אף במלכותו והנה מה שהיה מנהיג עמנו כמך אף במלכותו לא חזינו דמאי דכתיב ודוד הוא הקטן דהיינו שהיה מקטין עמנו היינו קודם ולכותו - ונראה דהיינו מה שהיה שונה לתלמידיו ע"ג קרקע אחר מיתת עירא היאירי והיינו במלכותו דעירא בזמן מלכו דוד מת וכמבואר נמ"ל דאף במלכותו היה עניו שהיה שונה עם תלמידיו ע"ג קרקע וכבר נתבאר דמה שהיה שונה עירא היאירי על גבי כרים היה כדי לעיין בשמועות קטות היטב ועדין היה אפשר שדוד שלא היה מנהיג עמנו כמך ואינו שונה לתלמידיו לזה אמר מכתם לדוד חני מנהיג עמנו כמך ואינו שונה לתלמידיו ע"ג קרקע שמרני שלא חסבל בדבר הלכה כי חסמיה בך ולא רגיתי ללמד ע"ג כרים לפי שבטחתי שאין טוה נוק נמשך ממדת הענוה.

וזרו

כונת הכתוב לחננה על טוהן עדות מכתם לדוד ללמד בהגותו את ארם נהרים ואת ארם גובא וישב יואב ויד את אדום בניא מלח נכים עטר אלף ע"כ - והנה דברים הללו דעדות מכתם לדוד ללמד אין להם מוכן דמה הוא העדות - ועוד מאי קאמר ללמד דמה בא ללמד - עוד יש לדקדק כמה שאמר בהגותו את ארם נהרים וגומר מה התייחסות לזה עם הקודם - ובמה שאמרנו יתבאר דכבר נתבאר דמה שהיה עירא היאירי מלמד ע"ג כרים הוא כדי לעיין בשמועות קטות היטב ודוד היה מספיל עמנו ואף בשמועות קטות היה מלמד ע"ג קרקע והנה אף כלמדנו שדוד היה עניו במהר מאד מכל מקום אפשר שדוד לא גזק בזה ועירא היאירי שהיה שונה ע"ג כרים כדי לעיין בשמועות קטות היה יודע לכוין את ההלכה לתלמידיו ואדונו דוד לא ידע והמכחן לזה שדוד אף שהיה יושב עם תלמידיו ע"ג קרקע היה מעיין בהם היטב הוא מאי דאמרנו בפ"ב דמכות אחר רבי יאושע בן לוי מאי דכתיב עומדות היו רגליו בשערך ירושלים שפרים המגויינים בהלכה שהיו עוסקים בתורה ע"כ - ואין ספק שסגולה הלזו טיט לעוסקים בתורה שנוגח במלחמה הוא דוקא היגא דסלקא ליה שמתתא אליבא דהלכתא הא לאו הכי פשיטא כאין להם מעלה הלזו ומה גם אם הוא סיבה שאינו מעיין היטב כגון הך דדוד דלם היה יושב ע"ג כרים כרבו היה מעיין

ואינו עומד בהר ותיקן אחר רב עומד ולומד יושב וסונה ע"כ ובכח שהר"ם מפרש בך עומד ולומד כשהוא לומד מהב"ה היה בעמידה אבל כשהוא סונה לתלמידיו היה יושב אם כן למדנו דבשאריו בכרייתא כחלה היו למדין מעומד ר"ל שהתלמידים היו מעומד והרב יושב.

ואני

תמים בפירוט זה דאין יתכן לומר דמה שאמר רב יושב וסונה תיירי כשהוא סונה לתלמידיו שהרי בנמ' באו ליישב הכתוב שאמר ואשב בהר מ' יום ומ' לילה ואין יתכן שהיה יושב ומירנו יושב וסונה ובאותם מ' יום לא היה מסה סונה לתלמידיו אלא לומר מפי הגבורה ולא ידד משס אפי' רגע כמותריה אלא ודאי שהפ' הנכון במ"ט יושב וסונה הוא מה שפירש רש"י דכשהיה לומד ההלכה מפי הגבורה היה מעומד וכשהיה חוזר וסונה שנית ההלכה לבדו מה שלמד היה מושב וא"כ הדרא קושיין לדוכת' דמאיכין ראה הר"ם דבתחלה היה הרב יושב והתלמידים עומדים אימא טכולם הרב והתלמידי היו עומדים מטום דבעינו טוהיו הרב והתלמיד טוים בטעה שלומדים.

והנראה

אלולי שהרמב"ם ז"ל הוסיף דין זה מדהאריגין בפ"ה צערוכי' עלה כ"ד ת"ה כוונת סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן וסונה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב משמאל משה נכנסו בניו וסונה להם משה פרקו נסתלקו בניו א"עזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן ע"כ - והשתא אי אחרת כשלמא דבתחלה גם כן שהיו למדין מעומד היה הרב יושב נוחא דוראי משה היה יושב ואהרן כשסנה לו משה פרקו היה מעומד ולאחר שסנה לו משה פרקו נסתלק וישב לו לשמאל משה מטום דכבר למד ההלכה מעומד וא"כ ישב ובניו גם כן בתחלה למדו ההלכה מפי משה בהיותם מעומד וא"כ חזרו וישבו להם זה יושב לימין משה וזה לימין אהרן - אלא אי אחרת דבתחלה אף הרב היה לומד לתלמידים מעומד נמלא דמשה היה מעומד ואין יתכן דמשה יהיה מעומד ואהרן ובניו אף שכבר למדו ההלכה והיו יושבים.

ועוד

נר' לביבא רביה לדברי הר"ם מחאוי דאמרין בנמ' הקורא את המגילה עומד ויושב ואמרין הנא מה שאין כן בתורה מנהגי מילי א"ר אבהו דאמר קרא ואתה פה עמד עמדי וא"ר אבהו אלמלא הקרא כתוב אי איסטר לאומרו כביכול אף הקב"ה בעמידה ע"כ - ויש לדקדק דאיכין למדו חו"ל דבקריאת התורה אין קורין בתורה בנכור מיושב מקרא דואתה פה עמוד עמדי דאף דנימא דבאותם הימים שהיה משה לומד מפי הגבורה היה לו דין דקריאת תורה בנכור אי מתסה אימא דשאני משה מטום דכך הוא הדין שהתלמיד עומד כשהוא לומד וכמו שאמרנו בתחלה היו למדין מעומד אבל קריאת תורה בנכור מנא לן שגריך מעומד ואי ממה שכתב עמדי דמסתע דאף הקב"ה בעמידה הא ניחא אי אמרינן דמה שאמרנו בתחלה היו למדין מעומד ללא קאי כי אם לתלמידים אבל הרב יושב א"כ ע"כ לומר דמה שהיה אף הקב"ה בעמידה אינו מדין הרב הסונה לתלמיד אלא תדין קריאת התורה בניכור דגריך שהיה מעומד - אלא אי אחרת דבתחלה היו התלמיד והרב למדין מעומד מנא לן דקריאת התורה היא מעומד מקרא דואתה פה עמד עמדי דפירושו דאף הקב"ה בעמידה אימא דשאני התם מטום דבתחלה היו הרב והתלמיד למדין מעומד אלא ודאי ע"כ לומר דאף בתחלה היה הרב יושב והתלמיד עומדים ולא הקפיד הכתוב אלא שלא יהיה הרב ע"ג כרים והתלמידים ע"ג קרקע לפי טוה הוא מעלה לרב זה כתוב הקפיד דכשהיה שהם לומדים לא יהיה טוה מעלה לרב על התלמיד ונמ"ס הבעל"ת -

ובזה

שעושה עם רבו ואומר משיבוטת רבי כו' ואין דרך התלמוד כביכול בזה לדרוש שמות *

ובפי דבותי שמעתי עם היות דאמרינן בפרק חלק דאסור לאדם לקרוא לרבו בשמו ומפני זה נענש ניוחי מפני

סקרא לרבו בשמו שנאמר זאת האשה וזה בנה אחר החיה לישע ולפי זה הוקטה לסתמא דתלמודא דהיכי קרא דוד לרבו בשמו שהיה אומר משיבוטת רבי יפה דנתי כו' לזה תירצו דמשיבוטת אינו עם הענש כי אם עם התאר ומכאן הכי קראו דוד בשם התאר * וכפירא דנתי לנתיה שרש' פירש עלה הדיא דאמרינן זה הקורא לרבו בשמו שאומר פלוני ואינו אומר תורי רבי פלוני ע"כ * ומרן ז"ל בפסוק משנה פ"ה מהל' תלמוד תורה הביא דברי רש"י הללו וכתב ותקרא משיבוטת דקאמר יהושע אדני משה ע"כ * אלא דליכא איסורא אלא בתוכיך שמו דוקא בלתי שום כנוי אבל באומר אדוני או מורי שרי להוכיח שמו ואם כן הכא מדוד היה אומר משיבוטת רבי ליכא איסורא * ואפשר ליישב דבריהם דדוקא בשמוכיר התאר מקודם כנוי אדוני משה או מורי פלוני שרי אבל לומר פלוני מורי שמוכיר שם העלם קודם התואר אסור ולומר גם כן משה אדוני היה אסור ובלא כנוי דוד שהיה אומר משיבוטת רבי שמוכיר שם הענש קודם הכנוי אסור ומכאן הכי אחרו לא משיבוטת שמו אלא איש בשם כו' ותכלין מנחת' לחילוק זה *

ול יראה ליישב באופן אחר לדקדק עוד כמה שאמר דוד ולא עוד לא שכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת

וכו' דמאי האי דקאמר ולא עוד אלא דאם דוד בא לשבח את עגמו במעשיו הטובים ואמר שהיו ידיו מלובלכות בדם ובשפיר טלח בדרך המלכים יאמר ועוד יש לי מדה אחרת שכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת ומאי האי דקאמר ולא עוד אלא וכו' כאלו הם דברים סותרים זה לזה * ונראה דזוהי מה שהוקטה לסתמא דתלמודא ולזה תרצו תנא לא משיבוטת שמו אלא איש בשם שמו כו' והכוונה דהדב"דוע דעירא היאורי היה רבו מובהק דדוד ומשיבוטת לא היה רבו מובהק וכדאמרינן בששי דעירובין דב' המונג' רמי כתיב בלבי גפנתי אחרתך וכתיב בשרתי גזק בקהל רב כאן בנות דעירא היאורי קיים כאן בנות דעיר' היאורי לא היה קיים * ואמרינן באחרון דברכות אמרי דבי רבי ינאי מאי דכתיב כי מין חלב יוגיא חמאה ומין חף יוגיא דם כתיב חמאה מונג' חמאה טל תורה כתיב חמאה חלב טיגן חמאי חמו עליה ומין חף יוגיא דם כל תלמיד טכועם עליו רבו זוסוק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ע"כ נמלינו למדן שמי סודרה להיות בקי להבחין בדמים בין דם טמא לדם טהור הולך אצל רב טכועם עליו וישתוק ואז וזכה לזה כדכתיב ומין חף יוגיא דם זפרט' זל על משיבוטת שהיה מבייש שני דוד בהלכה שהיה אומר לו טעית ע"כ * זכזה נבא לכונת המאמר טמא דוד לא היה בקי בדמים היה מוכרח לילך אצל משיבוטת כדי מבייש שני דוד ויאמר לו טעית וישתוק דוד ואז היה זוכה דוד להבחין בין דם טמא לדם טהור * וזה שאמר דכש"ע דאה חסידותי נאני ידי מלובלכות בדם ובשפיר וסליא כלומר שאני בקי בהלכות דמים ולא הייתי צריך לילך אצל משיבוטת טכועם עלי ואסתוק ולא עוד לא חף שאני בקי בדמים כל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי * והוקטה לסתמא דתלמודא מה קטר יש מה שהיו ידיו מלובלכות בדם ושפיר וסליא עם מה שהיה נמלך עם משיבוטת רבו לזה הטיבו תנא לא משיבוטת שמו אלא איש בשם ולמה נקרא משיבוטת שהיה מבייש שני דוד בהלכה והיה אומר לו טעית וא"כ שפיר קאמר דוד ולא עוד אלא שכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי וכו' כלומר דכיון שאני ידי מלובלכות

מעייני הטיב ומכיון את הלב' לתלמיה וכסיבת מה שהיה מלמד ע"ג קרקע אינו יכול לעיין בשמיעות קטות הטיב פטיטא שאין לו מעלה זו שהיו עומדות רגליו במלחמה ומארומוט בדרשותיו פרטת טופטים דרוש שני דקדק דלמה תלה הטבח הזה בשערי ירושלים ואלא בכל מקום שעוסקים בתורה יש בו מדה זו וכשב טבא לרמוז על כ"ד הגדול שבירושלים כי אז ודאי אנו בטוחים שיטעמו רגליו במלחמה כהיו לנו מקום קבוע לתורה ולתעודה ע"כ * ואפשר דהכוונה היא לפי שמעם תורה יונאה לישראל ואין בהם נפתל ועקש וכמבואר * וזהו כונת הכתוב מכתם לדוד ללמד כלומר מה ערות יש בהם שהיה מק' דוד ללמד כלומר בשעה שהיה מלמד היה עניו ולומד ע"ג קרקע דמאן אמר לן דקדק דוד בזה דלמא לא גזק ולא היה מעיין בהם הטיב לזה אמר העד' לזה חף דוד גזק הוא בהגותו את ארס גהרים ואת ארס נובא וישב ויאב ויד' את אדום בניא מלח טכים עשר חלף הנה מנחמן זה מדע ומטכיל חף הלכותיו טל דוד היו כבודות בשמם ומ"ה היו רגליו עומדות במלחמה *

ובזה

יתבאר המאמר שהתלמו דאחר הספר הכתוב בכבודותיו טל דוד שהיה יושב בככת ודרשו על זה שהיה יושב בישיבה ע"ג קרקע ודרשו עדינו גם כן על מה שהיה מעדן עגמו כפולתת ושרט' כוסף עגמו ידיו ורגליו ביחד וישב לארץ ע"כ שיימו ואמרו העגבי בשעה שיונא למלחמה היה מקשה עגמו כעץ על שנתה מאות חלב בפעם אחת שהיה זורק חץ ומפיל שנתה מאות חלב בפעם אחת ע"כ * ואני תמיה בזה אטו אבל החסידים ואנשי מעסה הוא שלמות היותם בכורים ומנוברי הפטרטים אמרו דמאי דאמרינן אין הנבואה טורה אלא על חכם ונכור דהיינו נבו' הכובש את יגרו אבל שם נבורה אינה נחשבת אצל הטלמים * ועוד מה יחס יש בזה שהתחיל לשבח לדוד בפעולות שכליות דהיינו יושב בשבת וחור בשבת גופניו דהיינו שהיה נכור * ועם מה שכתבנו יתבאר דהכל הוא דבר אחד שכבר נתבאר דעירא היאורי היה שונה על בני כרים וכספות כדי לעיין הטיב ודוד היה עניו והיה שונה ע"ג קרקע ולזה אמר דמאן אמר לן דקדק דוד בזה דלמא מתוך שהיה שונה על בני קרקע לא היה מעיין בהלכות הקטות הטיב * לזה בא הכתוב לומר אני מראה אחרך הלכותיו טל דוד חף היו מכוונות להלכה וזהו אמרו העגבי שטעיהו יונא למלחמה היה מקשה עגמו כעץ וזורק חץ ומפיל שנתה מאות חלב בפעם אחת והנה מנבורה זו מדע ומטכיל חף הלכותיו טל דוד היו בתכלי' העיון אין בהם נפתל ועקש דמי גרם לרגליו שהיו עומדות במלחמה שערים המנוינים בהלכה * כתבאר מכל זה שהיות האדם משפיל עגמו בעסק התורה היא מעלה גדולה שאין למעלה הימיו ונשתבח בה דוד * וזיונא בזה גם כן מלינו לדוד כפ"ק דברכו' לדוד שמה נפשו כי חסיד אנו כן אמר דוד לפני הקב"ה דכש"ע לא חסיד אני שכל מליבי מורח ומערב יושבים אנדות אנדות בכבודם ואני ידי מלובלכות בדם ובשפיר וסליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא שכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי ואומר לו משיבוטת רבי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בוסתי אחר רבי יהושע צריה דרב חיידי מאי קרא וזדברה בעדותך בנד מלכים ולא אבוס תנא לא משיבוטת שמו אלא איש בשם ולמה נקרא שמו משיבוטת שהיה מבייש שני דוד בהלכה ע"כ * ויש לדקדק כמה שאמרו תנא לא משיבוטת שמו אלא איש בשם שמו כו' דמאי אירייה דרכא זו הכא דבשלמא אם היו מביאים שום פסוק דמשיבוטת הוה טייך לומר תנא לא משיבוטת שמו כו' אבל הכא לא הוזכר משיבוטת אלא אנב גררא דדוד היה נמלך בכל מה שעושה

דרך עניים דרוש טו

ח"ל הכ"ה לישראל חושקני בכס שאפילו בשעה שאני חסופי לכם גדולה אתם ממעטים עמכם לפני נחתי גדולה לאברהם אהרן ואהרן עפר ואפר נחתי גדולה למה ולא אהרן ואמרנו מה נחתי גדולה לדוד ואמר ואנכי תולעת ולא איש היינו דכתיב כי אתם המעט * ופרטו שאתם ממעטים עמכם בענוה לפיכך חשק בכס * וזהו כונת המאמר עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים בה מעט זה גבור דהיינו שהם ממעטים עצמם אז יבא אליה מלך גדול זה מ"ה שהקב"ה מטרה בכינתו להם הגבור אינם מעט כלומר שאינם ממעטין את עצמם לא בא אליה מלך גדול מטובם דכתיב לו אין אני והוא יכולו לדוי בעולם דכתיב נכה עינים ורחב לבב אמו לא חובל * עוד הסלינו רז"ל בחופן אחר בנגזי מדת הגאווה * ואמרין מו בפ"ק דסוטה מאי דכתיב תועבת ה' כל נכה לב וד ליד לא יקנה אחר רב כל מי שיש בו נסות הרוח אפילו הקנהו להקב"ה שמים וארץ לאברהם אבינו דכתיב ביה הדימותי ידו אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ לא יקנה מדינה של נהינם דבי טילא אמרי אפילו קבל תורה כמשה דכתיב ביה מויניו אם דת למו לא יקנה מדינה של נהינם ר' יוחנן אמר אפילו עשה נדקה בסתר דכתי' מתן בסתר יכפה אף וסוד בחיק חמה עזה לא יקנה מדינה של נהינם ע"כ * ויש לדקדק במאמר זה טובא חדא דאם מי שיש בו מדת הגאווה הוא שיטעם וסופו יורש נהינם מהיבא מתיי דכשבייל היותו באברהם או כמשה או שעושה נדקה בסתר שיגלל מהעונש הראוי לו * והם הכונה דאפילו שיש בו תורה ומעשים טובים לא יועילו לו א"כ למה תלו הדבר בהיותו באברהם או כמשה או שיטעם נדקה בסתר לא הול"ל אלא אפי' שיש בו תורה ומ"ט לא יועילו לו להגילו מדינה של נהינם * עוד יש לדקדק במה שכתב לאברהם במה שהקנה אלא אפי' עמד בעשרה נסיונות באברהם או וכמו את כל התורה באברהם אבל ע"ה שהקנה שמים וארץ את משה רבינו במה שקבל התורה דכתיב מויניו אם דת נוחא שתארו את משה בדבר גדול טלא נטמא כמזהו דהיינו שקבל התורה מידו של הקב"ה אך מה שהקנהו אברהם להקב"ה שמים וארץ מאי טיילא הכא * ונראה

מליככות בדם שפיר וסליא לא הייתי לריך לילך חלל חסיבותם שיבעום עלי ויחמר טעית ואעפ"כ היה נמלך עם חסיבותם לקיי' ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אכזב *
והנה מה שאמר דוד ולא עוד אלא כו' הן הן הדברים שאמר ואל תלל חסי דבר אמת עד מאד * ומהלכה ברחבה וכו' ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אכזב ומאי דאמרין דכל שהיה עושה דוד היה נמלך בחסיבותם ילפינן לה מהאי קרא דאדבר' בעדותיך נגד מלכים ולא אכזב וכדליתא בנערה והנה כו' הוכי דמועיל לתלמיד מה שכועס עליו רבו וסותק להבחין בין דם טמא לדם טהור הכי נמי מועיל לשאר דינים וכדאמרין בנמרה ומין אפי' יוליא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פטס ראשונה וטניה וסותק וזכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות דתנן רבי ישמעאל אומר הרוגה שימחכם יעסוק בדיני ממונות טאין לך מקצוע בתורה יותר מהם שהם כמעין נוכע * ור"ט פירש ואל תלל חסי דבר אמת אל תבדיל חסי דבר אמת ומנא חסי דבר אמת עד מאד בכל הוראותי ובכל דיני טלא אכטת בהם * ועוד כתב ומהלכה ברחבה בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל ע"כ וכו' נבא לכונת הכתוב טקוד התפלל ואל תלל חסי דבר אמת עד מאד טכל הוראותיו וכל דיניו יהיו כדיון טלא וטכל בהם ועוד התפלל ומהלכה ברחבה בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל וכוון שהוראותיו הם רווחות ופוטטות בישראל הוא סימן שהן כדיון וכדאמרין בעלמא אם הלכה רופפת בידך פוק חוי מאי עמא דבר * ואמרין בפ"ו דפסחים שאמר להם הלל הלכה זו שמתמי ושכחתי אלא הכה להם לישראל אם אין נביאים הם כבי כביאי הם ונמנא טעשו כדיון שאמר כך מקובלני חסי שמטיא ואכטליון * הרי כמה שישראל עושים הוא הוראה על אמיתות הענין ואמר אעפ"י שאני מתפלל לפניך טכל הוראותי יהיו כדיון בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל לא בטביל זה אמנע את עממי מליך חלל חסיבותם נגד מלכים ולא אכזב ומהאפי' טלא הייתי לריך לז"ה מאחר טכל הוראותי הם כדיון אף על פי כן אני אוהב מדת הענוה בעסק התורה עץ חיים למחויקים בה ותומכיה מאושר *

דרך כרמים דרוש ששה עשר

סוטה

א"ר יוחנן מטובם רפבו כל אדם שיש בו נסות הרוח כעובד ע"ז כתיב הכא תועבת ה' כל נכה לב וכתיב חסם ולא תביא תועבה אל ביתך *
אדר שביארנו לעיל דרך ארוכה בטבת מעלת הענוה הכא נבא להודיע כמה מאוסה היא מדת הגאווה

בא וראה דברי חכמים כדרכונות הם אמרו בפ"ק דסוטה א"ר

הכדא אמר מר עוקבא כל אדם שיש בו נסות הרוח אמר הרב"ה אין אני יכולין לדור בעולם שנאמר נכה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תיקרי אותו לא אותו * וכוה יוכי מרזל במדרש ואל עיר קטנה ואנשים בה מעט וכו' עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים בה מעט זה גבור ובה אליה מלך גדול זה מ"ה הקב"ה שמתרה בכינתו ובתי כנסיות וסבב אותה ובנה עליה מנדוים גדולים וכו' יע"ס * ויש לדקדק דכשלתא מ"ס עיר קטנה זה ב"ה נוחא דקראו קטנה לב"ה מטובם דלגבי בית המקדש נקרא בית הכנסת קטנה וכמ"ס רז"ל והוא להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות אד מ"ס ואנשים בה מעט זה גבור לאויה תכלית יחס הכתוב לגבור בתואר זה דמיט * ונראה ליישב עם מאי דאמר' בפ"ו דחילוי א"ר יוחנן מטובם ר"ב ב"ר שמעון כל מקום שאתה מונח דבריו טל ר"א בנו טל רבי יוסי הגלילי באגדה עשה אונן באפרסתא לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכס כי אתם המעט ח"ל

א"ר

א"ר אבהו אין העולם מתקיי' אלא צמי שמיים ענמו כמי טאני
 סנאמר ומתחת ורעות עולם . נחנא שהענוה היא סיבה לקיום
 העולם . ולזה בא לומר אל יעלה בדעתך שכל מה שהרחיק ה'
 מדת הנאווה וחיבב מדת הענוה היינו מטום שמדת הענוה היא
 סיבה לקיום העול' ומבלעדה מוט המוטטה ארץ ועמודי שמים
 ידוספו והקב"ה חפץ בקיום העולם לא תהו בראה לסבת יצרה
 ומט"ה הרחיק מדת הנאווה . וא"כ אם ימלא באווה אדם סגולה
 אשר בסבילה העולם מתקיים אפטר דלאים אשר אלה לו הותרה
 לו מדת הנאווה מאחר שאין דבר רע נמשך ממנו . לזה אמר כל
 מי שיש בו נסות הרוח אפי' הקנהו להקב"ה פמים וארץ כאברהם
 וכיון שהוא סיבה לכריאת שמים וארץ מכ"ס מתקיים העולם
 בטבילו אפי' לא ינקה מדינה של נהיגס לפי שמדת הנאווה
 שחמה ונמאסת מנד עמיה לא ינקה כל הנוגז בה אם רעה
 בעיני אדוניה וסופו יורט נהיגס . ומאמר דבי רבי טילא סאמר
 אפילו קבל תורה כמשה וכו' ג"כ על פי כונה זו . והענין הוא
 בהקדים הא דאמרין בכ"ר פ"א ס"ו ו' ואל בראשית ברא אלהים
 א"ר ברכיה העולם ומלואו לא נברא אלא בטביל משה דכתיב
 בראשית ברא אלהים וכתיב התם וירא ראשית לו ע"כ . הרי
 שמיטה רבינו היה סיבה לכריאת העולם וכ"ס שהוא מתקיים על
 ידו וכמו שלמדנו מדברי מרן ז"ל . ולזה בא רבי טילא ואמר שמי
 טיס בו נסות הרוח אפילו קבל תורה כמשה שהרי נכרא
 העולם בטבילו וכ"ס מתקיים על ידו עכ"ל לא ינקה מדינה של
 נהיגס . גם רבי יוספן סאמר אפילו עושה גדקה בסתר וכו' הוא
 ג"כ על פי דרך זה והוא בהקדים הא דאמרין במדרש אין העולם
 מתקיים אלא בטביל הגדקה סנאמר והוכן בחסד כסא וכתיב
 השמים כסאי . הרי שהגדקה היא סיבה לקיום העולם ולזה בא
 רבי יוספן ואמר כל מי שיש בו נסות הרוח אפילו עשה גדקה
 בטבילה העולם מתקיים אפילו הכי לא ינקה מדינה של נהיגס
 באופן שדברי שלט הרועים האנשים האלה שלמים לכונה אחת
 נמכונו לומר שלא יעלה בדעתנו שמה שהרחיק ה' מדת הנאווה
 וחיבב מדת הענוה הוא כדי שיתקיים העולם לזה באו לומר שמי
 שיש בו נסות הרוח אפילו הוא כאברה' או כמשה או עושה גדקה
 בטבילו העולם מתקיים ואם כן לא נמשך מה שום נוק לקיום
 העולם אם יהיה באיש הזה נסות הרוח אפילו הכי לא ינקה
 מדינה של נהיגס לפי שמדת הנאווה מנד עמיה מאושה היא
 בעיניו ותכרך .

א נאמר בדרך אחרת ליישב דברי המאמר והוא בהקדים
 הא דאמרין בכ"ר פרשה ט"ל ס"ו ו' ופרשה מ"ט ס"ו ז'
 א"ר לוי הסופט כל הארץ לא יעשה משפט אם עולם אלה מבקש
 אין דין ואם דין אלה מבקש אין עולם וכו' כמו שהובא לעיל
 בדרך ענין דרוש ז' . הרי שאברהם היה אומר שכן הראוי
 הוא שיתנהג הקב"ה עם בריותיו במדת הרחמים והסכים מדיה
 על ידיה . וכתיב מהר"ם יפה בכ"ר פרשה ל"ג ס"ה דמאי דכתיב
 ויזכור אלהים את אברהם דהיה זכורה בסבל אברהם וכתיב
 אלהים לומר שהסך מדת הדין למדת רחמים . והנה כבר נמצא
 לעיל בדרוש הנזכר דמי סאחו במדת הענוה אית ליה דפחלת
 הפרשה היא אלה תולדות השמים והארץ ומה שהתחיל בבראשית
 הוא ללמד מדת הענוה וכיון דתחלת הפרשה היא אלה תולדות
 השמים עכ"ל דמאי דכתיב ביום עשות ה' אלהים הוא ששחף
 מדת הדין עם מדת הרחמים בבריאת העולם . ולזה אמר שכל
 מי שיש בו נסות הרוח אפילו הוא כאברה' לא ינקה כלומר שהיה
 צולה על הדעת שהנוק הנמשך ממת הנאווה הוא לפי שבין
 סאין בו מדת הענוה אם כן ע"כ בראשית ברא אלהים הוא תחלת
 בפרשה ואם כן העולם נברא בדין ואין העולם מתקיים ואם כן

אם היה כאברהם שכתפלתו היה פוסה שיתנהג העולם כמדת
 הרחמים אם כן אין שום נוק נמשך ממנו לזה אמר דהא לימא
 אלא אפילו הוא כאברהם לא ינקה מדינה של נהיגס . ומ"ד
 אפילו קבל תורה כמשה הוא ג"כ על פי כונה זו והוא דאמרין
 במדרש ה' אלקים אלה החילות אחר לפניו רבט"ע אם מתעבי
 לי בדין הב לי ואי לא מתעבי לי בדין הב לי ברחמים . הרי
 שנדול כמו של משה שהיה אומר שאפילו אין בדין שיתן לו במדע
 הרחמים מטום דאית ליה טען הראוי הוא שיתנהג הקב"ה עם
 בריותיו כמדת הרחמים . ואמרין בכ"ר פרשה ל"א סימן ה'
 ופרט' ע"ג ס"ב אסריהם הגדקים טען הוספין מדת הדין למדת
 הרחמים בכל מקום סנאמר אלהים הוא מדת הדין אלקים לא
 תקבל עד האלקים יבא דבר שניהם וכתיב וישמע אלהים את
 נאקתם ויזכור אלהים את בריותו ויזכור אלהים את רחל ויזכור
 אלהים את נח ע"כ ואם כן היה עולה על הדעת שמי שנדול
 כמשה שמהפך מדת הדין למדת הרחמים ומן הראוי הוא שיתנא
 ה' עם בריותיו כמדת הרחמי' סאין שום נוק נמשך ממת הנאווה
 לזה אמר אפילו הוא כמשה כו' . ומ"ד אפילו עושה גדקה בסתר
 הוא גם כן ע"כ כונה זו דאמרין במדרש בא וראה כמה גדול
 בזה של גדקה שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים . ואמרין
 במדרש ויסקיפו על פני סדום כל הסקפה שמתקרא לרעה חוץ
 מהסקיפה ממעון קדשך מן השמים שנדול כח מתנות עניים
 שהופך מדת הרונג למדת רחמים ע"כ . וכמו שיתבאר ענין זה
 בארובה בדרך גדקה ממלא יע"ס בדרוש ח' . ואם כן היה עולה
 על הדעת שמי שעושה גדקה בסתר אין שום נוק נמשך אם יהיה
 בו מדת הנאווה לזה אמר דאפי' לא ינקה מדינה של נהיגס .
 באופן שכדרי רב ודבי רבי טילא ור' יוחנן כונה אחת להס כולם
 שוים לטובה וכונתם לומר שלא יעלה בדעתנו דמה שהרחיק ה'
 מדת הנאווה וחיבב מדת הענוה היינו מטום סעז' הענוה העולם
 מתקיים כי זה מורה דנברא העולם כמדת הרחמים דתחלת הפר'
 היא אלה תולדות השמים וא"כ מי שיהיה כאברהם או כמשה או
 שעושה גדקה דעז' אחד משלם אה היה מהפך מדת הדין למד' הר'
 וסד"א דאין נוק נמשך ממנו אם יש לו נאווה לזה באו לומר דהא
 לימא מטי' דהנאווה היא מאוה' מנד עמיה לא ינקה כל הנוגז בה
א נאמר בדרך אחרת ונדקדק עוד במ"ס אפילו הקנהו
 להקב"ה שמים וארץ כאברה' וכו' דמאי שיאטיה דשכח
 זה כאלו במה שפאר לאברהם שהקנה להקב"ה שמים וארץ .
 והענין הוא עם הא דאמרין בכ"ר פ"א ס"ו ו' ואמר דס"ב בטס
 ד' כסעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום
 ויום כיון שהניע לפסוק זה סנאמר . ויאמר אלקים נעשה אחר
 לפניו רבט"ע כו' כמו שהובא לעיל בדרך ענין דרוש ז' יע"ס .
 במצינו לעדין ממאמר נעשה אדם מדת הענוה שהיה הנדול
 במלך בקטן ומי שיש בו נסות הרוח הוא נותן פתחון פה למיניס
 שיאמרו שמי רשויות הם וזיינו דכתיב נעשה אדם . והנה דבר
 ידוע הוא שאברהם אפינו הודיע לכל באי עולם אלהותו ויתברך
 ואחדותו וכמ"ס רזל וז"ל ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי
 ולמעלה אחר ואשביעך בה אלקי השמים ואלקי הארץ אל עבשו
 הוא אלקי השמים ואלקי הארץ שהרגלתינו צפי הכריות אבל
 בסלקאני מבית אבי היה אלקי השמים ולא אלקי הארץ . שלא היו
 צאי עולם מכירי' צו ע"כ . ואם כן היה עולה על הדעת שהטעם
 שהרחיק ה' מדת הנאווה הוא כדי שלא יהא פתחון פה למיניס
 צמאמר הכתוב נעשה אדם לומר שיש שתי רשויות וא"כ מיטהוא
 כאברהם שהודיע לכל באי עולם אלהותו ויתברך ואחדותו והקנה
 לו שמים וארץ דהיינו שנקרא אלקי השמים ואלקי הארץ שהודיע
 אחדותו לעיני כל ישראל א"כ לאים אשר אלה לו לא ימשך שום

דרך ברטים ררוש יו

לעושה נדקה בסתר כופה חף וחמה ואנב אחיזה מאי דק"ל
זוהא דאמרי' בפ"ק דברכות ת"ר המרנה מעות לאטה מירו לידה
או מידה לידו אפילו קבל תורה מסובי כמטה רבינו דכתיב ביה
מומינו אש דת למו לא ינקה מדונה של גהינם שנאמר יד ליד
לא ינקה דע ע"כ והנדרה מפרושו רש"י ע"כ הוא דמ"ל דיד ליש
הוא תאר למטה רבינו וקרא מסמעי בשהה ואם כן יס לקדק
אחתי לא קשיא ליה לרבי יוחנן האי יד ליד יד מיד מיבעי ליה
כי היכי דקשיא ליה אדרבי טילא .

זנראה

דרשמי טיט בו נסות הרוח אפילו עושה נדקה
בסתר לא ינקה מדונה של גהינם דמאחר דעונט מי טיט בו
בסות הרוח הוא טירד' לנהיגט מתיבא תמי דכטביל טיט בו
מגוה אחרת טיפטר מעונט מדת הגאווה דהא כתיב ולא יקח
שומר ואחריון דאינו נוטל שחד כל מנות . לזה בא רש"י ליישב
ואמר דלר"י העושה נדקה כופה חף וחמה . והפנין הוא ע"כ
מאי דאמרינן במדרש כל המתמיהר חביא חומה לעולם שנאמר
מענה דך יטיב חומה ובתיב איש חומה וגרה מדון וארך אפים
יסקיט ריב ע"כ . ולזה בא ר"ז ואמר דמא' ועלה בדעתך דהטעם
שהחזיק ה' מדת הגאווה הוא מטום דמביא חומה לעולם והוא
אחד ממלכות מלאכי דעים והקב"ה ספן קקיום העולם ומטום
הכי הרחיק מדת הגאווה . ולפי זה סד"א טהם המלא ימלא באיש
טיט בו נסות הרוח טעושה נדקה בסתר כופה חף וחמה היה
עולה על הדעת דינא הסדרו כשכרו ואין כאן טום נוק ממדת
הגאווה . לזה בא ר"י ואמר כל מי טיט בו נסות הרוח אפילו
עושה נדקה בסתר דכתיב מתן בסתר יכפה חף וטוחד בחיק
חומה עוה דהיינו כופה חף וחמה ואם כן אינו נמטך טום נוק
ממדת הגאווה אפילו הכי לא ינקה מדונה של גהינם . ומטום
הכי הוצרך רש"י לומר דלר"ז העושה נדקה כופה חף וחמה כסדרת
דבי אלעזר דמי הוה ס"ל כרבי יגחק דאף כופה חמה אינו כופה
מאי אחא לא שמעינן ר"י דמי טיט בו נסות הרוח דאפילו עושה
נדקה לא ינקה שטיטא דיורד גהינם דנהי דעושה נדקה
זכופה חף מכל מקום כיון טיט בו נסות הרוח מביא חומה
לעולם . לא ודאי דלרבי יוחנן מי טעושה נדקה כופה חף ומיאה
והסתא הדוסא אשמעינן דאפילו הכי לא ינקה .

א

נאמר באופן אחד וזייטב מאמר דבי דבי טילא דאמר
אפילו קבל עירה כמטה ונדקדק עוד כמה שתאר
למטה שקבל תורה מסובי דאף שדאי דכד גדול הוא מכל מקום
צריך לדעת מה התייחסות יס לקבלת התורה שהיה עולה על
הדעת שתכפר על מדת הגאווה וינקה מדונה של גהינם . ונראה
דזה יובן ע"כ מאי דאמרינן בפרק ג' דמועד קטן ואלה שמות
הנבזרים אשר לדוד יושב בשבת תחבומי מאי קאמר אמר רבי
אבהו הכי קאמר ואלה שמות נבזרותיו של דוד יושב בשבת בשעה
שהיה יושב בישיבה לא היה יושב ע"ג כרים ולא על גבי כסאות
אלא ע"ג קרקע כו' תחבומי א"ל הקב"ה הואיל והספלת נכחד
תהא כמובי נאבי גוור גורה ואמה מבטל ע"כ ועיין מה שכתבתי
לעיל בדרוש הקודם . למדנו מכאן דמי שאוחז במדת הענוה
יס בו סגולה זו לאפילו הקב"ה גוור גורה עומד הוא ומבטלה .
ואמרינן בספ"ד ד' אמר ר"ח בר אבא אמר ר' יוחנן ואמרי ליה
אמר רשב"ן אמר ר' יוחנן כל המלמד את בן חברו תורה וזכה
זיוכב פישיבה כל חבילה שנאמר אש מסוב ואטיבך לפני תעמוד
זכב המלמד את בן ע"כ הארך תורה אפילו הקב"ה גוור גורה
עומד ומבטלה שנאמר ואם תניח יקר מוולל כפי שהיה ע"כ .
ואין טסק טאין בכל העולם מי פיבדק עליו לומר שהביא יקר
מוולל כמטה רבינו שקבל תורה מסובי ולמדו לכל בני ישראל .
זכבי

בזק אם יהיה צו מדת הגאווה שהרי לא יהיה פתחון פה למונים
לומר טיט שתי רטויות לזה אמר כל מי טיט בו נסות הרוח אפי'
הקנהו להק"ה טמים וארך באברהם ואין טום פ"פ למונים
לומר טום דבר אש"ה לא ינקה מדונה של גהינם לפי שהגאווה
מאוסה היא מנד ענמה .

עוד

לחלוק מילין בדברי ר' שאמר אפילו עושה נדקה בסתר
דכתיב מתן בסתר יכפה חף ונמך ונדקדק עוד דלאויה
מכלית הביא ר' פסוק זה דכטלמא רב דאמר כל מי טיט בו נסו'
הרוח אפילו הקנהו להק"ה טמים וארך באברהם דכתי' הרימותי
ידי הוצרך להביא האי קרא מטום דליכא טום רמו בקרא ידי
ליד דמיירי באברהם אש לא ע"כ קרא דהרימותי ידי והיינו יד
ליד אפילו דומה לאברהם שאמר הרימותי ידי וכמו שפירש רש"י .
וכן דבי טילא דאמר אפילו קבל תורה כמטה דכתיב מומינו
אש דת בו' הוצרך לאתויי האי קרא מטום דליכא טום רמן בקרא
דיד ליד דמיירי במטה אש לא ע"כ פסוק דמימינו אש דת שמעינו
שה"ה בידו נתן התורה והספא הוי פירוש יד ליד אפילו הוא
במטה שקבל התורה מיד הקב"ה לידו לא ינקה דע וכת"ס רש"י .
אף לר"ז דאמר אפילו עושה נדקה בסתר דלדודיה פסטיה דקרא
הכי הו אפילו נותן נדקה מיד ליד העני לא ינקה וכת"ס רש"י
א"כ לאויה מכלית הביא פסוק מתן בסתר ורש"י נגזט מזה וכתב
זול דכתיב מתן בסתר לאו דמיידך האי קרא בקרא דלעיל אלא
דבותא היא טא"פ טכופה חף וחמה אינו מכפר על נסות הרוח
ע"כ ולא נפקררה דעתי בזה דאם בא לומר מעלת הנדקה הולל
שמארכת ועיז כל אדם ומגלת מתימה מטונה ומקרבת הגאווה
וזכאלה רבות מתועלותיה ות"ס דנקט כופה חף וחמה . עוד
ז"ל כת"ס רש"י דלר"ז העושה נדקה בסתר כופה חף וחמה מי
הכניסו בתנן זה מאחר שדבר זה הוא מחלוקת אש העושה נדקה
כופה חף וחמה או אינו כופה כי אש חף לכדו וכדליתא בפ"ק
דבתרא אחר ר"א גדול העושה נדקה בסתר יותר ממטה רבינו
דאילו כמטה כתב כי גורתי מפני האף והחמה ואלו כעושה
נדקה כתיב מתן בסתר יכפה חף ופליגא דרבי יגחק דאמר רבי
יגחק חף כופה חומה אינו כופה . ופרש"י דר"א סבר דהאי ושאד
בחיק אריבא קאי יכפה חומה עוה . וא"כ מ"ל דרבי יוחנן אית
ליה כר"א דאמר דהעושה נדקה כופה חף וחמה איתא דס"ל כה'
יגחק דאמר חף דוקא כופה וז"ל אפילו עושה נדקה כופה חף
אפילו הכי לא ינקה . וסבור הייתי לומר דטעמיה דרש"י הוא
מבו דמי ר' יוחנן ס"ל כר' יגחק דהעושה נדקה בסתר אינו כופה
כי אש חף זכא ללמדנו דמי טיט בו נסות הרוח אפי' עושה נדקה
בסתר טיט לו סגולה טכופה אחד ממלאכי החבלה לא ינקה
מדונה של גהינם א"כ ע"כ חידש דבי יוחנן על מה שאמרו דבי ד'
טילא כל מי טיט בו נסות הרוח אפי' קבל תורה כמטה לא ינקה
שהרי מטה מטניה נתיירא וכדכתי' כי גורתי מפני האף והחמה
חף ע"כ אחד מהם יבול לו . וכדאמרינן בנדרים דחיתה מטה
הרנו וא"כ כיון שלמדנו דמי טיט בו נסות הרוח אפילו קבל
תורה כמטה לא ינקה מינה למדנו דאף טיט בו סגולה טכופה ח'
ממלאכי החבלה לא ינקה שהרי מטה דבינו כפה את אחד מהם .
ומט"פ פירש רש"י דלר' יוחנן הטובה נדק' בסתר כופה חף וחמה
זהסתא הדוסא אשמעינן יותר מר' טילא דאפילו טיט בו סגולה
טכופה חף ויהיט לא ינקה מדונה של גהינם . ומ"מ אין זה בא
לי שהרי ר' יוחנן מאי דחוקי קרא דיד ליד פטושה נדקה הוא
מטום דק"ל דמי בר' טילא דקרא מיירי בשמה יד מיד מיבעי ליה
דהא קרא במקבל תורה מוקמת ליה ולא כנייתן והול"ל יד מיד
לא ינקה דע וכדליתא בנדרה ומטום הכי אוקמיה לקרא כנותן
נדקה דמי טיט יד ליד ואם פן אין מכאן הכרח דר' יוחנן ס"ל
דעושה

ועהי אחריון בספרי בן יראה כי אולת יד אין מי שיעמוד בדרך
 במטה שנאמר לולא מטה בחירו עמד בדרך. ואמרין נמי איש
 באקים חלמלא תקרא כתוב או אפטר לאומרו כטס טהלים גזר
 כך היה מטה רכינו גזר והכ"ה מקיים קומה ה' טובה ה' למה ה'
 יחרה אפק בעמד ע"כ: ומה טובה מטה לכל זה ודאי דהיינו
 לפי שהגויא יקרים מזולל שלמד תורה לישראל. וכוה כבא
 לכונת המאמר דבי ר' שילא אחר שמא יעלה בדעתך דמה שמאמ
 ה' במדת הגאון הוא לפי שעל ידי הפגוה אפילו שה' יבזר גורם
 עומד הוא ומבטלה זה' הנה בקיום העולם ולפי זה אם יהיה
 במטה שקבל תורה והגויא יקר מזולל אם כן אין טוס גזר נמשך
 פחדת הגאון' סהרי כשביל שהגויא יקר מזולל אפילו הקב"ה גזר
 גזרה עומד הוא ומבטלה לזה אחר דאפי' הכי לא ינקה. ורבי
 יוחנן בא להסיק לומר דאפילו עושה נדקא בספר דאפי' ירא
 דמלמא לוכא גזרה שעל ידי הנדקא מהפך מדת הדין למדת
 הרחמים אפילו הכי לא ינקה. הנה למדנו שמי טוס בו נסות
 הרוח לא ינקה מדוכה של ספינס ואף בעולם הזה נמולו יטוב
 בדאסו כי יהיה בעור בשרו שלח או ספחת והנה ידו מטרעת
 כשלג וכמאמר רז"ל שאין הננעים באים לא על נסות הרוח.
ובזה יוכן האו דתנן בפ"ב דנגעים ומייתי לה בפ"ק דקולין
 דף י' בית האשל אין פותחין בו חלונות לראות את
 נגעו. ובת"כ אחריון כנגע נראה לי לי ולא לאורי מכאן אמרו
 בית אשל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו ע"כ. ויש
 לדקדק דכל דיני אננעי בתים אנו למדין אותם מדברי הכהן
 כשבא לראות את הנגע ירקקו ואדמדם זסיון והיה מראה
 הנגע שפל מן הקיר ולמה נסתנה דין זה שלמד אותו הכתוב
 בדברי בעל הנגע. ועוד יש לדקדק בפ"ב דנגעים תנן כנגע
 לי בבית אפילו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע לא יבזר ויאמ' נגע
 נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי בבית והר"ם ז"ל כתב ולא
 ידעתי טעם פזה דמה הפרס יש בין כנגע נראה לי לנגע נראה
 לי כשלמא אם היה הדבר תלוי בידו לטמא ולטאר הוא סב"ל
 כנגע המורה על הספק ולא נגע המורה על הודאי מפני שאם
 יאמר אותו בלשון ודאי כבר נטמא כל אשר בבית טרם שפיגו
 את הבית אבל כיון שאין טומאת הנגע וטהרתו תלויה אלא
 לכהן מאי נ"ח בין שיאמר אותו בלשון ודאי או בלשון ספק.
 וכתב הרב ז"ל שטעם מדבותיו שאין הכתוב מקפיד כאן בין ודאי
 וספק מפני טומאת הנגע וטהרתו אלא מפני דרך ארץ בלבד
 שלא יאמר אדם ודאי אפילו על הדבר הברור לו אלא ספק ויש
 חכמי' אל למד לטונק לומר איני יודע ע"כ. והרב בעל קרבן
 אהרן כתב דהקפדה נמי איכא דכיון דה' גזר טהומאה והטרה
 היא תלויה במאמר הכהן אם יאמר נגע נראה לי חשיב מורה
 הוראה בפניו ואינו מהראוי טורה הוראה בפניו מאחר שה' תלה
 הכל במאמר הכהן ע"כ. והשתא לפי דברי הרב ז"ל. מי התיר לו
 לבעל הנגע לומר נראה לי ולא לאורי לומר כאינו צריך לפתוח
 חלונות הא חשיב מורה הוראה בפניו. ובתורה דזה יוכן עם מאי
 דאמרין בת"כ והניד לכהן לומר מה ת"ל לומר מלמד שאימ
 לו הכהן דברי כבוטין בני אין הננעים באים לא על נסות הרוח
 טכן מנינו בעויה טמאמר ובמקומו נבה לבו עד להטחית ויודע
 עויוהו ונו' והנרעת זרחה במנחו ע"כ. וכתב הרב בעל קרבן
 אהרן שהתכלית הוא להראות לו סיבת ביאת הנגע כדי שיפספס
 במטתיו ויראה מה שהיה סבה לנגעו ויטוב ממנו. ובתוס'
 דנגעים ומייתי לה הר"ם אחריו' והניד לכהן לומר הכהן אומר
 בני נא ופספס כעמך וחזור כך באין הננעים באים אלא על
 נסות הרוח כו'. ובפר' תלך דף ג"ב אמרינן אחר ר"א ליעולם
 אין קבל וקיים אף זורא אף אכן נמי תנינא שית אשל אין

פותחין בו חלונות לרא' את נגעו. ופרט' היו קבל וקיים הרוח
 עניו ותחיה קבל לשון אשל ע"כ. בעמך אשל וס"ל בית אשל אין
 פותחין בו חלונות לראות את נגעו דכתיב כנגע נראה לי לי ולא
 לאורי טאפלותו הנלתו ע"כ. ובתורה מדברי ר' אלעזר ותשובת
 ד' זירא הס ענמם דברי הכהן ובעל הנגע וזהו שאמרו והניד
 לכהן לומר מלמד שהיה הכהן אומר לו דברי כבוטין נא ופספס
 בעמך וחזור כך שאין הננעים באים אלא על נסו' הרוח ובעל
 הנגע היה מנדיק עליו את הדין ואומר הדין עמך ואף אכן נמי
 מנינן כנגע נראה לי ולא לאורי מכאן אמרו בית אשל אין
 פותחין בו חלונות לראות את נגעו הרי טאפלתו הנילתו מן
 הננעים נמאח טמיודי טל מנורע אנו למדין הדין בבית אשל
 אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו בארץ שלמדנו כנה
 מאוסה היא מדת הגאון לפני ה'.

מעתה

נבא לייסב מאמר הפוגה קדים ואוכח למדין דמה
 התייחסות יש למי טיס בו נסות הרוח דהוי כאלו
 עובד ע"כ. אמנם על פי האמור לעיל יבא על כנון שמי טיס בו
 נסות הרוח ע"כ דלא ס"ל סיהיה הנדול נמלך בקטן שהרי הוא
 מתנאה ואומר מה אני צריך לטול רשות מן הקטן ואם כן לפי
 דעתו מאי דכתיב נפשה חדש הוא פתחון פה למינים לומר שהם
 שתי רשויות ואם כן הרי הוא כאלו עובד ע"כ.

ובזה

יוכן מאי דאמרין בפ"ק דסוטה אחר רבי אלעזר
 כל חדש טיס בו נסות הרוח ראוי לנדעו כאשרה
 כתוב הכל ודמי הקומה גדושים ומתיב החם ואשריה' מנדעון
 והנה מלמד מה שקדקנו דמה התייחסות יש לנגסו הרוח עם
 עובד ע"כ. עוד יש לדקדק דמאי דמאי דמאי דמאי דמאי דמאי דמאי
 טו' ויראה דהדברים מתשמטים ובאים עם הא דאמרין בפ"ד
 דפ"ד דף ג'ן אחר רב יואה אחר רב יסר' שוקף לבנה להטחית
 לה ובה גוי והשתחוה לה אשרה מנ"ל דאשרה אחר ר"ח כחלה
 כל ארץ ישראל דאמר רחמנא ואשריהם תטרפון באש מכרי
 ירושה היו להם מאבותיהם ואין אדם אומר דבר שאינו שלו ואי
 מאוס הכך דמצינן דאש כפיטולא ועלמא שני להו אלא מדפלתו
 ישראל לע"ג נלי דעתינן דמחא להו בנ"ג אמי נליחזתא
 דידאו עבוד ה"כ יש' שוקף לבנה גליא דעתימ' דמחא ליה בע"ג
 וכי אהא נ"ג ושלח לה שליחותא דמחא קא עביד ורקבו ודלמא
 בענל הוא דמחא לה ובמדי אחריוהי לא ויתרנו אחר קרא
 אלה אלךך ישראל מלמד שאין לאלהות הרבה. מניינו למדין
 שהטעם טעה ה' לנדע האשרה הוא מאוס דישאל אוו לאלהות
 הרבה. וכבר כתבנו דאף דכתיב נפשה חדש אין מכאן פתחון
 פה למינים לומר שיש שתי רשויות מאוס דמחא דכתב קרא
 נעשה חדש הוא כתי' ללמוד לפני האדם מדת הגאון סיהיה
 הנדול נמלך בקטן. ואם כן מי טיס בו נסות הרוח וס"ל טאן
 ראוי לנדעו לימלך בקטן אם כן לדידיה יש פתחון פה למינים
 לומר שיש רשויות הרבה מאוס דכתיב נעשה חדש. ולזה בא
 ר"א ואמ' כל מי טיס בו נסות הרוח ראוי לנדעו כאשרה כתי'
 שהטעם עניו טעה ה' לנדע האשרה שהוא מפני טיס' אוו
 לאלהי' הרבה מאותו טעם ענמו ראוי לנדע כל אדם טיס בו
 נסות הרוח שהרי כפי ספרתו יש פתחון פה למינים לומר טיס
 אלוהות הרבה.

ובזה

יוכן קמת פסוקים ביטעיה סי' ה"כ יוס' לה' נבואות
 על כל נאה ורם ועל כל נשא וטפל ועל כל ארזי
 הלבנון הרמים וכו' ושא נבואות האדם וטפל רוס אכסים ומסב
 ה' לבדו ביום ההוא והאלילים כליל יחלוק. ויש לדקדק במה
 שאמר כי יוס' לה' נבואות על כל נאה ורם ועל כל נשא וטפל
 שיטפיל ה' כל בעלי נאות וחזר ואמר ושא נבואות האדם וטפל
 רוס

דרך כרמים דרוש יו

רוח אנוסים שכולם יהיו נמוכי רוח ונסגב ה' לבדו ביום ההוא דרך מלי מה שינסגב ה' בהשפלת הגאווים והיותם נמוכי רוח והלא גדולות ית' איכה תלויה בטוב דבר ועוד יש לדקדק באומרו ה' לבדו תהיבתי ימי שישתק עמו טוב דבר ועו' במה פסיים והאלילים כליל יחלוף מה קשר יש לו לביטול ע' עם הקודם א'ך עם מ' ש' יוכן הענין והוא שאלו הנסי הרוח לית להו ט' מואם מדת הגאווה ובוחר במדת הענוה ע'כ' ס'ל' שפי' נעשה אדם הוא ח'ו כפשוטו שיש שתי רשויות דלית להו שגמלך הקב"ה בתלאכי הסרת כדי ללקח מדת הענוה לזה אמר כי יום ל' נכחות על כל נאה ורם ועל כל נטא וספל שיספיל כל פעלי גאווה וכיון שיראו העולם הנקמה שיעשה ה' כפעלי גאווה ויראו כמה מאוסה היא בעיניו אז יהיו הכל נמוכי רוח וזהו גבהות האדם וספל רוח אנוסים וכיון שרואים העולם כמה היא חביבה מדת הענוה בעיני ה' הנה כי כן ונסגב ה' לבדו ביום ההוא שידעו דהא דכתיב נעשה אדם אינו ח'ו שהגדל שישיעוהו אלא כדי ללקח מדת הענוה שיהיה הגדול כמלך בקטן ולא יהיה פתחון פה למינים לו' שתי רשויות יש וזהו שסיים והאלילים כליל יחלוף כלו' כל עובדי ע'ו שהיו סבורים סגרת המינים ככתוב נעשה אדם שיש שתי רשויות יתעצמו מן העולם שידעו שכוונת הכתוב באומרו נעשה אדם הוא ללקח מדת הענוה טיהא הגדול כמלך בקטן :

ואל

זה סוכב הולך מאחרי ישיעיה במלכים ב' ס'י' ד' באומרו לחזקיהו מה אמרו האנוסים האלה ומאין יבאו אליך ויאתר חזקיהו מארץ רחוקה באו מכלל והשיב לו ישיעיה שמע דבר ה' הנה ימים באים ונכא כל אשר בעיניך וגו' ומבניך אשר יגאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל והנה ב' חלק דף ב'ג' אמרו והיו סריסים רב אמר סריסים מהם ור' ח' אמר שסמרים ע'ו בימיאם ופרט' שבימי חנניא חישאל ועוריא נודע לכל מאין מהם בע'ו ויש לדקדק דבכמה לרב דאמר סריסים מהם ניהא דבכלל העינים שהענינו ה' לחזקיהו על מה כאתר חזקיהו ונ' על מה שהראה להם כל הגורותיו אמר לו דמלכך שיקח מבניו יעשה אותם סריסים וכמ' רש' טכן דרשם כל מלכים א'ך לר' חנינא דאמר שנסתרסה ע'ו בימיה' מה שייכות יש לזה ע'ו מה שהענינו ה' על דבריו ונר' דכוונת הענין בהקדים מאי דאמר' במדרש ס' בלק ואל מארץ רחוקה באו מבבל זה אחד מנ' שבדקן הקב"ה ולא מנאן שלמים חזקיהו היה לו להשיב לישיעיה אמת נביאו' של מקום ואמת טואל אלי התחיל מתנאה וא' מארץ רחוקה באו מבבל ולכך נענס ע'כ' והביאו רש' שפי' למלכים ונדר' ב' ס'י' ל'ב' כתיב ולא כנמול עליו השיב וחזקיהו כי נבה לבו וכ' כל המפרשים אל דמה טענת חזקיהו היא מפני שנטה קצת למדת הגאווה וכבר כתבו שתי שיש בו נסות הרוח הוא נותן פתחון פה למינים לעבוד ע'ו באו שתי רשויות הם מדכתיב נעשה אדם לזה אמר לו ה' לחזקיהו אמת בתנאות ונתן מקום למינים לעבוד ע'ו באו כתי רשויות יש על פן ומבניך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל שתעקר ע'ו ויחיהו כדי לתקן את אשר העויות טנת פתחון פה למינים לעבוד ע'ו :

וכיוצא

בזה אצל במדרש איכה ב' בכה טככה ואל את מונח שכל נביאות קשות טנתנבא ירמיה על יס' הקדים ישיעיה ורפאל וכו' ירמיה אמר מרומם שלח אש ישיעיה אמר מרומם וקדום אשכנז ואת דכא ע'כ' והנה המאמר הזה אומ' דרסוני וחיו דמה שייכות יש לדבריו ישיעיה עם דבריו ירמיה אטו שיקרא דמרום מרומם דרם הא ודאי טהוא דבר קשה לכמוע ונר' דזה יוכן עם מאי דאמרין במד' לא חרבה ירושלם אלא בטביל

ובזה נכא לכונת המאמר בכל הנביאות קשות טנתנבא ירמיה על יס' בא ישיעיה ורפאל שיש' היו נסי הרוח ובה ירמיה והתנבא עליהם נכוונות קשות טה' ישיעיה בתכלית הטפלות טכך היא המדה שכל המנביה ענמו הקב"ה מספילו והתנבא על יס' ואמר מרומם שלח אש לומר שיערע מהם ע'ו עליה כדי להספילה ולבייטם יותר לפי שאינו דומה מתבייט מן הקטן למתבייט מן הגדול ולזה בא ישיעיה ורפאל ואמר שהחזורים בתשובה הקב"ה מנביה אותם בתכלית הרוממות טכך היא המדה שכל המספיל ענמו הקב"ה מנביה והתנבא עליהם והאמר כי כה אמר דם ונטא מרומם וקדום אשכנז ואת דכא וספל רוח י סהכונת היא אני את דכא טהב"ה מרכין טכונמו עליו וזהו תכלית הרוממות והיו מכירא עמוקת' לאינרא רמא טכתחל' לא רבה ה' ליערע מהם בענמו אלא נפרע מהם ע'ו עליה כדי להספילם ולבייטם ביותר וכדי בזיון ואחרי כן שהספילו טנמם כתיב בהם מרומם וקדום אשכנז ואת דכא וספל רוח לומר טאף שטכונמו היא כסתי מרומים מ' חני את דכא טמרכין טכונמו עליו וזהו שסיים הכתוב להחיות רוח טפלים ולהחיות לב נדכאים טכך היא המדה שכל המספיל ענמו הקב"ה מנביהו פי גבוה מעל גבוה שומר ישראל ה' עוול לטמו יתן :

דרך צדקה דרוש שבעה עשר

ב' פ' לך לך פמ' ד' ס'י' ג' ואל ר' חזן כסר ר' חנינא פתח רשע עושה פעולת סקר וזרע נדקה סקר אמת רשע עושה פעולת סקר זה נמרוד שהיו פעולותיו של סקר וזרע נדקה סקר אמת זה אברהם טנאמר וטמרו דרך ה' לעשות נדקה ומטט ע'כ' :

גודל

המלוה הזאת מעשה הנדקה גלויה ומפורסמת לעיני כל ישראל שהיא לאות אמת על הסם המיוחד אשר פי ה' יקבנו בניס אהם לה' אלקיכם ואמרין בספרי בניס אהם לה' אהם קרויים בניס ואין אומות העולם קרויון בניס והכו מנן במסכת חסידים חביבין ישראל טנקרלו בניס למקו' ועבודת הנדקה היא לאות על טס זה וכדאמרין בפ' דכ"ג טאל טורניסרובוס

טורנוסרופוס הרפת את ר"ע אם אקום אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסו אחר ליה כדי להכלל אנו בהם מדינה של בנינים ח"ל אדרבה זו מחייבתם לבנינם אמשול לך מכל למה הדבר דומה למלך ב"ו שכעס על עבדו וחסדו בנות האסורים וגזר עליו שלא להאכילו ושלח להסקותו והלך אחד מהם והאכילו והסקתו לכססמע המלך הלא כועס עליו ואתם קרויים עבדים שנא' כי לי בני ישראל עבדים אחר לו ר"ע אמשול לך משל לה"ד למלך שכעס על בנו וחסדו בבית האסורי' וזהו עליו שלא להאכילו וכו' ואנו קרויים בנינים שנא' בנינים אתם לה' אלהיכם כמצינו למדין שמנות הנדקה היא דוקא ליש' לפי שנקראו בנינים למקום :

ובזה

יובן מאמר הכתוב נדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת רגון מלך בעבד משכיל וגו' ורזל בפ' השותפין אמרו נדקה תרומם גוי אליו יש' שנא' ומי כעמך יש' גוי אחד בארץ וחסד לאומים חטאת כל נדקה וחסד שהגויים עושים חטאת הוא להם שאין עושים אלא להתנדל' שנא' די ליהו מהקרבין כיוחין לחלק שמיא ומכלו לחיי מלכא ובגוהי' והנה כפי פירוטם מאי דכתיב וחסד לאומים קטאת מייירי כנגד הכותים דהיינו שהנדקה שפועים הגוים עם ישראל הוא לחטאת להם לפי שאינם עושים אלא להתנדל' אך כפי דרכינו אפשר לומר דהכתוב מייירי כנגד המקבלים ויתיישב מאי דמטי' ליה רגון מלך בעבד משכיל' והכוונה נדקה תרומם גוי אליו ישראל כלומר שדוקא בישראל נחשבת הנדקה לתנוה לפי שהם קרויים בנינים ואף שכעס המלך על בנו מי שכח והאכילו והסקתו המלך משגר לו דורון' אבל וחסד לאומים חטאת כלו' חסד שנעשה עם הגוים הוא לחטאת לפי שהם קרויים עבדים ורגון מלך בעבד משכיל דוקא וזה שכעס עליו המלך וגזר עליו שלא להאכילו ושלח להסקותו והלך זה והאכילו והסקתו כששמע המלך הוא כועס עליו' ובוה יבחר מאי דאמרינן בס"ר פרשה ט"ז סי' ג' וזל יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך הנדקה היא ליש' שנאמר ולך תהיה נדקה ע"כ ומוהר"ט יפה נדחק בפ' מאמר זה ולפי דרכינו דברים כפשוטן שהנדקה היא דוקא לישראל לפי שנקראו בנינים אבל לגוים הוא לחטאת לפי שהם עבדים ומי שפועה נדקה עמהם המלך כועס עליו' ועל

ועל

פי זה יובן מאמר רזל בס"ר פרשה א' סי' ח"י וזל ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים להן לא נאמר אלא אליהן תלמד שבע אותן להודוון להן ולא קבלו ממנו ותחיון את הילדים וכי מאחר שלא עשו כאשר דבר אליהן אין אנו יודעין שקיימו את הילדים למה הוכרך הכתוב לומר ותחיון את הילדים יש קלם כמוד קלם לא דייק שלא קיימו את דבריו לא עוד הוסיפו לעשות להן טובות ים מהן שהיו עניות והולכות המילדו' ומנכות מים ומזון כו' והן מחיות את בנייהן הוא שכתוב ותחיון את הילדו' ע"כ' וכיוצא בזה איתא בפ"ק דטוטה' ומה שיש לעמוד בזה כבר נתבאר בדרך האתרים דרום שני יע"ש' איתא אבתי נבאר לי לדקדק דלפי דברי רזל כ"ל דגם שאלת פרעה שאמר מדוע עשיתן את הדבר הזה ותחיון את הילדים' היינו שנודע לפרעה מה שהיו מספקות להם מים ומזון ותפסם עליהן על כך וכ"כ בפ' מהר"ט יפה זל' והנה דבריו הם מוכרחים לדעת המדרש שהקושיא היא מיתורא דקרא דה"ג בשאלת פרעה איכא יתורא דכתיב מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיון את הילדו' וכשרט לסברת ה"ג בנמרא שפסק שדרסת הנמרא היא מללא כתיב ולא המיתו דודאי שקושי' זו שייכא נמי נבי שאלת פרעה דהול' ולא המיתו את היקשום ואמר ותחיון שמתע שנודע לו מה שהיו מספקות להן קיש ומזון' ולפי זה יש לתמוה בזה דא"כ מה תשיבה השיבו המילדות

המילדות באמר' כי לא כנשים המצרות כו' דהא תינח לשאלת מ"ת לא המיתו את הילדים נדקה תשובתן אך לשאלת מפני מה היו מספקות להם מים ומזון מה תשובה השיבו לו באומרם כי לא כנשי וגו' ותמתי מתהר"ט יפה איך לא נרגש מזה' ונראה דובא לכלל יישוב עם מאי דאמרינן בפ"ק דמ' סוטה וזל בילדכן את העבריות ודאיתן על האכנים מאי אכנים א"ר תינן סימן גדול מסר להן אמר להן בשעה שכורתם לילד ירכותיה מטנגנות כאכנים ע"כ ופרט' סימן גדול שלא מטלנו האם ותחביאנו ותאמר נפל היה זה לכם הסימן של לידה מטלנה ותהרנוהו ע"כ' ותהר"ט יפה בס"ר פ"א סי' ז' הביא דברי רש"י הללו וכתב וזל ולכי מהר"ט פירושו כי המילדת עומדת על האשה עד לידתה אותה ומה פחד שתטלנו האם ותחביאנו ולי היה נראה שכך פירושו שמנות פרעה להמיתם קודם נאחם לחון להסתי' הדבר כל שאפשר שתחשוב האם שמת בכטנה ולכן אמרו אם בן הוא והמיתו אותו א"ר חגיגא סימן גדול מסר להן בן פניו למטה בת פניה למעלה כי קודם יביאתו לחון שעדין לא נראה זכרותם היה מנוה להרגם וזה כשהולד עומד לנאחם חון כשנפת' הקבר שהמילדת מסייעת בהולדתו תכנים ידה ותחנקו ע"כ'

והנה

מ"ט הרב שמנות פרעה היתה להמיתם קודם נאחם לאויר העולם הם דברים ראויים אליו' אך בטעמא דמלתא כ"ל דהיינו משום דישראל אינם מוהרים על העובדים ואינם חייבי' אלא אחר שינא לאויר העולם וידעינן שכלו לו חדשו' והנה פחד פרעה אולי לא ישתעו אליו בס"ד ולפיכך נתן להן ענה להמיתם קודם נאחם לאויר העולם כדי שלא יחשב לס"ד ובוה יקיימו דבריו וכתן להם סי' על זה ואף שבני נח מוהרין על העובדים וכדאיתר' בפ"ד מיתית חסוס ר"ז אמרו אף על העובדים דכתב שופך דם האדם באדם כו' איוהו אדם שהוא באדם הוי אר' זה עובר שבמעי אמו וכן פסק הר"ם פ"ט מ"ה מלכים מ"ח הדבר יעוה שחלקו אבות העולם אם ישר' קודם מנז תורה ינאזו מכלל בני נח לגמרי דהרמב"ם ס"ל דמיתו אברהם ינאזו מכלל בני נח וכת"ס בנמ"ר נכי עשו ודלמא ישראל חסודם שנינו וכן הוא דעת מהר"ט יפה' אך רבני דרפת והר"ם ס"ל דעד מתן תורה לא ינאזו מכלל בני נח ומה שהיו תקיימים כל התורה היינו דוקא להחמיר ולא להקל כמו שכבר נתבאר כל זה באריכות לעיל בדרך האתרים דרום א' ועם הנה קרעה היה סבור דקודם מתן תורה ינאזו מכלל בני נח ויש להם דין ישראל מתם ואפי' להקל ומ"ה גוה להרג את הילדים קודם נאחם לאויר העולם דבוה לא היו מוהרות המילדות'

ובזה

נבא לכונת המאמר שפרעה שאל להן מדוע עשיתן הדבר הזה שלא המיתו את הילדים קודם נאחם לאויר העול' מאחר שאיכנס מוהרין על העובדים שכבר יבאחם מכלל בני נח לגמרי' וכי תאמרו שאתם ספורים כס' החולקי' דס"ל דקודם מתן תורה לא ינאזו מכלל בני נח כי אם לשמיר ולא להקל וכיון שבני נח מוהרין על העובדו' גם אתם מוהרים על העובדים א"כ איפא למי הויתם תשייכות לחיותם כמה שהייתם מספקות להם מים ומזון ואלא כפי דרכי' שלא יבאחם מכלל בני נח אין אתם נקראים בנינים כי אם עבדים והנ"ד ה' לא נתנה אלא ליש' שנקראים בנינים אך הם נקראים עבדים איסורא נמי איכא וכת"ס טורנוסוס וז' היא שחייבתם מנא' שקרפרעה היא קו' ענוהה מלא ימנע דאי ס"ל למילדו' דובאו מכלל בני נח לגמרי למה לא המיתו את הילדים קודם נאחם לאויר העולם מאחר דישראל איכנס מוהרים על העובדים ואי ס"ל דלחו ינאזו מכלל בני נח ומ"ה לא המיתו את הילדים אפי' קודם נאחם לאויר

דרך צדקה דרוש יז

לאויר העולם מסו' דכני נח מוזהר' על העוברי' א"כ לתת היותם
מספקות להם מים ומזון שהרי בני גי' אינן בקראין כנים אלא
עבדים לזה הטיבו המולדות כי לא כנסים וגו' כלו' מה שלא
החיותו את הילדים קודם ללדתם לאויר העולם איך הטעם מסוס
דלית להו' דלא ילאו מכלל בני נח אלא היונו מסו' כי לא כנסים
המגוריות העבריות וגו' ואם כן ליכא קושיא כלל דלעולם דס' ל'
לחילדות דינאו מכלל בני נח לממרי ומ"ה היו מספקות להם
מים ומזון מסוס דנקראו כנים ואיכא בהו' מנה בעשיית הגדקה
ומה שלא החיותו את הילדים קודם ללדתם לעולם הוא מטעמא
אחריתא כי לא כנסו' וכו' באופן שבתשובה זו הטיבו לב' השאלות

ובזה

יתבאר קצת פסו' בפ' וירא' הם המדבריו' וה' אמר
המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם
היו יהיה לנו גדול ונברכו בו כל גווי הארץ כי ידעתיו למען
אשר יצוה וכו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' . וזל
בהו' טיבא חלל בתמי' דקאח' המכסה אני מאברהם וקאמר דזה
לא יתכן מסוס דאברהם היו יהיה דלוי' תלוי זה בזה . ורזל
בשפיררו בזה ואמרו סאינו נפישת טעם להמכסה אני מאברהם
אלא מסוס דנפיש ובר' דיק לברכה אחר הב' הוכרתי את
הנדק ואינו מברכו ואברהם היו יהיה לנו' גדול והביא רסו'
אנה זו כפי' . עוד יש לקדקק במה שסיים ונברכו בו כל גווי
הארץ דמה ענין זה לכאן דבשלמא ואברהם היו יהיה לנו' גדול
היא ברכה לאברהם בענינו אבל מה שיתברכו בו כל גווי הארץ
מאי שיאשיה' הבא ותו' במאי דקאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה
וכו' וכתרו דרך ה' לעשות צדקה דנרא' שהוא נפיש טעם למ"ס
ואברהם היו יהיה לנו' גדול כלומר למה אני מברכו שהיה לנו'
גדול לפי טעם זה מעלה זו שפוסה דקדק ומשפט דלמאי אנטרדי
לזה דפשיטא שהקב"ה נותן סדר טוב להולכים בדרכיו ולטומרו
מגותיו . ותו' וכי זו בלבד עשה אברהם והלא נתנסה בכמה
נשויכות ולא הוהר אחריו ואם כן למה נקט מעלה זו כל נדקה
ספי' תכחה מעלות טובות שהיו באברהם .

והנה

בטעם הפיחה שמהו' והאמר המכסה אני מאברהם
אמרו במדרש אחר הקב"ה אני נפתי לו את הארץ
טכנת' וכתתי לך ולורתיך אחריו' כי את כל ארץ כנען כו' כרכים
הללו הם שגאחר גבול הכנעני מנידון בואכה סדומה
ועמורה ולא אודיע לו מה שלמי עושה בסדום ע"כ . והנה כל
זה הוא חי' אחריו' דאברהם וכה בא' מאותה טעה ובדכתיבי כי
את כל הארץ אשר אשה רואה לך אהננה ולורתיך עד עולם וכיון
טובה בו אברהם' הוצרך ה' להניד לו שהיה רוצה לעשות בסדום
לפי שטיבו מהראוי שיטלכה ממנו בלתי ידיעתו אך חי' אחריו'
כלא וכה בה אברהם מעבטו כי אם לאחר דור רביעי ובדכתיבי
ידור רביעי' וכמו הנה ואם כן לא נפתי לו הארץ במתנה כ"א
לאחר זמן וא"כ לא היה צריך ה' להודיע לאברהם מה שהיה
רוצה לעשות בסדום לפי שלא נתן לו אלא מה שימנה מארץ
כנען באותו זמן של דור רביעי ועוד דהא קיל דהמוב' או הנותן
לחברו קדקע לאחר זמן כל שלא וכה בה מעבטו שיהיה יכולים
לחזור בהם . ונדולה תזו כתב הר"ן בשם הרשב"א כנדרים דף
ל' דאשילו בקדמי נבזה האומר סור זה עולה לאחר שלשים יום
דיכול לחזור בו דאש' דאמירה לנכוח במסירה להדיוט מ"ח גבי
שדיוט כתי' כל שאתר קני לאחר ל' יום אף שמתרה יכול לחזור
בו . וכה אמיתותן של דברים הוא שאברהם וכה בארץ מאותה
טעה כמו שיתבאר לך בלכתך בדרך הקדש שהכרתהי מכמה
מקומות טובה אברהם בא' מיד שכתנה לו כמו שיע"ס . ובפרק
מקת דף ל"ה אחריו' אחר רב יאודה אחר רב ישראל הבא מחמש
גוי' הרי הוא כגוי' מה גוי' אין לו חזקה אף ישראל הבא מחמת גוי

אין

עוד נקדים מה שכתבנו בדרך האחרים דרוש ב' דמה שהיה
אברהם מתירא המחול ואמר נסתכלתי באגטנגניות
שלי ואינו ראוי להוליד בן והטיב לו ה' נח מאגטנגניות בלך
הוא לפי שישאל אינם תחת המול אך בני נח הם תחת המול
ואברהם היה עבור שלא ינא מכלל בני נח ואם כן הוא תחת
המול והטיב לו נח הממול לפי שאין מזל לישראל ואמה ינאת
מכלל בני נח .

עוד

כתבאר בדרוש הנו' דמדקאמר ליה הב' ונברכו בך
מברכים אני לומר שנחלו לו לאברהם כל עונותיו
שחטא קודם שנתגייר ואשילו מדיו' אדם פטור וא"כ עכ"ל שיא
מכלל כן נח לממרי ומסוס הכי פטור מדיו' אדם שהרי נסתה
דינו דאי לא ינא מכלל כן נח הרי הוא חיוב' בדיו' אדם שהרי
לא נסתה דינו וכל מי שחיוב' בדיו' אדם אף שפטו' בדיו' מסוס
אין מטיבין' לאחרים בשבילו כמו שיע"ס באורך :

ובזה

נכח לבנות הפסוקי' שה' אחר המכסה אני מאברהם
אמר אני עושה והלא כבר זכה אברהם בכל הארצות
האל' בחוקה שהחייק שאלך בה' לארצה ולרננה וא"כ צריך אני
ליחלך עמו בזה שהי' רוצה להפוך את העדים הללו . וכי תימא
מג'ל טובה בערים הללו חיתא דאברהם לא ינא מכלל בני נח
ואם כן בני נח אינם קונים בחוקה וכיון שלא זכה בה אברהם
אין צריך להודיע לאברהם הפי' העדים הללו . לזה אמר דזה
אינו חלל דאברהם' היו יהיה לנו' גדול ואם חיתא דלא ינא מכלל
בני נח אף יתכן שאברהם' יהיה לנו' גדול והלא ב' נח הם תחת
המול ואין ה' מסדר המול בשביל בני נח אלא עכ"ל דאברהם
ינא מכלל בני נח . וזאת טעם שאתרתי לו ונברכו בך כל גווי
הארץ שאני מטיב לאחריו' בשבילו וגם זה הוא הוכחה שינא מכלל
בני נח לממרי דאם חיתא דלא ינא מכלל בני נח אם כן הרי היה
חיוב' לאברהם בדיו' אדם ממה שחטא קודם שנתגייר שהרי לא
נסתה לא דינו ולא מיתתו וכל שחיוב' בדיו' אדם אף שפטור
מדיו' ספי' אין ה' מטיב לאחרים בשבילו ואם כן כיון דונברכו
בו כל גווי הארץ עכ"ל דינא אברהם מכלל בני נח ואם כן
מוכרח אני להודיע לאברהם' הפי' סדום שהרי כבר זכה אברהם'
בארצו' הללו בחוקה שהחייק בהם . וכי תמא דעיקרא דדינא
פירכא דלמה קודם מתן תורה הונאת את אברהם מכלל בני
נח עד שטנית את המול בשפירו וגם שאתה מטיב לאחרים
בשבילו ססס הוראות טיבא מכלל בני נח היה לך להניחו בדיון
בני נח ויקיים המורה לחומר בעלמא ולא ינא מכלל בני נח .
לזה הטיב ה' תכלין' מלמתי באברהם להניאו מכלל בני נח
ושלמתי לו מדה כנגד מדה והוא כי ידעתיו אשר יצוה וגומר
ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ואם כן מוכרחים אני לו' דאברהם
כנדקה זו שהיה וכו' בה' הרבה ומנהג לבניו אחריו לעשותה
צילה דרעתו שכל מי שמתגייר אף קודם מתן תורה ינא מכלל
בני נח לממרי ונקראים בניס ומפוס הכי עושה נדקה עמהם
דאי לא שימא הכי דלא ינאו מכלל בני נח אם כן אין נקראים
בנים אלא עבדים ואם כן זו היא שתייבתם להינס ויסבת

טריגיסרופוס

טורנוסרוסוסיכיון שהוא סבור דכל מי שמתגייר יצא מכלל בני
 נח גם אנו שלמתי לו מדה כנגד מדה והנחתי אותו מכלל בני
 נח וטדדתי מערכות הטמים בטבילו ואברהם היו והיה לנו
 גדול וכן ונברכו בו כל בני הארץ שהם שתי הוראות שיגא
 מכלל בני נח למתרי וכיון שכן כבר זכה בארנות הללו בחוקה
 שהחזיק בהם בהלכות לארכה ולרחבה ואם כן מוכרח אני
 להודיע לאברהם הפיכת הערים הללו מאחר שכבר זכה בהם
 וכדכתיבנא *

ועל

פי זה יש ליישב סדר הפסוקים פרשת לך לך דכתיב
 וה' אתר אל אברהם וגו' שא לא עיך וראה מן המקום
 אשר ראה שם לפנה ונגבה וקדמה וימה כי את כל הארץ אשר
 אתה רואה לך אתננה וגו' ושתי את זרעך כעפר הארץ וגו' קום
 התהלך בארץ לארכה ולאחנה כי לך אתננה * ויש לדקדק
 דבתחלה הכתיבו בכטורת הארץ כדכתי' כי את כל הארץ אשר
 אתה רואה לך אתננה וחור וכטרו בכטו' הזרע כדכתיב ושתי
 את זרעך וגו' וחור לו קום התהלך בארץ וגו' ומן הדאוי שאחר
 שאמר לו * כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה
 היל'ל קום התהלך בארץ שהכל הוא בענין כטורת הארץ ואח"כ
 יאמר לו ושתי את זרעך וגו' * אך לפי דרכינו נראה דמה
 שאמר לו קום התהלך בארץ הוא הכרח ג"כ להבטחת כטורת
 הזרע * והנה כבר נתבאר שאבר' היה תפירא מהמול לפי טראה
 באיטננות טלו שלא היה לו בן והיה סבור שלא יצא מכלל בני
 נח וכיון שכן לא היה ראוי שיטיו לו בנים שהרי בכני נח אני
 הקב"ה משנה המול והטיב לו ה' גא עלנטג' סלך שאין מול ליש'
 ואתה כבר יצאת מכלל בני נח * והנה ה' הכתיבו בתחילה
 בכטורת הארץ ואח"כ הכתיבו בכטורת הזרע ואמר לו ושתי
 את זרעך כעפר הארץ ואח"כ חור ואמר לו ראה לטתי הכטוחות
 לו שיפקיימו קו' התהלך בארץ לארכה ולרחב' להיינו שתקנה אותה
 בחוקה א"כ כבר נתקיים כטור' הארץ וגם כטורת הזרע דמאחר
 ושאני אות' לך שתקנה הארץ בחוק' יתברר לך כירור נמו' שאין לך
 דין בני נח כלל שהרי כן נח אינו קונה בחוקה וכיון שהודעתי לך
 שינאת מכלל בני נח גם כטורת הארץ יתקיים לך שכבר ידעת
 שאין מול לישראל וכדכתיבנא *

מעשה

אשא עיני ליישב דברי המאמר הקודם * ואיכא
 למידק דמאי קמ'ל קרא דנמרוד הרשע היו פעולותיו
 של שקר ואברהם הכינו שהיה זרע דקדק כי מי לא ידע בכל
 אלה ותהר"ס יפה נדחק הרבה בפי' מאמר זה ועוד יש לדקדק
 דאינו מקביל ע"ה שאברהם היה עושה נדקה לגמורו שהיו
 פעולותיו של שקר והמקביל של מעשה נמרוד הוא מה שאברהם
 הכיר את בוראו והודיעו לכל באי עולם *

אמנם

על פי הקדמתו יתבאר היטב שכבר כתבנו לעיל
 שלא הותרה הנדקה לעניים אלא מטום דאנו
 קרויים בני * ואמרין בכ"ר לך לך פרשת מ"ג סי' ח' שאברהם
 היה מקבל עובדים וטבים ומאכילם ומטקם ובס' יודא פרשת מ"ט
 סי' א' אמרין לעשות נדקה ומספס בתחילה נדקה ולבסוף
 מספס הא כינה אברהם היה מקבל את העובדים וטבים משהיו
 אוכלים ושותים אחר להם ברכו ואמרו ברוך אל עולם שאכלנו
 משלו אם מקבל עליו וברוך הוא אכיל וסתי ואויל ואויל מקבל
 עליה וברוך הוא אחר ליה הב מה דעלך וכו' מן דהוי חמי היא
 עקתא דהיה עקי ליה הוא אחר כדך אל עולם שאכלנו משלו היו
 לכתחילה נדקה ולבסוף מספס ויש לדקדק דאי ע"מ שיבניירו
 היה יחיד להו תחלה נדקה זו מתינו וכל שלא נעשית מחטבתו
 מתחילה נתי מספס הוי * ולא תסול עליו מלת נדקה בטום ומן
 אלא כסוף בד הוי מקבלי' להבנייר ושו קשה מאי דעתי' דאברהם
 להאכילם *

להאכילם כסתם ואח"כ לפתוע מהם דמי האכילה דאם כסתם
 כונתו כחורת מתנה אף לבסוף לא מני טבע מהם * ויראה דר"ל
 קבעו דרסתם בפ' ויטע אשל בכאר טבע ויקרא שם בטם ה' אל
 עולם ואמרו ז"ל ר"י ור"ן חד אמר פרדם וחד אמר פונדק על
 דעתי' דר"ן היה מקבל את העובדים ואת הטבים ומאכילם
 ומטקם היה אחר להו ברכו אל עולם שאכלנו משלו וכו' * ונראה
 דלעולם אברהם היה מאכילם תחלה חנם אין כסף דכל האומר
 לחברו אכול עמי סתם פטור מדמי האכילה דמתמתא בחנם
 קאומר וכת"ש הר"ן בפ' טני דייני גזרו' בטם הרטב' א' אהיה דמי
 טהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס אפ' אטמו ולכך קרי ליה
 נדקה תחלה כיון דלא היה יכול לתבוע מהם דמי האכילה מיהו
 אחר שאכלו ולא בעו ברובי היה אתי עלייהו בתורת מספס
 דהענין הוא דאמרין בנמר"ל ר"ל דמי כתיב הטמים טמים לה'
 והארץ נתן לבני אדם וכתיב לה' הארץ ומלואה לא קטיף כחן
 קודם ברכה כחן לאחר ברכה נתנא דאם לא ברכו אף אברהם
 אכינו לא היה זוכה בה ואינה מכלו דלה' הארץ ומלואה כפוש
 וזה כנע אס היה מפרנס אותם כסתם בתורת מתנה אס
 הדברים הנאכלין אינו טלו וגמגמא יהיב להו מה שאינו טלו דלא
 זכה המקבל * והו' ויקרא גם בטם ה' אל עולם דמאחר דקודם
 ברכה לה' הארץ ומלואה והוא אל עולם לא מני יהיב להו והשתא
 אח"כ ספיר דבתחלה נדקה ולבסוף מספס * וכתב מהר"ם יפה
 ז"ל ואין להקשות טוראה כלנינ' שמאכילם לשיקבלו חמותו
 וכשאינם מקבלים כח עליהם בעליהבי אסור לו לחונן דקום
 ופוחזים על דרך חיי לי שנתתי פתי לעם הארץ ע"כ *

ויש

לדקדק דאכתי אף הותר לו לאברהם לעשות נדקה
 עם נויס והלא לא הותרה הנדקה לא לישראל שנקראו
 בני אהל בנייסי אסורא נמי איכא * אלא עכ"ל שאברהם הכינו
 היה מניירן לבניי' וכדאמרין בכ"ר פרשת ט"ל סי' ב"א וזה
 הנפס אשר עשו בחזן אחר רב הונא אברהם היה מנייר את
 האנשים וזהו מניירת חז' הנשים ללמדך שכל מי שהיה מקרב
 את הנכרי ומניירו באלו כראוי וכתב מהר"ם יפה דעטמא מטום
 דנר שנתגייר בקטן סגולד דמי * וישעם זה אינו נודק אלא בגז'
 צמור טבא לכלל ישראל ואם כן ע"כ ס"ל לאברהם דכאמרי הנייר
 היו יונאין מכלל בני נח למתרי והיו נקראים בניי' כדון כל
 הנרים שנקראים בני' טאם לא יצאו מכלל בני נח למתרי כי אס
 להחמיר ואינם נקראים בניי' בי אס עבדים הא איכא איסורא

וכמו שאמר טורנוסרוסו וזו היא שמחייבתם לנתיבות *
זכר נראה מאי דקטיף לי בדברי הר"ם פרט' וישב"ד"ה
 כי כסתה פניה שכתב וז"ל אף הותר לו לבא על
 הוונה בו' ובסוף דבריו כתב זממא זל דאמרו גזי שנתו לה'
 זחמתו ופתילו ומטוה לערבון לא היה אלה לפיכך בעלמא אכל
 מכל מקום קדשה אחר כך בכסף או בשטר ואחר כך בא עליה
 ע"כ * ויש לתמוה דהיכי מסכת לה קדוסינ' והלא ק"ל התקדש
 בלא עדים אפילו שניה' מורים אינה מקודש' דאין דבר שבערוה
 פחות משנים וכל זרעו של יעקב קרובים היו ליאודה ואם כן הוה
 ליה מקדש בלא עדים דלא הויה מקודשת ואם כן מה הויעל' מה
 שקדשה בכסף או בשטרינור' שקדשה לפני גרים טגיירם אברהם
 ואמרין בכ"ר סדר וישב פרט' פ"ד ס"ג טגס יתק' זיעקב היו
 מניירים ניורים ועכ"ל טהיו מניירים אותם למתרי כדון ישראל
 דאם לא היו אלא נר' תוסב' שקבלו טבע מנות בני נח אכתי
 פסולי עדות הם ואיב' מקדש בלא עדים * זכב"ר סדר לך לך
 ברטת מ"ג סי' ב' אמרו' וירק את חניכיו בעלי חניכוס טמם
 אברהם כסתו ע"כ ופירש מהר"ם יפה שהגדים היו נקראים כסתו
 כדרכינו היום לקרות סגרים אברהם כי הוא היה תחלה
 לנרים

דרך צדקה דרוש יח

נדרים עד כאן אלא שהיו נדרים נמורים ויגורו מכלל בני נח
לנמרי

בזה

נבא לכונת המאמר דרבי אבין ס"ל דהטעם שהפיל
נמרוד לאברהם אבינו לכבדן האש וכי לא ידע
הקב"ה מנין לאוהביו ולטומרי מנותיו אלא היינו מסוס דהיה
ס"ל שקודם מתן תורה לא יגורו מכלל בני נח לנמרי ויהנה
מודעת זאת דכן נח אינו מנווה על קדושת ה' ואם נהרג ולא
עבר הרי זה מתחייב כנפשו וכמו שנתבאר בדרך האמרים דרוש
פ' ולזה רצה לאוכסו לאברהם שיעבוד על ואחר לא ימנע אם
יעבוד הרי נעשה רנונו ואם ימסור נעמו למיתה פשיטא שלא
יעשה ה' לו גם דמאחר דאינו מנווה איסורא קא עביד למסור
ענמו ו לזה אמר רשע עושה פעולת שקר זה נמרוד שהיו
פעולותיו שקר מסו' לפני האמת אברהם יגור מכלל בני נח
לנמרי והיה מנווה למסור ענמו על קדושת ה' ומסוס הכי הו'לו
הקב"ה ו כי תימא מנין לנו שנמרוד לא נדק במחשבותיו שאתה
אומר עליו שפעולותיו שקר אימא דלעולם דנדק מסוס דלא
יגור מכלל בני נח ומה שנינו אברהם הוא בטביל יעקב וכמ"ס
פר אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לזה אמר
וורע נדקה סבר אמת זה אברהם שנאמר ונמרוד דרך ה' לעשות
נדקה ומטעם ומדחוינן דהקב"ה קובע סבר לאברהם על מה שהיה
עושה נדקה עם באי עולם ע"כ הטעם לפי שמסתניידו יגורו
מכלל בני נח לנמרי ונקראו בניו למקום דאי לא יגורו מכלל
בני נח א"כ לא מיקרו בניו כי אם עבדים ואיך נכחו הכתוב
במה שהיה עושה נדקה והלא איסור' נמי איכ"ל ודאי דקוטטא
דמלתא דיגורו מכלל בני נח וא"כ קרא דרשע עושה פעולת
שקר מתוקם ספיר כנמרוד הרש' שהיו פעולותיו של שקר טעיה
במה שהיה סבור שלא יגורו מכלל בני נח והנה אמת יגורו
מכלל בני נח לנמרי ובדין הוא שיטול שכרו והיה מעשה הנדקה
שלום

דרוש שבנה עשר

במדרש

דרש ר' לוי מאי דכתי' מי זה בא מאדו המון
בנדים מבגרה זה הדור בלבוסו נעשה כרע
בחו אני מדבר בנדקה רב להוטיע לטעיד לבא כטיובא הב"ה
לכלות את האומות מן העולם כמיס בל הסדי' כל מעלה ואומרי'
לפני כב"ה כלום יס לפניך מסוה פניו מה כפתו או מאלו הללו
כופכי דמים והללו כופכי דמים הללו מנלי עדיות והללו מנלי
ערויות הללו עוכדי ע"ז והללו ע"ז אומר הכ"ה לתיכאל סניגורן
על יסדאל החור להם מסוכה באותה טעה מוכאל סניגורן על
יסדאל מתמוקק שנאמר בעת ההיא יעמוד מוכאל טרכס ואין
עמידה אלא שפיקה שנאמר עמדו ולא יכלו דבר אחר הכ"ה
לתיכאל נסתקקת אני מדבר שנאמר אני מדבר באיזה ונות אני
גיאולס בטביל הנדקה שהיו עובין אלו עם אלו כאלמלא הנדקה
לא יתקיימו מסוס וארץ הו' אני מדבר בנדקה רב להוטיע ע"כ
הלא מראש מודעת זאת גודל מעלת הנדקה כי רבה היא
ואמרינן במדרש וז"ל הסקופה ממטון קדשך בא
וראה כמה גדול כמה על נדקה שמהפכת מדת הדין למדת
הרחמים שהרי כל הסקפה שבמורה הוא לרעה שנאמר ויסקופו
על פני סדוס וכן הוא אור' נסקפה ומייב' אם סיכרא חוץ מזו
שהיא לטובה נש' הסקופה ממטון קדשך ללמדך כגדול כח של
חנות עניים שמהפכת מדת הרנונו למדת רחמים ע"כ ובוה
יובן מאי דאמרינן בפ"ח דעירובין דף פ"ו דרש רבא בר מרי
יגב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן יגורוהו אימתי יגב עולם
לפני

לפני אלקים כומן טחסד ואמת מן יגורוהו ויט לנדק דמס
חידש רבא בפסטי' דקרא דהרי מקרא מלא כתיב יגב עולם לפני
אלקים חסד ואמת מן יגורוהו ויט ליישב עם מאי דאמרינן
במדרש כב"ר וז"ל כיו' עשות ה' אלקים ארץ ומסוס כחלה עליה
במחשבה לברוא את העולם בדיו כיון טראה מאין העול' מתקיי'
בדיו טתף עמו מדת רחמים הו' ביום עשות ה' אלקים ארץ
ומסוס ולפי זה הוקשה לו לרבא הכי קאמר קרא יגב עולם
לפני אלקים שהו' מדת הדין והא אמרינן טראה הקב"ה מאין העולם
מתקיים בדיו לזה אמר רבא אימתי יגב עולם לפני
אלקים כומן טחסד ואמת מן יגורוהו שהיה הנדקה שמהפכת
מדת הדין למדת הרחמים וא"כ אפי' בלא שיתוף במדת הרחמים
יגב עולם לפני אלקים לפי טע' הנדקה אין כאן דין

ובזה יתבאר מאי דאמרינן במדרש איהו אשר איהו כמס
שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך אם פותחין את
ידיהם ועושים נדקה חף אני אפתח את ידי שנאמר יפתח ה' לך
את אוזניו הטוב ואם אינן פותחים את ידיהם לעשות נדקה מה
כתיב טס הן יעזרו במים ויבטו וגו' וכבר הביא הרמב"ן
אגדה זו בפ' על התורה פ' שמות יע"ט ויט לנדק דלמה
פרט מנות הנדקה יותר משאר מנות ועוד יט לנדק דמה
התייחסו יט לתשובה זו למה שכתב חסד רבינו ואמר לי
מה כמו מה אומר אליהם והטיב לו ה' איהו אשר איהו שפירשו
אם פותחין את ידיהם ועושים נדקה חף אני פותח את ידי כו'
ולכאורה אין קשר לדברים הללו אלו עם אלו אך כמה שכתבנו
יתיישב והנה הרב מוהר"ש יפה בשמות רבה פרשה ב' ס' ו'
ד' אבל במדרשים כו' כתב כי שאלת מה טמו היינו אם הנאול'
במדת הדין או במדת רחמים כל' שאלם היא במדת הדין דוקא
הס חוטטים אולי יחסאו ונחס ה' אבל אם במדת רחמי' יודעים
בודאי שנאולס מאחר שאינם ראויים לנאולה והוא אומר טעמיד
לנאולס לפי טע' אותם במדת רחמים ורחמי' ה' הם לעולם ועד
כי לא כלו רחמי' ובוה נבא לכונת המאמר שמשו רבינו
סל' מה טמו מה אומר אליהם כלום' אם הנאולה היא במדת הדין
או במד' רחמי' וכדכתיב לזו הטיב לו ה' דמה איכפת לזה בזה
אם אני דן אותם במדת הדין מ"מ אני איהו אשר איהו כלומר
כמס שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך אם פותחין את ידיהם
ועושים נדקה חף אני אפתח את ידי כלומר שבידס הוא להפוך
מדת הדין למדת רחמים ע"ז הנדקה שטוטיס וא"כ לעולם אני
מתכנב עמם במדת הרחמים וכדכתיבנא

ובזה יובן מאי דאמרינן בכרמית רבה פרשה ח' סי' ב'
א"ר סימון בטעה שבא הקב"ה לברוא את אדם
הראשון נעטו מלאכי הכרת כתיב כתיבין וחבורות חבורות מהם
אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא הו' חסד ואמת נפנטו
נדק וכלום נקשו אמת אומר אל יברא טבילו שקדים חסד אומר
יברא שהוא נומל חסדים שלום אומר אל יברא דכולהו קטטה
נדק אומר יברא שהוא עושה נדקות מה עשה הכ"ה נטל אמת
והטליכו לארץ הו' ד ותכלך אמת ארצה אמרו מלאכי הכרת
לפני הקב"ה מה אמת מבוה טכסיס שלך תעלה אמת מן הארץ
הו' ד אמת מארץ תנחח ונדק משמים נטקף ע"כ ויט לנדק
במאמר זה וכי לא ידע כל אחד בטענת הכרו ואמת לא ידע
שהוא נומל חסדים ועושה נדקות ועוד אמאי לא קאמר חסד
כי אם מנהו וז' דמילות חסדים וכי אינם מקיימין ישרא כי אם
מנהו וז' נדקה ועוד יט לנדק בסוף המאמר דקאמר דנתרנה
ה' לטענת מלאכי הכרת ואמר אמת מארץ תנחח מהו זה כסייס
הכתוב ואמר ונדק מכמים נטקף דהא נדק במקומו היה עומד
כמס בימה

שהסכימה דעתו לדעת עליון ואמר יברא שהוא עושה נדקת
 ואם כן לאיזה תכלית נקטף מסמים בטעם שעלה אמת מן הארץ
 ועוד אחרי קאמר לטון הסקפה היל'ל ונדק מסמים נראה .
ונראה דזה יוכן עם מאי דאמרין בפ' ק דע' עלה ד' אחר
 ר' יוסף לא ליכלי איניס גלותא דמוספי בתלת טעי
 קמייחא ביומא קמא דריס שתא ביחיד דלמא כיון דתפקיד דיניס
 מעייניו בעובדי ודחפו ליה מידחי . והקשו והא אמרת שלם
 דאשכות יושב ועוסק בתורה ומירני תורה דנתיב ביה אמת
 דכתיב אמת קנה ואל תמכור אין הב' עושה בו לפני מסורת
 הדין דין דלא כתיב ביה אמת הקב' עושה לפני מסורת הדין
 ע"כ . למדנו מכאן דאמת אין בו לפני מסורת הדין אלא הוא
 דין גמור ובפ'כ דשבת אמרין מאי טעמא סקרא אחרת כרעא
 ואמת מלבן לבונה קוטטא קמי סקרא לא קמי כלומר טאין
 לסקר קיוס .

ובזה נבא לכונת המחמר דכטבא הק' בה לברוא את האדם
 אחר אמת טאל יברא לפי אמת אין בו לפני מסורת
 הדין וכיון דליכא לפני מסורת הדין אין העולם מתקיים
 וכדאמרין במדרש שאלה הקב' אם בורא אני את העולם
 במדת הדין אין העולם מתקיים וזהו שאלה אמת א יברא טכולו
 שקרים כלומר טפעולותיו דומים לו דכטב טאין לסקר קיוס כך
 אין לאדם קיוס כיון טאין עופים לו לפני מסורת הדין . ולזה
 הטיב חסד טיברא לפי טהוא גומל חסדים ובגמילות חסדים
 מהפך מדת הדין למדת רחמים ועושים עמו לפני מסורת הדין
 אם כן יכול להתקיים העולם והנה נטל הקב' לאמת והטלבו
 לארץ על טאמר אל יברא ואחר כך כטאמרו לפני מלאכי הכרת
 למה אפה מביה טכסים כלך ואמר תעלה אמת מן הארץ ועלה
 אמת וכדכתיב אמת מארץ תנחא אז ונדק מסמים נקטף כלומר
 טאמר לו אל יעלה בדעתך דכטביל טעלית תתהדר לפני מלך
 לדון דין גמור בלא לפני מסורת הדין לפי טאני במקומי אני
 עומד דין טעולתי היא אף כהסקפה טהיא לרעה לפי טאני מהפך
 מדת רוננו למדת רחמים ואם ונדק מסמים נקטף .

ובזה יוכנו דברי רש"י זל בפ' דבתרא עלה טהיא דאמר'
 תנו רבנן מעסה כמובן המלך ככזבו אוגרותיו
 ואוגרות אבותיו בטני בגורת וחברו טליו אחיו ובית אביו אמרו
 לו אבותיך נגזו אוגרות והוסיפו על כל אבותם ואמה בזכות
 אוגרותיך ואוגרות אבותיך אל אבותי נגזו אוגרות למטה ואני
 בגנותי אוגרות למעלה טאמר אמת מארץ תנחא ונדק מסמים
 נקטף ע"כ . ופרטי זל כטאמת מארץ תנחא אף מסמים נקטף
 הגדק נקטף מביט כמו נקטפה ומייבב כלומ' זכות הגדקה מביט
 ומסתכל למטה ע"כ . והנה מוהר"ם יפה בספר יפה מראה פ' ק
 דכאה מאמר ג' תמה בדברי רש"י וכטב ואינו נוח לי דודאי כל
 גמול טכר הוא מאת ה' מן הסמים ומה נשתנה מעשה הגדקה
 מכל המזות ומלכד זה יס לדקדק בדברי רש"י טכטב כטאמת
 מארץ תנחא אף מסמ' נקטף הגדק לטלם גמול איד' הוא מקביל
 לגמולת אמת מן הארץ מה טגדק נקטף מן כמים . ועוד כמה
 טריבויא ראוה למלת נקטף מקרא דנקטפה ומייבב אם סיסרא .
 וכמה טכטבנו הדברים כטטטון טמוכבו המלך רנה לו טהגדקה
 עושה טכולות גדולות בטמים ממעל דהיינו כטאפכת מדת הדין
 למדת רחמי' מה טאין כן כטאר מזות . והביא ראוה לזה מקרא
 דכתיב אמת מארץ תנחא ונדק מסמים נקטף ופירש רש"י כטאמת
 מארץ תנחא כלומר דמיפקיד דינא בארעא דזה מורה מלת אמת
 זליכא לפני מסורת הדין אף מסמים נקטף נדק לטלם גמול .
 וזהו ככ' נקטף כמו נקטפה ומייבב דהיינו דמלת הטקפה היא
 לרעה ואפ"כ נקטף לטלם גמול לפי טהגדקה מהפכת מדת

הדין למדת הרחמים .
ובזה אלכה ואטובה א המחמר הפוכה קדים . ויש להקשות
 דאיך עלה בדעתם של עב"ם לומר מה נשתנו חלו
 מאלו והלא בטביל טמור מזותיו ומטטויו הורגנו כל היום
 כהטכנו כנאן טכחה וכמה מסים וארנוניות והירופין ונדקין
 אנו סובלין לאחבתו יתברך וכל עב"ם הם שקטים ואכננים .
 ועוד יס לתמוה על מיכאל סגיורן של ישראל דמה זו טתיקה
 וכי לא ידע ההפך שיש בין ישראל לעב"ם טהוא כיתרון
 האור מהחשך . ותו דהקב' טלמד סגיוריא על ישראל לא מנא
 טוס הפרס בינינו לבין עב"ם כי אס מלות הגדקה . ועוד
 גריך לדעת מה המלה הזאת ומה טעם יס בה טבולה פרוטית
 טכעבודה למד סגיוריא של ישראל .

וביבוא בזה מנינו במדרש סדר אמור פרשה כ"ו סי' ה' זל
 ויאמר בא אל בינות לנגל אל תחת לכבוד ומלא
 חפניך בחלי אש וזרוק על העיר אר"י דסכנין טסה טנים היו
 אותם בחלים עוממות כידו של נבריא'ל סבור טישראל עושים
 מטובה כיון טראה טלא עטו טטוב' בקט לזרקו בחימה ולקטעק
 בינתן של ישראל אחר לו הקב' ה נבריא'ל נבריא'ל להוגך להוגך
 כלומר אל תורקס בחימה אלא כנחת לפי טיש בהס בני אדם
 טעוטים נדקה חלו עם חלו טנאמר וירא לכרובים טכנית יד
 חדם ואין יד אלא נדקה כד' א פתח טפתח את ידך אר' אבא
 בטס'ר כרכי מן מעמיד העליונים והמתחונים הגדקה טעוטי
 ביד ה' ד' ונדקתך אלהים עד מרום ע"כ .

ויש לדקדק כמאמר זה טובא דודאי נבריא'ל ככר ידע טעוטי'
 נדקה חלו עם חלו דאת'ל דנעלם זה מנבריא'ל זה לא
 יתכן דמי טידע טלא עטו טטובה איד' לא ידע טעוטים נדקה
 אלא עכ"ל ידע ועכ"ל בטביל עונותיהם הסכימה דעתו להקטם
 בחימה ולקטעק בינתן ואס כן מה הטיב לו ה' יס בהס בני
 אדם טזוטם נדקה וכו' וכן יס לדקדק כמה טסיים המאמר עיי
 מעמיד העליונים והמתחונים הגדקה טעוטים ביד דמה כטולה
 יס כמנות הגדקה טממדת העליונים והמתחונים יומר מנא
 מרי' ג' מזות .

עוד מנאנו כפרק חלק דף ק' זל לא אליכס כל עונדי
 דרך אמר רב עמרם אחר רב עטאובי כגיורי על דת
 דאלו בסדום כתיב וה' המטיר על סדום ואלו בירושלים כתיב
 ממרום כלח אש כעלמותי וכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת
 סדום וכי מטוא פנים יס בדבר אחר רבא אחר רבי יוחנן מדה
 יתירה היתה בירושלים טלא היתה בסדום דאלו בסדום כתיב
 הנה זה היה עון סדום אחותך גאון כטענת לחס וגומר ויבטני
 ואביזן לא החזיקה ואלו בירושלים כתיב ידי נסים רחמינות
 וגו' ע"כ . ופרטי' וכי מטוא פנים יס כדבה הוא'ל וישראל רעים
 וימר מסדום כדכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום למה
 מנא פנים יס בדבר דהתס כתיב וה' המטיר הוא בעלמא והכא
 כתיב ממרום טלא אש על ידי שליח ע"כ . ויש לדקדק מה זו
 ההרעה טהרעיש הקב' את עולמו טאמר עטאובי כעובדי'ול
 דת בטביל דכסדום נפרע מהס הקב' בעלמא ואלו בירושלים
 נפרע מהס על ידי שליח וכן כמה טהקטו וכי מנא פנים יס
 בדבר דמה מטוא פנים טייך מאחר טכבר נפרע מהס מה לי על
 ידי הקב' מה לי ע"י שליח .

תו יש להקטית כמה טמירנו מדה יתירה היתה בירושלים
 טלא היתה בסדום דאלו בסדום כתיב יד עני ואביזן
 לא החזיקה ואלו בירושלים כתיב ידי נסים רחמינות ופירש רש"י
 מדה יתירה לטובה דבירושלים כתיב ידי נסים רחמינות בטלו
 ילדיסן היו לכרות לחו טהיתה מוחנת חכמה ואוכלת ככו טאמא

דרך צדקה דרוש יח

רחמינות היו ואלו בסדום כתיב יד עני ואביון לא החזיקה ע' כי
ואני תמיה בזה טובא שהרי אין ריבוי העונות ומיעוט מורה
על טוה רשע מזה שהרי לפעמים מי טיט בידו עונות מרובים
הוא נדון נחור לפי שכשיקול אל דעות זכויותיו מרובין מעונותיו
ואותו מעונותיו מועטים הוא רשע נחור לפי שכשיקול אל דעות
עונותיו מרובין מזכויותיו והוא רשע נחור ואין הפרש בזה בין
אדם פרטי למדינה כוללת או לכל העולם שהכל תלוי אם
העונות יפירות על הזכויות הדי אותו האיש או אותה המדינה
חייבת ואם הזכויות יתרות על העונות הדי אותו האיש או אותה
המדינה נדקת וכמו שיבאר כל זה הרמב"ם בריש פרק שלישי
מהלכות תשובה יע"ט.

והשתא

איכא לעיובי כשאמר הכתוב ויגדל עון בת עמי
מחטאת סדום מה היא הכונה אם לומר מעונות
ירושלים היו מרובין מחטאת סדום זה לא יתכן כלל לפי שעדיין
אפשר שאף שאנשי ירושלים עובתים מרובים נדוני' נמורים
לפי זכויותיהם מרובים בשיקול אל דעות ואנשי סדום אף שאין
להם כל כך עונות הם רשעים נמורים. ואם כן מהו זה שמה
הכתוב ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום. הלא עכ"ל טענת
הכתוב באומרו ויגדל עון בת עמי הוא שיקול ה' עונות ירושלים
עם זכויותיה ועונות סדום עם זכויותיה וגדלה הכרעת עונות
ירושלים נגד זכויותיה יותר מהכרעת עונות סדום נגד זכויותיה
ועל זה תמה הכתוב ואמר ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום.
וא"כ עכ"ל כששקלו עונות סדום היה ככלל מה שלא החזיקה יד
עני ואביון וכששקלו זכויות ירושלים היה ככלל מנות הנדקה.
וא"כ מה תשובה השיב רבי יוחנן מזה אחרת היתה בירושלים
שלא היתה בסדום דאלו בסדום כתיב יד עני ואביון לא החזיקה
ואלו בירושלים כתיב יד נשים רחמינות והלא כל זה היה בכף
מאזנים כשיקול אל דעות ועם כל זה נזוה קרא ואמר ויגדל עון
בת עמי מחטאת סדום.

אמנם

על פי הקדמתנו יאמר נא דלטסה המאמרים הללו
בונה אחת להם שכבר נתבאר גודל מעלת הנדקה
שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים. וכבר הראת לדעת שכל
שהעונות הוא ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא בתכליתו מה שאפשר
לפי טבא במשפט חוק וכמ"ט בספרי לי נקם ושלם אחר הקב"ה
אל תהיו סבורים שאפרע מכם ע"י שליח כעם שנפרעת מפדעה
ע"י משה ומסבחיב ע"י מלאך אבל לעתיד אני נפרע מכם טבא
לי נקם ושלם ע"כ וכמו שנתירך בפרש זה בדרך עכב יע"ט.

וזרו

כונת המאמר לא אליכם כל עוברי דרך עשאוני בני
בעוברי על דת דכתיב ויגדל עון בת עמי מחטאת
סדום ואלו בסדום כתיב וה' המטיד על סדום הוא בעצמו אלא
בא עמהם במשפט חוק ואלו בירושלים שהיו חטאים יותר מסדום
נפרע מהם ע"י שליח כדכתיב ממרום שלא אט אלמא שלא בא
עמהם במשפט חוק. ועל זה הקטו וכי משוא פנים יש בדבר
שירושלים שהיו חטאים ביותר לא בא עמה' במשפט חוק וסדום
בא עמהם במשפט חוק ולזה השיב ר' יוחנן מזה יפירה בירושל'
כו' כלומר דסדום לא היו עושים נדקה ובירושלים היו עושים
נדקה כלומר דסדום אף שלא היו חטאים כאנשי ירושלים מכל
חוק כיון שהיו רעים וחטאים כפי הדין הנחור בא עליהם
במשפט חוק ונפרע מהם על ידי ענמו לפי טכך חייבה מדת
הדין אבל אנשי ירושלים אף שהיו חטאים יותר מסדום וכפי
מדת הדין היה ראוי ליפרע מהם ע"י ענמו ולבא עמהם במשפט
חוק מ"ת לא בא עמהם במשפט חוק ונפרע מהם ע"י שליח לפי
שהיה בהם מלות הנדקה שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים.
והכי

והכי

אמרין במדרש איכה ואל ידו נשים רחמינות בשלו
ילדיהן רבי הונא בשם ר' יוסי אחר הקב"ה לא הניחו
אותי לפשוט ידי בעולמי כיגד היתה לטעת מהם ככר א' והיה
בה כדי שתאכלנה היא ובעלה יום א' וכיון שמת בנה של שכנתה
היתה נוטלת אותה הככר ומתנחת אותה בו והעלה עליה הכתוב
כאלו בשלו ילדיהן למנות הה"ד ידו נשים רחמינות בשלו ילדיהן
וכל כך למה בשביל שהיו לברות למו ע"כ. ופירש מהר"ש יפה
לא הניחו אותי לפשוט ידי בעולמי דראויים היו לבלתי השאיר
מהם פליטה ועל ידי כן נמנע פשוט ידו בעולמו שבהבדל היה
העולם אחד מהם המקיימים אותו חלח על ידי הנדקה שעשו לא
הניחו מקום למדת הדין לעשו' כך עכ"ד והן הן הדברים שכתבו
שע"י מנות הנדקה הפכו מדת הדין למדת רחמים ולא הפנה
ה' עמהם במדת הדין כי אם במדת הרחמים.

ובזה

יובן מאי דאמרין ברבא פרשה אומר פכ"ט סי' ב' ואל
כי אעשה כלה בכל הנשים אשר הדחת'ך שמה אומות
העולם שהם מכלים עדותיה' אעשה כלה אבל ישראל שאין מכלין
עדותיהם כד"ל לא תכלה פתח שדך לא אעשה כלה וכו' הימתי
בחדש השביעי ע"כ. והקשה מהר"ש יפה דמה טעם לכילין
האומות עם מה שהם מכלים עדותיהם. ולפי דרכינו הדברים
כפסטרן דמנות פאה שהיא מתנות עניים גורם שאינו בא עם
ישראל במדת הדין לא במדת הרחמים ולפיכך אינו עושה עמהם
כלה אבל ח"ה שאין בהם נדקה ומכלים עדותיהם בא עמהם
במדת הדין ועושה אותם כלה יומה שסיים המדרש הימתי בחדש
הז' הכונה היא כמ"ט שם מהר"ש יפה שמה שקבע ה' יום הדין
בחדש הז' הואל טובתן של ישראל לפי שקודם לזה הוא זמן
אסיפת הפירות וכותבים לעניים לקט שכחה ופאה וכסויטב
לדון את כל העולם אינו דן את ישראל במדת הדין אלא במדת
הרחמים לפי שגדול כח של מתנות עניים שמהפכת מדת הרגזו
למדת רחמים וכדכתיבנא.

וראיתי

בכ"ר פכ"ט סי' ה' א"ר ברמיז נעשה כעטב יאודה
ובנימין מה שלא נעשה בסדום כתיב בסדום כתיב
וחטאתם כי כבדה מאד וכעטב יאודה ובנימין כתיב עון בת יט'
ויאודה גדל במאד מאד א"ר תנחומא אית לן קרא חורי ויגדל
עון בת עמי מחטאת סדום ואותם לא נשתייר מהם פליטה ואלו
נשתייר מהם פליטה אלא אותה ההפוכה כמו דנע לא פשטו
ידיהם במנות לא חלו בהם ידים א"ר תנחומא לא חלת יד ליד
או פשטו ידיהן במנות ידי נשים רחמינות בשלו ילדיהן כ"כ למה
היו לברות למו ע"כ. והנה מהר"ש יפה הביין באומרו לא פשטו
ידיהם במנות מהם מנות וכן מה שאמר ר' תנחומא לא חלת יד
ליד דהיינו שלא חלתה במנות ועל זה הקט' ממה שאמרו בסוטה
דעברה מכבה מנה ואמרין נמי ולא יקח אחד שאינו נוטל
שחד של מנות והאריך בזה יע"ט. ולא ידעתי איך נרמו באומרו
ולא חלו בה ידים שלא פשטו ידיהם במנות. ועוד מה חידש
רבי תנחומא באומרו לא חלת יד ליד. אשר ע"כ נראה דאגדה
זו ואגדה דפ' חלק הם שפה אחת ודברים אחדים בעיקר הקושיא
ובתירוטה דמ"ט כ"ד דבסדום לא נשתייר מהם פליטה היינו
מאי דאמרין בפ' חלק דבסדום נפרע מהם ע"י ענמו וכיון דנפרע
מהם ע"י ענמו בא עמהם במשפט חוק ולא נשתייר מהם פליטה
ואלו בירושל' נפרע מהם ע"י שליח ומש"ה לא בא עמהם במשפט
חוק ונשתייר מהם פליטה. ועל זה תמהו דלמאי מאחר דכתיב
ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום. ומרנו לא חלו בה ידים לא
פשטו ידיהם במנות וא"ר תנחומא לא חלת יד ליד כלו' דבסדום
לא היו עוסי' נדקה ופי' ידים היינו יד ליד שהיא הנדק' שנקראת
יד ליד וכמו שנתבאר בדרך עניים במאד'ל כל מי טיט בו נשות
הרוח

על ידי שהיו עושים צדקה אלו עם אלו התנהג עמהם במדת רחמים לפי שהצדקה מהפכת מדת הדין למדת רחמים אבל האומות שאין עושים צדקה מתנהגו אנו עמהם במדת הדין ומשו הכי אנו בענמי רוחה בסמים חרבי ואחר כך על אדום אשליך נעלי • באופן שלמדנו כמה גדול כחה של צדקה • ואל זה סוכב הולך מאמר רז"ל פ"ק דב"ב תניא ר' יאודה אומר גדולה צדקה שמקדבת את הגאולה שנאמר כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה יטועתי לבא וצדקתי להגלות וכתיב גיון במשפט מפדה ושביה בצדקה :

דרך דרמים דרוש יט

במדרש אך עשי לי עונה קטנה אליהו כהן היה ואמר לה שמפרים הלה מן העינים ע"כ •

באהבת ה' אומנו קדשנו במגופיו אשר יענה איתם האדם וחי בהם אמר רחמנא באין לך דבר

שעומד בפני פקוח נפש • וזכו כבא לכאור ויבוח הגרופית עם אליהו והמסך הפסוקים הלא הם כמובים בספר מלכים סי' י"ז

זה המאמר ותלך לקחת ויקרא אליו ויאמר לקחי נא לי פת לחם בידך ותאמר חי' אלקיך אם יש לי מעונ כי אם מלא כף קמח

כד ומעט שמן בצנחת והנני מקושטת סנים עגים ובאתי ועשיתיהו לי ולבני ואכלנוהו ומתנו ויאמר אליהו אליהו אל תראי

באי עשי בדברך אך עשה לי מעט ענה קטנה בראשונה והנחת לי ולבני מעט באחרונה כי כה אמר ה' אלקי ישראל כד

הקמח לא תכלה וגו' • ויש לדקדק בפסוקים אלו טובא מלא ב"ט היא ואכלנוהו ומתנו דלאוזה תכלית הזכירה יום המיתה

לא היה לה לומר אלא שאין לה כי אם מלא כף קמח כד ומעט שמן בצנחת והם נזכרים לזה לאכול ואם לא יאכלו ימותו אבל

המיתה של אחר האכילה אינו נזקק לטענתה • עוד יש לדקדק במאמר אליהו אל תראי באי עשי כדברך אך עשי לי מעט ענה

קטנה וגו' דה"ק עשי בדברך והלא זה אינו אלא כדבריו דלדידה לא היתה נותנת לאליהו ולא כלום • עוד יש לדקדק כמה שכל

אליהו דבריו ואמר עשי לי ענה קטן בראשונה והנחת לי דלמאי איצטרך לומר והנחת לי באומרו עשי לי סני • ומה כמה

ששים דבריו ואמר כי כה אמר ה' וגו' דמאי נתינת טעם הוא למאי דקאמר איהו והול'ל וכה אמר ה' •

וקודם כל דבר נקדים דנרסין בפ' בתרא דיומא ת"ר מי שאלחו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה טבל

ונבלה מאכילין אותו צבלה טבל וטביעית שביעת טבל ותדומה תחלי היא דתניא מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תדומה בן

תימא אומר תדומה ולא טבל א"ר היבא דאפטר בחולין כ"ע לא פליגי דמתקנין ליה ומספינין ליה כי פליגי בדלא אפטר בחולין

מ"ס טבל חמור ומ"ס תדומה חמורה מ"ס טבל חמור אבל תדומה חזיא לכהן ומ"ס תדומה חמורה אבל טבל אפטר לתקוניה ע"כ •

וסרס' דאפטר בחולין טיט דיי בחולין של טבל להאכילין לאחר שתנטל תדומתו דכ"ע לא פליגי דמתקנין ליה ומספינין ליה

חולין ואין מאכילין אותו טבל ולא תדומה כי פליגי בדלא אפטר בחולין א"ר אובל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות

שהוא ולא יפרטו מתנו תדומתו להאכילין תדומה לעצמה וחולין לעצמו וכן תימא אומר מוטב שיפרטו תדומתו ויאכיליהו כל

אחד לעצמו ולא יאכיליהו טבל בנות שהוא מ"ס טבל חמור שאפילו לכהנים אינו ראוי ומ"ס תדומה חמורה שאין לה

היתיר אבל טבל אפטר דמתקן להו וחולין זהו דריוון לכל אדם ע"כ •

והנה

ל

ז

הרוח אפילו עושה צדקה בסתר לא ינקה מדינה של גהינם שנא' יד ליה לא ינקה רע יע"ט • ולפי שלא היו עושים צדקה בא עמהם בדין גמור אבל ירושלם פטטו ידיהם במזות דהיינו שהיו עושים צדקה והפכו מדת הדין למדת רחמים ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק והוא התי' עמנו שאמר רבי יוחנן באגדה דפרק חלק • באופן שכל האגדות האלו הם דברים אחדים אין בהם הפרט כי אם כפי' ולא הלו בה ידיים דלפי אגדה דפרק חלק מאי דכתיב ולא חלו בה ידים הוא מעיקר הקושיא דויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ועם כל זה בסדום לא חלו בה ידים כלומר שלא נפרע מהם ע"ז שליח ואלו בירושלים חלו בה ידים כלומר שנפרע מהם ע"ז שליח ומשום הכי לא בא עליהם במשפט חזק וכא התירוץ לזה ידי נשים רחמניות כלומר דכירושלים היו עושים צדקה : אך כפי האגדה דכ"ר מאי דכתיב ולא חלו בה ידים הוא תירוץ הקושיא שהק' הכתו' ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ואלו לא נשתייר מהם פליטה ואלו נשתייר מהם פליטה לזה תי' הכתיב דבסדום לא חלו בה ידים כלומר שלא עשו צדקה ואם כן נסארה מדת הדין במקומה וחייבה מדת הדין שלא ינתייר מהם פליטה אבל ירושלם שהיה בהם מזות הצדקה הפכו מדת הדין למדת רחמים ונשתייר מהם פליטה • הכלל העולה דלכל האגדות בירושלים לא התנהג בהם במדת הדין כי אם במדת הרחמים • טוב ראיתי הדבר מפורט במדרש חזית בפ' חשכני אחריו נרונה וז"ל אמר ר' יאודה אמה כז' לפני הקב"ה דכונו כל עולם על טהנת עם שכנותי במדת הדין ועמי במדת רחמים אחריו נרונה והביאו על זה אומה אגדה דכ"ר שכתבנו •

וזהו כונת ר' לוי דאמר דטס טנים היו הנחלים עמומת בידו של נבריהל שמה יעשו תשובה כיון שלא עשו פקס לזרקן בחימה ולקעקע בינתם לפי טראה שכפי מדת הדין ראוי ה' לקעקע בינתם ואמר לו הקב"ה נבריהל נבריהל להונך להונך כלומר אל תורקס בחימה אלא ננחת לפי טים בהם כני אדם שטושים צדקה וכיון שכן הם מהפכים מדת הדין למדת רחמים ואינו יכול לבא עמהם במדת הדין כי אם במדת רחמים • וזהו כתיב ונחמתו ונחמתו במחלת הדרוס דלעתיד לבא כטיבא הקב"ה לכלות עכו"ם מן העולם עומדים כל השרים של מעלה ואומרים כלום יש לפניך משוא פנים מה נשתנו אלו מאלו • שהכונה היא עם מה שפרס' בפסוק מי זה בא מאדום דלעתיד לבא הקב"ה בכבודו ובעתו נפרע משרו של עשו ואחר כך מעטו שנאמר כי רוחה בשמי חרבי ואחר כך על אדום אשליך נעלי • וכמו שכתבאר לעיל דאיתא בספרי דלעתיד לבא נפרע הקב"ה מן עכו"ם בעצמו ולא על ידי שליח שנאמר לי נקם וכלם • ועל זה עומדים כל השרים של מעלה ואומרים כלום יש לפניך משוא פנים מה נשתנו אלו מאלו והיא הקושיא בעצמה שהקשה בפרק חלק • וזהו כונת הכתיב שטושים כל השרים ואומרי' מי זה בא מאדום חמוץ בנדים ובגרה זה הדור בלבוטו נועה ברוב כחו טרוחין טבא הקב"ה בעצמו ליפרע מן עכו"ם ואם כן בא עמהם במשפט חזק נועה ברוב כחו כדי לכלותם לנמרי ועל זה טראלים וכי משוא פנים יש לפניך והלא בירושלים שהיו חטאים ביותר נפרעת מהם על ידי שליח כדו' טלא לבא עמהם במשפט חזק ומה נשתנו אלו מאלו והיא הקושיא עצמה שהקשה בפרק חלק • ואומר הקב"ה למיכאל החור להם תשובה ומיראל מתתקן לפי טלא מנא תשוב' לקושיא השרים לפי טידע שישראל כפי מדת הדין היה ראוי לבא עליהם במשפט חזק ועם כל זה התנהג עמהם במדת רחמים • לזה הטיב הקב"ה אנו מדבר בצדקה והיא התשוב' בעצמה שטיב ר' יוחנן בפרק חלק דיתר' על

ב

יא

דרך החיים דרוש יט

אנו יכולין לתקן הטבל ובגון כאין הבעלים כאן • דומה לאותה
 סקסו הרמזונים ול עלה היות דאמרינו כפרך כחרא דמסכת
 עז דטבל אומר במסו מסוס דכהיתו כך איסורו דלמה לי כך
 טעמא מיפוק ליה דטבל הוי דבר טיט לו מתירין ויתירו דמיירי
 כשאין הבעלים כאן ואין מי שיכול להפריט התרומות • הכא
 נמי מחלוקת זה דת"ק וכן תימא פיירי בדלא אפטר בחולין
 כלומר שאין הבעלים כאן כדי שיתקן את הטבל והטמא איכא
 שני איסורים נפרדים אחד כל טבל ואחד של תרומה ונחלקו
 ת"ק וכן תימא חויה פהס איסורו חמור דעל כולם חייב על כל
 זית וזית וסימנין מגתתי לפי זה בהרמב"ם בפד מלכו' מאכלות
 אסורו נכתב טבל ותרות' אם אי אפטר לתקן את הטבל מאכלין
 אותו טבל והנה כל היט הולך יראה שפטר דברי הרמב"ם
 מורים כאשר נכתבו לדעת הר"ן דהיינו שאי אפטר לתקן הטבל
 עמו ומיירי טיט כאן שני קבוס אחד של טבל וא' של תרומה •
ורפי פירוש זה שכתבו לדעת הר"ן נראה לי קופי' אחרת
 שנקטתי בסוגיא זו דבמה נחלקו אבות העולם אם
 מאכלין אותו טבל או תרומה דמר סבר טבל חמור ומר סבר
 תרומה חמורא ולמה לא נעשה תיקון אחר וינצל מאיסור טבל
 ומאיסור תרומה והוא שיתקן הטבל ויפריט התרומה ויחזור
 ויערב אותה עם החולין דהטמא ליכא איסור מורה כלל דהא
 מן התורה חד כפרי בטיל כדכתיב אחרי רבים להטות ומה גם
 בזמן כתיבו וכמבואר • וכי תימא מסוס דאין מבטלין איסור
 לכחלה זה אינו מילה ארוכה כלל ולא מיכשי' לסכרת לאקת
 הרמזונים והאחרוני' דאית להו דאיסור זה דאין מבטלין איסור
 לכחלה הוא מדרבנן דוקא דפטיטא דמוטב שיטבור איסור
 דרבנן ולא יעבור על איסור מורה אלא אף למ"ד דהא דאין
 מבטלין איסור לכחלה הוא מדרורייתא וי"ק לה מודיע בפלה
 מכל מקום פטיטא דאינו אלא איסורא כגלמא ואפילו לא ליכא
 וכמבואר וא"כ מוטב שיעבור איסור זה דאין מבטלין איסור
 שאינו אלא איסורא בעלמא מתה שיטבור החולה באיסור שהוא
 כתיבה בידי שמים וכי תימא דכתיבה החולה באיסור שהוא
 עליה החולה אף איסור דאין מבטלין איסור חנו עושים אותו
 ולא יפנו האיסורין לידחות אנלנו • זה לא נישן ליאמר כלל
 שהרי אנו כותשין לחולה בשב' כדי כלא אכל החולה נבלה הרי
 שאין הפרט אם נעשה האיסור על ידי החולה או על ידי אחרים
 כל שהוא לגורך החולה חסוב כגוף אחד • והנה בכלמא להר"ן
 דאית ליה דכח מיירי כשאין הבעלים כאן לא קס' א כלל אף
 לרס' דאית ליה דכח מיירי שאינו יכולין לתקן הטבל אלא כאין
 די בחולין לבדם לאחר כניסלה תרומתן אחתי לא תיקבו שיתקן
 ויחזור ויערב ונענא דאין באן למרבה כי אם איסורא בעלמא •
ונראה דס"ל לרס' דכל איסור שנעשה שהוא לגורך החולה
 ובגון טבל ותרות' דלכילת טבל או תרומה הוא
 צורך החולה וכן לשחוט לחולה או להאכילו נבלה דע"כ לגורך
 החולה צריכין אנו להתי' איסור דנטייל נשמה או איסור דאכילת
 נבלה בזה הוא שאנו טעדים האיסורים אוזיה קל ואזיה חמור
 ומאכלין אותו הקל הקל תחלה אצל הכא באיסור זה שאנו
 מבטלין איסור אין בו צורך לחולה כלל דמאי איכפת ליה
 אם אנו מבטלין האיסור' אם לא ואף שאנו מגילין אותו האיסור
 חמור מכל מקום כיון שאין בו צורך לחולה לא ניתן איסור זה
 לידחות אף שהוא איסור קל ומוטב שיטבור החולה על איסור
 חמור כיון שהוא צורך החולה מתה שיעבור על איסור קל כיון
 שאיסור זה אין בו צורך לחולה •

וסימנין מגתתי לחילוק זה ברלב"ג בפירושו על מה כאמר
 אחימלך לדוד אין להם חול. אל תחת יד יבי' אם
 לחס

והנה דע אדבר במאי דהוקסא לי בסוגיא זו מהא דכתב
 הר"ן בשם הראב"ד בחולה טיט בו סכנה דשוחטין לו
 דלמה לא נאכילוהו נבלה שהיא איסור לאו ועדיף מלשחוט
 שהוא איסור סקילה • ועירך דנהי דאיסור נבלה הוא איסור
 לאו וסכת איסור סקילה מ"ט איכא חומרא אחרת נבלה
 שהאובלה עובר על כל זית וזית טבה אצל לענין סכת לא עבר
 אלא בסעת שחיטה וחד איסור הוא דאיכא ומט"ה לאוין הרבה
 דנבלה לא תקרו איסור קל לנבו חד לאו דסכת אע"ג דהוי איסור
 סקילה ע"כ • ונוראות נבלתתי מה יענה הר"ן ביום שידוכר
 בו סוגיא הלון דנחלקו רבנן וכן תימא אם מאכלין אותו טבל
 או תרומה ולפי דבריו פטיטא דמתקנין לטבל ומאכלין אותו
 התרומה בפני עגמה דליכא איסורא כי אם כאותו זית דתרומה
 אצל בטבל חייב על כל זית וזית טבה ואע"ג שאין כאותו זית על
 טבל שיטור תרומה להתחייב עליו מכל מקום איסור הטבל אינו
 בטבל התרומה טיט בה אלא צורת מלך היא' שהאובל טבל חייב
 מיתך והרי כהנים שאוכלים תרומה וחייבים מיתה על הטבל
 ובמבואר • והטמא הדברים ק"ו ומה התם בככת איסור סקילה
 אחרי דמוטב שיטבור איסור דסקילה מתה שיטבור תרי איסורי
 דלאו דנבלה הכא דתרייהו איסור מיתה בידי שמים לא כל ככן
 שאמר דמוטב שיטבור חד איסור דתרומה מתה שיטבור תרי
 איסורי דטבל ואע"ג דאיסור תרומה חמור מאיסור טבל מסוס
 דטבל איסור לתקניה מכל מקום פטיטא דטפי חמור איסור
 סקילה מאיסור לאו מתאי דחמיר איסור תרומה מאיסור טבל •
 וכי תימא דהר"ן לא אמר' למילתיה חליבה דת"ק כי אם חליבה
 דכן תימא דסבר דמאכלין אותו תרומה זה אינו חדא דאנן ק"ל
 דהלכתא בת"ק וכמו שפסק הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות
 דטבל ותרומה מאכלין אותו טבל ועוד דאף דתימא דהלכתא
 ככן תימא עדין הקוטיטא במקומה עומדת שהרי בנמרא כמבוא
 לתם טעם לכן תימא דמאי מאכלין אותו תרומה אחר
 דטעמיה הוא מסוס דסבר דטבל חמור מסוס דלא חזייה לכהן
 אכל תרומה חזייה לכהן ולפי דברי הר"ן לא אינטרדך ליה
 טמא דאף דתימא דתרומה חמירא מאיסור טבל מאכלין אותו
 תרומה משו' דבתרות' לא עביד כי אם חד איסורא ובטבל עביד
 תרי איסורי באופן דבריו הר"ן הללו לכאורה הם מתמיהים •
והנראה אגלי דהר"ן אל רוח אחרת אמת בפירוש הסוגיא
 דמאי דאמרינן איכא דאיסור בחולין דכילי
 עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספיקן ליה אין הכונה כחו
 ככירס רס' דהיינו טיט די בחולין שבו ומאי דאמרינן כי פליגי
 בדלא איסור בחולין היינו כאין די בחולין ולדידיה אין כאן כי
 אם קב אחד כל טבל ונחלקו אם מתקנים אותו אם לא ולפי פי'
 זה לא הוי דומיא דרישא דקמי טבל ונבלה מאכלין אותו נבלה
 טבל וכפיעית מאכלין אותו כפיעית פהס שני איסורים מדברים
 כפרדים אף להר"ן דהך דטבל ותרות' הוי דומיא דרישא דטבל
 ונבלה וטבל וטעמיה ומיירי דים כאן שני היום אחד של טבל
 ואחד של תרומה ואחר רבה היכא דאיסור בחולין כולי עלמא
 לא פליגי דהיינו דבידינו לתקן הטבל כ"ע לא פליגי דמתקנינן
 ליה ומספיקן ליה ומיירי דין טיט די בחולין כל טבל זה להארילו
 לאחר שניטל תרומתו ודין שאין די בחולין של טבל זה להארילו
 לאחר שניטל תרומתו ודין הכי ודין הכי מתקנינן ליה ומספיקן
 ליה דאכילו אם אין די בחולין שבו לאחר שניטל תרומתו
 מתקנינן ליה ומאכלין אותו דחילין והתרומה כי היכי דלא
 ליעבד' ליתירין הרבה דהיינו שאם יאכל הטבל כמות סרוא
 יעבור י"ל כל זית וזית אף לאחר שיתקנו אותו אינו עובר אלא
 על כית דתרומה כי פליגי דלא איסור בחולין כלומר שאין
 אנו

לחם קדשים אם נשמרו הנעדרים אך מאשה וזל והמיר הכתוב
 אכילתה לזרים ולא אכילתה בטומאה כי הזרות יתכן שיותר
 מפני פקוח נפש כי האכיל' היא כנגמותה עסירה הסכנה שהיה
 צדעבט וחולס הטומאה אין ראוי שתדחה מפני זה אחר שאינה
 בעגמותה סיבה להסיר הסכנה ע"כ * והנה הסריו על המדה
 במה שכתב שהטומא' אין ראוי שתדחה מפני הסכנה ודבר זה
 ישתקע ולא יאח' טלח מצינו טום אסור שאינו נדחה מפני
 פקוח נפש כי אם עז' וג'ע' וספיכות דמי' אבל טלח כל האיסורים
 בכללם נדחים מפני פקוח נפש ואילו הם דברים פשוטים * ודע
 בדפוק הכונס אמרינו ויתאוו דוד ויאמר מי יסקני מים מכור
 בית לחם אשר בשער ויבקעו שלשת הנכורים במחנה פלשתיים
 ויטלכו מים מכור בית לחם אשר בשער מאי קח' מביא ליה
 אמר רב' אמר ר' טמון באש קח' מיבעיא ליה אי כרי' אי כרכני'
 ופ' רשי' טמון באש קח' מיבעיא ליה מעשה בא' לפניו במחנה
 עשרו אנשי' נדיט' של ישראל ונגרף לשלול הלכה אם חייבים
 לשלם כלים הטמוני' בתוכה כרו' או פטורים כרכני' רב הוגא' את'
 נדיט' הטעור' ד' ישראל הוו דהוו מטפרי' פלשתיים בהו וקח'
 מיבעיא ליה מהו להנכל עמנו בתמון חכרו שלחו ליה אסור' להגיל
 עמנו בתמון חכרו כו' * ובתבו' המום' מהו להגיל עמנו בתמון
 חכרו מיבעיא ליה אם חייב לשלם כשהגיל עמנו מפני פקוח
 נפש ע"כ * כונת דבריהם דודאי לא נסתפק דוד אם תותר
 להגיל עמנו בתמון חכרו במקום סכנה דאין לך דבר שיעמד
 בפני פקוח נפש ואין יתכן ששיכו לו הסנהדרין דאסור' להגיל
 עמנו בתמון חכרו אלא דמה שנסתפק דוד הוא דנהי דמות'
 להגיל עמנו מכל מקום חייב לשלם או דלמא פטור כיון דכרשו'
 קח' עבדו והסיכו לו דחייב לשלם וכ"כ הר"ש יע"ש * ולפי זה
 מאי דאמרינו כנמרח כשלמא לת' דלמקלי היינו דכתיב ויתייב
 כרוך החלקה ויגילה כו' הכונה היא שחייב אותם לשלם דמי
 העדשים והטעורים אך רשי' זל' כתב ויגילה טלח יטרפוה
 הואיל והאסור להגיל עמנו בתמון חכרו ע"כ משמע דל' דמה
 שנסתפק דוד הוא אם תותר להגיל עמנו בתמון חכרו והדבר
 הוא תימה בעיני דאין יתכן דבמקום פקוח נפש אסור להגיל
 עמנו בתמון חכרו *
 גמ' מה שכתב הדלכ"ב בסוף דבריו ולזאת הסיבה בעינא
 יותר לכבות את הנר ולא יותר לטלטל את הנר כמו
 שביארנו במקומו ע"כ * דבר זה לא נפתר ולא יתבאר ואם כיוון
 על אותה שטינו בפ' ד' שכתב המכבה את הנר מפני שהוא
 תמירא מפני צוים מפני לסטים מפני דוח דעה מפני החולה
 שיטן פטור ואוקמהו במ' בחולה שיטן בו סכנה וברין הוא דליטני
 מותר אלא מטום דבעי לחיטני סיפא חייב תנא רישא פטור ועל
 זה הוקשה לו דאמאי תמירא לכבו' יטלטל הנר ויוגי' אנה תהחדר
 ונכח קושיא זו חילק בין טלטול לכבו' * הא לא קשיא כלל דלא
 אחא מתני' להורות כי אם שהתורה תלאכה נמורה דמכבה מפני
 נזים ומפני החולה היבא דאי' אפטר בענין אחר כי אם בתכבה
 ובגוף שום לחוס טעם שיוגי' אנה חוץ לחדר יבואו נזים או יכבד
 חוליו ויסתכן אבל פשיטא דאם אנו יכולים להסיר הסכנה על
 ידו טלטול הנר פשיטא שלא נעשה תלאכה נמורה ואטו אם יכול
 לכבות הנר באוזה דבר שלא ידחה האור החונה לא יעשה אלא
 ודאי דהתם בתמני' לא חיידי' אלא היבא דליכא טום תיקון להסיר
 הסכנה אלא תי' סיבה הנר והאמרינו דמות' *
 דן' אחת דקושיא הרב בדברי' אחימלך שאמר לדוד אם
 נשמרו הנעדרים אף מאשה היא קוש' עגומה דלא ימנע
 אם ידע אחימלך בסכנת דוד טלחו בולמום כדברי' דזל' אם כן
 אפילו לטמאש היה מהראוי שיאכיל ואם לא ידע טלחו בולמום

אם כן מי תמיר לו לתת לו לחם קדש שהוא אסור לזר * וראיתי
 להרב בעל יפה מראה בפ' דיומא מא' ב' עלה היה דאמרינו רב
 הונא אחר עשרים וארבעה עשרות שאל דוד ברעבון אכלם
 וכתב שם הרב שאלם כולם דוד תחמת רעבון טלחו בולמום
 והוכרז לאכול כולם אע"ז דבלאו הכי היו מותרות לזרים מכיון
 דהוסרו מעל השלחן לאחר הקטרות הבזיכין והביא הרב אותה
 סוגיא דפרק שפי הלחם דקאמר והוא דרך חול ואף כי היום
 יקדש בכלי דהכי קאמר להו דוד לא מיבעיא האי דכיון דנסיק
 ליה ממעילה דרך חול הוא אלא אפילו אחיך נמי דהיום יקדש
 בכלי הכו' לי דליכול דמסוכנו הוא * ומאן הכורים הרב דלחם
 הפנים שהוסר מהשלחן אחר הקטרות הבזיכין שהם עותרים
 לזרים * וכן טנה עוד בדבר הזה והקשה מכל' שאל דוד הכ"ד
 עשרונים תחמת רעבון דלמא רובו ניתן לו לנידה לדרך כיון
 דמות' היה אפי' בלא סכנה כו' ע"כ *
 ואמרי' בקטת המחילה דבר זה ישתקע ולא יאמר דמלתא
 דפשיט' היא דלחם הפנים אף שהוסר מעל השלחן
 אחר הקטרות הבזיכין אפי' אסור לזרים לפי שהוא קדשי קדשי'
 דאינו נאכל אלא ליום וליילה ולא אהני הקטרות הבזיכין אלא
 להוציא ממעילה דקזל דכל דבר שיט בו היתר לכהנים אין בו
 פסום מעילה אבל לעולם דאסור לזרים כדון כל קדשי קדשים
 וזה פשוט * ואם כן דהרא קושיא לדוכמא דמה היתה כונת
 אחימלך באומרו אם נשמרו הנעדרים אף מאשה * וראיתי לרש"י
 שכתב אם נשמרו אף מאשה בקושי אפי' מאכילין לזרים אך זה אי'
 אפשר שאכילהו בטומאה וכ"כ רבינו יעשיה * ולא ירדתי לסוף
 דעתם דלמה יקל בעיני אחימלך אכילת הזר קדשי קדשים ויכבד
 בעיניו אכילתם לטמאש והלא אין לך דבר שיעמד בפני פקוח
 נפש *
 זכרי' ליישב כל זה נביא המטק' הפסוקי' שאמר דוד לחימלך
 ועתה מה יש תחת ידך חמטה לחם מנה בידו או הנמל'
 ויען הכהן את דוד ויאמר אין לחם חול אל תחת ידי כי אם לחם
 קדש יש אם נשמרו הנעדרים אף מאשה ויען דוד את הכהן ויאמר
 לו כי אם אשה נמורה לנו כמחול שלטום כו' והוא דרך חול ואף
 כי היום יקדש בכלי ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי
 אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה' לטום לחם חום כיום הלקחו
 ע"כ * והנה הדקדוקים באלו הפסוקים רבו כמורכו חדא' במ"ש
 דוד מה יש תחת ידך היא מלה תייתרת דפשיטא דמה שיש תחת
 ידו יתן לו ולא ממה שאינו תחת ידו * ועוד יש לדקדק בפ' ש'
 חמטה לחם מה הית' כונת דוד כמספר זה ואינו מדרך המוסר'
 למי שסול חייה דבר מחברו שיטלו ממנו במדה במקו' ובמטרה
 ולא היל' ל' אלא שיתן לו לחם כדו' שלא ימות ברעב * וכן יש
 לדקדק במה שסיים דוד דבריו ואמר או הנמנה הם דברים
 מיותרים דאם כוננו הוא שאם לא היה ביד אחימלך לחם שיתן
 לו מה שמת' בידו הא מלתא דפשיטא היא ואם כוננו היא שאם
 לא יש לו ה' לחם שיתן לו מה שימנה דהיינו שטלח או ארבעה
 לחם גם זה לא יתכן דאין יתכן שאם לא היה נמל' ביד אחימלך
 מה שאל דוד בלא יתן לו מה שימנה בידו * וכן יש לדקדק
 בפ' שאמר אחימלך אם נשמרו הנעדרים אף מאשה יקשה מה
 שהקטנו דאמרי' אל תמיר אכילת' בטומאה לאחר שהיו פסוקים
 וכן יש לדקדק במאי דקאמר דוד והוא דרך חול ואף כי היום
 יקדש בכלי כמעט דברים הללו אין להם מוכן לפי פשוט * ובפ'
 שפי הלחם אמרי' מאי דרך חול דקאמר להו הכי האמרו ליה ליכא
 לחם כי אם לחם חום המוסרים מלפני ה' אחר להו לא מיבעיא
 הא כיון דנסיק ממעילה דרך חול אלא אפילו אחיך נמי דהיום
 יקדש בכלי הכו' לי דליכול דמסוכנו הוא דאמרו בולמום יפ' ר' שז'
 דנסיק

אם כן מי תמיר לו לתת לו לחם קדש שהוא אסור לזר * וראיתי
 להרב בעל יפה מראה בפ' דיומא מא' ב' עלה היה דאמרינו רב
 הונא אחר עשרים וארבעה עשרות שאל דוד ברעבון אכלם
 וכתב שם הרב שאלם כולם דוד תחמת רעבון טלחו בולמום
 והוכרז לאכול כולם אע"ז דבלאו הכי היו מותרות לזרים מכיון
 דהוסרו מעל השלחן לאחר הקטרות הבזיכין והביא הרב אותה
 סוגיא דפרק שפי הלחם דקאמר והוא דרך חול ואף כי היום
 יקדש בכלי דהכי קאמר להו דוד לא מיבעיא האי דכיון דנסיק
 ליה ממעילה דרך חול הוא אלא אפילו אחיך נמי דהיום יקדש
 בכלי הכו' לי דליכול דמסוכנו הוא * ומאן הכורים הרב דלחם
 הפנים שהוסר מהשלחן אחר הקטרות הבזיכין שהם עותרים
 לזרים * וכן טנה עוד בדבר הזה והקשה מכל' שאל דוד הכ"ד
 עשרונים תחמת רעבון דלמא רובו ניתן לו לנידה לדרך כיון
 דמות' היה אפי' בלא סכנה כו' ע"כ *
 ואמרי' בקטת המחילה דבר זה ישתקע ולא יאמר דמלתא
 דפשיט' היא דלחם הפנים אף שהוסר מעל השלחן
 אחר הקטרות הבזיכין אפי' אסור לזרים לפי שהוא קדשי קדשי'
 דאינו נאכל אלא ליום וליילה ולא אהני הקטרות הבזיכין אלא
 להוציא ממעילה דקזל דכל דבר שיט בו היתר לכהנים אין בו
 פסום מעילה אבל לעולם דאסור לזרים כדון כל קדשי קדשים
 וזה פשוט * ואם כן דהרא קושיא לדוכמא דמה היתה כונת
 אחימלך באומרו אם נשמרו הנעדרים אף מאשה * וראיתי לרש"י
 שכתב אם נשמרו אף מאשה בקושי אפי' מאכילין לזרים אך זה אי'
 אפשר שאכילהו בטומאה וכ"כ רבינו יעשיה * ולא ירדתי לסוף
 דעתם דלמה יקל בעיני אחימלך אכילת הזר קדשי קדשים ויכבד
 בעיניו אכילתם לטמאש והלא אין לך דבר שיעמד בפני פקוח
 נפש *
 זכרי' ליישב כל זה נביא המטק' הפסוקי' שאמר דוד לחימלך
 ועתה מה יש תחת ידך חמטה לחם מנה בידו או הנמל'
 ויען הכהן את דוד ויאמר אין לחם חול אל תחת ידי כי אם לחם
 קדש יש אם נשמרו הנעדרים אף מאשה ויען דוד את הכהן ויאמר
 לו כי אם אשה נמורה לנו כמחול שלטום כו' והוא דרך חול ואף
 כי היום יקדש בכלי ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי
 אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה' לטום לחם חום כיום הלקחו
 ע"כ * והנה הדקדוקים באלו הפסוקים רבו כמורכו חדא' במ"ש
 דוד מה יש תחת ידך היא מלה תייתרת דפשיטא דמה שיש תחת
 ידו יתן לו ולא ממה שאינו תחת ידו * ועוד יש לדקדק בפ' ש'
 חמטה לחם מה הית' כונת דוד כמספר זה ואינו מדרך המוסר'
 למי שסול חייה דבר מחברו שיטלו ממנו במדה במקו' ובמטרה
 ולא היל' ל' אלא שיתן לו לחם כדו' שלא ימות ברעב * וכן יש
 לדקדק במה שסיים דוד דבריו ואמר או הנמנה הם דברים
 מיותרים דאם כוננו הוא שאם לא היה ביד אחימלך לחם שיתן
 לו מה שמת' בידו הא מלתא דפשיטא היא ואם כוננו היא שאם
 לא יש לו ה' לחם שיתן לו מה שימנה דהיינו שטלח או ארבעה
 לחם גם זה לא יתכן דאין יתכן שאם לא היה נמל' ביד אחימלך
 מה שאל דוד בלא יתן לו מה שימנה בידו * וכן יש לדקדק
 בפ' שאמר אחימלך אם נשמרו הנעדרים אף מאשה יקשה מה
 שהקטנו דאמרי' אל תמיר אכילת' בטומאה לאחר שהיו פסוקים
 וכן יש לדקדק במאי דקאמר דוד והוא דרך חול ואף כי היום
 יקדש בכלי כמעט דברים הללו אין להם מוכן לפי פשוט * ובפ'
 שפי הלחם אמרי' מאי דרך חול דקאמר להו הכי האמרו ליה ליכא
 לחם כי אם לחם חום המוסרים מלפני ה' אחר להו לא מיבעיא
 הא כיון דנסיק ממעילה דרך חול אלא אפילו אחיך נמי דהיום
 יקדש בכלי הכו' לי דליכול דמסוכנו הוא דאמרו בולמום יפ' ר' שז'
 דנסיק

מה שכתב הדלכ"ב בסוף דבריו ולזאת הסיבה בעינא
 יותר לכבות את הנר ולא יותר לטלטל את הנר כמו
 שביארנו במקומו ע"כ * דבר זה לא נפתר ולא יתבאר ואם כיוון
 על אותה שטינו בפ' ד' שכתב המכבה את הנר מפני שהוא
 תמירא מפני צוים מפני לסטים מפני דוח דעה מפני החולה
 שיטן פטור ואוקמהו במ' בחולה שיטן בו סכנה וברין הוא דליטני
 מותר אלא מטום דבעי לחיטני סיפא חייב תנא רישא פטור ועל
 זה הוקשה לו דאמאי תמירא לכבו' יטלטל הנר ויוגי' אנה תהחדר
 ונכח קושיא זו חילק בין טלטול לכבו' * הא לא קשיא כלל דלא
 אחא מתני' להורות כי אם שהתורה תלאכה נמורה דמכבה מפני
 נזים ומפני החולה היבא דאי' אפטר בענין אחר כי אם בתכבה
 ובגוף שום לחוס טעם שיוגי' אנה חוץ לחדר יבואו נזים או יכבד
 חוליו ויסתכן אבל פשיטא דאם אנו יכולים להסיר הסכנה על
 ידו טלטול הנר פשיטא שלא נעשה תלאכה נמורה ואטו אם יכול
 לכבות הנר באוזה דבר שלא ידחה האור החונה לא יעשה אלא
 ודאי דהתם בתמני' לא חיידי' אלא היבא דליכא טום תיקון להסיר
 הסכנה אלא תי' סיבה הנר והאמרינו דמות' *
 דן' אחת דקושיא הרב בדברי' אחימלך שאמר לדוד אם
 נשמרו הנעדרים אף מאשה היא קוש' עגומה דלא ימנע
 אם ידע אחימלך בסכנת דוד טלחו בולמום כדברי' דזל' אם כן
 אפילו לטמאש היה מהראוי שיאכיל ואם לא ידע טלחו בולמום

אם ידע אחימלך בסכנת דוד טלחו בולמום כדברי' דזל' אם כן
 אפילו לטמאש היה מהראוי שיאכיל ואם לא ידע טלחו בולמום

והנה רד"ק זל הקסה דאף דכפית אחימלך לא היה לחם חול וכו' לא היה ככל העיר לחם חול שיטאל דוד מאחד מבני העיר עד שהורד אחימלך למת לו לחם קדש וא"ת לא רכה דוד לנלות עמנו בעיר ובסתר בא אל אחימלך היה לו לאחימלך לכקס לחם חול מאחד מבני העיר להאכיל לישראל ופי היו חוקרים לאחימלך בעבור מי מבקש אותו והתשובה כי כוב עיר הכהנים היתה כולה כהנים לפיכך נקראת עיר הכהנים וכיון שהיתה כולה כהנים ולא היה ישראל שוכן ביניהם היו כל העיר אוכלים תרומה והתרומה היא לזרים בעון מיתה והתסוכן מחמת רעב מאכילין אותו דבר האיסור אם אין לנו מותר ומטני דברים האסורים מאכילין אותו הקל ולפיכך נתן לו אחימלך לחם הפנים המוסרים מלפני ה' שאין בהם מעילה

והנה מ"ט דאיסור התרומה חמיר מאיסור קדש דכריו באמתו מאד אך בת"א שיהיה האוכל טהור אך אם היה טמא הדבר הוא כהפך שאיסור הקדש חמיר מאיסור תרומה לפי שטמא האוכל את הקדש הוא ככרת וכדכתיב והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו וזכרתה הנפש היא מעמיה ואפי' זר כשהוא טמא שאוכל קדשי קדשים חייב כרת ואע"ג דכלא טומאה נמי היה אסור בקדשי קדשים מכל מקום איסור טומאה חייב עליה וחייב כרת ואע"ג דזר טמא שעבד עבודה אינו חייב משום טומאה כי אם משום זרות וכדכתיב הסוגיא דפרה ד' אחין כבר כתבו המוסרי' שם דטעמא הוא משום דאטומאה דעבודת מקדש לא הוזהרו זרים כי אם כהנים דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו ויגורו מקדשי וכו' אבל בטומאה דאכיל' קדשים כתיב שתמא והנפש אשר תאכל בשר שכולל כהנים וזרים - והו' ככתב הרמב"ם בפרק ח' מהלכות פסולי המוקדשין כל אדם שנטמא בו' ואכל כוית מן הקדשים כו' חייב כרת וטעמא דחיל' איסור טומאה על איסור זרות באכילת קדשי קדשים הוא מטעם איסור כולל דהיינו מעיקרא היה הזר מותר בקדשים קלים ואיסור בקדשי קדשים נטמא מנו דנאמר בקדשי קלים גם כן כאשר בקדשי קדשים וכל זה הוא מבואר באותה סוגיא דפ"ד אחין אך גבי תרומה ליכא כי אם מיתה בידי שמים לזרים משום זרות ולכהנים משום טומאה וזר טמא שאכל תרומה אינו חייב כי אם משום זרות דכי אורר רחמנא אטומאה לא אזהר אלא לכהנים כדכתיב איס אים מורע אהרן והוא גרוע ופסוק זה הוא אזהרה לכהן טמא שאכל תרומה - והו' שהרמב"ם בפ"ו מהלכות תרומות כתב זר שאכל תרומה בזדון בין שהיה טמא בין שהיה טהור חייב מיתה בידי שמים הרי מבואר דוד שאכל תרומה בזדון אין חילוק בו בין טמא לטהור נמצא לפי זה דאף דבאדם טהור קדש קול תרומה מכל מקום באדם טמא חמיר קדש מתרומה לפי שקדש הוא בכרת ותרומה מיתה בידי שמים וידוע דכרת חמיר מתמה בידי שמים -

ויש לנו עוד לדעת דטמא שאכל קדש שהוא בכרת הוא דוקא לאחר שקרבו מתירו וכדתנן בפ"ב דמעילה זה הכלל כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פגול נותר וטמא עד שיקרבו מתירו והנה המתירים הם במנחות הקטרת הקומץ והלבונה ובשתי הלחם הקרבן ב' ככשי עלת ובלחם הפנים הקטרת הבזיבין וכל הדברים הללו הם הלכות פסוקות - ונמצא לפי זה דהיכא דיש לפנינו שלשה איסורים דהיינו לחם הפנים אחר הקטרת הבזיבין ולחם הפנים קודם הקטרת הבזיבין ותרומה הקל שכולס הוא לחם הפנים אחר הקטרת הבזיבין שאין בו כי אם לאו זרות וחמור ממנו הוא לחם הפנים קודם הקטרת הבזיבין דאינא לאו דמעילה וחמור שכולס הוא תרומה

דנפיק מעילה דכיון דטלקו מותר לכהני' וכל שיש לו טעם היתר לכהנים אין בו מעילה ולא מיבעיא הך סברא כשתלק אלף אף הם מסודרים על השלחן הנו לי דמסוכן הוא ע"כ וכבר הביא רש"י פוגיו זו בפירושו :

ויש לתמוה טובא דמאי קאמר ל"מ הך דכיון דנפיק מעילה הותר לזרים והלא קדשי קדשים הם וכו' וכת' מטום דהיי מסוכן א"כ מה חדש לו דוד אפי' הנהו דהיום יקדש בכלי הכו לי פטיטא דכיון דהותר לו לאכול קדשי קדשים אף שהיה זר מטום דהיי מסוכן פטיטא דהותרו לו כל האיסור ועוד מנ"ל לדוד שאחימלך היה טועה בדיון זה לחלק בני מסוכין בין דבר דנפיק מידי מעילה לדבר דלא נפיק מידי מעילה עד שהורד דוד לומר לו דאפילו דבר שלא יצא מידי מעילה הותר לו וע"ק לי דכיון דהתנאיפות היה שהיה טם לחם הפני' דנפיק מידי מעילה טורח זה של דוד טבא ללמד לאחימלך שאפי' קדש דלא נפיק מידי מעילה דהוה למסוכן למה מאחר שלא נזכר בדברי אחימלך הפך מזה שהרי אחימלך לא אמר אלא שהוא נותן לו לחם קדש בתנאי אם נשמרו הנערים וכו' ולא חילק בין לחם דנפיק מידי מעילה ללחם דלא נפיק מידי מעילה - עוד זל דבטעת הנתונה דכתיב ויתן לו הכהן קדש ביאר הכתוב דנתן לו מלחם הפנים המוסרים מלפני ה' ולמה זה במחלת הדברים שאמר שהיה לו לחם קדש למה לא ביאר שזה הלחם היה מלחם הפנים המוסרים מלפני ה' וכדי ליישב כל זה נקדים הקדמה אחת ונחקור במיה זמן היה ויכוח זה טל אחימלך עם דוד - ובאגדת שמואל אמרין דוד אשכחיה לאחימלך שהיה עושה לחם הפנים בטבת אל' ביום השבת וערכו כתיב עריכתו בטבת ואין מעשהו - בטבת אל' כך למדנו דואז דמעשהו דוחה את השבת אל' דוד כך מקובלני עריכתו בטבת ואין מעשהו דוחה את השבת ע"כ - וכבר בגמרא זדרו נד זה בפרק שמי הלחם ונחלקי רז' ור"ט באפיית לחם הפנים דרז' סבר דדוחה את השבת ור"ט סבר דאינו דוחה את השבת ואחריו בגמרא אמר ר' אבהו בר כהנא וסנייהם מקרא אחר דרסו והוא דרך חול אף כי היום יקדש בכלי רז' דאית ליה דדוחה את השבת סבר דבחול אשכחניה דקא אפו ליה קא תמה ואמ' דרך חול קא אפיתו ליה אף כי היום יקדש בכלי ואפסיל ליה בלינה ור"ט דאית ליה דאינו דוחה את השבת סבר דבשבת אשכחניה דקא אפו ליה ואמר להם דרך חול בעיתו למעבדיה מידי טבור מקדש שלחן הוא דמקדש ע"כ - ואף על נב דבגמרא דחו נד זה ואמרו ומי מניח אחרת דבטעת אפייה אשכחניהו והכתיב ויתן לו הכהן קדש כילא היה טם לחם כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה' והטאו כונת הכתיב שאמר והוא דרך חול לכונה אחרת - מכל מקום אגדת שמואל חולקת אש"ס דלין וס"ל דבטעת אפייה אשכחניה ולקויטת הגמרא זל דלטולס בטעת אפייה אשכחניה והמתין דוד מעט עד שגאפה וסדרו אותו על השלחן וטלקו הלחם שהיה טם מפל השלחן ונתן לדוד מלחם הפנים המוסרים מלפני ה' ואפשר שיעקר קויטת הגמרא אינה אלא חליב' דמ"ד דבחול אשכחניה דוד בטעת אפייה ולזה הקטו דזה לא יתכן דאי אחרת דבחול אשכחניה ע"כ היה ביום הששי שהוא טעם אפייה ואיך כתיב שנתנו לו מלחם הפנים המוסרים מלפני ה' וכיום טפי מאי טיאייה דלחם זה הרי לא היה נאכל אלא ליום וליה אף למאן דאמר דבשבת אשכחניה דוד לאחימלך אפשר דבטעת אפייה אשכחניה וכמו שכתבנו - נמנינו למדן דבאותה טעה טבא דוד אלל אחימלך היו טם שני מיני לחם הלחם הוא מה שהיה מסודר על השלחן והאחר הוא מה שטלקו מפל נבי השלחן וטלקו אותו לכהנים -

שהוא במיתה בידי שמים וכל זה באדם טהור אך באדם טמא
 הקל שבכולם הוא לחם הפנים קודם הקטרת כזכור לביא
 מיתה מטום דלא קרבו מתיריו וחמור מתנו תרומה שהוא במיתה
 בידי שמים וחמור שבכולם הוא לחם הפנים אחר הקטרת כזכור
 שהוא בכרתי וכבר כתבנו למעלה דכשבת אשכחיה דוד לאחיהלך
 ועוד כתבנו למעלה דלרזל פירוש הכתוב דהוא דרך חול הוא
 לחם הפנים אחר הקטרת כזכור שהוא קרוב להיות חול מאחר
 שאין בו מעילה ופי' ואף כי היום יקדם בכלי הוא לחם הפנים
 קודם הקטרת כזכור שמתקדם בשלחן שקדושתו חמורה שיש בו
 מעילה • ונרמזין בפ' דיוטא כיצד כהן גדול נוטל חלק בראש
 נוטל חלה משתי חלות ד' או ה' ממעשה לחם הפנים ד' חומר
 לעולם ה' שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחנה לאהרן ומחנה
 לבניו • וכבר נתבאר סם בנמרא חלה היה נוטל ה' ולא שטי יע"ש
 והנה דבר ידוע הוא שחיתולך היה כ"ב וכדכתיב ושאלו לו
 בחלקים •

ובזה נבא לביאור הכתובים בזיכור זה דאחיהלך עם דוד
 והנה ארוננו דוד אף בחוליו שחזו בולמוס וקן
 ויושב בישיבה היה וכלכל דבריו במספט וכבר ידע דכבוד היו
 בולם אוכלי תרומה ולא היה עם חולין כלל ולזה אמר לו ועתה היו
 מה יס תחת ידך ה' לחם תנה בידי כלומר חלקך שהוא ה' לחם
 דבין כל כ"ב שנוטל ה' לחם תנה בידי או חם חין לך לפי שמיטטר
 שכבר נאכלו או הנמנא תנה בידי כלומר מהלחם שהוא מנוי
 תמיד דהיינו הלחם שבשולחן שהוא מנוי תמיד כדכתיב לחם
 פנים לפני תמיד ואפילו כשהיו מסלקים הלחם לא היו מסלקים
 עד שהיו משיתים אחר למאמרו יתברך לפני תמיד והקדו' ה' לחם
 ללחם הנמנא על פי שורת הדין שמי שחזו בולמוס מאכילין אותו
 הקל הקל תחלה והה' לחם שהם תחת ידו קיל איסורם לפי שאין
 בהם מעילה אף הלחם הנמנא חמור איסורם לפי שיש בו דין
 מעילה • והנה אחיהלך הבין דברי דוד שלא רנה תרומה מטום
 דחמור איסורא שהוא במיתה בידי שמי' והסיב לו האמת כדכרין
 שאין לו לחם חול כי אם קודם יס אף חין אפי' גותן לך לחם קודם
 חלה אם נשמרו הנערים אף מאשה לפי שכשהם טהורים התרומה
 חתירה איסורא מהקודם אף אם לא נשמרו מאשה שהם טמאים
 אדרבה איסור אכילת קדשים בטומאה חמיר איסוריה מאיסור
 אכילת תרומה בטומאה וכמו שכתבנו ואם כן חין חני נותן לך
 לחם קודם כי אם תרומה והנה אחיהלך דקד בדבריו אף לא חילק
 בין קדם לקדם חלה אלא שם הדברים ואמר שלא היה נותן לו טום
 לחם קדם בין ה' לחם בין לחם הנמנא אלא אם נשמרו הנערים
 אף מאשה ועל זה הסיב לו דוד טזה אינו ואמר ויען דוד א הכהן
 ויאמר לו האמת הוא כי אם אשה עזורה לנו כתמול שלשום ונז'
 כלומר דכולנו טהורים וזה שאני אומר לך שכולנו טהורים הוא
 והוא דרך חול דהיינו ללא שהוא דרך חול דהיינו שקרבו כזכור
 שיש באכילתו בטומא' כרת וכל שכן שיש לחם קדם שהיום יקדם
 בכלי טלא קרבו כזכור וכיון שכן אף אם היינו טמאי' היית נרי'
 ליתן לנו לחם קודם ממה שקדם בכלי דכיון טלא קרבו המתירין
 חין בו מטום טומאה ואם כן קיל מפרומה דתרומה יס בו מיתה
 בידי שמים מה שאין כן באוכל בטומאה מהלחם טלא קרבו
 מתיריו נמנא טלא נדק אחיהלך כמה סגסר את הדלת טלא היה
 נותן לחם קודם חלה אם היו טהורים אבל אם היו טמאים לא
 היה נותן לחם קודם כי אם תרומה טזה אינו לפי שיש הפרט בין
 קדם לקדם כמו שביארנו ולפי שיטת רזל שאמרו דה' ק' להו דוד
 לא מיבעיא הך דכיון דכפיק ליה ממעלה דרך חול הוא האף
 נמי דהיום יקדם בכלי הבו' • ונתמנו בתחלת דכרינו דמהיבא
 תיתי לחלק נמי מסוכן בין קודם הקטרת כזכור לאחר הקטרת
 כזכור

הכזכור • יס ליישב גם כן לפי דרכינו דדוד בחר בלחם הפנים
 מהתרומה מטום דאיסור תרומה חמור מאיסור לחם הפנים מ"מ
 היה עולה על הדע' דהיינו דוקא לגבי לחם שכבר הוקטרו כזכור
 דלית ביה איסור מעילה כי אם איסור לחו דורות ופשיטא דקיל
 מתרומה שהוא במיתה אבל קודם הקטרת כזכור איבא תרמי
 איסור אכילת קדשים קודם הקטרת המקטיר ואיבא איסורא
 דמעילה והיה עולה על הדעת דמוטב שיאכל תרות' אף מאיסורו
 חמור שהוא במיתה כיון שאין בו חלה איסור אחד ולא יאכל קדם
 קודם הקטרת המתיר לפי שיש בו שני איסורים ותכלין יס לזה
 מדברי הר"ן זל שכתבנו בתחלת דכרינו דמוטב שיחלל שבת אף
 שהוא איסור חמור ממה שיאכל כפלה אף שהוא איסור קל לפי
 ששניהם איסור בכל זית וזית • לזה בא דוד ואמר דליתמנו להנך
 מילי דלא מיבעיא האי דכיון דנפק ממעיל דרך חול הוא ופשיטא
 שאף שיש בו איסור לורים מכל מקום קיל מתרומה שאיסורה
 במיתה חלה אפילו האף נמי דהיום יקדם בכלי דאיבא שני
 איסורים מ"מ קיל מתרומה שאיסורה במיתה אף חין בה כי אם
 איסור ה' והחילוק שיש בין הך להאיך דהר"ן הוא מבוחר ודוק •
וחזר הכתוב ואמר ויתן הכהן קדם כי לא היה עם לחם חול
 כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה' טזה הלחם הוא
 קרוב להיות חול מאחר שקרבו כזכור ואין בו מעילה וכיון
 שהיו טהורים נתן לו מזה הלחם המוסרים מלפני ה' שהוא דרך
 חול ולא נתן לו מהלחם האחר לפי שהוא קדוש יותר ומזיר
 איסורא • העולה מכל זה דלעולם אף אכילת קדשים בטומאה
 הותר למסוכן ומה שאמר אחיהלך אם נשמרו הנערים אף מאשה
 דוח אחרת אמו בדברים הללו ובהלכתא רבוותא היה עם
 עם דוד לראות חוזה איסור קיל מחבריה •

באופן דליתמנו לדברי הרלב"ג שכתב דאכילת קדשים
 בטומאה לא הותר למסוכן • ומכל מקום אף
 שסתרנו שבת רלב"ג מכל מקום עיקר החילוק שכתבנו לרבות
 דש"י דלא הותר לבטל האסור' כ"דים כיון שאין מעשה זה תועלת
 לחולה כיתן להאחר ובמקומו עומד • אך מה שקשה בעיני
 לחילוק זה הוא דאיתא התם בנמרא על מילי דקאמר רבה היבא
 דאפטר בחולין דכ"ע לא פליגי דמתקנין ליה ומספיגין ליה
 והקטו פשיטא ופירשו לא נריבא שכתב וחזרו והקטו שכתב נמי
 פשיטא טלטול מדרבנן הוא כו' יולפי מה שחלקנו נהי דהפטר
 תרומות שכתב חין בו כי אם איסור דטלטול בעלמא מכל מקום
 כיון דחין בו כדרך לחולה לא כיתן איסור זה לידחות דמיתא
 דאיסור דאין מבטלין איסור דאף על גב דאיסורו קיל כיון דחין
 בו כדרך לחולה לא כיתן לידחות אף שבאיסור זה הקל ניטול
 החולה מאיסור חמור וכל זה הוא לשיט' רש"י אף לפי מה שכתבנו
 דהרמב"ם והר"ן מפרטים פירוש אחר בסוגיא זו דהיינו שיש באין
 שני שיטורים אחר של טבל ואחד של תרומה וא"א לתקן הטבל
 לפי שאין הבעלי' כאן לא קטיא כלל מה שהקטינו שיפדים ויחזור
 ויערב וכמבואר • אך כפי שרש"י קטיא טובא וז"ל ויס לי בזה
 עוד אריכות דברים ופטרט כדברי הרמב"ם שכתב טבל ותרומה
 אם א"א לתקן את הטבל מאכילין אותו טבל שאינו קדוש
 פתומה • ולא ידעתי למה השמיט החלוקה האחרת דאם אפשר
 לתקן הטבל אף שהוא שב' ואף טבל זה הוא מעבין שאינו נקוב
 בחין איסורו כי אם מדרבנן מ"מ מוטב שידחה איסור טלטול
 ויעכר ולא יאכל טבל דרבנן מטום דלאא אתי למיסרי טבל
 דאורייתא וכל זה הוא דוקא בדבר שחנך עמנו הוא מן התורה
 בגון דגן וכוננא בו אז הוא דאפילו שהיה בעבין שאינו נקוב
 שאין חיובו כי אם מדרבנן מ"מ חייבין דלאא אתי למסרי בטבל
 דאורייתא אבל היבא דלעול' חין חיובו כי אם מדרבנן לא חייבין
 דלמא

ולמה חתי למשרי טבל דאורייתא ומס'ה לא יעסה בשבת אלא
 יאכל הטבל כמו שהיה וכל זה הוא מבוחר באותה סוגיא ולא
 ידעתי למה השמיט הרמב"ם כל זה הכלל העולה דכל איסורים
 שבעול הותרו לחולה אלא דבטבל ותרומה נחלקו אם יאכל הטבל
 כמו שהוא או יתקן אותו ויאכל החולין לכד והתרומה לכד
ועל פי האמור בפנינו הנה מקום חתי לבאר מאמר הנגב
בפתח הספר ואנחנו המסך הפסוקים של ויכוח אליהו
 עם הגרפים ליטב כל הדקדוקים שעמדנו עליהם לעיל. ויש
 לדקדק במאמר זה טובא חדא דלמאי אינטריך אליהו לנזותה
 על זה שפירש חלה וכו' נחשדה הגרפית שתאכל מהעיסה קודם
 הפרשת חלה שהוא כמיתה בידי קמים והלא אשה חשובה היתה
 ואול' שהיתה אמו של יוכה. ועוד מדקאמר ליה ה' הנה גויתי
 עם אשה אלמנה לכלכלך מסתמא נדקת היתה דחוקה הוא דע'
 רשעים יתפרנס אליהו ועוד דלא עביד ניסי לסקרי וע"ק דאם
 אשה זו היתה חסודה בעיני אליהו שתאכל טבל איד' אכל אליהו
 החלה ודלמא נטמאת העיסה דבגדי ע"ה חדרם לפרושים וכהן
 טהור שאוכל תרומה טמאה עובר בלאו הבא מכלל עשה. וכת'
 דהגרפית היתה אשת חבר וק"ל דאשת חבר אעפ"י כמה החבר
 וגשאת לע"ה הרי היא בחוקתה וב"ט זו שלא נשאת לע"ה והרי
 היא בחמורתה. הא ליתא דכיון שהיא חסודה לאכול טבל שהוא
 בתיה בידי שמים אם כן אבדה החמורה והרי היא חסודה
 להאביל תרומה טמאה שהוא באיסור לאו הבא מכלל עשה
 דהחסוד לדבר החמור חסוד לדבר קל. והנראה בזה הוא בי
 הנה מודעת זאת שהיתה שנת רעבון ולהיות נפסה ונכסה בנה
 היתה נרובה לאכול אותו כד הקמח ובדכתיב ואכלנוהו ומתנו
 ופי' דק"ל לאחר טבאכילתו נמות כי אין לנו מה נאכל עוד.
 ואם היה באפשרות טבאכילתו נמות כי אין לנו מה נאכל עוד.
 את נעמה ונפש בנה איד' היתה רוצה לאכול כל כד הקמח ולמ'
 אחר האביל הושת היה לה לשייר מיט' מאותו כד הקמח ולאכלו
 אחר אותה האבילה כדי שלא תמות. אלא ודאי שטיערה בעצמה
 שכדי להחיות נפסה ונפש בנה היתה נריכ' לאכול כל מה שכד
 ולפיכך היתה מותרת לאכול העיסה בלתי הפרשת חלה לכו
 שאין לך דבר שצדק בפני פקוח נפש.
ובזה נבא לבאר הפסוקים והגרפית עם אליהו היו חלוקים
 בחלוקת ת"ק וכן תימא. והנה דבר ידוע הוא שבכ"ד מתנות
 שזכה ה' לזרעו של אהרן ים הפרס במינום אגל מוני המנות
 שהתנות שאינ' טובלים כגון ראשי' הגן וזרוע ולחיים ודכותם
 אינן נמנים אלא חטוב אחת כלומר שנטווינו ליתן ראשית הגן
 לכהן וכן ניטווינו ליתן זרוע ולחיים לכהן אך בדברי' הטובלים
 כגון תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני ועני נמנה ההפרשה
 מנה אחת לפי שנאמר עלינו האביל' עד שנפרש תרומה ואח"כ
 נמנה הנתינה לכהן מנה אחת. וזו היא אחד מההשגות
 שהשינו הרמב"ן להרמב"ם אל טמנה מנות חלה ההפרשה
 והנתינה לכהן מנה אחת והרמב"ן השינו וכפס' שהם שתי מנות
 האחת היא ההפרשה לפי שכל העיסה אסורה לנו עד שנפרש
 החלה וזאת שנית נתינתה לכהן.
והנה אליהו טאל מתנה ואמר לה לקחי נא לי פת לחם
 בידך ועל זה הסיבה לו שאין לו שום תוחלת מתנה
 ותאמר לו חי האלהיך אם יש לי מעונ' בי אם מלא כק' קמח וכו'
 ואפי' חלה אינו מוכרזת מיום דאני עושה אותו לי ולבני
 ואכלנוהו ומתנו טלא היה לה כי אם שיעור להחיות נפסה ונפש
 בנה ומס'ה היתה אינ' אותו כמות שהוא בטבלו ואינה מפרשת
 חלה. ועל זה הסיב' לה אליהו שאין הדיון כן אלא כגון תימא
 ואמר

ואמר לה באי עמי בדברך שתאכל הכל לפי שאת מסוכנ' ונתינה
 את לאכול הכל להחיות נפשך ונפש כנך אך עמי לי ענה קטנה
 דהיינו ששפרש חלה ואחר כך תאכל הכל העיסה המתוקפת
 והחלה לפי שאסור הטבל הוא איסור חמור וכסדרת כן תימא
 וחזר ואמר לה והוגאת לי בלומר כל מה שאמרתי לך הוא
 להתלמד במקום אחר אך עכשו אני אומר לך והוגאת לי בלומר
 שמקיים גם כן מנות הנתינה מיום דאעיקרה דמילתא אין כח
 שכנה כלל כי בה אומר האלכי ישראל כד הקמח לא תכלה וכו'.
או נאמר באופן אחר על פי ההקדמה הלזו מיום דלדרך זה
 קשה לי דאנן קול' דהלכתא כרבנן דמאבילין אותו טבל
 ואיד' נייחם לאלויהו סדרת בן תימא דנמנא דעתו של נשים קלה
 סלקא להו שמעתיא אליבא דהלכתא ואדוני אליהו לא יעמדו
 דגליו במיסור. הן אמת לפני סדרת הר"ן שכתבנו דאית ליה
 דכל שאנו ממעטים באיסור כגון שבת וביבילה דאם נאכלי אותו
 נבלה עובר על כל זית וזית אכל אם נחלל שבת אין אנו פושט
 בו אם איסור אחד דמוטב שנעבור על איסור שבת אף שאיסורו
 חמור מזה שנאביל אותו נבלה כיון שעובר על כל זית וזית
 נמנאו דברי אליהו אליבא דהלכתא כמה שאמר לה שפירש
 חלה ומאכל גם כן החלה לפי שאם היתה אוחלת העיסה בטבלה
 היתה עוברת על כל זית וזית וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 דפי' דאליב' דק' דמאבילין אותו הטבל כמות שהוא ואין מפרשין
 מתנו תרומה קשה דנמנאו דברי אליהו דלא כהלכתא. עוד
 נדקדק כמה שאת' איהו אך עמי לי עונה קטנה דלמאי אינטריך
 לומר קטנה דלא יתנע מהחלוקה אם הגרפית מתנת לדברי
 אליהו כמה שאמר כד הקמח לא תכלה ונעמתי השמן לא תחסר
 אפי' שהיה אומר שתתן לו עונה גדולה היתה נותנ' לו ואם אינה
 מתנת בדברי איהו לא היתה נותנת לא דנקא ולא סלבו דדנקא
 לפי שהיתה נרובה לאותו כד קמח להחיו את נפסה ונפש בנה.
אמנם ירא' דזה יובן בחלוקה זה דבן תימא ות"ק אך נחקור
 חקירה אחת דבמה נחלקו אבות הטובל אם מאבילין
 אותו טבל או תרומה והלא הלכה רווחת היא דחטה אחת פוטרת
 כל הכרי ומה שאמרנו עין טובה אחד מארבעים ועין בינונית א'
 מחמשים הוא דוקא מדרבנן אבל מן התורה אין שיעור לתרומה
 ואפי' חטה אחת פוטרת כל הכרי וזו היא הלכה שפוקה אם כן
 נפרש מהטבל חטה א' לטם תרומה ואף שנאמר טיש גורך לחולה
 באותה חטה מ' נאביל אותו אותה חטה שאין בה שיעור ולא
 מיבעיא לת' דהני שיעור לא אסור כ"א מדרבנן דהרוחנו דליבא
 איסור דתורה אלא חף לת' דהני שיעור אסור מן התורה מ' ת'
 הדבר ברור דאיסורו קול' טובא ואין בו לאו כלל. ויש מנדולי
 המורים שכתבו דטבעה חלה על חני שיעור לפי שלא הושבענו
 בסיני על חני שיעור. הרי מבוחר דקול' טובא איסורו וא"כ היכי
 סלקא דעתיה דת"ק דמאבילין אותו טבל. אך חקירה הלזו יקל
 מירונה מסום דנאמר דטבל זה דנחלקו בו ת"ק וכן תימא מיירי
 בטבל רטבול לתרומה מעשר דשיעורו קטוב מן התורה אבל
 בדבר שאין לו שיעור קטוב מן התורה לכולי עלמא אין מאבילין
 אותו טבל ולפי זה אם היה טבל זה מעיסה טלא הורחה הלמה
 לכ"ע אין מאבילין אותו טבל לפי שהדבר ידוע שחלה אין לה
 שיעור מן התורה ומה שנמנו שיעור לנחמום ולבעל הכות הוא
 מדרבנן דוקא וכמבואר. והנה הגרפית ואליהו כולהו ס'ל'
 דהלכה כת"ק דמאבילין אותו טבל אלא שהגרפית לקחה הדברים
 בפספסן ולא חילקה בין דבר שיש לו שיעור קטוב מן התורה לדבר
 שאין לו שיעור קטוב מן התורה ולפי זה אמרה דהיתה רוצה
 לאכול העיסה כמות שהוא בטבלה לפי שהיתה מסוכנת וכמו
 שאמרה ואכלנוהו ומתנו. ולזה השיב לה אליהו דנתינתה
 ק'ל

הראשונה יותר מכסופאל על שתייהן יחד • ומכאן קושיא דהא פירוש דכ"ז וכחז דכחותו פעם טהבה נוקק לו ללבוס את הכנדים ולכוין ברות הקדש לא היה יכול לשאול שאלה שנים כלל ע"כ •

ולרדי לא קטיף כלל לפרטי ואחרי בקשת המחילה לא דקדק יפה בדברי הנמרח דקאמר ואם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו שניהם כאחד • שאם היה אומר דאם הוגרף הדבר לשנים שואלין שניהם כאחד או הייתה קושיא הרב חזקה דמה הפרט יש בין כשיטאל שני דברים כא' וישיבו לו על שניהם מכשיטאל על אחד וישיבו לו ויחזור וישאל על השניה וישיבו לו הא ודאי דאין שהות בין זה לזה כלל • אך בנת' לא אחרו אלא ואם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו שניהם ולעולם יכול לשאול על הא' וישיבו לו ואח"כ חוזר ושאל על השניה אלא דלפי מ"ס אין שואלין שני דברים כא' ואם שאל אין מחז' לו אלא אחד חזרו ואמרו ואם הוגרף הדבר מחזירין לו שנים כאחד כל' דדוקא בשאין הדבר נחז' אין מחזירין לו אלא א' אבל כשהדבר נחז' מחזירין לו שניהם דאי לא היו מחזירין לו שניהם היה שהות בדבר והיו מתעכבים אבל לעולם דלענין השאלה אין הפרט בין אם הדבר נחז' או לא דיכול לשאול על הא' וישיבו לו וחוזר ושאל על השניה • ולפי דברי הרב שכתב דכחותו פעם טהבה נוקק ללבוס את הכנדים ולכוין ברות הקדש לא היה יכול לשאול פעם שניה • הדבר ק' דאמאי לא אמרו ואם הוגרף הדבר לשנים שואלין שנים כאחד דהא איכ' נפקותא טובא בין כשיטאל שנים כאחד לשאול על א' וישיבו לו וחוזר ושאל על השניה דמתעכב הרבה • ואם יאמר הרב ז"ל דמאחר דאמרינן דמחזירין לו שניהם כאחד ממילא משמע דשואלין שנים כאחד אדרבה הול' דשואלין שנים כא' וממילא משמע דמחזירין לו שנים כא' • והרב ז"ל טרח לבקש מהיבן הווקק רש"י לפרט בן זכב דמשו' דכתב דכתיב ויאמר ה' ירד כתיב ויאמר דוד הוסיפו עלי בעלי קעילה • ודחה הרב דאיהו וו משום דאפשר דלא היה זה מיד אלא כפעם אחרת ולפי מה שכתבנו מה שהוקקו לרש"י לפרט כן הוא לישבא דנמרח דקאמר ואם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו שניהם מכתב דלענין שאלה ליכא נפקותא כלל בין כשיטאל שנים כא' לכשיטאל על אחד בפני ענהו • ולפי סדרת הרב איכא נפקותא לענין השאלה אם שואלין שניהם כא' או בזה אחר זה •

דרוש עשרים
פ"ד נויס שנו על עירות ישראל אין יוגאין עליהם ככלי ויניס ואין מחללין עליהם את הטבת כד"א שכתבו על עסקי תמוז אבל באו על עסקי נפשות יוגאין עליהם ככלי ויניס ומחללין עליהם את הטבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקט יוגאין עליהם ככלי ויניס ומחללין עליהם את הטבת דדרש רבי דוסמאי דמן בורי מאי דכתיב ויגידו לדוד לאמר הנה פלגים כלחמים בקעיל' והמה פוסי' את הנרות מנא קעילה עיר הסמוכה לספר הית' והם לא באו אלא על עסקי תבן וקט דכתיב והמה פוסי' את הנרות וכתיב וישאל דוד כה' לאמר האלך והכנינו בפלגים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית את פלגים והועטת את קעילה מאי קא מיבעיא ליה אי לימא אי טרי אי חסיר הרי ב"ד של שמואל הרמתי קיים אלא אי תללח אי לא תללח דייקא נמי דכתיב לך והכית את פלגים והועטת את קעילה ט"ס •

זנראה דהתב"ס קאי בשיטת רש"י שכתב בסוף ה' כל' המקדש זול ואין שואלין על צ' דברים כאחד • וחלוקה דאם הוגרף הדבר לשנים לא הביאה ואמאי הכי הוסיף ולפי"ט ט' נוחא משום דלעולם אין שואלין שנים כאחד אף אם היה הדבר נחז' משום דליכא שהות בין זה לזה כלל • ולענין דהיכא דיש צורך דמחזירין לו על שניהם לא הוגרף הרמב"ם ללמד דין זה דלא כ' לענין דינא כלל דאם חז' השמים רוצים לענות אותם על כל דבריו לא כ' לענין דינא כלל מאחר דלענין השאלה לעולם אינו שואל שנים כא' אפי' אם היה הדבר נחז' משום דליכא שהות כלל • אך כפי דברי מהר"ם יפה ה"ל להרמב"ם ללמדנו דין זה דאם היה הדבר נחז' דכ"ל לענין דינא דשואלין על שני דברים כא' כד' שלא יתעכב בין שאלה א' לשאלה שניה • נמצאו למדין דלעולם אין שואלין על שני דברים כא' ואם שאל אין מחזירין לו אלא א' אלא דאם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו על שניהם •

קול דמחללין אותו טבל היינו בדבר שיש לו שיעור מן המורה אבל הכא גבי חלה שאין לו שיעור קטוב מן התורה לכ"ע אין מחללין אותו טבל וזהו אומרו באי עשי כדכרך טאת רונה לאכול הכל להחיות נפשי ונפש בנו מ' עשי לי ענה קטנה כלומר מאחר שאין שיעור לחלה תוכלי לעשות ענה קטנה כלומר פחות משיעור ובה נמנה דליכא שיעור להתחייב נמנה דלפי זה באו דברי אליהו על ככון וכיון את ההלכה לתלמידי וסיוס הפסוק הוא כמו שאמרנו שחזר ואמר לה כל זה שאמרתי לך הוא ההלכה להתלמד במקום אחר אבל הכא והוכחת לי ומקיימתי גם כן מנות הנתינה לפי שאין כאן סכנת נפשות כי כה אמר ה' אלקי ישראל כד הקמח לא תכלה ונפתח השמן לא תמטר עד יום תת' ה' נטס על פני האדמה וכתיב כד הקמח לא תלפת ונפתח השמן לא חסר כדכר ה' אשר דבר ביד אליהו •

עירובין פ"ד נויס שנו על עירות ישראל אין יוגאין עליהם ככלי ויניס ואין מחללין עליהם את הטבת כד"א שכתבו על עסקי תמוז אבל באו על עסקי נפשות יוגאין עליהם ככלי ויניס ומחללין עליהם את הטבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקט יוגאין עליהם ככלי ויניס ומחללין עליהם את הטבת דדרש רבי דוסמאי דמן בורי מאי דכתיב ויגידו לדוד לאמר הנה פלגים כלחמים בקעיל' והמה פוסי' את הנרות מנא קעילה עיר הסמוכה לספר הית' והם לא באו אלא על עסקי תבן וקט דכתיב והמה פוסי' את הנרות וכתיב וישאל דוד כה' לאמר האלך והכנינו בפלגים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית את פלגים והועטת את קעילה מאי קא מיבעיא ליה אי לימא אי טרי אי חסיר הרי ב"ד של שמואל הרמתי קיים אלא אי תללח אי לא תללח דייקא נמי דכתיב לך והכית את פלגים והועטת את קעילה ט"ס •

הלא מראש בדרוש הקודם הדענו חסדי ה' כי לא תמנו שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש • ואפי' טבת טסקולה ככל המורה ניתנה לידחות כדבר האמור כמאמר הפונה קדים שאם באו על עסקי נפשות מחללין את הטבת • וקודם שנבא ליישוב המאמר הנה אצינה נא עמך סוגיא אחרתית בפ' דיומא וזה פריה • דברס' התם לענין אורים ותומים אין שואלין שני דברים כאחד ואם שאל אין מחזירין אלא ראשון שנאמר היסנירובי בעלי קעילה בידו הירד שאל וכו' ויאמר ה' ירד • ופרקי' והא' אמרפ אין מחזירין אלא ראשון • ומשני דוד שאל כלל כסדר והחזירו לו כסדר וכיון שידע ששאל כלל כסדר חזר ושאל כסדר כנא' היסנירובי בעלי קעילה אותי והא' אגטי ביד שאל ויאמר ה' יסנירו ואם הוגרף הדבר לשנים מחזירין לו שניהם שנאמר ויטא דוד כה' לאמר הארדוק אחרי הנדוד הזה האסיננו ויאמר ה' אליו דרוק כי הפנ טעינו והנל תגיל ע"כ • ופרקי' ז"ל ואם הוגרף לשנים כגון שהיה הדבר נחז' שהות להמתין כגון הארדוק האסינו דנחלנ ע"כ • ובתאי דאמרינן אין שואלין שני דברים כאחד פרטי' אין שואלין שני דברים כאחד אלא לאחר שהסבירו לו על הראשון שאל לו על השני • משמע מדברי רש"י דתקף ומיד כשהשיבו לו חוזר ושאל על השניה • ועל זה הקטף מהר"ם יפה ז"ל בס' יפה מראה ס' פ' בא לו כ' דלא יתכן פירוש זה דמאמר' ואם הוגרף לשנים מחזירין לו שניהם כאחד ואם כדברי רש"י שאמר שהשיבו לו על האחד יכול לשאול על השניה מה שהות יש כשהיה שואל השניה מיד אחר ששיבו לו על

בין מאמר הקודם והנה סוגיא זו לפי פשוטה היא
 תמונה דלפי המסקנה דמה ששאל דוד הוא אי
 מללח אי לא מללח מל' דבעיר הסמוכה לספר מחללין השבת
 אפי' לא באו כי אם על עסקי תבן וקט אימא דעובדא דדוד
 בחול היה ומס' אמרו לו לך והכית - וכבר נתעוררו בזה
 המס' ונדחקו הרבה בתי קוטיא זו - ורואית להרב שכתב דנס
 לפי המסקנה דקאמר אי מללח אי לא עובד' דדוד בשבת היה
 ולא ידעתי מנה לן דבשבת היה ומדברי התו' מוכח דס' דלפי
 המסקנה אפטר דעובד דדוד בחול היה - עוד יש לדקד' בסוגיא
 זו דמטיק' דנדרו מאי קא מיבעיא ליה אי לימא אי שרי אי אסיר
 ופרס' אי שרי אי אסיר ושבת היתה דמהיבא תיתי לנדר פי' זה
 בדברי דוד ולא יהיה כפסט הכתוב דהיינו אי מללח אם לא
 דומיא דלדודף אחרי הנדוד האטיגנו וכן מנינו נבי שאל
 שאל הארר אחרי פלסטים התתנס ביד ישראל דהיינו ששאלו
 אם יגליחו בתלחמה זו אם לאו ועוד יש לדקדק דהמודגל בדברי
 דל' הוא כפסטים לפסטי איוה דבר ממקום אחר ומגדדים
 ואומרי' אי לימא שדחיה ומאמר דבר אחר זה אינו כפי הס' ד
 שיהיה דונה לדחות לא היתה נפססת אופיה בעיא אבל הכא
 כפסחו לנדר ול' מאי קא מיבעיא ליה אי לימא אי שרי אי אסיר
 כבר נפסטה הפעיא דמחללין השבת שהרי הטיבוחו לך והכית
 את פלסטים - ותפסטי הסוגיא מוכח דקוא לפי המסקנה דשלת
 דוד היתה אי מללח אי לא נפסטי הדין אם מחללין שבת או לא -
 וזה הוא דבר תימה בעיני דהרבה לפי הס' ד נפסטי הדין
 כפסטי דמחללין את השבת מדהטיבוחו לך והכית את פלסטי' -
 עוד יש לדקדק כמה טעיות בסוגיא דקא נמי דכתיב לך והכית
 את פלסטים והושתת את קעילה ופירט דכ' אלמא מכשרי ליה
 דנלח עד כאן - ולא ידעתי מה הכרח הוא זה מדכתיב והושתת
 את קעילה דאימא דכאלת דוד היתה אי שרי אי אסיר והטיבוחו
 דשרי ועוד הוסיפו לוח' לדוד והושתת את קעילה ובערוהו על
 ההללח ואם הכונה היא דתאחר שאתרו לך והכית למה הוצרכו
 לומר והושתת את קעילה אם כן נס לפי המסקנה דכאלת דוד
 היתה אי מללח אי לא מללח תיקטי דמאחר שהטיבוחו לך
 והכית את פלסטים למה הונרך לומר עוד והושתת את
 קעילה -

אמנם

לדידי רוח אחרת אתי כפסטי הסוגיא הלוא אך
 הקדים דברי הרמב"ן שכתב בספ' המנות דאין
 ללמוד מדברי נביא שחדש איוה דבר ממש דלפעמי' אותו דבר
 הוא הורא' טעה בחליהו בהר הכרמל וכן מנינו לחליטע כחמ'
 והכיתם כל עיר מכנר וכל עיר מבחור וכל עץ טוב תפילו וחדוש
 הוא שחדש ה' באותה המלחמ' של מואב והנה ר' דוסתאי רנה
 ללמוד דבעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן
 וקט דמחללין את השבת וילין לה מדכתיב וינידו לדוד לאתר
 כו' והמס' טוסים את הנרבות ומנא קעילה עיר הסמוכ' לספר
 היתה שכן הית' קבלה בידם והם לא באו אלא על עסקי תבן
 וקט מדכתיב והמה טוסים את הנרבות וכתוב וישאל דוד בה'
 לאתר האלך והכיתי בפלסטים האלה ויאמר האל דוד לך והכית
 את פלסטים והוקסה לו לר' דוסתאי דאיך שאל דוד כ' דברים
 דהיינו האלך והכיתי והטיבוחו על סניהם הא קול דאין שואלין
 על שני דברים ואם שאל חון מחזירין לו אלא על א' ואע"כ
 דהריטב"א פי' דמאי דאמר' ואם הונרך הדבר לשנים דהכונה
 היא שהם טוסים דנריכים זו לזו כגון הא דרדיפה והפנה אלפי
 ה' הלוייה והכאה הם נריכים זה לזה דלא משכח הכאה בלתי
 הלוייה מ' רש' חולק עליו שהרי הוא פי' דמאי דאמרין ואם
 שונרך הדבר לשנים דכונה היא שהם בדבר נחון ואין שהות
 להתמן

להתמן כגון הארדוף האטיגנו דקלגל חממע דאי לא שהיה
 הדבר נחון אך שהס' דברים דטייכי אהרדי לא היה שואל טוסים
 כא' ולא היו מטיבים לו כי אם על א' וא"כ ה' נבי האלך והכיתי
 חטיבי שני דברים אע"כ דטייכו זה לזה דלא משכחת הכאה בלתי
 הליכה ועל זה הוקסה לר' דוסתאי דאיך שאל דוד שני דברים
 והטיבוחו על סניהם ועל זה נדר ר' דוסתאי ואמר מאי קא
 מיבעיא ליה כלומר אי שרי אי אסיר ובה ניחא דלא חטיבי שני
 דברים דהכל הוא דבר א' ששאל דוד אם מותר להלל את השבת
 וכדאמר' דאם באו על עסקי נפשות יונאין עליהם בכלי זיין
 ומחללין את השבת דהכונה היא דיוגאין בכלי זיין ועוסין מלאכ'
 דהולאה ומחללין את השבת להרנס והכל הוא דבר אחד דהיינו
 חילול שבת - וזהו ששאל דוד האלך והכיתי את פלסטים דהיינו
 אם לחלל את השבת בהולכת כלי זיין ובהריגת פלסטי' והטיבוחו
 דמותר להלל את השבת - ובה ניחא דלא חטיבי שני דברי'
 דהכל הוא דבר א' דהיינו חילול שבת אי שרי אי לא -

וראיה

לזה דכיון דהכל הוא פעולה אחד דהיינו חילול שבת
 חטיבי דבר א' מדאמרין כפ' דברכות עלה עלה מ"ט
 דרבה בר רב הונא חיקלע לבי ריש גלות' וסיים דרבה שליטת
 דברכת המזון בתרתי דהיינו בנין ירוכלים ומוטיע ארצה ישראל
 והקטו עליו והתניא רבי אומר אין חותמין בשמים והקטו לרבי
 מדחתמין מקדש ישראל והזמנים ותרנו ישראל דמקדשיניהו
 לזמנים והקטו מדחתמין מקדש השבת וישראל והזמנים ופרס'
 והכא ליכא למימר ישראל מקדש השבת וישראל והזמנים ופרס'
 תלויים בב' לקדש חדשים על פי הראיה אבל שבת קדימא
 זקיימא ותרנו חון מו ומאי טכא כהא חדא היא התם תרתי כל
 חדא באפי נפשא ע"כ ופרס' כהא חדא היא אין כאן אלא ברבת
 מקדש שכבר להקב"ה מקדש הזמנים מ"מ אין זה כפסטי שהכל
 קדושת השבת וישראל וקדושת הזמנים מ"מ אין זה כפסטי שהכל
 קדושת א' אבל מוטיע ישראל וכוונה ירושלם תרתי מילי כינהו
 ע"כ - הרי שששפעולה היא אחת אך שהיא בעניינים מתחלפים
 לא חטיבי בשמים דומיא דקדושת שבת וישראל והזמנים דחטיבי
 דבר א' ס' מקדש את כולם אבל בונה ירושלם ומוטיע ישראל
 אע"כ דטייכו זה בזה ומתס' זה קל' דאע"כ דנריך לסיים מעין
 הפתיחה מ"מ רב נחמן אחר אפילו פתח ברחם על ישראל חותם
 בבונה ירוכלים חס' שנאח' בונה ירוכלים ה' נדחי ישראל יכנס
 אימתי בונה ירוכלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס מ"מ חטיבי
 בשמים לענין דאי קל' דאין חותמין בשמים משום דהו' תפולות
 מתחלפות - והכא נמי דאין כיון שהכאלה היא על חילול שבת אך
 שהיא בעניינים מתחלפי' דהיינו בהולכת כלי זיין ולהורגים חטיבי
 דבר א' אך האלך והכיתי בפלסטי' חטיבי כפסטים אך דטייכו אהרדי
 דומיא דבוב' ירושל' ומוטיע את ישראל ומס' הכי רנו לנדר דשלת
 דוד היתה אי שרי אי אסיר אלא דכפי נד זה ליכא לחילף מהכא
 דבעלמא מחללין את השבת בעיר הסמוכה לספר דאפטר הורא'
 טעה דומיא דמואב שלוח ה' וכל עץ טוב תפילו הכי נמי נוד ה'
 בפלסטים שיחללו את השבת אבל בעלמא לטולם דאין מחללין
 את השבת כל יתכן באו על עסקי נפשות ולזה דחה דברי דוסתאי
 ואמר דזה לא יתכן דהרי שמואל ובית דינו היים ופרס' דמיי'
 דאיסור והיתר לא מטייל באורים ותומים ע"כ וא"כ ע"כ דכאלת
 דוד היתה אי מללח אי לא מללח וא"כ הדרו קושין לדוכתיה
 דאיך שאל שני דברים והטיבוחו על סניהם אלא על כורחין
 לוח דכיון דהיתה עיר הסמוכה לספר חטיבי כפסטה כחונה דומיא
 דעובדא דתיקלג דהטיבוחו על סניהם לפי שהיתה השעה נחובה
 שסבו ועמלקים הנסים והספ' היוו בשכנה ומתוס הכי הטיבוחו
 על סניהם הכא נמי נבי קעילה פיון שתייה עיר הסמוכה
 לספר

דרך ה' ררוש כא

פק

החכם

דמעניות אר' אוסעיה גדול יום הנשמים מאפי' יסופה פרה ורכה בו שנאת'פתח ארץ ויפדו יטע עיניו בראשו והתי יתן אל לבו מעסה ה' כי נורא הוא הנותן חסר על פני ארץ הוא בעצמו לא עז מלאך ולא עז שליח וכל שכחא דחתי עז הקב"ה אין ספק שהוא בחכמית הטוב כי אל החוש ה' . ודבר זה מתורתו של הראב"ד למדנו שכתב דכל שהמטט הוא עז הקב"ה בעצמו הוא מטט חוק וכמו שנאריך בזה בדרך עלב יע"ש . אמור מעתה לענין הטובה שבאה עז הקב"ה בעצמו אין למעלה הימנה וק"ו הדברי' שהרי אמרו מרובה מדה טובה ממדת פועלות .

ולוה

נראה שכיון דוד מלך ישראל באומרו נטס נדבות מניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה חיתך יטפו בה תכין בטובתך לעני אלהים . ויש לדקדק מה היא כוננתה שמה לבטח בלשון נדבות . ותו כמה סיים והמר נחלתך ונלאה אתה כוננתה . ועירש רש"י כשהיתה נחלת ארץ נלאה ונמאה למטר אתה כוננתה אותה דנראה שהם דברים כפולים שהרי כבר אמר גשם נדבות מניף אלהים ותו דמלת אתה מיותרת ודי שיאמר נחלתך ונלאה כוננתה . ועוד הוא קרא דחיתך יטפו בה תכין בטובתך לעני אלהים כמעט שהם דברים שאין להם מוכן והמפרשים נדחקו בפירוטא דהאי קרא יע"ש .

ונראה

לפרש על פי הקדמותינו בהקדים עוד מ"ס הרב מהר"ם ופה בסדר בראשית פרשה ז' סימן ד"ד"ה קסה הוא נצורת נשמים טיש'חוספים שהנשמים הם בטבע והוא זל סתר דבריהם ואמר שהנשמים הם מעשה נסים . והכריח זה ממה שאינו מתמיד על אופו אחד בכל שנה ונזה בזמן אחד כענין הדברים הסקעיים אבל בא בזמנים מתחלפים ובסנים שונים ובדרך פלא שאינו כונה תמיד מנהג א"ל ולא בדרך טבעי' שאחר שנפסק זמן רב ונבר היופט לא היה ראוי שחזור האויר להתלחח פעם אחרת ולהעלות אידים הנה זה ממה שורה שאין הויית המטר בזמנים מתחלפים לא ברצון רוצה עכ"ל . ובפ"ק דמעניות אמרינן ארץ ישראל משקה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו על ידי שליח ש אמר הנותן מטר על פני ארץ ואלוה מים על פני חובות . ובכר כתבני לגיל דמתורתו של הראב"ד למדנו שכל שהפורענות הוא עז הקב"ה בעצמו הוא 'במשפט' הו"ך כי כלה ונחרזה הוא פושט הנה כי כן לענין הטובה כל שהוא עז הקב"ה אין ספק שהוא 'בתכל' הטוב גדולה מדה טובה ממדת פורענות וזהו 'שהעם הבטיחו' ובפתי מטר ארנכס ואמרינן דשפרי ונתתי מני בתנתי ולא עז שליח אימתי ארנכ' ולא בשאר אהנות כלות טיש'חילוק גדול בין כשהטוב בא עז הקב"ה בעצמו בין שבא עז שליח . ובפ"ו דמנועא אמרי' אמר רב יהודה אמר רב כל מה ששטה אברהם למלאכו השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכל ששטה אברהם עז שליח עשה הקב"ה לבניו עז שליח והל הבקר רץ אברהם ורוח נסב עמתי ה' ויקח המאה והלב הנני מחטיר לכם לחם מן הכמים והוא עומד עליהם החת העז הנני עומד לפניך עם על הגור בחורב ואברהם הולך עמם לכלתם וה' הולך לפניהם וימם ויקח להם מעט מים והכית כבוד ויגלו ממנו מים ונתה העם ע"כ .

והנה

הואיל ואתה לידן אמדתי לדקדק במהות דמוכח מוכיח שהטעם שהמן בא עז הקב"ה בעצמו הוא לפי שאברהם לקח חמאה והלב בעצמו ופרט לו הקב"ה מדה כנגד מדה והכי איתא בשמות רפא שלח פשה ס"ה ס"ה הוא אמר ואקסה פת לחם וה' אמר הנני מחטיר לכם לחם ע"כ

לספר העפ"ל סלח כי אם על עסקי תבן וקס חסיב כאלו כאו על עסקי נפשות והרי העפה נריכה לכך ומסוס הכי הסיבוהו על פניהם .

וזהו שסיים בנתיב דיקא גמי דכתיב לך והכית את פלסתיס והושעת את קעילה ס"מ כלומר אי אחרת בסלמא דמה שהסיבוהו על פני דברים הוא מפני שהטעה נריכה לכך דומיא דניקלג ניחא דאמרו לו ורושעת את ישראל מפני דכשהטעה נריכה לכך מלבד שמיבין על פני דברים עוד מסיבין לו אפילו על מה שלא שאל ואמרו לו והושעת את קעילה דומיא דניקלג דשאל דוד האדרוך אחרי הגדוד הוא האסינכו והסיבו לו דרוף כי הטג תסיב והכל תגיל הרי דמלבד שהסיבוהו על פני דברים עוד הסיבוהו אפילו על מה שלא שאל שאלתו לו והכל תגיל אלא אי אחרת דמה ששאל שני דברים חסיב דבר א' מסוס דהכל הוא טאלה א' דהיינו אם יחלל שבת ומ"ה הסיבוהו לך והכית למה אמרו לו והושעת את קעילה הרי דבר זה אין לו טוס שייכות ואפי' טודו היה טאל גם על זה לא היו מסיבין לו כל טכן טודו לא שאל על זה אלא ודאי דמה שהסיבוהו על פני דברים הוא מסוס דחסיב הטעה נריכה לכך מסוס הכי אמרו לו גם כן וקושעת את קעילה וכיון דחסיב הטעה נריכ' לכך מוכה לפינן דמחללין את השבת דחסיב פקוח נפש וכמו שכתבנו .

ובזה

נכח לכונת הכתוב וענת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים גם לדוד גם לאבטלוס ועיון מה שכתבתי בדרך המלך דרוש ב' אך כפי דרכינו יאמר נא כהפן אחר כירוע הוא תוה טאמרו המפרטי' זל כטאמר אבטלוס לאחיתופל הבו לכם ענה מה נעשה שאבטלוס לא היה לבו טלס עם ישראל שילכו אחריו לפי שאפשר שיעלה בלכס של ישראל דלעולם אבטלוס לבו טלס עם דוד ועשה זאת התחכולה לבחון אם לב ישראל יקר עם דוד ולוה יראו מלמרוד כדוד . ועוד שאל אחרת מה יעשה להרוג את דוד ועל שניהם חסיב אחיתופל על הראשונה אחר לו בא א' פלגטי אביך וכטיראו ישראל הפועל המנוגה מאבטלוס כנגד אביו או יתבאר להם כי נכח את דוד ויתחזק ידיו כל ישראל עם אבטלוס . ועל השנית חסיבו אבחרה נא ננים עטר אלף איס וקאוקה וארדפה אחרי דוד הלילה ובומר והכית את המלך לכדו . באופן ששני ענות הללו האחת היתה כנגד דוד דהיינו להרוג את דוד והשנית כנגד אבטלוס שיחוק בפלכותו ויהי ידיו כל ישראל עמו .

וזהו

שאמר הכתוב וענת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים ומדה יתירה היתה באחיתופל מה שלא היה באורים ותומים דאלו באורים ותומים לא היה מסיבום על פני דברים כאחד ואלו ענת אחיתופל היתה גם לדוד גם לאבטלוס דהיינו שני דברים לדוד להרוג את דוד ולאבטלוס שהיה לפי כל ישראל אחרי אבטלוס ועל כל פני הדברים היתה ענתו כאשר ישאל איש בדבר האלהים . ובה יובן מאי דאמרינן בירושלמי פרק חלק וענת אחיתופל כד היה בה גם אול מיתלך ביה היה אמר ליה זיל עביד כן וכן אי לית את מהימן לי אול וכאל באורים ותומים והוה אול וכאל ומטבת ליה כן ה"ד וענת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים ע"כ . ויש לדקדק במאמר זה טאמרו שהיה אמר אחיתופל זיל עביד כן וכן דכפל זה דכן וכן לאיזה חכמית הוא . אך הן הן הדברים שאמרנו שכונת פגול המאמר הוא שהכתוב בא להניד גדולת אחיתופל בעצמותו שנמנה בד מעלה יתירה מה שלא נמנה באורים ותומים דהיינו שהיה אמר עביד כן וכן דהיינו שני דברים כאחד ואלו באורים ותומים לא היו מסיבום על פני דברים כאחד וכמו שכתבנו .

דרך ה' ררוש בא

מה שהבטיחונו ה' באז מסקה אותה בעצמו ולא עז שליח שכל
דבר שהוא עז הקב"ה יש בו מדה טובה כפולה ומכופלת -
ובזה נבא לכאור כונת ענין אליהו עם אחאב באומר חי
ה' אליהו ישראל אשר עמדתו לפניו אם יהיו השמים
האלה טל ומטר בי אם לפי דברי . ולאחר שלש שנים אחר לו
ה' לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה . והנה
במה שנסכב אליהו על שני דברים שהיו טל ומטר והסס לא
הזכירו לו כ"א מטר בדכתיב ואתנה מטר כבר נתפוררו דול
בזה בפ"ק דמעניות דף ג' ועוד לחילף מהבא דטל לא מיעבר
והקשו ובי מאחר דלא מיעבר אליהו חישתבוני למה לי הכי
קאמר ליה אפילו טל דברכה נמי לא אתי וליהדריה לטל דברכה
משום דלא מיבכרה מילתא יכתוב ביהוסי' פי' הראב"ד כשאמר
לו הקב"ה לאלהיו לך הראה א אחאב וכשרהו שגלמה שבועתך
ויהיה מטר אם יאמר לו והתנה טל ומטר יתשוב אחאב שאלהיו
נשבע על טל ומטר ובמקטל שבועתו כי הטל לא פס' ולא מיבכר
ליה דטל דברכה פסק ע"כ . ולא הננותי דברי הרב דהיה
דפרק חלק משמע דכשאמר אליהו חי ה' אם יהיו השמים האלה
טל ומטר היה בפני אחאב ועוד שאם הקב"ה יאמר לאלהיו
ואתנה טל ומטר מנין היה יודע כל זה אחאב והדבר נרין
תלמוד ודוק .

וראיתי

בירושלמי פרק חין עומדין סהקבו היכן הותר
נדרו של טל אחר רב תנחומא סברין לומר נדר
שהותר מקלתו הותר כולו ואית דבפי יתיר בכנה של נרפית
כאחר לו הקב"ה לאלהיו לך והתר נדרו של טל שאין התמים
חיים אלא בטללים שנאמר יחיו מתוך נבלתי יקומון ושמך ליה
כי טל אורות טליך ע"כ . והנה הראש' בפ"ג דנדרים אמתניתין
דראה אותם חוכלים תאנים ואמר הרי כולכם קרנן ונמגלו
אניו ואחיו והיו עניהם אחרים כש"א הם מותרים ומה שטמאם
אסורים וכש"א חלו ואלו מותרים וטעמייהו דכ"ה משום דס"ל
נדר שהותר מקלתו הותר כולו . ובגמרא אחר דבה דכ"ע כל
היבא דאחר אלו הייתי יודע שאבא בביבס הייתי אומר כולכם
אסורים חוץ מאבא דכולהו אסורים חוץ מאבא לא נחלו אלא
באומר חילו הייתי יודע שאבא ביבס הייתי אומר פ"ב אסורים
ואבא תוהר וטעמא דרבה משום דס"ל דלא אמרינן נדר שהותר
מקלתו הותר כולו אלא במחליף דבריו אבל במעמיד דבריו לא .
ועל זה כתב הראש' בפסקיו וז"ל ע"כ לרבה אדם שנדר משני
דברים כשר ויין והזכיר כניהם ומלא חרטת על אחד מהם מי
אמרינן כבא מורה דהותר כולו כיון דלא שייך כאן החלפה
דדוקא ביהידי דשייך כולכם וגם זה וזה כבא קאמר רבה דכענין
החלפה או דלמא לא אמרינן נדר שהותר מקלתו הותר כולו לא
היבא דמחליף ע"כ . ולכאורה יש לתמוה על פ"ה דהא ליהו
נדר משני דברים דהיינו טל ומטר דלא שייך החלפה ואפי' הכי
אמרינן נדר שהותר מקלתו הותר כולו אלא הויבא דלא שייך
החלפה אמרי' נדר שהותר מקלתו הותר כולו אף שאינו מחליף .
ומהו לזה יש ליישב בא' משני דרכים דאפשר דס"ל להראש' דהני
תרי טעמי דיהבו בירושלמי דהיכן הותר נדרו של טל דהא אחר
משעם שנדר שהותר מקלתו הותר כולו וחד אמר שהותר בכנה
של נרפית כשל דמחיה דכך ספיקא דהראש' פליגי דמ' מטע'
נדר שהותר מקנתו ס"ל דלא בעינן החלפה אלא היבא דשייבא
החלפה אבל כנודר משני דברים דלא שייבא החלפה אמרי' נדר
שהותר מקנתו אף שאינו מחליף ואידך ס"ל דאף כנודר משני
דברים לא אמרינן נדר שהותר מקנתו הותר כולו כיון דלא שייך
החלפה לא דמה שהותר נדר הטל הוא בכנה של נרפית דהוה נדר
לשל דמחיה א"כ הרי שייך החלפה דכל דבר שכולל שני דברים

ואף דבגמרא נקטו ויקח תמאה וחלב ובמדרש נקטו והקחה פת
לחם כבר נתעורר בזה מזהר"ט יפה ככ"ד סדר וירא פרט' מ"ח
ס"י ד"ה והקחה פת לחם יע"ט . הכלל העולה דמשמע שאם
היה אכרסם נותן למלאכים תמאה וחלב עז שליח היה ה' פורע
לו מדה כנג' מדה והיה נותן המון עז שליח דומיא דבשכיל שאמר
ויקח נח מצט מים עז שליח עשה הקב"ה לבניו עז שליח כדכתיב
והכית כנור וילאו מתנו מים וכו' . ויש לתמוה בזה תמאי
דאמרינן בפ"ק דמעניות א"ר יוחנן ג' מפתוחה בידו של הקב"ה
טל נחטרו ביד שליח וכו' במצרכא אמרי אף מפתח של פרנסה
דכתיב פתח א"ר יודן וגו' והקשו ור' יוחנן מאי טעמא לא קאמר
לה לאהי אחר לך ד' יוחנן ג' שמעיה נמי היינו פרנסה ע"כ השמע
דמפתח של פרנסה לא נחטרה לשליח אלא היה בידו של הב"ה
דוקא . והמון פשיטא דהיי פרנסה ובדאמרינן בפ"ק דמעניות
א"ר יוחנן מטר בשכיל יחד דכשיב יפשא ה' לך את אונרו הטוב
וגו' פרנסה בשכיל רבים דכתיב אבני מחטור לכס לחם חן השמים
ע"כ . הרי דהמון הוי פרנסה וא"כ היכי אמרי' דבשכיל אכרסם
נחן ה' בעצמו ולא עז שליח תיפוק ליה דמפתח של פרנסה הוא
בידו של הקב"ה ולא נחטרה לשליח . תו קשיא לי דבפ"ק
דמעניות אמרינן דר' יוחנן ס"ל דנשמיה נמי היינו פרנסה ואו'
כי בפרק אמרינן אחר רבי יוחנן מטר בשכיל יחד כו' פרנסה
בשכיל רבים כו' הרי דיש הפרט בין מטר לפרנסה וא"כ קשיא
דר' יוחנן אדר' יוחנן וכעת הדבר נרין אנלי תלמוד . הכלל
העולה דנחטרו למדון דגם במדת הטובה יש הבדל רב בין
כשכא עז הקב"ה בעצמו ובין כשכא על ידי שליח .

וכתב

מר"ן מהר"קא בטור ח"מ סי' כ"ז מחדשין י' ואל כתב
הרשב"א במשנה כסם הרמ"ה גבי הא דאמרינן לי
אל ליורסי' ס"ח דהא דמנן הליבו על שדהו ואמר לו אם אין
אתה מביא לי מאה' עד ג' שנים הרי היא שלי שלא נתקיי' התנאי
אלא אם כן מביא המוכר בעצמו ונותן ללוהק מדקאמר אתה
דלי ולא ליורסי' ואתה ולא לורשיך ע"כ וכן כתב רבינו ירוחם
בס' הרשב"א הביאו מרן ז"ל עם מחדשין כו' . למדנו מה
דמלת אתה היא למעט אמרי' . ובפ"ה דעירובין אמרינן אחר רב
הנא מאי דכתיב חתך ישבו בה תכין כשוכחך לעני אלהים
אם שמים אדם ענמו כחיה זו סדורסת ואוכלת ואמרי' לה
מחרסת ואוכלת תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו
מתקיים בידו ואם עושה אדם כן הקב"ה עושה לו סעודה בעצמו
שנא' תכין כשוכחך לעני אלהים ע"כ . והנה הרמב"ם בפ"ה מהל'
מטובה דין ד' כתב שהטוב' התוועמת לגדוקי לעמיד לבא קראו לו
הנמים סעודה ואין ספק שת"ח זה שמשום ענמו כחיה שכא
נמולו שהקב"ה קובע לו סעוד לעמיד לבא בעצמו שהכונה היא
שכיון שסכרו הוא עז הקב"ה ולא עז שליח הנה סכרו למעלה
למעלה מה שאין הפה יכולה לדבר .

ובזה

נבא לכונת הכתובים גמס נדבות תניף אלהים כלומר
האמת הוא שכל גמס כהתה חניף הוא נדבות מחך
ואינו בדעת החושבים שהננס הוא דבר טבע . ודבר זה הוא
כולל לכל העולם . עוד יש לי להחזיק לך טובה אחרת והוא
שנחלתך כשהיא נלאה ונמאה לתטר אתה בוננתה בעתך ולא
ע"ה שליח וזהו דוקא כנחלתך דהיינו א"ז דאילו כאר העולם אתה
מסקה איתו עז שליח וכי תיתא אחר דאובא מטר בכל העולם
כולו מאי שנחיה דא' שהקב"ה מסקה אותה בעצמו ולא על ידי
שליח ילזה בא ואחר נא ולמד מחיתוף ישבו בה דהיינו מי שמסים
עצמו כחיה חיה סכרו לעמיד לבא שהקב"ה נותן לו סכרו עז
בעצמו ולא עז שליח וא"כ ע"כ שהפרט גדול יש בין הטוב' הבאה
י"י שהקב"ה בעצמו לטובה הבאה עז שליח וא"כ דבר גדול הוא
מה

דחיינו טל שמרו את הארץ וטל דתחיה טייך החלפה דמאי דחמרינן בנדרים קונס בכל שאינו טועם שהכל רע ללב חמרו לו הלל הכופרי יפה ללב שמוח בכל הפגלים וחמרינן דמירי באומר אלו הייתי יודע שהכופרי יפה ללב הייתי אומר בכל פ' ופלוני אסורים וכופרי מותר והכא נתי אלו היה יודע אליהו שהיה נריך לטל דתחיה היה אומר טל שמרו את הארץ לא יהיה וטל דתחיה יהיה וע"ה הניח הדבר הרא"ש בנ"ע מטום דמסקא ליה הלכתא במאן *

ובזה

ניחא קושיו אחר דליכא בדברי הירושלמי דהא ודאי טל טיחיו בה תמי' דק רוחי טל מענין טל המרוה את הארץ ואף שכל מיני טל נכללו בשבועת אליהו מכל מקום יש לדקדק איך בהיתר טל דתחיה הו"מ סתם טל וכי תימא מטעם נדר שהותר מקנתו הותר בולו אם כן תיפוק לי דהותר נדרו טל טל מטעם שהותר נדר הו"מ ואף שמהר"ם יפה כתב דאולי הטל הנינה בעולם הוא ענינו טיחיו הממים שהנס מדקדקו ונתן בו שפע וכן להחיות הממים מכל מקום הרב בדרך אפטר כתב כן אף בתחלה כתב דודאי טל טיחיו בו הממים אינו מענין טל הנינה בעולם * והכי משמע בפ"ב דמגילה דחמרינן ערכות שבו נדק ומשפט כו' וטל טעמיד הקב"ה להחיות את הממים פ"ב * משמע שטל טעמיד הקב"ה להחיות בו את הממים הוא ענין בפני ענינו וח"כ פ"ב מטעם נדר שהו"מ תיקנו חתין ואם כן תיפוק ליה מטעם היתר המטר אף כמה דכתיבנא ניחא וכמבואר **א"י** נמי אפטר לומר דטעמיה דהרא"ש דלא הביא הירושלמי הלא לפסוק הספק מטום דהא דבעינן החלפה הוא דוקא אליבא דרבה אף רבא פליג התם וס"ל דלא בעינן החלפה אלא אטילו אם אחר אלו הייתי יודע טבא כיוכס הייתי אומר בולנס אסורים חון מאבא וחמרינן נדר שהותר מקנתו הותר בולו ומה שנסתפק הרא"ש ס"ל הוא דוקא אליבא דרבא דכתיב החלפה אבל אליבא דרבא דסבירא ליה דאטילו במעמיד דבריו חמרינן נדר שהותר מקנתו הותר בולו ליכא ספיקא כלל דפשיטא דבגודר משני דברים חמרינן נדר שהותר מקנתו הותר בולו ואפטר דרבי תנחומא ס"ל דרבא ומטום הכי קאמר דהותר נדרו טל טל בהתרת נדרו טל מטר * באופן דליכא סבירא לדברי הרא"ש הללו מדברי הירושלמי *

אך

עיקר דברי הירושלמי לא יכולתי להולתם מטום דלא טייך כלל בשבועתו של אליהו דין זה דנדר שהותר מקנתו הותר בולו מ"ס דלא נאמ' דין זה אלא בביטול הנדר על ידי פתח או על ידי חרטה אליבא דמ"ד דנעקר הנדר מעיקרו וחמרינן נדר שהותר מ' נתו הותר בולו אבל הכא נבי אליהו לא נעקר הנדר אלא נתקין נתאו שהוא נשבע שלא יהי' טל ומטר כי אם לפי דברו וככתבן רשות על המתיר לא עקר שבועתו כי אם קיים נתאו וא"כ לא נפסל' שבועת הטל דאטו מ"י שנסבע שלא יאכל בשר ויטעה יין כי אם ברטו' פ' ונתן לו רשות על אחת מ"ס היתפן שפאמה שהותר בשניהם מטעם נדר שהותר מקנתו הותר פולו זה לא יתכן כלל ונדולה מוז כתבו גדולי הגאון דכשרתה בעל לא חמרי' נדר שהותר מקנתו הותר בולו מטום דאין הבעל עוקר הנדר אלא מינו גיז וכל שכן נמי אליהו שהוא קיים התנאי * באופן מדברי הירושלמי הללו שפטר מ"י והדבר נריך אנלי תלמוד *

והנה

בעיקר התפעלות הלזו טל אליהו באו הכתובים סתומים שלא ידענו כמה היה חרי האף הגדול הזה שנשבע שלא יהיה טל ומטר ורבותינו פסח' חלק נתעוררו בזה וחמרו דפסוק זה הוא מקושר עם מה שלפניו דכתיב בימיו בנה ח"ל בית האלי את ירויה באבנים כבדו יסדה ובסניף פיערו

הניב דלתים וחמרו לחאב טושביניה הוה אמת איבו ואלהו למבאל כי טמיה יתיב וקאמ' דלמא כי לט יאושע הכי לט לא ידיוחו על סם עיר אחרת ולא עיר אחרת על סם ריחו חמר ליה אליהו איך א"ל אחאב השמא לטווא דמסא לא מקיימא דכתיב וסרתם ועבדתם אלקים אחרים וכתיב וחרה אף ה' ועזר את השמי' ולא יהיה מטר והסוה גברא חוקים ע"ז על כל תלם ותלם ולא שניק ליה מטר למיזל מיסנד ליה לוטימא דיהושע תלמידיה מיקיימא חיד ויחמר אליהו המטבי מתושבי בלעד חי ה' אלקי ישראל אם יהיה השני' האלה טל ומטר בעא רחמי ויכבו ליה אקלידא דמיטרא ע"כ והנה המפרשים כולם תמהו במאמר זה דמה הועיל אליהו לקושיא אחאב כמה שנכבד ואדרבה עכשו תחזוק הקו' ביותר שיחמר אחאב הסתא לוטוטמא דמסא לא מיקיימ' לטוטמא דאליהו תלמיד תלמידו מיקיימ' ונדקדקו הרבה בתירוק קו' זו * עוד יש לי לדקדק בדברי אחאב כחמר ולא שניק ליה מטר למיזל מיסנד ליה ופרט' מרוב נסמים הבא' לעולם איך מניחים אותו לילך להסתחות לנלמים מתוך שהדרכים מלוכלכות בטטי ע"כ דלמה לו לאחאב באריכות דברים אלו ולמה שהנשמים הם מרובים הרבה והלא אף אם לא היו הנשמי' מרובים קושייתו במקומה עומדת דלוטוטמא דמסא לא מיקיימא דאיהו קאמר דאם יעבדו ע"ז וענר את השמים ולא יהיה מטר והסוה גברא חוקים ע"ז על כל תלם ותלם והא קא חוינא דליכא מיטרא הן אחת דפסוקן של דברים נראה שכונתו היתה להגדיל המדורה ולמה דמלכד טלא בעגרו השמים מלהוריד מטר זו גם זו טיב שפט גדול מרובי נפשים *

אך

נאמר טוה יוכן עם מאי דחמרי' בפ"ק דתעניות א"ר יוחנן ג' תפתחו בידו של הכ"ה טלח נחמרו לטליח ואלו הם כל חיה וכל נשמים וכל תחיות הממים טל חיה דכתיב ויטמע אליה חלקים ויפתח את דחמה של נשמים דכתיב ויפתח ה' את אוזניו הטוב של תחיות הממים דכתיב וידעתם כי אני ה' כפתחי את קברותיכם * וכתבו החדושים שהקשה הראב"ד והלא מגינו שנקשר תפתח של נשמי' לאליהו דכתיב חי ה' אלקי ישראל אם יהיה השנים טל ומטר * וכתיב דיש מחלקים דמפתח א' נחמר לטליח ולא נשים ולכך כשעסק הכ"ה לתת מטר המית בנה טל דרפית וכשעסק אליהו מהכ"ה שיחבו א"ל ונ'מפתחות טיב בידו יחמרו כ' ביד תלמידו וא' ביד הרב * והראב"ד דחה מ' זה ואמ' דלישנא דנת' מוכח דטום א' מהם לא נחמר לטל פ' והאמת דלישנא דנת' מוכח הכי שהרי כל חר וחד יליף לה מקרא בפני עמנו והראב"ד תי' דלא קשיא מידי טלח מינו שנחמר לאליהו מפתח של נשמים אלא ב' נגאיתו לטות וענר את השמים וקרא מוכח הכי דכשרתה הכ"ה לתת מטר א"ל לאליהו לך הראב"ד אל אחאב ואתנה מטר אלתא מפתח טל נתינת מטר ביד הכ"ה אלא שאליהו ענר את המטר ע"כ *

ויש

לדקדק בדברי הראב"ד הללו דמחלק בין עזרת נשמים לנתינת מטר והלא מגינו בשמואל דקא' הלא קניד חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר וכן פסקא דחסידי כמה מעשיות שהיו מתפללין ומביאין נשמי' והראה דודאי פשיטא ליה להראב"ד דכל היכא דהדקיקים מתפללים ומחיים ממים ומביאים נשמי' אינו נקרא כנחמרו אלו המפתחי' ביד שליח שהרי איכ' פועלי' דבר אלא שחכמים פני ה' ורגזו יראיו יעשה ולעולם שהפעול' נעשית ע"ז המקום בענינו וכן תירין הרב נבי תחיות הממים שהיה ע"ז אליהו ואלישע שהבונה היא טעו' תפלתם החיה הקב"ה את המת אף מאליהו דקאמר חי ה' אם יהיה השני' האלה טל ומטר כי אם לפי דברי חוקמה לו דמטעם דנקשר בידו מפתח של נשמים שהדי לא מגינו שהתפלל על זה

וזהו סמימו בנמר' יכבו ליה אקלידא דמשרא לזה מיר' דהענר' הנשמים בעשה עז שליח הכלל נתינת הנשמים אינו בעשה עז שליח ועובדה דל' יהוה הענר' הנשמים אבל לעולם דהדקיק' עז תפלת' מתיים מתיים ומורידים נשמים דהקב"ה שומע תפלת' ועושה רנונס עז עמנו • ומר' ש' יפה כב' ד' הקשה ע"ד הראב"ד הללו וכתב דהענרת הנשמים נמי נקרא משרת העפעת יע"ש •

והנה

בעקר קושיה הראב"ד אפטר לפרך עם ההיא דאמרי' פ"ב דבתרא ח"ר חסדא מיום שחרב בית המקדש אין הנשמים יורדין מאונר טוב שגא' יפתח ה' לך את אוניו הטוב בזמן שישראל עוסיין רנונו של מקו' וישראל שרויין על אדמתם אין נשמים יורדים מאונר טוב בזמן שאין יס' שרויין על אדמתם מאונר טוב בעיניו ב' תנאים חדא סיהי עוסיין רנונו של מקום וזאת שנית סיהי שרויין על אדמתם ואע"ג דלא מייטי ראיא חלא לתנאי דבעי' סיהי שרויין על אדמתם דהיינו מדכתיב מטר ארנך ולא לאידך תנאה היינו מטוס דהך מלתא דפשיטא היא דהא הך קרא קאי על מאי דכתיב ויהי אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך אם עשית כל זה יפתח ה' לך את אוניו הטוב הרי מבוחר דהבטחה זו דירודת נשמי' מאונר טוב הוא דוקא כשעוסיין רנונו חלא דאידך תנאה דבעי' סיהי שרויין על אדמתו אינו מבוחר בכחב היגרף ר"ח ללמדנו תנאי זה מדכתיב לתת מטר ארנך • הכלל העולה דאיכא שני אוניות דנשמים אוניו טוב ואוניו שאינו טוב וא"כ אפטר ל' דהא דאמרי' דמפתח כל נשמים לא נחסר לשליח היינו דוקא מפתח דאונר טוב אבל אידך מפתח דנשמים שאינם מאונר טוב נחסר לשליח דהא קרא דתיבניה ילפינן דמפתח דנשמים לא נחסר לשליח לא מיידי חלא נשמים דאונר טוב כדכתיב יפתח ה' לך את אוניו הטוב לתת מטר ארנך •

ומלבד

שדברים הללו מגד עמנו ניתנו ליאחר עוד יש להכריח חילוק זה מההיא דאמרי' פ"ק דתענית תנו רבנן אז נבראת תחלה וכל העולם כולו לבסוף וכו' ארן ישראל משקה אותה הקב"ה בעמנו וכל העולם כולו עז שליח כגא' הניחן מטר על פני ארץ וסולה מים על פני חוצות הרי הדבר מבוחר מתפתח של נשמים של כל העולם נחסר לשליח וטעמא דמלתא מטוס דודאי הא דאמרינן דהו' משקה אותה הקב"ה בעמנו הוא דוקא בזמן שישראל שרויין על אדמתם לא בזמן שרויין אוכלי' נחלותיה דלא יתכן שהב"ה בעמנו יסקה לנוים המתקדים בהיכלו וכיון דישראל שרויין על אדמתם ועוסיין רנונו של מקום הנשמים הם מאונר טוב ומטוס הכי הקב"ה משקה בעמנו מטוס דמפתח זה דאונר טוב לא נחסר לשליח אבל כשהוא משקה לכל העולם לאינם מאונר טוב אפילו בזמן שישראל עוסיין רנונו של מקו' כדכתיב ארנך דהיינו ארץ ישראל משקה על ידי שליח מטוס דנשמים הללו לאינם מאונר טוב מפתח שלהם נחסר לשליח ובסוף פ"ב דתעניות אמרינן אמר רבה לדידי חזי לי האי רידייא כו' ופרס' האי רידייא מלאך הממונה על הנשמים כך שמו • הרי מבוחר שיש מלאך ממונה על הנשמים וכן בפ"ק דיומא אמרינן ויש לומר יס אף רידייא ופרס' מלאך הממונה על השקית הארץ כו' יע"ש •

וראיתי

למוס' כפ"ב דנדה שהביאו אנדה זו דשלשה מפתחות לא נחסרו לשליח וכתבו בסוף דבריה' ואף כרי סהוא מר מיטרא אינו עושה חלא ברשות הקב"ה • ודבריהם המוהים הם בעיני דאטו ידקומי מר על כד וגבריאל ער

ער של אם הם עושים דבר שלא ברשות חליבה שיעשה דבר בטעם ממעל ועל הארץ מפתח בלתי רשות ארון הכל ואם כן מה הפרט יש בין כרי ער המטר לשאר המטרים • אך לפי מה שאמרנו נוחח דמאי דאמרי' דמפתח של נשמים לא נחסר לשליח הוא מפתח דאונר טוב אבל נשמים של אונרות נחסרו לשליח ואפס' דאותו השליח כרי שמו או רידייא ומאי דאמרינן דלכל העולם חזן מארץ ישראל משקה על ידי שליח הוא על ידי חלו דהיינו כרי או רידייא • ובגמרא פ"ק דתעניות תניא ר' אליעזר אומר כל העולם כולו ממי חוקיינוס שותה שנאמר ואך יעלה מן הארץ ח"ל ר' יהושע והלא מימי חוקיינוס מלוחים הם ח"ל מתמתקים הם בעיני ר' יהושע אומר כל העולם כולו ממים העליונים הוא שותה שגא' למטר השמים מפתח מים ע"ב • ולפי מה שאמרנו חלו וחלו דכרי' חלקים חיים שהנשמים שהם מאונר טוב שהם עז הקב"ה הם ממיימי העליונים שאינם נריכי' תיקון שהם מתוקים מעננס והנשמים שאינם מאונר טוב שהם עז שליח הם ממיימי חוקיינוס והם מלוחים וממתקים בעיני • ודאימי בילקוט פרשת בראשית עלה דקרא דואיד יעלה מן הארץ דבזמן שישראל עוסיין רנונו של מקום הם שותי' ממים העליוני' אך בזמן שאין ישראל עוסיין רנונו של מקום הם שותים מימי חוקיינוס והן הדברים שאמרנו •

והנה

לפי מה שאמרנו שיש שני מיני נשמים האחד הוא מאונר טוב ומפתח זה לא נחסר לשליח חלא הוא ביד הקב"ה והב' מאונר שאינו טוב ומפתח זה נחסר לשליח מה שהקשה אחכא השתא לוטא דמשה לא מקיימא כו' קוביא מעיקרא ליתא דמא שאמר משה רבינו דבהיותם עובדי עז וענר את השמים היינו שלא ירדו נשמים מאונר טוב דהכי קאמר וענר את השמים דומיא דמה שהבטיח דבהיותינו עוסיין רנונו של מקום יפתח ה' לך את אוניו הטוב את השמי' לזה בא ואח' דבהיותם עובדי עז וענר את השמים אבל לעולם דאפטר שירדו נשמים אך יהיו מאונר אחר שאינו אונר טוב והנשמים שהיו בזמנו לא היו מאונר טוב כי אם מאונר אחר • וכוה נוחח מה שאמר אליהו ח"ה' אם יהיה השנים האלה של ומטר מטוס דאינו הכריח דע"כ נשמים הללו אינם מאונר טוב שהרי עובדי עז היו וכתיב וענר את השמים חלא דמאי דאונר מאונר טוב ומטוס הכי אמר ח"ה' אם יהיה השנים האלה של ומטר מטוס דנשמים הללו לאינם מאונר טוב נחסרו לשליח ומס' לקח מפתח של נשמים הללו בידו וכוה נתייבבה קושיה הראב"ד וכמבואר •

והנה

בזמן שהנשמים יורדין ואין אנו יודעין אם הם מאונר טוב או לא גריד לידע מה הוא המבחן והנה בזמן שישראל עוסיין רנונו של מקום אז מלתא דפשיטא היא דהנשמים הם מאונר טוב וכן להפך אך בזמן שאין אנו יודעין אם עוסיין רנונו או לא ואנו רואין נשמים יורדין המבחן לידע אם נשמים הללו הם מאונר טוב או לא דבר זה מתורנו של הראב"ד למדנו אותו שהקשה עלה דמומרא דרבו יוחנן דנ' מפתחות לא נחסרו לשליח אחאי לא חשיב פורענותי כל רעעיס דכתיב יפתח ה' את אוניו ויניח את כלי זעמו ותי' דרא' דלא חשיב פורענותן של רעעיס' מטוס דאטכחן פורענותם של רעעיס עז שליח כדכתיב וינח מלאך ה' ידך במחנה אשור וכו' ורא' דכתי' פתח ה' את אוניו ויניח את כלי זעמו לכלותם קאמר ואפטר שאין כלותם עז שליח כי אם ביד הבורא כי אז יהיה המכונן חזק ונ"ל לפי שאינה חלא ליוס הדיון ואינו חמיד מטוס הכי לא חשיב ליה עכ"ד ועיין מה שכתבנו בזה בדרך ענג •

באופן

שלמדנו שכל דבר שהוא ע"י הקב"ה בעצמו הוא בתכלית מה שאפשר הנה כי כן לענין הנכס שאמרנו לידע הפכפך אם הנשמים הם מאונר טוב או מאונר רע הנה הוא גם כן בזה האופן דאם הנשמים הם מרובים ויש שפע גדול או ודאי שהם מאונר טוב וכיון דהם מאונר טוב הוא בתכלית מה שאפשר אבל כשהנשמים אינם מרובים אז הם ע"י שליח וכבר ביארנו שפתח של נשמי שאינם מאונר טוב נחסר לשליח -

ובזה

נכח לכונת המאמ' והנה דבר ידוע הוא שאחאב היה חכם גדול וכדאיתא בפרק חלק שהיה שונה פ"ה פנים בתורת הכהנים - והנה אם היה מוכריע אחאב ללשונת דמשה לא נתקיימה משום דאנו רואים לאיכא נשמים פעולם ומה אחר דבזמן דעובדים ע"י ועבר את השמים - כבר ידע אחאב שאלוהים היה רוח קושיא או בנקל משום דכבר ידע שיש שני מיני נשמים האחד מאונר טוב והשני מאונר רע ויהיו נשמים ומה שאמר משה רבינו ועבר את השמים היינו שלא ירדו נשמים מאונר טוב והנשמים שהיו בזה אחאב לא היו מאונר טוב - ולזה בא אחאב והכליע תירוץ זה בתוך קושיאו ואמר לוותא דמשה לא נתקיימה דאלו משה אחר וסרתם ועבדתם אלקים אחרים ועבר את הכתוב ולא יהיה מטר והיה נברא ארץ על כל תלם ותלם ע"י ולא שבק ליה מטרע למיזל מיסנד ליה בלומר מריבו הנשמי' שהיו בתכלית הריבוי וכמו שפרטו ורבו נשמים כאלו ע"כ הם ע"י של הקב"ה דכל דבר שהוא על ידו הוא כסופע גדול וכיון שהוא על ידו הם מאונר טוב ומסום הכי משקה על ידו לפי שפתח זה דלונר טוב לא נחסר לשליח ואם כן נמצא דקללת משה לא נתקיימה שהרי אנו רואים שאפי' בזמן שעובדים ע"י יורדין הנשמים מאונר טוב - ואלוהו זכור לטוב הבין כונתו של אחאב ואמר לו הו' אלקי ישראל אם יהיה הנשים האלה של ומטר כי אם לפי דברי ואם כן ע"כ שלא בטובתך תירך אתה להודות שנשמים הללו אינם מאונר טוב שהנשמים של אונר טוב כבר נעצרו משני קללתו של משה דאי אמרת כשלמח דנשמים הללו אינם מאונר טוב כיחא שאני עונר אותם ולוקח המעשה בידיו וכמו שאמרנו יהבו ליה אקלירא דמטרא לפי שנשמים שאינם מאונר טוב מפתח שליח נחסר לשליח אבל כפי דבריך שאתה רונה להכריח מנד דכיו הנשמים שנשמי' הללו הם מאונר טוב איך אני עונר אותם ולוקח המעשה בידיו והלא מפתח דנשמים דלונר טוב לא נחסר לשליח כדכתיב ופתח ה' לך את אונרו הטוב באופן שקושיית הראב"ד ודברי אליהו זכור לטוב הם שפה אחת ודברים אחרים -

ועל

פי' הקדמה זו יובן מאי דאמרין בסוף פרק חלק דרש"י ההוא גלילאה קמיה דרב חסדא משל דליליהו למה הדבר דומה לנברא דטרקיה לנליה ואכדיה למסתחיה ע"כ - ועירט רש"י דטרקיה לנליה עסנר עשר שלו ואכדיה למסתחיה כך עשה אליהו נטל מפתח של נשמים שהיה הסער ולבסוף אבד מפתח של נשמים שלא נפתח הסער על ידו דכתיב לך הראה אל אחאב ואתנה מטר ולא כתיב ופתח מטר ע"כ - ויש לדקדק דמה הפרש יש בין אומריו ואתנה מטר לאומריו ופתח מטר והלא אפילו אם היה אומר ופתח מטר הנשמים מטר על פני ארץ הוא הקב"ה דליליהו איך לו אונרות מטר ועוד דע"כ הונרך התקום לאלוהו שהיה הדבר ברובו כדי שתקיים שבושתו שאמר חי ה' אם יהיה הנשים האלה של ומטר כי אם לפי דברי ואם לא היה הדבר ברובו אלא יתקבל היה בא לדי שבושת שקר וא"כ נמצא שהסער נפתח על ידו דליליהו ואם כן תוה ליה למימר לך הראה אל אחאב ופתח מטר - אך עם מה שאמרנו כיחא דמה עסנר

שענר אליהו היינו מפתח של נשמים שאינם מאונר טוב לפי שהנשמי' שהיו מאונר טוב איך בידו דליליהו לפיכך לפי שאמר מפתח לא נחסר לשליח וכשאמר לו הקב"ה לאלוהי לך הראה אל אחאב ואתנה מטר כונתו הייתה שאין לו כוונת מפתח שהוא בידך להוריד נשמים לפי שהיה רונה להוריד נשמים מאונר טוב שהוא בידו של הקב"ה והוא שאם ואתנה מטר דומה למה שאמרנו שארץ ישראל משקה אותה הקב"ה בעצמו מדכתיב הנותן מטר על פני ארץ הכי כפי מדקאמר ואתנה מטר הוא בעצמו והיינו מאונר טוב וטעמא דמלתא לפי שפנה התקום שבושתו פעולתו שיעשה אליהו בהריגת כהני הכעל יחזרו ישראל בתשובה ויעשו כולם פ"ה אחד ויאמרו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים וכיון שהם עושים רגובו של תקום הנשמים יורדים מאונר טוב וא"כ נמצא שלא הונרך התקום למפתח שלקח איהו בשבושתו והיינו דאמר שדומה איהולנברא דטרקיה לנליה ואכדיה למסתחיה ה"כ חשיב כאילו נאבד מפתחיה דליליהו שהרי לא הונרך התקום למסתחיה דליליהו : והנה לכאורה יקשה למה שאמרנו לדעת רש"י דאמרנו ואתנה מטר רונה לומר מאונר טוב שהוא על ידי הקב"ה שלא נחסר מפתח שלו לשליח וחוקנו ורועותיו מתאי דאמרין דאי' משקה אותה הקב"ה בעצמו וילפינן לה מדכתי' הנותן מטר על פני ארץ דהא כתיב ונתתי מטר ארצכם בעתו ואמרין בספרי ונתתי אני בעצמי ולא על ידי שליח אימתי ארצכם ולא בשאר הארצות וקרא תיירי בזמן שישראל אינם עושים רגובו של תקום וכדאמרין בפ"ו דברכות אמר ר' שמעון בן יוחאי בזמן שי"ס עושים רגובו של תקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים ובזמן שאין ישראל עושים רגובו של תקום מלאכתו נעשית ע"י עצמך שנאמר ואספת דגנך ע"כ הרי דמוקינן לקרא דואספת את דגנך בזמן שאין ישראל עושים רגובו של תקום ואם כן היכי קאמר ונתתי מטר ארצכם והלא כבר בדרנו דבזמן שאין ישראל עושים רגובו של תקום איך הנשמים יורדים מאונר טוב -

וקודם

כל דבר יש לתמוה בסוגיא זו דכדכתיב דהיכי מוקמינן לקרא בזמן שאין ישראל עושים רגובו של תקום והרי בתחלת הפרשה כתיב והיה אם שמעו תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם וגומר ואם כן איך עושים רגובו של תקום גדול מזה וכבר תמהו המפרשים בקושיא הלזו - ועוד אני מדקדק דכפרסת שמע כתיב בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך ואלו כפ"ה יהיה אם שמעו כתיב בכל לבבכם ובכל נפשכם ואלו בכל מאדכם לא כתיב - והנה לפי פשטן של דברים אלו אמר לומר אם יהיה דאמרין צדק ב' דפסחים תיבא רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך אם יש לך אדם שמתוכו חביב עליו מנופו לכך נאמר בכל מאדך ולפי זה כפרסת שמע שהיא אזהרה ליחיד אינטריך לומר בכל מאדך לפי שאפשר שימצא איזה יחיד אשר לבו כל עמו וחביב עליו ממונו יותר שנופו לכך נאמר בכל מאדך אבל כפרסת והיה אם שמעו שהיא אזהרה לרבים לא יתכן שרבים יוכלו כסברא זאת הנפסדת שהיה ממונם חביב עליהם יותר מנופם ומסום הכי לא אינטריך לומר בכל מאדכם דכיון דכתיב בכל נפשכם מכל שכן בכל מאדכם אך לפי דרכינו יובן באופן אחר - עוד יש לדקדק דמה שסיים הפסוק ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואמרין בספרי עשב בשדך שלא מטרע להביא עשב מן המדבר וכבר הביא רש"י דרשא זו בפירושו והוכרחו לזה מפני שאררבה יותר טוב היה שבעדה שלי שהוא זורע בו זרעים ואילנות שלא יזיח עשב לבהמה אלא עשב הכהה יביאי איתו מתקום שאינו בר זריעה לזה הונרכו לומר שגם זה בכלל ברבם שלא יהיה להם שורח

בחי' • אך לפי אותה סוגיא דמנחות נראה דפשיטא דמי טלוינו
אוכל פירותיו טבלין אינו מכרוו עליו לשכח אבל הכא מיירי
דמי טהיה יכול למתא טנדקי כדי ליפטר מן המעשר ואינו עושה
וכבר נתבאר כמה כאמרו גזיה מטום בעלי כוסין טעמיה סיס
לו קרקע' הרבה הם על זמנא ומקם טנדקי ליפטר מן המעשר
וכבר נתבאר גם כן בכל דבר טהיה פרהסיא זילא ביה מלמא
לעטיר לבקם טנדקי כדי ליפטר מן המעשר אבל דבר טהיה
בגנא נחמד העטיר דמקם טנדקי ליפטר מן המעשר ועל זה
אמר רבי יוחנן דעטיר דדרבו לחוס על רוב טעפרותיו ומעט
פירותיו בגנא דלא זילא ביה מלמא והיה יכול לבקם טנדקי
לפטור פירותיו על זה הקב"ה מכרוו עליו לשכח ואומר ראו
בריה סיס לי בעולתי דאף טהיה עטיר והוא בגנא דלא זילא
ביה מלמא פטילו הכי אינו מקם טנדקי לפטור פירותיו אלא
אדרבה מחייב אותם במעט ומעט פירותיו ודכתיבנא •

והנה כדון זה המירוה נהני דפוטור מן המורה נחלקו בזה
אבות העולם דכונת הטור הוא טזה לא נאמר אלא
בישראל שמכר פירותיו לנוי אף לאחר טהביאו טליס ומרחם נוי
בטורו מן המעשר אבל נוי הממרח פירות ישראל טלא מכרם
לנוי לא נפטרו אף הרמב"ם זל חולק בזה וס' דאף נוי הממרח
פירותיו טל ישראל טלא מכרם לנוי נפטרו מן המעשר וכמבואר
בדבריו כט"א מהלכות תרומות יע"ט • וראיתי להרב בעל בית
חדש טרגה להכריח סברת הטור מהא דאמרינן דכזון טישראל
עושים רכובו טל מקום מלאכתם נעשית על ידי אחרים אלא
משמע דכל מלאכתם נעשית עז גוים ואין בזה טום נד לפוטורן
מתרומות ומעשרות ולידי לא קשיא כלל להר"ם מסוגיא זו חדא
דע"כ לא קאמר הר"ם דאף בפירות ישראל מירוה נהני פוטור זא
בנוי הממרח ברשות ישראל אבל בנוי הממרח טלא ברשות יכרל
אף הר"ם מודה דאינו פוטור ויש בזה אריות דברים אין כאן
מקומם וכבר פיר' דר"ק בקרא דועמדו ודים דהיינו מעמלן וא"כ
לא נפטרו פירותיה' מהמעט ועוד דאחי דפוטור אינו טל מירוה
טהיה א' מהמלאכות אבל טאר המלאכות דהיינו חדש וזרע וקצר
ועמר ודם וצירד וטון והרקיד כל אלו אינם פוטרים מהמעט
ואם כן הא אינטריכו הניים טיעטו לנו מלאכות אלו •

ומעתה נבא לבנות הכתוב על פי סגדת הרמב"ם זל והיה
אם טמוע טתמעו אל מנזיה וגומר אהבה את ה'
אלהיכם בכל לבבכם וכל נפשכם טתם דריקים אבל בכל
מאדכם לא קאמר לפי טכחמנוס אין להם אהבה ואל טח' טיס
בהם עון אטם טאל אלא טמבקים טנדקי ליפטר מן המנזיה
בטביל ממונס וכהיה דאמרינן הטם דמכניסים פירותיהם דרך
גנות וקרפיסין כדי לפטורו מהמעט בטביל כהסים על ממונס
לזה אמר ונתתי מטור ארבעם עתו כלומר אל יעלה בדעתכם
טיענרו הטמים מלהוריד מטור וכהיה דאמרינן בט"ק דתעניות
אמר רב חסדא אין הנסמים נענרו' אלא בטביל ביטול תרומות
דמעכרות טנאמר ביה גם חוס וזלו מיתי טלנ ותנא דבי רבי
יפתעל בטביל דברים טניויתו אטנם בימות החמה ולא עשיתם
נזלו ומכס מיתי טלנ ע"כ • וזהו בא הכתוב לומר דהא לימא
דהסם מיירי במי טחויב פמעט ואינו מפרים אבל במי טעוטה
טנדקי כדי להפטור מן המעט אינו בכלל סוג זה ואין הטמים
נענרים מלהוריד מטור בטביל זה ולזה אמר ונתתי מטור ארבעם
דמלמד טאין הטמים נענרים זאת ועוד אינו כותן המטור טהיה
מאונר טיב טאינו נמסר לטליח אף דעז מה אעשה לך ואספת
דינג טלא אמן לך אותה ברכה דועמדו והים טאוך אתך לך
זרים טהיו עובדי' אותך להנניח לך מחבולה אחרת כדי להפטור
מן המעשרות דסייעו טעטלח איתם טיעטו המירוה כדי טיפטר
דככלמא

טורה לילך למדבר להביא עטם לכהמה • ונתתני דאם כן אין
כדר לפסוק זה דמתחלה כתיב ונתתי מטור ארבעם עתו טהיה
כזון טישראל דריקים וכמבואר ואחר כך כתיב ואספת דנגד
דמיירי כזון טאין ישראל עושים רכובו טל מקום ואחר כך חזר
הכתוב ואחר ונתתי עטם בטדך טכפי דברי רז"ל מיירי כזון
טישראל עושים רכובו טל מקום טהבטיחם הכתוב כלא יטרומו
לילך למדבר להביא עטם לכהמה ואם כן הכתוב מיירי במלך
והדיוט ומלך •

ונראה דיוכן עס מאי דכתבו התוספות טס דהאי דאמרינן
דקרא דואספת דמיירי באינם עושים רכובו טל
מקום לעולם דמיירי בעושים רכובו אלא טאינו עושים רכובו כל
כך ואינם דריקים גמורים והכריחו זה ממאי דאמרינן כתיב
ואספת דנני וכתיב ואספת דנגד ומירנו כאן כזון טישראל
עושים רכובו טל מקום כאן כזון טאין ישראל עושים רכובו הרי
דכבר תוכרח דמלכתוב דנגד דמיירי בדריקים אלא טכטביל
טהינם עושים רכובו כל כך כתיב ואספת • והנה סמוך למאמר
זה אמרינן א"ר יוחנן מטום רבי יהודה בר אלעאי בא וראה
מה בין דורות הראשונים לדורות אחרונים דורות הראשונים
היו מכניסין פירותיהן דרך טרקטמין כדי לחייב במעט דורות
האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך גנות והלכות כדי לפוטורן
ען המעט דא' ר יוחנן א"ר טטבל מתחייב במעט עד טיראה
כני הבית דכתיב בערתי הקדם מן הבית ע"כ • ולפי זה מאי
דאמרינן דהך אינם עושים רכובו דמיירי בדריקים הכונה היא
דמבקים טנדקי כדי ליפטר מן המנזיה כזון זה דמכניסין
פירותיהם דרך גנות כדי לפוטורם מן המעט דאף טהדין כך
היה דכתיב בערתי הקדם מן הבית מ"א אין טסק טאין זה רכובו
טל מקום דודאי רכובו טל מקום הוא טתחייבו במעט כדי
טטילו חלקם הכהני הלויים טהם ממרתיה' ה' וכדאמרו כפר' המכלת
דמלאכה אטכחיה לרב קטינא דמיכסי טדינא אחר ליה קטינא
קטינא טדינא בקייטא וטרכלא בסיתא זינית מה טהא עליה
ואצרי דהכי קאמר ליה טנדקי למיפטר נפטך מנינית הרי טאך
טהדין כן הוא דסדינא בקייטא וטרכלא בסתווא טטורים מן
הנינית מ"א אינו מן הראוי לבקם טנדקי ליפטר ממנזיה טהם
טטרי מלכת דחמנא מנזיה זינית טמע טינה דרנונו הוא טנקיים
מנזיה זינית והמבקים טנדקי ליפטר ממנזיה קראו אינו עושה
דנונו טל מקום וכבר האריך בזה הרב בעל העקידה זכנא ככל
אמר אמרו יע"ט • ובפ' דמנחות אמרינן דדבר טורה מידות
נהני פוטור מן המעט אלא דמכמים נזרו דמירוה נהני לא יטורו
גזיה מטום בעלי כוסין ופרטן בעלי כוסין טיס להם קרקעות
הרבה וחטים על רוב המעטרו' ויתנבוו לנוים ויתרחבו ומפקע
מתעטור • והקטו לזה חי הכי נבי חלה נמי ליגזור דלגזול נוי
לא ליפטר מטום בעלי כוסין ומירנו חלה אפטר דאשי ליה פחות
מה' רביעיס והקטו תרומה נמי אפטר דעבוד כר' איטעוה דאמר
מנזרים אדם על טבוותו ומכניסה בתוך טלה ומירנו הטם
פרהסיא זילא ביה מלמא טכא בגנא לא זילא ביה מלמא •

ובזה יוכן מאי דאמרינן בקרא ערבי פסחים אחר ר' יוחנן
ג' הקב"ה מכרוו עליהם בכל יום על רווק הדר בכרך
ואינו חוטא ועל עני התחורר אבידה לבעליו ועל עטור המעט
פירותיו בגנא ע"כ ופירש דס' מכרוו עליהם לטבחה ע"כ • ויש
לפתור מלמא אין הקב"ה מכרוו על העני המעט פירותיו ועוד
דמה טכח הוא זה המעט פירותיו בגנא ואינו אוכל טבלין
טהם מיתיה עדי טמים ואם כן מי טיס לו ערלה וכלאו הכרם
ואינו נהנה מהם יברונו עליו ואם כן כל היום כולו כרווח קרי
בחי' •

לכסלמא העושים רצונו של מקום שאינם מתקשים טנדקי להפטר מהמעט' אני נותן להם זרים שיעבדו אותם לפי טעם ידי הזרים יעשו מלאכות אחרות אבל המירוץ יעשו אותם בענשם זכרתי בנא ועוד אעשה לך זכות עשב בסדך וגם זה עונש כיון שאתה מבקש טנדקי להפטר מן המעשר שאם היה העשפ נמדבר ולא בסדך היה לך תחולה אחרת להפטר מהמעשר דהיינו מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה ולא הוא בסיפא לך מלתא לפי שהיה לך טענה כיון שאין לי עשב בסדי מי יוכל לטרוד במדבר לבקש עשב לכך אחר ונתתי עשב בסדך דהשתא כסיפא לך מלתא טובא מאחר שיש לך עשב בסדך למה אתה מכניס תבואתך במוץ שלה באופן דכל הכתוב הזה מיידי בחד נוונא דהיינו שהם נדקיים אלא טעושים טנדקי להפטר מן המעשר והקב"ה מפר מחשבות ערותים לכלתי טעוניה ידיהם תוסיף אבל לעולם הם עובדים את ה' כל לבבם וככל נפשם ומס' אחר ונתתי מטר ארבעם דהיינו מאונר טוב שלא נמטר מפתח שלו לסליח *

ובזה

יוצן מאי דאמרינן בפ"ג דתעניות כשאמרו לחוני המעגל שיתפלל שירדו גשמים וענ עונה ועמד צתוכה ואמר לפניו רבונו של עולם בניך סמו פניהם לפניי כאני ככן בית לפניך נכבד אני בשמך הגדול סמיני זו מלאך ע"ד שתרחה על בניך כו' וירדו לכסוף גשמי רגון ברכה וגדבה כו' וסלח לו שמעון בן טטח אלמלא חוני אתה נזורני עליו כדוי שלא היו שנים כסני אליהו שמתחתים של גשמים בידו לא נמלא סם שמים מתחלל על ידך ע"כ * ופרש' שאם אליהו היה נכבד שלא יהיה מטר ואתה נכבעת סמיני אתה זו עד שירדו גשמים נמלא סם שמים מתחלל דזה או זה באים לידי טבועת סוא ע"כ * ויש לדקדק דזה חוני נקרא חילול סם שמים ולא היה ליה למימר לא נמלא שאלה שאלה מכם בא לידי טבועת סוא * עוד יס' לדקדק בדברי אשמעון בן טטח דאמר אלו היו שנים כסני אליהו דמה ענין הסנים לכאן לא היה ליה למימר לא או אדם כאלהיו היה נכבד לא נמלא סם שמים מתחלל אך כפי דרכינו אתי שפיר דאלהיו המפתח של גשמים שלקח לא היה מאונר טוב לפי שמפתח של אונר טוב לא נחסר לסליח ואם כן הפטר היה למקום לקיים טבועת סמיני ויפלא כשביל חוני גשמים מאונר טוב טעל איתו אונר לא היה יכול אליהו ליטבע לפי סאותו מפתח לא נמטר לסליח אך טענת שמעון בן טטח היא אלו שנים כסני אליהו שהיה יוכוח כיון שאבד ואלהיו דאחאב היה רונה להכריח דלטותא דמשה לא נתקיימה מטענת ריבוי הנשמי' והיה רונה לו' שהנשמי' שבזמנו היו מאונר טוב וכמו שאמרנו ואלהיו סכל מחשבתו ואמר כנתקיימה קללת משה והנשמים שבזמנו לא היו מאונר טוב והכריח הדבר ממה שלקח מפתח של גשמים ואם כן אם היה מוריד גשמים מאונר טוב כשביל טבועתו של חוני נמלא סם שמים מתחלל שיחזיק אחאב בסבתו שיאמר דקללתו של משה רבינו לא נתקיימה ואותם הנשמים שבזמנו הם מאונר טוב וראוי לדבר שלא הועיל טבועת אליהו לפי שהיו מאונר טוב ואותו המפתח לא נחסר לסליח ואין לך חילול ה' גדול מזה *

או

כאמר באופן אחר על פי דרכו של רש"י שפירשתי דנמלא סם שמים מתחלל הוא כאחד מהם היה בא לידי טבועת סוא ונדקדק עוד בזה כאמר **למען** בן טטח אבל מה אעשה' שאתה כבן המתחטט לפניי אצוי ועושה לו רצונו דאם חוני המעגל היה חייב כדוי למה כשביל תוארים הללו נמכס מלגדותו ואם כונתו היא דלפי שהיה אדם גדול לא רנה לכדומו וכדאיתא בספך אלו מנלחין אחר ר"ל מ"ה ספרה אין מנדון אותו כפרהסיא שנאמר וכל יצו' לא היה לו לומר אלא אבל מה אעשה שאתה אדם גדול

ב תורה א יב

במרה וכדאמרינן נהירו לך הני שמעשתא ככספי חוני המעגל ועוד דלכנע' אומרי' לו הכבד ושב ככיתך וכמו שכתבו הפוסקים ז"ל * אבל כדאם שכונתו של שמעון בן טטח היא לפי שמנינו שכניסרסא אינם עושים רצונו של מקום אין הנשמים יורדי מאונר טוב ולזה אחר אלו שנים כסני אליהו שנמנעו הנשמים מאונר טוב ומפתח של אונר אחר הוא ביד אליהו לא נמלא סלח מכס בא לידי טבועת סוא דאי אחרת כשלמא סלא היו הנשים כסני אליהו שנמנעו הנשמים מאונר טוב היו יכולים להתקיים כ' הסבועות דכשביל חוני היה מוריד גשמים מאונר טוב אבל אלו שנים כסני אליהו אחד מכס בא לידי טבועת סוא אבל מה אעשה שאתה מתחטט לפניי המקו' ועושה לך הנגזר כבן המתחטט לפניי אצוי ועושה לו רצונו סכל מה שסואל מאביו נותן לו הוליכיו לרחוק בחמיו ועושה לו שוטפני בנגוז ועושה לו תן לי אנושים ונותן לו וגם אתה לפניי המקום כל מה שאתה רונה נותן לך שאפילו היו שנים כסני אליהו וקיימה רונה שירדו גשמים מאונר טוב היית מורידם וכיון שאתה יודע בעצמך שיש לך מעלה כזו סכל מה שאתה רונה המקום מקיים דברך נמלא שאתה בטוח כשנכבעת שאפילו שנים כסני אליהו לא היה סום אחד מכם בא לידי טבועת סוא * ושמעון בן טטח ידע כל זה מהוועשה שאירע סבתה נענה חוני והתחילו הנשמי' שניספין ואמר לא כף סלתי אלא נשמי בורות שיחין ומערות והתחילו ליהד בועץ וחזר ואמר לא כף סלתי אלא נשמי רגון ברכה וגדבה שהם גשמים מאונר טוב * הרי שאף סבתה לא ירדו גשמים מאונר טוב מכל מקום היה חוני כבן המתחטט לפניי אצוי סכל מה שרונה נותן לו אף חוני לא רנה בגשמים שאינם מאונר טוב אלא בגשמים שהם מאונר טוב שהם גשמי רגון ברכה וגדבה ועושה המקום רגון נמלא שחוני הוא בטוח שאפילו שנים כסני אליהו אין אחד מכם בא לידי טבועת סוא * והו' סלחו לו בני לספת הנזית עליך נאמר ותנור אומר ויקם לך ועל דרכיך ננה אור ע"כ * ומנינו שהנשמים נקראו אור כדאמרינן בפ"ק דתעניות א"ר אמי אין הנשמים נעפרים לא כשביל גול שנאמר הן על פנים כס' אור ואין אור אלא גשמים שנאמר יפץ עליו ענן אור * וכונת דמלבד דתנור או' ויקם לך יתר ע"כ על דרכיך ננה אור כלמי' שהנשמי' באו כפי דרכיך שאתה עושה רצונו כל מקו' כלומר ספחו הנשמי' מאונר טוב ולא כפי דרכיך רדור אלא על דרכיך ננה אור דהיינו גשמי רגון ברכה וגדבה *

הלא

מעשה עת האסך ואשימה עיני למאמר הקודם הוא אחר גדול יום הנשמים כאפילו ישועה פרה ויבה בו ופרש' מליני זכות כננסין לפייו פיום הנשמים שזכור לי' שועה מתוך שעת רגון הוא * הרי בהדיא שגם הנשמים הוא שעת רגון * ואיכא למידק מהא דאמרינן בפ' או' שיערין דף ל"ב בבא לא נור פענייתא ביומא דטיבא מטום שנאמר ככוח בטנו לך מעבור מפלה וכבר עמד על זה הרב מהר"ם ופה סדה פראסית פרשה ז' ס' ד' ד"ה סהיא ותירץ דיש לחלק דתם בענין לחוד בלא גשמים * ואפטר שזהו כונת הכתוב באיוב ס' ל"ח הפדים לטב קולך ושפעת מים פתסך ודוק :

דרך הערבה דרוש ב"ב

בבילהא

פרשת ותרד ואל ואתם תהיו לי מחלכת כהנים כביכול חוני מנמיד ואינו מחליט עליכם אלא אני וכן הוא אומר הנה לא יגום ולא ישן שומר ישראל *

מארהב

ה' ישראל לסגולתו לפיכך הרבה להם תורה דרכיה דרכי כועס וכל נתיבותיה שלום כיכול הכתוב

L I3 הכתוב

דרך הערבה דרוש בב

הכותב מדבר והיבוא דמכירת אונס רחמנא שטריה לא יחשוב הלו
עון והנה עיניכם הרוחות שישראל באים בטענה חזקה באומרים
אונסים היינו וכדאמרינן במסכת נכת דף ס"ט וזל ויתייבכו
בתחתית ההר ח"ר אבדתי בה חמא מלמד טעפה עליהם את ההר
כניגית ואמר להם אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו
טס תהא קבורתכם אחר רבי אחא בר יעקב מבאן מודעא רבא
לאורייתא * ופרש"י מבאן מודעא רבה טאם יומינא לדיון למה
לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יס להם תשובה שקבלוה באונס *
וכתבו המוססות והא דאמרינן בכדריים שכתב משה ברית עם
ישראל על התורה ועל המצוות והטעמים על כך אומר ר"ת דעל
פי הדבר היה והיו כפעל כרחם ע"כ * ודבריהם באו סתומים
דנתי דע"פ הדבר היה מ"ת לא אנס אותם באותה טעה בטום
אונס כלל וליבא לחומר דנזרת ה' חשיב אונס מאחר טאם אינא
מקיימים גזרתו לא יפלא מה' דבר להחזיר העולם לחמו וכו' *
שהיו מהסוגיא מוכח דע"כ לא קאמר רב אחא מבאן מודעא רבה
לאורייתא אלא מטום דשמעיה לר' אבדימי שאתר טעפה עליהם
ההר כניגית הא לאו הכי אינן כאן אונס ואם כן בערבות מואב
טלא כפה עליהם ההר ליבא אונס כלל אף טהיה על פי הדבר :
והנה יס מנדולי האחרונים זל שרפה ללמוד מדברי התוס'
הללו שמי טאכס את חברו על איזה דבר וטוב התירו
מאותו אונס כל זמן שביד האנס לחזור ולאוונסו קדין אונס
הראשון קיים וכל הנעשה מהמשך זה מיקרי נעשה באונס ומה
גם גבי אונס הבא מאת ה' שמתחלה כפה עליהם ההר כניגית
וכתבו אז כחו עתה ובידו היה גם כן בערבו מואב לחזור ולכפות
עליהם כמה הרים ונבעות חשיב שעדין לא ינאו מאונסם הראשון
ומה שקבלו בערבות מואב חשיבי אונסים * אך מהריק"ו בשרש
ס"ג חלק עליהם ואמר טאין מדברי התוס' הללו ראיא לדבריהם
דטאחי מעשה בני אדם דאפשר לומר דאע"ג שמתחלה בא עליו
מנד האונס עתה ימלך ולא יעשה עוד באונס טעוטינן ונמלכין
וא"כ אף על פי שהאונס הראשון קיים כיון טעכטו לא אנסו לא
חשיב טעפה באונס * אבל גבי הקב"ה כי לא בן אדם הוא
וימתנס כדי טנאמר בתחלה היה עומד בדעת אחד ופתא עומד
בדעת אחרת כעובדי בני נשא דעבדין ומתמלכין כל שמתחלה
כפה עליהם ההר כניגית וכתבו אז כחו עתה כל הנעשה אחר
האונס הראשון חשיב אותו מעשה טעעשה באונס אלו דבריו זל *
ובזה נכחו שני כתובים הבאים כאחד לא איס אל ויכזב וכן
אדם ויתנסח יהוא אחר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה
וגו' לא הביט אינן ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו
וגו' * והנה חקלים תרגם דלאו כעובדי בני בטרא דאינן
גזרין למעבד ותייבין ומתמלכין כלומר טהב"ה אינו חוזר בו
ממה שאמר לעשות * ובסיפיה דקרא דכתיב יהוא אחר ולא
יעשה תרגם יהוא אחר ועביד וכל מימריה מתקיים * ויס
לדקדק מי בקס זאת תבלעם לטבח ולהלל לה' טאינו חוזר בו
ומה שאמר לעשות ויס דכל מימריה מתקיים דכל מה טהוא
רופה לנשות עושה ומי לא ידע בכל אלה * עוד יס לדקדק כמה
שאת לא הביט אינן ביעקב ופרש"י זל לא הביט הב"ה אינן ביעקב
כטהם עובדי * על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באיניות
טלהם ה' אטיו עמו אפילו מכעוטינן ומתרין לפניו אינו וז מתוסם
ע"כ * דלמה ה' נוטא פנים לישראל ואינו מדקדק אחריהם כטהם
עובדים על דבריו *
הנה בתחלת נבואה זו כתיב ויקחהו טדה זופים אל ראם
הפסגה ואמרו רזל קוסם גדול היה בלק ראה פרעה
גדולה טעתייה להפך טם והיינו שמת טם משה דבינו והוא לא
ידע זה אלא ראה הפרעה וטבור טעתידין ישראל טם לחטוא

ורנה סיקללם טם בלעם כדי שתחול עליהם הקללה ולזה בא
בלעם ואמר לו טאין לו טום תועלת ממה טעתידים לחטוא לפי
שישראל אטי' כטעובדים על דבריו אינו מדקדק אחריהם והטעם
הוא לפי טים להס טענת אונס וכמאמר רבי אחא מבאן מודעא
רבה לאורייתא * וכי יתיאם הדור קבלוה בערבות מואב וטס לא
אנסו ולא אחר להם קום דבר ואף טהיה בידו לאונסם כבתחלה
מ"ת הא קזל דכל טלא חזר ואנסו לא חשיב אותו מעשה טעעשה
באונס * לזה אחר דאין הנדון דומה לראיה לפי טלא איס אל
ויכזב וכן אדם ויתמלכין כלומר דלאו כעובדי בני בטרא דאינן
גזרין למעבד ותייבין ומתמלכין יהוא אחר ולא יעשה ודבר ולא
יקימנה דכל מימריה מתקיים וכתבו אז כחו עתה ואם כן אפילו
מה שקבלו בערבות מואב חשיבי אונסים טאם לא היו מקבלים
היה כופה עליהם כל הרים ונבעות טעעולס ואם כן לא ינאו
מאונסם הראשון וחשיבי אונסים * ואם כן הנה ברך לקחתי
וכרך ולא חשיבנה כלומר לא חתנע עמני מלברכס טעביל מה
שאמר ראה טעתידין לחטוא בראש הפסגה לפי טלא הביט אינן
ביעקב ולא ראה עמל בישראל אפילו בטעה טהם עובדים על
דבריו אינו מדקדק אחריהם לפי טהם אונסים וכמו טחולק הרב
מהריק"ו *
והנה כל זה כפי דברי ר"ת טכניחו התוס' טם * אך מהרדכי
במס' טבועות כתב טרי הקסה קויטא זו אהא דאמרי'
הדור קבלוה בימי אסטרוס דאמאי לא קאמר הדור קבלוה
בערבות מואב ומירך דהתם נמי היו ירחים מקב"ה טלא יכניס'
לארץ טהיה להם להכנס לאלתר ע"כ * ונראה טכונת רז' באומרו
טהי' להם ליכנס לאלתה הוא מפני טהקסה לו דעדין לא הועלנו
כלום בתירון זה טהרו לא אחר להם ה' גיבריות מואב טהם לא
יקבלו התורה טלא יכניסם לארץ אלא טהם אחר להם סיקבלו
את התורה ואם כן אינן כאן אונס * לזה בא רז' ואמר טהיה להם
להכנס לאלתר כלומר כיון דאמר זה היה בסוף הנבואה טהיה להם
להכנס לאלתר וזו בא משה ואמר להם מפי ה' סיקבלו התורה
היה ליה כאלו אחר להם בפירוש טאם אינא מקבלים טאינו
מכניסם לארץ *
והנה מהריק"ו בטורס קס"ז הקסה על דבריו רז' הללו דמה
טלא היה מכניסם לארץ לא חשיב אונס דמניעת
הטובה לא חשיבא אונס ולא חשיב אונס אלא אם עושה עמו
דעה : והביא ראיא לדבריו ממה טענעט דקדיהו כמה טנשאל
על הטבועה טהטקטינו כטכודנגר והכתוב טנגרו באומרו ובוה
טלהפר ברית והא אחר' טכטביל טננטע לו דקדיהו לנכודנג'
הוטיאו מתאמר טהיה חכום בבית האסורים ואם איתא דמניעת
הטובה חשיב אונס אם כן היתה טכונת דקדיהו באונס טהיה ירא
טאם לא היה נטבע לו לא היה מוניח אותו מתאמר אלא ודאי
דככה"ג לא חשיב אונס כיון טאינו עושה עמו דעה כי אם נמנע
מלהטיב לו ואם כן איך חשיב אונס מה טלא היה מכניס' לארץ *
ותירך טראה למחר'ס זל טהביל' דבריו רז' הללו בזה האופן
טאונסים היו על פי הדבר משהד טלא יביאם לארץ ישראל וטלא
יניעם במדבר * וקסה דלמה הוסיף מחר'ס על דבריו רז' כי
פחד טלא יניעם במדבר והלא חייב אדם לומר כלטון רבו אלא
ודאי מטום כר הוסיף מחר'ס פחד דכמא יניעם במדבר מטום
דאם לא היו ירחים אלא טמא לא יכניסם לארץ ישראל לא חשיב
אונס כיון טלא היה כי אם מניעת הטובה כלומר טהיה הקב"ה
נמנע מלהטיב להם אם לא היו מתלאים אמרו לישבע על קבלת
התורה ומטום כך כתב חטסת דטמא יניעם במדבר טהיה אונס
משהד העונס טהיה מוטל עליהם טורח שדרך ולהג הרבה
ויניעת בטר *
ורנה

דרך הערבה דרוש כב

ז

ובתב עור מזהירק'ו דאף לפי גירסתנו בדברי רז' דלא קאמר אלא שהיו יראים שלא יכניסו לא' זל דשאני התם שכבר נתנה להם תורה וירושא היא להם מאבותיהם ועליותה נאמר וטעם אשר אמרתם לנו יהיה והבאתי אותם וגו' ואם לא היה מכניסם לא' היה חטיב אונם דפטיטא דמי שהיא עושה דבר מפני יראתו שלא יטלו את שלו דחטיב אונם וה"ל היו כאלו היה הקב"ה נוטל מהם מה שזכו בו כבר והיינו דקאמר רז' שהיה להם ליכנס לאחור כלומר והיו כאלו זכו בו כבר ומסתם הכי חטיב אונם עכ"ל הכלל העולם בידיו מתורתו של מהירק'ו זל דאי דחטיבו ישראל אנוסים במה שקבלו התורה בערבות מואב באלה ובשבעה היינו משום שהיו ישראל מוחזקים בארץ ישראל ואם כן חטיב אונם מה שלא היה מכניסם לא' והנה סברא זה שכתב מהירק'ו שארץ ישראל מוחזקת היא בידם לא נכלאת היא ולא רחוקה היא וכבר הארכנו בזה לעיל בדרך הקדם דרוש ד' להוכיח בראיו' מכתב דוכתי שאברהם וכה בחו' מטעה שנתנה לו ואחר לו ה' לורעך נתתי וגו' וע"ס *

זוה אנלי כונת רז'ל באיכה דבתי והביאו דמי' בפ' זל' שחקו על משבתיה שהיו ישראל כובתין בגולה בשבתות וז' ופוטטים בשביעות והיו ח"ה משחקים פלוסם ואומרים שוטים בארנכס לא שמרתם שבת ועכסו בגולה תשמורו ע"כ * ויש בארנכס לא שמרתם שבת ועכסו בגולה תשמורו ע"כ * ויש לדקדק דלמה שחקו האומות על ישראל וקראו אותם שוטים בסביל שזמרים המנות בהיותם בארנכס משום הכי דונים לקיים מה שלא קיימו המנות בהיותם בארנכס דלמה תיש להם שום דקושי' האומות היא דבהיותם בארנכס דלא תיש להם שום טענה שלא לקיים המנות שהיו אף שהיו אנוסים מכל מקו' לא נתנה להם הארץ אלא בעבו' י' שמרו חקיו ואפילו הכי לא קיימיה עכסו שיש להם טענ' אונם ואיכא מודעא בדבר הם מקיימים אותם נמנא דכל בשר איפכא קא חולי' ומס'ה קראוס שוטים דבמקום חיוצם לא קיימו ובמקו' פיטורם קיימו *

ובזה נכין מאי דכתיב בסוף דצרי הימי' עלה דנדקיהו זיעט הרע בעיני ה' חלקיו לא נכנע מלפני ירמיהו הנביא מפי ה' ונס במלך נבוכדנצר מרד אשר הסביעו סאלקים ופרט' זיעט הרע מהו הרע שלא נכנע לפני זרמיהו הנביא דמפורס בירמיהו ויאמר ירמיהו אל דקיהו בה אמר ה' חלקי הנבחות חלקי ישראל וגו' וחוץ מחטא זה לא חטא אלא בזה שלא שטע לדברי הנביא מפי ה' ובעבר על שבועת נבוכדנצר אבל בתועבותיו והנמנא עליו על יהויקים לא הרע לעסו' ע"כ יודברי דמי' הם נמנא ערוכ' פ' דמ' דק' זו זל וישטע עבד מלך הכוזבי וכי בויט שמו והלא דקיהו שמו אלא מה בויט זה מסוב' בעורו אף דקיהו מסונה במעשיו ע"כ ופרט' דק' נמור * ובפ"ג דהוריות דק' יא אמרינן ת"ר הוא שלום הוא דקיהו ולמה נקרא' שמו שלום שהיה מושלם במעשיו ופירט דמי' דקיהו נמו' הוא בעל מעשים טובים * ונכלהי פ"ג דערבין דק' יא אמרינן בקס הקב"ה להחזיר את העולם לתאו ובהו מפי' דורו של דקיהו כיון שנכנס כל דקיהו נקרה דעתו * ובפרק כ"ג דשבת דק' קפ"ט אמרינן ועוד דקיהו דקיהו מאי הוה ליה למיעבד ואמרינן תו התם בשטת שביקס אותו דשע לטעות לאותו דקיהו כו' מכל הכי מוכח דנדקיהו דקיהו נמור הוה * ויש לתמוה דבמלכים כתיב עלה דנדקיהו זיעט הרע בעיני ה' ככל אשר עשה יהויקים * והא דאמרינן בשלהי מ"ק דק' ב"ח זמא דקיהו מלך יאודה שלא עשה אלא מנה אחת שהיילה את ירמיהו מן הטוט וכז' כבר כתבו סם המוספות דקיהו מלך יאודה דקיהו נמור הוה אבל במקרא לא מצינו יותר כי אם שנה להעלות ירמיהו מן הטוט ע"כיהו אחת דכ"ג דברכות עלה חז' אמר' והמתים אינם יודעים מאומה לו

ובתב עור מזהירק'ו דאף לפי גירסתנו בדברי רז' דלא קאמר אלא שהיו יראים שלא יכניסו לא' זל דשאני התם שכבר נתנה להם תורה וירושא היא להם מאבותיהם ועליותה נאמר וטעם אשר אמרתם לנו יהיה והבאתי אותם וגו' ואם לא היה מכניסם לא' היה חטיב אונם דפטיטא דמי שהיא עושה דבר מפני יראתו שלא יטלו את שלו דחטיב אונם וה"ל היו כאלו היה הקב"ה נוטל מהם מה שזכו בו כבר והיינו דקאמר רז' שהיה להם ליכנס לאחור כלומר והיו כאלו זכו בו כבר ומסתם הכי חטיב אונם עכ"ל הכלל העולם בידיו מתורתו של מהירק'ו זל דאי דחטיבו ישראל אנוסים במה שקבלו התורה בערבות מואב באלה ובשבעה היינו משום שהיו ישראל מוחזקים בארץ ישראל ואם כן חטיב אונם מה שלא היה מכניסם לא' והנה סברא זה שכתב מהירק'ו שארץ ישראל מוחזקת היא בידם לא נכלאת היא ולא רחוקה היא וכבר הארכנו בזה לעיל בדרך הקדם דרוש ד' להוכיח בראיו' מכתב דוכתי שאברהם וכה בחו' מטעה שנתנה לו ואחר לו ה' לורעך נתתי וגו' וע"ס *

ובתב כל דהרשב"א ומהירק'ו פליגי אהדדי שהרי כתב הרשב"א אהא דאמרינן מכאן מודעא רבא לאוריותא וא"ו אצ"כ הדר קבלה בימי' אחשורוש והקטו וכי מה קבלה זו עושה מסופו של עולם לתחלתו אם קודם אחשורוש לא היו מצויין למה נענשו ואם נאמר מפני טעברו על גזרת מלכס א"כ בטלה מודעא זו * ותי' דמתחלה אע"פ שהיה להם מודע' מכל מקום לא נתן להם את הארץ אלא כדי שיקיימו התורה כמו שמפורס בתורה בכמה פרשיות וכתיב ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו והם ענמם בתחלה לא עכסו בדבר כלל ולא אמרו במודעא כלום כאלו ברטון נפטם מענמם אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונסת' ולפיכך כשטעברו על התורה עמד והגלם מהארץ משגלו יש מודעא על הדבר דכתיב והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כנוים ולפיכך חזרו וקבלה בימי' אחשורוש עכ"ד * למדנו מתורתו של הרשב"א שקודם שגלו לא היה להם טענת אונם ומודע' אף שהיו אנוסים מוסר דאי' קרא דמלתא לא ניתנה להם הארץ אלא כדי שיקיימו את התורה *

ועל פי זה יתבאר אמר רז' פ"ק דחגיגה דק' זל דמוז' דממע ותרד עיני דמעה כי נסבה עדר ה' אמר ר"א ג' דמעות הללו למה אחד על מקדש ראשון ואחד על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומם ואיכא דאמרי' א"ל ביטול תורה והקטו בשלמא ל"ל על ישראל שגלו היינו דכתיב כי נסבה עדר ה' אלא למה דאמרי' על ביטול תורה מאי כי נסבה עדר ה' כיון שגלו ישראל ממקומם איך לך ביטול תורה גדול מזה ע"כ * ויש לדקדק דנהי דכסיבת הגלות הם מתבטלים מת"מ מ"מ אחאי לא קאמ' קרא' בדיח' על ביטול תורה * אך על פי דברי הרשב"א אחאי שפיר דביון שגלו ישראל איך לך ביטול תורה גדול מזה דעכסו יש להם טענת מודעא לבטל את התורה *

זוה ענמו כונת הכתיב באומרו טבניו בארץ שעריה וגו' מלכה וסריה כנוים איך תורה שתיבות איך תורה איך להם מויבו * אך במה שכתבנו הדברים בפסטו מדברי המקונן הם דברי האיכא דאמרי' דכיון שגלו ישראל איך לך ביטול תורה גדול מזה וזהו שאתר מלכה וסריה כנוים אם כן איך תורה שהרי חזרה טענת המודעא *

ובזה יובן מאי דאמרינן בפסרי זל' ואבדתם מהרה ושמתי' את דברי אלה אמר להם הקב"ה אף על פי שאני מנלה אחכם היו מצויינין במנות שכשתחזרו לא יהיו עליבש חדשים משל למלך שכעס על אשתו ושלחה לבית אביה אמר לה

דרך הערבה דרוש כב

טעות נמור מטוס דמיונית הטובה לא חסיד אונס וכמו שכתבנו לעיל כסס הדב מוכריקו וזהו כונת הכתוב דשני טעיות טעה צדקיהו בדיני אונסים חדא כמה שלא כמע אל ידמיהו טעה לו שינא אל שרי מלך בכל והוא היה סבור שאף בהיותם בארץ היה להם טענת אונס * וגם צוד טעה טעות אחר כדון אונס במלך נכבד ונדר אשר מרד בו אשר הסביעו באלקים והוא היה סבור שלא חלה הסבופה לפי שהיה אונס בסיבה טעם לא היה נסבע לא היה מוניאו תנית האסורים וכסני דיני אונסים הללו לא צדק צדקיהו *

אמור פעתה כפי דברי הרשב"א ז"ל שמתחלה לא נתן להם את הארץ אלא כדי שיקוימו את התורה וכדכתיב ויתן להם ארצות נזים בכבוד וישמרו חקיו א"כ מה טענת אונס יש כאן טעם לא היו מקבלים התורה שלא היה מכניסם לארץ והלא מן הדין כך הוא * אלא וראי דסבירא ליה למתריקו ז"ל דמתנת הארץ לא הייתה בתנאי אלא מתנה החלטית ומטוס הכי חסיד אונס מה שלא היה מכניסם לארץ אם לא היו מקבלים את התורה * אלא כספי זה חזרה קושית הרשב"א לתקומה דקודם אחריותו למה נענשו ונלו ישראל מאדמתם והרי אונסים היו שלא היה מכניסם לארץ * ונראה דאף לסברת מהריקו שמתנת הארץ הייתה החלטית בלתי טוס תנאי היינו דוקא כמה שחידש ה"י לישראל יותר מן מנות בני נח אבל בז מנות בני נח פסיטא שלא נתן להם הארץ אלא בתנאי שישמרו אותם שהרי מה שגירס ז' עממין מארץ ישראל הוא מטוס דלא קיימז ז' מנות וכמו שמינינו בפר' עריות דכתיב כי בכל אלה נטמאו הגויים ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ את יוכביה ונבי עז ואבירייהו כתיב בפרשת שופטים ובגלל המועבות האלה ה' חלקך מורים אותם מפניך * וא"כ מתאר שהגירס ז' עממין כסביל אלו המועבות מהיכא תימי שישאל יעשו אותם ויכבו על הארץ *

וזהו כונת הכתוב בפרשת עקב והיה אם כב תסכח את ה' חלקך והלכת אחרי אלקים אחרים ונ' העדותי ברכ היום כי אביר תאבדון כנוים אשר ה' מאביר מפניכם בן תאבדון ע"כ * ויש לדקדק דלמה אנטריד לומר שיאבדו כנוים אשר ה' מאביר מפניכם * ונראה שהכתוב בא ללצל שלא יעלו דברים אלו על לבם לומר שהם אונסים ולפיכך לא תבא עליהם דעה לזה בא הכתוב ללכל סברא זו הנפסדת מטוס דבז מנות לא שייך טעם זה ומוסר הכי אחר העדותי כסס היום כי אביר תאבדון כנוים אשר ה' מאביר מפניכם כסביל מה שעשו ואף שהם לא קבלו טוס דבד בערב' מואב והטעם שז מנות הם מחוייבי בהם מותן ראשון סקבלו אותם עליהם ועל זרעם * ואם כן לדעת מהריקו מה טענתו ישראל קודם אחריותו הוא לכי טעברו על ז' מנות ומבואר הוא בכתיב בכתה מקומ' וכדברי רז"ל שאלתו לתקדס ראשון נחרב כסביל עז ונ' ע' וספיקות דמוס שהיה ברכ ואלו הם המנות בני נח ולעולם דעל שאר המנות יש להם טענת אונס שהיו יראים שלא יכניסם לארץ *

ובזה יוזכו קנת ססוקים ביחוקאל סי' ל"ג בו אדם יושבו החרבות האלה על אדמת ישראל חיתרים לאמר אחד היה אברהם וירש את הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה לבן אחיר אליהם כה אחר ה' אלפים על הדס תאכלו ויעיניכם תשא אל גילוליים ודס תשפכו והארץ תירטו ע"כ * ויש לר' דק דלמה עלה בדעתם של ישראל דכסביל שאברהם ירש את הארץ שניתנה הארץ להם למורשה אף בהיותם רשעים והלא התחייב בדרכי אברהם ירש את הארץ שנתנה לאברהם ומי שאינו מחויב בדרכיו שטיטא שאינו יורש את הארץ * ואם נאמר שישראל שצו בזה והיו פצורים שאף שהם רשעים הם יורשים את

רשעים כבהייהם קרויין מתים שנאמר ואתה חלל רשע נסיה ישראל ע"כ * ופירש רש"י חלל רשע על צדקיהו הוא אומר ועדין בימי יחזקאל חי הוא זקורוהו חלל ע"כ * והוא דבר תימה שהכתוב יבנה לצדקיהו כסס רשע מאמה שהיה צדיק נמור ועוד שיאמרו בגמר' דלכך נקרא חלל מטוס דרשעים כבהייהם קרויים מתים ואנדה זו סותרת כל אותם האנדות שכתבנו *

שוב דאיתי בפי' חלק עליה ק"ג שהביאו אותה אנדה דבקס הקב"ה להחזיר את העולם לתהו ובהו כסביל דורו של צדקיהו כסמכל בצדקיהו ונתקדד' דעתו והקסו בצדקיהו נמי כתיב ויעס הרע בעיני ה' ותרנו שהיה בידו למח' ולא מיחה ע"כ * ולפי זה מאי דכתיב במלכים בכל אשר עשה יהויקים הכונה היא דבני דורו היו רשעים נמורים כיהויקים וכיון שלא מיחה כהם כתב ויליו בכל אשר עשה יהויקי' ומ' הקראו הכתוב רשע ונקרא חלל מטוס דרשעים כבהייהם קרויים מתים מטוס דלא מיחה בבני דורו אבל לעולם דהוא לא חטא כי אם באותם שני דברים וכמו שפירש' *

אך עס מה שכתבנו לעיל כסס הרשב"א דבעודם בארץ איך להם טענת אונס איפש' לייסב באופן אחר שחטא זה שלא שמע לירמיהו היה סבה לכל מה שחטאו ישראל והוא שירמיהו אמר לו כה אומר ה' ונ' אס וגא תגא אל שרי מלך בכל וחיימה נספק והעיר לא תסדף באס וחיימה אתה וביתך ואם לא תגא אל שרי מלך בכל ונתנה העיר הזאת ביד הכשדים וטרפיה באס ונ' * ויש לדקדק דאם נגזר על ישראל כסביל חטאתם אסב למות למות ואמר לשבי לשבי איך יתקון כל זה כסביל צאתם מהעיר * ונראה דירמיהו וצדקיהו היו חלוקים בעד דהרשב"א צדקיהו היה סובר דאף בהיותם בארצם אונס כענסיס על עונם מאחר שהיו אונסים ויש להם טענת מודע' וירמיהו אמר לו טעם ונא אל שרי מלך בכל שלא יהיו בארצם אז ויעיל להם טענת מודע' וכמו שכתב הרשב"א דמסנלו חזרה המודע' לתקומה והוצרכו לקבל את התורה בימי אחריו ואם לא תגא אז איך להם טענת מודע' ויהיו נענסיס על עונם וצדקיהו לא שמע אל ירמיהו לפי שהיה סבור שאפי' בעולם בארץ אונס נענסיס לפי שהיו אונסי' בקבלת התורה ויש להם טענת מודע' וכיון שצדקיהו חזרה הוראה זו היה סיבה שכל בני דורו היו מכעיסים את ה' שהיו אומרים איך אנו נענסיס על כל מה שאנו תכעיסים את ה' מאחר שאנו אונסים נמלא שצדקיהו היה סיבה לחטא הרבים ומנן כפ"ה דכחות כל המחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו אבל לעולם שהוא לא חטא כי אם באותם שני דברים אלא דעתה שלא שמע אל ירמיהו נמשך שחטאו כל ישראל והוא היה הסיבה נאמר עליו בכל אשר עשה יהויקים לפי שבני דורו הרטיעו לעשות כיהויקים לפי שכתבו כסברת צדקיהו שהיו אונסים וא"כ חטא הרבים תלוי בו *

ואפשר לייסב עס זה סיוס הפסוקה ונס במלך ל"ג מרד אשר הסביעו באלקים ונ' דיש לדקדק במלת ונס דלא הוה ליה למימר אלא ובמלך נכבד ונדר ועוד יש לדקדק דלא הוה צורך ביאר לנו הכתוב עס מי עבר על הסבופה ולא היה צורך לומר אלא ונס עבר על סבופת אלקים * ונראה לומר דהכתוב בא להודיענו דמי הביאו לצדקיהו לעבור על סבופת ה' שהו מהעבירות החמורות תאחר שהיה צדיק נמור ונראה דטענת צדקיהו היה מטוס דכבר התפנו לזייל כססביל צדקיהו היה חפוס פפית אסור' וכסביל שנסבע לו צדקיהו הוניאו מהתאחר ואם כן היה ספור צדקיהו דאיו כאו סבופה כלל לפי שהיה אונס טעם לא היה נסבע לו לא היה מוניאו מהתאחר וזה טעמו

היה אברהם וירש את הארץ כלומר טלאברהם נתנה בתנה ולכו נתנה הארץ למורשה מכאן אברהם אבינו ואם כן לא נתן לנו טוב דבר מחדש ואם כן הוה ליה כמלכו ישראל דלא אמרינן בהו דינא דמלכותא דינא מה תאמר בטביל הקבלה אנוסים היינו . לזה השיב הנביא דהתייבא על מה שקבלנו מחדש בסוגי אך בזה שלא קיימו שבע מצות בני נח איך יעלה על הדעת דתאמר שאינם מקיימים אותם שירשו את הארץ מאחר דבטביל אלו הו' מצות האלה שבע מצות בני נח לא עשייתם וזהו מה שאתרו בספרי ז' מצות שננטו בני נח לא עשייתם ואתם אומרים כירש את הארץ .

ולפי דברי מוהרזקו ז"ל נאמר באופן אחר אך נקדים עוד טעם אחר למה נבי ז' מצות בני נח לא טייך טעמא דאבא . והוא עם פ"ט הרא"ש בפסקיו עלה דההיא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא ככתב שם בשם ר"ת ז"ל דהיינו דוקא כשהמלך מסור גזירותיו על כל בני מלכותו אבל אם הוא מסור למדינה אחת לאו דינא הוא והביא ראיה מהא דתנן בניטין לא היו ביהודה סיקריקון כו' . ואף שהרא"ש עם דחה ראיה זו מ"ת לענין דינא ס"ל כר"ת דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בדבר הכולל לכל בני מלכותו וכמו שנראה מדברי הטור סימן שס"ט יע"ט . אם כן איפה נבי שבע מצות בני נח שהיא גזירה כוללת ככל העולם שטיטא דלא מהני טעמא דאנוסים היינו דמיפוק לי מסו' דינא דמלכותא ואם לא היו מקבלין עליהם היו מחוייבים לשמור ולקיים שבע מצות בני נח מסוס גזרת מלך . אבל נבי שאר מצות שאינם אלא לישראל לא טייך דינא דמלכותא ואם כן איך לנו חיוב אלא מנד הקבלה שקבלנו בערבות מואב והתם היינו אנוסים שלא היה מכניסם לארץ ולא חשיב אונס זה מניעת הטובה לפי שא' תחוקת היא כמו שכתב מוהרזקו .

וזרזו כונת הכתובים יושבי הערבות וכו' אומרים לאמר אחד היה אברהם וירש את הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה למורשה . כלומר לישראל היו רובים לפירוק עול ולומר אנוסים היינו בקבלת התורה לפי שהיינו יראים טמא לא יכניסנו לארץ . לא סעדין איך זה מספיק לומר דחשיב אונס מסוס דהוי מניעת הטובה דהיינו שלא היה מכניסם לארץ ומניעת הטובה לא חשיבא אונס . לזה הם רובים לומר דאיך זה מניעת הטובה מסוס דאחד היה אברהם וירש את הארץ וכהו בה ונתנה לנו הארץ למורשה כלומר שירשנו אותה מאברהם וירדוהו הוא לנו מאבותינו ומחוקת היא בידנו מאותה שעה שניתנה לאברהם ואם כן חשיב אונס כמו שהוא עושה דבר מפני יראתו שלא יטלו את שלו חשיב אונס וכת"ש מוהרזקו . ולזה השיב להם הנביא כה אחר ה' אלהים על הדם מאכלו ועיניכם מסאו על גלולים ודם משפכו עשייתם תועבה ואיך א' חטא דעבו טמאתם והארץ תירשו . כלומר מצות שננטו בני נח לא קיימתם ואתם אומרים הארץ נירש כלומר דבטלמא נבי שאר מצות שאינה גזרה כוללת לכל העולם ולא טייך דינא דמלכותא דינא ניהא מה שחש דרובים לפירוק עול ולומר שמה שהצלתם היה באונס . אבל נבי שבע מצות בני נח שהיא גזרה כוללת לכל העולם מה טענה יש לכם דל מהכא הקבלה והלא אתם מחוייבים לשמור ולקיים גזרת מלך דדינא דמלכותא דינא .

ובזה יובן מאי לאמרינן בת"כ פרשת בחוקותי וז"ל והבאתי אותם בארץ אויביהם אני בעממי אביאם זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרים הואיל וגלוינו לבין האומות נעשה כמעשיהם אני איני מניחם אלא מעמיד אני את נבואי ומחזירם לתחת כנפי שאתה הטובה על דוחכם היו לא תקיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכעששתם הארץ . אלא הי אני נאם

את הארץ מכא אברהם אביהם אם כן מה השיב להם ה' על הדם מאכלו ועיניכם מסאו אל גלולים וגו' והארץ תירשו והלא לא בעלם מישראל אלו העבירות שהיו עושים ואעפ"כ היו סבורים שכל להם נתנה הארץ למורשה מכא אברהם אביהם עוד יש לדקדק כמה שהשיב להם הנביא על הדם מאכלו וגומר ואמרינן בילקוט וז"ל כה אחר ה' על הדם מאכלו זה אבר מן החי ועיניכם מסאו גלולים זו ע"ז ודם משפכו כמשמעו עמדתם על חרבכם זה הדין והנזל עשייתם תועבה זה מסכב זכור ואיך אל חטא דעבו טמא זה גילוי ערו' ומה מצות שננטו בני נח לא עשייתם ואתם אומרים נירש את הארץ ע"כ וסוים דברי המאמר הזה לכאורה איך לו מובן דלמאי אנטריך לנביא להוכיח לישראל על שעברו על המצות שננטו בני נח תיפוק ליה משום דננטו עובדיהם בסיני ועוד דלמה העניש אותם דוקא על ז' מצות ולא על שאר המצות ומדברי הגדה הלכו נראה דדוקא על ז' מצות הענישם וכן הוא דעת המתרגם שתרנם על הדם מאכלו על דם זבחי איתן אכלין וכן פרש"י וז"ל מאכלים מפניקוס אתם אוכלים ע"ז רעיהם שהורגים את בעל ממו וכוטלין את ממונס ע"כ . ויש לדקדק דלמה לא פירשו הפסוק בפסוקו על הדם מאכלו שהיו עובדים על מה שכתוב בתורה לא מאכלו על הדם וכמו שפי' רמ"ק דנראה דס"ל דהנביא אינו מענישם אלא דוקא על ז' מצות שננטו בני נח ומסוס הכי הוציאו הכתוב מפסוקו לפי שכוונתו לא הזכירו על לא מאכלו על הדם ואם כן יש לדקדק דלמה יותר להם הנביא על שאר העבירות שלא הזכירו בני נח .

והנה חזן מדריכו אשר ליישב וקודם כל דבר נקדים דמאי לאמרינן כמאן מודעא רבה לאורייתא דהא לא טייבא מודעא אלא במי שאנס את חבירו לעשות איזה דבר שלא כרצונו אבל מלך שמנהו לנבדיו שיעשו כך וכך הרי הם מחוייבים לעשותו ואיך כאן טענת אונס דהא קול דינא דמלכותא דינא וכל סכנ דינא דמלך מלכי המלכים ית' טמו וא"כ אם אונס את ישראל שיקבלו לשמור ולקיים מצות מה מודעא יש כאן שהרי מחוייבים הם לשמור מצות מלכם והרש"א כתבנו דבריו לשי' כרנש מזה וז"ל ואם נאמר שנעשו מפני שעברו על מצות מלכם א"כ בטלה מודעא זו ע"כ דבריו . ולא ידעתי למה לא יקשה לפי האמת דבטלה מודעא זו מסוס דהם נענישם על מה שעברו על גזרת מלכם וקול דינא דמלכותא דינא .

ונראה דזה יובן עם מה שכתב הר"ן בפרק ד' נדרים עלה כ"ז עלה ההיא דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא וז"ל ובתבו התוספו דדוקא במלכי האומות אמרי' דינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אונס אתכם מן הארץ אבל במלכי ישראל לא לפי שא' כל ישראל שותפים בה ע"כ . והנה אם איך לא היה תחוקת בדינו מכא מתנת אברהם אלא ששכחו היה ה' נתנה לנו שטיטא דלא היה מועיל לנו טענת אונס דתיפוק ליה שאנו מחוייבים לשמור ולעשות כל מה שנינו מסוס דדינא דמלכותא דינא אך אם מה שאנו זוכים בא' הוא מכא שזכה בה אברהם ואנחנו באים מכא ירושה א"כ לא טייך דינא דמלכותא דינא דומיא דמלכי ישראל כהרי לא נתן לנו ה' עבשיו טוס דבר מחדש ולא נשאר לנו חיוב להיות את התורה אלא מלך קבלתנו ובה יש טענת אונס .

וזרזו כונת הכתובים בני אדם יושבי הערבות האלה על אדמת ישראל אומרים לאמר אחד היה אברהם וירש את הארץ ולנו נתנה הארץ למורשה כלומר שישראל כבר היו יודעים שזה היו אנוסים בדברת התורה ואונס נענישם מלך שלא קיימו מה שכבר קבלו אלא שיהם מודעא אלא שהיו יראים פן יבא עליהם מעשה דינא דמלכותא דינא וענישם לזה אמרו אחד

דרך הערבה דרוש כא

אז הסבועה קיימים והכא שישאל לא הרהרו שום תנאי בלכם
אף שהיו אנוסים שבועתם קיימת . והרב זל עלה על דעתו
לחלק דמניין ההיא שהאנם אינו מאנסו על הסבועה אלא הוא
נשבע כדי להגיל מתוכו אבל ההיא דנאנסו בקבלת התורה לא
דמיא להא והוקשה לו לחילוק זה מההיא דנאנסו המוססות בפרק
הגזול בפרק דף קנ"ג וזל וכן כוונתו כשהאנוסים תסביעין היהודים
הדרים תחמיהם שלא ינאלו לדור בעיר אחרת יכולין ליבעע סתם
שלא ינאלו ובלבד יחשבו היום משמע מדבריהם דא"צ דאנוסים
אותו ליבעע אם לא אחר בבלו היום דשבועתו קיימת וא"כ הדרה
קושיין לדוכתא דמאחר דלא הרהרו ישראל בלכם שום דבר היכי
נפטרו משבועתם על קבלת התורה ומיך הרב זל דאנאי ההיא
דנודרין להרנין דהאנם אינו אנונסו אלא במה שמוניא בשפתיו
אך אי אפשר לו לדעת לאנונסו ואם לא ביטל הסבועה בלבו
כיון שיאמ' היום או כיונא בו הרי הוא נשבע ברנן אבל בקבלת
התורה שהאנוסים על פי הדבר דיוע מה בלב האדם כי הוא בוחן
כליות וכן ויודע מחשבות האדם פשיטא דלא היו יכולין לפטל
הסבועה בלכם דהא כל כך גלויות לפניו מחשבות לבו כל אדם
כמו מה שמוניא בפיו ואם כן אנוסים היו לקבל הסבועה הן
בפה הן בלב עכ"ד נמנינו למדין דטעמא דמהני לישראל טענת
אנונס אף שהרהרו שום תנאי בעת הסבועה הוא מחסו דהאנם
גלויות לפניו מחשבות בני אדם ואם כן הרי היו אנוסים על מה
שנשבעו בפה ועל מה שלא הרהרו שום תנאי בעת קבלת
הסבועה .

ובזה יובנו קלת הסוקים במיכה ס"ג שמעו נא זאת ראשי
בית יעקב ונזת' ראשיה בטוחד יספוטו וכהניה במחיר
וירו וגו' ועל' ה' יטענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבא עלינו רעה
לכן כגללכם כיון שדה תחרט וירושלים עיין והר הבית
לכמות ישר ע"כ . ויש לדקדק בפסוקים אלו טונא אדא במה
שהזכיר הכביא עונות אלו דהיינו ראשיה בטוחד יספוטו וכהניה
במחיר וירו דלמה לא הוכיח אותם על עז' שהיתה בס' שהיא
העבירה היותר חמורה . ולזה היה אפשר לומר כההיא דאמרי'
ב"כ פרשת קדושים עלה דקרא דלא תעשו עול שכל דיון המטה
את הדין נורס לשכינה שמתחלק מ' ישראל ולזה בא הכביא וגינה
אותם ואמר ראו כמה טעשתי בני אינסי טראשיה בטוחד יספוטו
וכהניה במחיר וירו ואומרים הלא ה' בקרבנו והלא הם דרתי
דסתרי אהדרי' שאלו השפלות שמוסי' הם גורמים שלא יהיה ה'
בקרבם אלא שמתחלק השכינה מ' ישראל .

אך כפי דרכינו נאמר בענין אחר ונדקדק עוד בסברת
ישראל שאומרים הלא ה' בקרבנו לא תבא עלינו רעה
וכתבו המפרשים שהכוונה היא מאחר שכינת ה' בקרבנו לא תבא
עלינו רעה וכי עלה בדעתם דבזמן שאין ישראל עוסי' רגונו של
מקום שטרסה שכינה בטובס והא' אמרינן בפ"ק דסוטה קודם
שחטאו ישראל היתה שכינה שרייה על כל א' וא' שנאמר כי ה'
לא קיך מתהלך בקרב מחניך וכיון שחטאו היתה שכינה מסתלקת
מהם שנאמר ולא יראה בך ערות דבר וכן אמרינן ע"כ . והא'
דאמרינן דבשעה שנכנסו גוים להיכל היו הכרובים מעורין זה
בזה והוא סימן להשראת שכינה בינינו והרי אין לך שעה שאין
ישראל עוסי' רגונו של מקום כאותה שעה ואפילו הכי משמע
שהיתה שכינתו בינינו כבר באמרו בזה טעמים רבים וכמו
שנאריך בזה בדרך עלב יע"ס . ובללן של דברים דבזמן שאין
ישראל עוסי' רגונו של מקום הוא מסלק שכינתו מתוכם ואם
כן איך אמרו שלא תבא עליהם רעה בעבור שכינת ה' בקרבם
והלא מאח' שחטאו כסתלקה שכינה מביניהם עוד יש לדקדק
במה שסיים הפסוק לכן כגללכם כיון שדה תחרט דאיך הוא
מקושר

נאם ה' אם לא ביד חזקה ובורע נטויה ובחמה טפונה אמלך
עליכם על כרחם שלא בטובתכם ממליך אני מלכותי עליכם
ע"כ . ויש לדקדק במאמר זה טובא חדא דאיך הדבר תלוי במה
שיביאם בעמנו והלא חפילו שיביאם ע"י שליח יכיל לומר שביד
חזקה ימליך עליהם . ועוד ב"ש שלא יהו אומרים הואיל ונלינו
כו' דמהיבא תיתי דבטביל טנלו ולקו על חטאת' שיאמרו שנכסו
טנלו ועשו כמעשה האומות והלא עכסו טנלו ראוי הוא שימודו
את עונם ואת עון אבותם . ועוד יש לדקדק במה שסיים כ"כ
שלא בטובתכם ממליך אני מלכותי עליהם דמהיבא תיתי שישראל
לא ירגו לקבל מלכותו ימברך ואם הכונה על קיום המנוח
הזל' ע"כ תקיימו המנוח .

אך על פי האמור יבא לבלל יטוב ונקדים עוד דליתא
בפרקי ר"א הביאו מהר"ט יפה בב"ר סדר וירא פרשה
מ"ט ס"ב זל בטענה שהפיק ה' את העמים בדור הפלגה הביא
שבעים שרים של מפלה ונתן לכל שר ושר אומה אחת שמהיה
תחת השר וישראל נפלו בחלקו של הקב"ה שנאמר כהנחל עליון
גוים וגו' כי חלק ה' עמו ע"כ . וכבר ביאר כל זה הרמב"ן
בקצת מקומות שכל האומות הם תחת השרים אך ישראל אינם
תחת שום שר אלא ה' אלהיהם הוא מלכם וטרם . והנה כבר
כתבנו בטעם הרשב"א דכל זמן שהיו ישראל בארץ לא היה להם
שום טענת מודעה כלל אלא כיון שנלו חזרה המודעה למקומה
ומט' ה' הדור קבלה בימי אחרונם . והנה כל טענת ישראל לומר
דלא שייך טענת דינא דמלכותא דינא הוא מטום ההיא דר"ת
דכל שאינו מטום גזרותיו על כל מלכותו לא שיי' דינא דמלכותא
וטעם זה היה נודק אם היו ישראל ג"כ תחת שר ככל האומות
ולא היה הפרט ביניהם כלל אז היו נודקים בטענתם דמה ראה
ה' לגזור דוקא על ישראל ולא על שאר האומות . אבל מאחר
שכל האומות מסרס ה' תחת השרים וישראל דוקא הם תחת
מלכותו ימברך אינם נודקים בטענה זו ככל שהרי לכל בני
מלכותו הוא נוזר גזרה כוללת והאומות אינם נקראי' בני מלכותו
מאחר שכבר מסרס לשרים . וזו כונת הברייתא והבאתי אותם
ד"ל אבי בענמי אל תהיו סבורים שאני מוסר אתכם לשליח כמו
שאני עושה לא ה' שמסרתים לשרים ואמרה הברייתא זו מדה
טובה לישראל שלא יהו אומרים הואיל ונלינו לבין האומות נעשה
כמעשה' כלו' דבטעמא ששהיינו בארצנו לא היה לנו שום טענת
אנונס מטום דלא נתן לנו הארץ אלא בעבור נחמוד חוקיו וכמו
שכתב הרשב"א אבל עכסו טנלינו חזרה המודעה למקומה מה
תחת' תפוק לי דדינא דמלכותא דינא לזה אמרו נעשה כמעשה'
דוקא אבל לא סינוור עלינו גזרות חדשות לא עשה כן לכל גוי
וזהו שאמר והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים
כהיה כגוים ונזמר ע"כ שלא בטובתכם ממליך עליכם כלומר
דוקא עליכם ממליך שלא אחסור אתכם תחת שר אבל שאר
האומות הם תחת שרים ואם כן איך אתם יכולין לומר נהיה כגוים
מטום דמוכרחים אתם לקבל גזרותי דדינא דמלכותא דינא .

והנה אף שביארנו דמה שלא היה מכניסם לארץ חשיב
אנונס לפי שהיתה מוחזקת בידם . אכתי הקשה
מהרד"ך בתי יז חדר זג מההיא דאמרינן בפ"ד נדרים גזרותם
להרנין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אע"פ שאינה תרומה
שהיא של בית המלך אע"פ שאינה של בית המלך . ומשום שנאמר
דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של בית המלך
ופריך כיון דאמר יאסרו כל פירות ליאסרו כל פירות עליו
ומני באומר בלבו היום ומוניא בשפתיו סתם ואצ"ג דדברים
שבלב אינם דברים לנבי אנונסא שאני . הרי ב"דאי טמי שנאנס
עז' אחרים בני למ'מר בלבו היום ואם לא אחר בלבו היום הנדר
או

מקושה עם הקוד' ולמה לא קללם בנוסח חזק וכדעב :
ונראה דזה יוכן עם מאי דאמרינן בס"ר סדר בשלח פרשה
 כ"ו סי' ב' הי"ט בקרבנו אם אין רבותינו אמרו
 אם מהדברים אנו בלבינו והוא יודע מה שאנו מהרהרי' נעבדנו
 ואם לאו נמרוד בו אחר להם הקב"ה אם בקשתם לבדוק אותי
 יבא הרשע ויבדוק אתכם וכל בן ש' אם בקשתם לבדוק אותי יבא
 הרשע ויבדוק אתכם דמה ענין בדיקת ישראל לה לבדיקת הרשע
 לישראל - ונראה דזה יוכן עם מאי דתנן בפ"ג דהאש השנה עלה
 כ"ט והיא כאשר רים משה ידו ובכר ישראל וגו' וכו' ידיו של
 משה עושות מלחמה או סוכרות מלחמה אלא לומר לך כל זמן
 שהיו ישראל מתפללים לפני מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם
 שבטמים היו מתנבחים ואם לאו היו נופלים ובתב טס רבינו
 עובדיאל אל שהטעם שבטמית משה הלזו טס הוא מטוס דלעיל
 מזה תנן מי שהיה עובד אחרות בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך
 לבית הכנסת ומעט קול טופר או קול מנילה אם כיון לבו יבא
 ואם לאו לא יבא א"פ. וזה טעם וזה טעם זה כיון לבו וזה לא
 כיון לבו ע"כ - ובא התנא לומר דאל תתקו על זה שזה טעם
 וזה טעם וזה כשביל טכיון לבו וגו' וזה קביל טלא כיון לבו לא
 יבא לפי שהכל תלוי בכונת הלב ומינינו גם כן במלחמת עמלק
 דומה לזה דהכל היה תלוי בכונת הלב דהיינו כזמן שהיו מכוונים
 את לבם לאביהם שבטמים היו מתנבחים ואם לא היו מכוונים
 את לבם היו נופלים - ובפ"ק דתעניות עלה ה' אמרינן אחר רב
 אחי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן מטיס נפשו בכפו
 שנאמר נשאל לבבנו אל כפים ע"כ ופרט' אלא אם כן מטיס נפשו
 בכפו כלומר שנספשו מכוונת בכפו ממוחן כלומר שיהיה טובו
 כדורו - הרי שהכל תלוי בכונת הלב - וזהו כונת המאמר אם
 בקשתם אותי לבדוק אתכם אם אני יודע מה שאתם מהרהרים
 בלבבכם יבא הרשע ויבדוק אתכם מי הוא שמכוין את לבו לאביו
 שבטמים ומי הוא שאינו מכוין את לבו לאביו שבטמים וזה
 יודע לכם מה שאתם רונים לבדוק אותי אם אני יודע מה שאת'
 מהרהרים בלבבכם שבטמית רואים שבזמן שאתם משעבדים את
 לבכם לאביכם שבטמים אתם מתנבחים ובזמן שאין אתם משעבדי'
 את לבכם לאביכם שבטמים אתם נופלים מזה יודע לכם שכל
 מה שאתם מהרהרי' בלבבכם אני יודע אותו ומט' הכי שבטמים
 אתם נופלים ופעמים אתם מתנבחים לפי שהכל תלוי בכונת
 הלב - נמינינו למדין מדברי המאמר דפי' הי"ט בקרבנו הוא אם
 יודע מה שאנו מהרהרים -

ובזה יוכן פסוק אחד בפר' ואתחנן לא תלכוני אחרי אלהים
 אחרים וגו' כי לא קנא ה' אלהיך בקרבך ומלת בקרבך
 הלזו כמעט אין לה מובן דמאי אהא למימ' שהטס הוא בקרב
 ישרא' ואנקלים תרגם סביגמיה כינך אך עם מה שכתבנו יתיישב
 והנה כבר ידוע מה שכתב הרמב"ם אל במורה הנבוכים טלא
 תמצא בכל התורה ובכל ספרי הנביאים לטון קנאה אלא בענין
 ע"ז ובכר הביא כל זה הרמב"ן בפרשת יתרו והביא מה שאמרו
 במכילתא בקנאה אנו נפרע מע"ז אבל אני חנון ורחום בדברים
 אחרים ובכר האריך הרמב"ן בטעם הדבר יע"ש ואמרינן בסוף
 פ"ק דקדושין עלה ט' ו' ועלה ח' שבכל העבירות חוטבה רעה אין
 הקב"ה מנרסה למעשה חוץ מעז' דמנרסה למעשה דכתיב למען
 תפוס את ישראל בלבם ע"כ - ולזה בא הכתוב להרחיק מע"ז לפי
 טיט בה שני דברי' דליתפשו בנאש העבירות ולה' אחר לח תלכוני
 אחרי אלהים אחרים כי אל קנא ה' אלהיך ובכר ידעת דדוקא
 בע"ז אני נפרע בקנאה ועוד טא' נפרע בקרבך כלומר על מה
 שאתם מהרהר' בלבב' אנו מנרסה למעשה מה שאין כן בשאר
 העבירות דמחכב רעה אין הקב"ה מנרסה למעשה וכמו שכתבנו

ובזה יוכן פסוקים בפרשת וילך ומהו אפי' בו ביום
 ההוא ועבדתי' וקסרתתי פני מהם וכו' ומלאוהו רעות
 רבות וזרות ואמר ביום ההוא הלא על כן אין אלהי בקרבי
 מלאונו הרעות האל ואכני הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל
 קרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים ע"כ - והנה המפרשים
 כולם פתקטו בפסוקים אלו דהא מאחר טעשה טשובה ואמר הלא
 על כן אין אלהי בקרבי מלאונו הרעות האלה סמודה ואומר
 שבטביה שטקס ה' הסנחתו ממנו מלאוהו הרעות אך אחר אחר
 זה ואכני הסתר אסתיר' האו דויכח' להאי פדכטא' ובטס דרא"ח
 אמרו שהיה מפרש על כן אין אלהי בקרבי על ע"ז טלהם ועל זה
 אמר ואכני הסתר וגו' כי פנה אל אלהים אחרים ואל הלא דרש
 ומרומי' ט' בדרטופיו תעה על זה ואמר חלילה לעשות קדש חול -
 עוד יש לדקדק טמה שאמר אין אלהי בקרבי דמלת בקרבי אין לה
 מובן ולא הול' אלא על כן אין אלהי עמי או עמדי מלאונו
 הרעות האל - אך כמה שכתבנו יוכן הכל טמה טרואה טמלאוהו
 רעות רבות וזרות ואמר ביום ההוא הלא על כן אין אלהי בקרבי
 מלאונו הרעות האל כלומר שיקפה לו דלמה מלאוהו רעות רבות
 ורעות על טלא קיים המנות שקבל עליו בטובעה ואלא אנוס היה
 ובדאמרינן מכאן מודעא רבה לאורייתא ואמר ביום ההוא על
 כן אין אלהי בקרבי כלומר דח' אינו יודע מה שאנו מהרהר' בלבבי
 ומט' מלאונו הרעות האלה דכיון שאינו יודע מה שבלבו הלה
 הסבויה טכטבעתי על קבלת התורה א"פ שהייתי אנוס מאחר
 טלא ההרתי בלבי טוס תנאי בעת קבלת התורה דומיא דהאי
 דנוגרינן להרגין דבעינון טיהרהר בלבי ביום דאס איתא דלאהי
 בקרבי טיודע מה שאני מהרהר בלבי למה מטנים אותי על
 קבלת המנות מאחר שהייתי אנוס בין על מה שהולאתי בפה בין
 על ההורו הלב ולזה טיים הפסוק ואמר ואכני הסתר אסתיר
 פני כי פנה אל אלהים אחרים כלומר דהו' לו וכו' בדבריך דוש' לך
 טענת אנוס היינו בשאר המנות אך כמה טענית אל אלהים אחרים

אין

ובכר

דרך עזב דרוש שלשה ועשרים

במדרש כל רעיה בנדו כה אלו חיבאל ונבדילאל מלמד

שקרא הקב"ה למיכאל ונבדילאל ואמר להם
בשבע אני בשמי הגדול שלשם שלכו ותנינו חס בניון מיד לקח
כל אחד ואחד לפיד של אש והנינו אש בניון הה"ד כל רעיה
בנדו כה ע"כ

דירא את דבר ה' יסב כדד וידום ואדמה על ראשו ועינוהי
מטייפין הנה לא יגום ולא יסן על הרע כפיה לבנים
שגלו מעל שלחן אכילה מדרום שלח אש והרבה להשיב אפו וכך
היה המדה שכל דבר אשר יבא באש ע"י הקב"ה בעגמו בא יבא
במשפט חזק וזוהו נטויה * וכבר זה מתורתו של הראש"ד ז"ל
עלה בידיו אהא דלמרינן בפ"ק דעניות ח"ד יוחן טלטה
מפתחות כידו של הקב"ה שלח נמסרו לשליח ואלו הם של חיה
ושל נשמים ושל תחית המתו וכו' * וכתבו החידושים דהקשה
הראש"ד אחיזה לה חשיב נמי פורענותם של רשעים דכתיב פתח
ה' את אוגרו ויוציא את כלי * זעמו ועיין בתוס' :

וראיתו למוסר"ט ופה ז"ל כד"ר שכתב ז"ל ולי נר להשיב
דאין מפתח זה עתה כוד הקב"ה שכבר מסרו
לשליח כדמשמע בפ"ק דענינה דכתחלה היו כלי זעמו של הקב"ה
בדקיע עד שכא דוד ובקש רחמים והורידן לארץ וכו' וכיון דבא
דוד והורידן לארץ משמע דליכא אוגר וליכא פתיחה עכ"ל *
ותמנהי שיהי סהרוב נגור דלאחר שזורידן דוד ליכא לא אוגרות
ולא פתיחה לא ידעתי מנ"ל דאיתא דכי היכי דבשמים מעל
איכא אוגרות ואיכא פתיחה ואינן נפתחים אלא ע"י הקב"ה
בעגמו ה"כ בארץ מפתח איכא אוגרות ואיכא פתיחה ואינן
נפתחים אלא ע"י הקב"ה * ומלבד זה דבריו תמוהים הם בעיני
דבא פסוק זה דפתח ה' את אוגרו ויוציא את כלי זעמו הוא
בירמיהו שהתנבא על מלכתה כל ככל שהוא זמן רב אחר מפלתו
של דוד שהוריד כל היום לארץ וא"כ ה"ק פתח ה' את אוגרו
ויוציא כלי זעמו והלא כפי דברי הרב ז"ל באתו דירמיהו שכבר
הוריד דוד כלי זעמו לארץ לא אוגרות איכא ולא פתיחה איכא *
ואם פסוק זה דפתח ה' את אוגרו ויוציא כלי זעמו לאו דוקא *
א"כ היכי מוכח דמטר איכא מפתח ולא נמסר לשליח מדכתיב
יפתח ה' לך את אוגרו הטוב והרי זה דומה לקרא דפתח ה' את
אוגרו ויוציא את כלי זעמו ואידי וידידי חד שיטורא * אלא ודאי
עכ"ל דאף לאחר מפלתו של דוד שהורידו לארץ איכא אוגרות
ואיכא פתיחה ואינן נפתחי אלא ע"י הקב"ה בעגמו * באופן
שקושיה הראש"ד בקהומה עומדת ודברי הרב הגו' אינן מעלים
ארוכה * והראש"ד ז"ל תירץ משום דאכתו פ"ה ענינו של רשעים
ע"י שליח דכתיב וינא מלאך ה' ויד בתקנה אשור וכו' והא דכתיב
פתח ה' את אוגרו לכלותם האחר ואפשר שאין כלותם אלא ע"י
הקב"ה כי אז יהיה המשפט החזק ונ"ל לפי שאינן אלא ליום
הדיו ואינן תמיד לא חשיב ליה עכ"ל * והנה מ"ס הראש"ד ז"ל
דלעתיד נפרע מהאומות ע"י עבדו אף שדרך אסתר אמרה דבר
ה' בפייה אמת דאחרי' בספרו ז"ל לי גרם וכלם אמר הקב"ה
אל תהיו סבורים באפרע מכם ע"י שליח כשם שנפרעתי ונפרעה
ע"י משה ומסנחריב ע"י מלאך אבל לעמיד אני נפרע מכם סבב'
לי נחס וסלס ע"כ * ואמרינן במדרש כימי נאיתך מארץ מגרים
אראנו נפלאות אראנו לבנים מה שלח הראש"י לאבות במגרים
כתיב נורה ההלכות עוטה פלא וכאן כתיב אראנו נפלאות וכו'
והקשה מהר"י ט' בדרשותיו פ' בא דרוש שני דה"ק דבמגרים
כתיב עוטה פלא לפון יחיד והלא כמה פלאי * פלא' היו בכנר'
ותירך דלא חשיב פלא אלא מה שנעשה ע"י הקב"ה בעגמו
ובמגרים

אין לך טענת אונם שהרי מדעתך ורונך הטוב קבלת סלח
לעבוד ע"י וכוו מכתבנו כשם המוספות : ואל זה סוכב הולך
בנות המקונן באומרו סלה כל אכירי ה' בקרבי קרא עלי מועד
לסכור בחורי גת דרך ה' לכתולת בת יהודה * ויש לדקדק
דמאחר שאמר סלה כל אכירי דהיינו החסידים ואנשי מעשה מהו
זה סכור ואמר קרא עלי מועד לסכור בחורי * ותו קשה אומרו
סלה כל אכירי ה' בקרבי דהיי"ל מקרבי ועיין מ"ס בדרך עכ"כ *
אחנם ע"פ הקדמתנו יאמר נא דה"פ דלמרינן במדרש באיכה
רבמי קרא עלי מועד לסכור בחורי מנינו סלוקין של בחורים
קשה כחרבן בית המקדש דכתיב גת דרך ה' לכתולת בת יהודה
כך קרא עלי מועד לסכור בחורי וכתיב שם מהר"ט ופה ז"ל
שהכונה היא לפי שבת המקדש תתמסכן בעונינו כדאית' בכתה
דוכתי וכן הכתובים נחפסין על עון הדור כדאמרינן בפ"ק
דכתובות גבי על בחוריו לא יטמח ה' חשיב את לאתפוסו לכך
כנים אלו קמים לפני ה' שיוק הנקי מפני החוטא עכ"ל והנה
המקונן הוקטו לו שתי קושיות חדא סלה כל אכירי ה' בקרבי
דודאי מה דסלה כל אכירי היינו כפרה על הדור שהגדקים
נחפסין בעון הדור אלא שהוקטה לו מאחר שה' בקרבי שהוא
יודע מעליותיו לכ א"כ הרי אנו אנוסים על קבלת התורה אע"פ
סלה דההרנו שום דבר בעת קבלת התורה וא"כ למה סלה כל
אכירי מאחר שהיינו אנוסים וכדאמרינן מלאך מודעה רבה
לאורייתא * עוד תמה ואמר קרא עלי מועד לסכור בחורי גת
דרך ה' לכתולת בת יהודה דמלבד מה שכתה איך סלה כל אכירי
מאחר שה' בקרבי עוד יש תימה אחר שכל הכפרות כולם באו
בבת אחת ובתקיימו בי דהיינו קרא עלי מועד לסכור בחורי שהם
מכפרים על הדור וכן גת דרך ה' לכתולת בת יהודה שהוא חרבן
בית המקדש והלא לא כך נאמר למטה לא נאמ' לו שבת המקדש
היה מתמסכן בעונם ולאחר חרבן בית המקדש היו הגדקים
מתמסכנים בעון הדור ואיך רואה שכל המכובות באו בבת
אחת דהיינו סלה כל אכירי וגם קרא עלי מועד לסכור בחורי
ואמר כל זה גת דרך ה' לכתולת בת יהודה שהוא חרבן כ"ה זו
לא משענו *

ובזה אלנה ואטובה לאחור הפונה קדים * ויש לדקדק
דמה קצר יט לזה הפ' עם הפ' הקודם דקאמר ועמה
אם שמעו תחפיו בקולי ושמרתם את בריתי והיייתם לי סגולה
מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי גו' ונראה דהכונה
שהב"ה אחר לישראל ועמה אם שמעו תחפיו בקולי וכו' והיייתם
לי סגולה ואמרינן במ"מ סגולתו של אדם תביעה עליו כך תהיו
חביבין עלי ורשעים הוא לפי שישראל המקיימים את התורה הם
מנווים ועושים אבל אומות העולם אף אם יקיימו את התורה
אינם מנווים ועושים וגדול המנווים ועושה * וב"מ ישראל ג"כ
הם אנוסין ופטורים הם מלקיים את התור' וא"כ אף אם יקיימו
אותה חשיבו כאינם מנווים * לזה בא הכתוב ונתן שמי טענות
לומר לישראל לא חשיבו אנוסים חדא כי לי כל הארץ וכיון שכן
אודא ליה טענת אונם וכסדרת הרשב"א ונדכתיב ויתן להם
ארצות נזים והחל לאומים בעבור יסמרו חקיו * וב"מ ה"ה תינח
בזמן שישראל שרונים על אדמתם אבל לאחר שנלו חזרה המודעה
לקנותה ונדכתיב הרשב"א לזה אמר טעם אחר והוא ואתם תהיו
לי סגולה משליש עליכם אלא אני ואם כז' דינא דמלכותא דינא
ולא שייך בזה מה שכתב רבינו הם לפי ששאר האומות הם
תחת שר אבל אתם אינכם תחת שר אלא תחת רשותי ואם
כן הרי אני תשוב נזרתי על כל מלכותי וזה אומרו ואתם תהיו
לי ממלכת כהנים וגוי קדוש :

ובמזרים לא נעשה עז הקב"ה אלא מכת בכורות ומס' קאמר
 עושה פלא חכל לעמיד לבא כל הפעולות שיעשה הקב"ה יהיו
 עז עמנו וזהו סאמר אראנו נפלאות ע"כ. נמנינו למדין
 דכסה מספט הוא עז הקב"ה אז הוא כלה ונחלה לפי שהוא בא
 במשפט חזק.

ולזה כיונו דול בר' פל"ט סימן ח' וזל ואכרבה מברכך
 ומקללך אחר א"ר ירמיה החמיר הקב"ה בכבודו של
 נדיק יותר מכבודו בכבודו כתיב כי מכבדי אכבד ובזוי יקלו עז
 אחרים וכבודו של נדיק כפי ומקללך אחר אבא ע"כ. ולפי
 דברי הראב"ד זל הדברים כפסטרן שהחמיר הקב"ה בכבודו של
 נדיק שהמולול בכבוד הנדיק כפרע ממנו הקב"ה בעמנו שהוא
 עונם חמור אבל המולול כנגד המקום כפרע ממנו עז שליח
 שהעונם ההוא אינו כל כך חזק.

ואל זה סוכב הולך כונת הפסוק ולא תגזי את עמיתו
 ויראת מאלהיך כי אבי ה'. והנה רזל כמעוררו באומרו
 ויראת מאלהיך שאין זו אזהרה על יראת ה' שהרי כבר נאמר
 את ה' אלהיך תירא ואתרו דקרא מיירי באונאת דברים וכל
 דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך. ומו קשה כשישא
 דקרא דכתיב כי אבי ה' איד הוא נתיב טעם למה שקדם. ותו
 דלא היה נריך הדבר לאומרו והלא הכל יודעים כי האלהים
 בשמים אין עוד מלבדו כתיב. אך לפי דרכינו יבא על נכון
 ונקדים עוד מ"ט רש"י כפרסת ואראו סכל מקום שנאמר אבי ה'
 כשהוא חמור אצל עונם הוא נאמן ליפטר. והנה מפתח של תחית
 המתים שלא נחמר שלוח לשינוי לה מוכתיב וירעתם כי אני
 ה' כפתי את קברותיכם ופרט' אבי ה' אני ולא שליח וכתו טדרטו
 גבי מכת בכורות דכתיב ביה אבי ה' אני ולא שליח. ובפרק
 הזהב א"ר אלעזר הכל כפרע עז שליח חזן מאונאה דכתיב הפה
 ה' נכב על חומת אנך ובידו אנך ופרט' שכל העבירות כפרעין עז
 שליח חזן מאונאת דברים דכתיב וכידו אגך לא מסרה לשליח.
 ואין ספק שכל זה הוא לנודל עונכו של אונאה שהרי סהך ליה
 אתרו כל הסערים ננעלים חזן משערי אונאה ופרט' הגועק על
 אונאת דברים אין הסעור ננעל כפניו ואמרין מן המס דעל
 אונאת דברי אין הסעור ננעל כפניו ופרט' פניו מחיכה סבין
 שכינה למקום שתמיד רואה זאת העבירה דאונאת דברים עד
 שיפרע ממנו. א"כ איפה גם מה שאמרו דאונאת דברים כפרע
 חמנו הקב"ה בעמנו ולא עז שליח לנודל העבירה הוא כלומר
 טבא עמו במשפט חזק וכתו שלמדנו מתורתו של הראב"ד. והנה
 כונת הכתיב ולא תבזו אדם את עמיתו ויראת מאלהיך ואין
 אלהים בכל מקום אף דין כלות הרבה יותר מדאי תירא מעונם
 אזהרה זו דאונאת דברים כי אבי ה' כלומר על עברת זו אני
 כפרע בעמתי ולא על ידי שליח וכל שהפרעון הוא על ידי הוא
 במשפט חזק כאמור.

לומר עם ההיא דס"כ דחגיגה כשמנו כפעת הקיעים פעולות כל
 אחד ואחד אמרו מכון סבו אונרות סלג ואונרות כרד ועלית
 טללים רעים ועלית אנלים וחרדה של סופה וסערה ומעלה של
 קיסוד וכולן דלתותיהן של אש שנאמר פתח ה' את אונרו ויונא
 את כלי זמנו. והקטו והני בקיע איתגבו בארעא איתגבו
 דכתיב הללו את ה' מן הארץ מנינים וכל מהותות אש וכרד סלג
 וקיסוד רוח סערה עושה דקרו. ותרבו אחר דב יאודה אחר
 דב עד סלא בא דוד היו בקיע וככבא דוד בקע עליהם רחמים
 והורידן לארץ אחר לפניו רכס' ע כי לא אל ספך רשע אמה לא
 יבורך רע נדיק אמה ה' לא יגור כמגורך דע ע"כ. והנה מליסנא
 דגמרא דקאמר דוד בקע עליהם רחמים והורידן לארץ משט
 דבהודיה הלזו יס תועלת לעולם דאם לא היה כן כי אש כבוד
 כלפי מעלה שלא יגור כמגור ה' דבר דע לא שידך עזה בקסת
 רחמים ולא היה לו לומר כי אש שאמר דוד רכס' ע אין כבודך
 שיגור כמגורך רע אלא ודאי דאיכא תועלת לעולם כהודיה זו
 שהוריד כלי הזעם מהרקיע לארץ ומטום הכי בקע רחמים על
 הדבר ותועלת זה יובן עם ההיא דאמרי פ' ירושלמי ס"ב דתעניות
 אמר ר' לוי מהו ארץ אפים מרחוק רבו למלך שהיו לו כ' לניונות
 קטים אחר המלך אש דרים הם עניו במדינה עכטו בני המדינה
 שחם ככעיסים אותי והם עומדים ומכלים אותם אלא הריני מסלחן
 לדרך דחוקה שחם הכעיסו אותי בני המדינה עד סאני משלה
 אחריהם בני המדינה מסייסים אותי ואני מקבל פיוסן כך אמר
 הקב"ה אף וחימה מלאכי הפלה הם הרי אני מסלחן לדרך דחוק'
 שחם ככעיסים אותי וישראל עד נאני משלה אנלס ומפיהם ישראל
 עוסינן תשובה ואני מקבל תשוב' ה"ד באים מארץ מרחק מקדי
 הסמים ונ' א"ר יצחק ולא עוד אלא סנעל כפניהם ה"ד פתח
 ה' את אונרו ויונא את כלי זמנו עד דו פתח עד דו טריק
 רחמי קריבין ע"כ. פרי שהרחקת מלאכיו חבלה מאגלו ותעלה
 הוא תועלת לעולם והנה מהטעם עמנו טראה דוד סהקב"ה סלח
 לאף וחימה בארץ דאוקה כדי שלא יהיו נמלאים כפכני המדינה
 מכעיסים לפניו מאותו טעם עמנו בקע רחמים על כל כלי זמנו
 שלא יהיו עמו כמרום והורידן לארץ ומה שפחם בזעמיה ה'
 מפקד פבא מלחמה באים מארץ מרחק היינו אחר תפלת דוד
 שהורידן לארץ. באופן שלמדנו דלאחר תפלת דוד אין דבר רע
 יורד מן הסמים. ועל זה אמר המקובל' לא אליכם כל עוברי
 דרך הפשוט וראו אש יס מכאוב כמכאובי וגו' והוא כי ממרום
 סלח אש בעגמותי וירדנא ואף יתכן דבר זה והלא לאחר טבא
 דוד אין דבר רע יורד מן השמים לפי שהוא הוריד כל פלי הזעם
 לארץ אולי פיני ובניו יעשו תשובה וכאן ממרום סלח אש באופן
 שמכאוב כזה טבא עלי לא בא לטום אומה ולשון שאף טעל
 אומות העולם בא עליהם חרכן וגלות מ"ת לא היה הרע בא
 אליהם מן הממים שהרי גפי מכלת פבל כתיב ה' מפקד כלי
 מלחמה באים מארץ מרחק אבל הכא דכתיב ממרום סלח אש
 בעגמותי דבר זה לא אירע לטום אומה ולשון.

אך ליישב המסך הפסוקים נאמר באופן אחר ודקדק עז
 במה שאמר המקובל השיבני אחור דלפי הפסטר אין
 לדברים אלו מופן. עוד יס לדקדק במה שאמר כשקד עול פשעו
 בידו דמלת בידו היא מיותרת כי מי לא ידע פכל אלה כי יד ה'
 עשתה זאת. עוד יס לדקדק במה שאמר סלה כל אבירי ה'
 בקרפי דהוה ליה למייער סלה כל אבירי ה' מקרפי אבל בקרפי
 אין לו מוכן וכפך נדחקו המפרשים בזה ועיין מ"ס לעיל בדרך
 הערכה. עוד יס לדקדק במה שאמר קרא עלי מועד לסבור
 בחורי ולא ידעתי מועד זה מה הוא כונתו. וראיתי במרדכי
 דמועד קטן דאין אומרים תחנונים בט"ב עטום דכתיב קרא
 עלי

ובזה כפין כונת המקובל באומרו לא אליכם כל עוברי דרך
 הפשוט וראו אש יס תכאוב כמכאובי אשר עולל לי אשר
 הונה ה' כיום חרון אפו ממרום סלח אש בעגמותי וירדנה פרט
 רסת לרגלי הסיבני אחור נכניו שומתה כל היום דוד נסקד עול
 פשעו פידו ישתרנו עלי על נזארי הכטיל כחי נכני ה' בידי לא
 אוכל קום סלה כל אבירי ה' בקרפי קרא עלי מועד לסבור בחורי
 גת דרך ה' לכחולת כת יאודה ע"כ. ויס לדקדק בפסוקים אלו
 טובא חדא דלמה ברעות הללו הפליא לקובן ולומר לא אליכם
 כל עוברי דרך הפשוט וראו אש יס תכאוב כמכאובי בתחלת
 הקינה שהתחיל לספר כל הרעות טבאו עליו היה לו לומר לא
 אליכם כל עוברי דרך ונותר ומה נטבאו פרות אלו שאמר לא
 אליכם כל עוברי דרך טפי מפרות הראשונות. ולזה היה אפשר
 יד

דרך עזב דרוש כג

שלישית אחר כדבר הנמאם שאדם תלכוו תלפניו לאחוריו
ולפיכך לא רצה הקב"ה להכות אותי בענמי כל זה הייתי סובל
אחיו לפי שהייתי אומר דברי דכשענניו אותי ע"י שליח אחי
תכנייט ביותר מכל מקום הא אובא חדא לטיבותא שהעונם
אינו משפט חוק אף כשראיתי העונם ראה ראיתי דהיה כאלו
נעשה ע"י הקב"ה בענמו וזש"א נשקד עול פשעי בידו וכהיח
דאחרינן דלובאת דכרים נפרע ע"י ענמו מדכתיב ובידו חנך
וש"א נשקד עול פשעי כאלו היה בידו דהיינו משפט חוק שהרי
ישתרנו עלו על גואריו הכטיל כחי נמנא שמכאוב כזה לא הייתה
צדום אומה ולטון שתייה ע"י שליח ובמשפט חוק וז"ל נמנני ה'
בידי לא אוכל קום

עוד חזר המקונן ואמר שדומה לזה אירע לישראל דבר אחר
והוא איתרו סלה כל אבירי וגו' ונראה דיוכן בהקדים
הא דנרטינן בפרק המוכר פירות על ענין הכרובים כנגד הם
עומדים רבי יוחנן ורבי אליעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו
וחד אמר פניהם לבית והקטן למד פניהם לבית והכתיב ופניהם
איש אל אחיו ותרנו דמינך אנדודי וכתבו התוספות דמינך
אנדודי לא היה חני למיחר כלן בזמן שישראל עושים רגונו של
מקום דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושים רגונו של
מקום ע"כ ודבריהם באו סתומים שאם קושייתם היא דגם
מד פניהם לבית ס"ל דבזמן שטושים רגונו של מקום היו פניהם
איש אל אחיו ואחיו היירי בזמן שאין ישראל עושים רגונו ומסום
הכי קאמר שהיו פניהם לבית הנה מלבד כאם מונתם היא
זאת מה מירנו כלל כמבואר עוד קשה דאיך יתכן לומר זה
דאם כן בחאי פליגי ר"י ור"א ואם כונתם להקשות דמד פניהם
לבית ס"ל דבזמן שהיו עושים רגונו של מקום היו פניהם לבית
ובזמן שלא היו עושים רגונו היו פניהם איש אל אחיו גם זה
לא יתכן דמה סברא יש דכשפניהם איש אל אחיו שיהיה זה סימן
לאות בכני חרי שאין עושים רגונו של מקום אדרבה זהו סימן
שישראל עושים רגונו של מקום וכדאחרינן שהיו מנכיהים את
הפרוכת ואומרים ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר עם
נקבה

והנראה אגלי בכונת קושית התוספות הוא דאיכא דגם
מד פניהם לבית ס"ל דבזמן שהיו עושים רגונו
של מקום היו פניהם איש אל אחיו ובהא פליגי דמד פניהם
איש אל אחיו ס"ל דתחלת העמדה היה פניהם איש אל אחיו ובזמן
שלא היו עושים רגונו של מקום היה נעשה גם והופכין פניהם
לבית נמנא שהגם היה בזמן שלא היו עושים רגונו של מקום
ומד פניהם לבית ס"ל דתחלת העמדה היה פניהם לבית וכשהיו
עושים רגונו היה נעשה גם והופכין פניהם איש אל אחיו נמנא
שהגם היה בזמן שישראל עושים רגונו ויתרנו דזה לא יתכן
דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושים רגונו של מקום
דהיינו פניהם איש אל אחיו ומה הקטן בנמנא למאן דאמר
פניהם איש אל אחיו הא כתיב ופניהם לבית ותרנו לא קטיל
כאן בזמן שישראל עושים רגונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל
עושים רגונו של מקום ופירש רש"ם בזמן שישראל עושים
רגונו של מקום הופכין פניהם זה לזה דומא לחיבת זכר עם
נקבה האוהבים זה את זה ע"י שהקב"ה אוהב את ישראל ומתחלה
כך נעשו פנים אל פנים כדי שתייה סביבה על ישראל ויעשו
ישראל רגונו של מקום ובש"אן ישראל עושים רגונו של מקום
הופכין פניהם לבית ע"י גם נמנא דכשהכרובים פניהם איש
אל אחיו הוא סימן להשראת שכינתו יתברך בתוכו

עוד נקדתי מאי דאחרינן כפ"ה דיומא אר"ל בשעה שנגננסו
גוים להיבל מלוא כרובים התעוררם זה בזה הוציאו
אותם

עלי מועד ולא ידעתי למה נהפך יום זה מאכל ליום טוב
ומינון לשמחה ואם כונת הכפוב היא על טעם העמיד כי בע"ה
לכשיבוא תשיב נדקנו יהיה יום זה לטון ולשמחה וכדאיתא
במדרש אחתי קשה דהיה לו לכתוב פסוק זה בני נחמתי לא
בני סורענותא ועוד יש דקדוקים אחרים בפסוקים או ולכלתי
אחריך אחרתי לא אוכירם אך תתוך דברינו יובנו מאלהים
ונראה דכל זה יובן בהקדים מאי דאחרינן בפ' חלק מניח משמיה
דרבנן פרעה שחירף בענמו נפרע מתנו הב"ה בענמו סנחריב
שחירף ע"י שליח כו' ופרט פרעה שחירף בענמו לא היה ביווי
כ"כ ולכך הב"ה כמו כן נפרע מתנו בענמו ואינו מתכיים כ"כ
דאינו דומה מתכיים מן הגדול למתכיים מן הקטן סנחריב שחירף
ע"י שליח דהיינו ביווי יותר אף הב"ה נפרע מתנו ע"י שליח
וע"פ יובן מרזל בפתיחתא דאיכה דבתי וזל רז פתח תחת אשר
לא עבדת את ה' אלהיך וגו' ועבדת את אויביך אלו זכיתם הייתם
קוראים בתורה אם תמיד תוקד על המזבח ועכשו סלא זכיתם
הרי אתם קוראים מחרום טלח אם בענמותי ע"כ וזל דמה
ענין זה לזה והלא אם תמיד וגו' היא תורה מיוחדת להדליק את
על המזבח ככל יום ואין לזה טעם התויתמות עם קרא דמחרום
טלח אש וע"פ האתור יובן ונקדים עוד מאי דאחרינן בפרק
הדר ופ"ק דיומא וכתבו בני אהרן הכהן אם על המזבח אע"פ
שהאש יורד מן השמים מנה להביא מן ההדיוט ומהר"ם ישע פ"ו
דשביעית סימן ג' ובוקרא רבה פ"ד סי' ו' הקשה מכיון דאיכא
אש מן השמים מה צורך לשל הדיוט ומיך דהיינו להורות דה'
חפץ בסל ישראל טפי וכדאחרינן במדרש פרשת בהעלותך משל
לחלך שהיה לו אהוב א"ל המלך מדע שאנלך אני סוע' לכך תקן
לו הלך אוהבו והמקין מטה של הדיוט מנורה של הדיוט כיון
שבא המלך באו עמו שמינן סיבכו מלאך ומלאך מנורות של זהב
לפניו וכיון שראה אוהבו את כל הכבוד התכיים והטמין כל מה
שהתקין לו א"ל המלך לא אחרתי לך שאנלך אני סועד כו' א"ל
אוהבו ראיתי את כל הכבוד הזה כו' א"ל המלך חייך שאני פוסל
את כל בלי שהכתיב ובעביל אהבתך איני משתחא אלא בשלך
ע"כ נמנא טעם שגוה ה' להביא אש מן ההדיוט הוא להורות
ביוזם של ישראל שפסל אש של מעלה בשבילם והשתא ה"ק אלו
זכיתם הייתם קוראים אם תמיד תוקד ויקשה לכס כיון דאיכא
אש מן השמים מה צורך לשל הדיוט והת' הוא להראות חיבתכם
לפני הנוקם ועכשו סלא זכיתם אתם קוראים מחרום טלח אם
שהיינו ע"י שליח להראות שהם בתכלית השפלות לפי כחינו דומה
סמתיים מהגדול למתכיים מן הקטן מתכינו למדין מבריהא
שפרק חלק הגו' ומדברי הראב"ד דכשהקב"ה נפרע ע"י ענמו
איכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא חדא לטיבותא שאינו
מתכיים כ"כ דאינו דומה מתכיים מהגדול למתכיים מן הקטן
וכדברי רבנן וחדא לריעות' שהמשפט הוא חוק וכדברי הראב"ד
ובן כשנפרע ע"י שליח איכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא חדא
לטיבותא שהעונם אינו כ"כ חוק וחדא לריעותא שמתכיים ביותר
עוד נקדים דאחרינן במדרש מאי דכתיב השיבני אחר אחר רבי
ינחך כדבר הנמאם שאדם תלכוו תלפניו לאחוריו

ובזה נבא לביאור הפסוקים שישראל היו מקוננים דתיתי
לריעותא הו' בהו שנספרע מהם ע"י שליח ומתכיים
ביותר וזהו שהם משפט חוק כאלו נפרע מהם הקב"ה בענמו
זש"א לא אליכם כל עובדי דרך הביטו זראו אם יש מכאוב
כמכאובי בליתר מעולם לא הייתה בואת בשום אומה ולטון והוא
כי מחרום טלח אש בענמותי וכבר ידעת דמהאי קרא למדו ר"ל
בפ' חלק שנספרע מהם ע"י שליח מדכתיב טלח אש ואף שמתכיים
ע"י ומד שאינו דומה מתכיים מן הגדול למתכיים מן הקטן ונמנא
שהשיבני

אומם לשוק אחרו ישראל הללו שכרבתם ברכה וקללתם קללה
 עוסקים בדברים הללו מיד הוליס שנאמר כל מכבדיה הוליה
 בי ראו ערותם ע"כ * והדברים תמוהים דאין לך טעה שישראל
 אינם עושים רגונו של מקום ושהקב"ה יסלק טבינתו מביניהם
 כאותה טעה שנכנסו גוים להיכל וא"כ איך מנאו את הכרובים
 פניהם איש אל אחיו וכבר עמדו על מדוכה זו אבות העולם נחזי
 נפש וכתב הריטב"א בט"ס הד"ס שטענה להם גם לרעה כדי
 לנלות את ערותם *
ויש להסתפק האם דאמרינן בפ"ק דיומא עשרה נסים נעשו
 בכית המקדש חס נסים הללו היו בהתמדה אף בזמן
 שאין ישראל עושין רגונו של מקום או דלמא דלא נעשו נסים
 הללו לא בזמן שישראל עושין רגונו של מקום והיה נראה דנסיס
 הללו היו בהתמדה שהרי במתרא הקטו ותו ליכא והא ח"ר לוי כו'
 מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבינא כרובי' בנס היו עומדין
 בו' ואמאי לא הקטו דכרובים היו הופכין את פניהם איש אל
 אחיו קטיבא בטעה שהיו מעורין זה בזה כו' וזה היה
 הפכות ומראין להם הכרובים שהיו מעורין זה בזה כו' וזה היה
 בנס דתפלת עמידתם היה פניהם אל הבית וכו' הריטב"א אף
 אי אמרי' דעשרה נסים דחטיב היו בהתמדה כיחא דהך דכרובים
 לא היה בהתמדה כי אם בזמן שישראל עושין רגונו של מקום *
 הן אמת שראיתי לרש"י שכתב שמבניהן אותו ומזיחין אותו
 לחזן ולפי זה לא דמי להם הפנים לכרובים * טוב ראיתי
 להריטב"א ש"ז דיומא אהא דאמרינן התם הללו פתח מתעטפת
 שכתב וז"ל יש שפירשו דהא בזמן סלא היו עושין רגונו של מקום
 ולא היה גם בלחם הפנים להיותו חס כיום הלקחו ע"כ ודוק *
 ונחזור לענינינו *

עוד

נקדים מאי דאמרינן במדרש מעולם לא זזה סכינה
 מישראל בטבתות וימים טובים ואפילו בטבת של חול *
 והנה שפירוש מאי דקאמר ואפילו בטבת של חול דלכאורה אין
 לו מובן נהירא דאדוני אבי זל"ה סח לי דבתייתו לומר אצל
 הרב מוה"ר זרחיה נוטא ז"ל בא חס"ח מן המערב זמאל לו
 שירוס מאמר זה והרב לחדוה לתלמידיו אמר להם שיעיינו בו *
 וראוי אבי ז"ל אמר שאפשר שהכוונה היא על פי מה שאמרו בנת'
 ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא יום שבת שמונה שנה ימים
 דאחר כך שוכת והשתא ה"ק דאפילו ביום זה ששוכת זה האיש
 שאפשר שהוא חול גמור אפילו הכי לא זזה סכינה מישראל ביון
 שמון הדיו חייב לשבת בו זלעשותו כשבת גמור * והרב ז"ל הטיב
 לו ראה דבריו טובים ונכוחים ואדי קב"ה צלפולא אף אחימת
 הדברים הוא ט"ס חקירה בין הראשונים ז"ל שהדבר ידוע אצל
 בעלי המקור דמשכחת לה דבמקום אחד יהיה ביום הששי עדין
 יום זהו חול גמור ובמקו' אחר כבר נטה היום זהו לילה והוא
 שבת וכן להפך ביום השביעי משכחת לה שבמקום אחד עדין יום
 הוא והוא שבת גמור ובמקום אחר הוא לילה והוא חול * וכתבתי
 זכפורי ויבחרו * והנה אבחנו נאחין אמונה שלימה דבט"ס שאבחנו
 מבדילין בין יום הששי ליום השביעי כך צמ"מ ממעל יש הבדלים
 דהפנים רבים בין יום השביעי ליום הששי והוא ויולד מה שאמרו
 דול מענין שנים ששוכת דהשנים ביום השביעי ומה שכתבין
 עוד יש הבדלים רבים ודברים מובלטים בשמי השמים בין ימי
 החול ליום שבת קדש כאשר נודת ליודעי חן * והנה יש לחקור
 על אחת מקוים סומכים בשמים ממעל והעלו שבמקום האמיתי
 לזה הוא ידועל' שהוא אמצעות העולם שנקרא טבור הארץ *
 ועל זה אמרו ואפילו בטבת של חול כלומר שבמקום אחד הוא
 שבת ובירושלים הוא חול אפ"ה לא זזה סכינה מישראל אף שהוא

לדקדק דמה ענין עון זה דמשקלות לביאת עמלק אמנם על פי
 האמור נראה דאמרין בספרי פ' קדושים וז"ל לא תעשו עול
 במשפט במדה במשקל אם לדקדק כבר נאח לא תעשו עול במשפט
 ומהו משפט השני כאן הוא המדה והמשקל והמשורה תלמד
 מהאמר נקרא דיון טאם טקד במדה הרי הוא כמשקל את הדיון
 וכו' ונודע לחמשה דברים האמורים בדיון וכו' ומשקל את
 הסכינה ע"כ. וכבר נתבאר שכל זמן שהסכינה עמנו אין אומות
 העולם יכולים לטלוט בנו ולהאמר שכל פון המשקלות כל
 עמלק דכיון שחטאו במשקלות נשמלקה הסכינה וניתן רשות
 לפעלק לבא להלחם בישראל. והנה מלכו טקודם כנחשב בית
 המקדש נהרנו כמה חסידים ואנשי מעשה והחשש והמסגר נלו
 שמי טבים קודם המדקדק:

ועל

זה היה תמים המקדש באומרו סלה כל חבירי ה'
 בקרבי כלומר בעוד ה' בקרבי דהיינו בזמן שנית
 המקדש קיים וזה תימה. דכשתלמא אם כבר הית חרב כך היא
 המדה שבוזן שאין ב"ה קיים הב"ה נוטל דיוק אחד כשביל
 עונותיהם של ישראל אבל בעוד ה' בקרבי דהיינו בזמן שנית
 המקדש קיים וכדאמרין דכל זמן שהסכינה היתה טורה בישראל
 לא נחרב בית המקדש א"כ איפה למא זה סלה כל חבירי שה'
 הצדיקים אתחלה דכיון דב"ה קיים הינו דיון להרוג צדיקים
 שכתובה לכפר על הדור כדבר האמור לעיל:

נמ

הנביא יצטיא כל ימיו של אותו דיוק היה מנטעד על
 הצדיקים ואנשי מעשה ההוא אמר כפי ל"ג לכך
 זהנה איתה היה ספר היה טקל היה ספר את המגדלים. את עש
 בועז לא תראה עם עמקי שפה משמוע נלעג לטון אין בינה.
 חוה ניון קרית מופדנו ענין תרונה ירוכלם נוה שאנן וכו'.
 זיר' לפרט כונת פסוקים אלו עם מאי דאמרין פ"ב דחגיגה היה
 סופר שהיו סופרים לכל אומות' שבתורה איס טוקל שהיו טוקלי'
 כל הקין וחמורים שבתורה היה ספר את המגדלים שהיו שונים
 ט' הלכות כמגדל הפורח באוויר ע"כ. עוד נקדים דאמרין במדרש
 ס' וירא פמ"ט ס' ב"ה וז"ל ויאמר אל נח יחד לה' אולי ימלאון
 עש עשרה ולמה עשרה כדי בנייה לכולם וכו' ריב"ה זר' חנין
 פמ"ט ר' יוחנן באון עשרה זכירושלם אפילו אחד היה מנין עליה
 בדכתיב טוטטו בחזנות ירוס' וראו אם יש עושה משפט מקבץ
 חמונה ואסלח לה ע"כ. וכמ"כ טס מהר"ם ופ"ה זל דהטעם הוא
 דאנשי ירוס' דהוא בה צות המקדש ומס' בחד פני להניל את
 בולה אבל בשאר העולם בעינן כדי בנייה דהיינו עשרה. והוא
 כונת הפסוקים לכך זהנה איתה היה ספר היה טקל וכו' שיש
 תוארים לאנשים גדולים כלומר לא צמגה אחד מאלו טאם היה
 צמגה פטיטא דאת עם נוטו דהיינו עון פנים כמ"כ דר"ק לא
 תראה דהיינו טלח הייתה משניח ברטעום וכן בעש עמקי שפה
 משמוע ונלעג לטון אין בינה לא היה משניח בהם אם היה
 מנח דיוק א' כהונן. וכי תימא הא בעינן כדי בנייה. הא
 ליתא משום דהיינו אומת חיה ניון קרית מופדיו וכירוש' ש"ס
 פה צית המקדש אפילו באחד סני וכדכתיב טוטטו בחזנות
 ירוכלם וכו' בדבר האמור.

ודלא

מעשה הנני בא לבאר מאמר הנגף פתח הספר
 ואטימה עיני עליי. ואיכא לתידק דכיון דמשקל
 הויכח מקרא דכי טל אורות טליך דפ"ה איננס חיים ה"ק במר
 הכי מנאחי להם רפואה וכו' דא"כ קט"ו קראו אהדרי ויראה
 לייסב במרזל כל המהנה ת"ח ומטיל מלאי לכיסו ויזהר ויוסב
 בשיניה של מעלה שנא' כי בצל הכמה צל הכסף וסרפ"ז זל
 במחילת הכסף וכמ"כ בעל הכסף שהיה מהנה אותו מנכסיו
 וטעמא דמלתא דקתבס"ה ה' מנכסיו שוכה לכל הכבוד היה
 שיוסב

עוד ראינו להמקונן שנטעדר על סילוקן של צדיקים אמר
 מר סלה כל חבירי ה' בקרבי קרא עלי מועד לכבוד
 בחורי. והנה חבירי הכתוב כאן הלח השם החסידים ואנשי
 מעשה וכדאמרין פ"ב בדברות שמעו אלי אגורי לב מאן חבירי
 לב טבל העולם כזונן כדדקה וסם כזונן כדדק. וכל המפרטים
 זל כמפוררו בפסוק זה דהיל' סלה כל חבירי ה' מקרבי דבקרבי
 אין לו מובן וכבר הארכתי בזה בדרך הערבה ובדרך ענב זעם.
 עוד לחלק מילין עם אותה שאמרו רבותינו זל במדרש וזל אלה
 פקודי המסכן מסכן העדות אמר לו הקב"ה למשה מסכן זה אני
 עמיד למסכנו שני פעמים כשביל עונותיהם של ישראל היינו
 דכתיב המסכן מסכן אמר לו משה מינח בזמן שבית המקדש קיים
 בזמן שאין בית המקדש קיים מה אמת עושה אמר לו אני לוקח
 בדיוק אחד מביניהם ומכפר על הדור ע"כ. עוד נקדים מאי
 דאמרין בפתיחתא דחובה רבתי על פסוק מכלינתי עלי יגון
 ה' אין בנין אם מלכה אי כה אלו היה טס לא היו גולים.
 והבי איתא בפתיחתא דמטא נוח חיוון וזל כמשה טקבץ הקב"ה
 להחריב את בית המקדש אמר כל זמן שאני בתיכו אין אומות
 העולם נוגעים בו אסלק שבינתי ממנה ואעלה למכוני הראשון
 הה"ד חלפה אל מקומי עד אשר יאשמו ובקטו פני ע"כ הרי טכל
 זמן שהיתה הסכינה טס לא היה נחרב בית המקדש.

ועל

פי הקדמה זו יובן מאמר רז"ל כפרק כל כתיב וז"ל א"ה
 כהנא לא חרבה ירוסלי' אלח כשביל טטלו כה תינוקות
 טל בית רבין ויראה לייסב בהקדים עוד מאמר רז"ל באיכה רבתי
 בפסוק כי ה' הונה על רוב פסעיה וז"ל א"ה יהודה כל ויראה כמה
 חביבין תינוקות לפני הקב"ה גלתה סנהדרין ולא גלתה סכינה
 עמהם נלו מסמרות ולא גלתה סכינה עמהם וכיון טגלו תינוקות
 גלתה סכינה עמהם הה"ד עוללה הלכו שבי לפני נר מיד וינח
 מבט ניון כל היתה ע"כ. הרי שהסכינה חונה זה לעולם חנבל
 תינוקות טל בית רבין. וכבר אמרנו טכל זמן שהיתה הסכינה
 טורה בבית המקדש אין כל אומת ולטון יכולין לטלוט יד וזהו
 טאמר רב כהנא לא חרבה ירוסלי' אלח כשביל טטלו כה תינוקות
 טל בית רבין כלומר טכל זמן שהיו בירושלים תינוקות טל בית
 רבין היתה הסכינה עמהם ולא יכול החויב ליכנס טס וכיון טטלו
 תינוקות טל בית רבין כשתלקה הסכינה וניתן כח לאומות העול'
 להחריב את ירוסלים. וזל זה מוכב הולך כונת רז"ל במדרש טר
 תולדות פירש ס"ה ס' י' וזל הקול קול יעקב והימים ימי עש
 א"ה אבא בר כהנא לא עמדו פלוסופין בעולם כבלעם בן בעור
 וכאבנימוס הנדרי כמכנסו כל האומות חגלו אתרו לו מאמר
 כאנו יכולין להזדווג לאומת זו אמר להם לכו ופזרו על בתי
 בנייות ועל בתי מדרשות טלהן ואם מנאחם טס תינוקות
 מנפנפים בקולם אין אמת יכולים להזדווג להם טרך הבטיחם
 אביהם הזקן ואמר להם הקול קול יעקב בזמן טקולו כל יעקב
 מניו בבתי ככסיות ובבתי מדרשות אין הידיש ידי עשו ואם לאו
 הידים ידי עשו ואם יכולי להם ע"כ. והיינו טעמא דכדכתיבנא
 טכל זמן שהתינוקות מנפנפים בקולם הסכינה היה עמהם
 ואינה זה מאגלם וכל עוד שהסכינה עמנו אין טום אומת ולטון
 יכולה להזדווג ולא קרב זה אל זה:

ובזה

יובן מרז"ל במדרש הביאורו הטום פ"ק דקדושין
 דף ל"ג ד"ה ואיתא אל דאמרין במדרש זכור את אשר
 עשה לך עמלק ואת עיף וינע וזל ירא אלקים היינו כשביל
 המטהלות ועל עון זה בא עמלק דבתר ט' משקלות כתיב זכור
 את אר עשה לך עמלק פ"כ טא' והיינו דכתיב במילי מאזני
 תרמה תועבת ה' ואבן סלמה רגלה. וממיד ליה בא ודון וינא
 קלון כלומר טעל טון זה בא ודון וקלון טל עמלק ה"ה. ויט
 לדקדק

דרך ארוכה רחש כה

הארכות זנות' חו' אנו נאם ה' חלקים אם לא יד חוקה וכדורע
בטויה חמלוד עליכם ע"כ

וראיתי

למהרית'ט ס'פ דברים שכתב דמאי דכתיב חיוה
ספר כריתות אהכס אשר שלחתי הכונה היא
כלום אהם ינאחם ממני על ידי נט' למח'ד למי שקודם אהם על
מנת שלא תזנה באם ונתיב הוסקעו הקידושין למפרע ונעקרו
לנתיב ותעשה ודאי לא נחסרה על בעלה אפילו זנתה כו' אף
שקב'ה כשלקחם לו לנשים היה ע"מ טיקבלו אלהתו ולא ינו
אחרי לקי' אחרי עתה טעמדו ע"נ נכבטל התנאי ונטלו הקדושין
ולו אחר חיוה ספר כריתות אהכס אשר שלחתי כלומר
ספטרתי ע"י נט' חין הדבר בן כי בטעמם טולחא אהכס מלאה
שנכבטלו הקדושין הראשונים ע"כ * ואחתי קשה מאותה אנדה
דלעיל והביאו הרב טס זאת אומרת דש"הל חומרים אהם
מגרסה בעלה יס לזה על זה כלו' ואומר להם הקב"ה וכו' נדושים
אהם חיוה ספר כריתות אהכס כו' ולפי דברי הרב מה השיב
להם ה' חיוה ספר כריתות נהי דאין כאן נט' מכל מקום כבר
נכבטלו הקדושין מחמת שנכבטל התנאי ומה טעמו ישראל
כלום יס לזה על זה כלום טענה חוקה היא דמה לי טיבה מחמת
הנט' או מחמת כישול הקדושין ויולי' יאמר הרב דהכא נקדשו
ישראל כב' פרוטות אחת לקודם טינוז ואחת לאחר טינוז
שנכבטלו הקדושין הא' וחלו הקדושין השניים הרי זה דומה
למ'ס הרתב'ס דהנזות שתי פרוטות אלשה ואומר לה באחת
התקדשו לי היום ובאחת לאחר שתנרטי דלאחר שתנרטי
חיילי קדושין שניים * ואף לאח' דפליג עליה דהרמב"ם בשהיה
הכא מורה מטום דשכחו התם דאף לאחר שינרטה מכל מקום
בטעת קבלת הקדושין היתה אהם חוט' חיוה ואין קדושין והאומר
לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שתנרטי לא אחר כלום *
אבל הכא כיון שנכבטל התנאי אינלמי מלתא למפרע שהיתה
פנויה וכו' כהאמר לאשה הרי את מקודשת לאחר זמן דהסני *
ואל תשיבנו מהותה נכתב הרא"ש בכתב' בנרטה על מנת שתנכח
לשטעון דאין תקנה לדבר ואפי' אם יקדשה ויחזור וינרטה
נדושין נחזירין לא תהני מטום דלא תפסי בה קדושין לפי
שטעת קבלת הקדושין היא אהם חוט' חיוה ועיין בכתב' מהרית'ט
ח' ח' בויכוחו עם מהר"ם קאטליץ נחמה בדברי הרא"ש הללו
ועיין בספר הוגיאו לו דף כ"ד דאחרי' ננרטה קח אמת' נבו'
דמשמע דהיי נדושין בישראל ולדעת הרב זל כל' דלאו דוקא
אלא שנכבטלו הקדושין וכיון שנכבטלו הקדושין לא חזרה כי
אם לחיבתה הראשונה דהיינו ככלה בבית אביה ודוק * באופן
בישראל ברחוקם הארצן ותוקף הנלות שהיה העולם שמש היו
סבורים סברה נכסדת שכבר חבדה תקומת ויטליבם ה' מעל
פניו ובה היו סבורים לפרוק מעליהם עול מלכות שמים *

ובזה

נבא לכאר מחי דאחרי' בפרק חלק ואל תר' בטעה
שהטיל נכבודנר חנינה מישראל ועוריה לכבסן
האם אחר לו הקב"ה ליחוקלך לך והחיה מתים בבקעת דורא
בחו ענמות וספחו לו לחותו דטע על פניו אחר מה טיבן כל
חלי אחרו לו חבורהם טל חלו מחיה מתים בבקעת דורא שח
ואמר אחרי' כמה רברבי' ותפוחיה כמה תקיפין מלכותיה מלכו'
עלם זטולטניות עם דר ודר ע"כ * ויס לדק' דמה דאה ה' לעשות
הגם הגדול הזה בטעה שהטיל נכבודנר הרטע לחנינו מישראל
ועוריה לכבסן האם ולא בותן אחר * עוד יס לדקדק בדברי רמ"ב
שכתב חבורהם טל לו מחיה מת' על יחוקלך היו אומרים שהיה
אחר טל חנינו מישראל ועוריה נכבודנר היה יודע שהקב"ה
היה מחיה אותם ע"כ * והנה דברי רמ"ב שכתב וינכבודנר היה
יודע שהב"ה היה מחיה אותם חין להם חובן לפי פטטו באם
הי' הי'

פיושב כפתיחה סת' מ' יוכנסו בה שהוא תקו' חיוס וכדורע טעליו
חול' טעמיה פו עיין לא ראתה חלקים זולתך יעשה למחכה לו *
סייבו תכנס דכיון שהוא תהנה חיותו נמלא דבסיבתו עוסק הת"ח
בת"ת וכיון שהוא סיבה ללימוד התורה חשיב כאלו חיוה נוסיה
נורבא מדרבנן :

נבזה

יובן מחי דאחרי' ע"ד דפסחים ארז' תודום חיוס
דחמי הכהני את בני רומי לאכו' נדיים פקולסים
כלילי פסחים כלחו לו אהללם תודום חיוס דומי אהם נוזרנו עליך
גידוי * וננת' כסמפקו תודום חיוס דומי נברא רבה הוא או בעל
אנרופין הוא ט' ט' עוד זאת דרס תודום חיוס רומי מה ראו חנינו
זכו' ט' מ' נברא רבה הוא * ד' יוסי בר' אבין אחר מטיל מלחי
לכיס ת"ח הוא דח' ר' יוחנן כל המטיל מלחי לכיס ת"ח זוכ' ויושב
ביטיבה כל מעלה ע"כ * והדבר פטוט דמה טיודרו כנת' אהם
תודום חיוס דומי נברא רבה הוא סייבו אהם היה ת"ח ומטום
כבוד המורה אין מנדן חיותו וכדאחרי' ע"נ ואלו מנלחן אר"ל
ת"ח סררחין מנדן חיותו * אף מטעם חיותו בעל מעשה חין
בזמנטיה מלכותו * וא"כ קשה בדברי ר' יוסי דמחי מהני מה
שהיה מטיל מלחי לכיס ת"ח למה שכתנעו מלכותו * ותו היעלה
על הדעת שלא כנחאו בתודום חיוס דומי מכות אחרות חון מוז
שהיה מטיל כו' ולא הל' ל' חלל בעל מעשים הוא * ותו דמחי
דחיה מייתי דאחרי' כל המטיל מלחי לכיס ת"ח זוכה דיושב ביטיב'
טל מעלה דנהי דזוכה לכל הכבוד הוא אף אכתי מכל' טיביו
בתנעטיה מלכותו כטיביל מנהו זו * אלא הוא הדבר אשר דכרנו
זה ס' דמתחלה הביאו ראיה דתודום נברא רבה הוא ממה דדרס
דמה דראו חנינו כו' ובה ר' יוסי ואמר דאין כורך לזה דכיון
שהיה מטיל מלחי כו' הרי הוא כח' נפחו טכל מה שלומד הת"ח
חשיב כאלו הוא ענמתו דרס אותם ההלכות והביאו ראיה מדברי
דו' אחר כל המטיל כו' זוכה ויושב ביטיבה טל מעלה דהיינו
בזמנטיה ת"ח והיינו ודאי מטום דחשיב כאלו חיוה נוסיה נורבא
דרבנן ואם כן פטיטט שנחנעו' מלכותו כיון דחשיב בת"ח
ענמו * ועם זה יתיושב מאחר הקודם דלעולם דוקא מי טיב' כו'
אור תורה חו' לפ"ל וכדכתיב בי טל אורות טליך אלא דהתנה
ת"ח תכנסו כיון שהוא סיבה שאחרי' יעסקו בתור' קרי' ביה כו'
טל אורות טליך חו' לעולם טכולו טוב :

דרך ארוכה רחש כה

פ' דתנינא טאל אחר חת ד"ח לאחר טינא לתרבו' רעה
ח' לא יפרכנה ור' זוככות ותמורתה כלי טו ח"ל לו
דברי תורה סקטיס לקנות' ככלי זהב ועליו פו זטוחין לאחדם ככלי
זככות ח"ל אבל ד"ע דכך לא כך אחר אלא מה כלי זהב זכלי
זככות הללו אה"פ שנכתבו יס להם תקנה כך ת"ח ססרתי יס
לו תקנה ח"ל אף אהם חו' כך ח"ל כבר טעמתי מאחורי הסדנוד
טופו כניס טוכבים חין מאחר *

הן

כל יקר דאחיה עינינו נודל מעלת התשובה כי רפה
היא בעיני חלקים וחדם ואחרי' בחדרם וזל יפסו
ענמותינו ואכדה תקומתנו בה נביא ואמר להם לישראל חזרו
בתשובה ח"ל עבד טכחרו רבו כלום יס לזה על זה כלום היינו
דכתיב יבטו ענמותינו ואכדה תקומתנו * ואומר להם הקב"ה
וכו' נדושים אהם חיוה ספר כריתות אהכס וכו' וכבר הוצא
בפרק חלק ויבוח זה טכחו עם ה' בני אדם לפני הנביא ואמר
להם חזרו בתשובה אחרו לו עבד' שתכרו רבו ואשה טרטה
בעלה כלום יס לזה על זה כלום היינו דכתיב והעולה על
דחכס היו לא תשיה אשר אהם חומרים נהיה כניסם וכאשפות

בארנות

היה יודע למה שאל מה טיבן של אלו והלא כבר ידע שהיה
 הקב"ה מחיה אותם • ומו קשה כמה שטבח נכונדנר והמר
 אפואי כמה דרכיו וכו' דבשלמא מה שחזר אפואי כמה דרכיו
 הוא נודק באותה שעה שראה הנם הנדול ההוא של תחיית
 המתים אבל מה שסיים ואמר מלכותי מלכות עלם ושלטנייה
 עם דר ודר אין לזה התייחסות עם הנם של תחית המתים •
ונראה לייסב עם מאי דאמרין בפרק חלק ואל תאן נינהו
 תמים שהיה ויחזקאל אחר שחזר אלו בני אדם
 שפדו בתחיית המתים שנאמר ויאמר אלו בן אדם העצמו
 האלה כל בית ישראל הנה הנב אומרים יבטו עמתינו ואבדה
 תקויתנו נגורנו לנו ר' ירמיה בר אבא אמ' אלו בני אדם שאין
 בהם לחלוות של מנה שחאמר העגמות היבשות שחזו דבר
 ה' רז נפח אחר אלו בני אדם שחיפו את הדיבול כולו שקנים
 ורמסים שנאמר ואבא ויראה והנה כל תבנית רמש ובהמה
 ושקן וכל גילולי בית ישראל מחוקה אל הקיר סביב כתיב
 הכא סביב וכתיב התם סביב דכתיב והעבירני חלקים סביב
 סביב ע"כ •

ויש לתמוה במאמר זה דמאחר שרצה הכ"ה להחיות תמים
 באותו זמן לסיבה ידועה אגלו למה זה בחר באנשים
 הללו הגולגול והנדה הלל המה אנשים שפדו בתחיית המתים
 ושלח היה בהם לחלוות של מנה ושחיפו כל הדיבול שקנים
 ורמסים לא היה לו להחיות לא אנשים נדיקים ליראי ה' ולחובבי
 שמו • אמנם נראים הדברים שיבאו לכלל יישוב עם מה שכתבנו
 שישראל עלה על דעתם שלא היה עוד תקנה וקצו לפרוק
 עול מלכות שמים וכמו שאמרו עבד שמכרו רבו כלום יש לזה
 על זה כלום והנה כדי לבטל סברה זו הנפסדת רצה הקב"ה
 להחיות תמים בבקעת דורה ובראותם תחיית המתים ידעו שלא
 יבאו מתחת מחלמיו ועדון חביבותיה נכן והוא שהטעם טעלה
 בדעתם של ישראל שאין להם עוד תקנה ובקשו לפרוק עול הוא
 לפי שהיו סבורים שישראל יש להם דין עבדים למקום ומתום
 הכי אמרו עבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום אך אם
 ישראל נקראו בניו למקום נבטלה סברה זו לנמר דמי שהוא
 בן לא יגוייר שלא יהיה בן דבשלמא עבד על ידי שימכרו לאח
 יבא מתחת טעבוד הראשון אך הכו לא יגוייר בטום חוסן שלא
 יהיה בן ובתחיית המתים אנו מוכרחים לומר שאנו יש לנו דין
 בניו למקום והוא בחיי דאמרין בפ"ד דסנהדרין ח"ל ההוא
 מינא לרבי אבא אלהיכם בהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה כי
 קבריה למשה בחאי טב ל וכי תימא בחי' והכתיב מי מקדך בטעלו
 מים ח"ל כנורה טביל דכתיב כי הנה ה' באש יבא ע"כ • והנה
 חלוקה זו של המין שאמר אלהיכם כהן הוא לא נפלאה היא ולא
 רחוקה וכדאמרין בפרק טבול יום כבוד גדול חלק לה הקב"ה
 למרים באותה שעה אחר אנו כהן אנו מסגירה אנו חולטא ואנו
 פוטרה ע"כ הרי דהקב"ה יש לו דין בהן והתוספות זל עלה הך
 דאמרין כי קבריה למשה בחאי טביל כתבו הא דלא קשיא ליה
 היאך נטמא דישאל נקראו בניו למקום ע"כ לפדנו מזה דתה
 שכתעסק ה' בקבורתו של משה הוא מטעם היות ישראל עמים
 למקום והכהן מטמא לפגא • ופראשון דתעניית אמרין א"ה
 ויחזן נ' משתחות פידי של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח ואלו
 הם של חיה ושל נפשים אבל תחיית המתים של חיה דכתיב וישמע
 אליהם אלהים וישתח את רחמיה של נפשים דכתיב וישתח ה' לך את
 אוצרו הטוב ושל תחיית המתים דכתיב וידעתם כי אני ה' כפתתי
 את קברותיכם ע"כ ופרש' אנו ה' אנו ולא שליח ע"כ • ואמרין
 בשמות רבה ס' בא פרשה ט"ו ס' ו' ועברתי בארץ מצרים אר'
 בעצמן גדולה היפתן של ישראל שנבלה הקב"ה במקום עז ובמקום
 טנופת

טנופת ובמקום טומאה בשביל לגלם מכל לכהן שפטה מרומתו
 לבית הקברות אחר מה אעשה לטמא את עממי או אפטר ולכנות
 מרומתי או אפטר מוטב לי לטמא את עממי פעם אחת וחזור
 ומטהר ולא לאכד את מרומתי כך ישרא הם מרומתו של הקב"ה
 שנאמר קדש ישראל לה' והיו בבית הקברות שנאמר כי אין בית
 אחר אין עם מת ואומר ומגרים מקברים אחר הקב"ה אך אנו
 נושא להניחם או אפטר מוטב לירד ולהגילם שגא' וררד להגילו
 מיד מגרים כשהגויאם קרא לאהרן ושהר אותו שנאמר וכפר את
 מקדש הקדש וכפר על הקדש ע"כ ומכאן נס' מהר"ם יפה זל כ"ע
 כי אין המשל דומה לנמשל כי הכהן לא יכול להבטי' עניית הקברות
 מבלתי שטמא עממו בבית הקברות אבל הקב"ה למה לא היה
 יכול להגויא ישראל ממגרים במסות באותות ובמופתים מפלי
 שיכנס הוא במגרים • ותיקן שהגדף ה' בכבודו ובעצמו לכא
 במגרים לחכת בכורות כדכתיב ועברתי בארץ מצרים אנו אנו
 ולא חלף אנו ולא שליח ע"כ • לאדנו מזה דבשביל דפעולה זו
 דחכת בכורות כתיב בה אנו ה' דהיינו אנו ולא שליח דמו לגאול'
 ישראל לכהן שפלה מרומתו בבית הקברות והוכרח לטמא עצמו
 להגיל מרומתו ובודעה חיבתם של ישראל שנבלה במקום הטומאה
 לגאול את ישראל • ולפי זה בתחיית המתים דכתיב ביה אנו ה'
 דהיינו שליח עז שליח מורה קוסית התוספות למקומה דמאחר
 שהקב"ה הוא כהן היאך מחיה מתים ואין לנו אלא מה שתינו
 התוספות שישראל נקראו בניו למקום וכאן מיטמא לבניו וה"כ
 מאחר טע' תחית המתים אנו מוכרחים לומר שישראל נקראו
 בניו למקום א"כ בטלה טענת ישראל שהיו אומרים עבד שמכרו
 רבו כלום יש לזה על זה כלום שהרי ישראל אין להם דין עבדים
 אלא דין בניו יש להם ומי שהוא בן לא יגוייר שיהיה ע"כ •
 ומתום הכי הוכרח ה' להחיות תמים לבטל טענה זו של ישראל
 דעבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום וטעמי שצדוק היה
 להם לישראל טענה לטעון הוכרח ה' להחיות היותר רשעים
 שבעולם • והוא דאמרין בראשון דקדושין תניא בניו אתם לה'
 אלהיכם בזמן שאתם נהגים מפגז בניו אתם קרוים בניו אין
 אתם נהגים מפגז בניו אין אתם קרוים בניו דברי רבי יהודה
 רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בניו שנאמר בניו
 סבלים מהה וכו' תימא סבלים הוא דמיקרו בניו כי לית בהו
 הימנותא לא מיקרו בניו ואומר בניו לא אשון בס וכו' תימא
 כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בניו כי פלחי לעז לא מיקרו
 בניו ואומר ורע מרעים בניו משחיתים וכו' תימא בני' משחיתים
 הוא דמיקרו בני מעליא לא מיקרו ואומר והיה במקד' אחר יאמר
 להם לא עמי אתם יאמר להם בני אלו ח"י ע"כ • הרי דלרפי מאיר
 חף כי לית בהו הימנותא ופלחי לעז נקראים בניו ואם כן אם
 המתים שחיה ה' לא היו רשעים נמורים לא היתה מתבטלת
 סברת ישראל שהיו אומרים שיש להם דין עבדים ועבד שמכרו
 רבו כלום יש לזה גל זה כלום לפי שהיו אומרים עבד שמכרו
 יהודה דבזמן שישראל עושין רגונו של מקום נקראו בניו ובזמן
 שאין ישראל עושין רגונו אינם נקראים בניו והיו אמרו' שאלו
 שחיה ה' לפיכך חחיה אותם לפי שהיו עושים רגונו של מקום
 ונקראו בניו והכהן מיטמא לבנו אבל אותו הדור שנחרב הבית
 בימיהם שלא היו עושים רגונו של מקום יאמרו שאינם נקראים
 בניו לא עבדים והיו פורקין עול מלכות שמים מליותם באומרים
 עבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום לזה מה עשה הקב"ה
 בחר מכל ישראל היותר רשעים שבעולם והם האנשים שפדו
 בתחיית המתים ושלא היה בהם לחלוות של מנה ושחיפו את
 הדיבול כולו שקנים ורמסים והחיה אותם ואם כן על כרחין לית
 כסברת רבי מאיר דאפילו כי לית בהו הימנותא ופלחי לעז
 נקראים

וזהו כונת המאמר שהתחלנו בשעה שהפיל נבוכדנצר לחניניה
 מישראל ועזריא לכבשן האש ח"ל הקב"ה ליחזקאל לך
 והחיה חמים בבקעת דורא • והכונה היא דים להתיישב דאיך
 עלה בדעתו של נבוכדנצר להכריח לישראל לעבוד ע"ז וכו' לא
 ידע שהם עבדי ה' ונשטו שלא לעבוד ע"ז וכו' זה הרשע בא לחלוק
 כלפי מעלה וזה דבר קשה דנבוכדנצר רשע היה ולא טעם •
 והנה נבוכדנצר אמר לו לירחיה הנביא ה' אלהיך דבר אל הרעה
 הזאת אל המקום הזה כי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולו ואם
 בן איך עלה בדעתו של נבוכדנצר להכריח לישראל לעבוד ע"ז •
 ונראה דנבוכדנצר נתייחס כבוד כסדר ישראל דמאחר שהחריב
 ה' את הבית והגלה אותם בידו כבר יגאו ישראל מרשות ה' דעבד
 שמכרו רבו כלום יש לזה על כלום והדי הם ברשות ע"ז לעבוד
 ע"ז ומאחר ישראל שחמרו נהיה כנשים וכמספחות האדמה לשרת
 ע"ז ואכן ומשום הכי הכריח את ישראל לעבוד ע"ז • וזהו באחריו
 בשעה שהפיל נבוכדנצר לחניניה מישראל ועזריא • לכבשן האש
 אחר לו הקב"ה לך והחיה חמים בבקעת דורא כלומר לבטל
 סדרתו הנפסדת דסבד לישראל אינם כנים וכיוון שהחיה אותם
 באו ענמות וטפחו לו על פניו • ואחריו ר"ל שמאזת הענמות
 שהיה בה' חמיה היו לו כלים וכפאניע השעה שיחיו טפחו לו
 על פניו כשהיה רוצה לשתות בהם • והנה בשעה שראה הענמות
 שטפחו לו על פניו תמה ואמר מה טובן של אלו טרה מורה טיש
 חמיית המתי' ועל זה תמה ואמר דאיך יתכן זה והלא הם עבדים
 והספן אינו מטמא לעבוד ואיך ה' מחיה אותם • ואחריו לו אל
 תשתומם על הדבר הזה דהכריחם של אלו הוא מחיה חמים
 בבקעת דורא כלומר דפעולה זו של חמיית החמים אינה על ידי
 הקב"ה בעלמא אלא על ידי שליח והכריחם של אלו הוא מחיה
 חמים בבקעת דורא ואם כן ענין סברתך בחקוקה עומדת
 דלעולם ישראל הם עבדים ועבד שמכרו רבו איך על זה כלום
 ועשה בהם כרונד • אבל לא נכנסו דבריהם באוניו לפי
 שנבוכדנצר היה יודע שח"כ היה מחיה אותם כלומר שאין
 פעולה זאת של חמיית החמים נעשית ע"ז שליח אלא ע"ז הקב"ה
 בעלמא ומש"ה תמה ואמר דאיך יתכן דבר זה שהקב"ה יחיה אותם
 מאחר שהם עבדים • לזה פתח ואמר אלהיה כמה רבובין
 ותמיהויה כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם וגו' כלומר שמור
 והודה כשעה דסברתו שהיה סבד לישראל הם עבדים ועבד
 שמכרו רבו איך לו עליו כלו' וא"כ אינם תחת ממלכתו לפי שכבר
 חכרם אך תמות זה הגדול של חמיית החמים מוכח דמלכותיה
 מלכות עלם ולעולם הם תחת וממלכתו לפי שישראל הם בניו
 והכן לא יגוייר שלא יהיה בן וא"כ הדי הם לעולם חמתי
 ומלכותיה מלכות עלם וכמאמר הכתוב חי אני אם לא בחימה
 שפוכה אתלוד עליכם לפי שלא יגאמם מרשותו • וזהו שכתב ר'
 יצחק ואמר יונק זהב רוחה למוך פיו של אומי דשע סאלמלא לא
 בא מלאך וסטרד על פיו בקס לננות כל שירים ותפחות שאתר
 דוד לפי שכיון אל האמת ודבר דברים מלכותיהם ממלכותו של
 הקב"ה עליון היא מלכות עלם ולא נפסקה ולא תפסק לעולם •

וזהו כונת דניאל במה שנתן ענה לנבוכדנצר שיספח
 נדקה עם ישראל וכדכתיב להן מלכא מלכי ישפר עלך
 וחטייך נדקה פרק עוייתך במחן עניין • ור"ל אמרו שראה
 דניאל לבני הנולה שהיו מחזרים על הסתחים לעיכך נתן לו
 ענה שיעשה עמהם נדקה ואמר לו עניי אלו שהגלית רעבי
 הם פרנסים • ור"ל האשימו לדניאל על זה ואמרדו כפי' דבחר
 מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא ענה לכ"י • ויש לדקדק מה
 דאה דניאל להשיא ענה לכ"י • אמנם על פי האמור בענין יתבאר
 שדניאל מדעת קונו היה כו' דבראיתו שהקב"ה הנה לבטל סדרת
 נבוכדנצר

נקראים בניו למקום ומ"ה החיה אותם כדין הבהן שמטעם לבנו
 ואם כן כתבטלה הכל וכל סדרת ישראל דעבד שמכרו רבו כלום
 יש לזה על זה כלום שהדי מנח אותם שהחיה הדבר מוכרח
 כחפילו הנשים נמורים נקראים בניו ומי שהוא בן לא יגוייר
 כלא יהיה בן •

ובזה יובנו קצת פסוקים ביחזקאל סי' ל"ז וזה תאמר
 ויאמר אלי בן אדם הענמות האלה כל בית ישראל
 הנה אומרים יבטו ענמותינו ואכדה תקותינו נגזרנו לנו לכן
 הנכח ואחרת אליהם כה אמר ה' אלקים הנה אנכי פותח את
 קברותיכם והעלתי אתכם מקברותיכם עמו וגו' וידעתם כי אני
 ה' בפתי את קברותיכם ע"כ • ויש לדקדק בפסוקים אלו טובא
 חדא באחריו הענמות האלה כל בית ישראל תמה דאיך לו מובן
 דאיך יתכן שיהיו הענמות הללו כל בית ישראל • ועוד יש לדקדק
 באחריו הנה אומרים יבטו ענמותינו ואכדה תקותינו נגזרנו לנו
 להיבא קמי' אם הוא מאחר החמים זה לא יתכן דאטו לא ידעו
 דזמן החמיה הוא כלפי נגלה חסום אדם ופותח ללכא לא נלי
 והאלקים ידע מקומה וטעתה ואשם בלעדו לא ידע דבר זה ואם
 כן למה אבדו התקיה ואחריו יבטו ענמותינו ואכדה תקותינו
 ואם הוא מאחר ישראל בחיים חיייתם קשה דאיך יאמר דאכדה
 תקותם ח"ו • ועוד יש לדקדק במה שסיים הכתוב ואמר לכן
 הנכח ואחרת אליהם הנה אנכי פותח את קברותיכם עמי דאיך
 תלוי זה בזה ואפשר דאותם שהם בחיים חיייתם אכדה תקותם
 ח"ו וכמאמרם והמתי' יהללו יה • עוד יש לדקדק במה שסיים
 הפסוק ואמר וידעתם כי אני ה' בפתי את קברותיכם כי מי
 לא ידע בכל אלה כי יד ה' עשתה זאת והוא החמיה חמים • ועוד
 מה זה לטון ידיעה כאלו הוא דבר נסתר לא היה ליה למימר
 אלא ודאייתם כי אני ה' בפתי את קברותיכם שהדי לעיני הכל
 החיה ה' אותם ובמה שחמרו יתיישבו אלו הדקדוקים שפבר
 נבכדנצר שישראל שבאחריו הדור היו רוצים לפרוק עול מלכות שתי
 חפליהם באומרים שהם נקראים עבדים ועבד שמכרו רבו כלום
 יש לזה על זה כלום והוכרח ה' לחיית חמים לבטל חסם סדרת
 את הנפסדת ולהכריח שהם קרוים בניו ומי שהוא בן לא יגוייר
 שלא יהיה בן והנה רש"ל פירש הענמות האלה כל בית ישראל
 הנה רמז ודגמא לכל בית ישראל בגלותם שהם אומרים יבטו
 ענמותינו ואכדה תקותינו ומה נוחיל לתשובה עוד • וכבר
 אמרנו בתהלת דכרינו טעם בספרי אחרו שמאמר זה דיכטו
 ענמותינו ואכדה תקותינו הוא המאמר בני הגולה •

וזהו כונת הכתובים בן אדם הענמות האלה הם רמז
 ודגמא לכל בית ישראל אשר הם סבורים לפרוק
 חפליהם עול מלכות חמים ואומרים יבטו ענמותינו ואכדה
 תקותינו באחרים שהם עבדים ועבד שמכרו רבו כלום יש לזה
 על זה כלום לכן בא ובטל סדרתם הלזו הנפסדת ואחרת אליהם
 כה אמר ה' אלקים הנה אנכי פותח את קברותיכם עמי ומנח
 חמיית החמים תדעו שאתם קרוים בניו • וכו' תימא איך יחוייב
 חמיית החמים שישראל נקראים בניו • לזה סיים הכתוב ואמר
 וידעתם כי אני ה' בפתי את קברותיכם עמי כלומר תדעו
 שהפעולה הלזו של חמיית החמים אינו נעשה על ידי שליח אלא
 אני ה' בפתי את קברותיכם אני ולא שליח דמהבא למדו בנת'
 דמפתח של חמיית החמים לא נחמד לשליח ואם כן כפי סדרתכ'
 שאתם עבדים איך אני מחיה אותם בענמי ולא ע"ז שליח אלא
 ודאי שאתם נקראים בניו ומשום הכי אני מחיה אותם בענמי
 אף שאני בהן לפי שהכחן מיטמא לבנו ואם כן כתבטלה סדרתכ'
 שאתם אומרים עבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום לפי
 שאתם לבני ומי שהוא בן לא יגוייר שלא יהיה בן •

כבודו נגד הנפסדת שהיה סבור דישראל יש להם דין עבדים ואינן נקראים בניו ומס' היה סבור דעבד שמכרו רבו אין לו עליו כלום ומס' החיה חמים בכקעת דורא להכריח הדבר שיש' הם בניו * הנה כי כן אחו לדיק דרכו ונתן ענה לנבוכדנצר שיעשה נדקה עם ישראל ואחר לו שכל מה שנגזר עליו היה בסביל אותה הסבא הנפסדת שהיה סבור שהיו נקראו עבדים ולא בניו ולתקן את אשר עתו נרדף שיעשה פעולה שורה בה איך חזר בו מאותה הסבא ואזיל ומורה איך ישראל הם בניו למקום וזהו במה שיעשה נדקה עם ישראל טיה מורה שהם בניו למקום ולא עבדים וכמו שנתבאר הקדמה זו בדרך נדקה דרוש ח' יע"ס *

ובזה יתבאר מאי דאמרינן פ"ק דב"ב דף י"ז'ל תניא ריב"ק אומר כל המעלים עיניו מן הנדקה כאלו טובד ע"ז כתיב הכא השמר לך פן יהיה דבר עם לבדך בליעל וכתוב התם ואלו חנשים בני בליעל מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז ע"ב * ויש להקשות דנהי דהמעלים עיניו מן הנדקה הוא עון פלילי מ"מ נרדף לרעת מה התייחסות יש לו עם העובד ע"ז * אך כמה שכתבנו יבא על נכון דהמעלים עיניו מן הנדקה ע"ב אית ליה די' נקראו עבדים וכסברת טורנוסופוס הרשע כמ"ס בדרך נדקה דרוש א' וכיון שהם עבדים באים לטעון עבד שמכרו רבו כלום יש לו עליו כלום ובאים לפרוק טול מלכות שמים מעליהם וכמאמר הכתוב נהיה כנשים וכמשפחות הארנות לשרת עץ ואבן ואם כן הו"ל כאלו טובד ע"ז :

הנה מקום אחי אלכנה ואטובה למאמר הנגב פתח הסער * ויש לדקדק בו בין לטטט רבי מאיר בין לטטט ר"ע דכפי ר"מ שהמטיל את התורה לכלי זהב וזכוכית לומר שקשה לקנותה בכלי זהב ונח לאבדה בכלי זכוכית קשה דמה הוא זה טסי"ס הכתוב ואמר ותמורתה כלי פז דמאחר שהמטיל לתורה לכלי זכוכית לטעון שנחיון לאבדן בכלי זכוכי' למה חזר והמטילן לכלי פז * ועוד דמאי טעם דבתחלה המטיל התורה לזהב טעם זכשחור והמטילה לזכוכי' חזר והמטילה לכלי פז שהוא יקר מזהב טעם והו"ל לל יעדכנה זהב וכלי פז ואחרי כן ימטילנה לזכוכית וכדברי רבי מאיר שאמר אלו ד"ת שקשים לקנותם בכלי זהב וכלי פז ולמה הפסיק בזכוכית בין זהב לכלי פז * ועוד דלא היה תכלית אינטרדף להמטיל התורה לכלי זהב וכלי פז במדא תיבניהו סני *

ונראה דזה יובן עם מאי דאמרינן בפ"ג דיומא אמר רפרס מנמר בעתיקא קשה מחדתא זסימניך טינא בר טינא * ופרט' מנמר בעתיקא מי שלמד והסיח דעתו זשכח קשה לחזור וללמוד מה ששכח יותר משאל לא למד מנחא שהדבר שכבר למד אותו זשכח אותו אם רוצה לחזור וללמודו הוא קשה ביותר מאלו היה דבר חדש שלא למד אותו * והנה דט' זל פירט במאי דאמרינן ונחיון לאבדס בכלי זכוכית דהיינו על ידי שחכה וזהו כונת הכתוב אליבא דרבי מאיר לא יעדכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז דבתחלה המטיל התורה לכלי זהב שקשה לקנותה בכלי זהב וחזר והמטילה לזכוכי' לומר שנחיון לאבדס על ידי שחכה בכלי זכוכית וחזר והמטילה לכלי פז לומר שאם היו בכלי זכוכית דהיינו שיטכסם צעטו כלי פז שהוא יקר ביותר וקשה לקנותם בכלי פז טעם דלמינחך בעתיקא קשה מחדתא זר' מאיר דאמר אלו דברי תורה שקשים לקנותם בכלי זהב וכלי פז נקט דרך קצרה כלומר דפעמים בתסלה תורה לכלי זהב והיינו בתחלת הלימוד ופעמים נמשלו לפז והיינו כשלמד אותם ושכחם אז קשה לחזור ולקנותם בכלי פז * ולפי פירוש רבי עקיבא יש להקשות דלא היה תכלית דמה לתורה לזכוכית וצשלמא לר' מאיר

ביחא דהיינו שהמטילה לכלי זהב לומר שקשה לקנותם בכלי זהב והמטילה לזכוכית לומר שנחיון לאבדן בכלי זכוכית אך לר"ע דאחר שהדמיון הוא ללמד מה כלי זהב וזכוכית אצ"פ שנסכרו יש להם תקנה כך ת"ח ססרח יש לו תקנה מאחר שדמה הכתוב לת"ח לכלי זהב שהוא דבר חשוב לא היה תכלית חזר ודמהו לכלי זכוכי' שהוא דבר פחות * ועוד דנראה דעיקר הקושיא שהוקשה לו לאחר כפי זה אינו אלא במה שדמה הכתוב לתורה בסני דברים הללו דהיינו זהב וזכוכית דאלו למה שדמה התורה לזהב הא לא קשיא כלל דמי לא ידע שהתורה נמשלה לזהב וכדכתיב הנחמד' מזהב ומפז ולעיל מאחי קרא דלא יעדכנה כתיב לא תסלה בכתם אוסיר בטהם יקר וספיר ולא הוקשה לו לאחר כזה כלל משמע דבמה שנתמלה התורה לכתם אוסיר ודכתיב לא היה קשיא ליה כלל ולא הוקשה לו אלא במה שנתמלה התורה לזכוכית וא"כ מה יושב לזה ר"ע במה שתיקן ואמר מה כלי זהב וזכוכית אצ"פ שנסכרו יש להם תקנה כך ת"ח ססרח יש לו תקנה * **ונראה** דזה יובן במאי דק"ל דכלי עץ וכלי עור וכלי ענב שנטמאו ונסכרו טהרו מטומאתם ואשילו טהור ועשה מהעבדים כלים הרי הם טהורים ואינם חוזרים לטומאתם הראשונה אך כלי מתכות שנסכרו ושוב עשה כלים מהעבדים חוזרים לטומאתם הראשונה וכל זה הוא בכל מין מתכת חוץ מכלי זכוכית דק"ל שאם נסכרו וחזר ועשה כלים מהעבד' אינם חוזרי' לטומאתם הראשונה וכמו שכתב הר"ם בפ"ק מה' כלים * והנה דמיון זה שדמה הכתוב לת"ח ססרח לכלי זהב הוא לומר שלא יעלה על הדעת שת"ח כיון שסרח טוב אין לו תקנה זשאם כן לא יחזור כהטובה לזה דמהו לכלי זהב לומר דמה כלי זהב אצ"פ שנסכרו יש להם תקנה כך ת"ח אצ"פ שסרח יש לו תקנה דהיינו בתשובה * וז' ט"ל לו רבי מאיר לאחד כשאמר דרנח הלוי דרכו עקיבא אף אתה חוזר כך וכו' והנה נהי שהכתוב דמה לת"ח לכלי זהב לומר שת"ח ססרח יש לו תקנה דומיא דכלי זהב * אך עדין הייתי סבור שטומאתו הראשונה במקומם הם עומדי' ולא תועיל התשובה לכפר על הראשונות והכתוב רוצה ללמדנו שת"ח ססרח אם חזר ועשה תשובה כל עובותיו הראשונים לא תוכרנה עוד זכ"ט ד"ל שאם חזר מזהבנה עובותיו נחשבים בזביות זשאם כב תיראה עובותיו נחשבים כעצמות בין הכי ובין הכי התשוב' מועילת לטהרו ממה שחטא * לזה בא הכתוב דמהו לכלי זכוכית לומר דמה כלי זכוכית אם חזר ועשה כלים טהרו מטומאתם ואינם חוזרים לטומאתם הראשונה כך ת"ח ססרח אם חזר ועשה תשוב' צטרה מכל טומאתיו וכל עובותיו אשר עשה לא תוכרנה עוד ולפי זה דמה לת"ח לכלי זהב לומר שת"ח ססרח יש לו תקנה דומיא דכלי זהב שאף שנסכרו חזר ועשה מהם כלים * וחזר ויאמר שיש עוד סבולה בת"ח שסרח זעשה תשובה דכל מה שחטא לא תוכרנה עוד דומיא דכלי זכוכית דאינם חוזרים לטומאתם הראשונה * הכלל העולה דמיון הת"ח לכלי זהב הוא ללמד דמה כלי זהב יש לו תקנה כך ת"ח ססרח יש לו תקנה *

וזה אללי נזנת הכתוב בני גיון היקדים המסולאים בפז איכה נחשבו לכלי חדש מטטה די יונר * ויש לדקדק במאמר זה דמסולאים בפז מהו ור"ל אמרו שהיה על היופי שהיה צהם וקשה דאטו לא מנח הכצו דישראל כיואם שלמות זה טל היופי * עוד יש לדקדק במה שסיים הסוקימעס די יונר דמלתא דפסיטא היא דכל כלי כלי חדש הם מעשה די יונר * אמנם על פי האומר לעיל יתבאר היטב ויקדים עוד מאי דאמרי' במדרש סדר בראשית פדשה י"ד סימן ח' מעשה צאלח בנכודי שמת בנו ומין אחד הוא יתיב צביה שליח רבי יוסי בן הלפתא למיחמי ליה אפינ יתיב ושחיק אמר ליה למה אש שמיק אשר ליה

הקב"ה יושב בדיון על מלכות הרשעה ואומר לה למה היית
משעבדת בכני והיא אומרת לא אתה חסרתם בדין והקב"ה
אומר לה בשביל שחסרתיו אותם לך לא שמת עליהם רחמים *
ולכאורה הנה מקו' לבעל דין לחלוק ולומר לחינו סברי דחסרם
הקב"ה להטמיר ולהרוג ולאבד ח'ז ואם כן מה מקום לקו' שית
הקב"ה למה היית משעבדת בכני * אך הדבר ברור כי יסבר פי
דברי סקר דמאחר טרמינו שהקב"ה ממרום טלח את וטעם חמתו
על העניים ועל האבנים עכ"ל דשגילה אותם ומסרם ביד
לויייהם לא היה כונתו אלא שישעבדו בהם שעבד בעלמא
כשה דך

וזה אנלי כונת הכתוב בישיבה סימן ח'ז קנפתי על עמי
חללתי נחלתי וחתמתי בידך לא שמת להם רחמים על זקן
הכבדת עלך מאר * ויש לדקדק דמאי חללתי נחלתי דקאמר
דכיון דענין הכתוב הוא לומר שהקב"ה יושב בדיון על האומות
לומר מדוע נשעבדו בישראל אם כן איפה חמי שיאטיה דחרבן
בית המקדש הכא * אלא הוא הדבר אשר דברנו כזה הוא להכריח
דכרוי שמעולם לא נור ה' אלא שישעבדו בהם ויהיו גולים
ומטוללים כעניני עבדים אל יד חרונייהם וכמאמר הכתוב חמי
קנפתי מניס והמה עזרו לרעה וזו קנפתי על עמי חללתי נחלתי
כלומר הן חמת טלחי קנפתי על עמי וגזרתי עליהם לדמותם
כנזים ועיר טס ועיר טס חתמם לא הייתה כונתי אלא לטובתם
טע"י הנלות ומכפר להם מה שחטאו לפני כי כאלה חפנתי ולא
כח'ז היה ה' כחובי והעד על זה שהרי חללתי נחלתי שהחברתי
את ביתי וכדאמרנן בעלמא כי לא באתם עד עתה אל המנוחה
ואל הנחלה מנוחה זו שילה נחלה זו בית עולמים * וכיון שכן
מדוע לא שמת להם רחמים ועל זה יושב הקב"ה ודן אותם לעשות
בהם חטפט כתוב *

וכמאמר הנכחו קדם ישראל לה' ראשית תביא אתה כל
אובליו יאכמו רעה תבא עליהם נחם ה' *
ויש לדקדק דאם כונת הכתוב היא לומר ככל המינר לישראל טוב
הקב"ה כפדע חמנו מה נורד להטיל את ישראל לקדש ותרומה
דחלו ויהי שאין להם דין קדש כי אם דרך חיל מ"ת מלתא
דפטיטא היא טלח ויהי אפוטא כסדר וגמולו יפוט פדאשו ומו
קסה דלחיוהי מכלית חסרדיך קדש לדמות את ישראל לפני דכריס
דחיינו קדש ותרומה כדכתיב קדש ישראל לה' ראשית תבואתה *
ואף שהמתרגם ס'ל דפירוט ראשית תבואתה היינו חלם קודם
להקדשת העומר * מ"ת שהסוגיא דפרק האיש מקדש דף כ"ג
מוכח דס'ל לתלמודא דין דפירוט ראש' תבואתה היינו תרומה
סהקטו והרי תרומה דאיקרי קדש כדכתיב קדש ישראל לה' ראשית
תבואתה ויגן המקדש בתרומות מקודשת כו' * עוד יש לדקדק
במה שסיים הפסוק כל אובליו יאכמו רעה תבא עליהם נחם ה'
כפל דברים הללו מה היה כונתם * ונראה שפסוק זה הוא
תקופת עט הפסוק שלמעלה היינו דכתיב הלך והקדש כלחיו
יובלים לאמר זכרתי לך חסד כעוליד אהבת כלולותיך לבתך
אחרי כדדבר בארץ לא ורועה קדש ישראל לה' וכו' * ויש לדקדק
באמר זה דלפתך אחרי כדדבר מה היה הכונה * ועוד מה קדש
יש לאמר זה עט מה שאתר קדש ישראל לה' דאטו אם לא היו
הולכים אחרינו לא היו קדש * עוד יש לדקדק במאי דכתיב כל
אובליו יאכמו דמאי מלת כל היא מיותרת והול' אובליו יאכמו
דמאיכא תיתי ד-יה טילה על הדעת דמקצת יאובלים יאכמו
ומקצתם לא יאכמו דאצטרדיך קדש לומר כל אובליו יאכמו *
ובראה דזה יבוי פס חמי דאצטרדיך קדש לומר כל אובליו יאכמו *
מלחמה ככונת כה נחו בית חטמומי אכני
המזבח שסקלו אנשי יון והקפו הנמר ולשקלינאו לנפשיהו מי
לא

אחרי חינוכה בנתי שתיח דאתחמי לאפיו בעלמ' דמתי אחר ליה
אית חספין מתדבקן לא כך כתיב ככלי יוכר חספס אמר ליה
כלי חרס ברייתו מהמים והכשרו באר כלי זכוכית בדיומו באור
והכשרו באור זה כסדר ויש לו תקנה וזה כסדר ואין לו תקנה
אתחמא ח'ל על ידי שהוא עשוי כנפיתא ח'ל ושמעו אנך מה
טפיד אומר ומה אם כלי זכוכית עז טעמו כנפיתו כל כטר
ודם יש לו תקנה האדם טעמו כנפיתו כל הקב"ה עכ"ל * ויש
לו תקנה ע"כ * נמנינו למדין טיס טני דברים כאפילו אם
נשברו יש להם תקנה האחר הוא כלי זכוכית וזאת כנפיתא
טעמו עז נפיתא טל כטר ודם וכל טכ טה טעמו עז נפיתו
על הקב"ה * ולזה בא הנביא להאשים לישראל שחשבו שכבר
אבדה תקותם ואין להם עוד תקנה ואמר בני כיון היקרים
המטוללים בשו' זכלי וזב' אע"פ ששכרו יש להם תקנה איכה
נחשבו לבעלי חרס שחשבו ונעמם טהם ככלי חרס טלח כשכרו
אין להם תקנה ואת ועוד טהם חעטה ידי יוכר הקב"ה כדכתיב
ויש כאפיו נשמת חיים ופטיטא דיש להם תקנה חכ"ט רכלי
זכוכית טעו טעטויין כנפיתא יש להם תקנה כ"ט בני חרס
טעטויין כנפיתו כל הקב"ה טיס להם תקנה וכדברי רבי יוסי
בן הלפתא * ואמרין במדרש בטעם טעלפא מטה למרום מנלו
להב"ה טהיה בותב ארך חסיה ח'ל מהו ארך חסיה ח'ל ארך
חסיה לרשעים ולנדיקי ח'ל רשעים יאבדו ח'ל מלך כ"ו טהיה
באן ולמחר בקבר כפרע תאויפו מיד אכל חמי טלחי ח' וקיים
לעולם חמי מאריך לרשעים טחא יחורו בתשובה ע"כ * וכזה
יזכר כונת חיוס ס' י' הכיני אנוס ימך אם שנותיך כימי נכר כי
תבקס לעוני ולחטאתי תדרוש * והכונה דרעה חיוס טכאו עליו
כרות תנופות זו לזו וכדכתיב הבקר היו חורטות וגו' ופסול טכא
ותקחם עוד זה מדבר וזה בא ויאמר חם חלהים וגומר עוד זה
מדבר וגו' עוד זה מדבר וזה כה וזה רוח גדולה וגומר ואח"כ
באה עליו מכת השחין * ועז טחא ואמר הכיני אנוס ימך חם
שנותיך כימי נכר כי תבקס לעוני ולחטאתי תדרוש טכך ומיד
זהלא לא כדת הקב"ה מדת כ"ו ומטוס דאין ימך כימי אנוס
ואין שנותיך כימי נכר אתה מאריך חפך לרשעים טחא יחורו
בתשובה כי אל דחוס ה' ידו פסוטה לקפל שפים כי חפך חסד
הוא :

דרך מצפה דרוש כו

במדרש בטעם שהגלה נבחרתן את ישראל עברו דרך
קפורה ועמלה על קברה ואמרה רבס"ע ותה
חמי טלחי כ"ו עפר ואפר לא קנאתי לזרה שלי ולא הונאתיה
לבושה ולחלפה ולא עוד אלא שאתתו לה הסימנין שחם לו
יעקב כדו טלח תתביוט ואתה חלך ח' וקיים והחן מפני מה
קנאת כעז טלחי כה חתם והגלית את בני וגברנו כחרב ועפו
בהם חויבים כרונסם מיד נתלכללו רחמינו כל הקב"ה ואמר
כפולדך רחל חמי מאויי את ישראל לקמותו יה"ד כה אחר הקול
ברמה נשטע נהו ככוי חמרוי' רחל חפכה על בניה מאנה הנחם
על בניה כי חינו וכתוב כה אחר ה' חנני קולך חככי ועיניך
תדמעה כי יש עכר לפטולתך וכתיב ויש תקוה לאחריתך כלם ה'
וכבו קינה לנבולם ע"כ *

האנשים הננשים א' ה' פומלים לפופים ל'ו החמיני חלכו
ארץ אם יתחמה חכה לו יהם ה' את דברו
והסיוב חלכו חסו להוסיפ את ישראל מיד חבקטי דעתם והוא
יהו משדני חלך זספו פנים לנבולם וכל המינר לישראל נעטה
ר' ח"ט כי המספס לאליהם הוא באשר חפתיים יגידו לעתיד לבא
הקב"ה

לא מסר לזכר אלא ד' נקבות ולחמור שהולך בדרך החוקה שתי
 נקבות לזכר ולנמלים שהולך דרך יות' רחוקה נקבה אחת לזכר
 עכ' ד' • סוף דרך לשלוחי מנחה לדקדק באלו הדברים ושיעורי'
 אלו אדם עושה אותם פסלו ומירץ הרב אל דהכל הוא דבר אחד
 ובא זה ולמד על זה דליו הכונה שיביאו למלך המשיח עוים
 מאתים ומישים עשרי' אלא כהיה דאחריון כפי' דתעניות עלה
 נ"ה מטעה ועבר אדם א' על פתח ביתו של ר' חנינא בן דוסא
 והניח שם תרנגולין בו והרבו פיגים ותרנגולים בו ומכרו
 וקנה בדמיהם עוים בו ובא אותו אדם ונתן לו ר' חנינא את
 העוים והן הן עוי' דליתו דובי בקרנייהו ע"כ • יבא נמי אותה
 אגבה שהביא יעקב אבינו לפניו לפשו הם ואלהותיהן וולדותיהן
 עד סוף כל העול' עתידין אומות העולם להביא למלך המשיח •
 ולפיכך יעקב אבינו כששלח המנחה לפניו שלחה באותו סדר
 כאדם העושה בשלו לפי טעמו ידע שכל אותה המנחה הם
 וולדותיהן וולדותיהן עד סוף כל העולם עתידין להחזיר
 למלך המשיח אלו עבריו אל •

והנה אין ספק גם כן דזה שהכתיבו הכתוב דכל מה
 שנולד וחמסו הגוים ממנו עתידין לשלם אין
 הכונה שישלמו דוקא מה שנולד וחמסו דזה מלתא דפשיטא היא
 דהביא תיתי שלא יכלו מה שלקחו ממנו כפול ובחמסו אלא
 הכונה היא שישלמו מה שלקחו ממנו הם ופירותיהם ופירות
 פירותיהם עד סוף העולם • ודבר זה הוא הבטחה גדולה דאפי'
 אכנת אינו שלם אלא שהיה עול' על הרעת דליו לשלם אלא
 אם הדיווחו ופשו פירות כמה שלקחו ממנו אך אם לא עשו פירות
 אינם משלמים אלא קרן בלבד אך תכן במניע' עליה ק"ד המקבל
 שדה מחברו והוכירה שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן
 לו כפך כותב לו אם אוביר אם לא אעביד אלאם במיטבא ע"כ •
 וכתבו גדולי המורים ואפי' שלא כתב לו חמסו לטון זה הוי דינו
 כמו שכב דכתנאי ב"ד דמי ע"כ •

וזהו כונת הכתוב דכתחלה אמר האלף לך שלמה דהכונה
 היא קרן ופירות ופירי פירות וכו' ואלף אם לא
 נעשו פירות מ"ה הם משלמין דמין להם כמה פירות היו ראויים
 לעשות ונותנים • וזהו שאמר היושבת בנגים כאלל לחברים
 מהם הת"ח מקטיבים לקולך השמיעיני מה הדין ביושבת בנגים
 והוכירה וכי היכי דהתם שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן
 הכי נמי הכא כמה שלקחו הגוים אף כמה שלא עשו פירות שמין
 להם כמה פירות היו ראויין לעשות ונותנים •

או נאמר דקאי על חלק ת"ח וסמו שכתבא במדרש שכתבו
 ומאתים לנוטרים את פדיו דהיינו ששלמין חומס
 לת"ח והיה עולה על הדעת דדוקא כמה שנולד וחמסו ממנו הם
 משלמים פירות ופירי פירות שלקחו דבר המסויים אבל החומס
 שיפדעו דוקא חומס ולא פירות ופירי פירות דחומס לזה אמר
 היושבת בנגים חברים כלומר דכי היכי דהיושבת בנגים מדינא
 אפילו התנה לא היה חייב לשלם מה שהוכירה וכמ"ס הרשב"א
 בח"ב ס' רס"ח ואפילו הכי שמין לו כמה היא ראויה לעשות
 ונותן הכי נמי בחלק החברים אף שמן דרין אינם חייבים ליתן
 פירו' מ"ה שמין כמה פירות היו ראויין לעשות מהחומס ונשלמין
 דומיא דהיושבת בנגים וכתו שכתבו •

ובזה נפא לכונת הכתוב דקדש ישראל לה' • והנה המום'
 בפרק כל טעה עלה כ"ח ופס' אלו נעדרת הכריחו
 דכי היכי דלדודן קולך דמחוייבי מיתת ב"ד אין אדם מת ומשל'
 אין חילוק בין מודד לשונג דפסונג נמי אין אדם מת ומשלם
 מהיקטא דתנא דכי חוקיה הקיש הכתוב מכה אדם למכה בהמה

לא אחר רב הושיעא בקפו לננו כל כסף וזהב שבעולם חסום
 כספה ודהבא של ירושלים עד שמנאו לה מקרא תן התורה שהיא
 חומר ופאו בה פריזים וחלליו דהיינו דכיון שנכנסו גוים ינאו
 כל דבר שנקדשה לחולין ומירלו התם לא אשתמטו • בהו לנכוה
 הכא כיון דאשתמטו בהו לנכוה לאו אורח ארעא לאשתמטו • בהו
 הדיוט ע"כ • נמנינו למדין מסויא זו דאף דכל דבר שנקדשה
 כל שבא ליד גוי נפיק מקדושתו והם חולין לנמרי דומיא דכספה
 ודהבא של ירושלים וכו' דוקא בדבר שהיה קדש אך לא כשתמט
 בהם נכוה דומיא דכספה ודהבא דירושלים אך בדבר שנתמט
 בהם נכוה אף שבא ליד גוי לא נפיק מקדושתיה ואם להשתמש
 בו דומיא דאבני מזבח • והנה היה עולה על הדעת דכתיב דישאל
 איקרו קדש והשתעבד ונהנה מהם הרי זה מועל בקדש מ"ה
 היינו המועל הראשון אבל מאחר שכבר פעם אחת נשתעבדו
 ונהנו מהם כבר ינאו לחולין והנהנה מהם אחר זה לא תיקרי
 מועל בקדש • לזה בא הכתוב ואמר וזכרתי לך חסד נעוריד
 לכתך אחרי במדבר וגו' נמנא שנתמט בהם נכוה מאחר שהלכו
 אחריו לכוה ה' הרי שנתמט בהם נכוה ואם כן קדש ישראל לה'
 ולעולם בקדושתם הם עומדים ואם כן כל חוליו יאמרו חילו
 צוויי כתר צוויי חסום דלעולם בקדושתם הם עומדים ומתים
 הכי רעה תבא עליהם וגומר •

אך כפי דרכינו נאמר באופן אחר והוא דאחריון במדרש
 כרמי שלי לפני לעתי' לבא מביא הכ"ה את כל האומות
 במשפט ואמר להם כרמי אפי' שמתרתיו בידכם שלי היא
 שנאמר כי כרם ה' נבאות בית ישראל ולפני בא כל שחטפתם
 חמסו ולא נכתב ממני מה שנגבתם מהם והם מטיבים ואומרים
 האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פדיו כמו הנהנה מן
 ההקדש שמשלם קרן וחומס אף אנו נשלם על קדש ישראל לה'
 ראשית תבואתה קרן וחומס שנאמר האלף לך שלמה ומאתים
 לנוטרים את פדיו אלו תלמידי חכמים שנאמר כי ליושבים לפני
 ה' יהיה סחרה ומתננה ומאתים הוא חומסו של קרן ע"כ • וכבר
 הביא רמ"א אגדה הלכו פירושו • אלא שאני תמיה על רמ"א למה
 טעה משנתו דלא כהלכתא דהו' אנו קיל דחומסא מלכד דהיינו
 דכפי מהקדש ואם כן באלף שלקחו הגוים היה להם ליתן מאתים
 וחמסים ומאגדה הנחם נפשי בעבור החמסים • ובאגדה הלכו
 אפטר ליישב הפסוק הסמוך לזה דקאמר היושבת בנגים חברים
 כו' והנה חברים המוזכרים באן הם תלמידי חכמים וכדאמריון
 בפ"ג דשבת עלה ס"ג א"ר אבא א"ר שמעון בן לקיש שני ת"ח
 המקטיבים זה לזה בהלכה הקב"ה שומע לקולן שנאמר היושבת
 בנגים חברים מקטיבים לקולך השמיעיני ע"כ • ובפ"ה דבתרא
 עלה ע"ה אמריון ואין חברים אלא ת"ח שנאמר היושבת בנגים
 כו' • ויש לדקדק דמאי שיאטייהו דתלמידי חכמים בנגות
 ופרדסים דקאמר היושבת בנגים חברים •

ונראה דזה יובן עם מאי דאמריון בבראשית רבה פ' ע"ג
 ס' ז' חד עם דארעא את' ליה לר' הושעיא כל
 אומת דורונו' שנתן אבינו יעקב לפניו עתידין אומת העולם
 להחזירן למלך המשיח לעתיד לבא מה טעמיה חלכי תרטיט
 ואיים מנחה יטיבו וביאו אין כתי' באן לא יטיבו • והנה שמעתי
 בכס הרב מהר"ם פרימו' זל"ה שהיה מקשה דמה זו הבטחה
 שהכתיבו הכתוב שיביאו למלך איום וכורה חפצי נדקנו עוים
 מאתים ומישים עשרי' • עוד היה מקשה הרב הגאון במאי דאמר'
 במדרש פרטא ע"ו ס' ו' עוים מאתים ומישים עשרים א"ר
 אלעזר מלאן לעונה האתורה בתורה כו' ופרט' בפירוט החומס
 כחומר לכל תיש עוים לכו' מהם פנוים מתלכזה דרכן
 להרכות תמיתם ולעבר עשר נקבות ושטים שטוסקים במלאכ'

דרך מצפה דרוש כו

מה חכה כהנה לא חילק בין כיון כסויג בין בחי' אף מכה אדם
לא תחלוק בין כיון כסויג בין בחי' אף הכי נמי לר' נחוניא שהיה
עושה את יום הכפורים כשבת אין לחלק בין טובג למיוד דגם
טובג בחי'ה בידי שמי' אין אדם מת ומטלס ומכה זה הוקשה
לר' אליבא דרבי דאמר הויד במעילה כתיבה בידי שמים איך
חייב הכתוב תשלומין במעילה כנהנה מן הקדש והלא כיון שחייב
מיתה אין אדם מת ומטלס ומי' דגורת הכתוב היא בהקדש דלא
אחריון קים ליה בדרכה מיני' דאל"כ אין לך אדם שמועל
בהקדש והרב כגלגל בחדושו הרחוב הדבור בזה וכתב דאף
לדין דלא קול כר' נחוניא מ"ת נריון אנו לפירוק התוס' דהא
אין קול דהיבא דאיבא חלקית אין אדם לוקה ומטלס ואלו
הרמב"ם בפ"א מהלכות מעילה כתב כל המועל בזון לוק'
ומט' מה שפנס מן הקדש בראשו הרי דניי הקדש ס"ל להרמב"ם
דאדם לוקה ומטלס

עוד הקטו התוס' אליבא דר' נחוניא מאובל תרומה דחייב
הכתוב קרן וחומס כדכתיב ואיש כי יאכל קדש ויוסף
חמשי'ו עליו ותירבו דגור' הכתוב היא נכי תרומה דלא אחריון
קים ליה בדרכה מיני' במליו למדין דאף לר' נחוניא דהיה
עושה את יום הכפורים כשבת קדש ותרומ' נשתנה דיגם מכל
התורה דככל התורה קול אין אדם מת ומטלס דבהני גורת
הכתוב הוא דאדם מת ומטלס והנה מיניו בכמה מקומות ספי'
אדם הוא הקרן וכדכתיב והטיב את אשמו בראשו וכן האדם
המוטב אחריון כפי' הגזול עניס עלה קי' שהוא הקרן וכן וכתב
לאמר אדם לו פירושו נמי שהוא חייב וכובר נכתב לעיל ספי'
המוטב לישראל ככל מה שלקחו עכ"ם ומנו עתידין לשלם קרן
וחומס מלבד מה שיעניס אותם הע"ל מה שנערו אותנו והאפשר
שהיה עולה בדעתם של ישראל דהא תיבא אס הלכה כרבנן
דכתיבה בידי שמים לא אחריו' קים ליה בדרכה מיני' אך אס
הלכה כר' נחוני' שהיה עושה את יום ויה"ך כשבת איך יתכן שישלמו
עכ"ם מה שלקחו ממנו וגם שיענשו בידי שמים

ובזה נבין קצת פסוקים כפי' וחי' הם המדברים ויאמר
יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ כנען
ויברך אותי ויאמר אלי הנני משרך והרבתוך וגמתוך לקבל
עמית ונו' ואני בכואי משרך מתה עלי רחל ונו' ע"כ ויש לדקדק
במה שסיים יעקב דבריו ואמר ואני בכואי מתה עלי רחל דמה
קשר יש לדבר' הללו עם מה שקדם שספר לו שנראה אליו ה'
והבטיחו הנני משרך והרבתוך ונו' וראיתי לרל' שנתעוררו בזה
ואמרו ואני בכואי משרך ואם ע"פ שאני משריך עליך להוליכני
ליקבר בארץ כנען ולא כן עשיתי לאמר ויעשתי שיש בלכך עלי
אבל דע לך שכל פי הדבר קבתי' שם שפאה עורה לכנייה
כשגלה אותם כבודאדן

ואני תמיה בזה דכפי שיטת רז"ל היה לו ליעקב לומר כל
זה בפר' הקודמת כסגיה אותו וכשאתני משרים
וקברתי בקבורתם אז היה לו לסיים דבריו ואני בכואי משרך
מתה עלי רחל אבל הכא שאינו מזכיר אותו על הקבורה לאזיה
תכלית מספר לו מיתה רחל ולישב שיטת רז"ל הלזו איפשר
לומר עם הדי' דאחריון במדרש כב"ר ס' ויגל פר' ע"ב ס' ב'
לכן ישכב עמך הלילה תאני ר' שמעון לפי שזולתו כדקדק לפיכך
אינה נכנסת עמו בקבורה ה"ל לכן ישכב עמך הלילה אחר לה
עמך הוא דומך עמי לית הוא דמך ע"כ כמנא לפי אנדה זו
שנענשה רחל בסביל חלישין אליו של הדודאים מן אחריון התם
במדרש א"ר אעזר לאה הפסידה דודאים ובכורה ורחל כשתכרה
דודאים ובכורה ע"כ וכתב עם מהר"ם יפה זל דהכי פירושו
דנטלה בכורה מראובן וכמה ליוסף ואעפ"י שנטילתה מראובן
היה בחללו יצועי אביו מ"ת נרין לתת טעם למה ניתנה ליוסף
ולא לשמעון הקרוב אליו או ליחודה שהוא מלך ובע"פ נחלין
בקטו טעם למה ניתנה הכבורה ליוסף ור' אלעזר סבירא ליה
דוכתה רחל בזה בסביל שנקשה הדודאים היו מוקשים לרחל לבגס
בהם וכתו ככתב הרמב"ן שהדודאים היו מוקשים לרחל לבגס
יעושי יעקב כענין נפתי מספדי וזה לאהבת מסכבו של נדוק
להעמיד מתנו זרע וכתב עוד דלסברא זו דר' אלעזר מה שלא
זכרה

מה חכה כהנה לא חילק בין כיון כסויג בין בחי' אף מכה אדם
לא תחלוק בין כיון כסויג בין בחי' אף הכי נמי לר' נחוניא שהיה
עושה את יום הכפורים כשבת אין לחלק בין טובג למיוד דגם
טובג בחי'ה בידי שמי' אין אדם מת ומטלס ומכה זה הוקשה
לר' אליבא דרבי דאמר הויד במעילה כתיבה בידי שמים איך
חייב הכתוב תשלומין במעילה כנהנה מן הקדש והלא כיון שחייב
מיתה אין אדם מת ומטלס ומי' דגורת הכתוב היא בהקדש דלא
אחריון קים ליה בדרכה מיני' דאל"כ אין לך אדם שמועל
בהקדש והרב כגלגל בחדושו הרחוב הדבור בזה וכתב דאף
לדין דלא קול כר' נחוניא מ"ת נריון אנו לפירוק התוס' דהא
אין קול דהיבא דאיבא חלקית אין אדם לוקה ומטלס ואלו
הרמב"ם בפ"א מהלכות מעילה כתב כל המועל בזון לוק'
ומט' מה שפנס מן הקדש בראשו הרי דניי הקדש ס"ל להרמב"ם
דאדם לוקה ומטלס

עוד הקטו התוס' אליבא דר' נחוניא מאובל תרומה דחייב
הכתוב קרן וחומס כדכתיב ואיש כי יאכל קדש ויוסף
חמשי'ו עליו ותירבו דגור' הכתוב היא נכי תרומה דלא אחריון
קים ליה בדרכה מיני' במליו למדין דאף לר' נחוניא דהיה
עושה את יום הכפורים כשבת קדש ותרומ' נשתנה דיגם מכל
התורה דככל התורה קול אין אדם מת ומטלס דבהני גורת
הכתוב הוא דאדם מת ומטלס והנה מיניו בכמה מקומות ספי'
אדם הוא הקרן וכדכתיב והטיב את אשמו בראשו וכן האדם
המוטב אחריון כפי' הגזול עניס עלה קי' שהוא הקרן וכן וכתב
לאמר אדם לו פירושו נמי שהוא חייב וכובר נכתב לעיל ספי'
המוטב לישראל ככל מה שלקחו עכ"ם ומנו עתידין לשלם קרן
וחומס מלבד מה שיעניס אותם הע"ל מה שנערו אותנו והאפשר
שהיה עולה בדעתם של ישראל דהא תיבא אס הלכה כרבנן
דכתיבה בידי שמים לא אחריו' קים ליה בדרכה מיני' אך אס
הלכה כר' נחוני' שהיה עושה את יום ויה"ך כשבת איך יתכן שישלמו
עכ"ם מה שלקחו ממנו וגם שיענשו בידי שמים

לזה בא הכתוב לנאת ידי חובתם של ישראל אפילו איבא
דר' נחוניא ואמר קדש ישראל לה' ראשי' תבואתו
ואין אתם מודים דאפילו לר' נחוניא כהני תרתי דהם קדש
ותרומה אדם מת ומטלס ואם כן כיון שאדם נקראים קדש
ותרומה אליבא דכ"ע כל אוכליו יאשמו דהיינו שישלמו מה
שאכלו ורעה תבא עליהם שיענשו בידי שמים ולא אחריון קים
ליה בדרכה מיני' כי עם ה' אלה' באר לו יה' ישראל לסגולתו
וגם על הרעה אשר דבר לעשות לזמו כדבר האמור במת' א'
הפונה קדים מיד נתגלגלו רחמיו כל הקב"ה ואמר בסבילך רחל
אני מחזיר את ישראל למקומם

ובזה יובן מאי דאחריון כפי' יש נחלין בעל מיני' רבי
חלבו מרבי שמואל בר נחמני מה ראה יעקב שנטל
בכורה מראובן וכמה ליוסף והקטו מה ראה ובחללו יצועי אביו
כתיב אלא מה ראה שנתנה ליוסף אחר לו אמשול לך משל למה
הדבר דומה לבעל הבית שגדל יתום בתוך ביתו לימים העשיר
אותו ויתום ואמר אנהו לבעל הבית מנכסי ופרסב"ם זל בעל
הבית זה יוסף ויתום זה יעקב דכתיב ויכלכל את אביו לסוף
העשיר יעקב שבאת לידו בכורת ראובן ע"ז שכלכל יצועי אביו
והיה יכול ליטבה לכל מי שירגה נתנה ליוסף והקטו בנת' ואי
לא דחטא ראובן לא הוה מהני ליה ליוסף כלום מה נתן יעקב
ליוסף שהרי מחלק שאר אחיו נתן לו אבל משלו לא נתן לו כלום
דמשלו היה לו להעניו ולא משל אחרים ותרנו דר' יונתן אחר
ראויי היתה בכורה לנאת מרחל דכתיב אלה מולדות יעקב יוסף
אלא שקדמתה לאה כרחמים דכתיב וירא ה' כי שנואה לאה וישתח
את

מה שנתן הוא על נד החסד וכדכתיב מי הקדימני ואשלם
א"כ איפה ה'ק בעני יסלם ה' פעלך וכמו שהקטו בנחמד דכמדת
חסידות לא סייך ליטנא דישלם • לזה בא רב חסדא ואמר אמר
באח לחסות תחת בנפיו בלומד דבנר המתנייר סייך לומר יסלם
וכדין הוא שיטול שכרו כדבר האחר •

כתב חסד ח"ט בדרשותיו פרשת שמיני דרוש ב' וזל כל מה
שהטרה הקב"ה שבינתי על ישראל היה כדמות אירוסין
אכל לעתיד לבא כדמות נשואין בעני ח"ט הרב ב"ה בשער ו'
והביא הרב זל ראינו לדבריו מדאחריו בפי' המדיר ביתים ההם
נאם ה' לא תקראו לי עוד בעלי א"ר ויחנן ככלה בבית חמיה
ולא ככלה בבית אביה חלל טעד עכסיו ככלה בבית אביה עד
כאן • ואיכא לחיובק תהא דאחריו בפי' הונואו לו דף כ"ד חסיד
רב חסדא ולא יבאו לרשות ככלע אר"ן משל לכלה כל זמן שהיא
בבית אביה נגועה היא מבעלה כיון שבאת לבית חמיה אינה
נגועה מבעלה • אלמא במקדש שלישי חשיבא ככלה בבית
חמיה • ואותה דפרק המדיר לא קטיוא משום דתאם דפרק
הונואו לו הקטו מהיאו עובדא דבאן אחד שהיה ממעסק וכו'
ותרנו בתנרטה קא' אחרת בתנרטה חורה לחיבתה הראשונה •
כלומר ככלה בבית אביה ואם כן סלקא דעתך אמינא דכל טבן
בבית השלישית דנתנרטה שני פעמים דלא חורה אלא לחיבתה
הראשונה דהיינו ככלה בבית אביה • להכי אהא
קרא לומר דהא לימא בן אס בזאת כי יבא טילה
בבית השלישית שהיה ככלה בבית חמיה
וגדול יהיה כבוד הבית האחרון
והיתה לה' החלוקה באשר
היתה באחנה :

כדום כשעיל קיום המצות שהרי קודם טיעסה המצוה כבר קבל
שכרו • אך איכא נוונא שהוא כדיון שיטול שכר כדאמר ר' במדרש
פרשת נשא פז' וזל מי הקדימני ואשלם א"ר תנחום בר אבא מי
שאין לו נכסים ועושה נדקה ונ"ח מי שאין לו נכסים ונתן שכר
סופרים וכו' אמר הקב"ה זה הקדים וקיים מצותי עד שלא נתתי
לו כחה לקיימן נדיך אני ליתן לו ממון וכנים סיהיו קוראים
בספרים היו מי הקדימני לעשות מצוה ואשלם לו שכרם ע"כ •
ואין ספק דכ"ט נר שכתנייר דטייד ביה לומר סוה הקדים לקיום
מצותי דבשלמא בישראל באומר להם ה' לבשאתן לך כז מול
איתו וכן טלית הטל בו גיגית ודכותיה טייך לומר מי הקדימני
אך כבר שהיה לו טלית וכן ולא היה חייב בסו' דבר והוא בענה
תנמייר ומקבל עליו עול מצות לא סייך לומר מי הקדימני שכל
מה שנתן לו ה' לא היה חייב בשום דבר והוא מעצמו מדעתו
הטוב ורצונו הנמורה מתחייב •

ורובה לזה אמרין התם במדרש וזל מי הקדימני ואשלם
מדבר באברהם שפענמו הכיר להקב"ה ע"כ • וא"כ
כל שתנייר היו דכותיה שהיו מקדים לקיו' המצות עוד נקדים
הא דאמר ר' פרוק הורוע דף ק"ל א"ר חסדא המזיק מתנות כהונה
או שאכלן פטור משלם משום דהו"ל ממון שאין לו מוכעין
ופריך מדתנן בע"ה שהיה עובר ממקור' למקום ונדיך ליטול לקט
שכחה ופאה ומעטר עני נוטל ולכשיחזור יסלם דברי ר"א ומטני
אמר רב חסדא מדת חסידו' טנו שאן • ופריך רבא תני תנא יסלם
ואת אחרת מדת חסידות טנו כאן ע"כ • נמינו למדין חסוניא
א דלא סייך לומר לישנא דישלם אלא כמה שהוא חייב מן הדיון
לא מה שנתן במדת החסד • וכוה נכא לבונת המאמר שהוקשה
לזל ה'ק בעני יסלם ה' פעלך כיון דאין ה' חייב לשום עריה וכל

חם ונשלם שבה לאל בורא עולם

דרך מצותיך הלק ראשון

ס

ראיתי לבאר ההשגות שיש במנין המצות הלל מוני המצות הלל המה הרמב"ם והסמ"ג והרמב"ן זל

שוות וכבר פתחו חכמי הדורות ליישב דברי הר"ם הללו ועיין במ"ס ה"ה בריש הלכות מצניות • ודע שכעת לא ראיתי להסמ"ג שהכיר מצוה זו ולתקוע בעת הנדוש ואפילו ברמז ולא ידעתי למה וכעת ז"ע •

ראיתי לבאר ההבדל שיש במנין המצות בין הרמב"ם להרמב"ן זל במצות עשה • ובסתמכל דכדריהם תראה שהרמב"ן סקל מחסובו על הרמב"ם ל"ב מצות עשה וחלו הם •

המצוה האחת היא שהרמב"ם כתב כפי' ה' זל הוא כגונו לעבדו וכבר כתב לזה הגווי פעמי' ואמרו ועבדת את ה' חלקיכם ואמר ואתו תעבדו ואצ"פ פי' עוה הגווי הוא גם כן מהגוויים הכוללים הנה יש בו יחוד אחר שהוא גווי לתפלה ע"כ • והרמב"ן בהשגותיו כתב דאומרם ועבדתם זו תפלה היא אסמכתא בעלת' והתפלה היא מדרבנן •

המצוה השנית היא שהרמב"ם כפי' ז' כתב הוא שגונו להכפיץ בשמו כשנטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו פי' פוה תהיה הנדושה והכבוד והעילוי והוא אומר ית' וצטמו משבע • והרמב"ן בהשגותיו כתב שאין הססוק הזה מצוה הלל רשות שנספס כסמו בעת הנדוך ובתנאים ידועים • ועוד כתב דאף אם גרנה לומר טבא זה הכתוב לחסור להשבע בשם אקים אחרים בלאו הכא תכלל עשה שהוא עשה אין אנו מונין בזה וכיוצא בו הלל הלוא הנאמר בו כפי' ע"כ •

המצוה השלישית שהרמב"ם כפי' פ"ה כתב הוא שגונו להבי' כל מה שאנחנו מייבין אסמכתא וטוליה ואפס זטלתיס אל בית הבחירה ואצ"פ שהם בח"ל כלומר שנתחייב בהם בח"ל הנה נכטוינו להביאם לבית הבחירה והוא אומר דק קדטיך אשר יהיו בו' ע"כ • והרמב"ן בהשגותיו כתב זל ואין זאת המצוה בלא לדעתי בחשבון שאנחנו נכטוינו להביאם כל הקדש לבית הבחירה בין שהם בארץ או בחוה' לארץ כל מקום שהם שם יוכחו ויקרבו והכל מצוה אחת והתקראות מרבים והולכים בו' ע"כ •

המצוה הרביעית היא שהרמב"ם כפי' ג"ה כתב הוא שגונו לדון בהפדת נדרים בו' • והרמב"ן זל בהשגת המצות כפי' ג"ה כתב זל וכן יראה בטעם שהקדים לאלו והוא הערת נדרים טלל תפנה לפי' שהיא טלילה שגטוינו לעשות ככל היונה שמינו וטלל נחל דכרינו דק ע"כ ד' או האכ והביעל ע"כ •

המצוה החמישית היא שהרמב"ם כפי' ג"ו כתב הוא שגונו להאית כל איס' כונע בכבילה טמא בו' • והרמב"ן זל בהשגותיו כתב שאין להביא בחשבון המצות דין' אסופאות לפי' שהם רשות נמורה מכלל ג' אין בהם ענין מצוה שתמנה בו' וכיון שגטענו יתעלה תביאית תקדש בפועלה ומחילת קדשים כס"ן זונה אופנו לאכול דברים כטהרה באר ואמר לו דכרי' טטקתיס וחלו אינם טטמאים והאריך בזה יע"ס •

המצוה הששית היא שהרמב"ם כפי' ג"ז כתב הוא שגונו להיפס טטמאים בשמנה שרניים והרמב"ן זל טס בהשגותיו סקל מצוה זו מהטעם שכתבנו למעלה •

המצוה השביעית היא שהרמב"ם כפי' ל"ז כתב הוא שגונו לדון בטומאת אוכלין וטטקין בו' והרמב"ן זל טס בהשגותיו סקל מצוה זו מהטעם הקודם •

המצוה

והנה

אם תסתכל במנין מצות עשה להסמ"ג תמצא שסקל לחסובו על הר"ם ג' מצות עשה וחלו הן שהרמב"ם מצה במ"ס סי' קמ"ב לנגוש הנכרי והוא מאומרם יתעלה לנכרי תגוש והסמ"ג לא הביאו •

ב במ"ע סי' קנ"ח מצה הרמב"ם לבקט רבות מן הגוי וזו נלוה לו והוא מאומרם יתעלה לנכרי תשיך • והסמ"ג לא הביאו • והטעם טלל הביא הסמ"ג שני העשין הללו מכואר בהקדמתו למנין המצות זל וכן בחשבון העשה כתב לנכרי תשיך זו מצו' עשה וכן לנכרי תגוש ואמת הוא כי בספרי מצא דבר זה אבל תלמוד שלנו עיקר סופת דבר זה שאינו עשה שאומר בפ' אהיה נטך לא שני בלאו הכי אלא כך פירושו לנכרי אתה רטאי להלוות ברבית אבל לא ליש' ולענין ישראל נחטב לאו הכא תכלל עשה עשה עכ"ל •

ג במ"ע סי' קנ"ב מצה הרמב"ם יוד תהיה לך בעשה אחד ובסי' קנ"ג מצה תהיה לך על אוזך בעשה שני • והסמ"ג סי' קי"ט כלל יוד תהיה לך ויחד תהיה לך בעשה א' כמו טע"ס • הרי מבאר שהסמ"ג סקל מחסובו טל הרמב"ם ג' מצות עשה וראיתי שהבנים במקומם ג' מצות אחרות טלל הזכירם הרמב"ם זל וחלו הם •

ד יודעת טס לבכך כי כאשר ייסר איס' את בנו ה' חלקיך ויטרך וכתב הסמ"ג עשין סי' יז טהיה מ"ע לבדק את הדין על כל המאורע שיבא עליו •

ה ובמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם וכמב בעשין סי' מ' טהיה ט"ע לחטוב תקופות ומולות בו' על ידי חטוב תקופות ודע מתי יטרך לעבר החדש ולעפר הטהה •

ו מדבר סקר תרחק וביאר הסמ"ג בעשין ק"ז מכתה דכרי' טההיר עשה זה יע"ס • וכל אלו הנה עשין לא הזכירם הרמב"ם זל •

וראיתי שיש עוד הבדל בין הרמב"ם והסמ"ג במנין מצות עשה • הלא זה הדבר שהסמ"ג עשין ק"ע כתב מ"ע בימי המועדות כולם ובר"ה שיהיו הכהנים מוקיעים בחגוגרות בטעת הקרבן שנאמר וביום שמתחכם וכו' עד כאן • והרמב"ם כפי' מהלכו' בלי המקדש כתב מצוה זו זל בימי המועדות כולם ובר"ה היו הכהני' מוקיעים בחגוגרות בו' שנאמר וזוים שמתחכם ומועדויכם וכו' ע"כ • אך בחלפ' הכלי המקדש בטמנה המצות שיש בהלכות אלו לא מצה עשה זה • אמנם בריש הלכות מעניות כתב שגטוינו לתקוע בחגוגרות בעתות הנדוך והנדרות כטונק לפני ה' יתעלה והוא אומר וכי תבואו מלחמה וכו' והרעומס בחגוגרות וכלל עם עשה זו מה שגטוינו לתקוע בחגוגרות במקדש עם הקרבת הקרבן תקרבני המועדות וכו' וכן אנחנו מנינים לתקוע בחגוגרות בעתות הנדוך בו' ע"כ •

ז אחת שהדברים תמוהים סכלל סכלל בטטה אחד דתאחר טומנו טל זה אינו זמנו טל זה למה חינך גמנים לטמי מצות • ואף שהפעולות שוות דכטניהם נכטוינו לתקוע בחגוגרות • מ"ת אין זה טעם למכות מצות עשה אחת טהדי מצות הטכיתה בלה בתורה בימי המועדות וכל מועד ומועד נפנה למטה אחת שזמנו טל זה אינו זמנו טל זה וכל אחד ואחד בלה מצוה מיוחדת • וכן בתקיעה נכטוינו לתקוע כטופר פ"ה ופיוכל ונתנים לטמי מצות אף שהפעולות שוות

דנגד וכו' וזו מלוא מן המצות והאריך בזה הרב והר"ם לא הביא מצוה זו

המצוה השנית הוא שנגטוינו לאכול תרומה כשהיא טהורה לא בטומאה והאוכלה בטומאה עמה עובר בעשה שנאמר בטעריך תאכלו הטחא וגו' ואמרוין בפ' הערל לזה ולא לאחר ולא הבא מכלל עשה עשה ע"כ. וראיתי להר"ם בפ"ה מה' תרומות שכתב בהן טהור האכל תרומה טמאה אינו לוקה מפני שהוא בעשה טמא ואחר יאכל מן הקדשים מדבר שהוא בקדושתו הוא יאכל כשיטהר אבל דבר טמא לא יאכל אעפ"י שיטהר ולא הבא מכלל עשה עשה הוא ע"כ. והנה דבר זה הוא מחלוקת ביורשמי דאיכא מאן דמפיק אוסורא לכהן בתרומה טמאה מקרא דבטעריך וכסכת הרמב"ן ואיכא מאן דמפיק לה מקרא דואחר יאכל וכסכת הר"ם. ומ"מ הר"ם לא הזכיר עשה זה בתנין המצות:

המצוה השלישית היא שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה וזה דבר תורה הוא וכו' וכפלה זאת המצוה באומרו יתעלה ואכלו אצוני עמך שלא אחר לאכילתי עמך מעוב אומרו כמותו בלקט וסכה אבל לטון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה ע"כ. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה הרביעית היא שנגטוינו לרשת הארץ אשר נתן יתעלה לאבותינו ולא נעזבה ביד זולתנו. מן האומות או לשמה והוא אומרו והורשתם את הארץ ויטבתם בה וגו' ועוד האריך ע"כ בכחור מצוה זו. יע"ש והר"ם לא הביא מצוה זו: המצוה החמישית היא שנגטוינו לזכור שפה ולהטיב אל לבטח מה שעשה יתעלה למרים כשדברה באחיה וכו' כדי שנתרחק מלטון הרע וכו' והוא אומרו יתעלה וזכור את אשר עשה ה' אליהן למרים ע"כ ועוד האריך הרב בכחור מצוה זו יע"ש. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה השישית היא שנגטוינו להיות לבבנו תמים עמו יתעלה והוא שנתאר תמים תהיה עם ה' אלהיך ע"כ והאריך בזה לכח מצוה זו. והר"ם לא הביא מצוה זו מטום דטכר שהיא נושא כוללת כל המצות וללכת בדרכי התור בענין אצרי תמימי דרך וכבר השרים הר"ם בעיק' הד' שאין ראוי שימנו המצות הכוללות כל המורה:

המצוה השביעית היא שנגטוינו כשנגדור על עיר להניח אחת מן הדוחות בלי תגור שאם ירצו לברוח יהיה להם דרך לנוס משם וכו' שנאמר ויבאזו על מדין כאשר נזה ה' את משה ודרשו בספרי מן להם רוח רביעי' שיברחו ע"כ והר"ם כתב דין זה בפ"ו מה' מלכים:

המצוה השמינית היא שנגטוינו בהרטינו תרומה שפריש אומרו מן היפה או מן הטובה לא מן הרע על היפה והוא שנאמר מכל מתנותיכם וגו' מכל חלבו וגו' ועוד האריך בזה יע"ש. והר"ם הביא דין זה כריש פ"ה מה' תרומות ואעפ"י כן לא הביא בתנין המצות מצוה זו:

המצוה התשיעית היא שנגטוינו להיות כל קרבן שנקריב תשלם מיני הכהמות אשר הזכיר מן הבקר מן הכפבים ומן העזים ובשלישי מזבחים אמרו כמעלה איברי היה אחר רבי יוחנן עובר בעשה בהמה אין חיה לא ולא הבא מכלל עשה עשה ע"כ וכבר הביא הר"ם עשה זה פ"ה מה' איסורי מזבח ואע"פ כן לא הביא מצוה זו:

המצוה העשירית היא שנגטוינו להקריב כל הקדשות הבא' כדרכה או בקובה בין שני המידין לא קודם תמיד. סל

כל שחר ולא אחר תמיד של בין הערפים והוא אומרו יתעלה וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקדשות כולם וכו' והביא שו"ת דפסחי דמזבח תיבה שהקדשים או המאחר קרבנו לזמנים הנזכרים עובר כלאו הבא מכלל עשה שהוא עשה. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה האחת עשר היא שנגטוינו בכבש הנשחט ביו' ארבעה עשר בערב שהוא יאכל כליל לא ביום והאוכל ממנה ביום כזית מלכד שלא יא' ידי חובתו יש לו באכילתו עברה וחטא ממנות עשה מאומרו ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה אין ביום לאו והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה ע"כ. והר"ם באר כל זה בפ"ה מה' קרבן פסח ואע"פ כן לא הביא מצוה זו בתנין המצות:

השנים עשרה היא שנגטוינו בענין הרוגה אחרי שנתחייב מיתה בכ"ד שיבקשנו גואל הדם וירדוף אחריו וינקום נקמתו ממנו שיביא אומרו לכ"ד וימת כחשטו או שירגח אותו הגואל אם לא יוכלו לו כ"ד ואם אין לו גואל הדם שיעמידו לו כ"ד אדם ממנה מהם לרדוף אחרו ולהיות גואל דמי הנרגח והוא אומרו יתעלה גואל הדם הוא ימית את הרוגה מצוה ביד גואל הדם ע"כ. וכתב עוד דיש מי שפירש דה' דאחריון כשנהדרין גואל הדם הוא ימית הרוגה מצוה ביד גואל הדם וכו' דמיידי ברוגה שנג' שיא' חוץ לעיר מקלטו ולפ"י כדמיידיא זו אחייו כרבי יוסי דא"ת מצוה ביד גואל הדם ואין קי"מ ל' כרבי עקיבא דאמר רשות ביד גואל הדם וזה היה טעם הרב שלא כתב המצוה הזאת ע"כ. ואני תמיה על זה שהרי הר"ם בליש הל' רוצח הביא כדמיידיא זו דסנהדרין דמצוה ביד גואל הדם מקרא דגואל הדם הוא ימית את הרוגה ובפ"ה מה' רוצח כתב דבהורג כשנג' רשות ביד גואל הדם וכדרי הרמב"ן ל"ע:

המצוה השלש עשרה היא שנגטוינו להרחיק מלשנות בכנה שגראה בו נגע גרעת ונטמא והוא אומרו יתעלה גרעת מחאת ודרשו בספרי מן בו מארה אל תרצה בו וכו'. וכתב עוד ודבר פשוט הוא שזו המצוה אינה נמנית עם משפט הגרעת מצוה א"י אין זה ענין לדין הטומאה והטהרה אבל הוא דין מיוחד בפני עצמו כאשר שכתו כדד מחין למחנה נמנה מצוה בפני עצמה וק"ו הדבר ע"כ. והר"ם לא הביא מצוה זו:

המצוה הארבע עשרה היא שנגטוינו להודות לשמו יתברך בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הנדולה שפשה לנו בכתו תורתו אלינו וכו' והוא אומרו כי יס ה' אקרא הבו גדל וכו' ואין ראוי למנוחה מצוה אחת עם הקריאה כמו שמקרא בכורים אינו נמנה א' עם הכאתו וספור ישיאת מצרים עם אכילת הספח ע"כ. והר"ם לא הביא מצוה זו:

החמש עשרה היא שנגטוינו להחיות נד ותושב להנילו מרעתו שאם היה נטבע פנהר או נפל עליו הגל שנטרח בכל כחו בהגלתו ואם היה חולה נפצעק ברפואתו כו' והוא אומרו יתעלה וכי ימוך וגו' והחזקת בו נד ותושב וחי עמך ע"כ. והרמב"ם כלל כל זה במלות הנקדקו וכתו שפסח בתנין המצות סימן קכ"ה ובחיבורו דיש פ"ה מה' המצות עניינים יע"ש. המצוה השש עשרה היא שנגטוינו להחזיר הרפית שלקחנו מאחינו והוא אומרו יתעלה אל תקח מאתו וגומר וחי אחיך ודרשו בו אהדר ליה דלית עמך ע"כ והרמב"ם לא הביא מצוה זו:

השבע עשרה היא שנגטוינו להרחיק מליהנות משער גזיר והרמב"ן בהסגותיו במלות ל"ת שלא הביא הרמב"ם בעצמו ששית כתב ול' והנכון שנא' בשער גזיר שימנה כלל עשה שאמר יתעלה קדוש יהיה גדל פרע שער ראו וכו' ככא

דרך מצותך ה'א

שנא הפי' קיהיה גידול קדוש ולא נהנה בו אם כן הוא לאו הכא
 תכלל עשה ע"כ ועדמכ"ם לא הביא מנוה זו -
 המנוה הסמנה עשרה היא סגנוניו לעשות ארון וכפורת
 לטוב טע העדות והוא מחומרו יתעלה ועשית ארון
 טן וגו' * והנה הרמב"ם לא הזכיר מנוה זו מהטעם שהשרים
 בעיקר הסנים עבר שאין ראוי למנות חלקי המלאכה מהמלאכות
 שבא הגווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו * ובאר עוד
 ואחר כמו ועשו לי מקדש טו מנות עשה אחת מכל המנות ואחר
 כך בא לבאר חלקיו ואין יעשה ואין ראוי שימנה כל מה שאחר
 בו ועשית מנוה בפני עצמה * ובמנין המנות סימן ד' כתב גונו
 לבנות בית הבחירה בו' וכבר ביארנו טוה הכלל כולל מינים
 רבים שהם המנוה והשלחן והמונח וזולתם כולם מחלקי המקדש
 והכל יקרא מקדש ע"כ * והרמב"ן בהשגותיו במנין המנות
 להרמב"ם זל בסיון ל"ג כתב דהטעם שלא נמנה עשיית השלחן
 והמונח והמנוה הוא מפני סגנוניו לטוב לחם לפני ה' וזוה
 חומרו בהכרח העבודה האחת שהיא לטוב אותו בטולחן מתואר
 בן בו' * וטוב כתב ולכן חגלי עשיית הארון והכפורת לטוב
 טע העדות ממנה מנוה בפני עצמה ע"כ *
 המנוה השמע עשרה היא שהרמב"ם במנין המנות סימן ל"ד
 כתב סגנוניו לקיים כל מה שחייבנו נפשות בו
 בדבור משכונתו ונדדים וקרבן והוא אומרו מונח שפתיך תשמור
 וזו וכבר נכפל הלשון בואת המנוה והוא אומרו ככל היונה משיו
 יעשה ע"כ * והרמב"ן כס בהשגותיו השיגו בזה ואחר ואני אומר
 כי הרב כפאן כלל שתי מנות שהם חלוקים בדיוניהם ועניינם
 ועשאה אחת בו' ואחר כך בו' וסיים וכתב והיונה מכל זה נמנה
 מנוה אחת לקיים מונח שפתיך כדברי גבוה ומנה מנוה אחת
 לקיים הדברי והשכונות של בטו כמו שכתבאר *
 המנוה העשרים היא שהרמב"ם בסיון קכ"ג כתב הוא סגנו
 לקדש חרטים ולחשוב חרטים ופנים בו' והנה כלל
 הרמב"ם קדוש החדש ועבור טוה במנוה אחת * והרמב"ן
 בהשגותיו בטורם הראשון כתב טעם בה"ג הוא למנות אותם
 שמים כי אלו החדש הם לכס מנות עשה אחת להורות על
 קביעות החדשים ופמור את חרם החייב או ושמרת את הקהה
 הזאת למועדה סמורה על עיבור הפני' מנות עשה אחרת והביא
 דלוח לסכרת בה"ג יע"ס * ובהשגותיו במנין המנות להרמב"ם
 בסיון רכ"ג כתב שהדין עם בה"ג שהם שתי מנות *
 המנוה האחת ועשרים היא שהרמב"ם בסיון ט"ל כתב גונו
 להקריב במקדש שני כפסים בני טנה בכל יום בו'
 והוא אומרו שנים ליום עולה תמיד * והרמב"ן מונה אותם
 כשנים דומה של זו אינם דומה של זו ואינם מעבבים זה את זה
 וכמוכאר ועיי' אבת"ס הרמב"ן בסוף עיקר י"א *
 המנוה הסנים ועשרים שהרמב"ם בס"י כ"ח כתב זוה לכהנים
 להקטיר קטרת בכל יום פעמים על מונח הזהב והוא
 אומרו יתעלה והקטיר עליו אחרן וגו' ע"כ * והרמב"ן מונה
 אותם לשני מנות עשה דומה של זה אינו זמנו של זה ואין
 מעבבים זה את זה ועיין במה כתב בסוף עיקר אחד עטר *
 המנוה השלש ועשרים היא שהרמב"ם בס"י י"כתב גונו לקרא
 קריאת שמע ערבית ופחית והוא אומרו ודברת עם
 בו' ע"כ * והרמב"ן מונה אותם לשנים דומה מוחלקים ואינם
 מעבבים זה את זה ועיין כפה ככתב בסוף עיקר זא *
 וראיתי להחכם בגל לב טמח בסוף עיקר אחד עטר שרצה
 להלין בעד הרמב"ם זל שמנה תמידין וקטרת
 וקריאת שמע כל אחד מנוה אחת זל ובתמידים הדבר מבואר
 גמון הכתיב הוא זה האשה וגו' שנים ליום בו' הרי עשה
 בני

שני הכפסים כאחד מנוה אחת ועל שניהם כאחד אומר זה האשה
 והקטרת חף שאין זה מביאר בכתוב מ"ח חמנים אחרו מנה בכל
 יום מחניניה בבקר ומחניניה בערב כל טולס זה משמע שהמנה
 לכל יום הוא המנוה ומתחלק לחמ"ן בבקר ובערב ויש לי ללמוד
 זה מ"ט במנחות בערך התכלת ע"ד אלו נאמר מנחת מחנית
 הייתי אומר מביא חלי עשרון ומקריב בו' הא כיגד מביא חלי
 עשרון וחוליו ע"כ * והנה מה שכתב שהמנה בכל יום הוא המנוה
 זה הוא טעות נמור טעם לשיעור זה אינו אלא מדרכנו ומן
 התורה בכזית הייא הקטרה * וכן מתבאר בפני דובחים עלה
 ק"ט וכן מתבאר מדברי הרמב"ם ע"ט מהלכות ביאת מקדש דין
 ד' * גם מה שסיים ויש לי ללמוד זה מ"ט בספר התכלת בו'
 עירוב פרוטות חלי רוחה פאן דלוחה סוניה מיירי בחיבתי כהן
 גדול שהיה מקריב חלי עשרון בבקר וחלי בערב וזוה לא נחלק
 הרמב"ן דודאי אינו אלא מנוה אחת דהיינו מקריב עשרון אחד
 בכל יום ויקריב מחנה בבקר ומחנה בערב וק"ל דאינה תקדשת
 לחנין וכמו שפסק הרמב"ם ריש פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות
 ופסיטא דאם לא היה לו עשרון שלם דלא היה מקריב כלל לפי
 שהמנוה היא טיבא עשרון שלם ויחירו וכל זה הוא מתבאר
 מדברי הרמב"ם פ"ג מהלכות תמידין ומוספין לתבונן היטב *
 אבל הכא נבי קטרת חס לא היה להם כי אם כזית מקריבין אותו
 בבקר וזה פשוט * והם הרב רצה ללמוד מדין חבייתין לדין קטרת
 היה לו לבאר באיזו מדה מן המדות למד זה ובלשון הכתוב עמנו
 יש חילוק גדול בין חבייתין לקטרת דנבי חבייתין כתיב מחניתה
 בבקר ומחניתה בערב ולא כתיב גווי הקדשה בכל פרט ופרט אלא
 כלל הכל במה שגוה זה קרבן אחרן חס יקריבו אכל נבי הטרט
 כתיב ובהטלת אחרן את הנרות יקטירנה וכתיב ואת הנרות
 יקטירנה הרי דככל ומן ומן באה המנוה על הקטרה ואם כן
 למה לא ימנה לשתי מנות * הן אחת דנבי קריאת שמע לא כתיב
 ודברת עם בשכך ודברת עם בקומך אלא כתיב ודברת עם
 בשכך ובקומך ואם כן למה ימנו אותה לשנים * וכי תימא
 דהרמב"ן אויל לסיטפיה טאם בזה אחרה אחת על שני דברים
 כתיב לטנים ומפני זה מנה נא ומבואר ועיני ומחוי לטנים
 וכמו שכתבאר כל זה לקמן מ"ח במנות עשה לא שתר כלל זה
 שהרי כבד את אביך ואת אמך וכן איש אחיו ואחיו ת דלו לא
 מנה האב והאם לטנים והטע' לפי שלא בא גווי לכל אחד ואחד
 בפרט כי אם לטניה בכת אחת ועוד אנוסף ידי בזה לקמן בעזרת
 האל :

המנוה הארבע ועשרים היא שהרמב"ם בס"י דל"ה כתב גונו
 בדין עבד כנעני והוא סגנונו בו לעולם ואין לו
 חירות אלא כהן ועין בו' * והרמב"ן טע בהשגותיו כתב זל
 ולפי דעתי ששני מנות סגנוניו סגנונו כנעני לעול ונכטויו
 טאם כפיל את שינו או עינו יהיה בן חורין וכמו שהבטוחין
 והגרשין שתי מנות הם כן אלו בסוה וע"ס שהאריך בזה יע"ס *
 המנוה החמש ועשרים היא שהרמב"ם זל בסיון רמז כתב
 שהורו בני נחלות והוא אומרו יתעלה זאיש כי
 ימות וגו' ומכלל דין זה בלא ספק היות הכבוד יורש פי שנים טוה
 משפט משפטי הירושה עכ"ד : והנה הרמב"ן בהשגותיו במנות
 לא תעשה שסלחן הרמב"ן במנות זכ כתב בתוך דבריו והנראה
 שיש בזה עוד מנות עשה שאחר יתעלה כי את הכבוד בן הסנאה
 יכיר וגו' וגם זו מנוה טיבא חייב להכיר ולתת לו פי שנים והנה
 המצביר בכורה מן הגדול עובר בעשה ולא תעשה ופתיחן שסלחן
 הרב בו' ובעל ה"ג נוכר בו המנוה וע"ס שהאריך בזה יע"ס *
 הטע ועשרים הוא סגנוניו להמית כל מי שנחייב
 מיתה והוא אומרו יתעלה ובערת הרע מקרבך כלות

בער עושה רעות מ'שאל וכבר האריך הרמב"ן בזה בהטותו
בעיקר ארבע עשרה וכתב שאומר יתעלה במקנתן וסקלתם
ובמקנת באם יכפרו אותו ואתהן הם חלק מחלקי המנוה והמנוה
היא אחת והוא סבבה עושה רעות מ'שאל :

המנוה הסבבה ועפרים מסתפק בזה הרמב"ן אם היא מנוה
על המלך או על הטוב ולמי שהעם ברשותו להוציאם
לכבד במלחמת רעות או מנוה להיות טואל באורים ותומים והוא
אומר יתעלה ולפני לעור הכהן ועמוד וסל לו במספט האורים
ובומר ועוד האריך בזה בכיאר מנוה זו ובסוף דבריו כתב ואם
אינו כן נביא במקום זאת עשה דטתיו וין שאסורים בהוראה
בלאו הבא מכלל עשה . וכבר האריך הרמב"ן בזה בהטותו
במנוה ל"ג על הרמב"ם בס' ע"ב כתב בסוף דבריו ועל דעתי
חכמים בהוראותם אינם בלאו כי אם בעשה טוה הכתוב אחר
אזהרתו מן היין בכואם אל אהל מועד לבורות אל בני ישראל
את כל הקאים ולא בהיותם שכורים ולאו הבא מכלל עשה עשה
הוא ע"ב . ואני תמיה על הרמב"ן למה לא מנה מנוה עשה
שיעשו הכהנים העבודה מעומד לא יושב ולא סוכב ממה שדרשו
לעמודה בחתמים ולא לישיבה . והנה הרמב"ן בהטותיו במנוה
עשה להרמב"ן בס' ל"ג ממה על הרמב"ם למה לא מנה עשה זה
וכתב ואלו יאמני שלא בא בכתוב בזה לטון גואה ימנה הכשר
עבודה לבד ואינו מחזור ע"כ . הרי שהסכימה דעתו סראוי
הוא שימנה ענות עשה שיטעוד הכהן מעומד והדבר נרדף אלני
תלמוד :

ורע שהרמב"ן בהטותו על הרמב"ם במנין המנוה שסכחן
הרמב"ם טבע עשר מנ' ובסוף הפר' כתב וז"ל ואתה אם
תבין כל מה שכתבנו בדיוני מנוה עשה תרא' סקלנו מחסבנו
של הרב כו' כולם עפרים וס' ויבואו במקומם ס' עשרה מנוה
שכתבנו שסכחן הרב ואין לומר שהוא ט' ז"ל טבע עשרה
שהיא אם תדקק היטב תראה איך להטלים עפרים וס' מנוה
סקל מחסבנו של הרמב"ם הביא עוד עשר מנוה מלבד השם
עשרה טכתב שסכחם הרב . אבל אחר ההטותנות ישה הדברים
הם פטוטי' לפי שהרמב"ן בכלל אלו הטבע עשרה טכתב שסכחם
הר"ם כתב המנוה הססית נטויו כטנור על עיר להבול מן
האילנות טכנבולה כל ימי המזור ואם נכרות אותם לבטלה
נעבור על עשה מוסף על הלאו המפורסם בו והוא אומר יתעלה
כי מתנו תאכל מנוה עשה ואיתו לא תכרות מנוה לא תעשה
זראוי הרב לפי חסבנו במנוה שימנה גם את זה ע"כ . והנה
כונת הרמב"ן מבוררת לפי שהרמב"ם בחסבנו מנה לבדוק
בסימני חיה וכן מנה לבדוק בסימני העוף וכן מנה לבדוק
בסימני חכמים וכן מנה לבדוק במני דגים וכל אלו המנוה
מזד עתים שהכתוב הבא בהם ואמר את אלו תאכלו איך הכונה
ממי שלא יאכלו יעבור ביושה לא הכונה היא ממי שיאכל מהטמא'
מלבד שעבור בלאו העפורסם בו עובר בעשה זה והוא לאו הבא
מכלל עשה והרמ"בן פתונו סקל מחסבנו של הרמב"ם כל אלו
הטותין וכתב שלא נמנה לא האוהר' הכתובה בהם וכמו שכתבנו
לעיל במנוה הטעט ועשרה סקל הרמב"ן מחסבנו של הרמב"ם
וא"כ גם מנוה כי מתנו תאכל היא דומה ללאו טאין טכנבוינו
לאכול אלא טאם נטחתי שעבור בעשה ולא תעשה ולסי דרכו של
הרמב"ם הטינו הרמב"ן דאמאי לא מנה גם את זו . אבל כנבא
הרמב"ן להטלים מנוה המנוה לא מנה את זו שהרי לפי סברתו
איך מנה זו וכדומה לזו נכנסת במנין המנוה לפי טאין בה קום
עשה שלא נטויו לא יורל והמנוה כלא יכרית כבר נמנית בכלל
הלאוין ואין הלאו הנאמר בלסון עשה מוסף בזה מנין זה
פטוט :

זי ב זד

ורע שמלבד אלו הסבבה ועפרים מניח עשה שכתבנו ס'פ
הבדל בין הרמב"ם להרמב"ן עוד ים הבדל ביניהם
בחמש מנוה אחרות והוא שהרמב"ם בסיון ס"ג כתב טנונו
במעשה קרבן העולה והוא אומר יתעלה אם עולה קרבנו .
ובסיון ס"ד כתב טנונו במעשה קרבן החטאת כו' והוא אומר
יתעלה ואת תורת החטאת . ובס' ס"ה כתב טנונו במעשה
קרבן החטם והוא אומר יתעלה ואת תורת החטם . ובסיון ס"ו
כתב טנונו במעשה קרבן השלמים והוא אומר יתעלה ואם זבח
שלמים . ובס' סז כתב טנונו כיהיה מעשה המנחה על תאר
בך והוא אומר יתעלה ואת תורת המנחה . והנה אלו החמש
מנוה טמנה הרמב"ם הרמב"ן בהטותיו בהט' זב ס'ל אותם
מחסבנו וכתב כי המעשים בדברי הקרבנות היאך נמנה אותם
אחר מכותיו מנוה כאשר נקריב אותם זה שנטויו להקריב
על קנת החטאים הטאת ועל קנתם אטם ועל קנתם עולה ומתם
גם כן מנה והטוואה בהקרבנם היא במנין מנוה טסה ארבע
מנוה ועל כל פנים ינטרד הכתוב ללמדנו מעשה כל אחד מהם
וכו' וא"כ איך נמנה חובת הקרבנם והמעשה טלהם בטתים ועוד
האריך בזה יע"ט מטעם אחר שנטויו בקרבנות לקיים כל
היונא מפינו לעולה או שלמים וולתם ולמד מעשה טלהם איך
נמנה בו בכואנו להטלים הנדר והנה החיוב והמעשה טהוא
עושה מני מנוה אחת הם ע"כ . והנה מלבד טענות אלו עוד
נראה דמאחר טנונו להקריב בכל יום תמידים עולות וכן בכל
המוספין ים עולות וטטאת ובמוסף חנ טכנעוטים ים שלמים גם
כן ואטם איך דליתיה בקרבנות נבדו מ"ת הא איתיה בניור וא"כ
אחר שנטויו בכל קרבנות אלו למד על מעשה טלהם איך
נמנה בהם לקיים מכותיו יתעלה . הכלל העולה שהרמב"ן ס'ל
מחסבנו חמש מנוה אלו שכתבנו והנה המנוה טביא הרמב"ן
כנגד חמש מנוה אלו שכתבנו אלו הם :

המנוה האחת היא סכתב הרמב"ן בהטותיו בפרט זב
טמנה כל מעשה הקרבנות איך הפרט לכהן בין
שיעשה טטאת ואטם או עולה ושלמים ונטויו כל זרע אהרן
בעבודתם מנוה עשה אחת טכאמר ועבדתם עבודת מתנה אמן
את כהונתכם ירפה לומר תעבדו בכל עבודת הכהונה כי היא
עבודת זמתנה עבודה לי ומתנה לכם טים לכם בה טכר כאשר
תקחו משולחן הגבוה יתעלה ע"כ . אך מאו דקטיא לי בדברי
הרמב"ן הללו הוא טמאחר טלדעתו כל מעשה הקרבנות כולם
זכר פריטים למנוה אחת למה נמנה להקריב מלח על כל קרבן
לאומר יתעלה על כל קרבנד תקריב מלח זמנה זו מ'אה
הרפ"ט בס' ס"ב והרמב"ן לא הטינו בזה כלל והנה המליחה
היא כמו היקוק והטליה זכולם נכנסים בכלל עבודת מתנה
אתו את כהונתכם . ודע דמאזרת לא תטטית מלח לא הוקטטה
לי מים דאזרת לא תעשה איכה נכנסת בננוי הכלל טל עשה
זרי איך להר"ם טמונה כל טעשה החטאת אחד מ"ת מונה ללאו
ב' כי עמנו לא יבדול דחטאת העוף וכן זמנו לי מקדש סכולל
הכל מ"ת מנה לא חכנה זות אך אבנים כלמוע לא מנה מטני
טהוא חלק מחלקי המנוה זכמו שהארפנו בחדוטינו אד ממנוה
עשה דמליחה טשה . וכי טית' הא קוטיל זו טי כא' גם להרמב"ם
שהרי דעתו הוא טאין למנוה חלה מחלקי המנוה ומ"ה גנה למי
טמנה הי' יהוה ז' בלילות . כד' הוקטטה זה להרמב"ם ב' ד'ס זב
זכתב טאם הם זווין כוללות מני הקריבות כולם ולא יתיחדו
במין זולת זה ומי' זה דאוי ל'ימנה כל ננוי מנה למנוה בפני
עמנה לפי טאינו אז חלה מחלקי הקריבות וי' ז' ט' טהאריך
בזה . והנה טעם זה ינרד להרמב"ם טמונה כל מני מ'י' י'
הקרבן טעוה אחת אחר כך מונה הטוים הטוללים וכל הקרבנות
אלל 16 2

זי ב זד

דרך מצותיך היא

חלק השם שלקח מן הקרבנות כמו פגיה באחרים לא יסוּס בן
גוה במנות לכהנים כמו כי את חוה התבוסה וגומר ע"כ וכן הפ'
באמור כפרשת ראיה ובה הלוי כי אין לו חלק וגו' אף דמירי
במעשר ראשון שיבא הלוי ויטול מעשר ראשון וכמו שפירש רש"י
מ"מ לא בא בפירו' גווי הנתיבה ללוי לשיכך כתיב הכתוב האמור
בפרשת כי מבא דכתיב כי תכלה לעשר כו' ונתת ללוי ופירש רש"י
זל טס ונתת ללוי את אשר לו הרי מעשר ראשון *

המנוה החמישית היא שהרמב"ם בסיון ק"ל כתב שגונו
להניח מעשר עני בכל שנה שלשית מהשמיטה
ומהשלישית אשר אחר כל שלשית כלומר הששית שכלל השמיטה
גם כן והוא אומרו יתעלה מקנה שלם שנים מניח וגומר ע"כ *
הנה גם כוה ס"ל שההפסדה והשמיטה לעני הכל הוא מנוה אחת
אך הרמב"ן סוּבד טענה הפסדה מנוה באומרו ונתת ללוי ללג
שנים מניח וגומר ונמנה כתיבתו מנוה באומרו ונתת ללוי ללג
ליתום ולאלמנה שפירושו הוא ליתן ללוי חלקו ולעני חלקו *

ורע

שהרמב"ן לא באר מנוה זו בפירושו אך כתב בהשגותיו
בסוף טורם זב וז' ויכלו בידכו בנין הפרשת החלה
והתרומה והמעשר ראשון וכל העני ונתינתם מנות משלמות לנו
החשבון ע"כ * וכונתו שכתחלת דבריו כתב שהר"ם מנה חמש
מנות בקרבנות תורת העולה ותורת החטאת ותורת השלם
ותורת השלמים ותורת המנחה והרמב"ן סקל אותם ממנין ולא
מנה כי אם מנוה אחת שנגטו כל זרע ארצו בעבודתו מאומרו
יתעלה ועבדכם עבודת מתנה וכמו שם ואם כן יחסרו ארבע
מנות מחשבוננו של הרב כבאן ולפי זה כתב בסוף דבריו
שהפרשת חלה והתרומה ומעשר ראשון ושל עני מנות משלמות
החשבון שהרמב"ם מונה כל אלו בארבעה מנות והרמב"ן מונה
אותם בשתי מנות *

ורע

שאף שהרמב"ן תלה דבריו בדברים הטובלים שכל דבר
שהוא טובל כמנה ההפרשה מנוה בפני ענתה אפילו
הבי כתב שמעשר ראשון ומעשר עני נמנה ההפרשה לכדה מטום
דמ"ל דגם מעשר עני טובל ולא יביעו למאן דאמר שכל
הטובל למעשר עני הוא בתיבה וכמו שגמתיקו התוספות בפרק
יש תפירות עלה עז אלא אף לסכרת החולקים הוא באזהרה
ולוקה וכמו שכתב הרמב"ם בפ' תהלות האכלות אסורות דין
ך' וכבר הארכתי בזה בחדושי *

ואני

תמי על הרמב"ן דלפי דברו אמאי לא מנה גם כן
בתרומת מעשר עני מנות האחת היא שנגטו הלויים
להפריש מעשר ראשון תרומת מעשר והוא מאומרו יתעלה ואל
הלויים מדבר וגו' והרמב"ם מונה תרומת ה' מעשר מן המעשר
ונגטו גם כן כנתיבתה מאומרו ונתתם ממנו את תרומת ה'
לאהרן הכהן * ולא ידעתי מה חילוק יש בין ו לכלל אותם טענה
אותם הרמב"ן זל לשתי מנות והדבר נריך אנלי מלמוד *

ובכלל

העולה תמה שכתבו הוא שהרמב"ן סקל מחשבוננו של
הרמב"ם שלשים ושמתי מנות והביא במקומו ל"ב מנות
אחרת כלא זכרם שרמב"ם *

עוד

קשיא לי בדעתו של הרמב"ן לפי דבר ידוע שיש בקרבן
החטאת דין עיזר והוא מה כונה הכתוב בפרשת לו
ואשר יזה מדתה על הבגד וגו' כתבם במקום טהור והיא מנוה
גמורה לכבם אותו בעזרה ואם יגה לחון מכניסו בפני' ומכבסו
ואם נטשא קורעו ומכניסו וכל זה הוא מבואר בכתוב * והנה
הרמב"ם שמה כל חטאת אחת בכלל גם את זה וכמו
שכתב בפרש' זב וז' וכתיב כן היא מלאכת החטאת כלה מצינת'
והפסחה והקרבנות מה שיקרב עמנה ורחיפת הכלים טיהור מדתה
כליהם הכל היא תורת החטאת והיא מנוה אחת ע"כ * אך
הרמב"ן

אבל להרמב"ן דמ"ל טאין למנות אופן הקרבנות לפי שנגטו
להביא אותם על חטאים ידועים ואחר כך באר הכתוב אופן
הקרבנות על אחר כך וכך ולא מנה אלא מנוה אחת על הכהנים
אם כן למה נמנה מליחת הקרבנות מנוה בפני ענתה והדבר
נריך אנלי מלמוד *

המנוה השנייה שהרמב"ם זל בסיון ק"ו כתב שגונו להניח
תרומת גדולה והוא אומרו יתעלה ראשית דנגד מתן
לו והנה הרמב"ם סוּבד שההפדה והנתיבה לכהן הכל הוא מנוה
אחת וכן כתב הר"ם בפירוט בפרט זב וז' והוא מבואר כי היות
הכהן לוקח מה שיש לו לקחת הוא חלק מחלקי המנו' כמו שזכרנו
בעור העולה ע"כ * והרמב"ן טס בהשגותיו חלק בזה וס"ל כי
בדברים הטובלים הם שתי מנות ולפיכך נמנה כג' טויוו כנתיבת
התרומה מאומרו ראשית דנגד מתן לו ונמנה שנגטויו בהרמזה
מאומרו חלה תרומתו כתרומת גורן כו' הרי שהנה הרמב"ם
סתיים ועטאם שתי מנות ע"כ *

המנוה השלישית היא שהר"ם בסו' קל"ז כתב שגונו להפריש
חלה מערומותיו וליתנה לכהן והוא אומרו יתעלה
ראשית ערומותיכם חלה תרומתו לכהן ע"כ הרי שכתב שההפרשה
והנתיבה הכל היא מנוה אחת * והרמב"ן בהשגותיו בפרט זב
כתב שהם שתי מנות לפי שכל העיסה אסורה עלינו עד שפריש
אותה ונגטויו בה מנוה נפרדת שנאת חלה תרומתו ונמנה ונמנה
ימלה בלגנו טגרים אותה להניח העיסה מאיסור ונעבדנה או
כבליך אותה באט גוה אותנו יתעלה כנתיבתה לכהן שנאמר
הראשית ערומותיכם מתנו לה' תרומה ע"כ *

המנוה הרביעית היא שהרמב"ם בסו' קל"ז כתב שגונו להניח
מעשר תמנת הארץ והוא אומרו יתעלה וכל מעשר
הארץ לה' וכבר באר הכתוב שהמעשר הזה ללויים ע"כ * והנה
דבריו בזה הם תמוהים שפסוק זה מביא האמית' כפרשת כחוקתי
איו מדבר במעשר ראשון אלא במעשר עני שהרי כתוב קדש
לה' ומעשר ראשון אינו קדש וכמבואר * ותו דכתיב הרי קדש
אדם נא יבאל חמישיתו ירוסף עליו וכל זה לא שייך כי אם במעשר
עני שדריך להוליכו לירוסלים ועל זה גוה הכתוב שאלם בא
לפדותו טיוסף חומס וכן רש"י זל כתב טס במעשר עני הכתוב
מדב וכבר השינו בזה הרמב"ן בהשגותיו בפרט זב ע"ס וכחייב
הנדול תקן הענין וזה בפרק ו' מהלכות מתנות עניים שכתב
ואחר כך מפרש מן השאר ח' מפרשה וזה הנקרא מעשר ראשון
ונתנו ללוי ועל זה נאמר בתורה כי את מעשר בני ישראל נתתי
ללויים ונאמר ולכני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל וכן
כתב בריש הלכות מעשר * ומ"מ הרמב"ם מונה הפרשת מעשר
ראשון ונתיבתו ללוי הכל תפיה אחש והרמב"ן בהשגותיו בפרט
זב כתב וכן הדיון במעשר נמנה הפרשתו מנוה חסוקו עשר
מעשר וגו' ובה פירוט המקובל כמני התפירות הכתוב מדבר
אחד מעשר ראשון האמור בו ולכני לוי הנה נתתי כל מעשר
בישראל כו' וגוה כנתיבתו ונתת ללוי ללג ליתום ולאלמנה ופי'
שימו ללוי חלקו ולעני חלקו ע"כ * ודע שהטעם שהרמב"ן לא
הביא מנות הנתיבה ממאמר הכתוב בפרשת קדש ולכני לוי הנה
נתתי כל מעשר בישראל וכתוב כתיב כי את מעשר בני ישראל אשר
ירימו לה' תרומה נתתי ללויים הוא מטום דמכתובים אלו ליפא
טום גוואה אותנו כנתיבתם אדרבה פטט הכתוב מורה טוה
המעשר הוא חלק ה' ונתנו ללויים וכאומרו יתעלה בחוה וטוק
בי את חוה אכנופה ואת טוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל
ואתן אותם לאהרן הכהן ולכניו ומטע' זה כתב הרמב"ן זל אבל
במתנות כהונה כמקדש כנוז חלקם מן הקרבנות לא נמנה
כנתיבתם מנוה לפי שלא בא פהם בחוב מנוה אומרו בה הכל הם
חלק

הסמ"ג ס'ק"ז וכן נראה שהיא דעת הרמב"ן מדלא הסיגו בזה וקטיף לי דלחמי ל* מנו אחת כספים וכדכתיבא בהסמ"ג הקודמת :

חלק שני

אחר שביארנו הפרש ט"ס בין הרמב"ם להסמ"ג והרמב"ן במנין מנות עשה * הכא נכא לבאר הפרש שבנייהס במנין מנות לא תעשה * והנה כשתסכל במנין מנות לא תעשה להסמ"ג תמצא ספק מחסובו של הרמב"ם וזו אזהרות ואלו הם -

האזהרה הראשונה היא שהרמב"ם זל בסיון כ"ו תנה שהזרנו מהתנבא' כשתה וכו' וזוהרתו מדכתי' וגם אלהים אחרים לא תזכירו * ואף שהרמב"ם בסיון ז' תנה לאו זה לענין שהזרנו מהשבע בשם ע"ז מ"ח חור ומנה בסיון כ"ו שהזרנו מהתנבאות בשם ע"ז מפני חילוק העונשים שהיו בנזיר וכשבע בשם ח"ן בו כי אם לאו והעובר עליו אינו חייב כי אם תלקות * אך המתנבא בשם ע"ז מיתתו בחנק כדכתיב ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא * אלא דכיון דכלל זה עלה בידיו לא ענה הכתוב אלא אם כן הוהיר הזכירו להביא האזהרה מן הכתוב דעם אלהים אחרים לא תזכירו * וכבר כתב הרמב"ם בסיון כ"ו וזל ואינו נמשך היות לאו אחד מזהיר מדברי' רבים ולא יהיה מעשיו לאו שכללות בהתבאר העונש ככל אחד ואחד והנה הביא לך מזה דמיונות במקומם ע"כ * והנה דמיון לזה ישנו בעקופות רבים האחד בסיון ט' שכתב הזרנו מנקוב השם הגדול יתברך וכו' והאזהרה באה כוללת ענין זה וזולתו והוא אזהרת אלהים לא תקלל * וכבת עוד בסיום דבריו ודע שהיות המין הזה מן האזהרות כולל שני דברי' אר"י אינו מחוייב שהיה משין לאו שכללות בעבור שהכתוב ביאר העונש בכל ענין וידענו בהכרח שכל ענין מהם מזהיר ממנו שהיה מנות ל"ט ובעבור היותו עיקר התורה לא ענה אלא אם כן הוהיר נחשף אחר האזהרה בהכרח ופעמים יגא בהקט ופעמים יהיה בכלל דבר אחר כו' ע"כ * ובסיון ט"ח כתב הזריר שלא לקלל אב ואם כו' והנה לא באה אזהרה מיוחדת לא אזהרתו הוא תקללת כל איש מישראל כו' * והנה אף שמהם בסיון ט"ו אזהרת קללת כל איש מישראל חור ומנה בסיון ט"ח שלא לקלל אב ואם מפני שינוי העונש * וכן בסו' ט"ט מנה שלא להכות אב ואם ולא באה אזהרה מיוחדת לזה כי אם מאזהרה הכוללת שהזרנו מלהכות ט"ס בר ישראל וכו' ע"כ * -

והסמ"ג כלל אזהרה זו ומתנבא בשם ע"ז בסיון ל"ב עם הנזיר והנשבע בשם ע"ז בלאו אחד ולא ידעתי לסוף דעת הרב בזה שאם דעמו הוא דכיון שאזהרתו היא מקרא דעם אלהים אחרים לא תזכירו וכבר מנינו לאו זה לענין הנזיר בשמה ובטביל שנסתב' העונש במתנבא בשם ע"ז לא נמנה אותה באזהרה מיוחדת וכו' הרמב"ן בהשנותיו וזל כתב הרב והמנהיג ש"ח וט"ט שמתנע כל איש ממנו תקלל אביו ואמו ותלהכותם ואינו אר' שאזהרת האבות בקללה ובהבאה לא באה אלינו אלא מפני שהם בכלל יט' שהזרנו על כולם אעפ"י שגור באלו עונש אינם מניעות ניתנות לענשן כי אין מחסובו בעונשין אלא בלאוין וכו' וכבת בסוף דבריו אבל הרב נהג בבאז' כדעת בה"ג שמהם בלאו דלא תנאף נערה המאורס ואסת איש וכת בהן מפני שינוי העונשין בהם והוא הלעיב עליו בעיקר הו' עכ"ל * **הנה** שברא זו לא יתכן לדעת הסמ"ג שהרי בסו' י"ז כתב שאנו מזהרים על ברכת ה' שנאמר חלקים לא תקלל וכבר מנה לאו זה בסו' כ"ט * הרי בשפני שינוי העונשין מנאס לכת

הרמב"ן שחלק עליו בזה ואמר שמאחר שהזרנו להקריב חטאת על קנת חסאים או כרגלים הונדך הכתוב ללמדנו אופן עשיית החטאת שהזרנו בו * והנה טעם זה ינדק למה מנה הכתוב מובחמה והשטמה והקרבת מה שיקרב ממנה שכל או הם דברים הנריכים לענין קרבן החטאת כפי שפעשה כמלותה אך מה שנה הכתוב שאם נחו מדם החטאת על הבנד שכתבם אותו במקום טוהר הוא דבר אחר שהרי הקרבן כבר נעשה כמנחו והנעלים כבר נכתפרו ואם כן זו היא מנה נפרדת לא בעה שנגטויו להקריב קרבן חטאת על קנת חטאים ולא כמה שכתב הרמב"ן מנה כללית שיגטוו הכהנים על כל עבודת הקרבנות שאין זו מעבודת הקרבן ולפי דעתי הוא מן הראוי כפי מחסובו של הרמב"ן לסקל מן החסובו העש' דעל כל קרבנך קקריב מלח וכמו שכתבנו לעיל ולהכניס במקום עשה זה עשה של תפכס במקום טוהר * -

וראיתי לבאר מאי קטיף לי במנין ט"ע בין לדעת הרמב"ן ובין לדעת הסמ"ג * -

זה יגא ראשונה שהרמב"ם בסיון ר"י כתב שזונו לכבד אב ואם והוא אזהרתו כבד את אביך ואת אמך ע"כ * הנה הוא מונה אב ואם כמנה אחת לפי דרכו שנהג במנות ל"ט שאם באה אזהרה אחת על שני דברים לא נמנה במנין המנות כי אם אזהרה אחת כיון שאור ודכס והקרבן זונה ומחיר כלב ועמנו ומואבי ודכתיבו ואת כל אלה לא תנה כי אם באזהרה אחת * ואם כן כוכל לומר שהרמב"ם גם במנות עשה אויל בשוטה זו ומט"ה כלל מנות כבוד האב והאם כמנה אחת * -

אך מה ט"ס לתמה בזה הוא על הרמב"ן שהסינו בזה וכתב שראוי שימנו בשתי אזהרות אף שלא בא בהם כי אם אזהרה אחת וכו' כ' בטורס הט' וכן בסוף החבור כשבא להטלים האזהרות סקל מחסובו של הרמב"ם הביא כל אלו שמתאם הרמב"ם לאזהרה אחת ומנאס הוא לפתים * ואם כן למה לא נהג כן בח"ט ולא ראיתי לו שהסינו להרמב"ם בזה וגם לא ביאר חזו מנה סקל מחסובו של הרמב"ם זל במקום זו * -

וראיתי להרמב"ן בהשנותיו בעיקר השני על מה שהסינו הרמב"ן לכה"ג דלחמי לא מנה גם כן כבוד אחיו הגדול שכתב הרמב"ן ואמנם לפי מניינם טעמו מכבוד אב ואם ע"כ אחת ומקלל אותם מניעה אחת מפני היותם נאמרים בכלל אחד גם כן אחיו הגדול ימנה מנה א' ואפי' אם אחר כבד אביך ואמר ואחך הגדול ע"כ ומאומר לפי מניינם נראה דהיו לא ס"ל הכי אלא שהקטו הרמב"ם לפני דרכו ליבא קוטיא להרב בה"ג * אך לא ראיתי בטוס מקום שיאמר הרמב"ן שמתנה מנות כבוד אב ואם לשתי מנות * -

והסמ"ג כתב בענין קוב לכבד אב ואם * והנה הוא מונה כל האזהרות כל אחת ואחת בפני עמה אפילו שנכללו בלאו אחד וכמו שיתבאר בס"ד * ועל הרמב"ן קטיף לי יותר שהרי בסוף הספר כשבא להטלי' מנין המנות כתב שמתנה ק"ט כשחריט וערבית בשמים * והלא בק"ט לא בא כי אם עשה אחת דהיינו ודברת עם כו' ובשכבך ובקומך * וכן בהשנותיו בשורס זב מנה נתינת מעשר ראשון ללוי ונתינת מעשר עני לעני לשתי מנות מאומר יתעלה ונתת ללוי לנר ליתום ולאחמנה ופי' שיתן ללוי חלקו ולעני חלקו ע"כ * והרי התם ליבא כי אם מ"ע אחת דהיינו ונתת ואפילו הכי כיון שהפרטי' הם שנים נמנה כל אחד בפני עמנו ואם כן למה לא נמנה כבוד אב ואם לשתי מנות עשה :

גם לענין המורא הנה הרמב"ם בסיון י"ז כתב שינוי לירח שאם דאם והוא אומר יתעלה' איש אחו ואכיו תיראו וכו' הסמ"ג

דרך מצותיך ה' ב

והאזהרה הפליטית היא שהרמב"ם בסי' ע"א כתב שהיה
בעל מוס עובר שלא לעבוד כו' והסמ"ג בסימן ע"ח
כלל מוס קבוע ומוס עובר באזהרה אחת וכן הוא
דעת הרמב"ן בהשגותיו

והאזהרה הרביונית היא שהרמב"ם בסי' ע"א כתב שהיה לכל
טמא להכנס תוך מחנה לוי והוא מותרו ואיש כי
יהיה טמא מקרה לילה לא יבא אל תוך המחנה והנה הרמב"ם
מנה בסי' ע"א שהיה כל טמא מהכנס במקדש כו' והוא מספר
ביקור ולפנים והסמ"ג ע"ח מנה האזהרה מחנה לוי וחלוק
גדול יש ביניהם שעל מחנה שכונה חייב כרת ועל מחנה לוי
הוא באזהרה דוקא והסמ"ג בסי' ט"ז כלל כל הטמאים באזהרה
אחת והוא מדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא ידעתי כונתו

והאזהרה החמישית היא שהרמב"ם בסי' ג"ה כתב שהיה
מהקריב בעל מוס עובר והוא אמרו לא מוכח לה'
לש"הך טור וזה חסר יהיה בו מוס וכו' והסמ"ג בסי' ט"ז כלל
מוס קבוע ומוס עובר באזהרה אחת וכן הוא דעת הרמב"ן
בהשגותיו

והאזהרה הששית היא שהרמב"ם בסי' ק"ח כתב שהיה
מלאכול פסולי המוקדטין שאין מותר לאוכלם והוא
בשעשה לנחמו המוס בכונה והוא אמרו יתעלה לא מלאכל כל
מטעם והסמ"ג לא הזכיר אזהרה הלזו והסוף סי' רס"ד
בתב סדרת הרמב"ם טמאה לאו זה דלא מוכח וכן ואין נראה
לי למנות לאו זה שאין זו דרש נמורה שהרי בפרק כל פסולי
המוקדטין מסמע נבי בכור שהטילו בו מים שלא יטמאו עליו
מטעם קנס ע"כ: הן אחת שבדרי הר"ם הללו כמנין המנות
ודבריו שבחירו הגדול פוח מהלכות פסולי המוקדטין דין ה' הם
מתמימים וכבר עמדתי עליהם בחרושינו

והאזהרה השביעית היא שהרמב"ם בסימן קס"ה כתב שהיה
הכהן מלמדת מהמקדש בשעת עבודה והוא אמרו
יתעלה ומסתח אהל מועד לא תלכו ונכללה אזה' זו גם כן בכהן
גדול ואמר וזו המקדש לא יבא ע"כ והסמ"ג לא מנה אזהרה
הלזו ולא ידעתי טעם דמלמא וראיתי לסמ"ג בסימן ט"ז ולא
אכל כהן גדול עובר בשהוא אוני שנאמר וזו המקדש לא יבא
ולא יחלל כלומר אינו צריך ללמדת מן המקדש ולהניח עבודתו
שהרי אם עבד לא חלל ע"כ והנראה מדבריו הוא דס"ל דפסול
זה אינו אזהרה כי אם טעם שאינו מחוייב ללמדת לפי שאינו
מחלל העבודה וללמדך טעם הדיוט מחלל העבודה בשהוא אוני
וכבר הרמב"ן בפירוט התורה בנה וזמן כזה אם פסוק זה הוא
אזהרה או טעם לילה והסבירה דעתו שהוא אזהרה נמורה וכן מנה
אופו כל מוני המנות

והאזהרה השמינית היא שהרמב"ם מנה בסי' קע"ז שהיה
מאכילת השרצים המתהווים מהעפושים וכו' ולא
יתאו מוכר ונהיה והוא אמרו ולא תטמאו את עצמותיכם בכל
השרץ הרומש על הארץ ע"כ והנה טמאה בסימן קע"ז שזוהירו
מלאכול שרץ הארץ הוא המתהווה מוכר ונקבה זאזהרתו מדברית
השרץ הסורף אבל השרצים שאינן מתהווים מוכר ונקבה אזהרתם
מדכתיב השרץ הרומש והסמ"ג לא הביא אזהרה זו דהשרץ
הרומש מטעם דס"ל דכל השרצים בכללם אזהרתם הוא מקרא
דוכל השרץ הסורף על הארץ שרץ הוא לא יאכל וכבר הביא
אזהרה זו בסימן קל"א וזוין במה שכתב הרמב"ן בהשגותיו על
הרמב"ם בעיקר החשיבות ע"כ

והאזהרה התשיעית היא שהרמב"ם זל מנה בסי' קע"ח שהיה
מלאכול תולעים המתילדים בפירות כו' והוא
אומר לכל השרץ הסורף על הארץ והסמ"ג לא הביא אזהרה

לכתי אזהרות וכו' בסי' רוח כתב אזהרה למקלל אביו ואמו
מלא תקלל חרם וכבר בסי' רוח מנה לאו זה דלא תקלל חרם
וכסי' ר"ט כתב אזהרה למכה אביו ואמו בכלל אזהרת לא יוסיף
שהוא לאו כולל זהוילי שהוא מזהר שלא להכות טעם אים
מי' הרי אביו ואמו בכלל וכבר כתבנו למעלה בסי' ק"ט לאו
זה ופירושו וכו' לאו של מקלל הוא ופירושו מ"מ כהטעם מקלל
אביו ואמו ומכה אותם כני לאוין בפני עמון הואיל וחייבים
עליהם מיתת ב"ד כי אפי' לא מנינו עם טעם אזהרה המיתה או
הכרת היא האזהרה עכ"ל והסמ"ג בשמנה בקיצור כתב בסימן
ר"ט שלא להכות אביו ואמו שנאמר ומכה אביו ואמו מות יומת
והכר בארצו טעם הכלל כל פים בו כרת או מיתה הרי זו מנות
ל"ת חוץ מפסח ומילה ולפיכך נחשבין אילו כני לאוין במנין
אע"פ שאזהרה עליהם יצאת מכלל לאוין שמתו כבר הואיל ואין
באותם שני לאוין כמותו כבר עובס כרת ומיתה ונבין זה פריך
לומר במכרף את ה' עכ"ד

ולפי זה יש לתמוה על הסמ"ג דלמא לא מנה אזהרה מיוחדת
מלהנכות בטרם ע"א מאחר שבא העונש מפורט בכתובי
ועוד ראיתי לסמ"ג בסי' ל"ד בכתב שלא להנכות סקר וכו' ו
ואזהרתו הוא מלא תכחשו ולא תסקרו שאפילו על עמיתו הוזהר
ואעפ"י שאין תזהירו מן הדיו נלוי מילתא היא ע"כ וכבר מנה
לאוין אלו דלא תכחשו ולא תסקרו בסי' ר"ח ורמ"א זעש ונראה
דהטעם שלא כתב הסמ"ג דאזהרת שלא להיבא סקר הוא מהרא'
דבדבר סקר תרחק והוא כיחא טפי שהוא כולל דבטוס פייס לא
ידבר סקר לאסוקי קרא דלא תכחשו ולא תסקרו דכתי' ביה עמיתו
ואינו צריך לק"ו ולטעמא דנלוי מילתא וכתבואר נראה מטעם
דקרא זה דמדבר סקר תרחק הוא מנות עשה וכו' טעמה הסמ"ג
במנין מנות עשה סימן ק"ו וכלל הוא בדינו כל פים בו כרת או
מיתה ב"ד הרי זו מנות לא תעשה חוץ מפסח ומילה ולפיכך הוצרך
להביא אזהרה למנבא סקר מקרא דלא תסקרו שהוא לאו
הכלל העולה שהסמ"ג דעתו הוא שכל פים עובס מפורס אף
שאזהרתו בכלל בלאו אחר מונה אותם כני מניעות והסמ"ג
יש לתמוה על הסמ"ג למה לא מנה שלא להנכות בטרם ע"כ
וגם על הרמב"ן זל תלונותי שהטעם על הרמב"ם שמנה אזהרה
מיוחדת למקלל האבות והמכה אותם וסקל אותם במנין המנות
נאמר שאין בהם אזהרה מיוחדת אם כן למה לא הטינו גם כן
במה כמות הרמב"ם בסי' כ"ו שלא להתנבא בטרם ע"כ שהרי אין
בו אזהרה מיוחדת וכן לפי לא הטינו במה שמנה הר"ם במנות
ש' הזיהירו מנקיב הטעם הגדול שגם כזו אין אזהרה מיוחדת
וכן למה לא הטינו במה שמנה הרמב"ם במנות כ"ו שהזיהירו
מהנבא לסקר שגם בזה אין בו אזהרה מיוחדת והנך רואה
שהסמ"ג והרמב"ן הם מלוקין מן הקצה אל הקצה דהרמב"ן אף
שחלק על הרמב"ם במקלל אביו ואמו או במכה אותם וס"ל שאינה
במנין באזהרה מיוחדת מכל מקום הודה להרמב"ם במה שמנה
באזהרה מיוחדת מהנבא בטרם ע"כ ואלו הסמ"ג אף שמורה
לרמב"ם ומנה מקלל אביו ואמו ומכה אותם באזהרה מיוחדת
חולק עליו במה כמות מהנבא בטרם ע"כ וסקל אותם מהנבא
ודברים אלו בעלתו חמיו והדבר צריך חללי תלמיד

והאזהרה השנית סקל אותם מהנבא היא כהר"ם בסימן ס"ז
כתב שהזיהירו מהנבא בסימית המקדש כו' והוא
אמרו יתעלה ומתרחם את משמת הקדש ע"כ והסמ"ג לא
הביא פסוק זה ובמנות עשה סי' קס"ה כתב מנות עשה כזו
הטעמים והלויים כומרים את המקדש וכו' והביא פ' זה דומתם
את משמת הקדש כראה דס"ל שהוא מ"ע ולכן ספרי מורה
שהוא כדברי הר"ם

וזו הדין אכילת התולעים המזוילדים כפירות בסיומן קל"ב ועיין במה שכתב הרמב"ן בהשגותיו על טרם הרמב"ם בעיקר התפשיעו יע"ס.

והאזהרה העשירית היא שהרמב"ם בס' קצ"ט כתב הזכירו מלאכול חמץ אחר חגות ביום י"ד מניסן והוא אומר לא תאכל עליו חמץ והסמ"ג הכמיט' לאו זה וכתב הטעם בס' ע"ו מטום דרב ושמאל פסקו הלכה כרבי שמעון דאית ליה חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום וכן הוא דעת הרמב"ן בהשגותיו במנין חמזות יע"ס והאזהרה האחת עשר' היא שהרמב"ם בס' רס"ו כתב הזכירו מהלים תחטבותינו לחמוד מה' שיש לאחינו ולהתאוות בו' ואלא תתאוה בית רעך ע"כ וכבר באר פס' הרמב"ם שלא תחמוד הוא לאו בפני ענמו ולא תתאוה הוא לאו בפני ענמו. והסמ"ג לא מנה לאו זה וכתב בסיומן קצ"ח שלא תחמוד ולא תתאוה הכל הוא לאו אחד והביא סברת הר"ם וכתב ולא יתכן לומר כן כי כן כתוב בדברות לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך ולפי דבריו החמיר בבית מבאשת איש אלא החמוד והתאוה הכל אחד:

והאזהרה השנים עשר' היא שהרמב"ם בס' רע"ח כתב שהיה' הדין כשיעבד שהוא אדם רשע ובעל עבדות מלשנות דינו והוא אומר ויתעלה לא תטה משפט אבינוך כריבו ואכיון הוא במצות והסמ"ג לא הזכיר אזהרה הלזו ועיין במה שכתב בסיומן ר"ה:

והאזהרה השלש עשרה היא כתב בסיומן רנ"א שהזכיר העד מדבר בדין שהעיד עליו כו' והוא אומר ויתעלה ועד אחד לא יענה בנפש למות ע"כ. והסמ"ג לא הביא אזהרה זו ועיין בת"ס ס' רס"ד:

והנה

כנגד שלש עשרה אזהרות הללו סקל הסמ"ג מחטבותיו של הרמב"ם הביא במקומם י"ב אזהרות אחרות שלא מנאם הרמב"ם ואלו הם:

האזהרה

האחת היא שהסמ"ג בסיומן קי"ג קיד מנה עונותיו ומאכזבו בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן ל"ג מנה אחת באזהרה אחת מטום שלא בא בשניהם כי אם באזהרה אחת:

והאזהרה

השנית היא שהסמ"ג בס' יט"ח שלט מנה שאור' ודבם בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן ג' מנה אחת אומם באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

השלישית היא שהסמ"ג בס' ס"ו מנה אחת זונה ומחיר כלב בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן ק' מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

הרביעית היא שהסמ"ג בסיומן ט"ז ושנ"א מנה נא ומבוגל בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן קכ"ה מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

החמישית היא שהסמ"ג בס' קפ"ט ק"ג מנה רחיים ורכב בשתי אזהרות והרמב"ם בסיומן רמ"ב מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

הששית היא שהסמ"ג בס' קצ"ח קצ"ט מנה פגוע דבא וכרות שטכה בשתי אזהרות והר"ם בס' ש"ם מנה אחת באזהרה אחת מהטעם שכתבנו:

והאזהרה

השביעית היא שהסמ"ג בס' מ"ב כתב שלא להקום ספל אף על פי שלא עשה ולא עבדו לוקה שנאמר ופסל ומצבה לא תקומו לכם ותניא בת"כ בהרש"ה כשר סיני מה מנכה בכל תקום אף פסל בכל תקום והרמב"ם לא הזכיר אזהרה זו ועיין בהרמב"ן בהשגותיו במנין חמזות להר"ם סיומן ה' שהביא

שהפיה כרייתא זו דתורת כהנים ופירשה יעויין סס: והאזהרה השמינית היא שהסמ"ג בסיומן זח כתב לא תעבדם אחר כתוב בס' משפטים ללמד על התנפק והמנסק לע"א וכל העובד דרך כבוד עובר בלא תעשה חפילו אין דרך עבודתה בכך ע"כ. והר"ם לא מנה לאו זה והרמב"ן בהשגותיו על הר"ם במנין חמזות' ה' כתב תנפק ומנסק בשלא כדרכה שהיא דין מיוחד ימנה לעצמו וכו' יע"ס:

והאזהרה התשיעית היא שהסמ"ג בסיומן י"ג כתב הפורט מן התורה חפילו וקן מופלג עובר בלא תעשה שנאמר ופן יסורו מלבבך כו' ואזהרה זו לא כתבה הר"ם. ונרא' שדעתו הוא מפני שהוא מהגויים הכוללים ראוי למנותם וכו'. שכתב בטרם הרביעי ובעל הלכות גדולות מנאו והרמב"ן בשהביא מנות שטכחם הר"ם סי' ב' הביא אזהרה זו אך כתבו בענין אחר והוא שלא נטכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותם מדעתנו אבל יהיה עינינו ולבנו שם כל הימים והוא אומר ויתעלה השמר לך ושמור נפשך מאד פן תטכח את הדברים וגו' ופן יסורו מלבבך והאריך בבאור אזהרה זו יע"ס:

והאזהרה העשירית היא שהסמ"ג בס' ס"ד כתב השמר לך פן תטכח את ה' אלקיך אזהרה שלא יתנאו בני ישראל כשהקב"ה משפיע להם טובה וכו'. והר"ם לא הזכיר אזהרה זו מטום שהוא מהגויים הכוללים וכבר הפירש בשורש הרביעי שהגויים הכוללים אין ראוי למנותם:

והאזהרה האחת עשרה היא שהסמ"ג סיומן רי"ב כתב הזכירה תורה שלא לקלל ענמו שנאמר השמ' לך ושמור נפשך מאד וכו' ע"כ. והר"ם לא הזכיר אזהרה זו ובח בודו פ' כ"ו מהלכו' שנהדרין כתב התקלל ענמו לוקה כפי שקלל אחרים שנאמר השמר לך ושמור נפשך ע"כ:

והאזהרה השנים עשר היא שהסמ"ג בס' פ"ה כתב אל תחלל בקד להזנותה זה המוסר כמו שלא לטם אישות וכן המוסרת עמה שלא לטם אישות וכו'. והנה הר"ם אף שמודה בדין זה להסמ"ג מ"מ מסיק לה מכתוב אחר דהיינו לא תהיה קדשה וכמו שכתב בס' קכ"ה וס"ל דלא תהיה קדשה ולא תחלל בתך להזנותה הכל הוא אזהרה אחת. אבל הסמ"ג בס' פ"ה כתב כדעת אנקלוס שתרם לא יהיה קדש לא יסב בר ישראל אחת אמתא ותרם ולא תהיה קדשה ולא תהא בת ישראל לגבר כגד ע"כ. ועיין במה שכתב הרעב"ן בעיקר החמישי וימנה שכתב בהשגותיו במנין חמזות בס' ט"ה. ות"מ חגי תמיה בדעת הסמ"ג שאם דעתו הוא כדעת אנקלוס היה לו למנות ב' אזהרות לא תהיה קדשה ולא יהיה קדש שהם אזהרות מחולקות:

והאזהרה השלש עשרה היא שהסמ"ג בסיומן קל"ד ורל"ה מנה בכהן הדיוט שתי אזהרות בענין הטומאה הא' שלא יטמא למתים והשנית שלא יכנס עם המת בזהל. ואף על פי שהכתוב לא הזכיר שתי אזהרות אלו כי אם בכהן גדול אבל בכהן הדיוט לא כתוב כי אם לכנס לא יטמא בעתיו. מ"מ מנה גם בכהן הדיוט שתי אזהרות או מטום דתניא בת"כ נאמר לא יטמא בכהן גדול ונאמר לא יטמא בכהן הדיוט מה לא יטמא האומר בכהן גדול חייב בכל יבא ובכל יטמא. אף כל יטמא האומר בכהן הדיוט חייב בכל יבא ובכל יטמא. אבל הרמב"ם בסיומן קס"ו לא כתב בכהן הדיוט כי אם אזהרה אחת דהיינו שלא יטמא למת. והנראה חללי בדעת הרמב"ם דודאי מודה הוא דגם בין שטמא במגע בין שטמא מפני שכתב בהל' המת ולא שמתנו מניחם חילוק בכהן הדיוט בענין הטומאה מכהן גדול. אלא דס"ל שהכתוב חדש לנו דין מצודם ככ"ז וכתב בו שתי אזהרות

דרך מצותיך ה'ב

בזה שדקדק מדכתיב לא תזרעו בלשון רבים שהיא לכלול ארץ ואילן סהרבו לא קאי על הזרעיות אלא על האגסים הזרעים ומשני שהתחיל הכתוב בלשון רבים וקדמם וגו' וקדמם וגו' תהיה לכם וגומר ויכל היא תהיה לכם סיים הכתוב ג' בלשון רבים ואמר לא תזרעו : ואם כונת הר"ם לומר דנבי שמייה אף שהתחיל הכתוב בלשון רבים כדכתיב כי תנאו אפ"ה סיים בלשון יחיד מדך לא תזרעו כו' אין זה המקושי שהרי מקורם זה הכתוב מדך לא תזרעו כבר דבר הכתוב בלשון יחיד תזרע מדך וגו' תזרעו כדמך וגומר ואספת וגומר ומסוס הכי כתב אחר זה מדך לא תזרעו בלשון יחיד . ועוד מה יענה הרכ לא מקירו ולא תכררו דכתיב נבי יוכל בלשון רבים וגבי שמייה כתיב בלשון יחיד והכא אף הוסיף דבר חסר ביוכל מחלי דכתיב בשמייה והדבר נרדף חללי תלמוד :

ודע שמלכד שלט עשרה אזהרות שכתבו ספקל הסת"ב בתחלת ספרו במנין המנות והכנים במקומם שלט עשרה אזהרות אחרות שלא תנאם הר"ם עוד לו לסת"ב בחבורו הברל כינו להר"ם והוא שהסת"ב מנה בסמיני המנות ס' רס"ב שלא לאכול מעשר שני בטומאה שנאמר לא בערתי ממנו בטמא ובסימון רס"ב שנה שלא לאכול מעשר שני באיניות שנאמר לא אכלתי באוני . ובס"י רס"ד מנה שלא להזיח מעות מעשר שני בשאר דברים שאין בהם אכילה ושתיה שנאמר לא נתתי ממנו למת . ואלו השלש אזהרות הנ"ל הרמב"ם במנין המנות בס"י ק"ן קכ"א קכ"ב . וכבר כתב הר"ם בסוף טורם שמיני וזל ונאמר עליונו לבאר דבר אחד והו כי כשספר בתורה גזר עלינו שנקפה נפשותינו בשגטלול ממנו הפועל הפלוגי והפלוגי הנה אותו הפועל ימנה הכלל מנות ל"ת ואף על פי שהלשו שכל בו הוא כליה לא אזהרה מאחר שגזרו בשלל אותו ומפשותינו ובאותו אנו לא עשינו כך וכך ידענו בהכרח שהפועל כך וכך מוזכר ממנו והו כמו שנוה הכתוב לנו שנאמר לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת הורה זה על היות כל פועל מאלו מוזכר ממנו ע"כ . והסת"ב בחבורו סימן רכ"ט כתב ולא בערתי ממנו בטמא חפזם בפרק הערל היכן הוצדק שלא לבערו ומסיק תם דכתיב במקום אחר בשעריך שאכלנו כו' חלה מוכל לאכול בשעריך ממנו שלא בערתי אינו לאו שהגדר למנוח לאו במקום אחר על כן נרדף להתייבש על לא אכלתי באוני ממנו ועל לא נתתי ממנו למת היכן הוצדק שיהא ראוי למנותו בחשבון הלאוין וגם על זה הללו דלא מוכל ראוי להסתפק אם נמנאו ללאוין יחד שכבר מנינו לא מוכל לאכול בשעריך ללאוין אחרי או שחל לוק עלינו כמו שלוק' על דגן תירוש ויגהר על כל א' לבדו ג' ב' לוק ועל בשעריך לבד וראוי למנות ע"כ : **הגה** הסת"ב בתחלה נסתפק אם נסקל מחשבוננו של הרמב"ם שתי אזהרות דהיינו לא אכלתי באוני ולא נתתי ממנו למת אבל בלא בערתי לא פליגי שהרי יס לנו פסוק אחר שהוא לא מוכל לאכול בשעריך ואחר כך חזר וכסתפק שגם זה הללו לא נתנה אותו מהטעם שכתב ואם כן נרדף להשלים שלט אזהרות אחרות ואח"כ כתב האוכל מעשר שני באיניות לוקה שנאמר לא אכלתי באוני ממנו ע"כ . ולא ידעתי למה תכך ומיד חזר בו והלכה ללאוין האוכל מעשר שני מדכתיב לא אכלתי באוני ממנו עוד אני תמיה כשבאר אחר כך אזהרת לא נתתי ממנו למת לא בשב טילקה העובר על זה . ולא ידעתי טעם לדבר דמאן שחל אזהרת לא אכלתי באוני מאזהרת ולא נתתי ממנו למת . הן אחת שגם הר"ם בס"י ק"ן באזהרת לא בערתי ממנו בטמא ובס"י קכ"א באזהרת לא אכלתי באוני בשניהם הוכיח מלקות לעובר עליהם ובסימן קכ"א באזהרת לא נתתי ממנו למת לא הוכיח

אזהרות לא יטמא ולא יבא ולא הוה אנטריך לומר אל יבא דבכלל לא יטמא הוא אלא דאחא קרח לחייבו שמים כגון שנכנס לאהל ויטב ע"כ שחט החת או שנכנס בשירה תיבה ומנבל ובא חכרו וזרע עליו את המעויבה שהרי טומאה וביאה באים כאחד הרי זה לוקה שמים מטום לא יטמא ומטום לא יבא וכל זה הוא מחיוב דכדרי הר"ם בפ"ג מהלכות אהל וס"ל להר"ם שדין זה דמשכח לה שילקה שמים מטום טומאה אחת אינו אלא בכהן גדול אבל לא בכהן הדיוט ומטום הכי גבי כהן גדול מנה שתי אזהרות ס' קס"ז קס"ח דהיינו שלא יטמא ושלא יבא וגבי כהן הדיוט לא מנה כי אם אזהרה אחת דהיינו שלא יטמא . וראיתי להרמב"ם במנין המנות סימן קס"ח שהביא הבריייתא הסנוייה ג"כ שגם בכהן הדיוט חייב שלא יבא וחייב בכל יטמא וכתב אבל אמתו לא מנינו אותו בעבור הטעם שהקדמנו בפרט השני ע"כ . וכונת דבריו היא שהרמב"ם השרים גם שאין ראוי למנות במנין המנות כל מה שלמדים מאחת מיג מדות שהמורה נדרשת צ"ח ע"כ . ומ"ה אף שלמדו כתב"כ חנ"ס גם כהן הדיוט חייב בכל יבא וחייב בכל יטמא לא מנאח במנין המנות כיון שאינו כתוב בתורה בפירוט . ולפי זה לענין דינא גם הכהן הדיוט חייב שמים כמו הכהן הגדול שהרי כתבו הראשונים ז"ל שאף הרמב"ם מודה דכל מה שגלמד מאחת מיג מדות דין תורה יס להם שהרי קדושי כסף כתב בריש הלכות אישות שהוא מד"ס וא"כ דכ"ע הרי היא אשת איס נמורה ונמרינן עליה ובכמה מקומות מנינו סמכים וצונטין על דבר הגלמד באחת מיג מדות וכמו שכתב הרדב"ז בספר זוהר הרקיע :

ואם כן יס לתורה על הרמב"ם למה לא באר דין זה בהלכות אהל דגם בכהן הדיוט משכח לה שילקה שמים על הטומאה ועל הביאה . ואם הרמב"ם ס"ל לתלמודא דידן פליגי עלה דבריייתא דת"כ מדלא אמרינן כגזיר שילקה שמים כי אם בכהן גדול משמע דבכהן הדיוט אינו לוקה שמים אם כן קשה דלמאי אינטריך במנין המנות לומר דמה שלא מנה בכהן הדיוט שתי אזהרות הוא מהטעם שכתב בביקר השני ת"ל דלית הלכתא כשהיא פרייתא דת"כ והדבר נל"ע :

ויש לי לדון בסדרת הסת"ב שמנה שתי אזהרות בכהן הדיוט דא"כ גבי יובל כתיב אחאי לא מנה גם כן שתי אזהרות דהיינו שלא יזרע ולא יזמור . ואע"ג דבבבא גבי יובל לא כתיב כי אם לא תזרעו מכל מקום דבר פשוט דכי היכי דבשמיטה לוקה על הארבעה ועל הזמירה כדכתיב מדך לא תזרעו וכדמך לא תזמור ומנאו חייבי המנות לטמי אזהרו ובמי שכתב הר"ם בס"י ר"ך ורנ"א והסת"ב ס' רס"ו רס"ז הכי נמי יובל כיון שמוזהר גם על הזמירה וכמ"ס הרמב"ם בסוף פי' מהלכות שמיטה ויובל ז"ל ומלאכות שלוקין עליהם בשביעית לוקין עליהם ביוכל אם כן למה לא נמנה גבי יובל גם כן שתי אזהרות : וראיתי להסת"ב שכתב בס"י רע"ב ומנאו בת"כ כטם טמא בכביעי' כך נאמר ביוכל פירוש שטעם שהשביעית אסור בעבודת האדמה ובעבודת אילן כך ביוכל כו' והענין בנין אב הוא ע"כ . ואם כן מאחר דבכנין אב אנו למדין טעם ביוכל אנו מוזהרים בעבודת האילן אם כן נמנה אותו באזהרה מיוחדת כטם שטנו מונים גבי כהן הדיוט שלא יבא באהל המת מטעם ג"ס ומה לי ב"ס ומה לי בנין אב

מתייהם הם מיג מדות שהמורה נדרשת בהם . **וראיתי** להרמב"ם במנין המנות סימן רכ"ד שכתב הוצדק מעבודת הארץ בטעם היובל והוא אומרו לא תזרעו כמו שאמר בשמיטה מדך לא תזרעו וכמו שהשמיטה אסור בש"כ כיון שבודם הארץ לעבודת האילן כן היובל ולפירושו אחר לא תזרעו על הכלל כולל ארץ ואילן ע"כ . ולא הכינתי כונת הר"ם בזה

מלקות וכו' בחבורו כפ"ג מהלכות מעשר הזכיר חלקות באוכלו
בשומחה או באיניות אבל בלא נתתי ממנו למת לא הזכיר
מלקות : והרמב"ן בהשגותיו בסוף עיקר ח' כתב וז"ל וכו' בשלילות
לא אכלתי באוני ולא נתתי ממנו למת אין בהם מלקות ולא
אחרו מעולם בלוקח כמות וכלים בין לחי בין למת בכסף מעשר
אלא יאכל כנגדן ואם כבר אכלו פטור ע"כ *

והנראה שבלאו זה דולח נתתי ממנו למת הוא מוסכם
מכולם שאין בו מלקות והרמב"ם בפ"ט מה'
סנהדרין כסמנה הלוקח לא מנה כי אם האוכל מעשר שני
בשומחה או באיניות משמע דפשיטא ליה דבאזרהת לא נתתי
ממנו למת ליכא מלקות * ובטעמא דמלתא רחמי' להזכיר בעל
לב שמח סוף טרם ח' שכתב וז"ל ונראה שיאכל כנגדו תיקון הוא
שיפטר על ידו מהמלקות אבל אם לקח כמות או כלים ולא אכל
כנגדו לוקח ואף אם לא יהיה בו מלקות מ"מ עובר לאו הוא והרב
לא אמר אלא שאותו הפועל מוזהר ממנו ע"כ והנה מה שכתב
במחלה שאם לא אכל כנגדו לוקח ליתא להאי מלתא שאם כן
היה לו למנותו בה' סנהדרין בכלל הלוקח וכו' דמסים הכי לא
מנאו מסים דמשכחת לה שלא ילקח בעשותו התיקון שיאכל
כנגדו הא ליתא שהרי הר"ם הביא בכלל הלוקח כל הלחיון
הנתנים למטה והיינו כסלא קיים העשה שהרי הביא המכלה
פאת סדה המעולל כרמו המלקט לקט הפורט כרמו הלוקח עומר
השכחה וכל אלו הם לאו הניתק לעשה וכמובאר בריש ה' פאה
וכן הביא הלוקח אם על הבנים ואלה רבים ואם כן אי משכחת
מלקות באזרהת זו דולח נתתי ממנו למת היה לו להביאו אלא
ודאי דלא משכחת ביה מלקות : ומ"מ עוד ואף אם לא יהיה בו
מלקות כו' לא ידעתי וכנתי דוסף סוף הסנהדרין הרמב"ן במקומה
עומדת דאם כדברי הרמב"ם דחשב זה אזרהת אחאי לא ילקח
עליו * והנראה דכיון דיש לו תיקון דהיינו שיאכל כנגדו לעולם
אינו לוקח שהרי כל ימיו יכול לתקן הלאו * ולא דמי לכל בני
שכתבו דמשכחת לה שיתבטל העשה והרי זה דומה ללאו דלא
תנול דאיני לוקח מעוט דניתן לתשלומין וזה פשוט *

וכתב עוד הסמ"ג ס' וז"ל אם נחמר אלו השני לחיון מצטט
דמחמת בפרק הערל שאינו לאו ואולי שניהם יונאי'
תמקרא שנאמר במעשר שני ואכלת שם לפני ה' אלהיך ושמחת
ומלסן שחתה יש לאחור אונן כעין שמנינו בבכורים ולאסור
שאר ריבויים הכל הפרט מדברת בדברי אכילה וכיוצא בה ואינם
כי אם באזרהת עשה ע"כ * והנה אף שבחלת דבריו נסתפק
בם באוכל בשומחה אם נמנה במנין המנות מ"מ נראה דלכסוף
הסכימה דעתו למנותו אף לא מדכתיב לא בערתי ממנו בשמח
דחאי שנה זה מלא אכלתי באוני ממנו ולא נתתי ממנו למת לא
מדכתיב לא תוכל לאכול כעטריק וכדאיתא בפ' הערל עלה ע"כ *
אבל מה שחסר מחייביו של הרמב"ם הוא האוכל באיניות
והלוקח ממנו ארוו וחכריון וכתב נמנה ולא תכיל כדי שלישי
לאיסור הנאה ולא נכלול אותו בכלל האכילה כאשר נכללו
ונמנה שלא לאכול בשר פסולי המוקדשין שהוטל בהם מום
בכוונה שנאמר לא תאכל כל תועבה ומנאו הר"ם ואין נראה לו
למנות לאו זה שאין זו דמח נמורה שהרי בפרק כל פסולי
המוקדשין משמע נבי בכור שהטילו בו מום שלא יפחוט עליו
מסוס הים זלי נראה למנות שלא יאכל ערל במעשר דנרטי' בפ'
הערל עלה ע"ד מנין לערל שאסור במעשר נאמר ממנו בפסח
ונאמר ממנו במעשר מה ממנו האמור בפסח ערל אסור בו אף
ממנו האמור במעשר ערל אסור בו ולא כמו שבארנו למעלה
מלכון קדם ולאו שני שלא לאכול קדשי מנחה באיניות שנאמר
ואכלתי הנחת היום הייטב בעיני ה' ע"כ *

והנה אף שלא הוקט' לו כי אם בלאו דלא תאכל כל תועבה
שאין ראוי למנותו מהקושיא שכתב ובאמת היה קושיא
עלמה וכבר עמדנו על זה בחדושינו אבל בתה טרנה להכניס
בא טכונ הנהנה מעשר בחלב לא הקפה לזה מ"מ ממ"ט שני לחיון
אחרים משמע דלא ניחא ליה למנות הנהנה מעשר בחלב והוא
מהטעם שכתב בספר המנות סי' ק"ח קמ"א וז"ל לא תבשל גדי
בחלב אמו שלשה פעמים ותנא דבי רבי ישמעאל אחד לאיסור
אכילה ואחד לאיסור הנאה וז' לאיסור ביטול ובכל מקום איסור
הנאה ואיסור אכילה לאו אחד הם ולא נמנה בהכנסו כי אם שני
לחיון ע"כ * וכבר האריך בטעם זה הר"ם במנין המנות סימן
קפ"ז יע"ס :

עוד כתב וז"ל שזה אינו לאו אלא איסור יונא ממה שנאמר
בקדשים למשחה לגדולה כדרך מלכי כמנה הא דנרטי'ן
בירושלמי דסנהדרין כפרק אחד דיני ממונות וגם כנאמר שבו
מביאה בעלה ל"ג העד שהעיד דיני ממונות וגם כנאמר שבו
הדין לא זכות ולא חובה שנאמר ועד אחד לא יענה בנפס למות
ומקרא יתר הוא לדרשא זו שהרי כבר נאמר לא יקום עד אחד
באיש וכן פירוש התקרא העד שהעיד בנפס למות לא יענה אחר
כך לא זכות ולא חובה אלא יעיד וישתוק אבל דיני ממונות
תלמד זכות וחובה ע"כ * והנה נראה שלזה הסכימה דעתו לסקל
מחשבונו של הרמב"ם שני אזרהת הללו דהיינו לא אכלתי באוני
ולא נתתי ממנו למת ולהכניס במקומם שלא יאכל ערל במעשר
ואף שלא בא אזרהת מיוחדת כי אם מכ"ס הוא דמייטיבן לה מ"מ
ככנס הוא במנין המנות שהרי בסיומן רנ"ח מה שלא יאכל ערל
תרומה ולא למדנו זה כי אם מנ"ט דתושב וכיכיר וכדאיתא בפר'
הערל והר"ם גם כן נמנה בסיומן קל"ה והסמ"ג בס' דל"ד מנה
שלא יכנס כהן הדיוט בחל המת ודין זה כלמד מנ"ט דכ"ג
ומ"ט לעיל והאזרהת הב' שהכניס הר"ם היא ועד אחד לא יענה
בנפס והר"ם מנאה בס' רנ"א וכבר כתבנו למעלה שהאזרהת
הז' שהשמיט הסמ"ג מחשבונו של הר"ם היא זאת * ונמנה לפי
זה שסקל מחשבונו של הרמב"ם ארבע עשרה אזרהת והם השנו'
עשרה שכתבנו ולא אכלתי באוני ולא נתתי ממנו למת והכניסו
במקומם ארבע עשרה והם השלש עשרה שכתבנו ואזרהת אחרת
שלא יאכל ערל מעשר שני הרי ז' אזרהת וכל זה הוא לפני מ"ט
בחיבורו * אך בסיומן המנות בתחלת ספרו כתב בסיומן דס"ב
שלא לאכול מעשר שני בשומחה ואפילו בירושלים עד שיפדה
שנאמר ולא בערתי ממנו בשמח ואזרהתו מלא תוכל לאכול
כעטריק בפר' הערל וסי' דס"ג שלא לאכול מעשר שני באיניות
שיאמר לא אכלתי באוני ממנו ואם לא ימנא לאו באזרהתו אלא
יונא מכלל עשה דוכחמת כמו בבכורים נמנה שלא לאכול קדשים
באיניות שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ואף אם
ימנא לאו באזרהת מ עשר הרי שניה' לאו אחד שלא יאכל קדשים
באיניות ואין למנותם שניהם כי אם הכל בלאו אחד * ובסיומן
דס"ד שלא להניח מנות מעשר שני בשאר דברים שאין בהם
אכילה ושתיה וסיכה שנאמר לא נתתי ממנו למת כלומר לא
הוצאתי ממנו בדבר שאינו מקיים חיי הצוף ואם בזה לא ימנא
אזרהת לאו נמנה שתיהו שלא יאכל ערל במעשר דכפר' הערל
למדנו בנ"ט נאמר ממנו בפסח ונאמר ממנו במעשר מה ממנו
דנבי פסח ערל אסור בו אף ממנו דנבי מעשר ערל אסור בו
ואם ימנא לאו דלא נתתי ממנו למת נאמר טענין לאו אחד הם
מעשר ותרומה כי שניהם נקראים קדם ובשניהם ערל אסור
עד כאן *

והנה כפי הדברים הללו פשיטא ליה לסמ"ג דשלימות אלו
דלא בערתי ולא אכלתי ולא נתתי איים לחיים
למנותם

דרך מצותיך ה'ב

מתנו למת באחר דאיסור הערל בתרומה ובמעשר אחד הוא * והנה כפי זה לא הסכימה דעתו להביא במנין המנות אזהרה זו דוער אחד לא יענה בפסל ולפי זה נחמא שהסמ"ג סקל מחשבונו של הרמב"ם ט"ו אזהרות והיינו ה"ג שכתבנו ולא חלתי באוני מתנו ולא נפתי מתנו למת הרי ט"ו והכנים במקום ט"ו אזהרות אחרות והיינו ה"ג שכתבנו ואחלתי חטאת היום ושלח יאכל ערל מעשר שני הרי ט"ו אזהרות :

דע שאזהרת שלח יאכל מעשר שני בטומאה אף שהסמ"ג מסיק לה מקרא דלא תוכל לאכול בטעריך מכל מקום אינו נכנס בסוג הדברים שמתנו שהסמ"ג סקל מחשבונו של הרמב"ם לפי שזו בין למת ובין למת הוזהרו שלא לאכול מעשר שני בטומאה ולכ"ט אזהרה זו נכנסת בחשבון אלא דמר מסיק לה מלא בערתי מתנו בטמא ומת מלא תוכל לאכול בטעריך אבל ההכדלים שמתנו הוא דלמך אזהרה זו ה' מכלל מנין המנות ולמך אינה מכלל מנין המנות ובמבואר :

עור ראיתי להסמ"ג כשימניו הספר סי' ח וזל שלא לענות אלמנה ושלא לענות יתום שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון ומי שלכו נקפו למנות בשני לאוין לא ימנה שלא להיות עבד טכר מח' שנאמר לא תוננו ע"כ * כך היא הגירסא הנכונה וכוונת הרב היא שאם נמנה יתום ואלמנה בשתי אזהרות לא נמנה לא תוננו דכלל אזהרת הגר היא * ופ"ת בחיבורו בסו' ק"פ כתב דאזהרה זו דלא תוננו בכלל אזהרת הגר הוא והכל ענין לאו אחד והדעת מברעת שהם שני לאוין ולא נמנה כל אלמנה ויתום לא תענון כי אם בלאו אחד ע"כ * הרי שהסכימה דעתו שלא למנות אלמנה ויתום כי אם באזהרה אחת :

ולא ידעתי שזמנו של הסמ"ג בזה דכיון שהוא מנה כל הכללין באזהרה אחת כמספר הפרטים אף שאין בהם כי אם אזהרה אחת וכמו שכתבנו למעלה א"כ איפה אמאי לא ענה נ"כ יתים ואלמנה בשתי אזהרות : ואי תטוס טבולס הם מטעם אחד דהיינו מטוס דנטפס טפלה או מפני דברות ברות להם וכו' בחיבורו סי' ח * הרי דמים ורכב מנה אותם בשתי אזהרות אף שטניהם הם מטעם אחד שהקפיד הכתוב שלא ימשכן דברים העושים בהם אוכל נפש * ופגוע דכא וברות טפלה מנה אותם שמים והתם הכל הוא מטעם אחד דהיינו שהוזהרו שמי שנכסדו ומנו בלי המש'טלא יבא על בתי ישראל ואי מטוס דבהני טייך חייב מלקות בכל אחד מהם אבל באלמנה ויתום לית בהו מלקות * אינו זו טענה שהרי לבני מנין המנות אינו חזו מקפידין אם ילקח אם לאו ואין מניינו אלף הדברים שהוזהרו קטס * והסמ"ג בהקדמתו כתב שחלק על הרמב"ם במנין המנות וכתב שהוא מנה אלמנה ויתום לא תענון בלאו אחד * ואם הרב כך הוא דעתו לא היל להזכירו בכלל מה שחלקו עליו והדמ"ג בסוף טרר ההטנות בסבא לשלום ה"ל א אזהרות סקל מחשבונו של הרמב"ם כתב שימניו ואלמנה נמנה אותם לטעי אזהרות * ונדולה מוז דאיתי להדמ"ג בהטנותו שהדמ"ם כתב בסיומו רכ"ו שנמנענו מלהכביר על היתומים ואלמנות והוא אופרו כל אלמנה ונזמר * והשיב עליו וזל ואי אומר שאילו נאות לדעת הרב וכאמר שהלאו שכללות לא ימנה פרטיו אלא אחת אבל כאלו נאמר שהוא לאו פרטי וימנו ששים שהרי חלקן הכתוב באומרו אם ענה מנה אותו וזה מדרש חכמים בכל מקום דיוגא בו עד כאלו ובעין זה השיב הרמב"ן להר"ם במה שכתב במגלה ז"ט שנמנענו מלהקריב שאור או דבש יצויין הם ואם כן י"ט לתאוה על הסמ"ג שהוא הסכים למנות כל לאו שכללות לטעים וצ"ל אלמנה ויתום לא תמנא כי אם באחד ולא ידעתי למה :

למנות במנין המנות וכתיב בחזקה שלא לאכול מעשר שני בטומאה מטוס דאיכא לאו תפורם דהיינו לא תוכל לאכול בטעריך ואחר כך כתב שלא לאכול מעשר שני באיניות שנאמר לא חלתי באוני ואפטר סימנא בו לאו תיחד כי היכי דנאמנא ללא בערתי דע"כ כיון שגוה הכתוב שנקרא בפסותינו מזה הסוגל ודאי שאין מוזהרים עליו ואם ת"ל שאין כאלו אזהרה תיחדת לאוכל מעשר שני באיניות ומה שגוה הכתוב שנקרא בפסותינו הוא מטוס שאינו מוזהרים עליו מכלל עשה דוסמחת ואם כן אינו נמנה בכלל הלאוין נמנה שלא לאכול קדשים באיניות שנאמר ואחלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ואחר כך כתב דאף אם ימנא אזהרה תיחדת למעשר שני מכל מקום אין דאוי למנות שני אזהרות שלא לאכול מעשר שני באיניות וכן שלא לאכול קדשים באיניות לפי שטניהם ענין אחד דהיינו שלא לאכול קדשים באיניות ומעשר שני נמי נקרא קדש ובמבואר * **ונראה** כי דלפי דברי הסמ"ג הללו א"ל דליכא אזהרה תיחדת לאכול מעשר שני באיניות אף שנאמר דמקרא דואחלתי חטאת היום ילפינן אזהרה לאוכל קדשים באיניות מכל מקום אין ללמוד מהתם למעשר שני דמעשר דהכתוב לא הזכיר בלאו אלא בקדשים גמורים דהיינו קדשי מוכח אבל במעשר שני אין לנו ואין בו איסור אלא מכלל עשה דוסמחת ומאיסור זה הוא שגוה הכתוב שנקרא בפסותינו ומה שנאמר לא חלתי באוני מתנו * וכי תימא אם כן אם תימני לומר דליכא אזהרה באוכל מעשר שני באיניות אמאי לא נמנה אותם בשמים מאחר שאין מעשר שני נלמד מקרא דואחלתי חטאת היום * א"ל דס"ל לסמ"ג דאם ימנא אזהרה במעשר שני הכונה היא דגלה הכתוב דמה שהקפיד בקדשי מוכח שלא לאכל באיניות לאו דוקא קדשי מוכח אלא שהקפידה היא שלא לאכל שום קדש באיניות ונמנה אזהרה אחד שלא יאכל קדש באיניות * **אלא** שאין תמיה לפי זה דאמאי מנה הסמ"ג שלא יאכל ערל בפסח וזמר ומנה שלא יאכל ערל בתרומה היה לו למנותם באזהרה אחת דהיינו שלא יאכל ערל קדש שהרי גם התרומה נקראת קדש שהרי אזהרת זו שאכל תרומה נפקא לן מדכתיב וכל זר לא יאכל קדש וכמו שכתב בסו' רנ"ד * ואזהרת כהן טמא מלאכול תרומה נפקא לן מדכתיב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר וכמו שכתב בסיומו רנ"ו * ואם כן לפי סברת הסמ"ג דאף אם ימנא אזהרה תיחדת במעשר שני שלא נמנה כי אם אזהרה אחת דהיינו שלא לאכל קדש באיניות הכי נמי היה לו למנות אזהרה אחת שלא יאכל ערל קדש ונ"ע :

עור איני תמיה דמדבריו אלו נראה דעשיטא ליה דקרא דואחלתי חטאת היום חשיב לאו עד שנדחק אם ימנא לאו באוכל מעשר שני באיניות שלא נמנה אותם שמים אלא הכל הוא לאו אחד ואמאי לא כתב דאם ימנא לאו באוכל מעשר שני באיניות לא נמנה ואחלתי חטאת היום מטוס דאיסורו ויגא מנה שנאמר בקדשים למטחה לגדולה כדרך מלכים וכמו שכתב בחיבורו וכתבו דבריו לעיל וי"ט זה נל"ע * וכתיב אחר כך שלא להזכיר חטאת מעשר שני בסאר דברים שנאמר לא נפתי מתנו למת ואפטר סימנא בו אזהרה כי היכי דנמנא ללא בערתי מתנו בטמא * וכתיב עוד ואם לא ימנא בו אזהרה כי ולא כאר דאם לא ימנא בו אזהרה מנה שגוה הכתוב שנתוד * ואחר ולא נפתי מתנו למת אף בחיבורו כאר זה דאיסור דסאר נדכיס נפקא לן דכל הפרשה מדברת בפרכי אכילה ואם כן היה לאו הבא מכלל עשה * ואפטר דמפני איסור זה לזה הכתוב שנקרא בפסותינו ונאמר לא נפתי מתנו למת לזה אחר שנמנה מטעמו שלא יאכל ערל במעשר שני ואם ימנא אזהרה דלא נפתי מתנו

מהם ונמנה לפי זה הסמך סקל מחטבנו של הר"ם יו אזהרות והכנים במקומם יו אזהרות אחרות וגמו שביארנו :

ודע שהרמב"ם בסו' קכ"ד כתב הוסיפו מלשמות יין נסך וזה לא בא בכתוב נגלה כביאר. אבל אחרו בעו' יטמו יין נסיכים מה זכח אסור אף יין אסור ע"כ והסמך בספ' המנות סי' קמ"ח כתב וז"ל שלא לאכול מקרוב"ט ולא לשתות יין נסיכים שנאמר הטהר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ וזכחו לשהיה וקרא לך ואכלת מזכחו בכלל לאור זה יין שנמסך לעו' כפוא עיקר שמחמת כזבח ע"כ וכ"כ בחיבורו ועיין בהשגת הרמב"ן שהאר"ך בזה ודעמו כדעת הסמ"ג יע"ט :

עוד ראיתי הבדל ביניהם שהרמב"ם בסו' ד' כתב שהזיורו בלא לגנות ייטודין שיעדו אותנו בהן נביאנו ע"כ הספק שנספק בהם אחר שנלע אמיתת נבואת הנביא שיספר בהם והוא אומר יתעלה לא תנסו ע"כ . והסמ"ג סימן ד' כתב שפסוק זה הוא אזהרה שלא יאמר אדם אצטע מצוה זו ואראה אם אהבך ע"כ . ונפ"ק דתעניות דף ט' נראה דכדרי הסמ"ג דפריך מהך קרא עליה דעטר בכילי שמעטער והרמב"ן בפירוט המורה כלל דברי הר"ם והסמ"ג בפירוט הכתוב יע"ט :

עוד ראיתי הבדל ביניהם שהרמב"ם סי' ג' כתב שהזיורו מחילול ה' והוא הפך קדוש ה' שננעונו בו והוא אומר יתעלה ולא תחללו את שם קדשי כו' וכתב שפון זה יתחלק לב' חלקים שנים כוללים והאחד מיוחד . והסמ"ג סי' ב' לא פירש באזהרה זו כי אם החלק האחד המיוחד ואני תמיה אמתי לא פי' במי שמחויב לחסור ענמו דמלבד דבטל מנות עשה עבר על לא מעשה ועיין מ"ש רמ"ן בפירוט המורה :

עוד ראיתי הבדל ביניהם שהר"ם סי' ג' כתב שאזהרה לא תתחנן במ כולל כל האומות בנייתו . אך הסמ"ג סי' קכ"ב כתב שהכתוב אינו מדבר כי אם ב' אומות והאזהרה היא אף בנידושים ורחב שנכפת ליהושע מאומה אחרת היתה וכבר הובא מחלוקת זה בדברי הראשונים והדברים עתיקים :

ודע דהרמב"ם סי' רכ"ב כתב הזיורנו מהאבות הגר בדברים והוא אומר וגר לא תונה ונכפלה האזהרה ואמר ולא תונו אותו . וכסו' רכ"ב כתב הזיורנו מהאבות גר דק ותזיקו במקח וממכר והוא אומר ולא תלחננו ע"כ . ודע דכנס דבאונאת הגר כתיבי תרי קראי האחד בפרשת משפטים וגר לא תונה והשני בפרשת קדושים לא תונו אותו כך בלחניה כתיבי תרי קראי בפרשת משפטים האחד ולא תלחננו והשני וגר לא תלחן . והר"ם ס"ל שאין למנות אונאת הגר כי אם באזהרה א' אף שנכפלה האזהרה וכן לחיית הגר . וכן הוא דעת הסמ"ג בסו' ימיני הספר שכתב קע"ב וגר לא תונה קע"ב ולא תלחננו . אך בחיבורו כתב וז"ל בפרשת משפטים כתוב וגר לא תונה ולא תלחננו ובפרשת קדושים כתוב וכי יגור איתכם גר לא תונו אותו וכי וסיים האונה את הגר אף בדברים עובר שבני לאוין מטום לא תונו אים את עמיתו ומטום וגר לא תונה והאונה איתו בממון עובר מטום אל תונו אים א עמיתו ומטום לא תונו אותו ומ"ש בפרק הזהב שעובר בשלשה לאוין כולל כל האוין יחד וכן אם לחנו בממון תניא בפרק הזהב שעובר מטום ולא תלחננו וגר לא תלחן ולא תהיה לו כנוסה ע"כ :

והגראה מדבריו הוא שמונה שני אזהרות שבאו באונאת הגר בפרשת משפטים ובפרשת קדושים לשתי אזהרות ומקוי חד באונאת דברים וחד באונאת ממון . ואם כן יש לתמוה אמאי לא תנה גם כן שני אזהרות מלחילת הגר הכתובים בפרשת משפטים ונריך עיון . ועיין בדברי הר"ם סוף פרק כ"ד מהלכות מכירה ועיין בביאורי תהר"ר יצחק שטיין :

עוד

אני תמיה על הסמ"ג שמנה בחיבורו סימן פ"א בארה כסותה ועונתה לא יגרע בלאו אחר - הרי מוכח מדבריו דמנה כל אלמנה ויתום בלאו אחד אחת . ואף אם נאמר דלשיטתיה אולי סי' פ' כתב פסק הארה כסותה ועונתה לא יגרע ולמה לא כתב גם ומי שלבו בוקפו לתנותם ב' אזהרות כו' כמ"ס בסו' ימיני הספר סי' ח' . ולומר שתכף ומיד בכותבו סימני הספר חזר בו מתה שהיה סבור למנות אלמנה ויתום בשמים והסכימה דעתו למ"ס בחיבורו זה הוא דוחק בעיני . וסבור אני לומר דהסמ"ג פסק כראוב' דאמר לפי עונתה תן לה כסותה ולפי שארה תן לה כסותה נמנה ללא באה אזהרה בכתוב כי אם על הכסות ומ"מ עיון ועונה נמי הו' מן המורה מדין ק"ו וכמ"ס בדרייתא והביאה הסמ"ג וכן הוא דעת התוספות בפרק נערוט דף מ"ח ד"ה רפי ואף סכל הג' הם מן המורה כיון שלא בא בפירוט כ"ל אזהרה א' מה שיונא בק"ו אינו נכנס במנין המנות . ופסק כראוב' ולא כחכמים דס"ל לכל הג' הם מפורשים בתורה מטום דמשתת ראוב' קב ונקי וכמ"ס ה"ה רפוב מהלכות אישות . ומ"ש הסמ"ג ולראוב' מונות ועונתה מדרכנו נראה דה"ה הוא ולימא להאי גירסא ובקנת שפירם ראיתי שהשמיטו זה הלשון . וראיה לזה שהוא ענמו מביא הברייתא דליף מונות ועונה מדין ק"ו ולומר דס"ל להסמ"ג דהאי ק"ו אסמכתא בעלמא הוא ולעולם דס"ל דלראוב' מונות ועונה הם מדרכנו הוא דוחק בעיני דא"כ היל לפרט : **הן** אחת דראיתי להרא"ל בפירוט המורה שמביא הגירסא הכתובה בספרים דלראוב' מונות ועונה הם מדרכנו וכתב דהסמ"ג ס"ל דהברייתא דמפיק מונות ועונה מקל וחומר אסמכתא בעלמא הוא :

ודע שראיתי להסמ"ג עיין מן שכתב שארה אלו מונות כסותה במתעו כו' והדבר מבורר דפסק כחכמים ואם כן הדרא קויטא לדוכתא אמאי לא תנה ב' אזהרות פסוק זה ואין לנו טעם כי אם מה שכתבנו דכיון שאין בו מלקות אינו נמנה לא אזהרה א' . ודע דהרמב"ן ב"כ לא מנה אזהרה זו דלא יגרע כי אם באזהרה אחת אף על פי שמה אלמנה ויתום בשתי אזהרות . והטעם דהרב אולי לשיטתיה דכתב בפירוט המורה דדוקא עונה היא מן המורה אך שארה וכסותה הם כיגוי לעונה והמונות והכסות הם מדרכנו ולפיכך אין מלונותינו עליו אך על הסמ"ג היא מלונותינו וע"ט :

ודע דהסמ"ג סי' ר' כתב אזהרה אחת קרא דכתיב ונקי ונדיק אל תהרוג והביא הברייתא השנויה בפרק אחד דיני ממונות דדרטי נקי לפניך אחד ונדיק לפניך אחר ואעפ"כ לא מנאם כי אם באזהרה א' . אך הרמב"ן בסוף סדר העניות מנאם בשמים ובהשגותיו האריך בזה יע"ט . עוד ראיתי להסמ"ג סי' קכ"ו קנז' וז"ל כתוב בפרשת קדושים לא תעסוק את רעך ולא תגזול כו' אע"פ שפסוטי כך הוא מ"מ אחר רבא בפרק המקבל זהו עסק וזהו גזל להכי אפקיה דמתנא בתרי ליטני לעבור עליו בשני לאוין לפי ענין זה לאו אחד הוא ונמנה תחתיו הא דנרטי' בפרק חלק א"ר כל המחויב במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה קרח וכעתו ע"כ . והנה במ"ס שלא נמנה לא תגזול ולא תעסוק בשתי אזהרות עיין מ"ס ה"ה בפ"א מהלכות גזלה . ומ"ס שנביא בחשבון ולא יהיה קרח וכעתו כן הוא דעת כה"ג והר"ם בפרט ח"כתב שאין ראוי למנות אזהרה זו וע"ט בהרמב"ן שהאר"ך בזה אך בסוף הספר כתב אזהרה זו להטלים המנין . אבל הנראה מדעת הר"ם כביאורו בפרט הח' שאזהרה זו אף שהיא נכנסת במנין המנות עיקרה היא שבא הכתוב לאזהיר מלחוק על הכהונה ודל' סמכו לזה שאר המחלוקות לאזהיר

דרך מצותך ה' ב

סנהדרין אבל להלקות חלקין בכל זמן אלא דבעי וסמוכים
וכמו שכתב הר"ם ריש פיו מהלכות סנהדרין וחלו הם דברים
פשוטים והנה בזמן הרב מורה כי רב זל היו חלקין מן התורה
המחוייב חלקות וק' מהלכה ע"כ נחלק עליו לא נחלק עליו לא
מטעם דלדעתו לא הייתה פועלת הסמיכה וכמו שיראה הרואה
בסוף ספרו באופן שבדרי הסמ"ג כסמ"ג זה נרביס אנלי תלמוד
ונד"ך עיון :

כתב עוד הסמ"ג סי' ר"ה ר' ר' כתוב בפ' קדושים לא תעשו
עול במשפט וכו' והרי לאו זה בכלל לא תטה משפט
כל המטה משפט אחד מישראל עובר בשני לאוין לא תעשו עול
במשפט ולא תטה משפט בדביו ואם היה אביון עובר בג' לאוין
שנאמר לא תטה משפט חבונך בדביו ואם היה גר עובר בג' לאוין
לאוין שכתב לא תטה משפט גר ואם היה יתום עובר בג' לאוין
שנאמר משפט גר יתום ורואי למנות כאן שני לאוין בלבד לא
תטה משפט גר ענין לאו בפני עצמו וכל האחד בלאו אחד ע"כ
והנה ת"ס דף דכתיב לא תעשו עול במשפט וכתיב לא תטה
משפט בלא נמנה לא לאו אחד כיוצא שפך כבאו בזה ב' אזהרות
מ"ח כיון שהכל הוא בענין אחד אינו נמנה במנין המנות כי אם
באזהרה אחת כמו הכותב דכפרת משפטים כתיב ונחל לא תקח
וגמנה לאו זה כפ' שפטים דכתיב ולא תקח שחד ואינו נמנה לא
בלאו אחד וכמו שכתב הסמ"ג בפ' ר"ה ור"ס בס' רב"ד ויש
הרבה כיוצא בזה . אך קשה דאחלוי לא נמנה שלא להטות
משפט האביון ללאו בפני עצמו שאלו אביון זה הוא כפשוטו
שהוא עני התאב לכל דבר נאמר שהכתוב החמיר על זה בפני
לאוין כמו שהחמיר על הימים והגר שאף שהם בכלל ישראל רעה
הכתוב לפנות האזהרה בהם מפני שפלות דומיה דאונאה
דהזכיר הכתוב בגר חף שכבר הוא בכלל כל ישראל ומ"ח נמנה
הוא ללאו מיוחד אונאה הגר וכמו שכתב הסמ"ג בס' קע"ב וכן
מטה משפט גר נמנה ללאו בפני עצמו וכן מטה משפט האביון
נמנה אותו ללאו בפני עצמו ואם נאמר שלאביון זה הוא הרשע
ומאוי אביון אביון במנות וכמו שכתב הר"ם בס' רע"ה ובחיבורו
בה' סנהדרין עדין הקושיא בחקמות עומדת ולא יכולתי להלום
דעת הסמ"ג בזה . עוד אני תמיה דלפי דרכו כל הסמ"ג דמונה
שני פרטים הנכללים בלאו אחד כגני אזהרות אחת לא פנה
גר וימים בשני אזהרות ונ"ע :

ודע דכפרת קדושים כתיב לא תעזוב ודברת מלא כתיב
לא תעזוב שכיר עני ואביון מחיך או מנך וגו' ולא
ראיתי לטוב ח' חמיונות נמנו אותם בשתי אזהרות ולומר
שהעזוב העני והאביון והגר עובר בשני לאוין . וראיתי להר"ם
במנין המנות סי' רמ"ז שכתב ז"ל הזהרנו במה שהוא אגלנו בעין
בלא לעכב אותו וכו' והוא אומר לא תעזוב שכר עני ואביון וכו' ונ"ס
האזהרה בו בענין זה ואמר לא תעזוב שכר עני ואביון וכו' ונ"ס
אמר בפירוט ממחר אני לפרוע על ידי עני ואביון ע"כ . ולא
ידעתי למה נבי אונאה נמנה אונאת הגר באזהרה בפני עצמה
ולומר שהחמיר על הגר לעבור בשני לאוין וכן המטה משפט
גר וימים נמנה באזהרה בפני עצמה ואם כן הכל כמו נבי
העוסק נמנה אזהרה בפני עצמה העוסק העני או האביון או
את הגר ולומר שהחמיר הכתוב באלו לעבור בשני לאוין . ורש"י
בפירוט התורה כתב בפד"ס כי תנא לא תעזוב שכיר והלא כבר
כתיב אלא לעבור על האביון בשני לאוין לא תעזוב שכר שכיר
שהוא עני ואביון ועל העסיד כבר הוזכר ע"כ . ואם טעמו
דברו"ס הוא מסוס אותה דרשא דספרי כאמרו ונחמך אני
ליפרע על ידי עני ואביון דס"ל שלא בא הכתוב לעבור בשני
לאוין כי אם על החירות הפירעון ולא ידעתי למה לא ידרשו כן
בני

ודע שהר"ם כסמ"ג רפ"ג כתב הוהיר הדיין מהטות לדעת
דיין אחד על גר ההטען עליו בחיוב החייב או זכות
הזכאי כמלתי טייה הדבר מובן אגלו לפי הקטו וטבלו מהקדמו'
התורה והוא אומר לא תעלה על ריב לנטות ע"כ . והסמ"ג
בסימני הספ"ס ק"ו כתב ז"ל אם ידבר מופלא סכדיינים כדני
נפשות אסור לנטות מדבריו שנאמר לא תענה על ריב לנטות
רב כתיב ע"כ וכו' בחיבורו . ובאמת הדבר תימה אנלי שאם
כבר דבר המופלא שיענו חכריו אמן כע"כ ויטו את הדין והר"ם
כרי"ס פי' מהלכות סנהדרין פירש פסוק זה כמ"ס במנין המנות
ואח"כ כתב ופני השמועה למדו שאין מתחילין כדני נפשות
מן הגדול שמו יסמכו השאר על דעתו וכו' ופס"ט דברי הסמ"ג
נרביס אנלי תלמוד ועיון במ"ס הסמ"ג בחיבורו בפס"ט הכתוב
והוא מ' דברי רש"י בפירוט התורה יע"ס :

ודע שהסמ"ג סי' ר' כתב כתוב כפרת משפטים וכפי ונדק
אל תהרג בפרק אחד דיני ממונות תניא חנין ליונה
תב"ד חייב ואמר אחד יס לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו
וכו' ובכלל לאו זה הא דת"ר שאומרים בג' לעידי נפשות שחל
ראיתם שרץ אחד חכירו להורנו ורגמם אחרינו ומנאמס חרב
כידו דם משפטף וההרגו מפרפר וכו' והנה הר"ם במנין המנות
סי' ר' כהפ"ח אזהרה זו דונקי ונדק לא הביא כי אם החלוקה
השנית שכתב הסמ"ג דהיינו שחל ראיתם שרץ אחד חכירו . וכן
בחיבורו פ"ך מהלכות סנהדרין לא הזכיר כי אם החלוקה הנ"ל .
וכפי מה' סנהדרין כשהביא האזהרה דולא תענה על רב כס'
הביא דינים אלו דיונה תב"ד חייב ואמר אחד יס לי ללמד עליו
זכות שמחזירין אותו ועיון במ"ס הרמב"ן בהשגותיו על מ"ס
הר"ם בס' ר"ף יע"ס :

ודע שהסמ"ג כתב בס' ר"ג כתוב כפרת שופטים לא יקום
עד אחד באיש וכו' ולמדנו מכאן שער א' סודע בחיבורו
עון דבר שאין ראוי להסכימו שלא יקום להעיד עליו ואם קם
העיד עליו לוקה דכוס ביש הוא דקה חפיק עליה כדאמרין
בגרי פסחים טוביה חטא אחא זיגוד קא מסהיד עליה כגדיה
דכא זיגוד פירוס חטוס לאו דלא יקום חמנא אותו חלקות
חד רבנן היה שהרי בשמכת סנהדרין למדין מכות מדיני נפשות
בג' זירה טוב שרע רעע ודיני נפשות אין דנים אלא בזמן
דסנהדרין נהגת ע"כ :

והנה בדבריו אלו אינא לאתמוהי טובא חדא דנראה
שדבריו דס"ל דאזהרה זו דלא יקום היא אזהרה לעד
שלא יעיד כשהוא אחד והר"ם בס' רפ"ח כתב הוהיר הדיין שלא
לכרות הנדרים או לחייבו זמון בעדות עד אחד ואפילו היה
במחלית הכשרות והוא אומר לא יקום עד אחד באיש ע"כ . הרי
דס"ל דאזהרה זו אינא אלא לדיין לא לעד השעיר וכן בחיבורו
ריס פ"ה מהלכות עדות כשהביא אזהרה זו כתב אין חומתין דין
מן הדיינים על פי עד אחד וכו' . ועוד אני תמיה דאף אם נודה
שפסוק זה הוא אזהרה לעד החעיד איך כתב שלוקה על לאו זה
והלא קול שכל התורה כולה לאו שאין בו מעשה אין לוקין
עליו חוץ מנשבע וימיר ומקלל חכירו כסס . ואם כן איך יתכן
שילקה העד מס' אזהרה זו דלא יקום ועיון במה שכתבתי בה'
דבית עליה היא דמטר שיש בו רבית בהך מילתא בלאו שאין
בו מעשה דאין לוקין עליו יע"ס . עוד אני תמיה במה שכתב
שאותו חלקות שהלקה רבא מדרבנן והכריח הדבר מסוס דדיני
נפשות אינה נהגת אלא בזמן דסנהדרין נהגת וס"ל דחלקות
איתקם לדיני נפשות לדון זה והם דברים מתמיהים דדוקא דיני
נפשות אינה נהגת אלא בזמן הבית ובתנאי נס כן טייה בג' ד'
הז דול שם בלשכה שכתבתי וכמו שכתב הר"ם בסוף פ"ד מהלכות
סנהדרין

בני אונסה לו' שממחר לפרע במאנה הגר וכן כמטה משפט גר
יתום נאמר שהכמו' כל לומר שממחר לפרע כמטה משפט גר
יתום ולא ידעתי טעם לחלק ביניהם וכו' ע .

וראיתי להרחיב' כפירוט התור' שכתב וזל וכספרי אמרו
א"כ למה נאמר עני ואביון ממחר אני לפרע ע"ז
עני ואביון יותר מכל אדם ודרשו מנרד זה גר נדק לעכו' עליו
בשני לאוין ע"כ גם זה לא הכילותי דאמתי נבי עני ואביון דרשו
אותו לענין מהירות הפרעון ונבי גר נדק דרשו אותו לעבור
עליו בשני לאוין ולמה לא דרשו בכלל דרשא ח' או טבא הכתוב
לומר שממחר לפרע ג"כ ע"ז גר נדק או שהכתוב בא לו' טאם
הוא אביון עובר בשני לאוין והדבר נרדף תלמוד :

ורע שהר"ם סי' רמ"ח כתב והזכירנו טעם לכחש החוב'
שנתייבנו בהם והפקדונות אשר הושקדו אנלנו
והוא או' לא תכחשו כו' . והסת"ג הביא אזהרה זו כסי' רמ'
וההבדל שיש בין אזהרה הלזו לאזהרה' לא תעשוק פיה מכוארת
שאזהרת לא תעשוק היא טאם יהיה בידו ממון מחויק בו ולא
תננה לו באונס או בלא אונס אבל בדמיה וכמו שבאר הר"ם
במנין המנות סי' רמ"ח אבל כאן הזהיר ככופר בממון שיש בידו
וכתבאחר . וראיתי עוד להר"ם כסי' רמ"ט שכתב הזכירנו מהשבע
על כפירת ממון המוטל עליו והוא או' ולא תסקרו אים בעמיתו
ע"כ . והסת"ג הביא ג"כ אזהרה זו כסי' רמ"א .

ואיכא לבינוי טובא דאזהרה זו למה דת"ל מדכתוב לא
תכבעו כסמי . והמגדיל התימה הוא מ"ס כת"ב
והביאו הר"ם והסת"ג לא תסקרו ות"ל לפי טבאח' ונכבע על
סקר עונס שמענו אזהרה מנין ת"ל ולא תסקרו ע"כ דמשתע דלא
תנאו מקיס לאזהרה כי אם מהכח ות"ל תלא תכבעו . ועלה על
דעתי נו' דאנטרדן ולא תסקרו מכו' דהעיקר אנלנו דכמושכע
מפי אחרים אינו חייב מטוס טבועת ביטוי כי אם כעונה אחריו
אמן וכמו שבאר זה הר"ם ברפ"ב מה' טבועות . אך בטבועת
הפקדון חייב כמושכע מפי אחרים אף טלא ענה אחריו אמן
וכת"ס הר"ם ברפ"ז מה' טבועות וא"כ לא שמענו אזהרה לזה כי
אם מדכתוב ולא תסקרו . ומה שסיים הר"ם במנין המנות וכתב
שמי שנטבע לשקר על כפירת ממון עובר ככ' לאוין מכוס לאו
תכבעו כסמי ותכוס לאו תסקרו הוא דוקא כעונה אמן טלא
עובר מטוס טניהם אבל אם לא ענה אמן אינו עובר כי אם משו'
לא תסקרו . והפטר ג"כ לומר שכיון שהשמיענו הכתו באותו
לא תסקרו טכפירתו אחר שהטבועו התבוע הוא בעניית אמן
מתחייב ג"כ מטוס לא תכבעו ומ"מ בין הכי וכוין הכי מתחייב
שפיר דאנטרדן קרא דולא תסקרו אך הדבר הקטס אנלי הוא
דנבי טבועת העדות נמי קול דאם השביעם המובע אף טלא ענו
אחריו אמן חייבי' וכת"ס הר"ם ברפ"ט מה' טבועות ולא מנינו
אזהרה מיוחדת לזה . ואולי נדמר לה מנ"ש דתחטא תחטא
משבועת הפקדון . אך ראיתי לסת"ג כסי' רמ"א שכתב טבועת
שבועת אזהרתה בכלל לא תכבעו כסמי לשקר ולא ידעתי למה
נשת"ב טבועת הפקדון טלא נכללה אזהרתה בלא תכבעו וטבוע'
העדות נכלל' אזהרתה והדבר נרדף תלמוד .

עוד ראיתי הבדל ביניהם והוא שהר"ם כסי' נ"א כתב
הזכירנו מהיטיב עובדי ע"ז בארצנו כדי טלא נלמוד
כפירתם באו' לא יטבו בארצך וגו' וחלו רנה הגוי לעמוד בארצנו
אינו מותר לנו עד שיקבל עליו טלא לעבוד ע"ז ע"כ והסת"ג בס'
מ"ט כתב טלא להטיב אחד מו' עמיתו ע"ז בארצנו טנא' לא
יטבו בארצך וגומר מנא' אחר ו כסותה טאם נמנידו מקבלין
אותו שאין לחוש עוד ללמוד ממ עטיהם בד' ככנענים הדדים
כח'ל אבל הדדים באו' אין מקבל ין אותם ספרי בנכעונים טמל
ביתי

וכן במה שכתב האוכל מתבואה חדשה נכללו בזה טלע
אזהרות והם ולחם וקלי וכדמל לא תאכלו ואלו ניתנות
לשלטה וכת"ס במנין המנות ולוקה על שלטתן וכת"ס בפ"ה מה'
מאכלות אסורות דין ג' .

וכן במה שכתב המקיים חוץ ברכותו נכללו בזה שתי אזהרות'
זהם לא יראה לך טאיר וגומר ונאמר לא ימנא בכתיכס
ונימנות

וכן במה שכתב המקיים חוץ ברכותו נכללו בזה שתי אזהרות'
זהם לא יראה לך טאיר וגומר ונאמר לא ימנא בכתיכס
ונימנות

וכן במה שכתב המקיים חוץ ברכותו נכללו בזה שתי אזהרות'
זהם לא יראה לך טאיר וגומר ונאמר לא ימנא בכתיכס
ונימנות

ביתו יהושע כתיב ולא הכוס בני ישראל כי נשבעו להם וגו' ע"כ
היו להרמב"ם פסוק זה לכל עובר ע"ז מאיזה חומה טיהיה
ולסת"ג הוא דוקא בז עממין והראב"ד כספ"ה ע"ז ס"ל כס'
הסת"ג יע"ט :

ורע שמדכרו הר"ם רפ"ז מה' ע"ז מוכח דס"ל דאזהרת לט'
תכרות להם כרית היא כוללת לכל עובר ע"ז מאיזה
חומה טיהיה . אך הסת"ג כסי' מו' כתב טלא לכרות כרית לט'
עממים טנא' לא תכרו' להם כרית אבל בשאר האומות לא נאסרה
כרית כרית כמו שמנינו בנכעונים טאמרו להם חולי בקרפי
המה יוספ ואיך אכרות לך כרית וכתיב ויכרתו טלמה ותיקס
כרית ע"כ והתוספ"ו כפ"ב דיבמות עלה כ"ג ד"ס הוא הק"ט
וזל ואת' איך כרת כרית טלמה עם חירס מלך גור דכתיב
ויכרתו כרית טניהם וכתתיב לא תכרות להם כרית ולא תחטס
ובכל אומר' איירי כמו לא תחטס ויל דמנא לא אסר אלא כרית
כרית לטס ע"ז וכו' או טמא חירס מלך גור גר תושב היה ועוד
כ"ל דלא מיתסר כריתות אלא דוקא כז' אומות כו' ע"ס שהאריפו
בוט ודוק .

הלק ג
הן עתה נאמר מנין הלוקין לדעת הר"ם ומה שיש לט' את ולפת
בדבריו הנחמדים .

כתב הרמב"ם כהל' סנהדרין פ"ט דין ד' כל ל"ט שבתור'
טאין בהם לא כרת ולא מיתת ב"ד שלוקין עליהם
קס"ח ע"כ . דע טלפי הנר' כמטבון זה לפעמים כלל הר"ם כ'
לאוין במלקות או' אף שבמנין המנות מנאס ב' : ואלו הם שכתב
העוסה חליל ונכללו בזה ב' אזהרות לא תעשה לך פסל כו' ואקי
מסכה כו' וכת"ס במנין המנות ולוקה על שתי' וכמו שכתב כפ"ג
מע"ז דין ט' עיין כל"מ . וכן כת"ס הנהנה בה נכללו בזה ב'
אזהרות והם ולא תביא תועבה וכו' ולא תחמוד כסף וזהב עליהן
ואלו נמנות לב' וכת"ס במנין המנות ולוקה על שתי' וכת"ס
טס בפ"ז דין ב' ובפ"ח דין ז' עיין כל"מ . וכן כת"ס בגל' מוס
שטמס נכללו בזה ב' אזהרות והם אשר בו מוס לא יקרב וכל
איש אשר בו מוס לא יקרב ונמנות לטתים וכת"ס ב"ה ולוק' על
שתי' וכת"ס בפ"ו מביא' מקדש דין ח' וכו' כמ"ס המקטיר
שומדיהן נכללו בזה ב' אזהרות והם ואשה לא תתנו מהם כו'
ולא תזכר לה' אלקיך ואלו נמנות לב' וכת"ס ב"ה ולוקה על
שתי' וכת"ס בפ"א מאיסורי מוכח דין ד' וה' . וכן כת"ס ערל
שאכל כסר קדס או טרומ' נכללו בזה ב' אזהרות כל ערל לא
יאכל בו ותושב וככיר כפסח ונמנות לב' וכת"ס ב"ה ולוקה על
שתי' וכת"ס בפ"ז מתרומ' ופ"ט מקרבן פסח דין ח' וכן כת"ס
האוכל מעשר שני גו' נכללו בזה ב' אזהרות והם דנגך תירושך
וינהרך ואלו נמנות לב' כת"ס במנין המנות ולוקה על שלטתן
וכת"ס קפ"ב מה' מעשר כתי דין ה' .

וכן במה שכתב כהן שנטמא למת נכללו בזה טלס אזהרות והם
לכפס לא יטמא לאביו ולאמו לא יטמא ועל כל נפשות מת לא
יבא ונימנית לב' ולוקה על שלטתן וכת"ס בפ"ט מה' אבל דין
א' ודין ו' .

וכן במה שכתב האוכל מתבואה חדשה נכללו בזה טלע
אזהרות והם ולחם וקלי וכדמל לא תאכלו ואלו ניתנות
לשלטה וכת"ס במנין המנות ולוקה על שלטתן וכת"ס בפ"ה מה'
מאכלות אסורות דין ג' .

וכן במה שכתב המקיים חוץ ברכותו נכללו בזה שתי אזהרות'
זהם לא יראה לך טאיר וגומר ונאמר לא ימנא בכתיכס
ונימנות

וכן במה שכתב המקיים חוץ ברכותו נכללו בזה שתי אזהרות'
זהם לא יראה לך טאיר וגומר ונאמר לא ימנא בכתיכס
ונימנות

וכן במה שכתב המקיים חוץ ברכותו נכללו בזה שתי אזהרות'
זהם לא יראה לך טאיר וגומר ונאמר לא ימנא בכתיכס
ונימנות

וכן במה שכתב המקיים חוץ ברכותו נכללו בזה שתי אזהרות'
זהם לא יראה לך טאיר וגומר ונאמר לא ימנא בכתיכס
ונימנות

וכים
בדים
תורה
שא
יוחה
תמוד
עשו
טפט
טול
חיון
כד'
חיון
לא
ע"כ
מטה
רות
אס
קח
לא
ויס
טות
וטו
שני
דנה
הא
מנה
וכן
ביון
שע
ורו
לום
ונה
אנה

דרך מצותיך ה'ג

ואת

לפי זה אחי לח מנה בכלל הלוקין האוכל פגול חז
 המתירין שאינו חייב כרת אלא לוקה ואע"פ שכבר
 מנה הפיגול בכלל חייבי כרת ח"מ היה לו למנות גם זה דוחיא
 דהנך דכתיבנא - הא לא קטיח כלל משום דעה שלוקה האוכל
 פיגול עז המתירין אינו מהלכו דפיגול אלא מהלכו דאוכל פסולי
 המוקדשין דהיינו לא תאכל כל תועבה וכמבואר בדברי הרמב"ם
 בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין דין ז' וכבר הביא הרמב"ם לאח
 זה בס' כ"ג - אך מה שאני תמיה הוא דאחתי לח מנה טבול
 יום או מחוסר כפורים שאכל קדש שאינו חייב כרת ולוקה
 מהלכו עמו וכמבואר בדברי הרמב"ם פ"ח מהפסולי המוקדשין
 דין ז' וכן אני תמיה אחי לח מנה זר טעבר עבודה שאינה
 תמיה שאינו חייב כרת ולוקה מהלכו עמו וכמו שכתב הרמב"ם
 בפ"ט מה' ביאת מקדש דין ז' עוד אני תמיה דאחתי לח מנה זר
 שנכנס למקדש שלוקה אף שלא עבד דופיא דבעל מום ושמו יין
 שלוקי על הכניסה ואף שדיו זה לא נזכר בדברי הר"ם אם היה
 לוקה על הכניסה ח"מ הרוחה יראה בחיודו איך הכרחתי
 דלפשת הר"ם היה לוקה על הכניסה דומיא דבעל מום - ועוד
אני תמיה אחי לח מנה האוכל דם התמית ודם האכרים כגון
דם הטחול ודם הגלגל ודם בינים ודם המתכנס ללב כעת
שחיט ודם הנמא בכבד ככל אלו אין חייבין עליהם כרת
ולקין עליהם מהלכו עמו וכמו שכתב הר"ם בפ"ו מהמ"א דין
ד' ודוק

וגזירות לכמים וכמו שפסק במנין המנות ולוקה על שתייהן
 וכמ"ס בפ"א מה' חתן ומגה דין ג' *
 וכן בעה שכתב נזיר שאכל מנפן היין נכללו בזה חמשה
 אזהרות והן חומץ יין וכו' וענבים לחיים וכו' ויבסיס וכו'
 וחמרגנים וכו' ועד ז' וכו' ואלו נמנות לחמשה ולוקין עליהן
 וכמ"ס בפ"ה מה' נזירות דין ז' *
 וכן מה שכתב נזיר שנטחא למת נכללו בזה שתי אזהרות
 והם על כפס מת לא יבא וכו' ולא יטמא להם ואלו נמנו'
 לזמנים כמו שכתב במנין המנות ולוקין על שתייהן וכמו שכתב
 בפ"ה מה' נזירות דין ח' *
 וכן מה שכתב השובר בו ענש בין בראשון בין בשני נכללו
 בזה שתי אזהרות אחת בפסח א' ואחת בפסח שני ואלו
 נמנות לטעמים כמ"ס במנין המנות ולוקין על שתייהן וכמ"ס
 ברי"ט פ"ה מה' קרבן פסח *
 וכן מה שכתב העושה מלאכה ביום טוב נכללו בזה ששה
 אזהרות והם א' ו' של פסח וא' ו' דסוכות ושבעות וראש
 השנה ואלו נמנות לטעם אזהרות כמ"ס במנין המנות ולוקין על
 כולם וכמ"ס ריש ה' טביתת יום טוב *
 וכן מה שכתב המקלל חבריו בטעם נכללו בזה כלשה אזהרות
 והם המקלל לכל אדם והמקלל את הדיין והמקלל את
 הגסיה ואלו נמנות כלשה כמו שכתב במנין המנות ולוקין עליהן
 כמו שכתב בפ"ו מהסנהדרין דין ב' *

ענה אני אפרש מנין הלוקין לדעת הרמב"ם אל אחת לחמה
 למנוח חכבון ואלו הם *
 א' העושה אילול פ"ג מה' ע"ז דין ט'
 ב' העושה אילול לגוי סס דין י'
 ג' הפונה אל האלילים סס פ"ב דין ג'
 ד' המקים חכבה סס פ"ו דין ו'
 ה' הנוטע אילן במקדש סס דין ט'
 ו' הנותן אבן משכית סס דין ו'
 ז' הנודד כסס ז' והנשבע בטמה סס פ"ה דין ז'
 ח' הנהנה בה סס פ"ז דין ח'
 ט' הכובע עיר הנדחת סס פ"ד דין ח'
 י' הנהנה ממנה סס דין ז'
 יא' העושה כחקות הכותמים סס פ"ח דין א'
 יב' הקוסם סס דין ז'
 יג' המעונן סס דין ט'
 יד' המנחם סס דין ד'
 טו' החובר סס דין ז'
 יו' הדורס אל המתים סס דין ז'
 יז' המוחק סס וכיוצא בו פ"ו מה' יסודי התורה דין א' ודין ז'
 יח' המוכבה את המזבח פ"ב מה' תמידין ומוספין דין ו'
 יט' העולה עליו במצלות פ"א מה' בית הכחירה דין יז'
 כ' הנכנס לעזרה כבנדים טמאים פ"ג ה' ביאת מקד' דין יז'
 כא' זב וכיוצא בו שנכנס להר הבית סס דין ח'
 כב' המסיר כרי ארון פ"ב מה' כלי המקדש דין ז'
 כג' המזיח חטן מעל האפור סס פ"ט דין ז'
 כד' הקורע פי המטייל סס דין ג'
 כה' המקריב על מזבח הזהב סס פ"ב דין י"א
 כו' כהן שנכנס להיכל שלא בשעת עבודה פ"ב מביא מקדש ד'
 כז' בעל מום שנכנס לטעם סס פ"ו דין א'
 כח' סמוי שנכנס לטעם סס פ"א דין ט"ו
 כט' בעל מום שטמא סס פ"ו דין א'

ודע כלפעמי' כמס הר"ם במנין הלוקין שאין בהם אזהרה
 מיוחדת כגון כהן שנכנס להיכל שלא בשעת עבודה
 ובטמנה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה כהן שנכנס בקדש ה'
 הקדשים שלא לעבד דה' אלו הם אזהרה אחת ובמנין המנות לא
 מנאס כי אם באזהרה אחת וכמבואר בפ"ב מה' ביאת מקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין כהן טעבר בעבודת הלויים
 ובטמנה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה לוי טעבר
 בעבודת כהנים הכל הוא אזהרה אחת וכמבואר במנין
 המנות ובסוף פ"ג מה' כלי המקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין סמוי שנכנס לטעם ובטמנה
 מחוייבי מיתה שמים מנה סמוי יין שטמא הכל הוא
 אזהרה א' וכמבואר במנין המנות ובריש ה' ביאת מקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין כהן שנכנס למקדש פרוע ראש
 ובטמנה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה פרוע ראש
 שטמא הכל הוא אזהרה אחת וכמבואר במנין המנות
 ובפ"א מהלכות ביאת מקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין כהן שנכנס למקדש קרוע כנדי'
 ובטמנה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה קרוע כנדים
 שטמא הכל הוא אזהרה אחת וכמבואר במנין המנות
 ובפ"א מהלכות ביאת מקדש *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין הנכנס לעזרה כבנדים טמאי'
 ובטמנה מחוייבי כרת מנה הטמא שנכנס לעזרה הכל
 הוא אזהרה אחת וכמבואר במנין המנות ובפ"ג מהל'
 ביאת מקדש דין יז' *
 וכן מה שכתב במנין הלוקין האוכל טבול טעדין לא הופרס
 ממנו מעשר אפי' מעט עני אע"פ שהורמו תרומותיו
 ובטמנה מחוייבי מיתה בידי שמים מנה האוכל טבול שלא הורס
 עמו תרומה גדולה ותרומת מעשר הכל הוא אזהרה אחת
 ובמנין המנות לא מנאס כי אם באחת וכמבואר בפ"ה מהמ"א
 דין ד' *

ואת

דרך מצותיך ה'ג

סח

פג האוכל טרף הארץ עם דין ו'
 פד האוכל טרף המים עם דין זכ'
 פה האוכל דמש הארמה עם דין זג'
 פו האוכל מולעים כספירות עם דין זח'
 פז האוכל נבלה עם דים פ'ד'
 פח האוכל טריפה עם דין ו'
 פט האוכל אבר מן החי עם פ'ה דין ב'
 צ האוכל ניד הנשה עם פ'ח דין ב'
 צא האוכל כשר בחלב עם דים פ'ט'
 צב האוכל כשר בחלב עם
 צג האוכל מתבואה חדשה קודם הכלת העומר עם פ'י דין ב'
 צד המקריב מנחה מתבואה חדשה קודם שתי הלחם
 צה האוכל ערלה פ'י מה' מאכלות אסורות דין ט'
 צו האוכל כלאי הכרם עם דין ו'
 צז האוכל תפירות חמץ פ'א מה' חמץ וענה דין ו'
 צח האוכל חמץ אחר חלות עם דין ח'
 צט המקיים חמץ עם דין ג'
 ק הטומא יין נסך ריש פ'א מה' חמץ
 קא כויר טאכל מנען היין פ'ג מה' גזירות דין ב'
 קב כויר טנלח עם דין זא'
 קג כויר טנטמא לתת עם דין טו'
 קד המנלח את הנפק דפ'י מה' טומאת נרעא
 קה החומץ סימני נרעא עם
 קו העובד בנחל כנענרפה בו עגלה פ'י מה' רוגח דין ט'
 קז הורע ארץ ישראל כסביעית דים ה' שמיטה ויובל
 קח הורע את האילן כסביעית עם
 קט הקוגר ספיח בלא טינוי עם
 קי הכוגר בלא טינוי עם
 קיא הורע כסנת היובל עם פ'י דין טו'
 קיב הקוגר בה בלא טינוי עם
 קיג הכוגר בה בלא טינוי עם
 קיד המכלה פאת טדה ולא נתנה לעני פ'א מה' מחנו' עניי' ב'
 קטו המפולל בדמו ולא נתנו לעני עם דין ה'
 קיו המלקט לקט ולא נתנו לעני עם דין ד'
 קיז המלקט פרט ולא נתנו לעני עם דין ה'
 קיח הלוקח עומר הטכחה עם
 קיט הלוקח אש על בניי דים עיג מה' שמיטה
 קכ הורע כלאים בארץ בורעים דים פ'א מה' כלאים
 קכא הורע כלאי הכרם דים פ'ה מה' כלאים
 קכב המרכיב אלנות עם פ'א דין ה'
 קכג המדביע בהמה כלאים עם דים פ'ט'
 קכד המנהיג בכלאים עם דין ו'
 קכה החוסס בהמה בעת הללכה פ'ג מה' סכירות דין פ'
 קכו הטוחט אותו ואת בנו דים פ'ב מה' שמיטה
 קכז הממטכו חכירו ולא החזיר עבט פ'ג מה' חלוה זלוה דין ד'
 קכח החובל אלמנה ולא החזיר המטכו עם דין א'
 קכט החובל בלים טעוטין צ'ים ארבל נפט עם דין ב'
 קל עד חמס טאין בו פטלותיו פ'ד מה' עדות דין ח'
 קלא המכה את חכירו הכאה שאין בה טוה פרוטה סוף פ'ז
 מסנהדרין
 קלב בן סורר ומורה בעדות א' פ'ו מה' אמרים דין ז'
 קלג המוציא עם דע טנתמא דכרו טקר דים פ'ג מה' כערה
 בתולה
 קלד המקלל חכירו בטע דים פ'כ' מה' סנהדרין

קלה

ל' ערל טמא פ'ו מה' ביאת מקדש דין ח'
 לא כהן טעבר עבודת הלוים פ'ג מה' כלי המקדש דין י'
 לב כהן טעכנס פרוצ רחט פ'א מה' ביאש מקדש דין טו'
 לג כהן טעכנס קרוע בנדים עם
 לד המקדש בעלי מומין פ'א מה' איסורי הובח דין כ'
 לה הטוחט עם דין ד'
 לו הורק דמיהו עם
 לז המקטיר אימוריהו עם
 לח המקריב קרבנות כותים בעלי מומין עם דין ו'
 לט המטיל מום בקדשים עם דין ו'
 מ העובד בקדשים פ'א מה' מעילה דין ח'
 מא הגוזז אותן עם
 מב המקטיר שאור או דבש פ'ד מה' איסורי עובח דין א'
 מג העושה סיורי מנחות מחמץ פ'ד מה' מעה'ק דין י'
 מד המקריב בלא מלח פ'ה מה' איסורי מובח דין זא'
 מה המקריב אהנן או מחיר עם דין ז'
 מז הנותן טמן על מנחת חוטא פ'ב מה' מעה'ק דין ח'
 מח הנותן עליה לבונה עם
 מח הנותן טמן בקרבן טוטה פ'ג מה' טוטה דין זג'
 מט הנותן עליה לבונה עם
 צ המכדיל בחטאת העוף פ'ז מה' מעשה הקרבנות דין ו'
 צא החימר בקדשי מובח דים ה' תמורה
 צב האוכל כשר קדש טנטמא פ'ה מה' פ'ה דין י'ב'
 צג האוכל מפסולי המוקדשין עם דין ב'
 צד כהן טאכל קדשי קדשים חוץ לעזרה פ'א מה' מ'ה דין ה'
 צה זר טאכל קדשי קדשים פ'א מה' מעה'ק דין ה'
 צז זר טאכל כשר בכור פ'א מה' בכורות דין ו'
 צז כהנת טנטמא לזר טאכלה חוה וטוק פ'ו מה' תרומות דין ו'
 נח הללה טאכלה תרומה עם
 נט האוכל קדשים קלים חוץ לירושלם פ'א מה' מ'ה דין ד'
 ס האוכל קדשים קלים קודם זריקת דמים עם דין ה'
 סא האוכל בכור חוץ לירושלים פ'א מה' בכורות דין ו'
 סב האוכל מטטר שני חוץ לירושלם פ'ב מה' מ'ב דין ה'
 סג כהן טאכל בכורים קודם הנחה פ'ג מה' בכורים דין ג'
 סד כהן טאכל בכורים חוץ לירושלים עם
 סה האוכל מ'ב טנטמא דפ'ג מה' מעטד שני
 סז טמא טאכל מעטד שני הטהור עם
 סז האוכל מעטד שני באניכות עם דין ה'
 סח ערל טאכל כשר קדש או תרומות פ'ט מה' הלכות קרבן עסח
 דין ח' זפ'ז מה' הלכות תרומות דין ו'
 טט האוכל ממחאת בהן והדומה פ'א מה' מעה'ק דין ב'
 ע האוכל מבשר חטאות הנטרפות והדומה עם
 עא הטוחט עסח על החמץ פ'א מה' קרבן עסח דין ב'
 עב הטוער בו עגם בין בא' בין בב' עם פ'י דין א' ודין טו'
 עג המוציא מבשרו חוץ לחבורתו עם פ'ט דין א'
 עד האוכל מבשרו חוץ לחבורתו עם דין ב'
 עה האוכל מבשרו נא או מבוסל עם פ'ח דין ד'
 עז ההגבה מן המקדש דפ'א מה' מעה'ק דוק ומטבח
 עז האוכל טבל טלח הופרש ממנו מעטד פ'י מה' מ'א דין ד'
 עח האוכל מבשר נפש חיה שהיא להטילה עם פ'ד דין כ'כ'
 עט האוכל בהמה טמאה עם פ'ב דין ב'
 פ הארבל עוף טמא עם דין ד'
 פא האוכל דג טמא עם
 פב האוכל טרף העוף עם דין ה'

סח

דרך מצותיך חיב

מכבוד תמים חוץ לירושלים לוקה מן התורה שנאמר לא תוכל לאכול בשר עור ובכורות בקר וגאדך וכן זר שאכל כוית מכבוד בין לפני זריקה בין לאחר זריקה לוקה מפי השמועה למדו שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה ע"כ *

ובן מה שמנה בס"כ ד' בהן שאכל קדשי קדשים חוץ לעזרה ובס"י כ"ט מנה האוכל קדשים קלים חוץ לירושלים הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתב בפ"ה מה' מעשה הקרבנות דין ה' כל האוכל כוית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה לוקה שנאמר לא תוכל לאכול בשר עור ובכורות בקר וגאדך וכן זר שאכל כוית מבשר חטאות וחטמות חוץ לעזרה והוא הדיון לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה שחומת ירושלים לקדשים קלים בחומת העזרה לקדשי קדשים ע"כ *

ובן מה שמנה בס"כ ג' בהן שאכל בכורים קודם הנחה ובס"י ס' ד' מנה בהן שאכל בכורים חוץ לירושלים הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתב בפ"ג מה' בכורים דין ג' בהן שאכל בכורים חוץ לירושלים מאחר שנכנסו לפניו מן החומה לוקה מן התורה שנאמר לא תוכל לאכול בשר עור ובכורות זדיך והם הכורים וכן אם אכלו בירושלים קודם הנחה בעזרה לוקה מן התורה כמו שאכלו בחוץ לפי שהם טעונים הנחה בעזרה שנאמר והנחתו לפני מוצה ה' ע"כ *

ובן מה שמנה בס"י ה' האוכל מעשר שני שניטמא ובס"י ס' ז' מנה טמא שאכל מעשר שני הטהור הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתב ברי"ט פ"ג מה' מעשר שני האוכל מעשר שני בטומאה לוקה שנאמר ולא בערתי ממנו בטמא בין שהמעשר טמא והוא טהור בין שהמעשר טמא והוא טהור ע"כ *

ובן מה שכתב בס"י ע"ד האוכל מבשרו חוץ לחבורתו ובס"י פ"ח מנה האוכל טריפה הכל הוא אזהרה אחת מדכתיב ובשר בשרה טריפה ובה הפי' המקובל שכל דבר שיגא חוץ למחיתו לוקה וכדאיתא ברי"ט פ"ב מה' הפסח שיגא חוץ לחבורתו בין בש"ט מה' קרבן פסח דין ב' בשר הפסח שיגא חוץ לחבורתו בין בזרזין בין בשגגה כאשר באבילה והדין הוא כאשר קדשי קדשים שיגא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיגא חוץ לחומת ירושלים שהכל כבשריפה ע"כ * ובפ"ה מה' מעשה הקרבנות כתב בדיון בשר קדשי קדשים שיגא חוץ לחומת העזרה ובשר קדשים קלים שיגא חוץ לחומת ירושלים נשעלו ונאסר לעולם זחעפ"י שחוד לתקומת אסור לאוכלו והאוכל ממנו כוית לוקה שנאמר ובשר בשרה טריפה ולא ידעתי למה הר"ם הביא חלקות זה בפסח האוכל מבשרו חוץ לחבורתו ולמה לא מנה גם כן האוכל מבשר קדשי קדשים שיגא חוץ לעזרה זמן האוכל מבשר קדשים קלים שיגא חוץ לירושלים * וזאתו שגא בשר פסח שיגא חוץ לחבורתו שנאמר ללאו בפני עתמו ולא מנה את אלזי * עוד חזי' חמיה למה לא מנה גם כן הויגא העובר אח' זרז' או רגלו וכן החופך בשר מן החי שלוקה עליוהו' ממוס' ובשר בשרה טריפה וכמו שכתב צפ"ד מהלכות מאכלות אסורות דין י' ובפ"ה דין ט' זכ"כ *

ודע שמה שכתב הר"ם האוכל מבשרו חוץ מחבורתו הכונה היא האוכל מבשרו שיגא חוץ מחבורתו אף על פי שחוד זכונים הבשר לתוך החבורה ואכלה לוקה וזה פשוט *

ובן מה שמנה בס"י ק"ה זריעה כלאים בדרך ובס"י קכ"ב מנה המרכיב חילנות הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתבאר ברי"ט הל' כלאים והוא מדכתיב שדך לא מורע כלאים *

ובן מה שמנה בפ"י ז' בהנ"ל שנשאת לזר שאכלה חזה זסוק ובס"י זכ"כ *

קלה הנשבע לסקר פ"ה מה' סכונות דין ג'
קלו הנשבע לשוא ס"ט דין ז'
קלו המחלל גדרו פ"ה מה' גדרים דין ה'
קלח היוגא חוץ למחוס בטבת ריש פ"ב מה' טכס
קלט העושה מלאכה ביום טוב ריש פ"ה מה' יום טוב
קח המקיף פאת הראש דים פ"ב מה' ע"ז
קמחה המקיף פאת זקן ס"ט דין ז'
קמב הטוחט על חת ס"ט דין זכ'
קמז הקורח ראשו על חת ס"ט דין ט"ו
קמד הכותב כתובת קעקע ס"ט דין זכ'
קמה הלבוש הטענו פ"ה מה' כלאים דין ל'
קמו הקוץ אלזי מאכל פ"ו מה' מלכים דין ח'
קמו איש טלבוט מלבוט אשה פ"ב מה' ע"ז דין י'
קמוח אשה טלבוט מלבוט איש ס"ט
קמט כהן שנטמא למת ריש פ"ג מה' אכל
קז כהן שקדם אשה וזנה ובעלה פ"ו מה' איסורי ביאה דין ב'
קנא כהן שקדם גרושתו ובעלה ס"ט
קנב כהן שקדם חללה ובעל ס"ט
קנז כהן גדול שבעל אלמנה ס"ט דין ג'
קנד המחזיר גרושתו פ"ה מה' גירושין דין זכ'
קנה הגושא וקוקה ליבס פ"ב מה' יבוס דין זכ'
קנו הכח על הקדשה פ"ה מה' אמות דין ד'
קנו חמור שנשא בת ישראל ובעל פ"ט מה' איסורי ביאה דין ב'

קנח פנוע דבא שנטא בת ישראל ס"ט ריש פ"ז
קנט המסרם איש ס"ט דין ח'
קס אונס שנידע אונסו פ"ה מה' נערה בתולה דין ז'
קסח חזינא ס"ט דע שנידע אונסו ס"ט פ"ג דין ד'
קסב הקרבן אל העריות ריש פ"ב מה' איסורי ביאה
קסג המתחזן בכותית ס"ט ריש פ"ב
קסד גר עמוזי שנטא בת ישראל ס"ט פ"ב דין ח'
קסה גר תואבי שנטא בת ישראל ס"ט
קסו מלך שהרבה נשים פ"ג מה' מלכים דין ג'
קסז מלך שהרבה סוסים ס"ט דין ג'
קסח מלך שהרבה בסף וזהב ס"ט דין ד'

ודע שמה שכתב בפס"י הר"ם הנודר בט"ס ע"ז הנשבע בשמחה הוא ט"ס וביקר הנזרחה הוא והנשבע להכל הוא דבר ח' נודר ונשבע ומקרא דט"ס חלקים אחרים לא תזבילו בפ"י * דאי לא תימא הכי נגנאו הלאוין טלוקין עליהם קס"ט והר"ם כתב טה"ס קס"ה * וראיתי הרב בעל לחם משנה שכתב ז"ל והנה דלמה מנה נודר ונשבע בתרי כיון ששניהם יונאים תלמו אחר דהא אין דעת רבנו למנות כאן לא הלאוין שחייבין מלכות עליהן טכ"כ כתב כל לא תעשה שבתורה טלוקי בהם וכו' מחמת טכ"כ למנות הלאוין ואם כן לא היה לו למנות ונשבע בתרי אלא במד זכ"כ ע"כ * ונראה שכל דקדק הרב במנין זמ"ה שכתבו הוא הנכון *

והנה למעלה כתבנו דהר"ם פחטפון זה לפעמים כלל הלאוין הרבה במלקות אחד וכמו שכתבאר למעלה עתה אומר שראיתי להר"ם בקצת דברים הדבר בהפך שכתב שני מלקיות בלאו אחד והם אלו *

בה שמנה פחטפון הלוהן סי' ב' ז' שאכל בשר בכור ובס"י ס"ה מנה האוכל בכור חוץ לירושלים הכל הוא אזהרה אחת וכמו שכתב בפ"ה מה' בכורות דין ז' בהן שאכל כוית מכבוד

ממנו בין טעמו. אבל הכא דקרא אזהר וכל זר לא יאכל קדש
כי קאמר רחמנא דמי שנבעלה בעילת איסור שלא תאכל לא
מנינו למימר דנכללה בכלל מאי דאמר קרא וכל זר שהרי אזהר
זו שנבעלה לססול לה לאו וזה הוא וחס כן לא מנינו למימר
דאזהר קרא לאיסוריה דהא באומרו וכל זר אינו בכלל אזהר
שנבעלה בעילת איסור.

ובזה נראה מה שלא מנה הר"ם בכלל הלוקין תוסב וכדרי
שאלו תרומה ובהא אזהרה מיוחדת לזה כדכתיב
תוסב וכסיר ומנא הר"ם במנין המנות מסוס תוסב וכסיר
הס במיתה לפי שהכתוב אחר לזר לאכול תרומה וחייבו מיתה
והתיר לקנין כספו כגון נסיו ועבדיו שיאכלו בתרומה כדכתיב
ובכן כי יקנה כסף קנין כספו וגו' כי אהדר קרא ולמדנו דתוסב
וכסיר לא חייבו קנין כספו אמרינו דאזהר דלאיסוריה ואמרו
דכי אזהר קרא ואמ' וכל זר לא יאכל קדש נכלל בזה אף התוסב
והכסיר. וכן נראה מדברי הר"ם בפ' מהלכות תרומות דין ה'
שכתב הזר אסור לאכול תרומות כו' אפילו היה תוסב כהן או
כסירו. ומפשוט דבריו נראה דהייב ליה לתוסב ולכסיר דיני
דזר ממש ואם אכלו תרומה חייבים מיתה.

ורין זה שכתב הר"ם דמי שנבעלה בעילת איסור טאין בה
חיוב מיתה כי אם לאו נראה שיש להכריח כן מההיא
דאמרינו בפ' דיבמות עלה ס"ח דהקטו דאומא דהאי קרא דכת
כהן כי תהיה לאיש זר אהא לומר דכת כהן דמינכא לזר לא
תיכול בתרומה ותיזכו ההיא מושבה אל בית אביה בנעוריה
נפקא מכלל דמישקרה לא אכלה וחזרו והקצו אי מהתם היה
אמינא לאו הכא מכלל עשה עשה כתב רחמנא האי ללאו ע"כ
הרי דס' לתלמודא דאי לא היה כתיב כי אם ועבה הוה אמינא
דליכא איסורא בכהנת אשת הזר לא עשה בעלמא ולא אמרינו
אזהר דלאיסוריה וטעמא דאינו נכלל באזהרה דוכל זר מסוס
דזו כהנת היא ולא זרה ואם כן כי נמי נבעלה בעילת איסור
אין בה חיוב מיתה כי אם לאו מסוס דאינה נכללת באזהרה
דוכל זר: ומיהו כ"ל דלקוטטא דמלמא דאשת הזר נפקא מקרא
דוכל זר וכדאיתא התם בגמ' דתרי וכל זר כתיבי נראה דחייבת
מיתה כזר דקרא הכי קאמר וכל זר הוא בין אשתו לא יאכל
וכ"כ הר"ם בפירוט ובהנת אשת הזר הרי היא כזר עד כאן.

ודע סדן זה דהגוזו בפסולי המוקדשין דלוקה כעת לא ראימי
שכתבו הרמב"ם בפ"י אף מדבריו בפ"א מהלכות מעילה דין ט'
נראה דס"ל דלוקה שכתב בהמת הקדש טעם בה מוס ונפדת
אינה מותרת בנייה ועבודה והרי היא באיסוריה עד שתשחט עד
כאן. ומדבריה לא נראה דלוקה שהרי כתב והרי היא באיסוריה
ות' לא ידעתי אמאי לא כתב בפ"י דלוקה ומה שהביאני לחקירה
זו הוא לפי שראיתי סוגיא ח' בבבבורות פ"ב עלה ט"ו דקאמר
דאשת קרא דקא את דמו לאסור חלב פסולי המוקדשין דסד' א'
הכתוב הקיסו לזבי ואיל מה זבי ואיל חלבו מותר אף פסולי
המוקדשין חלבן מותר והקיסו וליכתיב רחמנא חלבו ופירנו אי
כתב רחמנא חלבו הו"א אהני היקטא ואהני קרא אהני היקטא
למעט מכתב ואהני קרא למיקס עליה בלאו ע"כ. וא"כ גבי
נייה נמי דאהני היקטא למעט מלאו שלא ילקה ואהני מוכח
למיקס עליה באיסור לאו הכא מכלל עשה. ולפי הגזו בפסולי
המוקדשין אינו לוקה אלא טאין זה כדאי לדחות כרית מפורשת
דקתני וסופג את המ' והתוס' שם הוקטא להם קוטיא זו וכתבו
זכרין לחלק ע"כ ולא בארן לנו החילוק.

ור"ז יודע דמה שכתבנו בסם הרמב"א דהר"ן דלמ"ד טעם
כעיקר דאורייתא דלקי אף דליכא אלא לאו הכא מכלל עשה
טעם דאמרינו אזהר קרא לאיסוריה התוספות גם באותה

ובסימן כ"ח מנה חללה שאלה תרומה הכל הוא אזהרה אחת
וכמו שכתב בפ' מהלכות תרומות דין ז' וז' וכתב כהן כי תהיה
לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל שני עניינים נכללו
בלאו זה טעם שבעל לאסור לה ותעשה וזה או חללה הרי היא
אסור לאכול בתרומה לעולם כדון כל חלל שהחלל כזר לכל דבר
ואם תטא לישראל הרי היא אסורה לאכול במזבח תן הקדשים
שהוא חזק וטוק לעולם אפי' שנירטה או מת ע"כ. ודע שיש
דומה לזה והוא לאו דלא יוכל בעלה הראשון וכו' שכתב הר"ם
בפ"א מהלכות נירושין דין ז' וז' ובכלל לאו זה שכל אשה
שזינתה תחת בעלה נאסרה עליו ולוקה עליה שנאמר אחרי אשר
הוטמאה ע"פ והרמב"ם בסימן ק"ד מנה המחזור גרושתו ולא
ידעתי למה לא מנה גם כן הכא על אשתו שזינתה וכבר ראיתי
למרן שם שהקטא קוטיא זו אף ק"ל בדברי מרן שכתב בסוף
דבריו דלהר"ם אינו לוקה מן שזינתה אשתו אלא אם נירטה
והחזירה אפי' שלא נתקדשה לאחר כו' וכתב בסוף דבריו
וניחא נמי שלא מנא בהלכות סנהדרין שאין כאן אלא לאו
אחד ע"כ. וכבר הראת לדעת שהר"ם במנין לא הלך אחר כלל
זה שהרי מנה פרטים רבים כל אחד ואחד בפני עצמו אף שאין
בהם כי אם לאו אחד ובמבואר:

והואיל והביא ארבעו עסק הענין אמרתי לעורר כמה
טענה הרמב"ם בכלל הלוקין טאין בהם חיוב
מיתה חללה שאלה תרומה דאמאי אינה חייבת מיתה דאפי' נ
דליכא כי אם לאו מ"מ נחא דאזהר קרא לאיסוריה דומיא
דמאי דאמרינו בפ"ב דבכורות עלה ט"ו אבל קדש הקדשן את
מוסא כו' הגזו והעובד בהם סופג את המ' והרי איסור הנייה
בפסולי המוקדשים מכלל עשה נפיק דכתיב מוכח' ואמרו' מוכח
ולא נייה וחס' לוקה מוסוס דאמרינו אזהר דהיה הכתוב לכליה
זראיתו להרבה א' בחי' דסיו לחולין בערק גיד הנסה עלה היא
דאמרינו בעלה נ"ח אחר רכה לא נלרכה אלא לטעם כעיקר כו'
דאחר שהכריח הרב דטעם כעיקר הוא מדאורייתא הוקטא לו
מהא דא' יוחנן טעמו ולא ממנו אסור ואין לוקין עליו וכתב
בסם ר' דלאו מוסוס דליתא מדאורייתא אלא היוחנן כר' עקיבא
ס"ל דילוף טעם כעיקר מנעולי גוים וניעולי גוים לאו הכא
מכלל עשה הוא דהא תעבירו באם כתיב ולא ליכא והלכך לא
לקי. והרמב"א דחה דברי ר' דאי טעם כעיקר ודאי בענולי
גוים לקי דהא איכא לאו דנפילה ורחמנא הוא דשריא לן
בהנעל' הא לא הניעול ולא לכן ובסל בהם באסוריה קאי דהיינו
לאו דלא תאכלו כל נבלה. וכעין זה אהכחן בעובד וגזו
בפסולי המוקדשין דלקי והתם מוכח ואכלת כשר כתיב ודרסינן
מוכח ולא נייה ועבודה ואפילו הכי נתיא' בפ"ב דבכורות הגזו
והעובד בפסולי המוקדשים סופג את המ' אלא דע"כ היינו טעמא
מסוס דבקדשים כתיב לא תעבוד בבכור גאנך וגו' ובי הומו
ונפדו התירן הכתו לחולין הם וכי קאת' מוכח ודרסינן ולא נייה
ולא עבודה נלה לנו טעם באיסור הא' בלאו דלא תגזו בניעולי
גוים נמי כי קאמר רחמנא תעבירו באם אזהר דהיה רחמנא
לאיסוריה קמא עד שיעבירו באם ולומר דפליטת האיסור
כאיסור ולוקין עליו ע"כ וכ"כ הר"ן שם עלה דהאי סוגיא דניד
הנסה:

ונראה דלא דמי להנך מסוס דהתם שייך אזהר דלאיסוריה
מסוס דנכלל האיסור כגון הכתוב אחר נייה ועבודה
בקדשים כשנלה לנו דגם בפסולי המוקדשין איכא איסורא
אמרינו דכי כתב רחמנא לא תעבוד ולא תגזו מיידי ככל הקדש'
אף שסוממו. וכן גבי נבלה אמרינו דכיון דנלה הכתו דהטעם
גם כן אסור אמרינו דכי קאמר קרא לא תאכל נבלה הוי בין

דרך מצותיך הב

כניה וכדליתא בפרק כינז עליה ד' ומזוניה בנט ובפטררה לרמב"ם
וכמו שכתב הר"ם בפ"ו מהלכות יבום דין י' ואם חזר ובעל עליה
פעם שנית פשיטא דאין כאן חיוב כרת אף על גב דכבר קיים
מזנות יבום משו דכיון דאשתרי אשתרי דומיא דכל יבמה דעלמא
אלא שלוקה משום האיסור שיש בו . אך מהו דמסקא לי הוא
בכחן גדול טעמיה לוי אלמנה מן הכשרות דמדון תורה אינו
מייבם דלא חתי עשה ודוחה לא תעשה וטעם אס עבר ובעל עליה
אם חיוב כרת כיון דמדון תורה אינה עולה ליבום הוה ליה אשת
אח טלה במקום מנהו דהא מן מדון אשילו חלינה לא הוה נריך
אלא דרבה הויה הכתוב מדכתיב ויבמה הסברה ונהי דלחלינה
דכה חתמה ליבום אשפר דכתיב ויבמה הסברה ונהי דלחלינה
תלמוד דאשפר דכיון דרבה חתמה הכתוב אלהילם ספק מננה
איסור אשת אח וכו' . ודע דאם תימני ליתר דאיו חייב כרת
אשפר טלה וליקא מטום לאו דאלמנה דהוי עשה כבר דחה הלאו
ואין כאן כ"א עשה דתולה יקח ואיננה אינו לוקה וכבר עמדת
על חקירה זו בתדושי י"ג פ"ג .

עור חזי שסתפק בזה שכתב הר"ם דיש פ"ט מלכות ביאת
מקדש והקטירו בני אהרן ולא כנות אהרן אם עברו
בנות אהרן וקטירו הם יהיו חייבות מיתה כזו פטמא או דלמא
דליבא דהוה אלל לאו הכא מכלל עשה וא"ת תיפוק ליה דחייבות
מיתה מטום מחוסר בנדים דאשילו כהנים בזמן טהור בנדיהם
עליהם אין כהונתם עליהם וחייבים מיתה כזו וכמו שכתב הר"ם
בפ"ו מהלכות כלי המקדש דין ד' הא לא קיימא שהיו המוספות
בפ"ק דקדושתין עליה ל"ו ד"ה חזן כתבו וא"ת תיפוק ליה דכל בני
אינם כשרות כהנים לפי שהן מחוסרי בנדים דהא אמרינן בפ"ב
דובחים דאשילו כהנים בזמן טהור בנדיהם עליהם אין כהונתם
עליהם ויש לומר דמיידי טלכסו את הבנדים או נמי ל"ו כיון
טלא כנסו בנדיהם כהונה לא הווי מחוסר בנדים ע"כ והרמב"ם
כס בתדושי כתב מירון שני על תוספ' ואם כן יש להסתפק אם
חייבות מיתה דומיא דזר . ומיבו עבודה מחללי וכמ"ס המוספ'
טס ועיין במ"ס במהרי"ט בתדושו טס י"ג פ"ט ובמקום אחר
נאריך בדבריו ועיין בהר"ם פ"ט מהלכות ביאת מקדש דין י"א
שכתב ואם היה זה אינו לוקה אלל חת מטום זרות ע"כ וכמב
טס מרן וטעמ' מטום דלא הוה רזי תלמודי טהור ומחיס' בנדים
אלל מי טהור רזי לעבוד אבל הוה רזי ואינו רזי לעבוד
ואינו עובר בטום אחד מהלל .

עור יש להשייבם בדין זה דחללה שכתב הר"ם דלוקה ואינה
חייבת מיתה לפי שהדבר ידוע בכל אשה שנבעלה
בטילת איסור הטוב בכל אינה חללה כי אם זונה וחללה לא הוי
אלל מאיסורי כהונה וכמו שנבאר בפרק ח' ובפ"ו מהלכות
איסורי ביאה . והר"ם בה' תרומות פ"ו כתב שני חלוקות אלו
וזל טלס כבעל לאסור לה וטעמה זונה או חללה כמו שביארנו
בהלכות איסורי ביאה אסורה לחבול בתרומה לעולם כדון כל
חלל סחלל כזר לכל דבר ע"כ . והנה פשט דברים אלו בראש
דמלתא דפטיטא ה' סחלל הוא כזר ואם אכל תרומה חייב
מיתה והרמב"ם בפ"ט מהלכות איסורי ביאה דין י' כתב חבל
חלל כל תורה הודאי הרי הוא כזר ונראה נרוסה ומטעמא למתים
ע"כ . ואם כן יש לדקדק דאמאי כתב הר"ם דחללה לוקה הא
כזר היא ומיתה נמי לייחייב וקרא חתמה דלא אשא אלל היבא
דנבעלה מאיסור הטוב בכל דעסאה זונה אבל חללה לא
אינשריך קרא מטום דחללה הוא כזר . וכרייתא דפי' דבימות
הכי דייקא דקתיב בן טעש שנים ויום אחד בר עמוני ומואבי
מגרי ואדומי כותי נתן חלל וממור כבאו על כהנת לוייה
וישראלית פסלן ע"כ . והנה הדבר ידוע שבימות אלו עושים
לכ"ל

שוב א' דניד הר"ם חולקי' בזה וכתבו מיהו לא דמי כל כך דהתם
מטעם ודאי דאדרירי הכי קאמר מוכח וביחה התרתי לך בקדמו'
שהומתו ולא ניהו ועיין כמה שכתבו המוספות בפ"ה דע' עליה
ס' סוף ד"ה אחר רבי יוחנן .

דע הסתמס בפ"ב ד"ט עליה י"ב ד"ה הסוטה הקטו דלפ"ה
דאית להו דנדרים ונדבות אינם קרנים ב"ט מלכס ולא
לנבזה הווי' לאו הכא מכלל עשה אחאי לא לקי ניחא כיון
דאדרירי אדרירי לאיסורא קתא דהא אמרינן גבי נזון כסולי
המוקדשין דלוקה אף עלגב דלא ידעינן איסור נזויה רק מדכתי'
מוכח ולא נזיה דאינו לאו הכא מכלל עשה דהוי לוקין לא פ"מ
דאדרירי אדרירי לאיסורא קתא כמותר ללאו טהור בו קורם
שכבסל וגם גבי נדרים ונדבות ניחא הכי דאדרירי לאיסורא
קתא ולוקה: ותירגו דכתיב נזויה דלא הויה כהן כסולי המוקדשין
כלל כהדיו ואם כן הוה ואלמנה סתף הוה לאיסורא תוקמינן
להו באיסורא קתא . אבל הכא גבי יום טוב דלוקה טעם הויה
דכתיב אשה ויחבל וי"ה בנדרים ונדבות מתוך שהויה ואם כן
אמכחא דהויה כהדיו לא אמרינן אדרירי לאיסורא קתא לא
למאי דאדרירי אדרירי ולמאי דלא אדרירי לא אדרירי וקאי
דוקא בעשה ט"כ ודע עליו זה הא דאשילו רב חסדא ורבה בפ"ג
אלו עוברין עליה מ' ובפרק תמיד נסחט עליה ע"ב ובפ"ב ד"ט
עליה נ"א באופה מיום טוב לחול דרבה אחר דאינו לוקה מטום
דאמרינן הוהיל ואי מקלעי' ליה אורחים הוי ליה הסתא נמי הוי
ליה לא הוהך לטעם זה אלל באופה מ"ט לחול אבל האופה
לכלבים ולנשים בלאו הכי אינו לוקה מטום דאין איסורו כזו אלל
מכלל עשה דכתיב לכם ודרסוין לכם ולא לכלבים לכם ולא
לנשים . אך דא"ת להר"ם בפ"ה מהלכות יום טוב דין ט"ו שכתב
המבטל ביום טוב לבות ס' או לבהמה או להניח בחול אינו לוקה
טאלו בלאו לו אורחים הוה אורח המבטל דהוי להם ע"כ . הרי
דאי לאו מטעם זה הוה לוקה כמבטל לבותים או לכלבים אע"פ
דאין איסורו כזו אלל מכלל עשה והדבר נריך תלמוד .

דע בכל הנשים הסוטרות אף מן החלינה כשן כרת ערוה
ואם' אחיו טלא הי' עולמו וכן אשת סרים וא' דרונינו
דממעטין ליה מדכתי' ולא יתח' עמו וכן איילונית דמועטין
לה מדכתיב אחר טלר כל אלו כיון שנחתעטו כשאריו באיסורם
היאשו דהיינו אשת אח טלא במקום מנהו וזה פטוט . ומאי
דאמרינן בפ"ק דיבמות דהוינן ליבמתו ובה עליה או על כרתה
היא או האחין דקאי בלאו דלא יבנה כיון טלא יבנה טוב לא
יבנה ולא אמרינן כיון דמעטו הכתיב אדרירי לאיסוריה טלני
התם דהוי קרא יתירה וע"כ קרא אחא לנפקו מברת ללאו וכמו
שכתבו המוספות טס ד"ה איהו וכן כתבו בפרק החולץ עליה מ"ד
ד"ה ובייבס יע"ט וא"ת הרי כתב הר"ם בפ"ה מהל' יבום דין ז'ב
הכונס את יבמתו כאסרו דרותיה עליו ועל שאר האחין ואם בא
הוא או אחד משאר אחין עליה הרי זה עובר בעשה טנא' יבמה
יבא עליה ולא עליה זל כרת ע"כ . ואחאי לא אמרינן כיון
דמייטת הכתוב מטום דכתיב עליה תחור לא סורה דחייב כרת
דומיא דחייבונות ודכותה הא לא קטיא דהבא קרא יתירה הוא
דהא כתיב בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה בני בתים
ובדליתא בפ' החולץ ואם כן כי הדר כתב קרא עליה הוא לנפקו
מברת לעשה ואיכו טליחותא דאחין טביד ואיכו טליחותא דנרה
עבדא וכדליתא התם בנמרא אליבא דר' יוחנן .

דע דכל יבמה שהיא אסורה ליבם בלאו דקול חוללת ולא
מתייבמת אם עבר ובעל עליה פשיטא דלא עבר אלל
אדרבנן דהא מדון תורה ראויה היא ליבום מטום דאחי עשה
ודחי לא תעשה אלל דרבנן הוא דנזור ביאה דאסורה אטו ביאה
שניה

איסור נזון לה מן המצטר מסו' דלח שמעינן מהאי קרא דלוי' פקעה ממנה קדושת לוי' בכעילת איסור • אבל ת' שבעת הכתוב הכהנים האוכלת בסביל ענת' כבעיל' איסור הוא משום דפקעה ממנה קדושת בהונה • ובמרח' אמרינן דאי לאו דכויי' לא היינו אומרים דלוי' וישראלית שנבעלו לאיסור להם שלא יאכלו בתרומה מק' דכאנת משום דהו' אחינא כהנת דבקרופ' כפסה אכלה פסל לה לוי' וישראלית דלא קדש נופה ואכל' בסביל כנה לא פסל לה ותכנה יליף רבא דפאנת שנבעלה לכוני' דכנה חי' כ' משום דשמעינן מקרא דובת אי' כהן דכאנת שנבעלה כחללה מן הכהונה וכן פרש' בבכורות דרבא מהאי קרא דובת אי' כהן קא יליף למתיה •

וראיתי להר"ם בפ"ט מהל' בכורים דין' ד' שכתב אכל חללה אינה אוכלת שאין חללים בכלל כהנים ע"כ וקשה דאמרי' נקט למתיה בנקבה לימא שהחלל אינו אוכל ומינה ילפינן לחללה וטור דמלתא דפשיטא היא לחללים אינם בכלל כהנים וכמ' ש' הפר"ח כפי' ס"א ס"ק י"ב אבל גרסה דהתם לא מיירי' בפולדה מפסולי' כהונ' דהתם מלתא דפשיטא היא דכל שגולד מפסולי' כהונה אין לו דין כהן כלל וכדאמרינן הכהנים ולא חללים אלא הכא מיירי' ככהנת שנבעלה בעילת איסור ובקראת חללה לפי שנתחללה מן הכהונה וכן נמי הכא כפי' חללה שאכלה תרומה ומיירי' כשנבעלה בעילת איסור • ויליף הר"ם דין זה מהאי' דבכורות שכתבנו ומה' נקיט לדינ' בנקבה משום דלא סייד בוכר וכמוכר' ולפי זה קשה דאם איתא דחללה שאכלה תרומה אין בה חיוב מיתה לא לאו היפי' יליף מינה רבא דכהנת שנתעברה מנוי' דכנה חייב כפדיון משום דכעשת זרה במורה וצ"ב לאו זרה גמורה היא מדלא חייבה הכת' מיתה כור • עוד ק"ל מהאי' דאמרי' פ' הערל עלה ע"ד אינה דבר שסוה בורעו של אהרן הוי אומר זו תרומה פו' ופריד' תרומה נמי אינה בחללה ומשני חללה לאו זרעו דאהרן היא ע"כ ופשיטא דחללה דקשה לאו שגולדה מפסולי' כהונה דהיא אשילו' בוכרים אינו אלא ודאי' כנבעלה ביאת אסור הוא ופ"ה פריך דתרומה נמי אינו טור בורעו של אהרן ועל זה תירנו דחללה לאו זרעו של אהרן הוא וא"כ יש לתמוך לתה לא תתחייב מיתה מאחר שאינה מורעו של אהרן •

עור זאת אדרת מהאי' דתנן פ"ד דתרופות משנה ב' כשאת לאחד מכל הפסולין משלמת קרן וחומש ומיתתה במתן דברי ר"מ ואכ"א זו וזו משלמות את הקרן ואינה משלמות את החומש ומיתתה בשריפה עד כאן וק"ל כחכמים כמו שפסק הר"ם בפ"ג מה' איסורי ביאה דין ג' ובפ"ה מה' תרומות דין י"ב והוכחה משנה זו שפ"ד דשנהדרין דף כ"א • וראיתי לר"ם בפ"ה אלמנה לכ"ג דף ס"ט שכתב תהא מקולקלת למפרע לשלם תרומה שאכלה קרן וחומש דאשתכח דורע הויא ואכלה תרומה בשוגג עד כאן • ומתא' דנהא מטעמי' דלא כחכמים דאית' לאו דליכא חיובא דחומש אלא בור' מציקרא • ועוד אבי' פתיה דאף כר"מ לא אחי' דהא ר"ת מודה בבית כהן שנכנסת לישראל שאינה משלמת חומש משום דאפשר לה לחזור לבית אביה בחינת בעלה וה"ל אפשר בחינת העובר ולא בחלק' ר"ת אלא כנשאת לא' מכל הפסולין דאינה דאויה לאכול עוד בתרומה אבל זו אפ"ה ששגוב לבית אביה ונ"ע •

ובפ"ק דכריתות דף ה' אמרינן הסך לעלמים ולכהנים ר' מאיר תשיב ור"ז פוטר ואמרינן במאי פליגי א"ר יוסף ואשר יתן ממנו על זה כתיב ומלך וכהן הסתא זדים נינהו ור"ז סבר כעינן עד דאיכא זר מתחלתו ושם סוגרו ומלך וכהן מעיקר' לאו זדים הוו וא"ר חיקא בריה דרב אשי ואזרולט' נמייהו דתנן

לנבעלת זונה • ולזה אמרינן קרא אכל לחללה לא אמרינן קרא משום דהו' כור • והנראה דס"ל להר"ם דקרא אתא אף ליהיבא שנתחללה כביאה זו • ואפי' נב' דהחלל הוא כור לכל דבר אמרינן קרא יבום משום דכיון דאמרינן דאמרינן דומיא דכל יבמה דעלמא אלא שלוקה משום האיסור טי' בו • אך מהאי דמסק' לי' ליהיבא דיש לה בן מכהן דקול דאפילו ישראלית במורה טי' לה בן מכהן אוכלת בסביל כנה אשמושינן קרא סאם נבעלה בעילת איסור בין שנבעלה בעילה שפוסה אותה זונה או חללה אינה אוכלת אבל לעולם לחללה ענמה שלא תאכל כסביל ענמה לא אמרינן קרא אבל אין זה פסול דברי הר"ם • ואפשר לומר דס"ל להר"ם דהא דאמרינן דחלל הוא כור לכל דבר הוא דוקא כחלל שגולד מפסולי' כהונה אבל האשה הנבעלת לפסול כהונה נהי' שנקרא' חללה לענין איסור כהונה ואם בא על חללה זו לוקה שמים וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות איסורי ביאה דין י' מ"מ אינה כורה גמורה • וזוה דייקי דברי הר"ם שכתב כדיון כל חלל שהחלל כור לכל דבר ודבר ידוע דחלל לא הוי אלא כגולד מפסולי' כהונה אבל הכהן אינו מתחלל כביאת איסור וכמ"ס הר"ם ברפ"ט מה' איסורי ביאה •

ויש לדקדק בהאי' דאמרינן בפ"ח דבכורות עלה מ"ו אמר רב פפא בדיון לן רבא כהנת שנתעברה מנוי' מהו ואחינא ליה לאו היינו דרב אורא בר' אבהה דאמר לוי' שילדה כנה פטור מחמס' שלמים ואמר לי' הכי השתא בכלמא לוי' בקדושתה קיימא אלא כהנת כיון דאיבעלה הויא זרה עד כאן • והנה דין זה דרבא דכהנת שנתעברה מנוי' דכנה חייב כפדיון היא הלכה פסוקה וכן כתב הר"ם פ"ה פ"ה י"א מהלכות בכורים דין י"א ואין ספק דלאו דוקא שנבעלה נמי אלא כל שנבעלה בעילת איסור כנה חייבת כפדיון סהרי' פקעה ממנה קדושת כהונה והר"ם כן טעם לזה שהרי נפסלה אמו לכהונה ככעילת הכותי' ע"כ • למדנו מזה דכל שנבעלה בעילת איסור הפוסלה לכהונה פקעה ממנה הכהונה והויא לה זרה והנה לא נשאר חס דין זה קבלה היא ב' דיה דרבא או שלמדו מהך דובת אי' כהן דאמרינן דכל שנבעלה לפסול לה שנתחללה מדיון כהונה • ואי מהכא יליף לה קשה דהא הכא על כרחין גורת הכתוב היא דהא לוי' וישראלית נמי אישטיטו מהאי' קרא והתם לאו משום דפקעה קדושתם •

והנראה אגלי' בזה הוא דרב' מוהך דובת אי' כהן קא נמיר לה וס"ל דמינו אכיל' תרומה כסביל שני דברים או מנד ענמה שהיא מורע אהרן או מנד דבר אחר כגון לוי' וישראלית הנשואות לכהן שאוכלות בתרומה כסביל דהו' קנין כספו דכהן או לוי' וישראלית טי' להם בן מכהן שאוכלות בתרומה כסביל הדין מנדכתיב יליד ביתו הם יאכלו קרי ביה הם יאכלו וכדאיתא בפרק יונה דופן עלה מ"ד ואתא קרא דובת אי' כהן למשק' דלא אשה שנבעלה ביאת איסור דממעטו ממנה שתי אכילות הללו ופשיטא דקרא דמיירי' בבית כהן שהיתה אוכלת בסביל ענמה שמעינן ליה מנופיה דקרא דהיבא דהיתה אוכלת בסביל ענמה כל שנבעלה לאיסור לה שלא תאכל ומרבוי' הכתוב דכתב ונת דהוי קרא יתירה וכדאיתא בפ"ו דיבמות עלה ס"ח שמעינן לוי' וישראלית האוכלות בסביל אחרים טאם נבעלו לאיסור להם שלא יאכלו • והנה מדיון זה ליכא למילף מיניה משום דהכא גורת הכתוב הוא ולא משום דפקעה קדושתה שהרי הם מנד ענמה לא היה בהם קדושה אלא דגורת הכתוב הוא דכל שנבעלו בעילת איסור לא יאכלו כעביל אחרים ומשום הכי לוי' שנתעבר' מנוי' פטור כנה מפדיון וכל לוי' שנבעלה בעילת איסור

דרך מצותיך ה'ג

המחבר ז"ל ע

שם חלא טרנונו היום כמו שהיה תחלה • כ"ב כל זה לפי
ניסת הר"ס בפ"ו מה' שכונות ועיין לקמן סי' ת"ו •
סי' ל"ח ואפי' עשו בו כוס מצפה אינו חייב • כ"ב המחבר
ס"ל כהרשב"ד דלאו זה אינו חלא גדל' אחר רונה
אינו ולפיכך פטרו מן המלקות מסי' דניחן להטבון • אך הר"ס
ס"ל דאפי' אחר רונה אינו עובר בלאו ופטרו מן המלקות לפי
טאין בו מצפה י"ג ע

סס"ט ט"ל כלו' ואין בה חיוב מלקות • כ"ב לא ידעתי טעם
הדבר והר"ס בה' סנהדרין • מנאז' ככל הלוקין וכ"ב
במנין המנות סי' ר' •

פרשת משפטים

סי' מ"ב טאין האשה קונה עבד עברי • כ"ב מפני החסד
הוא וכדאיתא בגמרא • ומשכחת לה בנקבות
בפחות מט' טנים וכמ"ס הר"ס סוף ה' עבדים • ואינו מסתפק
בזה לפי שהמחבר כתב לקמן סי' ט"ב שחנות לצולט כ"ס
מעבדו הוי אף בנקבות טאם עבדו וקניו אסור לשחררם חלא
ימכרו אותם בעבד עברי היכי ליריבנות דייני' למוכרו אינו
רשאי דכתיב לעם נכרי וזה' לעבד עברי וכמ"ס הר"ס • ואולי
כופין אותה לשחררו והדבר נר"ך תלמוד ועיין לקמן פ' ראה
סי' ת"ן •

סי' ת"ה בהנה' האמת הוא כי הרוגת מיתמו בסייף וכו' •
כ"ב וכ"כ לעיל סי' ל"ד ולא ידעתי איך עלה בדעתו
שהיה חמור העבד מהישראל זה דבר מתמיה •

שם וחולס במשפטי הזמה וכו' • כ"ב לא יכולתי להלום
כונת דבריו •

סי' כ"ח דיני המנוה כתוב למעלה במגז' יעוד • כ"ב לא
ביאר המחבר אם לוקין על לאו זה והר"ס לא
הביאו בה' סנהדרין בכלל הלוקין • ואולי טעמו לפי שלא הועיל
לו מעשיו וכמ"ס בפ"ו מה' בכורות והמחבר בכלל זה פוסח על
שתי הסעיפים •

סי' ס' ובהנחת אב ואם הר"ס כו כרת • כ"ב מטעם לא
שמענו כרת במכה אביו ואמו ובריש כריתות כשמנו
מחוייבי כריתות לא מנו זה • והר"ס במנין המנות ל"ת סי'
כ"ב כשמנה מחוייבי מיתת ב"ד טאין בהם כרת מנה את זו
בכללם • והכי איתא בת"כ פ"ו ויקרא גבי פר כהן פטיח
יע"ט •

סי' ס"ה ואעפ"י טאין לוקיו על לאו זה לפי טאין העינוי
דבר חסויים • כ"ב עוד אפשר לו' לפי שלא זה
אפשר לעבור עליו מבלי מעשה שהרי אפי' בדברים איכא לאו
דלא תענון וכל לאו שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה אין לוקין
עליו אף במצפה וכמ"ס המחבר סי' סת"ה ושמ"א ותקפ"ג יע"ט •
והטעם שכתב המחבר אינו כח לי ודוק •

סי' ס"ח וכוונת זה אינו כוונת שוכרנו כ"ב כלו' דטווא דקרא
לא טייך כסיית יגר כיון שמנוה לשנאיתו וכ"כ העוס'
פ"ב דמניעא דף ל"ב • אך בערבי פסחים דף ק"ג כתבו טדין
זה הוא כוונת דקרא • ודברי הר"ס בסוף ה' רונה נוטים למ"ס
התום' בפ' ע"פ ודוק •

סי' ס"ט מדיני המנוה מה הם הדברים • כ"ב כל אלו הדינים
אין זה מקומם כי אם לקמן פ' כי תשא סי' ק"ח
שנכטוינו שמשכות הארץ מעבודה בפנה העניינית וכ"כ סס
המחבר •

דמנן בת כהן שנכחה וכו' ניסת לאחר מכל הפסולים מכלתת
קרן וחומס וכו' עד כאן • כלומר דלרבי יאודה כי היכי דס"ל
דהסך למלכות ולכהנים פטור משום דבעינן זר מתחלתו ועד
סופו ס"ל נמי דכהנת שנמחלה אינה מסלמת את החימס
משום דכתיב וכל זר לא יאכל קדש ועלה קאי ואיני כי יאכל
קדש וגו' •

והשתא חליבה דהר"ס ת"ל לתלמודא דחכמים דתרומות
חולי' כשיטת רבי יאודה ומס"ה פטרי מן החומס
אימא דטעמייהו הוא דס"ל דלא חייבה תורה חומס חלא במקום
מיתה אבל בלאו חומס • ובאמת דלר"ת דס"ל דמכלתת חומס
יט לתורה דלמחי' מסלמת חומס כיון טאין בה מיתה והרי כפ"י
דכנת דף ס"ט אמרינן רבא אחר מיתה במקום כרת עומדת
וחומס במקום קרבן וק"ל כרבא וכמו שפסק הדומ"ס ר"ס פ"ז
מה' תרומות • וכפי סברת הרמב"ם ה"ק רבא דחומס במקום
קרבן והרי מנינו דחייב חומס אף במקום דליכא מיתה ואי
חומס במקום קרבן היכי מחייב חלאו הא אמרינן בפ' כלל גדול
דשכונות בטוי דחייב עליה קרבן חדוש הוא דככל התורה לא
לאכתי' לאו דמייטי עליה קרבן והכא מייטי •

ובי מיתה דרבא לא אמרה למילתיה חלא חליבה דחכמים
וס"ל דמס"ה פטרי רבנן משום דחומס במקום קרבן
וקרבן חלאו לא מייטי • אם כן היכי מדמו' לה בכריתות להך
דתרומות עם הדין דסך למלכות ולכהנים והדבר נר"ך חלי
תלמוד •

ורע דלעיל כתבנו דכהנת אשת הזר לכ"ע חייבת מיתה
אך כפי מה שכתבנו דלכ"ע אינה מסלמת חומס •
בנה כי כן אינו מסתפק דכיון דטעמא הוא משום דזו אינה
זרה אם כן כי היכי דאמרינן דקרא דואיש כי יאכל קדש לא
קאי חלא לזרה גמורה אבל לכהנת אשת הזר אף דרכינהו
קרא לחיסורא לחימס לא רכינהו ה"כ נימא דקרא דותמו בו כי
יתללוהו לא קאי חלא חזר גמור אבל כהנת אשת הזר ליכא
מיתה ודוק •

חלק רביעי

והם הנבות וחדוסיים שנמלאו כתובים מכתיבת ידו על הרב
המחבר ז"ל כגליון ספר החינוך •

פרשת יהרו

סס"י ז'ך ואם יש כח בכ"ד כופין אותו • כ"ב במ"ע
במתן סברה בדה' לא מנינו כפיה אף על
העמיד וזה מוכרח מכתה מקומות • ואולי יאמר הרב אם ירנו
ב"ד ומקנת המורים הכי ס"ל : אבל אין זה כמשמעות דבריו
סג"ר דמטוה עשה זה לשאר עשה וג"ע •

סי' ל"ב ואם תשאל מי שנדר וכו' תשובתך שהגדר נעשה וכו'
כ"ב יש לתמוה במה שמירן המחבר לקושי' זו מההיא
דאמרינן בפ' שני כוורים דף כ"ח דכויר שנכטרע דמנלח דאתי
עשה דתכרע ודחי ל"ת דכויר ואע"ג דכויר איכא כמי עשה
דכפי' קדוש יהיה גדל פרע ואין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"ת
טאני כויר דקיל הואיל ואישי' כשאלה ומס"ה אתי לעשה דתגור'
ודחי ל"ת ועשה דכויר והכי איתא בריש יבמות דף ה' • ואם כן
ה"כ נימא יבא עשה דתנה וידחה עשה ול"ת דנדר הואיל ונדר
אישי' כשאלה • ואישי' להרמב"ם שכתב בספ"ו מה' כוורות
טעם אחר לכויר שנכטרע • ואולי כך היתה גירסתו וגירסת
המחבר

שם ומדברנו נוהגת אפילו בזמן הזה * כ"ב מדברי הר"ם פ"ד מהלכות טביעות נראה דל' הטביעות נוהגת בזמן הזה בארץ מן התורה וכבר יושב עם מרן דברי הר"ם שפ"י יע"ש *

סי' ע"א או עוף מור או נזול * כ"ב דבריו תמוהים לפי מהלכות אינו באים מן העוף כי אם מן הבהמה דוקא וזה פשוט *

שם וגם עבר על לאו * כ"ב לאו זה לא באמר בעשה זה דחגיגה כי אם בעשה דראיה דכתיב יראה כל זכורך ועל זה הזהיר הכתוב ולא ידאו פני ריקס וזה פשוט למי שיצוין בדברי הר"ם וכן כתב המחבר אל ס' פ' דאה יע"ש *

סי' ע"ב כי אחר טלח הזכרו פירות אחרים * כ"ב בספרי פרט' כי טבא הוציאו דין זה מנזיר' טובא נאמ' כאן ארץ ונאמ' להלן ארץ חטה וכו' מה להלן משבעת המינין אף כאן מו' המינין וכ"כ הט"ז בפירוט התורה *

שם ונוהגת בזמן הזה בזכרי' * כ"ב לא מנאמתי דין זה מבואר משום דדוקא מקריאה נמשעשו אבל מהבאה לא :

ובמסכת בכורים מנן בכלל אלו מבוארין ואין קורין הנשים : ולדברי המחבר כ"ל דמביאין מדברנו * אך ק"ל דאם חיובם אינו אלא מדברנו הול' להפריש תרומה כיון שהם חולין מן התורה וכמ"ס הר"ם גבי קונה ב' חילנות * ומסוריא ועבר הירדן שאין חיובן כי אם מדברנו לא תיקשי מטום דאף בתרומה אין חיובם כי אם מדברנו : וכעל כתר תורה הביא עשה זה בכלל המצוות שחייבן לזכרים ולנקבות וכ"כ בסיתן ק' *

שם ומסוריא ועבר הירדן : כ"ב מדברנו דוקא והיה לו לפרט :

סימן ס"א וכמו כן באמר בחטור על עבירה אחרת * כ"ב עיין במ"ס מרן ספ"ב מהלכות עדות ודוק *

שם לפי סיתן להטבוחו אין לוקין עליו * כ"ב לפי שיטתו טבל לאו שאפשר לעבור עליו בלי מעשה

סימן שאין לוקין עליו במעשה אין גורף לטעם סיתן להטבוח :

סימן פ"ג ואם יש ממנו בדבריו אינו יורד משם כל אותו היום * כ"ב זה אינו אלא לא היה יורד משם לעולם יוחא דתנן במתניתין לא היה יורד משם כל היום כבר תרנמה אביי ואין ממנו בדבריו יע"ש :

שם דכל שאינו כשר להעיד אינו כשר לדון * כ"ב כבר ייסבו זה התוספו בפרק בא סימן ובפלהו פ"ק דב"ק דה"ק כל איש הכשר לדון כשר להעיד * ומ"מ הדין הוא נדחה מכל הפוסקים וכמו שכתב המחבר אל :

סימן כ"ג והם טבעה עמתי' * כ"ב כן כתב הר"ם במנין המצוות שלא זו לא תיירי אלא בטבעה עמתי' *

שם אך מדבריו בפי' מה' ע"ז נראה שהוא כולל לכל האומות * וזה נראה מוכרח לפי שיטתו דס"ל דלא יסכו דסתיף לזה הוא כולל ואם כן פשיטא דלאו זה כ"ב מייירי בכל האומות * והסת"ג כשב

סימן כדעת המחבר ולדידיה ניהא משום דס"ל דלאו דלא יסכו לא מייירי כי אם בן עמתי' * ומה שקשה לזה מה"ס הר"ם פ"ו מהל' מלכים כבר ייסבו הל"מ יע"ש *

סימן כ"ד אלא אפילו לטכור לו בית אסור * כ"ב כל אלו החלוקות לא נפקי תלאו זה כי אם תלאו דלא תחנם דדרטינן לא תתן להם חנייה בקרקע וכן מתבאר מדברי

סימן הר"ם פרק ז' מה' ע"ז וכן כתב הסת"ג * ודע דהראב"ד ס"ל דלאו זה דלא יסכו בפרט לא מייירי כי אם בן אומות וכן הוא דעת הסת"ג * ואם כן ע"כ דהמפירה והסכירות לא באשרו מפרוט זה דאליבא דכ"ב המכירה והסכירות לכל עובר ע"ז נאסר לא ודאי

שם מלא תחנם כעקי ולאו זק' אליבא דכ"ב הוא כולל לכל האומות * סימן

סימן כ"ה אלא אפילו לטכור לו בית אסור * כ"ב כל אלו החלוקות לא נפקי תלאו זה כי אם תלאו דלא תחנם דדרטינן לא תתן להם חנייה בקרקע וכן מתבאר מדברי

סימן הר"ם פרק ז' מה' ע"ז וכן כתב הסת"ג * ודע דהראב"ד ס"ל דלאו זה דלא יסכו בפרט לא מייירי כי אם בן אומות וכן הוא דעת הסת"ג * ואם כן ע"כ דהמפירה והסכירות לא באשרו מפרוט זה דאליבא דכ"ב המכירה והסכירות לכל עובר ע"ז נאסר לא ודאי

שם מלא תחנם כעקי ולאו זק' אליבא דכ"ב הוא כולל לכל האומות * סימן

סימן כ"ו אלא אפילו לטכור לו בית אסור * כ"ב כל אלו החלוקות לא נפקי תלאו זה כי אם תלאו דלא תחנם דדרטינן לא תתן להם חנייה בקרקע וכן מתבאר מדברי

סימן הר"ם פרק ז' מה' ע"ז וכן כתב הסת"ג * ודע דהראב"ד ס"ל דלאו זה דלא יסכו בפרט לא מייירי כי אם בן אומות וכן הוא דעת הסת"ג * ואם כן ע"כ דהמפירה והסכירות לא באשרו מפרוט זה דאליבא דכ"ב המכירה והסכירות לכל עובר ע"ז נאסר לא ודאי

שם מלא תחנם כעקי ולאו זק' אליבא דכ"ב הוא כולל לכל האומות * סימן

סימן כ"ז אלא אפילו לטכור לו בית אסור * כ"ב כל אלו החלוקות לא נפקי תלאו זה כי אם תלאו דלא תחנם דדרטינן לא תתן להם חנייה בקרקע וכן מתבאר מדברי

סימן הר"ם פרק ז' מה' ע"ז וכן כתב הסת"ג * ודע דהראב"ד ס"ל דלאו זה דלא יסכו בפרט לא מייירי כי אם בן אומות וכן הוא דעת הסת"ג * ואם כן ע"כ דהמפירה והסכירות לא באשרו מפרוט זה דאליבא דכ"ב המכירה והסכירות לכל עובר ע"ז נאסר לא ודאי

שם מלא תחנם כעקי ולאו זק' אליבא דכ"ב הוא כולל לכל האומות * סימן

פרשת תרומה

סימן כ"ו שלא להוציא כדו הארון * כ"ב לוקין על לאו זה וכמ"ס הר"ם פרק ב' מהלכות כלי המקדש *

פרשת ויקרא

סימן קכ"ה ואם הוא עני והביא כסבה או שעור לא יבא ידי חובתו * כ"ב לא ידעתי אלא מנא דין זה ובסוף נגעים מנן עני שהביא קרבן עשיר יבא וכן כתב הר"ם סוף פ"ו מהלכות שנגות וכתב ד"ט דאפילו לכחילה מביא ומבא עליו ברכה :

שם חוץ מקרבן טבועת העדות שאינו נוהג בנקבות כ"ב אף בטומאה ומיתה דמהניא עדות אשה אפשר דאינה בטבועת העדות דדוקא עד אחר דבעלמא בר הנד' הוי ומנטרף עם אחר בטומאה ומיתה סמוי'א מתנן על פי' עד אחר חייב בקרבן אבל אשה שאינה בתורת עדות בטום מקום אף בטומאה ומיתה אינה חייבת בקרבן * והכי דייקא ליטבא דמתניתין דריש פרק טבועת העדות :

סימן קכ"ה אעפ"י שערב על איסור תורה * כ"ב דקיל חזי טיעור אסור מן התורה *

שם גולה יש כאן הסב גולה אין כאן * כ"ב נירסת רוב הפוסקים לפי המסקנא היא גולה אין כאן הסב גולה אין כאן *

שם בת"ס אל הנזול מחבירו טוב פרוטה שחייב להוליכה אחריו * כ"ב כסנפצע לסקר דוקא *

סימן קכ"ו וכן מהל היוצא מן הפירות * כן כתב רש"י בפירוט התורה *

שם וכן סיירי התנחות * כ"ב דניס אלו מקומם הוא לקמן סיתן קמ"א *

סימן קכ"ז כלשכח המלא היו מולחין * כ"ב עורות הקדשים ועל גבי הכבש היו מולחין *

פרשת צו

סימן קל"א ואף על פי שפ' זה * כ"ב עיין מה' שכתב מרן לתרץ קושיא זו *

סימן קל"ח ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה * כ"ב לא ידעתי אמאי לא כתב שנוהג אף בישראלים כגון בקדשים קלים וכמו שכתב בעשה שאחר זה *

סימן קל"ט ונותר של קדשים קלים * כ"ב כל זה שייך לעשה הקודם *

סימן קמ"ה הדם החלק דמתייר הקרבן הוא * כ"ב דלאחר טכורק הדם *

שם ומ"ט אעפ"י שאין בו כרת לוקין עליו * כ"ב משום אוכל פסולי המוקדשין *

פרשת שמיני

ס"ס קמ"ט אף על פי שכתב אחר כך שהיה אכל * כ"ב המתבאר מדברי הרם במנין המצוות הוא טעשה זה הוא לאו הבא מכלל עשה והאוכל דבר טמא עובר בעשה ולא טעשה ועיין בלב טמא טורס ו' ונמה שכתב הרב העניף ריש הלכות תעשר ראשון *

ס"ס קס"ג או מכל העמוסין שבעולם * כ"ב באלו יש לאו בפני עצמו הובא בסוף הפרשה *

פרשת תזריע

פרשת קדושים

סימן קס"ו

קס"ו אי אפשר לפתחת הרחם בלא דם • כ"ב פסק
דלא כהר"ם וכמבואר פ"ה ופ"ח ת"ה ח"ב •

שם

והעובר וכו' עליה במזיד • כ"ב כפי הנראה מדברי
הר"ם פ"ו ע"ה זה הוא לענין טומאה וטהרה דוקא

סימן קס"ז

וכמו שנהיה בכלל העשין טומאת מת ויכלה וכבר כתב המחבר
לעיל סימן קס"ד טעם המצות משפטי הטומאה בכלל העשין

סימן קס"ח

וגם זו מחללים • והרמב"ן ט"ל מנה משפטי הטומאה בכלל
העשין סק"ל גם את זו מחסבוננו ועוד ראיה לזה שהר"ם הביא

סימן קס"ט

עשה זה בהלכות מטבב ומטבב ואם כסבת המחבר אל בהלכות
איסורי ביאה היה מקומו ועיין לקמן סי' קע"ה וקס"ח וקע"ח •

סימן קס"י

קס"י וכל מי שננטרע ולא התנהג בו בטל עשה זה
כ"ב אם פירוש עשה זה בדברי המחבר לא היה מטיב

סימן קס"כ

ברמב"ן על הר"ם בעשה זה שהרי עשה גמור הוא ט"ל המזרע
אזל הכהן מה שאין כן בשאר דיני הטומאה אלא פירוש עשה

סימן קס"ג

זה לדעת הרמב"ם הוא כשאר העשין שכלו דיני טומאה וכבר
כתב הרמב"ם במנין העשין סימן ג'ו טעם המצות הטומאות

סימן קס"ד

בכלל העשין והביאו המחבר לעיל סימן קס"ד ועיין לקמן סימן
קע"ה וקס"ד וקע"ח •

סימן קס"ה

קע"ה ועובר עליו ולא התנהג • כ"ב עיין לעיל סוף
סימן קס"ח •

סימן קס"ו

קע"ו ועובר עליו ולא התנהג • כ"ב עיין לעיל סוף
סימן קס"ח •

פרשת מצורע

סימן קס"ז

קע"ז אי אפשר לעשה כן בטל עשה זה כ"ב ע"ל סימן קס"ה
וסי' קע"ח ועובר עליה וכנס למקדש • כ"ב לא ידעתי

סימן קס"ח

למה לא פירש כן בכל דיני הטומאה שמה בכלל
העשין דנפקא מינה לנכנס למקדש או אכל קדש בטל עשה

סימן קס"ט

מלבד העונש • ובסימן קס"ד הביא דברי הר"ם בטעם מנין
הטומאות וגם זו הוי דוגמתה ועיין בסימן קס"ח וקס"ה וקע"ה

סימן קס"י

קס"י ומפני שכבר טעו בזה אחרים • כ"ב עיין
בהרמב"ם סק"ו מהלכות איסורי ביאה •

פרשת אהרי מות

סימן קס"י

קס"י וחס כן לדעתך כל שנכנס להשתחוות אפסר
שאינו במלקות • כ"ב אם קבלה נקבל ואם לדון יס

סימן קס"ב

תשובה פרוש ראש וקדוש בנדים אליבא דהרמב"ם הוא אפילו
בין האולם ולפניה אבל ביאה ריקנית אליבא דכ"ע לא נאסרה

סימן קס"ג

כי אם בהיכל ואם כן פרוש ראש שנכנס להיכל יתחייב אליבא
דהר"ם משום פרוש ראש ומשום ביאה ריקנית ואליבא דהרמב"ן

סימן קס"ד

יתחייב משום ביאה ריקנית דוקא והתקדק בדברי הרמב"ן
בפירוש שתינו כפסוק קרבו שאו את אחיכם ידאע דס"ל דאפילו

סימן קס"ה

להשתחוות אסור ליכנס להיכל • ומכל מקום הדיו במחלוקת
הוא שנוי שהתוספות בפרק הקומץ דף כ"ב כתבו דהשתחויה הוי

סימן קס"ו

צורך עבודה וכ"כ בסוף הגינה והסמ"ג לאוין סימן ט"ג חולק על
זה יע"ס •

סימן קס"ז

קס"ז או מן האס כ"ב לא מנאחי דין זה מבווא והדבר
נריך תלמוד דסיפיה דקרא דאל אשתו לא תקרב לא

סימן קס"ח

מיירי כי אם באחי אביו מן האב •

סימן קס"ט

ר"ט וכמו כן שפחה כנענית כ"ב בפירוש כתב הר"ם
פ"ב תהלכות איסורי ביאה שאין בשפחה לאו דלא

סימן קס"י

מתחתו ואין איסורא כי אם מדרבנן והכריח הדבר מה שהארון
נותן שפחה כנענית לפסדו העברי יע"ס •

סימן

סימן

ר"ג וכן כמיהו ופטרויות • כ"ב מפני שאין גדולתן מן
הארץ וכן הספק פטור לפי כ"ו •

סימן

ר"ח כדו שיהא קרוב החוטא כ"ב עיין בהר"ם •

סימן

ר"ך וכן כתב הרמב"ם • כ"ב בפ"ו כתב הר"ם בפ"ו
מהמ"א שנהגת בפני הכית וטלח בפני הכית ולא

סימן

ראיתי מי שחלוק בדיון זה •

סימן

ר"כ וע"כ אפ"ס שאזרת שניהם • כ"ב בפ"ו כתב
הר"ם בל"ת סימן ט' דחלוקה דלאו לא שניה חלוקה

סימן

וחלוקה דמיתה סמה חלוקה • והרמב"ן השינו עם מזהו אליבא
דר"ל אבל לרבי יוחנן חלוקה דלאו שניה חלוקה והלכתא כר"י

סימן

אף הר"ם בהלכות שנגות פסק כר"ל • ומלבד דסוגיות הנ"ל עלה
דאף התנדף מוכתה דהלכה כר"ל • מכאן נמ"י יש להוכיח כן

סימן

דהא פיגול ונותר מניבא להו בתרתי בריש כריתות אפ"ס דכלאו
אחד נאחרו • והיה דמעילה שהביא המחבר לטומאת ידים

סימן

דרכנן דוקא נאחרה •

סימן

ר"ט ואל תחטב טוח הוא לאו שככללות • כ"ב הרמב"ן
השינו בזה ועיין לעיל סימן רכ"ז •

סימן

רס"ו ולפי הדומה שהמזור חייב בקללת אביו ואמו • כ"ב
אם לא עשה תשובה פט"ו שאינו חייב לא על אביו ולא

סימן

על קללתו דכתיב ונטיח בעמך לא תאור בעושה מפסח עמך
ואם עשה תשובה פט"ו דחייב ואין צורך לראותיו דמפנה

סימן

שלימה שנינו בפ"ב דיבמות מי שיש לו בן מכל מקום כ"ו יחייב
על אביו ועל קללתו ואחריו בנמרה מכל מקום לא תימי מלי

סימן

לא תימי מזור יע"ס •

פרשת אמור

סימן קס"א

קס"א ועל מ"ט הקדים לוקה נריך תלמוד • כ"ב עיין
לקמן סימן ט"ו ובפ"ק דתמורה דף ז' •

סימן קס"ב

רס"ב אבל מ"ט ראיתי להרמב"ם • כ"ב הכי איתא בר"פ
שני פטוריו מנין טלח יקדישנו מחוסר זמן ט"ל קרבן והבי

סימן קס"ג

איתא בפרק הלוקח בהמה דף כ"א • ובפ"ק דובחים דף י"ב
אחריון לילה לקדושה יום להנאה וכ"כ הראב"ד ריש פ"א ע"ה

סימן קס"ד

פרה הדומה יע"ס •

סימן קס"ה

רס"ה וככל זמן כוכבים ונקבות • כ"ב דעת המחבר דאף
דהוי מ"ע שהזמן נרמא כיון דאיכא לאו מזהירות הם אף

סימן קס"ו

בעשה וכ"כ כסי' דפ"ג וכ"כ הר"ם בסוף מנין מ"ע אף השום פ"ק
דקדושת דף ל"ד חולקים על זה וס"ל דלעולם אין הנטי מזהירות

סימן קס"ז

בעשה דהזמן נרמא אף דאיכא לאו •

סימן קס"ח

רפ"ח ואפ"ס שטכית הרגל כ"ו • כ"ב עיין לעיל סימן רס"ט

סימן קס"ט

ט"ו אבל ראיתי הרמב"ם שכתב כ"ו • כ"ב הכי איתא בהדיא
בפ"ק דתמורה ע"ה •

סימן קס"י

רפ"י ופ"ק דתמורה ע"ה •

פרשת בהר

סימן קס"א

טכ"א וכן אם לא רנה לסלח עבדו חפטי • כ"ב עיין
בהר"ם ריש פ"י מהלכות שמיטה ויובל •

סימן קס"ב

טל"ב מ"ט אם קנו אותם • כ"ב ומטכחת לה נמי היכא
דנעלו לה בירושה טלח משחרר ואפשר דליכא חיובא

סימן קס"ג

למזכרם כיון טלח עשה איסור בקניה ח"כ בפחותים
מט' שנים דליכא טעמא דחשדא וכת"ס הר"ם סוף הלכו'

סימן קס"ד

עבדים ועיין לעיל סימן מ"ב •

סימן קס"ה

מ"ב וכן הלוקחו מתכו בענין זה שניהם לוקין • כ"ב
לדעת הר"ם שכתב פ"ו מהלכו בכורות טלח הועילו

סימן קס"ו

מ"ג פ"ו

דרך מצותיך חד

עב
סי' תכ"ג וכוהנת מנוה זו בזכרים ונקיבות . כ"ב ע"ל סי' תכ"ב
סי' תל"א וסימן תקנ"ג ותקנ"ח
סי' תכ"ד ואין בו חלקות . כ"ב ע"ל סי' ל"ח ולקמן
סי' תר"ד .

מעטיו אינו לוקה ה"כ אינו לוקה וכן נרא' מזה שלא הביא הר"ם
לאו זה כפי"ט מהלכות סנהדרין . אך המחבר פוסק דלקי מסו'
דעבר אהורמנא דמלכא וכן נראה מ"ט בסימן כ"ג שהגורד
לשפור הפורה הבכור מסוס דהוי לאו שאין בו מעשה ולדעת
הר"ם אין גורד לטעם זה דתיסוק ליה מסוס דלא הועילו מעטיו
אך קשה ממ"ט בסימן ס"א שהמוכר מעטר בהמה אינו לוקה
שלא הועילו מעטיו .

פ' ראה

סי' ת"ן וכוהנת מנוה זו בזכרים ונקיבות . כ"ב ע"ל סי' תכ"ב
סי' ת"ס ויש לדון ג"כ שאיסור זה כו' . כ"ב לא ידעתי טעם
לזה דלמה לא ינהוג איסור זה בכל זמן .
סי' תפ"ט שנמכרנו מהקריב סה הפסח . כ"ב לא ראיתי
לשום ח' ממוני המלות שמנה לאו זה בכלל הלאוין לפי
שלאו זה הוא דוקא בשעת היתר הבמות שאף שהותר להקריב
בכמת יחיד קרבן פסח לא הותר כי אם בכמה גדולה אבל לאחר
שנבנה הבית אין חילוק בין פסח לשאר קרבנות וכל המקריב
אזיה קרבן שהיה חוץ לבית אף בזמן הזה חייב כרת והנראה
מדעת המחבר הוא דס"ל דהמקריב קרבן פסח בחוץ מלבד
הכרת הכולל עובר ג"כ בלאו זה שהרי כתב שנוהג איסור זה
בזמן הבית ובזמן הזה ומסו"א דפ' בתרא דזבחים יראה דליתא
להאי דינא . והר"ם שהביא דין זה בריש הלכות קרבן פסח לא
הביאו כי אם להפלת הדין שכתב אין שוחטין את הפסח אלא
בעזרה כו' אך במנין המנות לא הביאו ונ"ע שוב ראיתי הלאו
שחבר מחכמינו של הר"ם במקום לאו זה והוא וור לא יאכל כי
קדם הם האמור בפרשת מנוה שהוא אזהרה לזר האוכל קדשי
קדשים והביאו הר"ם במנין הלאוין סי' קמ"ג ובחיבורו פ"א
מתעשה הקרבנות וכ"כ כל מוני המנות לאו זה והוא תיעה אך
השמיטו המחבר ז"ל .

פרשת בהקותי

סי' ס"א אבל אין לוקין עליו . כ"ב ממ"ט בסו' שג"ג נראה
דלא ס"ל האי כלל דהר"ם וכן כתב בסו' סמ"ב ונ"ע .

פ' נשא

סי' טס"ה שאין אומרים בכורות שהיו דברי פיו בכיוון
כלבבו כמו בכבועה : כ"ב אף בכבועה ק"ל כינוי
כבועה בכבועה וזה הטעם נבוי ידות נזירו' כנזירות שייך וכ"כ
הר"ם ריש פ"א מה' נזירות .

פ' קרח

סי' ס"ג אבל אינו לוקה לפי שאפשר לעבור עליו מבלי
מעשה . כ"ב לפי מ"ט הרמ"ם בפ"ו מהלכות בכורות אין
גורד לטעם זה אלא לפי שלא הועילו מעטיו והמחבר לא ס"ל
האי כלל דהר"ם ופמו שנראה מזה שחייב חלקות כסיתן סמ"ב
במוכר טדה למיתות יע"ט .

פ' מטות

סי' ת"ד אבל אינו לוקה עליו לפי שאין בו מעשה כ"כ לא
ידעתי למה נאם אסר על ענמו איזה דבר ואכל תן
האיסור אין לך מעשה גדול מזה . ובפ"ו כתב הר"ם שלוקה
על לאו זה ומה שהגורד לומ' שהנכבש לוקה אף שאין בו מעשה
היינו בכבועה דלעבר כנון נכבש שאכל ולא אכל או שלא אכל
ואכל אבל בכבועה שלא יאכל ואכל בהא פטיטא דלקי .

פ' ואתחנן

סי' ת"ט ויש עד סופה . כ"ב עיין בכ"מ ספ"א מה' ק"ט
סי' ת"ך ומפני כן אצל הסכסכים והלוים . כ"ב אף דהכסכים
דוקא הם דפטורים בשעת עבודה מפלין טל יד מסוס
דהוו חזינה בין בנד לבסר וכתוב ולבס על בסרו כדאיתא בפ"ק
דערכין היינו דוקא לענין איסורא אבל לפיטור אף בשל ראש
כשעת עבודה והלוים בדוכנס וישראל כמעמדס פטורים מן
התפלין כדאיתא בפ"ב דזבחים על ז"ט
סימן

פ' שופטים

סי' תק"ג דיבין במלחמת רעות כו' כ"ב הרמב"ן בפ"ו התורה
כתב שאין דין זה נוהג בכל חלוקי נכא לא בארץ אחר
נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורט בענין אך הר"ם בפ"ח
מה' מלכים כתב סתם ולא חלק תכמע דס"ל דאף במלחמת
הרעות נוהג דין זה וכן נר' ממ"ט סמוך לדיון זה וכן בוטל כו'
והא תיירי במלחמת הרעות כמבואר .

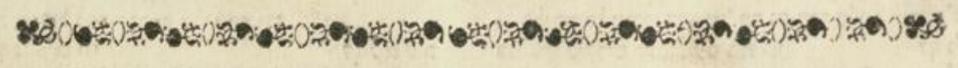
פ' כי תצא

סי' תקנ"ח ובאמת כי גם על כל יחיד כו' כ"ב ע"ל סימן חכ"ב
סי' תר"ד ועוד שאפילו עבר ושקל כ"כ ע"ל סימן תכ"ד .

פ' כי תבא

סי' תר"ח אין בו חיוב חלקות כ"ב עיין במ"ט הרמב"ן סוף
שיקרא' ובס"ל לב שמח ט"ט :

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם .

דרך פתחים

עג

עד שלא בא דוד היו ברקיע וכנסה דוד בקט
עליהם רחמים והורידן לארץ
שאל אחד את ר' מ' כו' לא יפרכנה זהב וזכויות

מ"ק

ואלה שמות הנבזרים אשר לדוד מאד קאמר א"ר
אכהו ה"ק אלה שמות נבזרותיו של דוד

סוטה

כל אדם טיט בו גסות הרוח כאלו עובד ע"ז

מאי דכתיב מועבת ה' כל נכה לב אר"י כל מי טיט

בו גסות הרוח אפי' הקנהו להב"ה שמים וארץ כו'

כל אדם טיט בו גסות הרוח דלמי לגדעו כאשרה

א"ר חמא בר חנינא בהבד בטר לאכיו בהכר בסרוהו

מ"ד יחי ראובן ואל ימות וואת ליהודה כל אומם

טנים טביו ישראל במדבר כו'

גדקה ממני ינתה בת קול ואמרה אתה הגלת תמר

וטני בנייה וכו'

דרש ר"ע בשכר נשים נדקניות שהיו באותו הדור

נחלו ישראל

ויבן ערי מסבנות שממסכנות את בעליהן

ויפן אחרייו ויראם מאי ויראם ר"י אמר ראה בלא

היתה בס' למלוותיה של מנה

כתובות

א"ר אלעזר עמי הארץ אינם חיים לעתיד לבא

קמא

וכי מה עלה על דעתו של תנא לעשות מלחמה

שלא כרעות

מציעא

כל מה שפסה אברהם למלאכי השרת בעגמו' כו'

בתרא

א"ר אמר שמואל כל שצאה הב"ה למטה חייב במעשר יו' א'

כל המעלים עיניו מן הגדקה כאלו עובד ע"ז

בעל מנייה רבי חלבו מרשב"ן מה ראה יעקב שנטל

בכורה פרחובן

סנהדרין

פסעה שהסיל נכודנגר חנניה מישאל ועזריא לכב"ן

האם אל הקב"ה ליתוקאל לך והחיה מתים ופרש"י ע"ז

מאן נינהו מתים שהחיה יחוקאל כו'

פסס א' באו בני מגרים לדון עם ישראל כו' אחר

להם נביאה בן פסיסא כו'

מנין לתחית המתים מן המורה שנאמר ונתתם תמו

תרותם לאהרן כו'

בכה תבכה כלילה א"ר יוחנן על עסקי לילה כו'

ודברי הרמב"ן על זה

א"ר חנינא גוי טהבה את ישראל איב תימיה

המתכבא מה שלא נאמר לו כנן חנניה בן עזר

כו' כשא חנניש ק"ו בעגמו' סו'

א"ר אמר רב טעה חרשים נטרע דוד

דף כ"ז ד' 7

תלמוד גדול - ברכות

לכר נא באזני העם אמרי דכי רבי ינאי כו' שלא

יאמר אותו נדיק כו'

ארטב"י בזמן שישראל פוסין רנונו של מקום

מלאכתן נעשית על ידי אחרים כו'

והמתים אינם יודעים מחומה אלו רשעים

שכחיהם קרויים מתים

ולא עוד אלא שכל מה שאני עושה אני נמלך

במשיכות רבי כו' תנא לא תשיכוסת שמו

שבת

כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה

פחו כמים אל תוטר ד' א' אומר פזתה חבתה כו'

אמר רבא עבאן מודעה רבה לאורייתא ודברי

הרשב"א על זה

אמר רב כהנא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפטלו

בה תינוקות של בית רבן

עירובין

דרש רבא בר מרי ישפ' עולם לפני אלהים כו'

גוים טברו על עיירות ישראל חין מלאין עליהם

בבלי זיינין א"ו וכל אותה סוגיא

פסחים

א"ר יאושע סודום איס רומי כו' איכעיא להו

גכרא רבה הוה כו'

א"ר שלמה הק"בא מכרוז עליהם ככל יום

יומא

ת"ר מי כאחזו בולמום מאכלין אותו הקל הקל כו'

חין שואלין שני דברום כאחד ואם שאל חין מחזירין

אלא ראשון ופרש"י ומה שהקשה עליו פה"ש יפה

ר"ה

א"ר ינאי יפה נעקה לאדם בין קודם גזר דין

בין לאחר גזר דין

תעניות

גדול יום הגלמים טאפילו ישועה פרה ורבה כו'

א"ר י' ג' משפחות בידו של הב"ב כו'

וכי מאחר דלא מנער אליהו אשתבעי ל"ל כו'

ודברי הרמב"ד על זה

א"ר י' מטר בשביל יחיד פרנסה בשביל רבים

שלא לו סמנון כן טטח כו' לא נפלה שם שמים

מתחלל על ידיך

מגלה

ולא תהיה זהה לך לפוקה זאת מכלל דאיכא אחריתי

וזכרת את אמתך אר"ן היינו דאמרי אינשי איתתא

שהדי שותא שלכה

חגיגה

ודמוע תדמע כו' א"ר א' שלשה דמעוה הללו למה

יש

דף ק"ז ע"א

עד

א

יש

1

1

דרך פתחים

לעשות נדקה ומשפט בתחלה נדקה ולכסוף משפט דף מ' ע"א
בטעם טבא הכ"ה לברא את אדם הראשון כעסו
מלאכי השרת כתיב בתין
דף מ' ע"ד
א"ר ברכיה נעסה בסבט יאודה מה טלא נעסה בסדו דף מ"ח ד
הקול קול יעקב א"ר אבא בר כהנא לא עמדו
פלוסטין בעולם ככלעם
דף כ"ה א'
חד עם דארעא א"ל לר' הושעיא כל אותם
הדורות שנתן אבינו יעקב לעסו
דף כ"ה ע"א
עזים מאתים א"ר מכאן לעונה מן התורה
דף סס
לו ושמעון יוסף והסם ישיב והסם זה יוסף ישיב זה עמו דף נטב

שמות רבה

והמים להם חומה מלמד שירד ס"ח ואמר רבש"ע לא עבדו
ישראל ע"ז במצרים כו' ואתה דן סוגי במדבר
דף כ"ב ב'
ולא עמו כאשר דבר אליהן להן לא נאמר מלמד
שתבע אומן
דף ו' ב' ט"ל א'
ויפן כה וכה נסתכל בת"ש הקב"ה לאברהם כה יהיה כו' י"ד
ויאמר אליהן מלך מצרים כו' א"ל אתם למה כו' דף ז' א'
יודיע דרכו למטה כו' נסתכל בטוב ולא ברע
דף סס
וירא חלקים א"ל טראה שפתיו להמרות על ים סוף סס ב
ושמעו לקלך למה שמערת נאולה בידם כו' ודברי
הרמב"ן על זה
דף ז' א'
ומטה היה רועה ה"ד יודיע דרכיו למטה שהודיע
דרך הקן
סס ב'
ויאמן העם שכך היה מסורת בידם כו'
סס
יודיע דרכיו כו' רחום וחנן רחום טרחם על ים' ולא
נגעו בהם המכות וחנן שנתן מן העם
דף טו א'
ויסוכו ויחזו לפני פי החירות באן נקיים ואח"כ יגאלו
ברכום גדול
סס ב'
יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך הנדקה היא לים'
דף ט"ל א'
אזיה אשר אזיה כעם שאתה הוא עמי כך אני
היה עמך
דף כ"ו ע"ד
הים ה' בקרבנו רבותינו אמרו אם מהרדיו אנו כו' כ"ב א'
החדש הוא לכם ה"ד יהיו לך לבדך כו' אז טלכם כו' י"ז א'

ויקרא רבה

ויאמר בא אל כינות לנגלל א"ר דסכנין ו' ענים היו
אומן נחלים עומות בידו טל נכריאל
מ"א ב'
כי אעשה כלה בכל הנשים א"ר טהן מכלין עדותיהן כו' מ"ח ד'

במדבר רבה

לא הביט און ביעקב אחר בלעם אינו מסתכל כו' דף י"ב ב'
מלמד שהיה הארון מכלה בהם
י"ב א'
נאות אדם תספילנו זה תבור וכמה שבהו כו' ל"ב ב'
מהיכן וכו' ישראל לברכת כהנים מאברהם כו' דף ז' ג'

דברים רבה

אעברה נא ואראה א"ל הכ"ה משה אם יש אעברה
אתה המילות להראות את עבדך את גדלך זה המן
דף ד' ד'
משני תה לא נכנס משה לארץ ישראל כדי שיביא
עמו דור המדבר
דף ד' א'
אלמלא היה משה נכנס לאז לא היה נחרב כ"ה
ל' א'
לאחר שמת משה מנאו הכ"ה ליאושע כו'
סס ג'
אעברה נא אחר הקב"ה כ' טבועות נשבעתי כו'
סס ד'
כ"א א'

מדרש

דרס רבא מ"ד וכלעי שתחו כו' ולא עוד אלא
בטעה ספוסקים בנגעים והשלוח
דף כ"ט א'
א"ר ינחך מ"ד מה תהלה ברעה הגבור א"ל הכ"ה
לדואג לא גבור בתורה אתה
דף ל' ע"ג
אתה קטלתי לעומת א"ל מורד במלכות היה
דף ל"ח ב'
והיו סריסים רב אחר סריסים חמש וד"ה אחר
דף ל"ח ג'
סנסתרה ע"ז בימיהם
לא אליכם כל עובדי דרך אר"ע א"ר עשאוני
דף מא ב'
כעובדי על דת
דף מא ב'
א"ל אחאב הטמא לטותא דתה לא מקיימא כו'
דף מ"ז ב'
דרס יהוא גלילאה קמי' דר"ח משל דחליהו לה"ד
וכו' ודברי רש"י על זה

חולין

אין העולם מתקיים אלא כתי שמים עמנו כו'
דף ל"ב א'
בית האפל אין פותחין בו חלונות לראות נגעו
דף ל"ח א'
סם כנגע נראה לי בבית אש"י ת"ח ויודיע שהוא נגע
דף ל"ח א'
לא יגזור ויאמר נגע ודברי הר"כ קרבן אהרן ע"ז

מנחות

מאי דרך חול דקאמר ליה ה"ק לוכא לחם כו'
דף מ"ג ב'
א"ר אבהו בר כהנא וטניהם מקרא אחד דרשו כו'
דף מ"ג ב'
אחת פתי הלחם ואחת לחם הפנים ליטתן כו'
דף ל"ב ע"ד

טורשן רז"ל בר

ישראל אב את יוסף כו' למה ויס'או אומן כתי
דף א' ע"א ודף ה' ע"ג
שיקדע הים לפניהם
דף א' ע"א
וטכוח טבח ורזן אין ורזן אלא טבת
אז חללת יגועי עלה רכזן אחרי א"ל יעקב אינו לא
דף א' ע"א
תרחק ולא מקרבך אלא תולה אותך כרפיון כו'
יבא יוסף את דבתם רעה מה אומר ר"מ אחר
ססודים הם בניך על אברך מן החי
אחיתופל התיר גלוי עריות
דף ג' ע"ד
יתגל הנביע כיון שמתגל הנביע א"ל מה נבא כו'
דף ה' א'
ד' ברכיה פתח אחות לנו קטנה זה אברהם כו' ודברי
מח"ס יפה על זה
דף ה' ע"ג
מיד איש אחיו זה המוכר את אחרי להרוג את חברו
דף ו' ע"ד
ויגא החונה קפץ בזכות אברהם
דף ז' ע"א
ויאמר ה' אל אברהם לך לך ה"ד עמך נדבות כו'
דף ז' ע"א
ויגא אומן החונה א"ל גא תאגטנינות טלך
דף ז' ע"א
שמעון איש קטרון אומר בזכות יוסף נקדע הים
דף ז' ע"ג
אל תירא אברהם רכזן אמרו לפי שהיה אברהם
אחינו מתפחד
דף ט' ע"א
אל תירא אברהם כתיב אל תהי חכם בעיניך
דף י"א ע"ב
ולאברהם הטיב בעבורה כו' אחר הכ"ה לאברהם
דף ט"ו א'
גא וככום הדרך לפני בניך
דף י"ט ב'
ר"ז דסכנין פתח כח מעסיו הגיד לעמו מה
טעם גילה הקב"ה תה טנכרא כיום א' כו'
דף י"ט ב'
פטעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב
מעשה כל יום ויום
דף י"ט ב'
למה תרגלון הרים נכנוכים ר"ז הגלילי פתח
קרא דברים בטעה טבא הקב"ה ליתן תורה
בסיני כו' ודברי מח"ס יפה על זה
דף ל"ב ד'
דף ל"ח ע"א
לעסות

גדרש המש פגלות

רות רבתי ר' אבא בר כהנא פתח רבזו ואל תחטאו אחר דוד
 לפני הקב"ה עד חתי הם מתרננים עלי ואומרים לא פסול
 מטפחה הוא ולא מרות המואביה הוא כו'
 ויאמר לה בועז לעת האוכל גוטי הלום ר' פתח כו'
 עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים בה מעט זה כבוד
 איכה רבתי בכה את מנחם שכל נבואות קשים
 טנתנבא ירמיה על ישראל הקדים ישעיה ורפאן
 כל רעיה בנדו בה אלו מיכאל ונביראל
 אלו וכיתם הייתם קודין אש תמיד תיקד
 קרא עלי מועד אל הקב"ה כפויי טובה אני אמרתי
 למענכם טולחתי בכלה
 רות רבתי יכלם ה' פעלך א"ר חסא אשר באת וכו'

ילקוט ושאר מדרשים

מדרש חזית קול דודי הנה זה בא הואיל והוא חפץ
 בגאולתכם אינו מביט בהשכנותיכם כו'
 ספרי ונס ערב רב וכו' כאן בתקיים ואח"כ יגאו
 ברכוש גדול
 ספרי אחר משה לפרעה אין אנו יונאים מכאן
 עד שתאמר הרי אהם כרמתיכם הרי אהם בני חורין
 טס כו' יהיה כך אכיוון מנין שאחך מאב קודמין
 וכו' ומנין שגניי אף קודמין כו'
 אגדת שמואל לא נטרד דואג מן העולם עד כו'
 אשכחיה דוד לאחיה מלך סביה עושה לחם הפנים בטבת
 כי אחוהי הסבין עון נוב עיר הכהנים
 ילקוט תיב"ט טוחר טוב יבקש רגזו זה דוד שהיה
 טוחר טובתן של ישראל
 זכאתם לדוד שמרני אל שמרני אל שלא אכשל בדכה הלכה לר' ד
 דרש ר"ל מי זה בא מאדום וכו' לנפיד לבא כטיבה
 הקב"ה לכלות את האומות מן העולם
 אך עני לי משם ענה קטנה אליהו כגון היה
 זא"ל שתפרי' חלה מן העישה
 זכילתא ואחא תהיו לי ממלכת כהנים כביכול
 איני מעמיד ואינו משליט עליכם אלא אני
 ספרי ואבדחתם מהרה ומתתם את דברי אהרן הכ"ה
 אע"פ שאי' מנלה אתכם היו מנזינין במלות יתרו
 קושיה הרמב"ן על זה
 ילקוט כה אחר ה' על הדם תאכלו זה אבר מן החי ומה
 זנות טנטו בני נח לא עשיתם
 מעולם לא וזה טבינה מישראל בטבתות ויט
 ואפי' בטבת של חול
 ת"כ והבאתי אותם בארץ אויביהם אני בעמתי
 זו מדה טובה לישראל

ירושלמי

פ"ק דר"ה כתיב והימים אשר מלך כו'
 פ"ב דחלה ת"ט דר"א מלחם הארץ ולא לחם של ח"ל כ"ב ע"ד
 פ"ב דסנהדרין ומהיין גדרות עד יום תותן מלמד
 שהיה דוד מקלעתן כו' דבגן אמרי אסורו' תמט
 היו ומה כלי הדיוט כו'
 פ"ק חלק בד הזה בד נט אויל ממליך ביה הוה כו'
 בדכות היבן הוחד כדרו כל טל א"ר תנחומא

עד
מס' ד

סכרין מ'מר נדר טהור מקמתו הוחד כולו

לשונות רש"י בש"ס ובחומש

סוטה דף ז' ותחיון הול"ל ולא חמיתו
 פרשת בשלח ויהפך לבכ פרעה נהפך ממה שהיה כו'
 לדרוך אחריהם בשביל ממונם שהשאלום
 זכרת כי עבד היית והענקתי וסניתי לך מביזת מזרים
 תקבר בטיבה טובה כסרו סיטמטאל יעשה תשובה
 נחמיה' המתנדבים לטבת בירושלם אשר נדבה
 רוחם אותם להיות יושבים בירושלם לטמור
 העיר מן האויבים
 קדושין דף ט' בן עיר ונפלא בן כרך ישיבת כו'
 בעת ההיא לאחר שטבבתי ארץ סיחון
 ועוד דמיתי שטא הוחד הכרר
 תביאמו ותטעמו כתנבא משה שלא יכנס לארץ
 זדברי הרמ"ס על זה
 סנהדרין פ"ב למחות בשאלו בהדינת נוב עיר הכהנים
 פרק חלק ד"ה בחכרון מלך ז' טנים ושטה חדשים
 מדהכא חטיב להו כו'
 פ"ק דע"ז סניות יושב ודן כו' יוסי דאמר כו' ר"ה כו'
 יומא פ"ז הוא זה מלך דהא ביהוטע משתעי קרא
 סוטה דכתיב מתן כסתר לאו דטייד האי קרא כו'
 פ"ק דכ"ב כשאתם מחרץ מלמח אף משמים נשקף
 הדלק יתרו קושיית מהר"ס יפה ע"ז פ"ק דפאה
 ונתתי עשב כבדך לכהמתך שלא תטרח להביא
 עשב מן המדבר
 נחקרו על משבטיה סהיו ישראל טובתין כנולה
 בטבתות ויט
 דברי הימים ויעם הרע מהו הרע שלא ככנע כו'
 כרמי עלי לפני לעמיד לבא מביא הב"ה את כל
 האומות כמשפט
 קמא ויגילה שלא יסדפה הואיל ואסור להגיל
 עגמו במחון חברו
 סוטה יחיד גריד טיטיעוהו מלאכי הסרת כבוד
 לא גריכי

חוספות

כתרא ד'ה בת היתה לו וא"ת למה לא נטלה לינחק
 חגיגה ד'ה תחלה לגרים טנטוה על המילה
 יבמות טאל הר"ש את ר' דהכא קאמר ר' יוחנן
 כו' יוסי דירוסה האטונה וסנייה יש להם
 ר"ה ד'ה קנידכם זאע"ג דירוסה היא להם כו' ות"ת
 דייק התם ספיר
 סנהדרין ד"ה סתי טנים ומחנה
 גיטין ד"ה זבוב מנא כמה טהקטו תנ"ל כלל היה זנות
 מתט ומירוק ד"ת
 ר"ה הגי כיוודים דמו וההיא דטבת דר"ו כו'
 טבת המקום ירחם עליך תימה מה מועלת תפלה כו'
 טס י"ב טעות היו היום כו' סניות יושב ודן את כל העולם טס ד'
 קמא מהו להגיל עגמו בעמון חברו אויבתיא ליה אס
 חייב לטלם
 נדה ואף ברי שהוה טר מטרט אינו עושה אלא ברשות
 הקב"ה
 טב ז משאן מודעא רכה והא דאמרינו כו' דרים טכרת

דרך פתחים

מטה כרית
בתרא ד'ה דמגוד אנדודי לא הו'ת למימר כאן כו'
קדושין ד'ה ופיסא כו' דאמרינן במדרש זכור את אשר
עשה לך עמלק

הרא"ם

ה' ויחי ואע"ג דקרקע עולם אינה נאסרת כו'
ט"ז ולכי מהסס כפי' כו' ולי היה נראה שכך פי'
בפנות פרעה להתייחס
פ"ז דיומא אחא דכ"ד עטרונות שאלל דוד ברעבון הכלם ת"ג כ'
ב"ר במ"ט לייסב קו' הראב"ד בהיה דג' הפתחות בידו
של הב"ה דאמאי לא חטיב פורענותם של רשעים

הרעב"ם ומפרשיו

ה' מעשר שני מה שנטעו כותים עד שלח באו
אבותינו פטור
ה' ת"מ פ"ד כינוד מלמדיו הרב יוסב כו' ודברי הרב בעל
פריסה והלח"ת על זה
ה' תשובה אע"פ שהתשובה והנזקה יפה לעולם
ה' כלי מקדש וכל בני ישראל אמו זה מטוח מלחמה כו' ל' ע"א
פ"ו מה' מלכים נוי טהרה את ישראל אע"פ שהיא
ח יב מיטה אינו נהרג ודברי מרן הכ"ת על זה
פ"א מהלכות בית הכחירה אין עושין כל הכלים
מתחלתם אלא למס הקדש
ה' מלכים פ"ח דין א' חלוי נבא מותר להם לאכול
נבלות וטריפות אם ירעב ולא חנא
פ"ד מהמ"א טבל ותרופה מאכילין אותו טבל
סוף ה' כלי מקדש ואין טהלין על סני דברים
פ"ט מה' מלכים בן נח חייב על משותף אביו
ה' שמיטה יראה לי שאין הדברים אמורים אלא
בארץ שבכרתה עליה ברית והשנת הראב"ד ודברי
מרן הכ"ת
פ"א מה' תרומות נוי הפתחת פירושיו של ישראל

הרא"ש והר"ן ושאר הפוסקים

הר"ן פ"ק דמגילה ומקטו הבא דבפ"ק דסנהדרין
אמרינן ביבנה היו ד' זקנים
סמ"ג לאוין ק"ר והו' היה חומר כי בעמון ומואב
היה טעם זה כי מתוך המקרא שמעתי כי מואבים
קדמו וכו'
הר"ן בת"ש כ"ט הראב"ד דאמאי שומעין לחולה
בשבת ולא באכילה ככלה שהיא איסור לאו
הרא"ש פ"ג דנדרים ונ"ע לרבה אדם שנדר
מכני דברים
מרדכי שבובות הדור קבלוה בימי אחזרוט הקטנה דו'
אמאי לא קאמר הדור קבלוה בערכות מואב

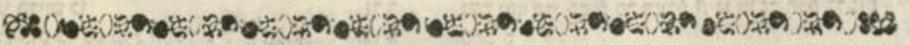
מהרי"ט

ס"פ דברים עמ"ס בכונת פ' חזיה ספר כריתות אהכס
פ' כמיני כל מה שהטרה הב"ה שבינתו על ישראל כו' כ"ט ד'
ס"פ תולדות ואף על פי שכתב הנ"ל שאם היה אדם גדול
דכחי למסור כגמו

מהר"ש יפה

פ' כראשית ד'ה ג"ע חנין ודבק באסתו ואיכא למידק
למאן דיליף כל עדות בכני נח היכי נסיב יעקב ב' אחיו' ע"א
ה' וארח כבר ידעת שמחלוקת בחכמי הפסק כמי
כחשכירין אותו על דבר כלוינו חייב למסור עגמו
פ' ויגא ד'ה ע"י מאיחר נדרו כמ"ט סס שנדר טבעט
עליו יעקב היינו נדר דעטר אעטרנו לך
ק' ויטב כמה שהקשה על דברי הרא"ש דכפי דבריו
יוסף לא טעה בדיון טאסור היה להם בטר מפרכסת
פ' חיי טרה ד'ה בת ק' כבת ד' ולדידי אין ענין למ"ט כו' ט' א'
ט"ד אלהיכם לא נאמר אלא לי אחרת כמה שהקשה
אם כן מאי אמר הוגאתיך מארץ מגרים
יפה מראה פ"ק דד'ה כתיב הימים אשר מלך קסה למה
הוגדך לקזור האי קרא טהא בתלכים
טס פ"ב דסנהדרין כמה שהקשה איך לקח דוד לרגסה
בת איה כו'
טס פ"ק דר' מלך ונבור ר"ל דאדם אינו נידון כו'

תם ונשלם שבת לאל בורא עולם.

גם לא דברי המסדר תולעת יעקב הגה ארס'ו מגויה לעוברי דרכים פן המודיעית ולפנים יודיע דרכיו מגין הספר ומתומו : למען ירוץ הקורא במקום טלכו חסן וחכם לטעונה להמנון בדרכים ויטעם לדרך שעתו לדרך בית כניסתו : בדרך סאלם רונה לילך בה מוליכין אותו :

דרך האתרים

סיס עיניך בדרך הזה כי הוא מקצוע גדול • על פיו יחנו כהנה וכהנה מקראי קדם ומאמרי רזל תלמוד גדול • ובלכתך בדרך הזה או תקרא ב' דרושים עולים בקנה אחד והדרשא דתרת דרך התייר הגדול : **הדרוש הא'** בו יתבאר אם אברהם אבינו יגא מכלל בני נח לממרי אפילו להקל מאחר שקיים כל המורה או לא ועל פי הקדמה זו הוא פור'ט כמה מאמרי דף ח' ע"ג דף ה' דף ו' ע"ג דף ז' ע"ג

הדרוש הא'

בו יתבאר אם קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא אינו מקדש מחדש מלך המשיח את א' לאות הארלות שנתקדשו מקודם ולעולם בקדושה עומדות ואף לעתיד שכיבש אות' מלך המשיח וכו' מהם חלק לטבט לוי לא כטביל זה שקטה קדושתם • אך הארלות שכוכב אותם מחדש שלא בכוכב יאושע ועורא ה"כ המלך המשיח יקדש אותם ואינם חייבות בתרומות ומעשרות • כס

הדרוש הב'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

הדרוש הג'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

הדרוש הד'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

הדרוש הו'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

הדרוש הו'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

הדרוש הז'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

הדרוש חא'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

הדרוש חב'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

הדרוש חג'

יבאר דאוריח דא' מחכים וירושלם יש בה סגולות הרבה והנ' דברים דאיתנהו כדרכים לנדיעותא הלא המה דישיבת כרכים קשה שהביתם קדושים זה אל זה ואין אורח טוב וזהם פרושים בנזל וערוות דלויכא מושלים רעים בעלילות ברשע הני תלת מילי אשתמי שמייהו למעליותא בתוכי ירוכלם דף ז' ח' זרע פסול לא אקרי זרע ואף פסול בעבירה כגון עובד עז' כתי לא חטיב זרע כ"כ מהר"ר יחיאל באשן זל

כתן בלבו ליישב קושיית המפרשים מי התיר לתמר להכטיל לאותו נדיק לבא על כלתו דף ז' ע"ב נסתק כנוי טבא על אמו וכיון לקנותה כביאה זו אי חטיבא אמת איש לחייב הבא עליה או ללחא כיון דחייב מיתה לא מהני לקנותה ובתו דבעיא הדר פכטה סס חקר ודרש איך פטה פעשה ראובן לטבט עם אמת אכיו סס ג' **הדרוש הב'** בענין בן נח שאינו מנוה על קדוש ה' ואיחו דידיה אחר דאינו אלא בעז' ונ' אבל בס"ד יורג ואל יעבור דחא מסברא נפקא דמאי חיות כו' דף ו' ע"א מנרד לומר דבכני נח אין טליה לדבר עבירה חון עט"ד דחייב המטלח דגלי ביה קרא סס ע"ב

מי ימי פלוגת אס בן נח רשאי להחמיר על עצמו דלדעת מהרזמט אף למ"ד דנבי ישראל רשאי מודה בכך נח דאינו רשאי לחבול בעצמו ולדעת מהר"ט יפה אף למ"ד דנבי ישראל מחייב בנפשו בן נח רשאי למסור עצמו א"כ אין חילוק ביניהם וכמהלוקת בישראל ה"כ פליגי בבני נח דף ו' ע"ב

הדרוש הג' לחקור אם האבות היו נענשים בענשי שמים כטלח היו מקיימים אמת מתנות ה' או ללחא לא היו נענשים אלא כטבט מתנות דידהו דף ט' א' בני נח אינו מוזהרין על ללו דלא יחל דברו אפילו במה שגודרים לטמים דף י' ע"ד

לענין קיום המלות אם שדרס כמנוה ועושה או לא דף ז' א' ח' הא דהאומר שלע זו לנדיקה בטביל שיחיה בני כו' ה' נדיק נמוך אם היינו דוקא במנות הנדיקה או בכל מנוה ששהיה פדי ליה לאיניס לעשותה כרי לכות לע"ב סס ע"ב

דרך מצרים וכו' סני דרושים • **הדרוש הא'** בו יתבאר שטקב' אינו דן את האדם כי אם לפי מקומו ושעתו באשר הוא סס אבל לענין הטובה אינו כן דנופה ומכיש ומרבה להטיב דף ז' א' בזה נותן טבט לטבט לוי אחאי לא נסתעבד סס ופוד לו דברים כנו דכיון דכבט לוי לא היה לו חלק בארץ לא הוטל עליו פרישת חוב הסטר דכי נר יהיה זרעך סס ע"ד מיישב קושיית המדרשים דלחא לא היו בני גרשון וכו' מדרי מרובים כשאר השבטים דף ז' א' ח'

הדרוש הב' יסודתו סוכב הולך דבטבר נסים נדקניות מדלג על ההרים להגויא את בני ישראל בתוך זמנו • מיישב קושיית המפרשים היכן נפקיים גזרת ועבדוים וענו אותם ארבע מאות סכה דף ז' ע"ב הכטחת ואחרי פן יאלו ברכום גדול מדק הענקה הוא דף ז' ב'

דרך הקדש וכו' ארבעה דרושים למעלת ארץ ישראל • הדרוש

הדרוש הא' וכו' סני דרושים • הדרוש הא' בו יתבאר שטקב' אינו דן את האדם כי אם לפי מקומו ושעתו באשר הוא סס אבל לענין הטובה אינו כן דנופה ומכיש ומרבה להטיב דף ז' א' בזה נותן טבט לטבט לוי אחאי לא נסתעבד סס ופוד לו דברים כנו דכיון דכבט לוי לא היה לו חלק בארץ לא הוטל עליו פרישת חוב הסטר דכי נר יהיה זרעך סס ע"ד מיישב קושיית המדרשים דלחא לא היו בני גרשון וכו' מדרי מרובים כשאר השבטים דף ז' א' ח'

הדרוש הב' יסודתו סוכב הולך דבטבר נסים נדקניות מדלג על ההרים להגויא את בני ישראל בתוך זמנו • מיישב קושיית המפרשים היכן נפקיים גזרת ועבדוים וענו אותם ארבע מאות סכה דף ז' ע"ב הכטחת ואחרי פן יאלו ברכום גדול מדק הענקה הוא דף ז' ב'

דרך הקדש וכו' ארבעה דרושים למעלת ארץ ישראל • הדרוש

הדרוש הא' וכו' סני דרושים • הדרוש הא' בו יתבאר שטקב' אינו דן את האדם כי אם לפי מקומו ושעתו באשר הוא סס אבל לענין הטובה אינו כן דנופה ומכיש ומרבה להטיב דף ז' א' בזה נותן טבט לטבט לוי אחאי לא נסתעבד סס ופוד לו דברים כנו דכיון דכבט לוי לא היה לו חלק בארץ לא הוטל עליו פרישת חוב הסטר דכי נר יהיה זרעך סס ע"ד מיישב קושיית המדרשים דלחא לא היו בני גרשון וכו' מדרי מרובים כשאר השבטים דף ז' א' ח'

הדרוש הב' יסודתו סוכב הולך דבטבר נסים נדקניות מדלג על ההרים להגויא את בני ישראל בתוך זמנו • מיישב קושיית המפרשים היכן נפקיים גזרת ועבדוים וענו אותם ארבע מאות סכה דף ז' ע"ב הכטחת ואחרי פן יאלו ברכום גדול מדק הענקה הוא דף ז' ב'

דרך הקדש וכו' ארבעה דרושים למעלת ארץ ישראל • הדרוש

הדרוש הא' וכו' סני דרושים • הדרוש הא' בו יתבאר שטקב' אינו דן את האדם כי אם לפי מקומו ושעתו באשר הוא סס אבל לענין הטובה אינו כן דנופה ומכיש ומרבה להטיב דף ז' א' בזה נותן טבט לטבט לוי אחאי לא נסתעבד סס ופוד לו דברים כנו דכיון דכבט לוי לא היה לו חלק בארץ לא הוטל עליו פרישת חוב הסטר דכי נר יהיה זרעך סס ע"ד מיישב קושיית המדרשים דלחא לא היו בני גרשון וכו' מדרי מרובים כשאר השבטים דף ז' א' ח'

הדרוש הא' וכו' סני דרושים • הדרוש הא' בו יתבאר שטקב' אינו דן את האדם כי אם לפי מקומו ושעתו באשר הוא סס אבל לענין הטובה אינו כן דנופה ומכיש ומרבה להטיב דף ז' א' בזה נותן טבט לטבט לוי אחאי לא נסתעבד סס ופוד לו דברים כנו דכיון דכבט לוי לא היה לו חלק בארץ לא הוטל עליו פרישת חוב הסטר דכי נר יהיה זרעך סס ע"ד מיישב קושיית המדרשים דלחא לא היו בני גרשון וכו' מדרי מרובים כשאר השבטים דף ז' א' ח'

דרך המורה

האומר לחברו אכול עמי פתח פתור מדמי האכילה
איך הותר לאכרס לפשות נדקה עם גוים
הדרוש הב' גדול כח הנדקה שמהפכת מדת הדן
לרחמים

דרך החיים יס בו סני דרושים עולים בקנה אחד
הדרוש הא' שאין לך דבר טעומד

בפני פקוח נפש
מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה
הסומאה ניתנה לידחות מפני הטכנה דלא כרלב"ג
אם אסור להגיל עמו בממון חכרו

טרי לטלטל הגר בשבת מפני גוים כדרך דמות לכבות
דלא כרלב"ג
לחם הפנים אף שהוסר מעל גבי השלחן אחר הקטרת הכובין
אסור לזרים דלא כמהר"ש יפה

בחדש טהור קדש טהור ברכת היינו לאחר שקדנו מטריו
טמא טאבל קדש טהור ברכת היינו לאחר שקדנו מטריו
כל האיסורין נדחין מפני פקוח נפש וזאת דבטבל ותרומה
נחלקו אם יאכל הטבל כמות טהור או יתקן אותו ויאכל
החולין לבד והתרומה לבד

לדעת רמ"א מוטב שיטבור החולה על איסור חמור כיון
טהור לגדלו מזה שנעבור על איסור קל היכא דאין
נורך לחולה דלא הותר לבטל האיסור בידים כיון דאין
במעשה זה תועלת לחולה

הדרוש הב' דאשילו שבת דחיה היא מפני
פקוח נפש

דרך ה' דרום אחד לענין הנפש בלבד
כל טוב שיבא על הקדוש כרוך הוא בעגמו אף
למעלה הימנו

אם הנשמים מפשה נשים או דרך טבע
מלת אמה היא למעט אחרים
טל שפתי הקדוש כרוך הוא להחיות בו מתים אינו
מענין טל הטהור בעולם

לא אחריו נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא כביטול
נדר על פתח וחרטה
בהפרת הכעל לא שייך לומר נדר שהותר מקצתו
אם שני אוננים טל נשמים אונר טוב ואונר טאיו טוב

וזנדר לומר דמפתח טל נשמים דלא נמסר לשליח היינו
מפתח אונר הטוב
בשאיך ישראל עושין רטוטו של מקום אין הנשמים
מאונר טוב

המכחין ל דע אם הנשמים הם מאונר טוב או לא הוא
דאם הם מדויבים בטבע גדול ודאי דהם מאונר טוב
טהור על הק"בה בטעמו
אם מירח הגוי פירותיו טל ישראל פוטרן מן המסכר

דרך הערבה דרום א' בענין טענת התורפה לאוריתת
מה מוסף מת כסה כיון דהדור קפלוה
קבלוה בפרבות מואב

מי שאנס את חברו על איזה דבר והתירו מאתו אינם
כל זמן שהיון הראשון קיים או חשיב טעם באינם או לא כס' ג'
לדעת מהרזקי חסידי ישראל אנוסים בזה טעם בערבות מואב
משים דישראל מוחזקת היא ומתנת הארץ לא היתה בנאמי אלא
מתנה חלוטה וחשיב אונס מה שלא היה מתניסן ולדעת ההט"ב

קודם

אם דוד היה דינו כמלך כיון דנמסח כמסוח דכהונה
או דלמא כמלכות תליא מלמא
כיון כנטו ישראל אחרי אכטלוס אם היה לדוד דין מלך
אם כלי הדיוט מסעה שנעשו להדיוט בהזמנה לחוד
נאסרו לנכות

אם כלי נכות שנשתמש בהם הדיוט נאסרו
אם המלך אסור להשתמש בכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט כס'
בהן משיח טעבר יס לו דין כהן מס' כ במלך דף כ"ט א'

דרך הרבים דרום אחד למעלת הנכור
דין סל נכור ושל יחיד נקדע דף כ"ט ע"ב

הא דגזר דין נקדע אם הוא דוקא מרעה לטובה
או אכילו מטובה לרעה
אף למ"ד דגזר דין דיחיד אינו נקדע היינו דוקא לטובה
הגזרה מכל וכל אבל מועיל מפלה ליחיד לטובה
מתקום למקום

מלך וגביר גדונים ככל יוס
אם נשאלין באורים ותומים למי טעורף הגבור בו
ת"ח שמורה הלכה ובא אם אחר מעשה אמה אין שומעין לו
היינו דוקא בתלמא דנוגע בדבר ואם אחר יאמר מלמא אחריתי
בהיה מנו דמתימן אהא מהיתן אהא

אם עשיית לחם הפנים דוחה את הכבת
מגור של קדש חול היה ולא היה מקדש
המורד במלכות אין רשות לאחר להורגו מאחר דאם רנה המלך
טלח להורגו רמאי

טעם החילוק טעם בין מנחות ללחם הפנים דנבי מנחות משקדטו
בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים מה שאין כן
בלחם הפנים

קודם קריאת הפנים אינו נקדח לחם
כי היכי דכריני אדם אין עליה לדבר עבודה ה"ב כדיוני
כמים יום הפרש כיון הורג את עגמו בידיו לאומר
לאחרים סיהרגוהו

דרך עניים יס בו סני דרושים למעלת העניה
הדרוש הא' יבאר דמדת הענוה כלו
שנשתמש בו קדש כו' וילפינן לה מדכתיב בעשה אדם והר סיני
זכיה

חבור וברחל נפסלו מנכוס לתא דע"ז
מחויבר לא מתסר ויס נכדכ בחיובר לנכות
איך נענה בית הכחידה בהר המוריה טהור הר נכות וא"ת ביה
ליתא דע"ז

הדרוש הב' מעלת המשפיל עגמו בעסק המורה ל"ד ע"ה
כס יבאר ענין דוד דהוה מתני לרכנן על נב
קדקע - דין אסור לקדוח לרבו בסמו אכל כאו' אדוני או תורי
פ' טרי ומגדד לומר דהיינו דוקא בטמוכיד התואר קודם
הפס'

דרך כרמי' דרום א' בענין גאווה וזמנה דורס את
הנקודה טל גאה זרם

דרך צדקה יס בו סני דרושים למעלת הצדקה
הדרוש הא' להודיע כי אות היא
שנקדחו כנים למקום
זוה טדעה להמית הילדים קודם גאחם לאור העולם

אחילו בקדש גבוה האומר טור זה עולה לאחר כלשים יום יכול
לחזור בו

האומר

בהתאסף

מעלת ראשי ומנהיגי המדינה יב'ו בא לפניהם הנמר כמ'ר שמואל פואה וסאל מאתנו
סנתן לו רשות להעלות על מוכח הדפוס הספר פרשת דרכים אשר בסנת התפ'ח לפ"ב
נדפס בעיר קוסטאנטינופ'ה יע"א מהחכמר הרב המובהק יורה רוזאנוס ולה"ה

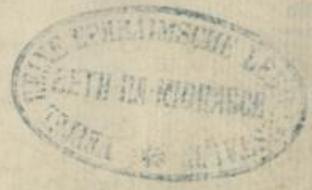
ואחר

ההתקבנות הנאותה מעלת דכני ישיבותינו יר"ה הסכתנו כפי נחמינו שהגידר הכל תהיה הרשות
כידו להדפוס הספר בכל בא' מדפוסו העיר כפי אות נפט, ועליו תהיה תמט להדפוס כפי כרול
ועופרת דכרינו אלה ככללים בספר :

הזו תחיס פה ויניציאה יוס א' ו' להדט תמוז התקב •
בסדר ומתנה כחליאל ומחליאל כמות

יעקב חי לוי
יצחק חי פאם
יצחק פואה
יצחק לוי משולמים
אהרן בי בהן

והמחבר בעפר דגליהם, עכר כרע לעבודתם
שמואל חי לוי מויא סופר הקק"ו

על ידי העוסק במלאכת הקודש דרך בכמה'ר רפאל חיים בזאינו ולה"ה

תחת
לפ"ג
לפ"ד

אמנות
ע ברזל

כודקס

סקקי

ה

